Sinteze şi Grile

Mihail Udroiu

Procedură penală
Partea generală

Noul Cod de procedură penală

C.H. Beck

Mihail Udroiu

Procedură penală. Partea generală
Noul Cod de procedură penală

Editura C.H. Beck
București 2014

Cuprins

Abrevieri ..... **XV**

Capitolul I. Consideraţii introductive **1**

Capitolul II. Principiile fundamentale ale procesului penal **4**
Secţiunea 1. Principiul legalităţii procesului penal 5
Secţiunea a 2-a. Principiul separării funcţiilor judiciare 7
§1. Funcţiile judiciare 7
§2. Efectele separaţiei funcţiilor judiciare 9
§3. Prezumţia de nevinovăţie 11
§4. Principiul aflării adevărului 24
§5. *Ne bis in idem* 25
§6. Principiul oficialităţii procesului penal 28
§7. Caracterul echitabil şi termenul rezonabil al procesului penal 31
§8. Garantarea dreptului la libertate şi siguranţă 47
§9. Garantarea dreptului de apărare 48
§10. Respectarea demnităţii umane 52
§11. Respectarea vieţii private 55
§12. Desfăşurarea procedurilor penale în limba română. Dreptul la asistenţă gratuită din partea unui interpret 56

Capitolul III. Acţiunea penală şi acţiunea civilă în procesul penal **62**
Secţiunea 1. Consideraţii generale referitoare la noţiunea de acţiune în justiţie 62
Secţiunea a 2-a. Noţiunea de acţiune penală şi acţiune civilă. Temeiul şi obiectul acestora 62
Secţiunea a 3-a. Raportul dintre acţiunea penală şi acţiunea civilă exercitate în procesul penal 63
Secţiunea a 4-a. Trăsăturile acţiunii penale şi ale acţiunii civile 65
Secţiunea a 5-a. Subiecţii acţiunii penale 66
§1. Subiecţii activi ai acţiunii penale 67
§2. Persoana vătămată 68
§3. Subiecţii pasivi ai acţiunii penale 71
Secţiunea a 6-a. Subiecţii acţiunii civile 74
§1. Subiecţii activi ai acţiunii civile 74
§2. Subiecţii pasivi ai acţiunii civile 80
Secţiunea a 7-a. Punerea în mişcare şi exercitarea acţiunii penale 87
§1. Consideraţii generale 87
§2. Punerea în mişcare a acţiunii penale 88
§3. Exercitarea acţiunii penale 89

§4. Cazurile care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale 89
§5. Continuarea procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului 109
Secţiunea a 8-a. Exercitarea acţiunii civile 110
§1. Dreptul de opţiune al persoanei prejudiciate prin săvârşirea unei infracţiuni 110
§2. Condiţii pentru exercitarea acţiunii civile în procesul penal 112
§3. Repararea prejudiciului produs prin infracţiune în procesul penal 116
§4. Exercitarea acţiunii civile la instanţa civilă 124
§5. Cazuri speciale de exercitare a acţiunii civile la instanţa civilă 125
§6. Soluţii cu privire la acţiunea civilă exercitată în procesul penal 126

Capitolul IV. Competenţa 130
Secţiunea 1. Noţiune, feluri 130
Secţiunea a 2-a. Competenţa funcţională 131
§1. Competenţa funcţională a organelor de urmărire penală 131
§2. Competenţa funcţională a instanţelor judecătoreşti 131
§3. Competenţa funcţională a instanţelor militare 132
§4. Competenţa funcţională a judecătorului de drepturi şi libertăţi 132
§5. Competenţa funcţională a judecătorului de cameră preliminară 133
Secţiunea a 3-a. Competenţa materială 133
§1. Competenţa materială a organelor de cercetare penală 133
§2. Competenţa materială a Ministerului Public 134
§3. Competenţa materială a instanţelor judecătoreşti 134
Secţiunea a 4-a. Competenţa personală 139
§1. Competenţa personală a organelor de urmărire penală 140
§2. Competenţa personală a instanţelor judecătoreşti 141
Secţiunea a 5-a. Competenţa teritorială 144
§1. Competenţa teritorială a organelor judiciare cu privire la infracţiunile săvârşite pe teritoriul României 144
§2. Competenţa teritorială a organelor judiciare cu privire la infracţiunile săvârşite în străinătate 145
Secţiunea a 6-a. Prorogarea de competenţă 146
§1. Cauzele de reunire 146
§2. Chestiunile prealabile 149
§3. Schimbarea calificării faptei 157
§4. Schimbarea încadrării juridice a faptei 157
§5. Disjungerea 158
Secţiunea a 7-a. Verificarea competenţei de către organele judiciare 159
Secţiunea a 8-a. Excepţia de necompetenţă 159
Secţiunea a 9-a. Declinarea de competenţă 161
Secţiunea a 10-a. Conflictul de competenţă 161
§1. Soluţionarea conflictului de competenţă în faza de judecată 162
§2. Rezolvarea conflictului de competenţă în faza de urmărire penală 164

§3. Soluționarea conflictului de competență între judecătorii de drepturi și libertăți, respectiv și cei de cameră preliminară 164

Capitolul V. Incompatibilitatea 165
Secțiunea 1. Incompatibilitatea judecătorului 165
§1. Cazuri de incompatibilitate a judecătorului 165
§2. Aspecte procedurale 175
Secțiunea a 2-a. Incompatibilitatea procurorului 177
§1. Cazuri de incompatibilitate a procurorului 178
§2. Aspecte procedurale 179
Secțiunea a 3-a. Incompatibilitatea organului de cercetare penală 180
§1. Cazuri de incompatibilitate a organului de cercetare penală 180
§2. Aspecte procedurale 181
Secțiunea a 4-a. Incompatibilitatea magistratului asistent sau a grefierului de ședință 181
§1. Cazuri de incompatibilitate a magistratului asistent sau a grefierului de ședință 181
§2. Aspecte procedurale 182
Secțiunea a 5-a. Incompatibilitatea expertului 183
§1. Cazuri de incompatibilitate a expertului 183
§2. Aspecte procedurale 183

Capitolul VI. Strămutarea 185
Secțiunea 1. Noțiune 185
Secțiunea a 2-a. Cazuri 185
Secțiunea a 3-a. Aspecte procedurale 186
§1. Formularea cererii de strămutare 186
§2. Procedura de informare 186
§3. Soluționarea cererii de strămutare 187
§4. Efecte subsecvente admiterii cererii de strămutare 189
§5. Strămutarea în procedura de cameră preliminară 189
Secțiunea a 4-a. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei 190
Secțiunea a 5-a. Trimiterea cauzei la un alt parchet 191

Capitolul VII. Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii 193
Secțiunea 1. Noțiuni 193
Secțiunea a 2-a. Obiectul probei 194
§1. Faptele sau împrejurările care trebuie dovedite 195
§2. Faptele sau împrejurările care pot fi dovedite 195
§3. Faptele sau împrejurările care nu trebuie dovedite 196
§4. Faptele sau împrejurările care nu pot dovedite 197
Secțiunea a 3-a. Clasificarea probelor 197
Secțiunea a 4-a. Administrarea probelor 198
§1. Noțiuni 198
§2. Sarcina probei (*onus probandi*) 202

§3. Procedura de administrare a probelor ... 207
§4. Consultarea dosarului ... 208
§5. Principiile legalităţii şi loialităţii administrării probelor ... 210
Secţiunea a 5-a. Aprecierea probelor ... 223
Secţiunea a 6-a. Declaraţia suspectului sau a inculpatului ... 236
§1. Noţiune ... 236
§2. Dreptul de a păstra tăcerea şi privilegiul împotriva autoincriminării, garanţii fundamentale ale suspectului sau inculpatului ... 237
§3. Procedura obţinerii declaraţiilor suspectului sau inculpatului şi valoarea probantă a acestora ... 248
Secţiunea a 7-a. Declaraţia persoanei vătămate ... 255
§1. Noţiune ... 255
§2. Procedura obţinerii declaraţiilor persoanei vătămate şi valoarea probantă a acestora ... 255
Secţiunea a 8-a. Declaraţia părţii civile şi părţii responsabile civilmente ... 257
§1. Noţiune ... 257
§2. Procedura obţinerii declaraţiilor părţii civile şi părţii responsabile civilmente şi valoarea probantă a acestora ... 257
Secţiunea a 9-a. Protecţia persoanei vătămate şi a părţii civile ... 259
Secţiunea a 10-a. Declaraţia martorului ... 260
§1. Noţiune ... 260
§2. Procedura obţinerii declaraţiilor martorului şi valoarea probantă a acestora ... 261
§3. Protecţia martorilor ... 270
Secţiunea a 11-a. Confruntarea ... 276
Secţiunea a 12-a. Înscrisurile ... 277
Secţiunea a 13-a. Mijloacele materiale de probă ... 278
Secţiunea a 14-a. Identificarea persoanelor şi a obiectelor ... 279
§1. Identificarea persoanelor ... 280
§2. Identificarea obiectelor ... 280
§3. Pluralitatea de identificări ... 281
§4. Alte identificări ... 281
Secţiunea a 15-a. Ridicarea de obiecte şi înscrisuri ... 282
Secţiunea a 16-a. Percheziţia ... 284
§1. Percheziţia corporală ... 284
§2. Percheziţia unui vehicul ... 288
§3. Percheziţia domiciliară ... 290
§4. Percheziţia informatică ... 297
Secţiunea a 17-a. Metode speciale de supraveghere sau cercetare ... 302
§1. Supravegherea tehnică ... 303
§2. Reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale ... 318
§3. Utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor ... 324
§4. Participarea autorizată la anumite activităţi ... 333
§5. Livrarea supravegheată ... 335

§6. Fotografierea şi amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane ... 346
§7. Fotografiile ... 348
§8. Cercetarea la faţa locului ... 348
§9. Reconstituirea ... 350
§10. Constatarea ... 351
§11. Expertiza ... 356
§12. Expertiza toxicologică ... 368
§13. Examinarea fizică ... 368
§14. Expertiza genetică judiciară ... 371
§15. Autopsia medico-legală ... 380
§16. Examinarea medico-legală a persoanei ... 385
§17. Martorii asistenţi ... 386
§18. Comisia rogatorie ... 386
§19. Delegarea ... 388

Capitolul VIII. Măsuri preventive şi alte măsuri procesuale penale ... 390
Secţiunea 1. Noţiuni ... 390
Secţiunea a 2-a. Reţinerea ... 390
§1. Luarea măsurii reţinerii ... 391
§2. Plângerea împotriva ordonanţei organului de cercetare penală sau a procurorului prin care se dispune măsura reţinerii ... 400
§3. Revocarea măsurii reţinerii ... 401
§4. Înlocuirea măsurii reţinerii cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune ... 401
§5. Încetarea de drept a măsurii reţinerii ... 401
Secţiunea a 3-a. Arestarea preventivă ... 402
§1. Luarea măsurii arestării preventive ... 402
§2. Prelungirea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale ... 449
§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest în camera preliminară ... 461
§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest în cursul judecăţii ... 464
§5. Termenul rezonabil al arestării preventive ... 479
§6. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive ... 485
§7. Încetarea de drept a măsurii arestării preventive ... 491
Secţiunea a 4-a. Arestul la domiciliu ... 495
§1. Luarea măsurii arestului la domiciliu ... 496
§2. Prelungirea măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale ... 514
§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în camera preliminară ... 518
§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în cursul judecăţii ... 521
§5. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestului la domiciliu ... 524
§6. Încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu ... 528
Secţiunea a 5-a. Controlul judiciar ... 530
§1. Noţiune ... 530

§2. Luarea măsurii controlului judiciar 530
§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în camera preliminară 544
§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în cursul judecăţii 546
§5. Modificarea obligaţiilor impuse iniţial 547
§6. Încuviinţarea depăşirii temporare a limitei teritoriale fixate de organul judiciar 548
§7. Revocarea măsurii controlului judiciar. Înlocuirea măsurii controlului judiciar cu o altă măsură preventivă 548
§8. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar 551
Secţiunea a 6-a. Controlul judiciar pe cauţiune 551
§1. Noţiune 551
§2. Luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune 552
§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune în camera preliminară 568
§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în cursul judecăţii 569
§5. Modificarea obligaţiilor impuse iniţial 571
§6. Încuviinţarea depăşirii limitei teritoriale fixate de organul judiciar 572
§7. Revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune. Înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu o altă măsură preventivă. 572
§8. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar pe cauţiune 573
Secţiunea a 7-a. Măsuri preventive aplicabile persoanelor juridice 573
§1. Noţiune. Categorii de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice 573
§2. Condiţii 575
§3. Aspecte procedurale 576
Secţiunea a 8-a. Măsurile de ocrotire 578
Secţiunea a 9-a. Internarea medicală provizorie 579
Secţiunea a 10-a. Obligarea provizorie la tratament medical 585
Secţiunea a 11-a. Internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice 588
§1. Noţiune 588
§2. Condiţii 588
§3. Durata 591
§4. Aspecte procedurale 591
Secţiunea a 12-a. Măsurile asigurătorii 596
§1. Condiţii pentru dispunerea luării măsurilor asigurătorii 596
§2. Modalitatea de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii 603
§3. Contestarea măsurilor asigurătorii 604
§4. Măsuri procesuale în legătură cu măsurile asigurătorii 606
Secţiunea a 13-a. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrate 606
§1. Condiţii necesare pentru a se dispune valorificarea 606
§2. Procedura de valorificare a bunurilor mobile în cursul urmăririi penale ... 607

§3. Procedura de valorificare a bunurilor mobile în cursul judecăţii 608
§4. Contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate 609
Secţiunea a 14-a. Restituirea lucrurilor 609
Secţiunea a 15-a. Restabilirea situaţiei anterioare 611

Capitolul IX. Actele procesuale şi procedurale comune 612
Secţiunea 1. Actul procesual 612
Secţiunea a 2-a. Actul procedural 612
Secţiunea a 3-a. Asistenţa juridică 613
§1. Asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului 615
§2. Asistenţa juridică a persoanei vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente 621
§3. Apărarea prin propria persoană 622
§4. Exercitarea dreptului la apărare 624
Secţiunea a 4-a. Reprezentarea 629
Secţiunea a 5-a. Substituitul procesual 631
Secţiunea a 6-a. Citarea 632
§1. Noţiune. Conţinut 632
§2. Locul de citare 633
§3. Înmânarea citaţiei 635
Secţiunea a 7-a. Comunicarea actelor procedurale 638
Secţiunea a 8-a. Înştiinţarea 638
Secţiunea a 9-a. Mandatul de aducere 639
Secţiunea a 10-a. Termenele 643
§1. Categorii 644
§2. Act considerat ca fiind făcut în termen 646
§3. Luarea în cunoştinţă a termenului de judecată 646
Secţiunea a 11-a. Sancţiunile procesual penale 647
§1. Amenda judiciară 647
§2. Inadmisibilitatea 648
§3. Decăderea 649
§4. Nulitatea 649
§5. Excluderea probelor nelegal sau neloial administrate 655
Secţiunea a 12-a. Cheltuieli judiciare 663
§1. Cheltuielile judiciare avansate de stat (cheltuielile de procedură) 664
§2. Cheltuielile judiciare avansate de persoana vătămată sau de partea civilă (cheltuielile de judecată) 666
§3. Cheltuielile judiciare avansate de inculpat sau de partea responsabilă civilmente 667
Secţiunea a 13-a. Modificarea şi îndreptarea actelor procedurale 667

Grile 669

Bibliografie generală 686

Capitolul I
Consideraţii introductive

Intrat în vigoare în ianuarie 1969, vechiul Cod de procedură penală a trebuit iniţial să facă faţă rigorilor procesului penal ale statului totalitar, pentru ca ulterior, cu multiple modificări, să fie adaptat exigenţelor unui stat democratic. Ratificarea în 1994 a Convenţiei europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale (în continuare Convenţia europeană) a condus la aplicarea directă în cadrul procesului penal a standardelor europene de protecţie, constatându-se numeroase situaţii în care normele de procedură penală române se aflau într-o vădită contradicţie cu jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului.

Modificările legislative survenite în ultimele două decenii au acoperit în parte lipsurile unei legislaţii din ce în ce mai decuplată de preocupările existente la nivel european în privinţa garanţiilor procedurale şi, în general, a reformei procedurilor penale, nefiind apte să restructureze logica procesului penal în scopul asigurării fiabilităţii procedurilor. Mai mult decât atât, unele instituţii au devenit aproape ilizibile pentru justiţiabili datorită numărului mare de modificări (articole cu extrem de mulţi indici, de pildă art. 160^{2a} C.proc.pen.), vechiul Cod transformându-se într-un instrument extrem de tehnic destinat preponderent specialiştilor.

În acest context, noul Cod de procedură penală (în continuare Codul, noul Cod sau NCPP) adoptat prin Legea nr. 135/2010 (publicată în M.Of. nr. 486 din 15 iulie 2010), a avut în vedere crearea unui cadru legislativ clar, previzibil şi accesibil tuturor participanţilor la efectuarea actului de justiţie penală. Totodată, legiuitorul s-a preocupat de aşezarea procesului penal pe pilonii unor noi principii care, alături de cele clasice, să contribuie la o mai bună înfăptuire a justiţiei penale cu respectarea drepturilor fundamentale ale omului. Această structură reprezintă nucleul dur al reglementării desfăşurării unui nou model de proces penal în cadrul căruia să fie constatate la timp, în mod complet şi fără echivoc, faptele care constituie infracţiuni, astfel încât nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit legii.

Încă din tezele prealabile ale NCPP s-a subliniat că obiectivele noului Cod sunt:

1. Crearea unui cadru legislativ în care procesul penal să fie mai rapid şi mai eficient, prin urmare, în mod semnificativ mai puţin costisitor;

2. Protecţia unitară a drepturilor omului şi a libertăţilor garantate de Constituţie şi de actele normative internaţionale;

3. Armonizarea soluţiilor derivate din Codul de procedură penală cu dispoziţiile legilor speciale cu dispoziţii procesual penale;

4. Armonizarea conceptuală cu prevederile noului Cod penal, o atenţie deosebită fiind acordată noii definiţii a faptei care constituie infracţiune;

5. Reglementarea adecvată a obligaţiilor internaţionale asumate de ţara noastră privind actele normative din domeniul dreptului procesual penal;

6. Stabilirea unui echilibru corespunzător între cerinţele pentru o procedură penală eficientă, protejarea drepturilor procedurale elementare, dar şi a celor fundamentale ale omului pentru participanţii la procesul penal şi respectarea unitară a principiilor care privesc desfăşurarea echitabilă a procesului penal.

Aşadar, elaborarea noii codificări a urmărit, *pe de o parte*, asigurarea eficienţei procesului penal şi definirea limitelor puterilor coercitive ale statului, iar, *pe de altă parte*, garantarea drepturilor părţilor şi a celorlalţi participanţi în procesul penal, astfel încât să fie respectate prevederile Constituţiei, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesual penală, precum şi ale pactelor şi tratatelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte.

Această viziune se fundamentează atât pe doctrina naţională sau europeană şi pe dezvoltările jurisprudenţiale ale instanţelor europene, cât şi pe analizele psihologice empirice ale lui *Tom R. Tyler*, care leagă respectarea de către public a legii de existenţa şi funcţionarea unui sistem de garanţii procedurale în cadrul procesului penal[1].

Noul model de proces penal

- *procesul penal* este activitatea desfăşurată de organele judiciare, cu participarea părţilor precum şi a altor persoane (martori, experţi, interpreţi etc.), în scopul constatării la timp şi în mod complet a faptelor ce constituie infracţiuni, astfel încât orice persoană care a comis o infracţiune să fie pedepsită potrivit vinovăţiei sale şi nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală;

- nu există echivalenţă între noţiunea de *proces penal* şi cea de *procedură penală*, aceasta din urmă reprezentând activitatea procesuală, reglementată de lege, desfăşurată cu ocazia efectuării verificărilor prealabile (art. 294[1] NCPP), pe parcursul procesului penal şi a executării hotărârilor penale definitive; procedura penală este o noţiune mai largă decât procesul penal, incluzând şi verificările prealabile începerii urmăririi penale şi procedurile referitoare la executarea hotărârilor penale definitive;

- potrivit NCPP procesul penal are *patru faze procesuale*: urmărirea penală, camera preliminară, judecata şi punerea în executare a hotărârilor;

- fiecare fază procesuală are una sau mai multe subdiviziuni denumite *etape procesuale*; astfel, *faza urmăririi penale are trei etape procesuale:* etapa de investigare a faptei (odată cu începerea urmăririi penale până la continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect/punerea în mişcare a acţiunii penale), cea de investigare a persoanei (după continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect/punerea în mişcare a acţiunii penale) şi rezolvarea cauzei de către procuror; *camera preliminară are două etape:* judecata în camera preliminară precum şi soluţionarea contestaţiei formulate împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară; *faza judecăţii cuprinde*: judecata în primă instanţă şi judecata în apel (singura cale ordinară de

[1] *T.R. Tyler*, Why People Obey the Law, Yale University Press, New Haven, 1990, p. 174.

atac); *iar faza executării*: punerea în executare a hotărârii penale şi, dacă este cazul, modificări ce ar putea interveni în cursul executării;

- scopul procesului penal reprezintă finalitatea urmărită prin desfăşurarea procesului penal; astfel, art. 8 NCPP prevede că procesul penal trebuie să se desfăşoare cu respectarea tuturor garanţiilor procesuale ale dreptului la un proces echitabil astfel încât să fie constatate la timp şi în mod complet faptele care constituie infracţiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil;

- componentele scopului procesului penal sunt:

(i) constatarea la timp şi în mod complet a faptelor ce constituie infracţiuni;

- se dă astfel efect atât principiului operativităţii, cât şi respectării dreptului la un proces echitabil într-un termen rezonabil.

(ii) respectarea principiului aflării adevărului cu asigurarea garanţiilor procesuale privind dreptul la apărarea şi egalitatea armelor.

- valorile sociale protejate în cadrul procesului penal sunt enumerate cu titlu de principiu în alin. (2) al art. 1 NCPP ce se referă la scopul normelor de procedură penală respectiv: garantarea drepturilor părţilor şi ale celorlalţi participanţi în procesul penal astfel încât să fie respectate prevederile Constituţiei, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesual penală, precum şi ale pactelor şi tratatelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte.

Capitolul II
Principiile fundamentale ale procesului penal

- principiile fundamentale ale procesului penal reprezintă regulile generale aplicabile în tot cursul procesului penal, în vederea asigurării fiabilităţii procesului şi atingerii scopului acestuia;

- principiile fundamentale reprezintă structura procesului penal pe care şi în funcţie de care sunt construite celelalte reguli procedurale;

- art. 2-12 NCPP prevăd ca principii fundamentale ale procesului penal: legalitatea procesului penal, separarea funcţiilor judiciare, prezumţia de nevinovăţie, aflarea adevărului, *ne bis in idem*, obligativitatea punerii în mişcare şi a exercitării acţiunii penale, caracterul echitabil şi termenul rezonabil al procesului penal, dreptul la libertate şi siguranţă, dreptul la apărare, respectarea demnităţii umane şi a vieţii private, limba oficială şi dreptul la interpret;

- structurând aceste principii, se constată existenţa următoarelor categorii:

a) principii care garantează preeminenţa dreptului (legalitatea procesului penal, separarea funcţiilor judiciare, aflarea adevărului, *ne bis in idem*);

b) principii referitoare la protecţia persoanelor implicate în procedurile penale (respectarea demnităţii umane şi a vieţii private, limba oficială şi dreptul la interpret, prezumţia de nevinovăţie, dreptul la libertate şi siguranţă);

c) principii referitoare la calitatea procesului penal şi la regimul acţiunii penale (caracterul echitabil şi termenul rezonabil al procesului penal, dreptul la apărare, obligativitatea punerii în mişcare şi a exercitării acţiunii penale).

- deşi aceste principii se regăsesc şi în Constituţia României, Convenţia europeană şi jurisprudenţa Curţii Europene ori în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, nu trebuie pierdut din vedere faptul că principiile procesului penal constituie şi o formă de exprimare a suveranităţii statului român, ceea ce implică existenţa unor particularităţi rezultate din ordinea publică şi identitatea naţională;

- principiile procesului penal se află într-o legătură indisolubilă unele cu altele. Principiul legalităţii constituie un principiu cadru din care decurg celelalte. Aflarea adevărului se află, de asemenea, în legătură cu toatele celelalte principii;

- prin sistemul de principii instituit de NCPP ar trebui, pe de o parte, să se realizeze o *coerenţă verticală* a procesului penal (prin raportare la structurile instituţionale implicate în procesul penal şi la fazele şi etapele procesuale ale acestuia), iar pe de altă parte, *coerenţa orizontală* a acestuia (prin raportare la drepturile şi obligaţiile procesuale ale participanţilor la proces); din păcate, una dintre carenţele noii codificări, generată de modificările succesive ale acestuia prin LPANCPP sau prin O.U.G. nr. 3/2014, o constituie fisurile logice în conceperea unor instituţii procesuale care afectează coerenţa şi caracterul armonios al procedurilor.

Secţiunea 1. Principiul legalităţii procesului penal

- legalitatea procesului penal este principiul fundamental potrivit căruia, desfăşurarea întregului proces penal (atât în cursul urmăririi, cât şi al camerei preliminare sau al judecăţii, ori cu ocazia punerii în executare a hotărârilor), precum şi a altor proceduri penale [procedură de reabilitare judecătorească (art. 527-537 NCPP), procedura de reparare a pagubei pricinuite de condamnarea sau arestarea pe nedrept (art. 538-542 NCPP), sau procedura referitoare la înlocuirea ori reconstituirea unor înscrisuri (art. 543-547 NCPP)], are loc potrivit dispoziţiilor prevăzute de lege; pe de o parte, trebuie să existe o lege previzibilă şi accesibilă[1], conformă standardelor constituţionale şi de protecţie a drepturilor omului, care să prevadă regulile procedurale, iar, pe de altă parte, este necesar ca actele şi probele în procesul penal să fie efectuate potrivit legii;

- reprezintă o consacrare a principiului *nullum iudicium sine lege, precum şi a principiului preeminenţei dreptului într-o societate democratică în scopul asigurării unei garanţii efective pentru a preveni arbitrariul în materie de urmărire penală, condamnare sau aplicare a pedepsei*[2];

- *în activitatea legislativă* principiul legalităţii impune legiuitorului, pe de o parte, obligaţia de a prevedea într-o lege organică sau ordonanţă de urgenţă regulile procedurale (*lex scripta*), precum şi de a redacta textul în mod clar şi previzibil, pentru ca orice persoană să îşi dea seama care activităţi procesuale realizate de organele judiciare intră sub influenţa legii (*lex certa*);

- în realizarea actului de justiţie penală *legalitatea procesuală* se completează cu legalitatea incriminării potrivit căreia, infracţiunile trebuie prevăzute în mod clar, precis şi previzibil de lege (*nullum crimen sine lege*) şi cu *legalitatea pedepsei* potrivit căreia, pedepsele şi măsurile ce pot fi luate împotriva persoanelor care săvârşesc infracţiuni trebuie să fie prevăzute mod clar, precis şi previzibil de lege (*nulla poena sine lege*);

- ca efect al principiului legalităţii, în procesul penal, sub aspect procedural, este aplicabil numai *principiul imediatei aplicări a legii de procedură*, ce presupune că aceasta se aplică tuturor actelor efectuate şi măsurilor dispuse în activitatea

---

[1] Curtea Europeană a arătat că *legea* trebuie să fie, în primul rând, accesibilă în mod adecvat, respectiv cetăţeanul trebuie să fie capabil să înţeleagă că este corespunzătoare în circumstanţele reglementărilor legale aplicabile unui anumit caz. În al doilea rând, legea trebuie să fie previzibilă, adică să fie redactată cu suficientă precizie, în aşa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanţă de specialitate – să îşi corecteze conduita (CEDO, hotărârea din 22 noiembrie 1995, în cauza *S.W. c. Marii Britanii*, parag. 34-36). Întinderea noţiunii de previzibilitate depinde în mare măsură de conţinutul prevederii legale despre care este vorba, de domeniul de aplicare al acesteia, precum şi de numărul şi calitatea destinatarilor (CEDO, hotărârea din 28 martie 1990, în cauza *Groppera Radio AG ş.a. c. Elveţiei*, parag. 68). Toate hotărârile Curţii Europene la care facem referire în această lucrare sunt disponibile online (*www.echr.coe.int*).

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 22 noiembrie 1995, cauza *S.W. c. Marii Britanii*, parag. 34.

procesuală, în perioada de timp în care este în vigoare, indiferent de data săvârşirii infracţiunii pentru care se formulează acuzaţia penală şi de data începerii procesului penal (înainte sau după intrarea legii de procedură în vigoare). Aşadar, în materia legilor de procedură este aplicabil principiul *tempus regit actum* [art. 13 alin. (2) NCPP, respectiv art. 3 din Legea nr. 255/2013], neavând aplicabilitate principiul *mitior lex* (retroactivităţii legii penale mai favorabile care se aplică numai în ceea ce priveşte legea penală substanţială)[1];

- în cadrul procedurilor penale, *autorităţile judiciare* trebuie să îşi desfăşoare activităţile cu respectarea regulilor procedurale prevăzute de Constituţie, de Codul de procedură penală sau de alte legi speciale ce cuprind dispoziţii procedurale penale; este asigurată astfel protecţia persoanelor împotriva ingerinţelor autorităţilor judiciare în drepturile şi libertăţile garantate de lege, dar şi exigenţa dreptului la un proces echitabil;

- în vederea asigurării caracterului echitabil al procesului penal trebuie respectate drepturile şi garanţiile procedurale prevăzute, în favoarea părţilor sau a altor participanţi la proceduri, de reglementările Uniunii Europene în materie procesual penală, precum şi de pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte;

- în unele situaţii, organele judiciare pot apela la suplimentul analogic, care reprezintă mijlocul prin care este complinită o lacună a normei procedural penale prin aplicarea, prin analogie, a unei/unor dispoziţii ce reglementează în mod explicit o materie similară; nu se poate ajunge pe această cale la crearea unei situaţii defavorabile persoanei acuzate de săvârşirea unei infracţiuni;

- legea procesuală prevede o serie de garanţii în vederea asigurării efectivităţii principiului legalităţii:

(i) aplicarea sancţiunii nulităţii actelor procesuale sau procedurale nelegale;

(ii) aplicarea sancţiunii excluderii probelor nelegal sau neloial administrate;

(iii) aplicarea sancţiunii amenzii judiciare;

(iv) controlul legalităţii actelor procesuale: de către procuror cu privire la activitatea organelor de cercetare penală; de procurorul ierarhic superior celui care a efectuat sau supravegheat urmărirea penală; de judecătorul de cameră preliminară cu privire la legalitatea sesizării, a efectuării actelor de urmărire penală şi a administrării probelor; de judecătorul de cameră preliminară cu ocazia soluţionării unei plângeri cu privire la soluţiile de clasare ori renunţare la urmărirea penală; de instanţa de judecată sesizată cu judecarea cauzei; de instanţele de control judiciar care judecă căile de atac.

---

[1] Potrivit art. 13 alin. (1) teza a II-a NCPP pot exista *excepţii de strictă interpretare* de la principiul activităţii legii procesuale, principiul retroactivităţii legii procesual penale noi, ori al ultraactivităţii legii procesuale vechi, putând fi aplicat *numai* în cazul legilor de procedură ce conţin dispoziţii tranzitorii cu privire la aplicarea normelor de procedură [a se vedea art. 5 alin. (1) NCPP]. Analiza situaţiilor tranzitorii generate de intrarea în vigoare a NCPP va fi realizată odată cu analiza fiecărei instituţii procesuale la care acestea se referă, prin raportare la LPANCPP.

- încălcările grave ale legii procesuale pot constitui infracţiuni (mărturia mincinoasă – art. 273 NCP; compromiterea intereselor justiţiei – art. 277 NCP; cercetarea abuzivă – art. 280 NCP etc.).

Secţiunea a 2-a. Principiul separării funcţiilor judiciare

§1. Funcţiile judiciare

- NCPP a reglementat explicit principiul separaţiei funcţiilor judiciare, prevăzând în art. 3 alin. (1) că: „În procesul penal se exercită următoarele funcţii judiciare: funcţia de urmărire penală; funcţia de dispoziţie asupra drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală; funcţia de verificare a legalităţii trimiterii sau netrimiterii în judecată; funcţia de judecată";

- modalitatea de reglementare a principiului în NCPP lasă să se întrevadă faptul că viziunea separatistă nu are la bază, în principal, un concept de separaţie organică a organelor judiciare care exercită aceste funcţii, ci, mai degrabă, o viziune subsumată exigenţei de imparţialitate funcţională, privită drept componentă a echitabilităţii procedurii, având în vedere că dispoziţiile art. 3 alin. (3) NCPP leagă separaţia funcţiilor judiciare de instituţia incompatibilităţii.

1.1. Funcţia de urmărire penală (de anchetă)

- potrivit art. 3 alin. (4) NCPP în exercitarea acestei funcţii, procurorul şi organele de cercetare ale poliţiei judiciare strâng probele pentru a se constata dacă există sau nu temeiuri de trimitere în judecată a inculpatului;

- în conţinutul funcţiei de urmărire penală intră: desfăşurarea investigaţiei faptei după momentul sesizării şi al începerii urmăririi penale, supravegherea urmăririi penale efectuate de organele de cercetare penală de către procuror, strângerea de probe, punerea în mişcare a acţiunii penale, aprecierea cu privire la necesitatea trimiterii sau nu în judecată a inculpatului;

- procurorul, în exercitarea funcţiei de anchetă, conduce şi supraveghează activitatea organelor de cercetare penală ale poliţiei judiciare şi ale organelor de cercetare penală speciale, putând totodată să efectueze orice act de urmărire penală.

1.2. Funcţia de dispoziţie asupra drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală

- asupra actelor şi măsurilor din cadrul urmăririi penale, care restrâng drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei (dreptul la libertate, dreptul la viaţă privată etc.), dispune judecătorul de drepturi şi libertăţi (cu excepţia cazurilor prevăzute de lege), care exercită această funcţie procesuală;

- garantarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanelor implicate în procesul penal a impus ca pentru anumite măsuri procesuale sau procedee probatorii

intruzive în aceste drepturi să se asigure un control judiciar prin intermediul judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- în exercitarea acestei funcţii, judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă cu privire la:

a) măsurile preventive (1. luarea măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu[1]; **2.** confirmarea mandatului de arestare preventivă emis în lipsă; **3.** prelungirea măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu; **4.** înlocuirea măsurii controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive; **5.** înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu măsura arestării preventive; **6.** soluţionarea cererilor de constatare a încetării de drept, revocare, înlocuire a măsurii arestului la domiciliu sau a arestării preventive; **7.** contestaţiile formulate de procuror sau de inculpat împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale; **8.** plângerea formulată de inculpat împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar/controlului judiciar pe cauţiune etc.);

b) încuviinţarea percheziţiilor domiciliare sau informatice ori a folosirii metodelor şi tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare, respectiv a altor procedee probatorii (1. soluţionarea propunerii procurorului de autorizare a efectuării unei percheziţii domiciliare/informatice; **2.** soluţionarea cererii procurorului de încuviinţare a supravegherii tehnice; **3.** confirmarea măsurii supravegherii tehnice autorizate în condiţii de urgenţă de procuror; **4.** soluţionarea cererii procurorului de prelungire a mandatului de supraveghere tehnică; **5.** soluţionarea propunerii procurorului de autorizare a obţinerii datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice sau furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, altele decât conţinutul comunicaţiilor, şi reţinute de către aceştia; **6.** soluţionarea propunerii procurorului de autorizare a obţinerii de date privind situaţia financiară a unei persoane);

c) măsurile asigurătorii (1. soluţionarea contestaţiei formulate împotriva ordonanţei procurorului vizând măsurile asigurătorii; **2.** soluţionarea propunerii procurorului de valorificare a bunurilor sechestrate, când nu există acordul proprietarului; **3.** soluţionarea contestaţiei formulate împotriva încheierii privind valorificarea bunurilor sechestrate, când nu există acordul proprietarului; **4.** contestarea soluţiei procurorului de restituire a lucrurilor);

d) măsurile de siguranţă cu caracter provizoriu (1. obligarea provizorie la tratament medical, respectiv, internarea medicală provizorie a suspectului sau inculpatului în cursul urmăririi penale; **2.** ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical/internării medicale provizorii a suspectului sau inculpatului);

e) alte proceduri prevăzute de NCPP (1. audierea martorului potrivit procedurii audierii anticipate; **2.** luarea, prelungirea, revocarea măsurii internării nevoluntare în vederea efectuării expertizării medico-legale psihiatrice; **3.** examinarea

[1] Intră în competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi şi soluţionarea cererii inculpatului, faţă de care s-a luat măsura arestului la domiciliu, de a-i permite acestuia părăsirea imobilului.

fizică a persoanei în absenţa consimţământului persoanei în cauză, al reprezentantului legal, ori a încuviinţării din partea ocrotitorului legal; **4.** emiterea mandatului de aducere la solicitarea procurorului în cazul în care pentru executarea mandatului de aducere este necesară pătrunderea fără consimţământ într-un domiciliu sau sediu, în cursul urmăririi penale; **5.** contestaţia cu privire depăşirea termenului rezonabil al urmăririi penale).

1.3. Funcţia de verificare a legalităţii trimiterii sau netrimiterii în judecată

- camera preliminară are ca scop rezolvarea chestiunilor ce ţin de competenţa şi legalitatea sesizării instanţei, precum şi legalitatea administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, asigurându-se premisele pentru soluţionarea cu celeritate a cauzei în fond;

- în cadrul acestei proceduri judecătorul de cameră preliminară efectuează un control de legalitate *a posteriori* atât a actului de trimitere în judecată, cât şi a probelor pe care se bazează acesta, respectiv a actelor efectuate în cursul urmăririi penale;

- judecătorul de cameră preliminară nu evaluează temeinicia sau netemeinicia trimiterii în judecată, neavând chemarea de a valida acuzaţiile formulate de procuror, ci doar legalitatea actelor şi probelor din cursul urmăririi penale, în cadrul unui „filtru de legalitate" ce se desfăşoară în procedură nepublică, necontradictorie şi scrisă; corelativ acestor competenţe, nici inculpatul nu poate contesta în cadrul acestei faze temeinicia acuzaţiei formulate de procuror, ci numai legalitatea sesizării instanţei, a probelor şi a actelor procesuale sau procedurale din cursul urmăririi penale;

- astfel, faza de cameră preliminară oferă un supliment de legitimitate probelor şi actelor procesuale efectuate în cursul urmăririi penale şi protejează drepturile şi libertăţile fundamentale, în special în componenta referitoare la echitabilitatea procedurii.

1.4. Funcţia de judecată

- se realizează de către instanţa de judecată în complete legal constituite [art. 3 alin. (7) NCPP];

- constă în administrarea probatoriului, evaluarea probatoriului administrat în vederea pronunţării unei hotărâri cu privire la temeinicia acuzaţiei penale formulată de procuror împotriva inculpatului, precum şi pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti prin care să fie rezolvat conflictul de drept penal dedus judecăţii;

- în cursul judecăţii, completul învestit cu cauza penală verifică temeinicia acuzaţiei formulate de procuror, fiind garantate părţilor şi subiecţilor procesuali plenitudinea drepturilor prevăzute de art. 6 din Convenţia europeană.

§2. Efectele separaţiei funcţiilor judiciare

- prin separarea funcţiilor judiciare se întăreşte protecţia drepturilor fundamentale ale persoanelor implicate în procedurile penale;

- *prin separarea funcţiei de urmărire penală de cea de dispoziţie cu privire la drepturile şi libertăţile fundamentale se protejează pe de o parte, dreptul la libertate* al persoanei prin evitarea situaţiei ca anchetatorul să fie şi cel care dispune privarea de libertate a suspectului sau inculpatului, iar, pe de altă parte, *dreptul la viaţă privată*, fiind scoasă din sfera competenţelor acuzatorului dispunerea unor măsuri ce constituie intruziuni grave în acest drept, în vederea strângerii de probe;

- prin separarea *funcţiei de urmărire penală de cea de verificare a legalităţii trimiterii în judecată* se realizează o protecţie eficientă a *dreptului la un proces echitabil*, prin instituirea unei cenzuri judiciare imparţiale cu privire la legalitatea şi loialitatea probelor administrate în cursul urmăririi penale, precum şi cu privire la legalitatea trimiterii în judecată;

- prin separarea *funcţiei de urmărire penală de cea de judecată* se protejează dreptul la un proces echitabil, cu referire la asigurarea imparţialităţii funcţionale a instanţei de judecată, astfel ca persoana care efectuează urmărirea penală să nu poată judeca aceeaşi cauză;

- prin separarea *funcţiei de dispoziţie cu privire la drepturile şi libertăţile fundamentale de cea de judecată* se protejează dreptul al un proces echitabil, cu referire la asigurarea imparţialităţii funcţionale a instanţei de judecată, astfel ca aceeaşi persoană care a dispus privarea de libertate ori procedee probatorii intruzive în viaţa privată pe parcursul urmăririi penale să nu poată judeca respectiva cauză, pentru a evita riscul ca acesta să îşi fi format deja o opinie care să influenţeze buna desfăşurare a judecăţii;

- art. 3 alin. (3) NCPP prevede, cu titlu de principiu, că în desfăşurarea aceluiaşi proces penal, exercitarea unei funcţii judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcţii judiciare; aşadar, legând separaţia funcţiilor judiciare de conceptul de imparţialitate funcţională, NCPP consacră faptul că existenţa unei situaţii de cumul a funcţiilor judiciare, generează, în principiu, o situaţie de incompatibilitate;

- cu toate acestea, teza finală a alin. (3) al art. 3 NCPP stipulează că nu se poate reţine o situaţie de incompatibilitate între exercitarea funcţiei de verificare a legalităţii trimiterii ori netrimiterii în judecată şi cea de judecată, aceeaşi persoană putând fi în aceeaşi cauză atât judecător de fond, cât şi judecător de cameră preliminară; în acest sens, art. 346 alin. (7) NCPP prevede că judecătorul de cameră preliminară care a dispus începerea judecăţii exercită funcţia de judecată în cauză;

- va exista, însă, o situaţie de incompatibilitate în cazul în care judecătorul de cameră preliminară poate, exercitând şi rolul de „anchetator", admite plângerea împotriva ordonanţei procurorului de clasare sau de renunţare la urmărirea penală, desfiinţează soluţia atacată şi dispune începerea judecăţii cu privire la faptele şi persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mişcare acţiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente şi nu există niciun caz de împiedicare a punerii în mişcare a acţiunii penale/există un interes public în judecarea faptei pentru care s-a dispus renunţarea la urmărire penală [art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) NCPP].

§3. Prezumţia de nevinovăţie

- este principiul constituţional potrivit căruia, până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti de condamnare, persoana este considerată *a priori* nevinovată;

- NCPP conţine o reglementare mai extinsă decât cea constituţională a prezumţiei de nevinovăţie, prevăzând că „orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăţiei sale printr-o hotărâre penală definitivă" [art. 4 alin. (1) NCPP];

- prezumţia de nevinovăţie reprezintă o componentă importantă a dreptului la un proces echitabil, fiind prevăzută de art. 6 parag. 2 din Convenţia europeană;

- nevinovăţia nu trebuie înţeleasă numai ca neîndeplinirea condiţiilor privind latura subiectivă a infracţiunii (*mens rea*), ci şi ca neîndeplinirea condiţiilor laturii obiective, a celor cu privire la subiecţii infracţiuni, ori ca absenţa vreuneia dintre trăsăturile esenţiale ale infracţiunii prevăzute de art. 15 NCP;

- prezumţia de nevinovăţie constituie atât o garanţie procedurală, cât şi un veritabil drept subiectiv.

3.1. Prezumţia de nevinovăţie – garanţie procedurală (preponderent de probă)

- prezumţia de nevinovăţie este strâns legată de noţiunea de *imparţialitate* a instanţei, întrucât, numai în faţa unei instanţe independente şi imparţiale probele pot fi în mod adecvat administrate, cu respectarea principiilor şi garanţiilor echitabilităţii procedurii, astfel încât situaţia de fapt să fie stabilită în mod corect, pentru a se evita erorile judiciare (fie condamnarea unui nevinovat, fie achitarea unui vinovat); va exista o încălcare a prezumţiei de nevinovăţie dacă o decizie judiciară reflectă sentimentul că un acuzat este vinovat, deşi vinovăţia sa nu a fost în prealabil stabilită potrivit legii. Este suficient pentru încălcarea prezumţiei de nevinovăţie, chiar şi în absenţa unei constatări formale, să existe motive care să sugereze că instanţa îl priveşte pe acuzat ca pe un vinovat[1];

- în scopul garantării prezumţiei de nevinovăţie şi a imparţialităţii instanţei, art. 6 parag. 2 din Convenţia europeană cere ca reprezentanţii statului să se abţină de la a face declaraţii publice în sensul că acuzatul este vinovat de săvârşirea unei anumite infracţiuni, înainte ca vinovăţia sa să fi fost în mod legal stabilită de instanţă[2];

- încălcarea prezumţiei de nevinovăţie poate proveni atât din partea unui judecător sau a unei instanţe, cât şi din partea unei alte autorităţi publice, spre exemplu poliţişti, procurori, cu atât mai mult cu cât aceştia din urmă exercită funcţii cvasijudiciare şi controlează desfăşurarea anchetei. O asemenea atingere poate fi adusă prin declaraţiile sau actele acestora care reflectă impresia că o persoană este vinovată şi

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 29 iunie 2006, în cauza *Panteleyenco c. Ucrainei*, parag. 67; CEDO, hotărârea din 27 februarie 2007, în cauza *Nestak c. Slovaciei*, parag. 88.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 4 martie 2008, în cauza *Samoilă şi Cionca c. României*, parag. 91; CEDO, hotărârea din 10 februarie 1995, în cauza *Allenet de Ribemont c. Franţei*, parag. 36-37.

care incită publicul să creadă în vinovăția acestei persoane sau care anticipează aprecierea faptelor de către judecătorul competent[1];

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea reiterează faptul că art. 6 parag. 2, în aspectul său relevant, are drept scop prevenirea subminării unui proces penal echitabil prin declarații prejudiciabile făcute în strânsă legătură cu aceste proceduri. Prezumția de nevinovăție consacrată la art. 6 parag. 2 este unul dintre elementele unui proces penal echitabil care este cerut de art. 6 parag. 1 (a se vedea *Allenet de Ribemont c. Franței*, 10 februarie 1995, pct. 35, seria A nr. 308). Acesta nu interzice doar exprimarea prematură de către instanța în sine a opiniei că persoana „învinuită de o infracțiune" este vinovată înainte de a fi fost astfel dovedită conform legii (a se vedea *Minelli c. Elveției*, 25 martie 1983, pct. 38, seria A nr. 62), ci se referă deopotrivă la declarațiile făcute de către alte oficialități publice privind urmăririle penale în curs, care să încurajeze publicul să considere suspectul vinovat și să aducă atingere evaluării faptelor de către autoritatea judecătorească competentă (a se vedea *Allenet de Ribemont*, citată anterior, pct. 41; *Daktaras c. Lituaniei*, nr. 42095/98, pct. 41-43; CEDO 2000-X; și *Samoilă și Cionca c. României*, nr. 33065/03, pct. 92, 4 martie 2008). Curtea subliniază faptul că art. 6 parag. 2 nu poate împiedica autoritățile să informeze publicul despre urmăririle penale în curs, ci impune ca autoritățile să facă asta cu toată discreția și circumspecția necesare în cazul în care prezumția de nevinovăție trebuie să fie respectată (a se vedea *Allenet de Ribemont*, pct. 38). Abordarea constantă a Curții a fost aceea că prezumția de nevinovăție este încălcată în cazul în care o hotărâre judecătorească sau o declarație a unei oficialități publice cu privire la o persoană învinuită de o infracțiune reflectă opinia că aceasta este vinovată înainte să fi fost dovedită a fi vinovată conform legii. Este suficient, chiar în absența unei constatări oficiale, să existe un argument care să sugereze că oficialitatea publică sau instanța îl consideră pe învinuit vinovat. Trebuie să se facă o distincție fundamentală între o declarație că cineva este doar suspectat că a comis o infracțiune și o declarație clară, în absența unei condamnări definitive, că o persoană a comis infracțiunea în cauză. Curtea a subliniat în mod constant importanța alegerii termenilor de către oficialitățile publice în declarațiile acestora înainte ca o persoană să fi fost judecată și găsită vinovată de o anumită infracțiune (a se vedea *Kuzin și alții c. Rusiei*, nr. 13470/02, pct. 94, 23 octombrie 2008). Faptul că o declarație a unei oficialități publice încalcă principiul prezumției de nevinovăție trebuie să fie stabilit în contextul circumstanțelor speciale în care a fost făcută declarația contestată (a se vedea *Butkevičius c. Lituaniei*, nr. 48297/99, pct. 49, CEDO 2002-II). Curtea notează că, în cazul de față, declarațiile contestate au fost făcute de procurorul care cercetează cazul,

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 14 octombrie 2011, în cauza *Pavalache c. României*, parag. 120-122; CEDO, hotărârea din 4 martie 2008, în cauza *Samoilă și Cionca c. României*, parag. 92. De pildă, în cauza *Pavalache* instanța europeană a reținut încălcarea prezumției de nevinovăție prin declarațiile procurorului care a afirmat în fața jurnaliștilor, cu ocazia arestării preventive a inculpatului, că „toate probele converg către stabilirea cu certitudine a vinovăției reclamantului și că se impune condamnarea acestuia, nimeni și nimic neputându-l salva de la răspundere penală".

ministrul român al Internelor şi Procurorul General al României, într-un context independent de urmărirea penală în sine. Curtea recunoaşte faptul că reclamantul era un important om de afaceri din România şi că activităţile sale erau de mare interes pentru publicul general. Recunoaşte, de asemenea, că gravitatea actelor nelegale de care era suspectat ar fi putut impune autorităţilor să menţină publicul informat cu privire la orice proceduri penale instituite în legătură cu aceste evenimente. Totuşi, aceste circumstanţe nu pot justifica lipsa de prudenţă în alegerea cuvintelor folosite în declaraţiile oficialităţilor referitoare la reclamant, persoana acuzată în cadrul acestor proceduri. Declaraţiile în cauză au fost făcute la un moment în care urmărirea penală în privinţa reclamantului tocmai începuse. Era deosebit de important în această etapă iniţială să nu se facă niciun fel de afirmaţii publice care ar fi putut fi interpretate drept o confirmare a vinovăţiei reclamantului în opinia autorităţilor statului. Un deosebit interes îl au declaraţiile făcute la 19 februarie, 2 şi 3 iulie 1997 de către D.I.C. şi G.D. Curtea observă că aceste declaraţii menţionau în mod deosebit, între altele, numele reclamantului, şi că respectivii au declarat, fără vreo calificare sau vreo rezervă, că reclamantul a comis faptele nelegale de care era suspectat. Curtea observă că, în declaraţia sa din 19 decembrie 1997, S.M., Procurorul General al României la acel moment, şi-a exprimat convingerea că „există o şansă de 99% ca şi reclamantul să fie trimis în judecată" şi că reclamantul „a avut făcut mult mai multe". În timp ce o parte din declaraţie, în special referirea la vinovăţia reclamantului în ceea ce priveşte alte posibile acte ilegale, oferă unele motive de îngrijorare, Curtea acceptă faptul că declaraţia considerată global poate fi interpretată ca o simplă afirmaţie a procurorului general că există suficiente probe pentru a susţine un act de acuzare împotriva reclamantului şi, prin urmare, pentru a justifica deschiderea urmăririi penale împotriva acestuia. Curtea observă că declaraţiile din 19 februarie, 2 şi 3 iulie 1997 au fost făcute de un procuror şi de ministrul român al Internelor în calitate oficială, nu de politicieni. În consecinţă, în ciuda argumentelor contrare ale Guvernului, acestea nu pot fi considerate parte a unei dezbateri politice legitime, care ar putea permite un anumit grad de exagerare şi utilizarea liberă a judecăţilor de valoare cu referire la rivali politici. Dimpotrivă, Curtea consideră că respectivii ar fi trebuit să aibă o atenţie deosebită în alegerea cuvintelor folosite pentru a descrie procedurile penale în curs, precum şi evenimentele care au condus la punerea sub acuzare a reclamantului. Curtea nu poate fi de acord cu Guvernul că declaraţiile contestate au fost strict şi legal axate pe desfăşurarea urmăririi penale împotriva reclamantului şi consideră că acestea au fost făcute fără calificările sau rezervele necesare şi au conţinut cuvinte care au dus la declararea expresă şi neechivocă a faptului că reclamantul comisese infracţiuni. Astfel, au prejudiciat cazul şi nu au făcut altceva decât să încurajeze publicul să-l considere pe reclamant vinovat, înainte să fi fost dovedit a fi vinovat conform legii. În consecinţă, Curtea constată că a fost încălcat dreptul reclamantului la prezumţia de nevinovăţie. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 parag. 2 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 20 decembrie 2011, în cauza G.C.P. c. României, parag. 54-61)*.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

În speţă, în ceea ce priveşte comentariile diverşilor oameni politici, Curtea consideră că este necesar ca acestea să fie situate în contextul

luptei anticorupţie, un subiect de preocupare pentru întreaga societate românească. Astfel cum rezultă din articolele de presă furnizate de reclamant, Curtea consideră că acestea erau de natură politică şi nu prejudecau aprecierea faptelor de către instanţele competente (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Viorel Burzo c. României*, nr. 75109/01 şi 12639/02, pct. 164, 30 iunie 2009). În ceea ce priveşte ecoul pe care cauza l-a avut în presă, Curtea consideră că, într-o societate democratică, sunt inevitabile comentarii, uneori severe, din partea presei cu privire la o cauză sensibilă care, precum cea a reclamantului, contesta moralitatea unor înalţi funcţionari (*mutatis mutandis*, *Y.B. şi alţii*, citată anterior, pct. 48). Cu toate acestea, deşi autorităţile naţionale nu pot fi considerate responsabile pentru acţiunile presei, Curtea subliniază încă o dată importanţa alegerii termenilor utilizaţi de agenţii statului şi în special de autorităţile judiciare care controlează desfăşurarea anchetei (a se vedea *Daktaras*, citată anterior, pct. 44). În speţă, Curtea constată că, informând ziariştii cu privire la arestarea preventivă a reclamantului, procurorul H.M. a afirmat că toate probele converg spre stabilirea cu certitudine a vinovăţiei reclamantului şi că nu putea fi evitată condamnarea acestuia, având în vedere că „nimeni şi nimic nu-l mai poate scăpa de răspunderea penală". Curtea observă că aceste informaţii au fost aduse la cunoştinţa presei într-un context independent de procedura penală în sine sau prin intermediul unei hotărâri motivate. Având în vedere conţinutul şi contextul acestor comentarii, Curtea concluzionează că acestea precizau clar că reclamantul să făcuse vinovat de corupţie, încurajând publicul să creadă în vinovăţia acestuia şi prejudecau aprecierea faptelor de către instanţele competente (a se vedea, *mutatis mutandis, Samoilă şi Cionca c. României*, nr. 33065/03, pct. 95, 4 martie 2008). Prin urmare, Curtea consideră că declaraţiile făcute de procurorul H.M. au adus atingere prezumţiei de nevinovăţie a reclamantului. Aşadar, a fost încălcat art. 6 parag. 2 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 18 octombrie 2011, în cauza Păvălache c. României, parag. 117-123)*.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS În ceea ce priveşte declaraţiile incriminate ale procurorului şef I.A., Curtea observă mai întâi că acestea nu reprezentau constatări formale ale vinovăţiei reclamantului, ci făceau trimitere la evoluţia cauzei (*supra*, pct. 40) şi la obiectul acesteia (*supra*, pct. 42). De asemenea, Curtea ia act de faptul că declaraţiile incriminate au fost formulate în afara cadrului procesului penal, şi anume prin intermediul unor interviuri acordate presei naţionale. Deşi subliniază din nou importanţa alegerii termenilor folosiţi de către agenţii de stat, Curtea trebuie totuşi să ţină seama de contextul în care au fost pronunţate declaraţiile, şi anume după condamnarea penală a reclamantului în primă instanţă şi în apel de către instanţele naţionale (*a contrario*, *Lavents*, citată anterior, pct. 127). De asemenea, Curtea acordă importanţă faptului că P.N.A. a solicitat publicarea unui articol pentru a clarifica anumite aspecte cu privire la fapte de care era acuzat de mijloacele de informare în masă (*a contrario*, *Samoilă şi Cionca*, citată anterior, pct. 96). În plus, aceasta consideră că trebuie să ţină seama de faptul că reclamantul a fost achitat cu privire la una dintre acuzaţii de către instanţa de recurs, singura competentă să se pronunţe după declaraţiile procurorului general [*Pullicino c. Maltei* (dec.), nr. 45441/99, 15 iunie 2000]. În ceea ce priveşte campania de presă, Curtea observă că respectiva cauză a fost pe larg comentată

de presa naţională mai ales în anii 2002 şi 2003. Aceasta constată că interesul ziarelor pentru cauză şi importanţa pe care o avea în ochii opiniei publice erau generate de poziţia ocupată de reclamant, director general în Ministerul Agriculturii, în contextul luptei împotriva corupţiei, un subiect de interes atât pentru autorităţile naţionale, cât şi pentru publicul larg (*Viorel Burzo c. României*, nr. 75109/01 şi 12639/02, pct. 160, 30 iunie 2009 şi *Söylemez c. Turciei*, nr. 46661/99, pct. 141, 21 septembrie 2006). Curtea consideră că reclamantul nu a demonstrat că a existat împotriva sa o campanie mediatică de o asemenea virulenţă încât să fi influenţat sau să fi putut influenţa formarea opiniei judecătorilor şi rezultatul deliberării. În această privinţă, Curtea observă că, exceptând cele două publicaţii examinate mai sus (pct. 89 şi 90), articolele în litigiu menţionau un eveniment de actualitate şi nu conţineau nicio referire la vreo declaraţie oficială a reprezentanţilor statului. Prin urmare, nu este dovedit că autorităţile au susţinut campania de presă de care se plânge reclamantul [*Kiratli c. Turciei* (dec.), nr. 6497/04, 2 septembrie 2008]. Curtea observă, de altfel, că reprezentanţii reclamantului au acordat interviuri şi au informat presa despre derularea cauzei [*Papon c. Franţei* (nr. 2) (dec.), nr. 54210/00, CEDO 2001 XII (extrase)]. În plus, trebuie să se ia act de faptul că instanţele care trebuiau să se pronunţe cu privire la cauză erau alcătuite în totalitate din magistraţi profesionişti, în mod normal, cu experienţă şi pregătire care le permiteau să elimine orice influenţă externă procesului. Nimic din dosar nu conduce la concluzia că, în evaluarea argumentelor prezentate de reclamant şi a probelor aflate la dosar, judecătorii care s-au pronunţat cu privire la fond au fost influenţaţi de afirmaţiile din presă (*Mircea c. României*, nr. 41250/02, pct. 75, 29 martie 2007). Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu poate identifica, în speţă, nicio atingere adusă prezumţiei de nevinovăţie. Rezultă că acest capăt de cerere trebuie respins ca vădit nefondat, în temeiul art. 35 parag. 3 şi 4 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 16 martie 2010, în cauza Jiga c. României, parag. 91-98)*.

- prezumţia de nevinovăţie este garantată prin reglementarea *separaţiei funcţiilor judiciare* (de pildă, prin stabilirea incompatibilităţii procurorului de a fi judecător în cauza în care a efectuat acte de urmărire penală, ori a judecătorului de cameră preliminară care admite plângerea împotriva unei soluţii de netrimitere în judecată cu reţinerea cauzei spre judecare, să continue judecarea cauzei etc.);

- în cadrul regulilor procedurale, prezumţia de nevinovăţie îşi găseşte, de cele mai multe ori, aplicabilitatea ca *regulă de probă*; suspectul sau inculpatul nu este obligat să îşi dovedească nevinovăţia, putând uza de dreptul la tăcere; sarcina probei incumbă organelor de urmărire penală, care sunt obligate să administreze probele necesare pentru dovedirea, dincolo de orice dubiu rezonabil, a existenţei faptei, a elementelor constitutive ale infracţiunii, sub aspect subiectiv şi obiectiv, precum şi a lipsei vreunui impediment la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale, prevăzut de art. 16 NCPP;

- chiar dacă prezumţia de nevinovăţie nu este de natură a conduce la stabilirea adevărului într-o cauză penală (protejând atât persoanele care în realitate au săvârşit o faptă prevăzută de legea penală, cât şi pe cele nevinovate), ea constituie elementul central al raţionamentului judecătorului, care va trebui să dispună întotdeauna o soluţie de achitare în cazul în care din probele administrate nu rezultă, dincolo de

orice dubiu rezonabil, vinovăţia inculpatului (*in dubio pro reo*); în acest sens, art. 4 alin. (2) NCPP prevede, cu titlu de principiu, că după administrarea întregului probatoriu, orice îndoială în formarea convingerii organelor judiciare se interpretează în favoarea suspectului sau inculpatului; tot astfel, art. 396 alin. (2) NCPP prevede că se pronunţă condamnarea dacă *instanţa constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă*, că fapta există, constituie infracţiune şi a fost săvârşită de inculpat;

- prezumţia de nevinovăţie nu este o prezumţie absolută, ci una relativă, putând fi răsturnată prin probe certe de vinovăţie; este însă esenţial ca probele să fie administrate cu respectarea principiilor legalităţii şi loialităţii; folosirea procedeelor neloiale în obţinerea probelor (de pildă, constrângeri fizice, ameninţări, provocări) aduce, implicit, atingere prezumţiei de nevinovăţie;

- nu este incompatibilă cu respectarea prezumţiei de nevinovăţie existenţa unor situaţii în care sarcina probei este răsturnată; de pildă, suspectul sau inculpatul trebuie să dovedească existenţa cauzelor justificative pe care le invocă (legitima apărare, starea de necesitate), cu excepţia situaţiei în care acestea sunt prezumate (de pildă, legitima apărare prezumată);

- nu se poate însă considera că este încălcată prezumţia de nevinovăţie în cazul efectuării unei percheziţii corporale sau domiciliare, al prelevării de probe biologice sau al examinărilor corporale, ori al dispunerii unei măsuri preventive sau a interceptării comunicărilor;

- luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu pe parcursul procesului penal nu este incompatibilă cu respectarea prezumţiei de nevinovăţie, nu implică pronunţarea judecătorului de drepturi şi libertăţi, respectiv a judecătorului de cameră preliminară ori a instanţei de judecată asupra fondului procesului (adică şi asupra vinovăţiei inculpatului), ci numai asupra existenţei unor probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune, sau asupra legalităţii şi temeiniciei măsurii privative de libertate şi necesităţii prelungirii sau menţinerii acesteia; deopotrivă, luarea unei măsuri preventive neprivative de libertate (controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauţiune), respectiv, menţinerea acestora în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii, nu este incompatibilă cu prezumţia de nevinovăţie (în acelaşi sens s-a pronunţat şi Curtea Europeană în cauzele *Negoescu c. României* sau *Rosengren c. României*);

- nu constituie o încălcare a prezumţiei de nevinovăţie încheierea unui acord de recunoaştere a vinovăţiei ori admiterea cererii de judecare în cazul recunoaşterii învinuirii;

- odată ce vinovăţia unei persoane a fost stabilită cu privire la săvârşirea unei infracţiuni, prezumţia de nevinovăţie nu îşi găseşte aplicarea în raport cu aprecierile formulate în hotărârea instanţei, cu excepţia situaţiei în care sunt de o asemenea natură şi într-un asemenea grad, încât aduc o nouă acuzaţie penală în sensul autonom prevăzut de Convenţia europeană;

- pronunţarea unei hotărâri de achitare nu este incompatibilă cu stabilirea răspunderii civile pentru aceeaşi faptă a inculpatului achitat, în baza unei sarcini a probei mai puţin restrictive specifică materiei civile şi fără ca instanţa să repună în discuţie

şi să reţină elemente de tipicitate ale faptei sau alte trăsături esenţiale ale infracţiunii; această situaţie nu este incompatibilă cu prezumţia de nevinovăţie; dacă, însă, hotărârea penală prin care se soluţionează acţiunea civilă impută persoanei achitate o vinovăţie penală, o astfel de situaţie atrage încălcarea prezumţiei de nevinovăţie (în acelaşi sens s-a pronunţat Curtea Europeană în cauza *Diacenco c. României*, în care inculpatul achitát ca urmare a reţinerii cazului fortuit, a fost obligat la despăgubiri civile, instanţa reţinând că „era vinovat de comiterea infracţiunii pentru care a fost trimis în judecată");

- după pronunţarea unei hotărâri definitive de achitare, nevinovăţia este stabilită cu efecte *erga omnes*; totuşi, şi după rămânerea definitivă a hotărârii de achitare poate fi adusă atingere prezumţiei de nevinovăţie dacă, instanţa de judecată ce soluţionează o cerere de despăgubiri întemeiată pe dispoziţiile art. 538-542 NCPP, face aprecieri din care rezultă existenţa unor suspiciuni cu privire la nevinovăţia persoanei achitate[1];

- nu se va reţine încălcarea prezumţiei de nevinovăţie în ipoteza în care instanţa în mod constant a dispus în toate etapele procesuale (prima instanţă şi instanţele de control judiciar) încetarea procesului penal ca urmare a intervenţiei prescripţiei răspunderii penale, însă s-a pronunţat cu privire la acţiunea civilă în sensul admiterii acesteia (în acest sens a se vedea cauza *Constantin Florea c. României*);

- dacă la judecarea cauzei în ultimă instanţă aceasta casează hotărârile anterioare prin care se dispuse achitarea inculpatului de către instanţele ierarhic inferioare şi constantă vinovăţia acestuia, deşi se dispune încetarea procesului penal pentru îndeplinirea termenului de prescripţie a răspunderii penale, este încălcat art. 6 parag. 2 din Convenţie, în măsura în care dreptul la apărare nu a fost respectat în procedura desfăşurată în faţa instanţei de ultim grad, având în vedere că instanţa de recurs era prima instanţă care constata vinovăţia inculpatului (în acest sens a se vedea cauza *Didu c. României*);

- după dispunerea de către procuror a unei soluţii de neurmărire sau de netrimitere în judecată pot exista cazuri de încălcare a prezumţiei de nevinovăţie în cadrul unor proceduri „nepenale" care se desfăşoară ulterior; folosirea în cadrul unui litigiu civil sau administrativ a probelor strânse în cadrul procedurilor penale nu este incompatibilă cu exigenţele art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană; însă, în ipoteza în care instanţa civilă sau administrativă reţine vinovăţia penală a unei persoane după dispunerea unei soluţii de neurmărire sau de netrimitere în judecată ca fundament pentru soluţia pe care o pronunţă, va exista o încălcare a prezumţiei de nevinovăţie; în acest sens, Curtea Europeană a constatat în cauza *Teodor c. României* încălcarea

---

[1] Astfel în cauza *Del Latte* Curtea Europeană a arătat că „o hotărâre judecătorească de respingere a cererii de acordare de despăgubiri pentru perioada în care persoana s-a aflat în stare de arest preventiv, hotărâre întemeiată pe existenţa unor suspiciuni cu privire la săvârşirea infracţiunii sau pe aprecierea că s-ar fi putut dispune condamnarea în cazul în care persoana ar fi fost acuzată de o altă infracţiune, încalcă prevederile art. 6 parag. 2 din Convenţia europeană" (CEDO, hotărârea din 9 noiembrie 2004, în cauza *Del Latte c. Olandei*, parag. 30-34). În aceleaşi sens s-a pronunţat instanţa europeană şi în cauza *Asan Rushiti c. Austriei* sau în cauza *Bok c. Olandei*.

prezumţiei de nevinovăţie ca urmare a reţinerii de către instanţa civilă (învestită să soluţioneze un litigiu referitor concedierea unei persoane şi la acordarea de despăgubiri civile ca urmare a încetării unui contract de muncă) a faptului că, deşi s-a dispus de către procuror o soluţie de neurmărire penală ca urmare a reţinerii intervenţiei prescripţiei răspunderii penale, aceasta nu şterge vinovăţia persoanei, ci numai acţionează împotrivă aplicării unei sancţiuni penale.

(...) Prin adoptarea prezumţiei de nevinovăţie ca principiu de bază, distinct de celelalte drepturi care garantează şi ele libertatea persoanei – dreptul la apărare, respectarea demnităţii umane – s-au produs o serie de restructurări ale procesului penal şi a concepţiei organelor judiciare, care trebuie să răspundă următoarelor cerinţe: *(i)* vinovăţia se stabileşte în cadrul unui proces, cu respectarea garanţiilor procesuale, deoarece simpla învinuire nu înseamnă şi stabilirea vinovăţiei; *(ii)* sarcina probei revine organelor judiciare, motiv pentru care interpretarea probelor se face în fiecare etapă a procesului penal, concluziile unui organ judiciar nefiind obligatorii şi definitive pentru următoarea fază a procesului; la adoptarea unei hotărâri de condamnare, până la rămânerea definitivă, inculpatul are statutul de persoană nevinovată; *(iii)* la adoptarea unei hotărâri de condamnare definitive, prezumţia de nevinovăţie este răsturnată cu efecte *erga omnes*; *(iv)* hotărârea de condamnare trebuie să se bazeze pe probe certe de vinovăţie, iar în caz de îndoială, ce nu poate fi înlăturată prin probe, trebuie să se pronunţe o soluţie de achitare. Toate aceste cerinţe sunt argumente pentru transformarea concepţiei asupra prezumţiei de nevinovăţie, dintr-o simplă regulă, garanţie a unor drepturi fundamentale, într-un drept distinct al fiecărei persoane, de a fi tratată ca nevinovată până la stabilirea vinovăţiei printr-o hotărâre penală definitivă.

Regula *in dubio pro reo* constituie un complement al prezumţiei de nevinovăţie, un principiu instituţional care reflectă modul în care principiul aflării adevărului se regăseşte în materia probaţiunii. Ea se explică prin aceea că, în măsura în care dovezile administrate pentru susţinerea vinovăţiei celui acuzat conţin o informaţie îndoielnică tocmai cu privire la vinovăţia făptuitorului în legătură cu fapta imputată, autorităţile judecătoreşti penale nu-şi pot forma o convingere care să se constituie într-o certitudine şi, de aceea, ele trebuie să concluzioneze în sensul nevinovăţiei acuzatului şi să-l achite. Înainte de a fi o problemă de drept, regula *in dubio pro reo* este o problemă de fapt. Înfăptuirea justiţiei penale cere ca judecătorii să nu se întemeieze, în hotărârile pe care le pronunţă, pe probabilitate, ci pe certitudinea dobândită pe bază de probe decisive, complete, sigure, în măsură să reflecte realitatea obiectivă (fapta supusă judecăţii). Numai aşa se formează convingerea, izvorâtă din dovezile administrate în cauză, că realitatea obiectivă (fapta supusă judecăţii) este, fără echivoc, cea pe care o înfăţişează realitatea reconstituită cu ajutorul próbelor, în scopul cunoaşterii. Chiar dacă în fapt s-au administrat probe în sprijinul învinuirii, iar alte probe nu se întrevăd ori pur şi simplu nu există, şi totuşi îndoiala persistă în ce priveşte vinovăţia, atunci îndoiala este «echivalentă cu o probă pozitivă de nevinovăţie» şi deci inculpatul trebuie achitat *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3465/2007, www.legalis.ro).*

Orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăţiei sale printr-o hotărâre penală definitivă. În cazul în care probele referitoare la vinovăţie nu sunt certe, sigure, complete, ci există îndoială cu privire la vinovăţia inculpatului, se aplică regula *in dubio pro reo*, potrivit căreia orice îndoială operează în favoarea inculpatului, iar pe baza acesteia, soluţia ce se impune este achitarea inculpatului de către instanţa de judecată *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3465/27.06.2007, www.legalis.ro).*

Prin adoptarea prezumţiei de nevinovăţie ca principiu de bază, distinct de celelalte drepturi care garantează şi ele libertatea persoanei – dreptul la apărare, respectarea demnităţii umane – s-au produs o serie de restructurări ale procesului penal şi a concepţiei organelor judiciare, care trebuie să răspundă următoarelor cerinţe: vinovăţia se stabileşte în cadrul unui proces, cu respectarea garanţiilor procesuale, deoarece simpla învinuire nu înseamnă şi stabilirea vinovăţiei; – sarcina probei revine organelor judiciare, motiv pentru care interpretarea probelor se face în fiecare etapă a procesului penal, concluziile unui organ judiciar nefiind obligatorii şi definitive pentru următoarea fază a procesului; la adoptarea unei hotărâri de condamnare, până la rămânerea definitivă, inculpatul are statutul de persoană nevinovată; la adoptarea unei hotărâri de condamnare definitive, prezumţia de nevinovăţie este răsturnată cu efecte *erga omnes*; hotărârea de condamnare trebuie să se bazeze pe probe certe de vinovăţie, iar în caz de îndoială, ce nu poate fi înlăturată prin probe, trebuie să se pronunţe o soluţie de achitare. Toate aceste cerinţe sunt argumente pentru transformarea concepţiei asupra prezumţiei de nevinovăţie, dintr-o simplă regulă, garanţie a unor drepturi fundamentale, într-un drept distinct al fiecărei persoane, de a fi tratată ca nevinovată până la stabilirea vinovăţiei printr-o hotărâre penală definitivă. Având în vedere că, la pronunţarea unei condamnări, instanţa trebuie să-şi întemeieze convingerea vinovăţiei inculpatului pe bază de probe sigure, certe şi întrucât în cauză probele în acuzare nu au un caracter cert, nu sunt decisive sau sunt incomplete, lăsând loc unei nesiguranţe în privinţa vinovăţiei inculpatului, se impune a se da eficienţă regulii potrivit căreia „orice îndoială este în favoarea inculpatului" (*in dubio pro reo*). Regula *in dubio pro reo* constituie un complement al prezumţiei de nevinovăţie, un principiu instituţional care reflectă modul în care principiul aflării adevărului, consacrat în art. 3 C.proc.pen., se regăseşte în materia probaţiunii. Chiar dacă în fapt s-au administrat probe în sprijinul învinuirii, iar alte probe nu se întrevăd ori pur şi simplu nu există, şi totuşi îndoiala persistă în ceea ce priveşte vinovăţia, atunci îndoiala este „echivalentă cu o probă pozitivă de nevinovăţie" şi deci inculpatul trebuie achitat *(C.A. Timişoara, secţia penală, decizia penală nr. 1031/R/14.10.2010, în BJ C.A. Timişoara 2010).*

3.2. Prezumţia de nevinovăţie – drept subiectiv

- prezumţia de nevinovăţie constituie totodată o regulă de fond ce reprezintă un veritabil drept subiectiv al suspectului sau inculpatului care trebuie respectat de toate persoanele (atât de legiuitor, cât şi de organele judiciare sau de terţi) şi care trebuie protejat; protejând prezumţia de nevinovăţie ca drept subiect, sunt protejate, implicit, şi alte drepturi ale persoanei cum sunt libertatea, demnitatea sau viaţa privată;

- încălcarea prezumţiei de nevinovăţie, ca drept subiectiv, nu conduce la aplicarea sancţiunii nulităţii actelor prin care a fost adusă atingere dreptului protejat, însă, poate conduce la angajarea răspunderii delictuale a autorităţii sau persoanei vinovate, în condiţiile art. 1349 NCC şi art. 1357 NCC, de pildă, în cazul în care este adusă atingere onoarei şi reputaţiei[1] (de exemplu prin efectuarea unui sondaj cu privire la vinovăţia unei persoane);

- prezenţa inculpatului în faţa instanţei într-o cabină de sticlă[2] sau într-o cuşcă cu gratii de metal[3], în condiţiile în care dreptul la apărare nu a suferit nicio restricţie, nu este de natură de a aduce atingere prezumţiei de nevinovăţie;

- opiniile şi informaţiile care privesc proceduri penale în curs nu ar trebui să fie comunicate sau difuzate prin mass-media, decât dacă acestea nu încalcă prezumţia de nevinovăţie a acuzatului;

- dreptul la informare al publicului cu privire la procedurile penale, precum şi dreptul la liberă exprimare a jurnaliştilor trebuie să fie exercitate astfel încât să nu fie adusă atingere prezumţiei de nevinovăţie[4];

- protecţia prezumţiei de nevinovăţie ca drept subiectiv este realizată şi prin incriminarea inducerii în eroare a organelor judiciare (art. 268 NCPP).

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea aminteşte că, dacă principiul prezumpţiei de nevinovăţie consacrat de parag. 2 al art. 6 figurează printre elementele procesului penal echitabil cerut de art. 6 parag. 1, el nu se limitează la o garanţie procedurală în materie penală: însemnătatea sa este mai amplă şi cere ca niciun reprezentant al statului să nu declare că o persoană este vinovată de o infracţiune mai înainte ca vinovăţia sa să fie stabilită de o instanţă (*Allenet de Ribbemont*, Hotărârea din 10 februarie 1995, seria A nr. 308, p. 17, parag. 35-36). În plus, Curtea precizează că o atingere adusă prezumpţiei de nevinovăţie poate porni nu numai de la un judecător sau de la o instanţă, ci şi de la alte autorităţi publice (*Daktaras c. Lituaniei*, nr. 42095/98, parag. 41-42, CEDO 2000-X). În această privinţă, ea subliniază importanţa alegerii termenilor de către agenţii statului în declaraţiile pe care le formulează, mai înainte ca o persoană să fi fost judecată şi recunos-

---

[1] Potrivit art. 72 NCC „*(1)* Orice persoană are dreptul la respectarea demnităţii sale. *(2)* Este interzisă orice atingere adusă onoarei şi reputaţiei unei persoane, fără consimţământul acesteia ori fără respectarea limitelor prevăzute la art. 75".

[2] A se vedea Comisia Europeană, decizia din 12 ianuarie 1998, în cauza *Auguste c. Franţei.*

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 15 iunie 2010, în cauza *Ashot Harutyunyan c. Armeniei*, parag. 137-140.

[4] Recomandarea Comitetului de Miniştri (2003)13E/10.07.2003 cu privire la difuzarea informaţiilor prin mass-media în legătură cu procedurile penale (disponibilă online *www.coe.int*) prevede, printre altele, următoarele principii: publicul trebuie să poată primi informaţii despre activităţile autorităţilor judiciare şi ale serviciilor de poliţie prin intermediul mass-media (principiul nr. 1). Opiniile şi informaţiile care privesc proceduri penale în curs nu ar trebui să fie comunicate sau difuzate prin mass-media, doar dacă acestea nu aduc atingere prezumţiei de nevinovăţie a suspectului sau a acuzatului (principiul nr. 2). De asemenea, autorităţile judiciare şi poliţia trebuie să se abţină de la a da publicităţii informaţii care ar putea să dăuneze în mod substanţial echitabilităţii procedurilor (principiul nr. 10).

cută vinovată de o infracţiune. Ea consideră, astfel, că ceea ce contează pentru aplicarea dispoziţiei citată mai sus, este sensul real al declaraţiilor respective, şi nu forma lor literală (*Lavents c. Letoniei*, Hotărârea din 28 noiembrie 2002, nr. 58442/00, parag. 126). Totuşi, faptul de a şti dacă declaraţia unui agent constituie o încălcare a principiului prezumpţiei de nevinovăţie, trebuie analizat în contextul circumstanţelor deosebite în care declaraţia litigioasă a fost formulată (a se vedea, în special, *Adolf c. Austriei*, Hotărârea din 26 martie 1982, seria A nr. 49, p. 17-19, parag. 36-41). Curtea recunoaşte că art. 6 parag. 2 nu poate împiedica, în privinţa art. 10 din Convenţie, autorităţile să informeze publicul asupra anchetelor penale în curs, dar cere ca acestea să o facă cu toată discreţia şi toată rezerva pe care o impune respectarea prezumpţiei de nevinovăţie (*Allenet de Ribermont*, citat anterior, parag. 38). Curtea aminteşte, de asemenea, că o campanie de presă virulentă este, în anumite cazuri, susceptibilă să dăuneze echităţii procesului, influenţând opinia publică şi, implicit, judecătorii chemaţi să se pronunţe asupra vinovăţiei unui acuzat [a se vedea *Akay c. Turciei* (Hotărâre), nr. 34501/97, 19 februarie 2002; *Priebke c. Italiei* (Hotărâre), nr. 48799/99, 5 aprilie 2001]. În speţă, cauza a fost amplu comentată de presa locală şi naţională. Cu toate acestea, Curtea constată că articolele privind reclamanta au apărut în aprilie 1996, cu ocazia arestării sale. Eliberată la 12 decembrie 1996, ea a fost condamnată de Curtea Supremă de Justiţie la 31 mai 2002. Aşadar, o perioadă de timp importantă s-a scurs între evenimentele pe care îşi sprijină reclamanta afirmaţiile din punctul de vedere al art. 6 parag. 2 din Convenţie şi momentul condamnării sale [pentru o situaţie similară a se vedea *Wloch c. Poloniei* (Hotărâre), nr. 27785/95, 30 martie 2000]. În plus, trebuie remarcat că instanţele chemate să soluţioneze cauza erau în întregime formate din judecători profesionişti. Contrar membrilor unui juriu, aceştia din urmă dispun în mod normal de o experienţă şi o pregătire care le permite să respingă orice sugestie din afara procesului. Nimic din dosar nu permite să se creadă că la evaluarea argumentelor avansate de reclamantă şi a elementelor atribuite ei, judecătorii care s-au pronunţat asupra fondului ar fi fost influenţaţi de afirmaţiile conţinute în presă (*Priebke*, citată anterior). Pe baza celor de mai sus, Curtea nu constată în speţă nicio atingere adusă prezumpţiei de nevinovăţie *(CEDO, hotărârea din 29 martie 2007, în cauza Mircea c. României, parag. 70-76).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea ia act de faptul că, în speţă, reclamantul se plânge de afirmaţiile publice ale procurorului care a instrumentat cauza în cadrul unei conferinţe de presă după arestarea sa preventivă, precum şi în cadrul unei campanii de presă generate de această intervenţie. De asemenea, acesta face trimitere la afirmaţiile ministrului Justiţiei din aprilie 2001. Curtea evidenţiază că, în speţă, interesul ziarelor pentru cauză şi importanţa pe care o avea în ochii opiniei publice erau generate de poziţia ocupată de reclamant, preşedinte al secţiei penale a Curţii de Apel Cluj, în contextul luptei împotriva corupţiei, un subiect de interes atât pentru autorităţile naţionale, cât şi pentru publicul larg. Curtea consideră că, într-o societate democratică, sunt inevitabile comentarii uneori severe din partea presei cu privire la o cauză sensibilă care, precum cea a reclamantului, contesta moralitatea persoanelor numite să facă dreptate. Curtea ia act de faptul că, la 22 ianuarie 2001, a fost făcut public un comunicat de presă

şi o conferinţă de presă a fost organizată de parchetul care ancheta cauza. Conţinutul comunicatului de presă nu a fost nici furnizat de părţi, nici prezentat de cotidianele în cauză. Ca şi Guvernul, Curtea ia act de faptul că reclamantul s-a limitat la a indica titlurile cotidianelor pe care le contesta, fără a preciza totuşi afirmaţiile procurorului care ar fi adus atingere dreptului său de a fi prezumat nevinovat. Curtea observă că, făcând referire la diferite surse, cotidienele au relatat despre arestarea reclamantului, precum şi despre faptele de care era acuzat. În plus, aceasta constată că majoritatea ediţiilor cotidienelor din 22 ianuarie 2001 au făcut caz de discreţia anchetatorilor în prezenta cauză. În această privinţă, Curtea reaminteşte că problema, dacă declaraţia unui agent public reprezintă o încălcare a principiului prezumţiei de nevinovăţie, trebuie soluţionată în contextul circumstanţelor deosebite în care a fost formulată declaraţia în litigiu (*Adolf c. Austriei*, hotărârea din 26 martie 1982, seria A nr. 49, p. 17-19, pct. 36-41). Este adevărat că două cotidiene prezentate de reclamant, publicate la 22 şi, respectiv, 23 ianuarie 2001, citau autorităţile (a se vedea supra, pct. 18 şi 20 *in fine)*. Totuşi, Curtea constată că acestea sunt singurele cotidiene, printre cele aproximativ douăzeci de articole apărute în cele două zile în cauză care i-au citat pe procurori, celelalte făcând rezumate ale faptelor reproşate reclamantului şi ale arestării sale (a se vedea *supra*, pct. 21). De altfel, aceste cotidiene nu specifică în mod clar contextul în care procurorii au făcut astfel de declaraţii. Prin urmare, Curtea consideră că nu s-a stabilit dacă aceste declaraţii reprezintă declaraţii de vinovăţie, făcute de un agent public, care să încalce art. 6 parag. 2 din Convenţie. În plus, dacă declaraţiile, în special referirile la vinovăţia reclamantului, suscită anumite preocupări, Curtea admite că acestea pot fi înţelese ca o simplă modalitate pentru procuror de a afirma că existau suficiente probe pentru a susţine un verdict de vinovăţie din partea instanţei şi, astfel, de a justifica începerea urmăririi penale (a se vedea supra, pct. 21 şi *Butkevicius c. Lituaniei*, nr. 48297/99, pct. 52, 26 martie 2002). Curtea consideră că, astfel cum reiese din articolele de presă prezentate de reclamant, afirmaţiile ministrului Justiţiei de la 25 aprilie 2001 nu pot fi interpretate ca aducând atingere dreptului reclamantului la prezumţia de nevinovăţie. De asemenea, Curtea ia act de faptul că, începând cu 22 ianuarie 2001, cauza a fost comentată pe larg de presa locală şi naţională. În această privinţă, dacă anumite cotidiene şi-au nuanţat declaraţiile cu privire la faptele reţinute în sarcina reclamantului, altele nu au acordat nicio atenţie, prezentându-l ca autor al faptelor pretinse (a se vedea supra, pct. 22). Totuşi, autorităţile naţionale nu pot fi considerate responsabile de acţiunile presei (*mutatis mutandis*, *Y.B. şi alţii c. Turciei*, nr. 48173/99 şi 48319/99, pct. 48, 28 octombrie 2004). În plus, Curtea ia act de faptul că articolele care îl vizau pe reclamant au apărut în ianuarie, februarie şi aprilie 2001, la momentul arestării şi trimiterii sale în judecată. La 11 iulie 2001, reclamantul a fost condamnat în primă instanţă de Curtea Supremă de Justiţie. Prin urmare, s-a scurs o anumită perioadă de timp între evenimentele pe care reclamantul îşi bazează susţinerile din perspectiva art. 6 parag. 2 din Convenţie şi momentul condamnării sale (*Mircea c. României*, nr. 41250/02, pct. 74, 29 martie 2007). În plus, trebuie să se ia act de faptul că instanţele care trebuiau să examineze cauza erau alcătuite în totalitate din judecători profesionişti. Spre deosebire de membrii unui juriu, aceştia din urmă

dispuneau în mod normal de o experienţă şi o formare care le permiteau să elimine orice sugestie externă procesului. Nimic din dosar nu conduce la concluzia că, în evaluarea argumentelor prezentate de reclamant şi a elementelor acuzării, judecătorii care s-au pronunţat cu privire la fond au fost influenţaţi de afirmaţiile din presă [*Craxi c. Italiei* (nr. 2), nr. 25337/94, pct. 104, 17 iulie 2003 şi *Mircea*, citată anterior, pct. 75]. Având în vedere cele de mai sus, Curtea nu poate identifica în speţă nicio atingere adusă prezumţiei de nevinovăţie. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 6 parag. 2 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 30 iunie 2009, în cauza Viorel Burzo c. României, parag. 159-167).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea consideră că, deşi art. 6 parag. 2 din Convenţie nu impune statelor obligaţia de a supune unor regimuri diferite persoanele condamnate şi cele aflate în arest preventiv (*Peers c. Greciei*, nr. 28524/95, pct. 78, CEDO 2001 III), trebuie totuşi să se garanteze că măsurile luate în privinţa deţinuţilor aflaţi în arest preventiv nu sunt de natură să aducă atingere principiului prezumţiei de nevinovăţie. Caracterul public al măsurii reprezintă, în speţă, un element relevant care trebuie luat în considerare (*mutatis mutandis*, *Gorodnitchev c. Rusiei*, nr. 52058/99, pct. 100, 24 mai 2007). În plus, Curtea acordă o importanţă deosebită circumstanţelor din fiecare speţă şi examinează pentru fiecare caz necesitatea măsurii în afara penitenciarului. Curtea constată că practica de a prezenta o persoană aflată în arest preventiv în faţa instanţelor naţionale purtând îmbrăcămintea specifică locului de detenţie este contrară dispoziţiilor Legii nr. 23/1969 şi Deciziei nr. 348/1994 a Curţii Constituţionale (supra, pct. 54 şi 55) şi chiar Ordinului nr. 3151 (*supra*, pct. 56). Pentru a justifica această măsură în temeiul art. 6 parag. 2, Guvernul susţine că era necesară în cazul în care persoana în cauză nu avea îmbrăcăminte personală sau ca măsură de sănătate publică. Cu toate acestea, nu oferă niciun argument concret cu privire la necesitatea, în speţă, a unei astfel de măsuri, ceea ce permite să se aprecieze că această practică era lipsită, în cazul reclamantului, de orice justificare (*Samoilă şi Cionca*, citată anterior, pct. 100). Curtea consideră că această măsură a adus atingere cu atât mai mult reclamantului, cu cât cealaltă acuzată, D.F., a participat la şedinţele de judecată în îmbrăcăminte civilă. Or, în acest context, imaginea reclamantului în îmbrăcămintea specifică locului de detenţie putea să confirme, în ochii opiniei publice, impresia vinovăţiei sale. Având în vedere consideraţiile precedente şi ţinând seama de faptul că a hotărât deja că o astfel de practică putea aduce atingere prezumţiei de nevinovăţie (*Samoilă şi Cionca*, citată anterior, pct. 99-100), Curtea concluzionează că s-a încălcat principiul prezumţiei de nevinovăţie, garantat de art. 6 parag. 2 din Convenţie. Deoarece s-a pronunţat asupra problemei principale invocate în privinţa dreptului la prezumţia de nevinovăţie. Curtea nu consideră necesar să examineze, în acest context, argumentul reclamantului potrivit căruia era adus la şedinţele de judecată cu cătuşe *(CEDO, hotărârea din 16 martie 2010, în cauza Jiga c. României, parag. 100-103).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea nu poate ignora anumite incidente apărute pe când procesul reclamantului nu se finalizase încă şi care erau susceptibile să influenţeze

percepţia publicului în ceea ce priveşte persoana reclamantului: difuzarea la televizor a imaginilor cu partea interesată şi cuvintele prefectului, agent al statului, cu privire la vinovăţia sa (parag. 38 şi 53 de mai sus). În ceea ce priveşte imaginile difuzate la televizor, Curtea acordă o importanţă deosebită faptului că, în ciuda invitaţiei ce i-a fost adresată, Guvernul a omis să formuleze comentarii în ceea ce priveşte originea înregistrării aflate în posesia canalului de televiziune care a difuzat-o. Ea consideră la fel de surprinzător faptul că înregistrarea video efectuată de colonelul N., menţionată în depoziţia poliţiştilor M.B. şi M.R. pe care s-a bazat Tribunalul Judeţean Hunedoara în stabilirea vinovăţiei reclamantului pentru ultraj la adresa unui poliţist, nu se afla nici măcar în dosarul acestei instanţe. Având în vedere aceste considerente, Curtea apreciază că ansamblul dificultăţilor menţionate mai sus a avut în speţă un efect global atât de restrictiv asupra drepturilor apărării, încât principiul procesului echitabil, enunţat la art. 6 din Convenţie, a fost încălcat. Prin urmare, ea nu consideră necesar să se pronunţe separat asupra celorlalte puncte invocate de reclamant. Prin urmare, a avut loc încălcarea dreptului reclamantului la un proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1, 2 şi 3 lit. c) din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 16 decembrie 2008, în cauza Rupa (1) c. României, parag. 232-234).*

§4. Principiul aflării adevărului

- este principiul fundamental al procesului penal potrivit căruia, organele judiciare au obligaţia de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele şi împrejurările cauzei, precum şi cu privire la persoana suspectului sau inculpatului [art. 5 alin. (1) NCPP];

- prin „adevăr" se înţelege acea reflectare a realităţii obiective în actele pe care organele judiciare le îndeplinesc pentru a stabili situaţia de fapt pe baza probelor administrate;

- respectarea acestui principiu înlătură posibilitatea comiterii unor erori judiciare;

- situaţia de fapt se stabileşte în procesul penal pe baza probelor legal şi loial administrate; părţile şi subiecţii procesuali principali pot propune probe şi cere administrarea lor în tot cursul procesului penal; potrivit, art. 5 alin. (2) NCPP respingerea sau neconsemnarea cu rea-credinţă a probelor propuse în favoarea suspectului sau inculpatului se sancţionează;

- organele de urmărire penală au obligaţia de a strânge şi de a administra probe atât în favoarea, cât şi în defavoarea suspectului sau inculpatului; procurorul procedează la rezolvarea cauzei penale atunci când constată că au fost respectate dispoziţiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă şi există probele necesare şi legal administrate (art. 327 NCPP);

- instanţa de judecată soluţionează cauza dedusă judecăţii cu garantarea respectării drepturilor subiecţilor procesuali şi asigurarea administrării probelor pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii [art. 349 alin. (1) NCPP];

- *limite ale principiului aflării adevărului*:

(i) interzicerea stabilirii adevărului prin probe administrate în mod nelegal sau neloial, care afectează semnificativ şi substanţial echitabilitatea procedurii;

(ii) existenţa unui impediment la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale;

(iii) aplicarea principiului *non reformatio in peius* cu ocazia judecării unei căi de atac.

Neadministrarea de către instanţă a două probe esenţiale pentru aflarea adevărului echivalează cu încălcarea dreptului la apărare de care beneficiază inculpatul. Astfel, inculpatul nu a beneficiat de un proces echitabil, iar pentru a fi corectate aceste deficienţe ale judecăţii, se impune casarea deciziei penale şi trimiterea cauzei spre rejudecare *(C.A. Timişoara, secţia penală, decizia nr. 118/09.02.2009, www.legalis.ro).*

În desfăşurarea procesului penal trebuie să se asigure aflarea adevărului cu privire la faptele şi împrejurările cauzei, precum şi cu privire la persoana făptuitorului, sens în care organele de urmărire penală şi instanţa de judecată sunt obligate să aibă rol activ. Rezultă că instanţa de judecată, atunci când hotărăşte asupra învinuirii şi pronunţă condamnarea, trebuie să constate că au fost obţinute şi administrate legal toate probele necesare aflării adevărului, că prin acestea au fost lămurite toate aspectele contradictorii ori neclare şi, deci, că soluţia rezultată din deliberare este unicul rezultat cert impus de aceste probe *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 5738/04.11.2004, în Cpp Ad. 2, p. 4).*

§5. *Ne bis in idem*

- prin autoritate de lucru judecat se înţelege puterea sau forţa acordată de lege hotărârii judecătoreşti definitive, de a fi executată şi de a împiedica o nouă urmărire pentru acelaşi fapt[1];

- autoritatea de lucru judecat produce pe de o parte, un *efect pozitiv* (hotărârea definitivă este executorie, organele statului putând proceda la punerea ei în executare), iar, pe de altă parte, un *efect negativ* obiectivat în existenţa unei cauze de împiedicare exercitării acţiunii penale (*exceptio rei iudicatae*);

- efectul negativ al autorităţii de lucru judecat a căpătat, odată cu consacrarea sa în art. 4 al Protocolului nr. 7 la Convenţia europeană şi art. 50 din Cartă, caracterul unui principiu fundamental al procesului penal prin care se asigură realizarea deplină atât a dreptului la un proces echitabil prevăzut de art. 6 din Convenţia europeană, cât şi a principiului legalităţii;

- art. 6 NCPP prevede că nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârşirea unei infracţiuni atunci când faţă de acea persoană s-a pronunţat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeaşi faptă, chiar şi sub altă încadrare

---

[1] A se vedea *Tr. Pop*, Drept procesual penal. Partea specială, vol. IV, Tipografia Naţională, Cluj, 1948, p. 555.

juridică; aşadar, art. 6 NCPP conţine trei garanţii distincte şi prevede că nicio persoană nu va fi *(i)* urmărită penal; *(ii)* judecată; *(iii)* pedepsită pentru aceeaşi infracţiune[1];

- *ne bis in idem* este aplicabil ori de câte ori autorităţile competente formulează din nou împotriva unei persoane o acuzaţie în materie penală, în sensul art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană, cu privire la fapta pentru care s-a pronunţat deja o hotărâre definitivă care se bucură de autoritate de lucru judecat;

- pentru a se putea invoca incidenţa *ne bis in idem*, trebuie întrunite cumulativ următoarele condiţii: a) existenţa unei hotărâri definitive; b) noul proces penal să se îndrepte în contra aceleiaşi persoane (*eadem personae*); c) să privească *fapte identice, ori fapte care sunt în mod substanţial aceleaşi* (*idem factum*)[2];

- în cauzele reunite *Gozutok şi Brugge*[3], CJUE a apreciat că principiul *ne bis in idem* se aplică şi *în privinţa procedurilor de încetare a acţiunii penale, prin care Ministerul Public dintr-un stat membru pune capăt, fără intervenţia instanţei, procedurii penale angajată în acest stat*, după ce persoana urmărită penal a îndeplinit anumite obligaţii şi, mai ales, a achitat o anumită sumă fixată de Ministerul Public. În motivarea acestei hotărâri, CJUE a reţinut că principiul *ne bis in idem*, fie că este aplicat în procedurile de încetare a acţiunii publice care comportă sau nu intervenţia unei instanţe, fie că este aplicat la hotărâri judecătoreşti, implică în mod necesar o *încredere mutuală a statelor membre în sistemele de justiţie penală ale celorlalţi şi că fiecare dintre acestea acceptă aplicarea dreptului penal în vigoare în celelalte state membre, deşi aplicarea dreptului său naţional ar conduce la o soluţie diferită.* CJUE a reţinut că: „aplicarea de către un stat membru a principiului *ne bis in idem* la procedurile de încetare a acţiunii publice care au avut loc în alt stat membru, fără intervenţia unei instanţe nu ar putea fi subordonată condiţiei ca ordinea juridică a primului stat să nu necesite nici aceasta o astfel de intervenţie a instanţei. (...) Or, art. 54 al Convenţiei Acord Schengen (C.A.S.), care are drept scop să evite ca o persoană, prin faptul exercitării dreptului său de liberă circulaţie, să fie urmărită

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 20 iulie 2004, în cauza *Nikitin c. Rusiei*, parag. 36; CEDO, hotărârea din 7 iunie 2007, în cauza *Sergey Zolotukhin c. Rusiei*, parag. 34.

[2] Curtea Europeană a considerat că analiza ce trebuie efectuată în determinarea noţiunii de *„idem" prin raportare la criteriul fapte identice sau fapte care sunt în mod substanţial aceleaşi, trebuie axată pe acele fapte care constituie un set de împrejurări factuale concrete privind pe acelaşi acuzat şi care sunt inextricabil legate în timp şi spaţiu.*

[3] A se vedea CJUE, hotărârea din 11 februarie 2003, în cauzele reunite C-187/01 şi C-385/01, Gozutok şi Brugge, parag. 25-48. *Reclamantul Gozutok*, în a cărui cafenea fusese descoperită o cantitate însemnată de droguri, pentru care nu avea autorizaţie de comercializare, a încheiat, potrivit legii procedural penale olandeze, o înţelegere cu organele de urmărire penală olandeze, fiind obligat la plata unei amenzi. Plata acestei sume de bani a fost efectuată de reclamant prin virament bancar din contul său din Germania. Ulterior, procurorii germani, sesizaţi de bancă cu privire la efectuarea unei tranzacţii suspecte, au început urmărirea penală împotriva reclamantului pentru efectuarea unor tranzacţii în legătură cu traficul de stupefiante, fiind condamnat la pedeapsa închisorii de 1 an şi 5 luni. Tot astfel, *reclamantul Brugge* era acuzat, în faţa instanţelor belgiene, de vătămarea corporală a unei persoane; în acelaşi timp, pentru această faptă ministerul public din Bonn, cu acordul reclamantului, a soluţionat amiabil conflictul penal, aplicându-i acestuia o amendă penală.

pentru aceleaşi fapte pe teritoriul mai multor state membre, nu poate să contribuie în mod util la realizarea completă a acestui obiectiv decât dacă acest text *se aplică de asemenea actelor prin care pune capăt în mod definitiv urmăririi penale într-un stat membru, deşi astfel de decizii sunt adoptate fără intervenţia unei instanţe judecătoreşti şi nu îmbracă forma unei hotărâri judecătoreşti.* Pe de altă parte, ordinele juridice naţionale care prevăd posibilitatea unei căi de atac în procedurile de încetare a acţiunii publice, precum cele în speţă, nu prevăd aceasta decât în anumite situaţii sau pentru anumite infracţiuni limitativ prevăzute sau determinate care, de regulă generală, nu figurează printre cele mai grave şi nu sunt pasibile decât de sancţiuni care nu depăşesc un anumit grad de severitate. *În aceste condiţii, limitarea aplicării ne bis in idem doar la deciziile prin care se încetează acţiunea penală, adoptate de o instanţă sau care îmbracă forma unei hotărâri judecătoreşti, ar avea drept rezultat ca de principiul ne bis in idem prevăzut de această dispoziţie şi, prin urmare, de dreptul la liberă circulaţie, pe care doreşte să-l faciliteze, să nu beneficieze decât urmăriţii vinovaţi de săvârşirea unor infracţiuni pentru care, în temeiul gravităţii sau a sancţiunilor de care sunt pasibile, recurgerea la modul de soluţionare simplificată a anumitor dosare penale, precum procedura de încetare a acţiunii publice, nu este posibilă*";

- autorităţile pot aplica o singură dată o sancţiune cu caracter *penal* în sensul Convenţiei europene, indiferent dacă aceasta este calificată în dreptul intern ca fiind contravenţională sau penală şi independent dacă această sancţiune este aplicată de o autoritate judiciară sau administrativă (*Franz Fischer c. Austriei*, parag. 28). Art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene nu se opune ca un stat membru să impună, pentru aceleaşi fapte de nerespectare a obligaţiilor declarative în domeniul TVA-ului, o combinaţie de sancţiuni fiscale şi penale. Însă, CJUE a arătat că atunci când sancţiunea fiscală îmbracă un caracter penal în sensul art. 50 din Cartă şi este rămasă definitivă, se opune dispoziţia menţionată ca pentru aceleaşi fapte să se desfăşoare o urmărire penală împotriva aceleiaşi persoane. Pentru a determina dacă sancţiunea are caracter penal, CJUE a făcut trimitere la criteriile Engel din jurisprudenţa CEDO, respectiv calificarea juridică a infracţiunii în dreptul intern, natura însăşi a infracţiunii, natura şi gradul de severitate a sancţiunii pe care persoana în cauză riscă să o suporte *(CJUE, Marea Cameră, Åklagaren c. Hans Åkerberg Fransson, parag. 32-37)*;

- în domeniul cooperării judiciare în materie penală art. 8 din Legea nr. 302/2004[1] reglementează principiul *ne bis in idem*, potrivit căruia nu este admisibilă cooperarea judiciară internaţională dacă în România sau în orice alt stat s-a desfăşurat un proces penal pentru aceeaşi faptă şi dacă printr-o *hotărâre definitivă* s-a dispus achitarea sau încetarea procesului penal sau pedeapsa aplicată în cauză, printr-o hotărâre definitivă de condamnare, a fost executată sau a format obiectul unei graţieri sau amnistii, în totalitatea ei ori asupra părţii neexecutate. Ca excepţie, regulile *ne bis in idem* de mai sus nu se vor aplica: *(i)* dacă asistenţa este solicitată în scopul revizuirii hotărârii

[1] Publicată în M.Of. nr. 594 din 1 iulie 2004 şi republicată în M.Of. nr. 377 din 31 mai 2011 cu ultimele modificări aduse prin Legea nr. 300/2013 (M.Of. nr. 772 din 11 decembrie 2013).

definitive, pentru unul din motivele care justifică promovarea uneia din căile extraordinare de atac prevăzute NCPP; *(ii)* în cazul în care un tratat internaţional la care România este parte conţine dispoziţii mai favorabile sub aspectul principiului *ne bis in idem*;

- de asemenea, potrivit art. 129 din Legea nr. 302/2004, o persoană în privinţa căreia s-a pronunţat o hotărâre definitivă pe teritoriul unui stat membru al spaţiului Schengen nu poate fi urmărită sau judecată pentru aceleaşi fapte dacă, în caz de condamnare, hotărârea a fost executată, este în curs de executare sau nu mai poate fi executată potrivit legii statului care a pronunţat condamnarea[1].

§6. Principiul oficialităţii procesului penal

- NCPP nu prevede explicit principiul oficialităţii, reglementând însă, în mod nefericit „Obligativitatea punerii în mişcare şi a exercitării acţiunii penale" în cadrul principiilor generale, deşi aceasta nu poate fi calificată ca un principiu al întregului proces penal; în realitate, art. 7 NCPP consacră principiul oficialităţii procesului penal într-o formulare imperfectă care, chiar dacă pare să privească numai acţiunea penală, reglementează în realitate oficialitatea, cauzele de disponibilitate, precum şi posibilitatea aplicării principiului oportunităţii;

- principiul oficialităţii este regula potrivit căreia actele necesare desfăşurării procesului penal se îndeplinesc din oficiu, de organele judiciare competente, independent de voinţa părţilor procesuale;

- principiul oficialităţii se aplică cu privire la latura penală a procesului penal; numai în mod excepţional acţiunea civilă poate fi exercitată în cadrul procesului penal din oficiu, de procuror;

- potrivit art. 3 alin. (2) NCPP, funcţiile judiciare se exercită *din oficiu*, în afară de cazul când, prin lege, se dispune altfel;

- NCPP nu mai prevede principiul rolului activ al organelor judiciare în desfăşurarea procesului penal;

- organele de urmărire penală din oficiu: se pot sesiza, pot începe şi efectua urmărirea penală, ori pot dispune trimiterea în judecată a inculpatului;

- procurorul este obligat să pună în mişcare şi să exercite acţiunea penală din oficiu atunci când există probe din care rezultă săvârşirea unei infracţiuni şi nu există

---

[1] Cu toate acestea, dispoziţiile principiului *ne bis in idem* nu se aplică dacă: a) faptele vizate de hotărârea străină s-au săvârşit în tot sau în parte pe teritoriul României. În acest caz, excepţia nu se aplică dacă faptele s-au săvârşit în parte pe teritoriul statului membru unde s-a pronunţat hotărârea; b) faptele vizate de hotărârea străină constituie o infracţiune contra siguranţei statului sau împotriva altor interese esenţiale ale României; c) faptele vizate de hotărârea străină au fost săvârşite de un funcţionar român prin încălcarea obligaţiilor sale de serviciu, conform art. 129 alin. (2) din Legea nr. 302/2004.

Excepţiile menţionate mai sus nu se aplică atunci când, pentru aceleaşi fapte, statul membru interesat a cerut preluarea urmăririi penale sau a acordat extrădarea persoanei în cauză, conform art. 129 alin. (3) din Legea nr. 302/2004.

vreo cauză legală de împiedicare; astfel, potrivit NCPP nu va mai fi posibilă punerea în mişcare a acţiunii penale direct prin rechizitoriu, procurorul având obligaţia de a dispune prin ordonanţă punerea în mişcare a acţiunii penale în cursul urmăririi penale, pentru a putea proceda ulterior la o legală sesizare a instanţei;

- obligativitatea exercitării acţiunii penale a fost atenuată prin introducerea *principiului oportunităţii urmăririi penale, ce este inerent activităţii parchetelor* [*regimul legalităţii temperate a urmăririi penale*, în acord cu pct. I lit. a) şi b) din Recomandarea Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei nr. (87) 18 din 17 septembrie 1987 privind simplificarea justiţiei penale], în baza căruia, procurorul va putea renunţa motivat la urmărirea penală în cazurile şi condiţiile strict şi limitativ prevăzute de lege; reglementarea principiului oportunităţii răspunde mai multor obiective ale procedurilor penale dintre care enumerăm celeritatea, diversificarea şi adaptarea reacţiei penale a statului faţă de cei care comit infracţiuni de gravitate redusă;

- având în vedere şi noua definiţie a infracţiunii prevăzută de art. 15 NCP, NCPP a consacrat principiul oportunităţii stipulând în art. 7 alin. (2) NCPP faptul că în cazurile şi în condiţiile prevăzute expres de lege, procurorul *poate renunţa la exercitarea acţiunii penale* dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, *nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia.* În aceste ipoteze, procurorul va dispune soluţia de renunţare la urmărire penală, ca efect al principiului oportunităţii;

- necesitatea impunerii unor condiţii în aplicarea „clasării în oportunitate" are ca scop: asigurarea transparenţei şi înlăturarea oricărui arbitrariu în dispunerea unor măsuri ce reprezintă în fapt opţiuni de politică penală ale Ministerului Public, asigurarea unui control jurisdicţional eficient al soluţiilor procurorului întemeiate pe principiul oportunităţii, evitarea sporirii excesive a puterilor procurorului, care altfel ar fi putut deveni actorul principal în politica penală a statului;

- procurorul are posibilitatea de a face apel la principiul oportunităţii urmăririi penale şi de a dispune renunţarea la urmărire numai în cazul în care: *(i)* urmărirea penală a fost începută pentru infracţiuni de o gravitate mică şi mijlocie, pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de până la 7 ani; *(ii)* în raport cu conţinutul faptei, cu modul şi mijloacele de săvârşire, cu scopul urmărit şi cu împrejurările concrete de săvârşire, cu urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârşirea infracţiunii, nu există un interes public în urmărirea acesteia. Când autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sunt avute în vedere şi persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârşirii infracţiunii şi eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecinţelor infracţiunii. Aceste criterii generale au fost stabilite pentru a se evita arbitrariul în dispunerea acestei soluţii de către procuror;

- în toate cazurile, oportunitatea trebuie raportată numai la interesul public, în care nu trebuie să fie regăsite motive de „oportunitate politică";

- instanţa de judecată procedează, după sesizare, din oficiu la judecarea/soluţionarea cauzelor penale, atât în primă instanţă, cât şi în calea de atac a apelului;

- hotărârea definitivă de condamnare se pune în executare din oficiu;

- limitele principiului oficialităţii sunt determinate de lege, fiind expresia legăturii acestui principiu cu cel general al legalităţii;

- efectul acestui principiu este acela că procesul penal se stinge fie prin constatarea unei cauze care împiedică exercitarea acţiunii penale, fie prin constatarea (în baza principiului oportunităţii) faptului că *nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia*, fie prin pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti definitive;

- încălcarea principiului oficialităţii poate atrage aplicarea unor sancţiuni disciplinare magistratului sau organului de cercetare penală vinovat, ori a angajării răspunderii penale pentru săvârşirea unei infracţiuni de serviciu sau în legătură cu înfăptuirea justiţiei (de pildă, neglijenţa în serviciu prevăzută de art. 298 NCP sau favorizarea făptuitorului prevăzută de art. 269 NCP);

- principiul oficialităţii cunoaşte şi o serie de *excepţii*, care au caracter absolut, denumite *cazuri de disponibilitate*:

(i) în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate [de pildă, lovirea sau alte violenţe (art. 193 NCP), hărţuirea (art. 208 NCP), violarea de domiciliu (art. 224 NCP), violarea sediului profesional (art. 225 NCP)];

(ii) în cazul infracţiunilor pentru care deşi acţiunea penală se pune în mişcare din oficiu, legea permite împăcarea [de pildă, înşelăciunea (art. 244 NCP), sau înşelăciunea privind asigurările (art. 245 NCP)];

(iii) în cazul aplicării legii penale în spaţiu, în temeiul principiului personalităţii [art. 9 alin. (3) NCP] când acţiunea penală este condiţionată de autorizarea prealabilă a procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărei rază teritorială se află parchetul mai întâi sesizat sau, după caz, a procurorului general al parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, respectiv autorizarea prealabilă a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie în ipoteza aplicării legii penale în baza principiului realităţii [art. 10 alin. (2) NCP];

(iv) în cazul în care făptuitorul este magistrat;

- magistraţii nu pot fi reţinuţi, arestaţi preventiv, percheziţionaţi fără încuviinţarea prealabilă a secţiei C.S.M. corespunzătoare calităţii lor; ca excepţie, în caz de infracţiune flagrantă, judecătorii, procurorii şi magistraţii-asistenţi pot fi reţinuţi şi supuşi percheziţiei potrivit legii, C.S.M. fiind informat de îndată de către organul care a dispus reţinerea sau percheziţia.

(v) în cazul în care făptuitorul este demnitar sau membru al Guvernului;

- potrivit art. 72 din Constituţie, deputaţii şi senatorii nu pot fi traşi la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului, dar pot fi urmăriţi sau judecaţi pentru alte fapte. Percheziţionarea, reţinerea sau arestarea se face cu încuviinţarea Camerei din care face parte cel în cauză;

- pentru membrii Guvernului cererea de începere a urmăririi penale trebuie formulată de Camera Deputaţilor, Senat sau Preşedintele României.

(vi) în cazul în care făptuitorul se bucură de imunitate de jurisdicţie diplomatică sau consulară, în baza convenţiilor sau tratatelor internaţionale la care România este parte;

(vii) pentru infracţiunile prevăzute de art. 413-417 NCP acţiunea penală se pune în mişcare la sesizarea comandantului unităţii militare.

- în toate cazurile de disponibilitate, după depunerea plângerii prealabile, ori a primirii sesizării organului competent sau a autorizaţiei prealabile, procesul penal este supus din nou regulilor oficialităţii [art. 7 alin. (3) NCPP];

- solicitarea suspectului sau inculpatului de continuare a procesului penal în caz de retragere a plângerii prealabile nu atrage aplicarea din nou a regulilor oficialităţii, întrucât în ipoteza în care se constată că fapta de care acesta este acuzat este infracţiune, nu se va putea dispune trimiterea în judecată sau condamnarea, ci numai clasarea/încetarea procesului penal ca efect al cauzei de disponibilitate.

§7. Caracterul echitabil şi termenul rezonabil al procesului penal[1]

- dreptul la un proces echitabil este reglementat în art. 6 din Convenţia europeană[2] ca garanţie procedurală a drepturilor şi libertăţilor persoanei;

– NCPP face referire în art. 8 la necesitatea respectării dreptului la un proces echitabil într-un termen rezonabil, prevăzând că: „Organele judiciare au obligaţia de a desfăşura urmărirea penală şi judecata cu respectarea garanţiilor procesuale şi a drepturilor părţilor şi ale subiecţilor procesuali, astfel încât să fie constatate la timp şi în mod complet faptele care constituie infracţiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie

---

[1] Pentru o analiză detaliată a instituţiei a se vedea *M. Udroiu, O. Predescu*, Protecţia europeană a drepturilor omului şi procesul penal român, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008.

[2] „1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public şi într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanţă independentă şi imparţială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor şi obligaţiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzaţii în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunţată în mod public, dar accesul în sala de şedinţă poate fi interzis presei şi publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părţi a acestuia în interesul moralităţii, al ordinii publice ori al securităţii naţionale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecţia vieţii private a părţilor la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanţă atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiţiei.

2. Orice persoană acuzată de o infracţiune este prezumată nevinovată până ce vinovăţia va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, mai ales, dreptul: a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înţelege şi în mod amănunţit, despre natura şi cauza acuzaţiei aduse împotriva sa; b) să dispună de timpul şi de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale; c) să se apere el însuşi sau să fie asistat de un apărător ales de el şi, dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării un apărător, să poată fi asistat gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiţiei o cer; d) să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării şi să obţină citarea şi audierea martorilor apărării în aceleaşi condiţii ca şi martorii acuzării; e) să fie asistat gratuit de un interpret, dacă nu înţelege sau nu vorbeşte limba folosită la audiere".

trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil"; în aceleaşi sens, art. 21 alin. (3) din Constituţie prevede că „părţile au dreptul la un proces echitabil şi la soluţionarea cauzelor într-un termen rezonabil";

- reglementarea principiului este deficitară, deoarece art. 8 NCPP nu face referire la vreuna dintre componentele esenţiale ale dreptului la un proces echitabil, ci se limitează la preluarea reglementării scopului procesului penal din Codul anterior, cu sublinierea necesităţii respectării „garanţiilor procesuale" şi a „termenului rezonabil al procesului".

7.1. Garanţii procedurale ale dreptului la un proces echitabil[1]

- elementul central al dreptului la un proces echitabil este prezumţia de nevinovăţie, prevăzută cu titlu de principiu în art. 4 NCPP. Numai în condiţiile respectării prezumţiei de nevinovăţie se poate vorbi de asigurarea în mod efectiv a respectării celorlalte componente ale dreptului la un proces echitabil;

- pentru determinarea conţinutului dreptului la un proces echitabil trebuie avute în vedere atât prevederile art. 6 din Convenţia europeană ori al Cartei, cât şi jurisprudenţa CEDO şi a CJUE;

- titularii dreptului la un proces echitabil sunt nu numai persoanele acuzate de săvârşirea unei infracţiuni, dar şi victimele infracţiunilor, ultimele tendinţe la nivel european fiind orientate în direcţia consolidării protecţiei victimelor în cadrul procesului penal;

- analiza prevederilor NCPP, precum şi a jurisprudenţei Curţii Europene şi a CJUE relevă că în conţinutul dreptului la un proces echitabil trebuie reţinut: dreptul părţilor şi al subiecţilor procesuali principali de acces la o instanţă independentă şi imparţială; egalitatea armelor; dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil; dreptul suspectului, inculpatului sau martorului de a păstra tăcerea şi de a nu se autoincrimina; dreptul la apărare; dreptul la informare; publicitatea procesului; dreptul de a întreba sau de a solicita audierea martorilor acuzării şi de a obţine citarea şi audierea martorilor apărării în aceleaşi condiţii ca şi martorii acuzării; principiul contradictorialităţii; legalitatea şi loialitatea administrării probelor; dreptul la traducere şi interpretare; obligaţia motivării hotărârilor de către instanţe; drepturile victimelor infracţiunilor etc.;

- o parte dintre componentele dreptului la un proces echitabil (de pildă, principiul contradictorialităţii, publicitatea procesului, obligaţia motivării hotărârilor) constituie principii specifice fazei de judecată, neavând aplicabilitate generală în cadrul procesului penal. Celelalte componente care au aplicabilitate generală (de pildă, dreptul la tăcere, privilegiul împotriva autoincriminării, dreptul la apărare) urmează să fie tratate în mod detaliat în capitolele următoare ale tratatului.

---

[1] Detalierea componentelor dreptului la un proces echitabil va fi efectuată cu ocazia analizei instituţiilor corespunzătoare din partea generală a NCPP, la acest moment urmând a ne rezuma la evidenţierea componentelor acestui drept.

7.2. Noţiunea de termen rezonabil

- dreptul la desfăşurarea procedurilor penale într-un termen rezonabil[1], prevăzut de art. 6 parag. 1 Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale[2] profită tuturor persoanelor implicate într-o procedură penală, indiferent dacă sunt sau nu în stare de arest, şi are ca scop protejarea acestora contra lentorii excesive a procedurii, în vederea evitării prelungirii pe o perioadă prea mare de timp a incertitudinii cu privire la soarta celui acuzat. Această garanţie urmăreşte să asigure că justiţia este administrată fără întârzieri, ce i-ar putea afecta credibilitatea sau eficienţa[3];

- analiza jurisprudenţei Curţii Europene relevă că depăşirea termenului rezonabil al procedurilor este unul dintre cele mai frecvente capete de cerere invocate de reclamanţi (aproximativ 40% dintre cauzele aflate pe rolul instanţei europene)[4];

- în cauzele penale[5], pentru analiza respectării acestei exigenţe prevăzută de art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană se are în vedere ca punct de plecare (*dies a quo*) momentul în care este formulată în mod oficial o „acuzaţie în materie penală" împotriva unei persoane[6], respectiv data constituirii ca parte civilă în cadrul procesului

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 28 iulie 1999, în cauza *Bottazzi c. Italiei*, parag. 22.

[2] O reglementare similară există în art. 47 parag. 2 din Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene, respectiv în art. 14 din Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice.

[3] A se vedea *Fr. Sudre*, Drept european şi internaţional al drepturilor omului, Ed. Polirom, Bucureşti, 2006, p. 290; *A. Valery*, Qu'est-ce qu'un délai raisonnable au regard de la jurisprudence de la Cour Européenne des droits de l'homme, în Le procès équitable et la protection juridictionnelle du citoyen, Ed. Bruylant, Bruxelles, 2001, p. 91; CEDO, hotărârea din 23 octombrie 1990, în cauza *Moreira de Azevedo c. Portugaliei*, parag. 74.

[4] În cadrul Consiliului Europei au fost identificate următoarele elemente interdependente de care depinde calitatea actului de justiţie: numărul de cauze, resursele disponibile, durata procedurilor şi calitatea hotărârilor. Toate aceste elemente trebuie luate în considerare la configurarea bunei administrări a justiţiei, nefiind benefică pentru dreptul la un proces echitabil sacrificarea unuia în detrimentul celorlalte [CEPEJ (2004) 19 REV 2, parag. 36, 39].

[5] De asemenea, exigenţele rezonabilităţii procedurii trebuie respectate şi în cauzele ce au ca obiect repararea prejudiciului rezultat ca urmare a comiterii unei erori judiciare sau a privării nelegale de libertate într-o cauză penală (a se vedea CEDO, hotărârea din 27 octombrie 2009, în cauza *Marinică Ţiţian Popovici c. României*).

[6] A se vedea CEDO, hotărârea din 29 septembrie 2007, în cauza *De Clerck c. Belgiei*, parag. 49. Noţiunea de „acuzaţie în materie penală" are un caracter autonom, semnificând notificarea oficială, emisă de o autoritate competentă, prin care se impută unei persoane săvârşirea unei infracţiuni, ceea ce atrage repercusiuni importante asupra respectivei persoane. Într-o jurisprudenţă constantă (a se vedea CEDO, hotărârea din 8 iunie 1976, în cauza *Engel ş.a. c. Olandei*, parag. 81; CEDO, hotărârea din 26 martie 1982, în cauza *Adolf c. Austriei*, parag. 30; CEDO, hotărârea din 28 iunie 1984, în cauza *Campbell şi Fell c. Marii Britanii*, parag. 68-71), CEDO a stabilit trei criterii alternative („criterii Engel") pentru a aprecia dacă o ramură a dreptului intern intră în noţiunea de „materie penală" în sens european: calificarea faptei ca infracţiune în dreptul intern, natura faptei incriminate şi natura şi gradul de severitate al sancţiunii ce poate fi aplicată persoanei acuzate.

penal ori data intervenţiei în procesul penal ori a introducerii în procesul penal a părţii responsabile civilmente;

- perioada ce este luată în considerare are ca moment final (*dies ad quem*) momentul pronunţării unei hotărâri judecătoreşti definitive de condamnare, amânarea aplicării pedepsei, renunţarea la aplicarea pedepsei sau de achitare, respectiv încetarea procesului penal sau a unei soluţii de netrimitere în judecată dispusă de către procuror (a unei soluţii finale în cauză)[1]. Această perioadă are în vedere şi durata procesului în căile ordinare de atac. În cazul în care instanţa de control judiciar dispune cu caracter definitiv trimiterea cauzei spre rejudecare, durata procedurilor cu ocazia rejudecării intră în calculul termenului[2]; deopotrivă, va fi avută în vedere în latura civilă a procesului penal data pronunţării unei hotărâri definitive cu privire la acţiunea civilă exercitată în procesul penal;

- nu sunt luate în considerare perioadele de timp cuprinse între momentul dispunerii unei soluţii de scoatere de sub urmărire penală şi data infirmării acestei soluţii şi reluării urmăririi penale, ori perioada în care procesul penal a fost suspendat datorită imposibilităţii inculpatului de a participa la proceduri din motive medicale[3];

- în situaţia în care cauza penală este încă pe rolul organelor judiciare, *dies ad quem* este cea în care Curtea Europeană pronunţă hotărârea în cauza cu care a fost sesizată.

7.2.1. Criterii de apreciere a termenului rezonabil al procedurilor

- Curtea de la Strasbourg a arătat că termenul rezonabil al procedurii se apreciază *in concreto*, avându-se în vedere ansamblul procedurii şi circumstanţele fiecărei cauze în parte. În cauzele penale, aprecierea celerităţii procedurilor este mai strictă decât în cele ne-penale, mai ales în situaţia în care acuzatul este privat de libertate, când judecătorul european solicită o „diligenţă specială"[4] din partea organelor judiciare;

- chiar dacă durata procedurilor în fiecare fază procesuală, privită individual, poate fi considerată ca fiind rezonabilă, instanţa europeană poate aprecia că durata întregii proceduri este excesivă, având în vedere jurisprudenţa Curţii Europene în materia termenului rezonabil în sensul art. 6 parag. 1[5];

- Curtea de la Strasbourg analizează caracterul rezonabil al duratei unei proceduri prin raportare la următoarele **criterii**[6]:

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 4 august 2005, în cauza *Stoianova şi Nedelcu c. României*, parag. 20.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 23 septembrie 1998, în cauza *I.A. c. Franţei*, parag. 115.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 11 iulie 2006, în cauza *Aliuţă c. României*, parag. 16; CEDO, hotărârea din 4 august 2005, în cauza *Stoianova şi Nedelcu c. României*, parag. 20.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 25 noiembrie 1992, în cauza *Abdoella c. Olandei*, parag. 24.

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 10 februarie 2005, în cauza *Uhl c. Germaniei*, parag. 33.

[6] A se vedea CEDO, hotărârea din 30 septembrie 2008, în cauza *Crăciun c. României*, parag. 42; CEDO, hotărârea din 10 iunie 2008, în cauza *Temeşan c. României*, parag. 56; CEDO, hotărârea din 6 decembrie 2007, în cauza *Bragadireanu c. României*, parag. 116; CEDO, hotărârea din 29 septembrie 2005, în cauza *Tudorache c. României*, parag. 23.

a) Comportamentul părţilor;

- jurisprudenţa instanţei europene nu este foarte vastă în analiza acestui criteriu. Instanţa de contencios european a apreciat că exercitarea de către o persoană, cu bună-credinţă, a tuturor mijloacelor procedurale prevăzute în dreptul intern, în exercitarea dreptului la apărare, nu poate fi considerată că a condus la prelungirea duratei procedurilor[1]. De asemenea, comportamentul procesual dilatoriu al reclamantului nu poate fi avut în vedere ca motiv al prelungirii duratei procedurilor, atâta timp cât acesta nu a contribuit în mod substanţial la această întârziere[2] (spre exemplu refuzul reclamantului acuzat de săvârşirea infracţiunii de evaziune fiscală de a da declaraţii în faţa organelor de urmărire penală nu a fost imputat de instanţa europeană autorităţilor naţionale, însă nici nu i-a fost acordată o importanţă decisivă faţă de durata totală a procedurilor[3]);

- în cazul în care prelungirea procedurii este datorată comportamentului dilatoriu al reclamantului, care a depus cu întârziere înscrisurile necesare judecării cauzei, s-a sustras executării unui mandat de arestare, a formulat cereri repetate de amânare a cauzei, a prelungit durata angajării unui apărător ales, acesta nu poate solicita constatarea încălcării dreptului de a fi judecat într-un termen rezonabil[4]. Totodată, a fost calificat drept un comportament dilatoriu din partea reclamantului formularea de către acesta a unor cereri repetate de suplimentare a probatoriului cauzei, fiind arătat că reclamantul nu şi-a exercitat cu diligenţă dreptul de a cere audierea unor noi martori şi nu a explicat de ce nu a solicitat audierea acestora în etapele anterioare ale procedurii[5];

- în cazul în care acuzatul s-a sustras procesului penal desfăşurat într-o ţară ce respectă principiile statului de drept de drept, acesta nu se poate plânge de durata nerezonabilă a procedurii ce s-a desfăşurat în urma fugii sale, cu excepţia cazului în care sunt avute în vedere situaţiile extraordinare ce au determinat pentru motive întemeiate fuga[6].

b) Importanţa pentru părţi a obiectului procedurii;

- trebuie avute în vedere în acest context vârsta, starea de sănătate a acuzatului, faptul că acuzatul este privat de libertate pe parcursul procedurii, implicaţiile sociale pe care o procedură îndelungată le poate produce asupra reclamantului, având în vedere calitatea sa de funcţionar[7].

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 7 noiembrie 2006, în cauza *Holomiov c. Moldovei*, parag. 143.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 octombrie 2000, în cauza *Kudla c. Poloniei*, parag. 130.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 13 ianuarie 2004, în cauza *Nemeth c. Ungariei*, parag. 29.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 25 februarie 1993, în cauza *Dobbertin c. Franţei*, parag. 44.

[5] A se vedea CEDO, Marea Cameră, hotărârea din 22 mai 2012, în cauza *Idalov c. Rusiei*, parag. 189.

[6] A se vedea CEDO, hotărârea din 20 iunie 2006, în cauza *Vayic c. Turciei*, parag.44.

[7] A se vedea CEDO, hotărârea din 6 decembrie 2007, în cauza *Bragadireanu c. României*, parag. 121.

c) Comportamentul autorităţilor;

- Curtea Europeană analizează, prin raportare la acest criteriu, fie existenţa unei inerţii a organelor judiciare în desfăşurarea procedurilor, fie inerţia statului vis-a vis de asigurarea bunei funcţionari a sistemului judiciar;

- pe de o parte, Curtea de la Strasbourg verifică dacă au existat perioade de inactivitate a organelor judiciare sau întârzieri nejustificate în desfăşurarea procedurilor, în vederea respectării principiului bunei administrări a justiţiei[1]; pe de altă parte, judecătorul european verifică dacă statele îşi îndeplinesc obligaţia pozitivă de a-şi organiza propriile sisteme judiciare astfel încât să fie satisfăcute exigenţele Convenţiei europene, prin asigurarea atât a unei baze materiale şi umane adecvate pentru buna desfăşurare a actului de justiţie, cât şi a unui cadru legislativ adecvat pentru desfăşurarea cu celeritate a procedurilor. În acest scop, art. 1.6. din Carta europeană privind statutul judecătorilor[2] prevede că statul are datoria să asigure judecătorului mijloacele necesare pentru îndeplinirea misiunii sale şi, în special, pentru soluţionarea cauzelor în termen rezonabil;

- statul are o obligaţie procedurală specială de judecare a cauzei cu celeritate atunci când procesul penal începe la o perioadă mare de timp de la faptele cercetate, iar comportamentul autorităţilor va fi analizat în aceste cauze având în vedere obligaţia menţionată. Chiar dacă un sistem judiciar ar permite părţii dreptul de a formula cereri de urgentare a procedurii, acest fapt nu exonerează instanţele de a se asigura că termenul rezonabil prevăzut de art. 6 din Convenţie este respectat, întrucât obligaţia de a judeca cu celeritate incumbă în primul rând autorităţilor competente[3];

- statele nu vor putea invoca dificultăţile administrative sau financiare, lipsa de experienţă a magistratului faţă de noutatea infracţiunii, starea de boală a judecătorului pentru a justifica lipsa de celeritate a procedurilor judiciare[4];

- instanţa europeană a constatat[5] o culpă a autorităţilor în desfăşurarea procedurilor în cazul prelungirii procesului ca urmare a întârzierii în transferul documentelor sau a dosarului de la o instanţă la alta, a nelegalei citări a martorilor, a întârzierii comunicării hotărârii, a inactivităţii organelor de urmărire penală, a reluării audierilor din cauza schimbării judecătorului, a inactivităţii instanţei care, după punerea în libertate a reclamantului, a acordat cinci termene pe parcursul a doi ani, a declinărilor succesive de competenţă între instanţe, a prelungirii judecăţii pe o perioadă de peste 6 ani ca urmare a casărilor succesive cu trimitere spre rejudecare pentru erori comise de instanţele inferioare.

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 28 februarie 2003, în cauza *Lavents c. Letoniei*, parag. 103.

[2] Carta europeană privind statutul judecătorilor a fost adoptată de Consiliul Europei la Strasbourg, 8-10 iulie 1998.

[3] A se vedea CEDO, Marea Cameră, hotărârea din 10 septembrie 2010, în cauza *Mc Farlane c. Irlandei*, parag. 151-152.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 23 martie 1999, în cauza *Pelissier şi Sassi c. Franţei*, parag. 74.

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 6 decembrie 2007, în cauza *Bragadireanu c. României*, parag. 119-122; CEDO.

d) Complexitatea cauzei.

- în legătură cu aprecierea acestui criteriu, Curtea Europeană a avut în vedere complexitatea reală a cauzei faţă de elementele de fapt şi drept ale acesteia, cum ar fi: volumul dosarului, obiectul acestuia, numărul mare al inculpaţilor, numărul mare al martorilor ce trebuiau audiaţi, numărul şi natura infracţiunilor (în special în cauzele penale cu implicaţii economice sau fiscale), durata procedurilor de extrădare sau de efectuare a unui act procesual sau de administrare a unei probe prin comisie rogatorie, necesitatea efectuării unei expertize, complexitatea problemelor de drept incidente în cauză[1];

- deşi instanţa de la Strasbourg analizează rezonabilitatea procedurilor prin raportare la toate aceste criterii, în doctrină[2] s-a arătat, în mod întemeiat, că, de fapt, singurul element relevant în aprecierea termenului rezonabil al procedurii este comportamentul autorităţilor. Astfel, nu prezintă importanţă dacă un caz este complex sau nu, întrucât dispoziţiile art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană sunt încălcate când au existat perioade de inactivitate a autorităţilor pe parcursul procedurii; astfel, judecătorul european încercă să prevină posibilitatea ca statele, prin relevarea complexităţii cauzei, să estompeze problemele ţinând de lipsa de celeritate a procedurilor datorată inerţiei sau lipsei de diligenţă a organelor judiciare;

- aprecierea rezonabilităţii procedurii prin raportare la criteriile de mai sus nu este mecanică, judecătorul european ţinând cont de necesitatea de a asigura un just echilibru între exigenţele de celeritate ale procedurii şi principiul general al bunei administrări a justiţiei[3].

7.2.2. Aplicarea de către Curtea Europeană a standardelor europene ale rezonabilităţi procedurii în cauze împotriva României

- jurisprudenţa Curţii Europene în cauzele împotriva României privind depăşirea termenului rezonabil al procesului penal a cunoscut o creştere spectaculoasă în ultimii patru ani;

- în perioada 1994-2004 instanţa europeană a condamnat România într-o singură cauză (Pantea[4]), reţinând că durata procesului penal (care era încă în curs în faţa primei instanţe), de peste opt ani şi opt luni, încălcă exigenţele art. 6 parag. 1 datorită culpei autorităţilor în desfăşurarea procedurilor (iniţial Curtea de Apel Oradea a dispus restituirea cauzei la parchet în vederea refacerii urmăririi penale, pentru ca, ulterior trimiterii în judecată a reclamantului şi a strămutării cauzei, Curtea de Apel Craiova să caseze atât decizia instanţei de apel, cât şi cea a primei instanţe, trimiţând cauza spre rejudecare la Judecătoria Craiova), chiar şi în condiţiile în care cauza avea un grad de complexitate ridicat şi chiar dacă nu au existat perioade semnificative de

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 27 iunie 1968, în cauza *Neumeister c. Austriei*, parag. 21.

[2] A se vedea *S. Trechsel*, Human Rights in criminal proceedings, Oxford University Press, 2006, p. 145.

[3] *J. Andriantsimbazovina, H. Gaudin, J.-P. Marguenaud, S. Rials, Fr. Sudre*, Dictionnaire des droits de l'homme, Presses, Universitaires de France, 2008, p. 261.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 3 iunie 2003, în cauza *Pantea c. României*, parag. 276-282.

inactivitate din partea autorităţilor judiciare; ulterior, în perioada 2005-2014, numărul cauzelor în care România a fost condamnată de instanţa europeană a crescut semnificativ[1];

- în cauza *Stoianova şi Nedelcu c. României*[2] s-a reţinut că durata procesului penal de noua ani şi patru luni este excesivă şi nu satisface exigenţele art. 6 parag. 1, în condiţiile în care, după dispunerea soluţiei de scoatere de sub urmărire penală justificată de existenţa dubiului cu privire la comiterea faptei de către reclamanţi (după ce anterior cauza fusese restituită procurorului de către instanţă în vederea refacerii urmăririi penale), procurorul ierarhic superior a infirmat această soluţie, dispunând reluarea urmăririi penale, care, în cele din urmă, a fost finalizată cu dispunerea încetării urmăririi penale ca urmare a constatării intervenţiei prescripţiei răspunderii penale;

- în cauza *Aliuţă c. României*[3], instanţa europeană a reţinut o culpă a autorităţilor judiciare române prin desfăşurarea procesului penal pe o perioada de timp de peste şase ani, în condiţiile în care, după pronunţarea unei decizii definitive de condamnare, instanţa supremă a admis un recurs în anulare, restituind cauza la procuror pentru completarea urmăririi penale; ulterior, după infirmarea primei soluţii de scoatere de sub urmărire penală, parchetul a dispus trimiterea în judecată a reclamantului, cauza aflându-se, la momentul în care Curtea Europeană a pronunţat decizia, în faţa instanţei de recurs[4];

- în cauza *Bragadireanu c. României*[5], Curtea Europeană a constatat că prelungirea judecării cauzei pe o perioadă de peste şase ani[6] nu a fost determinată de complexitatea cauzei, ci de culpa autorităţilor care nu au efectuat expertiza psihiatrică obligatorie într-un dosar în care acuzaţia consta în omor calificat, ce a determinat trimiterea cauzei spre rejudecare. Tot astfel, trimiterea cauzei spre rejudecare, determinată de faptul că prima instanţă nu a analizat fondul cauzei şi toate acuzaţiile

---

[1] Pe lângă aceste cauze în care au fost pronunţate condamnări de către CEDO, o statistică completă ar trebui să cuprindă şi acele cauze în care statul român a încheiat (sau a făcut demersuri în scopul încheierii) convenţii de soluţionare pe cale amiabilă sau în cele în care au fost făcute demersuri pentru soluţionarea cauzei prin declaraţia unilaterală a guvernului român.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 4 august 2005, în cauza *Stoianova şi Nedelcu c. României*, parag. 24-26.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 11 iulie 2006, în cauza *Aliuţă c. României*, parag. 16, 17, 19-21.

[4] Pentru calculul termenului rezonabil al procesului penal CEDO, nu a avut în vedere perioada de timp dintre rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare şi data admiterii recursului în interesul legii, şi nici perioada dintre data soluţiei de scoatere de sub urmărire penală şi data infirmării acesteia de către procurorul ierarhic superior, întrucât în aceste intervale de timp nu se putea reţine existenţa unei acuzaţii în materie penală

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 6 decembrie 2007, în cauza *Bragadireanu c. României*, parag. 119-122.

[6] După două condamnări succesive, în recurs Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a casat deciziile pronunţate şi a trimis cauza spre rejudecare în vederea efectuării expertizei psihiatrice obligatorii. După primirea dosarului, prima instanţa a decis la rândul său, restituirea cauzei la parchet, însă această hotărâre a fost casată în recursul procurorului, dispunându-se continuarea judecării dosarului.

formulate împotriva reclamantului au condus la reţinerea depăşirii termenului rezonabil al procesului şi în cauza *Rosengren c. României*[1];

- Curtea Europeană a arătat că, deşi nu este competentă să analizeze calitatea juridică a jurisprudenţei instanţelor interne, repetatele desfiinţări sau casări cu trimitere spre rejudecare evidenţiază o serioasă deficienţă a sistemului judiciar în condiţiile în care acestea sunt dispuse ca urmare a erorilor comise de instanţele inferioare, deficienţă ce este imputabilă autorităţilor, iar nu reclamanţilor. La o concluzie similară a ajuns instanţa de contencios european în situaţiile în care instanţele au pronunţat, în mai multe cicluri procesuale, soluţii de restituire a cauzei la procuror pentru că nu există suficiente probe pentru a analiza temeinicia acuzaţiilor[2]. Într-o altă cauză, Curtea Europeană a apreciat că a fost depăşit termenul rezonabil al procedurii întrucât, după 10 ani şi 4 luni, singura hotărâre judecătorească pronunţată în cauză a fost cea de restituire a cauzei la procuror în vederea refacerii urmăririi penale, Curtea observând că a durat mai mult de 2 ani de zile pentru ca instanţa să pronunţe restituirea cauzei la procuror, pentru motive care puteau fi constatate de la primul termen de judecată[3];

- în cauza *Georgescu c. României*[4], s-a reţinut depăşirea termenului rezonabil al procesului penal datorită prelungirii procedurii determinată de declinările repetate ale competenţei soluţionării cauzei între parchetele civile şi cele militare;

- în cauza *Temeşan c. României*[5] Curtea Europeană a apreciat că efectuarea urmăririi penale pe o durată de peste doi ani, urmată de încă doi ani în care instanţele au supus dezbaterii numai legalitatea actului de sesizare, fără a intra pe fond, dispunând în cele din urmă restituirea cauzei la parchet pentru refacerea urmăririi penale, făcând ca durata integrală a procedurii să fie de 4 ani, trei luni şi 21 de zile, încalcă exigenţele art. 6 parag. 1;

- în cauza *Crăciun c. României*[6], instanţa europeană a arătat că durata îndelungată a procesului nu poate fi justificată numai de complexitatea cauzei (peste 6.000 de părţi civile) sau de comportamentul reclamantului. S-a considerat că este imputabilă statului amânarea repetată a audierilor în cauză datorită absenţei unor părţi, sau a

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 24 aprilie 2008, în cauza *Rosengren c. României*, parag. 24-27. Tot astfel, repetatele trimiteri spre rejudecare a cauzei pentru erori comise de instanţele inferioare într-o cauză având ca obiect despăgubiri pentru privarea nelegală de libertate, au condus la condamnarea statului român în cauza Marinică Tiţian Popovici (CEDO, hotărârea din 27 octombrie 2009, în cauza *Marinică Tiţian Popovici c. României*, parag. 25-29).

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 29 ianuarie 2013, în cauza *Borobar şi alţii c. României*, parag. 81.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 13 noiembrie 2012, în cauza *E.M.B. c. României*, parag. 33.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 13 mai 2008, în cauza *Georgescu c. României*, parag. 95.

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 10 iunie 2008, în cauza *Temeşan c. României*, parag. 55-58.

[6] A se vedea CEDO, hotărârea din 30 septembrie 2008, în cauza *Crăciun c. României*, parag. 43.

declinărilor de competenţă, ori pentru viciile de procedură constatate în legătură cu citarea unui coinculpat în Statele Unite ale Americii;

- în cauza *Balint c. României*[1], deşi s-a constatat caracterul complex al cauzei (datorat numeroaselor infracţiuni de care erau acuzaţi cei trei inculpaţi, numărului mare de părţi vătămate şi părţi civile), s-a reţinut, totuşi, că durata procedurilor de aproape zece ani a fost determinată de eşecul autorităţilor judiciare naţionale de a cita inculpaţii şi părţile civile în vederea audierii, precum şi de pierderea dosarului de urmărire penală;

- în prezent, pe rolul Curţii Europene sunt înregistrate peste 450 de cauze în care reclamanţii invocă încălcarea de către autorităţile române a dreptului la judecarea cauzei într-un termen rezonabil.

7.2.3. Remedii pentru judecarea cauzelor într-un termen rezonabil

- o problemă fundamentală a sistemului judiciar român a constituit-o absenţa unei legislaţii naţionale care să reglementeze măsuri procesuale privind soluţionarea cauzelor într-un termen rezonabil;

- aceste proceduri interne trebuie să vizeze asigurarea unui remediu efectiv în cazul lipsei de celeritate a organelor judiciare în desfăşurarea procedurilor[2], întrucât potrivit art. 13 din Convenţia europeană: „Orice persoană, ale cărei drepturi şi libertăţi recunoscute de prezenta Convenţie au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanţe naţionale, chiar şi atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acţionat în exercitarea atribuţiilor lor oficiale"[3];

- art. 13 din Convenţia europeană garantează, printre altele, dreptul la un „recurs efectiv" înţeles în sensul existenţei unor modalităţi procedurale efective prin care o persoană se poate plânge în faţa unei instanţe naţionale de încălcarea obligaţiei

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 ianuarie 2010, în cauza *Balint c. României*, parag. 23, 24.

[2] Pentru o analiză detaliată a reglementării remediilor în cazul depăşirii termenului rezonabil al procedurilor la nivel european, a se vedea *B. Emmerson, A. Ashworth, A. Macdonald*, Human Rights and Criminal Justice, op. cit., p. 501-506; *P. van Dijk, M. Viering*, Right to a fair and public hearing, în *P. van Dijk, F. Van Hoof, A. Van Rijn, L. Zwaak*, Theory and practice of the European Convention on Human Rights, op. cit., p. 610-611; *R. Gâlea*, Reglementarea remediilor privind durata excesivă a procedurilor judiciare – lucrare prezentată în cadrul conferinţei „Aniversarea a 10 ani de la intrarea în vigoare a Convenţiei Europene a Drepturilor Omului pentru România", Bucureşti, 2004; *R. Chiriţă*, Convenţia europeană a drepturilor omului, Comentarii şi explicaţii, vol. I, op. cit., p. 370-375.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 octombrie 2000, în cauza *Kudla c. Poloniei*, parag. 150-160 (în care s-a constatat încălcarea art. 13 din Convenţia europeană datorită lipsei din dreptul intern a unui mijloc procedural prin care să fie asigurat un remediu efectiv al încălcării dreptului de a fi judecată cauza într-un termen rezonabil); CEDO, hotărârea din 9 mai 2003, în cauza *Soc c. Croaţiei*, parag. 88-93, 114-117 (în care CEDO a constatat că legea internă ce reglementa procedura de asigurare a unui remediu nu avea caracter accesibil şi efectiv, nefiind suficient de clară cu privire la domeniul de aplicare); CEDO, hotărârea Marii Camere din 29 martie 2006, în cauza *Apicella c. Italiei*, parag. 75-80 (instanţa europeană a considerat că sumele stabilite de instanţele italiene în baza legii Pinto, nu constituiau o reparaţie promptă şi adecvată a încălcării duratei rezonabile a procedurii).

statului derivată din art. 6 parag. 1 cu privire la desfăşurarea procesului penal într-un termen rezonabil;

- efectivitatea unui „recurs" în sensul art. 13 nu depinde de certitudinea rezolvării favorabile a cauzei pentru petentul care a formulat-o. De asemenea, instanţa menţionată în art. 13 nu trebuie să fie o instituţie judiciară, dar, în aceste cazuri, competenţele şi garanţiile pe care le oferă urmează să fie avute în vedere la aprecierea efectivităţii recursului. Pe de altă parte, ansamblul „recursurilor" prevăzute în dreptul intern poate satisface exigenţele art. 13, chiar dacă fiecare „recurs" în parte nu satisface el însuşi exigenţele art. 13[1];

- trebuie, astfel, ca, de fiecare dată, să fie stabilit dacă mijloacele de care justiţiabilii dispun în dreptul intern sunt efective, în sensul că ele pot împiedica apariţia sau continuarea violării dreptului la un proces echitabil invocate, ori pot să ofere persoanei interesate despăgubiri adecvate pentru violarea dreptului la un proces echitabil deja produsă. Aşadar, un „recurs" este efectiv dacă permite fie să conducă la pronunţarea mai rapidă a unei hotărâri sau soluţii de către organul judiciar în faţa căruia se află cauza penală, fie să ofere justiţiabilului o reparaţie adecvată pentru întârzierea procesului penal deja produsă[2];

- în acest context, în *cauza Abramiuc c. României*[3], instanţa europeană a reţinut că procedura disciplinară ce se desfăşoară împotriva magistraţilor nu are ca efect decât situaţia personală a magistratului în cauză şi nu poate fi apreciată ca fiind un recurs efectiv contra duratei excesive a procedurii. Mai mult, absenţa unei jurisprudenţe în care instanţele să dispună fie accelerarea procedurilor pendinte, fie despăgubiri pentru depăşirea termenului rezonabil al procesului relevă incertitudinea cu privire la posibilitatea exercitării în practică a unui „recurs efectiv" prin care să fie invocate direct dispoziţiile Convenţiei europene;

- în cauza *Soare c. României*[4], Curtea Europeană a constatat lipsa în materie penală a unui remediu procesual prin care o persoană se putea plânge în faţa instanţei de încălcarea dreptului său de a fi judecat într-un termen rezonabil;

- în raportul Comisiei de la Veneţia[5] s-a constat că majoritatea statelor membre ale Consiliul Europei, cu excepţia Armeniei, Azerbaidjanului, Greciei, României, şi Turciei, dispun în dreptul intern de un mijloc procedural ce permite persoanei implicate într-o procedură judiciară să se plângă în cazul duratei excesive a procedurii[6].

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 24 februarie 2009, în cauza *Abramiuc c. României*, parag. 118-133.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 octombrie 2000, în cauza *Kudla c. Poloniei*, parag. 157-158.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 24 februarie 2009, în cauza *Abramiuc c. României*, parag. 118-133.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 16 iunie 2009, în cauza *Soare c. României*, parag. 37.

[5] A se vedea Raportul Comisiei de la Veneţia cu privire la remedii ca urmare a duratei nerezonabile a procedurilor, parag. 59, 65, disponibil online (*www.venice.coe.int*).

[6] Pentru o analiză detaliată a reglementării remediilor procedurale în ţările membre ale Consiliului Europei, a se vedea *C.F. Costaş*, Măsuri adoptate de statele părţi la Convenţia

Sintetizând, Comisia de la Veneţia reţine că „recursurile" pe care le poate introduce o persoană în cazul în care se consideră că durata procedurii este excesivă pot fi clasificate în mai multe categorii:

a) recursuri preventive sau de accelerare, care au ca scop să scurteze procedurile în scopul de a evita ca ele să devină excesive, în condiţiile în care recursul în despăgubire are ca scop să furnizeze persoanei o indemnizaţie pentru întârzierile deja constate, fie că procedura este pendinte, fie ca a fost deja finalizată;

b) recursurile pecuniare pentru repararea prejudiciul material sau moral produs prin durata nerezonabilă a procedurilor; recursurile nepecuniare ce au ca scop numai o reparaţie morală constând în constatarea încălcării;

c) unele recursuri pot fi utilizate fie că procedura este pendinte, fie că ea a fost finalizată, alte recursuri pot fi exercitate numai pentru proceduri pendinte. În cazul în care procedura a fost finalizată, recursul în accelerare nu îşi mai găseşte finalitatea, iar singurul recurs ce poate fi exercitat este cel în despăgubiri pentru prejudiciul produs prin durata excesivă a procedurii sau cel ce are ca obiect exercitarea unei acţiuni disciplinare împotriva persoanei vinovate de această întârziere;

d) unele recursuri pot fi exercitate cu privire la toate categoriile de proceduri, în vreme ce altele se pot exercita numai în legătură cu procedurile penale.

- analiza jurisprudenţei Curţii Europene reliefează că instanţa europeană consideră că asigurarea respectării exigenţelor art. 13 din Convenţia europeană presupune existenţa în dreptul intern a celor două tipuri de recursuri: unul în accelerare şi altul în despăgubire[1].

7.2.4. Contestaţia privind durata rezonabilă a procesului penal

- NCPP a reglementat în cadrul procedurilor speciale contestaţia privind durata rezonabilă a procesului penal, în vederea armonizării standardelor naţionale cu exigenţele respectării dreptului la un proces echitabil, astfel cum acesta rezultă din jurisprudenţa Curţii Europene;

- potrivit art. 105 LPANCPP, dispoziţiile art. 488^1-488^6 NCPP referitoare la contestaţia privind durata rezonabilă a procesului penal se aplică *numai proceselor penale începute după intrarea în vigoare a NCPP*;

- potrivit art. 488^1 alin. (1) NCPP dacă activitatea de urmărire penală sau de judecată nu se îndeplineşte într-o durată rezonabilă se poate face contestaţie, solicitându-se *accelerarea procedurii*; rezultă aşadar că normele NCPP vizează numai *„contestaţia în accelerare"*, nu şi pe cea în despăgubiri, care, potrivit jurisprudenţei Curţii Europene, trebuie să existe cumulativ în dreptul intern;

---

europeană a drepturilor omului pentru a preveni sau sancţiona depăşirea termenului rezonabil, în Pandectele Române nr. 6/2008, p. 30-48.

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 15 ianuarie 2009, în cauza *Burdov (nr. 2) c. Rusiei*; CEDO, hotărârea din 29 ianuarie 2009, în cauza *Missenjov c. Estoniei*; CEDO, hotărârea din 29 martie 2006, în cauza *Scordino c. Italiei*; CEDO, hotărârea din 16 octombrie 2007, în cauza *Vokurka c. Cehiei*; CEDO, hotărârea din 1 martie 2005, în cauza *Michalak c. Poloniei*; CEDO, hotărârea din 3 mai 2007, în cauza *Grzincic c. Sloveniei*; CEDO, hotărârea din 25 iunie 2009, în cauza *Roje c. Croaţiei*.

- *„contestaţia în despăgubiri"* ar putea fi exercitată în dreptul românesc pe temeiul general al răspunderii civile delictuale, însă aceasta nu este de natură a conduce prin ea însăşi la asigurarea compatibilităţii dreptului român cu standardele europene, chiar dacă în cadrul acestei proceduri se constată încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană. Astfel, atât în faza de urmărire penală, cât şi în faza de judecată, persoana prejudiciată material sau moral prin durata nerezonabilă a procedurii penale poate solicita acordarea de despăgubiri, pe temeiul răspunderii civile delictuale. De exemplu, suspectul sau inculpatul poate aprecia că i s-a creat un prejudiciu ca urmare a depăşirii unui termen rezonabil al procedurilor prin prelungirea pe o perioadă prea mare de timp a incertitudinii cu privire la situaţia sa procesuală, menţinerea unei suspiciuni referitoare la săvârşirea unei infracţiuni putând fi de natură să îi afecteze credibilitatea în cadrul activităţilor profesionale desfăşurate. Acest remediu intervine, însă, numai *a posteriori*, după producerea violării dreptului garantat de Convenţia europeană, neputând astfel să contribuie la prevenirea sau oprirea violări dreptului la un proces echitabil. În plus, judecarea *„contestaţiei în despăgubiri"* potrivit regulilor de drept comun ale procedurii civile, iar nu în condiţiile unei proceduri rapide, sau lipsa unor criterii pe baza cărora se pot acorda despăgubirile, poate conduce, de asemenea, *in concreto* la o lipsă de eficienţă a acestui remediu (de pildă, obţinerea unor despăgubiri după o perioadă lungă de timp). Tot astfel, aplicarea regulilor generale cu privire la plata de către stat a debitelor stabilite prin hotărâri judecătoreşti slăbeşte tot mai mult eficienţa unei asemenea „contestaţii", prin posibilitatea amânării *sine die* a plăţii despăgubirilor.

A. Calitatea procesuală activă

- contestaţia poate fi introdusă de către părţi sau subiecţii procesuali principali (suspect, inculpat, persoana vătămată, partea civilă şi partea responsabilă civilmente) fie în cursul urmăririi penale, fie în cursul judecăţii;

- în cursul judecăţii contestaţia poate fi introdusă şi de către procuror;

- este inadmisibilă formularea unei contestaţii în accelerare în cadrul procedurilor penale care se desfăşoară dincolo de limitele procesului penal (de pildă, în procedura plângerii împotriva soluţiilor de clasare, în procedura de soluţionare a unei cereri de contopire ori a unei contestaţii la executare) sau în procedura de cameră preliminară;

- contestaţia se formulează *în scris* şi va cuprinde:

a) numele, prenumele, domiciliul sau reşedinţa persoanei fizice, respectiv denumirea şi sediul persoanei juridice, precum şi calitatea în cauză a persoanei fizice sau juridice care întocmeşte cererea;

b) numele şi calitatea celui care reprezintă partea în proces, iar în cazul reprezentării prin avocat, numele acestuia şi sediul profesional;

c) adresa de corespondenţă;

d) denumirea parchetului sau a instanţei şi numărul dosarului;

e) motivele de fapt şi de drept pe care se întemeiază contestaţia;

f) data şi semnătura.

- dacă nu sunt respectate condiţiile de formă enumerate mai sus, se va dispune restituirea pe cale administrativă a contestaţiei formulate.

B. Termenul de introducere a contestaţiei

- contestaţia poate fi formulată după cum urmează:

a) după cel puţin un an de la începerea urmăririi penale, pentru cauzele aflate în cursul urmăririi penale;

b) după cel puţin un an de la trimiterea în judecată, pentru cauzele aflate în cursul judecăţii în primă instanţă;

c) după cel puţin 6 luni de la sesizarea instanţei cu o cale de atac, pentru cauzele aflate în căile de atac ordinare sau extraordinare.

- dacă nu sunt respectate termenele enumerate mai sus, se va dispune restituirea pe cale administrativă a contestaţiei formulate.

C. Competenţa de soluţionare

- competenţa de soluţionare a contestaţiei aparţine:

a) în cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale, *judecătorului de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă;

b) în cauzele penale aflate în cursul judecăţii sau în căile de atac, ordinare ori extraordinare, *instanţei ierarhic superioare* celei pe rolul căreia se află cauza;

c) când procedura judiciară cu privire la care se formulează contestaţia se află pe rolul Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, competenţa de soluţionare a contestaţiei aparţine *unui alt complet din cadrul aceleiaşi secţii.*

D. Aspecte procesuale

- procedura are un caracter accelerat, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa trebuind să soluţioneze contestaţia *în cel mult 20 zile de la înregistrarea acesteia*;

- după înregistrarea contestaţiei, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa dispune următoarele *măsuri administrative prealabile*:

a) informarea procurorului care efectuează sau supraveghează urmărire penală, respectiv a instanţei pe rolul căreia se află cauza, cu privire la contestaţia formulată, cu menţiunea posibilităţii de a formula un punct de vedere cu privire la aceasta şi comunicarea termenului până la care poate fi transmis punctul de vedere;

b) solicitarea dosarului sau a unei copii certificate a dosarului cauzei procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, respectiv instanţei pe rolul căreia se află cauza; dosarul trebuie transmis organului competent să soluţioneze contestaţia în cel mult 5 zile de la primirea solicitării;

c) informarea celorlalte părţi din proces şi, după caz, a celorlalţi subiecţi procesuali principali cu privire la contestaţia formulată şi la dreptul de a-şi exprima punctul de vedere *în termenul acordat* în acest scop de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de instanţă; în cazul în care suspectul sau inculpatul este privat de libertate, în cauza respectivă sau în altă cauză, informarea se va face atât către acesta, cât şi către avocatul, ales sau numit din oficiu, al acestuia.

- netransmiterea punctului de vedere de către organul judiciar sau de ceilalţi participanţi informaţi în termenul stabilit nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- până la pronunţarea unei soluţii contestaţia poate fi retrasă;

- procedura este necontradictorie şi nepublică, având loc în camera de consiliu, fără participarea părţilor, a subiecţilor procesuali principali şi a procurorului.

E. Deliberarea. Soluţii

- judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa verifică durata procedurilor pe baza lucrărilor şi a materialului din dosarul cauzei, respectiv a punctelor de vedere prezentate de organele judiciare în faţa cărora se află cauza, respectiv a părţilor şi a subiecţilor procesuali principali;

- pentru a determina dacă în cauză a fost sau nu depăşit termenul rezonabil al procesului penal, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa va avea în vedere următoarele *criterii*:

a) natura şi obiectul cauzei;

b) complexitatea cauzei, inclusiv prin luarea în considerare a numărului de participanţi şi a dificultăţilor de administrare a probelor;

c) elementele de extraneitate ale cauzei;

d) faza procesuală în care se află cauza şi durata fazelor procesuale anterioare;

e) comportamentul contestatorului în procedura judiciară analizată, inclusiv din perspectiva exercitării drepturilor sale procesuale şi procedurale şi din perspectiva îndeplinirii obligaţiilor sale în cadrul procesului;

f) comportamentul celorlalţi participanţi în cauză, inclusiv al autorităţilor implicate;

g) intervenţia unor modificări legislative aplicabile cauzei;

h) alte elemente de natură să influenţeze durata procedurii.

- după deliberare, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa se pronunţă prin *încheiere definitivă*, putând dispune una dintre următoarele soluţii:

(i) admite contestaţia şi stabileşte termenul în care procurorul să rezolve cauza, respectiv instanţa de judecată să soluţioneze cauza, precum şi termenul în care o nouă contestaţie nu poate fi formulată; acest al doilea termen trebuie să fie întotdeauna mai mare decât primul termen (cel în care organul judiciar trebuie să soluţioneze cauza);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa care soluţionează contestaţia trebuie să limiteze analiza pe care o face numai la problematica depăşirii termenului rezonabil al procesului penal, neputând da îndrumări şi nici oferi dezlegări asupra unor probleme de fapt sau de drept care să anticipeze modul de soluţionare a procesului ori care să aducă atingere libertăţii judecătorului cauzei de a hotărî, conform legii, cu privire la soluţia ce trebuie dată procesului, ori, după caz, libertăţii procurorului de a pronunţa soluţia pe care o consideră legală şi temeinică;

- deopotrivă, instanţa va stabili termenul înainte de expirarea căruia nu mai poate fi formulată o nouă contestaţie;

- cheltuielile judiciare aferente contestaţiei vor rămâne în sarcina statului.

(ii) respinge contestaţia ca neîntemeiată;

- după respingerea unei contestaţii, o nouă contestaţie poate fi formulată oricând;

- în urma respingerii, persoana care a formulat contestaţia va fi obligată la cheltuieli judiciare către stat;

(iii) ia act de retragerea contestaţiei.

- în această ipoteză, o nouă contestaţie nu mai poate fi formulată în cadrul aceleiaşi faze procesuale în care a fost retrasă; deopotrivă, va putea fi aplicată o amendă administrativă în temeiul art. 488^6 alin. (6) NCPP pentru formularea contestaţiei cu rea-credinţă şi se va dispune obligarea contestatorului la plata cheltuielilor judiciare către stat;

- încheierea se motivează în termen de 5 zile de la pronunţare şi se comunică părţilor şi subiecţilor procesuali principali din cauză, care sunt ţinuţi să respecte termenele cuprinse în aceasta. Dosarul se restituie în ziua motivării;

- o nouă contestaţie nu poate fi formulată înainte de expirarea termenului stabilit prin hotărârea de admitere şi doar pentru motive ivite ulterior contestaţiei anterioare;

- abuzul de drept constând în formularea cu rea-credinţă a contestaţiei se sancţionează cu amendă judiciară de la 1.000 lei la 7.000 lei şi la plata cheltuielilor judiciare ocazionate;

- chiar dacă NCPP prevede o procedură detaliată a *„contestaţiei în accelerare"*, apreciez că nu s-ar putea susţine că aceasta constituie un remediu procedural care să satisfacă *in concreto* caracterul de efectivitate cerut de instanţa europeană, atâta timp cât prin lege nu se stabileşte caracterul obligatoriu al soluţiei pronunţate de organul judiciar ce soluţionează contestaţia şi nici consecinţele care se produc pentru procuror sau instanţă în ipoteza în care este depăşit termenul stabilit în încheiere pentru soluţionarea cauzei (de pildă, existenţa unui impediment la exercitarea acţiunii penale, sau reţinerea unei cauzele legale de reducere a pedepselor etc.);

- practic, soluţia instanţei care soluţionează contestaţia poate atrage cel mult o răspundere disciplinară a magistratului învestit cu dosarul în care s-a constatat lentoarea procedurii (de pildă, pentru nerespectarea în mod repetat şi din motive imputabile a dispoziţiilor legale privitoare la soluţionarea cu celeritate a cauzelor, exercitarea funcţiei, inclusiv nerespectarea normelor de procedura, cu rea-credinţă sau din gravă neglijenţă, efectuarea cu întârziere a lucrărilor, din motive imputabile) fără a avea vreun efect direct şi imediat în cauza în care se ridică problema depăşirii termenului rezonabil al procesului penal;

- aşadar, faţă de neajunsurile contestaţiei în despăgubiri sau în accelerare, consider că lipseşte în continuare certitudinea juridică[1], atât în teorie, cât şi în practică, a remediilor la care persoana interesată ar putea apela în contextul legislativ creat prin intrarea în vigoare a NCPP;

- astfel, rămâne, în continuare, deschisă posibilitatea organelor judiciare de a avea în vedere la individualizarea pedepsei faptul că într-o anumită cauză a fost depăşit

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 9 mai 2003, în cauza *Soc c. Croaţiei*, parag. 94.

termenul rezonabil al procesului penal, pronunţând o pedeapsă mai redusă în considerarea acestui fapt;

- în această privinţă, Curtea Europeană, în cauza *Beck c. Norvegiei*, a reţinut că „un reclamant nu poate susţine că este victimă în sensul art. 34 din Convenţie atunci când autorităţile naţionale au recunoscut – explicit sau în esenţă – şi apoi au reparat încălcarea Convenţiei de care acesta se plânge în faţa ei. *Fiind vorba, mai exact, de o încălcare a art. 6 parag. 1 datorită duratei unei proceduri penale, o atenuare a pedepsei constituie în această privinţă o reparaţie corespunzătoare, din moment ce este măsurabilă şi substanţială*".

§8. Garantarea dreptului la libertate şi siguranţă

- este principiul fundamental al procesului penal, prevăzut de Constituţie, Convenţia europeană şi de Codul de procedură penală, potrivit căruia în cursul procesului penal nicio persoană nu poate fi reţinută, arestată sau privată în alt mod de libertate şi nici supusă vreunei forme de restrângere a libertăţii, decât în cazurile şi condiţiile prevăzute de lege;

- prin dreptul la libertate se înţelege dreptul la libertate fizică al persoanei (sensul clasic al libertăţii individuale: *liberté d'aller et de venir*), ce constă în posibilitatea acesteia de a se mişca, de a se deplasa în mod liber;

- o persoană este privată de libertate prin dispunerea măsurii reţinerii, conducerii administrative la sediul poliţiei, prin executarea mandatului de aducere prin constrângere, prin dispunerea arestării preventive, arestului la domiciliu, arestării provizorii în vederea extrădării sau a emiterii mandatului european de arestare, a dispunerii măsurii de siguranţă a internării etc.; tot astfel, în temeiul unei hotărâri judecătoreşti definitive, există o privare de libertate în cazul executării pedepsei principale a închisorii sau a detenţiunii pe viaţă ori a măsurii educative a internării într-un centru educativ sau într-un centru de detenţie;

- prin dispunerea controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune va exista o restrângere a libertăţii de circulaţie a persoanei (măsură restrictivă de libertate), iar nu o privare de libertate;

- art. 9 alin. (2) NCPP instituie caracterul de excepţie al măsurilor privative (reţinerea, arestarea preventivă sau arestul la domiciliu) sau restrictive de drepturi (controlul judiciar sau pe cauţiune), prevăzând că acestea se dispun doar în cazurile şi în condiţiile prevăzute de o lege previzibilă, în scopul evitării privărilor arbitrarii de libertate. Din caracterul de excepţie al acestor măsuri rezultă necesitatea satisfacerii exigenţelor de subsidiaritate a acestora şi proporţionalitate cu scopul urmărit;

- NCPP acordă o atenţie deosebită garantării dreptului la libertate şi siguranţă, pe de o parte stipulând în mod strict cazurile şi condiţiile generale ale luării măsurilor de prevenţie (art. 202, 209, 211, 216, 218, 223 NCPP), iar, pe de altă parte, prin faptul că acestea pot fi dispuse numai de organele judiciare; măsurile de prevenţie, cu excepţia reţinerii care poate fi luată şi de organele de cercetare penală, se dispun

exclusiv de magistrat [judecător (de drepturi şi libertăţi, cameră preliminară sau instanţă) sau procuror];

- orice persoană arestată are dreptul de a fi informată, în cel mai scurt timp şi într-o limbă pe care o înţelege, asupra motivelor arestării sale şi are dreptul de a formula contestaţie împotriva dispunerii măsurii;

- persoana arestată preventiv sau la domiciliu are posibilitatea de a formula cerere de înlocuire a măsurii privative de libertate cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

- atunci când se constată că o măsură privativă sau restrictivă de libertate a fost dispusă în mod nelegal, organele judiciare competente au obligaţia procedurală pozitivă de a dispune revocarea măsurii şi, după caz, punerea în libertate a celui reţinut sau arestat;

- orice persoană faţă de care s-a dispus în mod nelegal, în cursul procesului penal, o măsură privativă de libertate are dreptul la repararea pagubei suferite în condiţiile art. 538-542 NCPP; dreptul de a obţine o reparaţie trebuie să fie concret, cert şi efectiv[1] şi poate viza repararea prejudiciului moral sau material[2].

§9. Garantarea dreptului de apărare

- dreptul la apărare reprezintă ansamblul garanţiilor procesuale acordate de lege părţilor sau subiecţilor procesuali principali în cadrul unei proceduri penale sau procesului penal, în vederea apărării eficiente a drepturilor şi intereselor legitime ale acestora;

- totodată, NCPP prevede, drept componentă a loialităţii procesuale, că dreptul la apărare trebuie exercitat cu bună-credinţă, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege, admiţând, implicit, posibilitatea sancţionării de organele judiciare a abuzului de drept;

- apărarea se poate exercita atât personal, cât şi prin avocat, şi constă în: posibilitatea de a avea acces la dosarul cauzei în vederea consultării acestuia, de a participa la urmărirea penală şi la judecată, de a propune administrarea de probe în condiţiile prevăzute de lege, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii, de a exercita căile de atac etc.; astfel, se realizează o contrapondere puterilor investigative ale statului, de natură a contribui la aflarea adevărului în cauza penală;

- orice parte sau subiect procesual principal are dreptul să fie asistat/ă de avocat în orice procedură penală; în tot cursul procesului penal, organele de urmărire penală sau instanţa au obligaţia să asigure părţilor şi subiecţilor procesuali principali deplina exercitare a dreptului la apărare; în acest sens, Curtea Europeană a arătat[3] că este necesar a fi protejate „nu drepturi teoretice sau iluzorii, ci drepturi concrete şi efective (...), mai ales în ceea ce priveşte dreptul la apărare, având în vedere importanţa

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 noiembrie 1997, în cauza *Sakik ş.a. c. Turciei*, parag. 60; CEDO, hotărârea din 3 iunie 2003, în cauza *Pantea c. României*, parag. 270.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 16 iulie 1971, în cauza *Ringeisen c. Austriei*, parag. 23-26.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 13 mai 1980, în cauza *Artico c. Italiei*, parag. 33.

rolului pe care dreptul la un proces echitabil, din care derivă, îl joacă într-o societate democratică";

Dreptului oricăreia dintre părţi de a fi asistată de apărător îi corespunde obligaţia corelativă a organelor judiciare de a asigura părţilor deplina exercitare a drepturilor procesuale, în condiţiile prevăzute de lege. La primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită, într-o cauză având ca obiect plângerea împotriva unei soluţii de neurmărire penală, instanţa de fond a respins cererea petentului de amânare a cauzei în vederea angajării unui apărător, deşi era prima de acest gen. Procedând astfel, prima instanţă nu a respectat garanţiile dreptului la apărare, producând părţii o vătămare evidentă, care nu poate fi înlăturată altfel *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 1673/R/2004, C.P.J.P. 2000-2004, p. 676-678).*

- părţile, subiecţii procesuali principali şi avocatul au dreptul să beneficieze de timpul şi înlesnirile necesare pregătirii apărării; rezultă astfel că NCPP a extins sfera de aplicare a garanţiei prevăzute de art. 6 parag. 3 lit. b) din Convenţia europeană şi la persoana vătămată sau celelalte părţi procesuale; în mod corelativ, organele judiciare au obligaţia de a asigura exercitarea deplină şi efectivă a dreptului la apărare de către părţi şi subiecţii procesuali principali în tot cursul procesului penal; analiza dacă o persoană a avut *timpul necesar pentru a-şi pregăti apărarea* se face *in concreto*, în funcţie de circumstanţele fiecărei cauze[1];

Suspectul şi inculpatul beneficiază de anumite *drepturi specifice* reglementate de lege în vederea garantării unei apărări concrete şi efective dintre care enumerăm următoarele:

a) dreptul de a nu da nicio declaraţie pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenţia că, dacă refuză să dea declaraţii nu va suferi nicio consecinţă defavorabilă, iar, dacă va da declaraţii, acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;

- înainte de a fi ascultaţi, suspectului şi inculpatului trebuie să li se pună în vedere de către organele judiciare că au dreptul de a nu face nicio declaraţie; nerespectarea acestei obligaţii atrage sancţiunea excluderii probei nelegal administrate.

b) dreptul de a fi informat, de îndată şi înainte de a fi ascultat, despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală şi încadrarea juridică a acesteia. Inculpatul are dreptul de a fi informat, de îndată, despre fapta pentru care s-a pus în mişcare acţiunea penală împotriva lui şi încadrarea juridică a acesteia; încălcarea acestui drept poate atrage nulitatea relativă a actelor de urmărire penală efectuate;

- potrivit art. 209 alin. (2) NCPP persoanei reţinute i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, infracţiunea de care este suspectat şi motivele reţinerii;

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 12 martie 2003, în cauza *Öçalan c. Turciei*, parag. 167-169; Comisia Europeană, decizia din 15 mai 1996, în cauza *Mortensen c. Danemarcei*; Comisia Europeană, decizia din 6 decembrie 1991, în cauza *Hayward c. Suediei*.

- potrivit art. 3 din Directiva nr. 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale[1], statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puţin următoarele drepturi procedurale, astfel cum se aplică în dreptul intern, pentru a asigura posibilitatea exercitării efective a drepturilor respective:

(i) dreptul de a fi asistat de un avocat; *(ii)* orice drept la consiliere juridică gratuită şi condiţiile pentru obţinerea unei astfel de consilieri; *(iii)* dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, în conformitate cu art. 6 [potrivit art. 6: Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc informaţii cu privire la fapta penală de a cărei comitere acestea sunt suspectate sau acuzate. Informaţiile respective se furnizează cu promptitudine şi cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor şi exercitarea efectivă a dreptului la apărare; Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate, care sunt arestate sau reţinute, sunt informate cu privire la motivele arestării sau reţinerii, inclusiv cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate. Statele membre se asigură că, cel târziu la prezentarea fondului acuzării în instanţă, se oferă informaţii detaliate cu privire la acuzare, inclusiv natura şi încadrarea juridică a infracţiunii, precum şi forma de participare a persoanei acuzate. Statele membre se

[1] Potrivit preambulului Directivei autorităţile competente ar trebui să informeze cu promptitudine persoanele suspectate sau acuzate cu privire la drepturile respective, aşa cum se aplică ele conform dreptului intern, care sunt esenţiale pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor, verbal sau în scris, astfel cum se prevede în prezenta directivă. Pentru a permite exercitarea practică şi efectivă a acestor drepturi, informaţiile ar trebui furnizate cât mai curând în cursul procedurilor şi cel târziu înainte de primul interogatoriu oficial al persoanei suspectate sau acuzate de către poliţie sau de către o altă autoritate competentă. Persoanele acuzate de săvârşirea unei infracţiuni ar trebui să primească toate informaţiile referitoare la acuzare, astfel încât să-şi poată pregăti apărarea şi să se garanteze echitatea procedurilor penale. Informaţiile puse la dispoziţia persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate ar trebui să fie furnizate cu promptitudine, cel târziu înainte de primul lor interogatoriu oficial, de către poliţie sau de către o altă autoritate competentă şi fără a aduce atingere desfăşurării anchetei în curs. Ar trebui furnizată o descriere suficient de detaliată a faptelor, inclusiv, dacă se cunosc, a momentului şi locului, referitoare la infracţiunea de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate persoanele, precum şi a încadrării juridice posibile a infracţiunii prezumate, având în vedere etapa procedurilor penale în care se furnizează o astfel de descriere, astfel încât să se garanteze caracterul echitabil al procedurilor menţionate şi să se permită exercitarea efectivă a dreptului la apărare. În cazul în care, în cursul procedurilor penale, detaliile acuzării se modifică într-o măsură care să afecteze în mod substanţial poziţia persoanei suspectate sau acuzate, modificările ar trebui să i se comunice persoanei respective atunci când este necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor şi la timp pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare. Documentele şi, dacă este cazul, fotografiile şi înregistrările audio şi video care sunt esenţiale pentru contestarea efectivă a legalităţii unei arestări sau detenţiei unor persoane suspectate sau acuzate, în conformitate cu dreptul intern, ar trebui să fie puse la dispoziţia persoanelor suspectate sau acuzate sau a avocaţilor acestora cel târziu înainte ca autoritatea judiciară competentă să fie chemată să se pronunţe cu privire la legalitatea arestării sau detenţiei în conformitate cu art. 5 alin. (4) din Convenţie şi cu suficient timp înainte pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului de a contesta legalitatea arestării sau detenţiei.

asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu promptitudine cu privire la orice modificare a informaţiilor oferite în conformitate cu prezentul articol, acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor]; *(iv)* dreptul la interpretare şi traducere; *(v)* dreptul de a păstra tăcerea.

c) dreptul de a consulta dosarul, în condiţiile prevăzute de art. 94 NCPP;

d) dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu îşi desemnează unul, în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu; orice persoană are dreptul să-şi aleagă în mod liber avocatul [art. 2 alin. (4) din Legea nr. 51/1991]. Asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului este asigurată prin intermediul avocaţilor înscrişi în tabloul baroului din care fac parte, barou component al U.N.B.R.;

Instanţa a respins nejustificat atât cererea inculpatului de amânare a cauzei, cât şi cererea de repunere a cauzei pe rol. Se constată pe de o parte, că lipsa apărătorului ales a fost determinată de starea sa de sănătate, imposibilitatea prezentării fiind dovedită prin adeverinţa medicală, iar pe de altă parte, nu se poate reţine o exercitare abuzivă a dreptului la apărare. Sub acest aspect, trebuie reţinut faptul că apărătorul ales al inculpatului s-a prezentat la toate termenele de judecată. Mai mult, instanţa are obligaţia, după desemnarea unui apărător din oficiu, să-i acorde acestuia timpul necesar pentru pregătirea apărării. În cauză, instanţa a desemnat un apărător din oficiu la data judecării cauzei, nesocotind, astfel, dispoziţiile imperative prevăzute de lege. Respingând cererile de amânare a judecării cauzei şi de repunere pe rol pentru pregătirea apărării, formulate de către apărătorul ales al inculpatului, instanţa a încălcat prevederile menţionate anterior şi nu a asigurat inculpatului o apărare efectivă în proces *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4075/2005, www.legalis.ro).*

e) dreptul de a propune administrarea de probe în condiţiile prevăzute de lege, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii;

f) dreptul de a formula orice alte cereri ce ţin de soluţionarea laturii penale şi civile a cauzei;

g) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret, atunci când nu înţelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

h) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

i) dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale;

j) luarea unei măsuri preventive este condiţionată de *audierea prealabilă* a suspectului sau inculpatului în prezenţa avocatului său;

k) comunicarea copiei certificate a rechizitoriului; potrivit art. 344 alin. (2) NCPP copia certificată a rechizitoriului şi, după caz, traducerea autorizată a acestuia se comunică inculpatului, la locul de deţinere ori, după caz, la adresa unde locuieşte sau la adresa la care a solicitat comunicarea actelor de procedură, aducându-i-se, totodată, la cunoştinţă obiectul procedurii în camera preliminară, dreptul de a-şi angaja un apărător şi termenul în care, de la data comunicării, poate formula în scris

cereri şi excepţii cu privire la legalitatea administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală;

l) organele de urmărire penală şi instanţa au obligaţia de a dispune *citarea* suspectului sau inculpatului în vederea prezentării la proces;

m) în cazul în care inculpatul este privat de libertate, *prezenţa* acestuia la judecată şi citarea la fiecare termen sunt obligatorii;

n) în faza dezbaterilor, inculpatul *are cuvântul*, în scopul comentării probelor în acuzare, a prezentării argumentelor pentru care se impune reţinerea unor probe în apărare, a dezbaterii încadrării juridice sau a individualizării pedepsei;

o) după încheierea dezbaterilor, inculpatul are *ultimul cuvânt*, care îi dă posibilitatea de a-şi prezenta apărarea, fără a fi întrerupt sau fără a i se pune întrebări;

p) în cursul judecării căii ordinare de atac a apelului (indiferent dacă sunt sau nu declarate de inculpat), inculpatul beneficiază de posibilitatea de a formula *cereri, invoca excepţii, solicita noi probe în apărare*, dezbate toate motivele de apel formulate în apărare sau pe cele redactate de procuror etc.

Din încheierea de dezbateri rezultă că inculpatul a fost prezent personal, iar instanţa de apel a omis să-i acorde ultimul cuvânt. Această încălcare a dreptului la apărare este sancţionată cu nulitatea relativă şi conduce la anularea deciziei pronunţată în apel, conform art. 197 alin. (4) C.proc.pen., această măsură fiind necesară pentru aflarea adevărului şi justa soluţionare a cauzei *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 890/2005, în C.P.J.P. 2005, p. 172-173).*

§10. Respectarea demnităţii umane

- activităţile procesuale trebuie desfăşurate cu respectarea demnităţii umane, fără a supune suspectul sau inculpatul sau orice alt subiect procesual la rele tratamente în vederea obţinerii de probe;

- *tortura* este tratamentul inuman deliberat care provoacă suferinţe fizice sau psihice extrem de grave şi crude, produse intenţionat de un reprezentant al statului sau de o persoană ce acţionează la instigarea sau cu consimţământul acestuia, în scopul obţinerii de informaţii, mărturii sau în scopul aplicării unei pedepse pentru un act comis de victimă sau de un terţ, sau al exercitării unor presiuni asupra victimei sau a unei terţe persoane. Curtea Europeană apreciază că tortura este o noţiune ce face obiectul unei interpretări evolutive, întrucât Convenţia europeană este un instrument viu ce trebuie interpretat din perspectiva condiţiilor actuale de viaţă. Convenţia pentru prevenirea torturii (adoptată la 26 noiembrie 1987 şi completată prin cele două protocoale adiţionale din 4 decembrie 1993) a creat un mecanism extrajudiciar de natură preventivă (*a priori*) a drepturilor garantate în art. 3 din Convenţia europeană, care să completeze mecanismul convenţiei şi a cărui sarcină este examinarea tratamentului aplicat persoanelor private de libertate, cu scopul de a întări, dacă este cazul, protecţia acestor persoane împotriva torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante. În acest scop, a fost înfiinţat Comitetul european pentru

prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (C.P.T.), care, prin intermediul vizitelor inopinate, să examineze tratamentul persoanelor private de libertate în vederea întăririi, dacă este cazul, a protecţiei lor împotriva torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;

- *tratamentele degradante* sunt relele tratamente care umilesc persoana în faţa ei înseşi sau a altor persoane, ori care o determină să acţioneze contrar voinţei sau conştiinţei sale. Au caracterul de tratamente degradante: pedepsele fizice degradante (biciuirea), expulzarea unor persoane dintr-un stat într-un alt stat unde acestea riscă să fie supuse unor tratamente sau pedepse inumane sau degradante; discriminarea de orice natură (sex, religie, naţionalitate, condiţie socială, rasă ş.a.) care provoacă suferinţe morale şi psihice unei persoane. Curtea Europeană a statuat, cu valoare de principiu, că un tratament aplicat unei persoane are a fi calificat „degradant" atunci când creează acesteia sentimente de teamă, de nelinişte şi de inferioritate, de natură a o umili, a o înjosi şi, eventual, de a-i înfrânge astfel rezistenţa fizică şi morală;

- *tratamentele inumane* sunt rele tratamente care nu au totuşi gravitatea unor acte de tortură, săvârşite de către un agent al autorităţii publice sau de orice altă persoană care acţionează cu titlu oficial sau la instigarea sau cu consimţământul expres sau tacit al acesteia; privesc acele atitudini care pot constitui un atentat la viaţa persoanei ori pot produce o suferinţă psihică şi fizică de o mare intensitate (nivel de gravitate deosebit). Constituie tratamente inumane: violenţa fizică extremă (de pildă, loviturile aplicate cu o bâtă unui adult, dacă i-au provocat excoriaţii şi echimoze pe faţă şi pe corp, şi dacă au fost aplicate în mod intenţionat şi abuziv, pe timpul detenţiei preventive), ameninţarea cu tortura, detenţia unei persoane în condiţii inumane, interogatoriile prelungite în mod nejustificat etc.;

- *supunerea la rele tratamente* în cadrul procedurilor penale are caracter penal, putând fi reţinute infracţiunile de cercetare abuzivă (art. 280 NCP), supunerea la rele tratamente (art. 281 NCP), ori tortura (art. 282 NCP);

- probele obţinute prin supunerea persoanei la rele tratamente urmează a fi excluse, neputând servi la stabilirea adevărului în cauza penală (*excludere automată*); în acest sens, art. 101 alin. (1) şi (2) NCPP prevede că, pe parcursul procesului penal, este interzisă întrebuinţarea de violenţe, ameninţări ori alte mijloace de constrângere, precum şi promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obţine probe. De asemenea, nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-şi aminti şi de a relata, în mod conştient şi voluntar, faptele care constituie obiectul probei, această interdicţie aplicându-se chiar dacă persoana ascultată îşi dă consimţământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare. În acest fel este respectat în cursul procesului penal atât principiul loialităţii procesuale, cât şi demnitatea persoanei ori dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării:

- art. 90 NCPP reglementează caracterul obligatoriu al asistenţei juridice a persoanei private de libertate, avocatul ales sau din oficiu având dreptul de a participa la orice audiere a suspectului sau inculpatului. Prezenţa avocatului permite persoanei private de libertate să beneficieze de garanţiile prevăzute de art. 6 privind dreptul la un proces echitabil, dar constituie, în acelaşi timp, şi o garanţie a dreptului prevăzut de art. 3 din Convenţia europeană;

Curtea face trimitere la principiile generale dezvoltate în jurisprudenţa sa referitoare la problema stabilirii dacă o persoană aflată sub controlul agenţilor statului a fost supusă unor tratamente sancţionate de art. 3 din Convenţie (*Rupa nr. 1*, citată anterior, pct. 93-100). Aceasta aminteşte, în special, că acuzaţiile de rele tratamente trebuie să fie susţinute „dincolo de orice îndoială rezonabilă" de elemente de probă adecvate şi că, în ceea ce priveşte aprecierea probelor, Curtea joacă un rol subsidiar şi trebuie să dea dovadă de prudenţă înainte de a-şi asuma rolul unei instanţe de prim grad de jurisdicţie care trebuie să judece fapte, atunci când circumstanţele unei anumite cauze nu îi impun acest lucru [*Rupa nr. 1*, citată anterior, pct. 96; *Dumitru Popescu nr. 1*, citată anterior, pct. 61, şi *Tahsin Acar c. Turciei* (MC), nr. 26307/95, pct. 216, CEDO 2004-III]. În speţă, Curtea constată, în mod similar Guvernului, că fişa medicală din 1 decembrie 2000 nu menţionează niciun fel de leziune. De asemenea, în afară de declaraţiile şi plângerile reclamantului, singurul element din dosar care indică faptul că acesta ar fi putut fi bătut de poliţişti la 28 noiembrie 2000, este menţiunea din fişa medicală întocmită la închisoare, conform căreia acesta a fost tratat pentru o nevralgie intercostală pe 19 şi 26 februarie 2001, ceea ce ar putea constitui dovada unei coaste fisurate sau rupte în timpul agresiunii pretinse. Or, reclamantul a primit îngrijiri abia după trei luni de la agresiunea pretinsă. Totuşi, acesta nu s-a plâns niciodată de un refuz din partea autorităţilor penitenciarului de a-i oferi îngrijiri medicale în timpul detenţiei sale. În plus, reclamantul ar fi putut face o radiografie imediat după ce a fost pus în libertate, pentru a evidenţia sechelele din zona coastelor, cauzate de violenţele la care pretinde că a fost supus de poliţişti. De asemenea, Curtea trebuie să observe incoerenţele din declaraţiile făcute de reclamant în ceea ce priveşte tratamentele la care a fost supus: în plângerea sa din 29 martie 2002, acesta pretindea că a suferit lovituri la cap şi coaste, în vreme ce, în plângerea sa din 4 aprilie 2004, acesta pretindea că a primit lovituri la cap, nas şi stomac. Desigur, neefectuarea unei expertize medicale în cel mai scurt timp, faptul că procurorul nu a audiat reclamantul sau martori, precum şi ritmul lent al cercetărilor afectează credibilitatea faptelor stabilite de autorităţile interne. Cu toate acestea, Curtea consideră că aceste aspecte privesc mai degrabă eficienţa anchetei desfăşurate în speţă şi că este vorba, prin urmare, de o problemă diferită de încălcarea materială pretinsă în temeiul art. 3 din Convenţie. Prin urmare, după ce a apreciat toate elementele relevante, Curtea consideră că reclamantul nu a dovedit „dincolo de orice îndoială rezonabilă" că, la 28 noiembrie 2000, acesta a fost supus de către autorităţi unor tratamente contrare art. 3 din Convenţie. Rezultă că, în speţă, nu a fost încălcat art. 3 din Convenţie sub aspect material *(CEDO, hotărârea din 19 iulie 2011, în cauza Rupa c. României, parag. 46-49)*.

- instanţa asigură respectarea demnităţii umane şi prin declararea şedinţei nepublice când, prin desfăşurarea acesteia în şedinţă publică, participantul la proces ar fi expus unor situaţii umilitoare, degradante, de natură de a-i afecta demnitatea;

- respectarea demnităţii umane trebuie asigurată şi în cadrul locurilor de detenţie, în vederea evitării încălcării dispoziţiilor art. 3 din Convenţia europeană; astfel,

persoanele private de
respectul demnităţii
pedepsei sau măsurii
suferinţă a cărei inte
detenţia şi ca sănătate

§11. Respectare

- art. 11 alin. (1)
bilităţii domiciliului
organele judiciare nu
aducă atingere dreptu

- în doctrină[2] s-a
garantarea integrităţii
respectarea informaţii

- prin *corespond*
telegrame, fax, telex
service) sau m.m.s.
prin care două sau m

- noţiunea de *d*
Europene, fiind inclu
rând, locul unde p
asemenea legături[5].
fizică sau juridică îşi
societăţi, al agenţiei

[1] A se vedea CED
parag. 71. În cauză, Cu
întrucât reclamantul a f
care acesta a fost deţi
reclamantului, în interv
3,62 m^2 fiecare) şi a c
privării de libertate.

[2] A se vedea *R. C*
Press, 2001, parag. 12
în „Human Rights in th
analiză detaliată a ele
drepturilor omului, con

[3] A se vedea *S. Tr*
F. Jacobs, C. Ovey, R.

[4] A se vedea CED
parag. 96.

[5] Nu numai locuinţ
(a se vedea CEDO, hot

[6] A se vedea CE
Beteiligungen Gmbh c.

persoanele private de libertate trebuie deţinute în condiţii care sunt compatibile cu respectul demnităţii umane, fiind totodată necesar ca modalităţile de executare a pedepsei sau măsurii arestării preventive să nu îl supună pe cel privat de libertate la o suferinţă a cărei intensitate excede nivelul inevitabil al suferinţei pe care îl implică detenţia şi ca sănătatea deţinutului să fie asigurată în mod adecvat[1].

§11. Respectarea vieţii private

- art. 11 alin. (1) teza I NCPP prevede că respectarea vieţii private, a inviolabilităţii domiciliului şi a secretului corespondenţei sunt garantate. Astfel, în principiu, organele judiciare nu trebuie ca prin activităţile procesuale pe care le efectuează să aducă atingere dreptului la viaţă privată;

- în doctrină[2] s-a precizat că respectarea vieţii private a unei persoane implică garantarea integrităţii fizice şi morale ale persoanei, a identităţii personale sau sociale, respectarea informaţiilor personale, a sexualităţii, a spaţiilor personale sau private;

- prin *corespondenţă* se înţelege orice comunicare scrisă sau verbală, prin scrisori, telegrame, fax, telex, mesaje transmise prin pager, mesaje s.m.s. (short message service) sau m.m.s. (multimedia messaging service), convorbiri telefonice, e-mail, prin care două sau mai multe persoane schimbă un mesaj sau o idee;

- noţiunea de *domiciliu*[3] are o interpretare extensivă în jurisprudenţa Curţii Europene, fiind inclusă în noţiunea largă de viaţă privată[4]. Domiciliul este, în primul rând, locul unde persoana îşi desfăşoară viaţa privată, viaţa de familie şi alte asemenea legături[5]. Pe de altă parte, este considerat domiciliu locul unde o persoană fizică sau juridică îşi înfăptuieşte activitatea profesională sau comercială (sediul unei societăţi, al agenţiei sale sau al sediilor sale profesionale, cabinetul unui avocat[6]);

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 11 octombrie 2011, în cauza *Ciobanu c. României*, parag. 71. În cauză, Curtea Europeană a reţinut că este încălcat art. 3 din Convenţia europeană întrucât reclamantul a fost supus unui tratament degradant ca urmare a suprapoluării celulei în care acesta a fost deţinut în penitenciarele Craiova, Giurgiu şi Jilava (în medie, în celula reclamantului, în intervalul 2000-2006, deţinuţii au beneficiat de un spaţiu între 1,007 m^2 şi 3,62 m^2 fiecare) şi a condiţiilor de igienă din locurile de detenţie, având în vedere şi durata privării de libertate.

[2] A se vedea *R. Clayton, H. Tomlinson*, The Law of Human Rights, Oxford University Press, 2001, parag. 12.85-12.94; *R. Wong*, Privacy: Charting its developments and prospects, în „Human Rights in the digital age", GlassHouse Press, London, 2005, p. 147-162. Pentru o analiză detaliată a elementelor vieţii private, a se vedea *R. Chiriţă*, Convenţia europeană a drepturilor omului, comentarii şi explicaţii, vol. II, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007, p. 38-50.

[3] A se vedea *S. Trechsel*, Human Rights in criminal proceedings, op. cit., p. 556-557; *F. Jacobs, C. Ovey, R. White*, op. cit., p. 249-250.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 7 august 2003, în cauza *Hatton ş.a. c. Marii Britanii*, parag. 96.

[5] Nu numai locuinţa principală intră în noţiunea de domiciliu, ci orice reşedinţă secundară (a se vedea CEDO, hotărârea din 31 august 2004, în cauza *Demades c. Turciei*, parag. 32).

[6] A se vedea CEDO, hotărârea din 16 octombrie 2007, în cauza *Wieser and Bicos Beteiligungen Gmbh c. Austriei*, parag. 44; CEDO, hotărârea din 16 decembrie 2002, în cauza

prin urmare, ceea ce trebuie protejat este locul utilizat de o persoană în care aceasta se aşteaptă în mod legitim să nu poată fi deranjată de autorităţi sau de alţi intruşi[1];

- prin specificitatea sa, procesul penal este o activitate care, în anumite condiţii, impune efectuarea unor acte procesuale de natură a reprezenta, în anumite condiţii, imixtiuni, restrângeri sau intervenţii ale organelor judiciare în aspecte care pot fi dintre cele mai intime sau personale legate de viaţa familială sau privată a cuiva;

- aceste ingerinţe reprezintă o limitare a exerciţiului drepturilor la viaţă privată, la corespondenţă sau domiciliu şi poate fi permisă numai în situaţiile în care aceasta este prevăzută de lege, a urmărit un scop legitim, este necesară într-o societate democratică şi este proporţională cu scopul urmărit [art. 11 alin. (2) teza a II-a NCPP];

- în cazul în care ingerinţa în dreptul la viaţă privată nu este realizată în condiţiile strict şi limitativ prevăzute de lege, poate atrage incidenţa legii penale, fapta putând întruni elementele constitutive ale infracţiunii de: violarea domiciliului (art. 224 NCP), violarea sediului profesional (art. 225 NCP), violarea vieţii private (art. 226 NCP).

§12. Desfăşurarea procedurilor penale în limba română. Dreptul la asistenţă gratuită din partea unui interpret

- întreaga activitate procesual penală, scrisă şi orală, trebuie să se efectueze în limba română;

- limba română este limba oficială în cadrul procedurilor penale;

- folosirea limbii române în procedurile judiciare este o expresie a suveranităţii statului;

- NCPP transpune în dreptul intern textul Directivei 2010/64/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare şi traducere în cadrul procedurilor penale; această Directivă trebuia transpusă de Statele membre până în 27 octombrie 2013; cum statul român nu şi îndeplinit obligaţia de transpunere decât odată cu intrarea în vigoare a NCPP începând cu 27 octombrie 2013, directiva a putut fi invocată în dreptul intern deoarece conferea drepturi particularilor pe care aceştia le pot invoca în raporturile cu statul; odată cu intrarea în

---

Niemietz c. Germaniei, parag. 29; CEDO, hotărârea din 25 februarie 2003, în cauza *Roemen şi Schmit c. Luxemburgului*, parag. 65; CEDO, hotărârea din 13 noiembrie 2003, în cauza *Elci ş.a. c. Turciei*, parag. 96; CEDO, hotărârea din 16 noiembrie 2004, în cauza *Moreno Gomez c. Spaniei*, parag. 28; CEDO, hotărârea din 16 aprilie 2002, în cauza *Stes Colas Est c. Franţei*, parag. 41, 49. În legătură cu această ultimă hotărâre ce a stabilit în mod neechivoc aplicabilitatea art. 8 la sediile persoanelor juridice, în doctrină s-a arătat că asistăm la o consacrare a unei „vieţi private comerciale", ce reprezintă o nouă etapă de evoluţie ce a condus de la o „viaţă privată personală" la o „viaţă privată socială" (*J.-F. Renucci*, Traité de Droit Européen des droits de l'homme, op. cit., p. 264).

[1] A se vedea *S. Trechsel*, Human Rights in criminal proceedings, op. cit., p. 557. În această privinţă, Comisia Europeană a arătat că o maşină aflată într-un loc public nu poate fi considerată domiciliu (Comisia Europeană, decizia din 30 mai 1974, în cauza *X c. Belgiei*, parag. 1 în drept).

vigoare a NCPP, instanţele au posibilitatea de a apela la interpretarea conformă (armonioasă) a dreptului intern, în lumina scopului urmărit de directivă;

- dreptul la interpret este un drept absolut numai în ceea ce priveşte caracterul gratuit al acestuia. Întrucât este posibil refuzul de a fi traduse anumite părţi ale dosarului sau de a fi numit un interpret, în cazul în care reclamantul înţelege şi vorbeşte limba utilizată, sub acest aspect, dreptul nu are un caracter absolut[1];

- legiuitorul român reglementează dreptul la asistenţă gratuită din partea unui interpret dacă:

(i) părţile şi subiecţii procesuali care nu vorbesc sau nu înţeleg limba română ori nu se pot exprima în limba română [art. 128 alin. (4) din Constituţie, art. 12 alin. (3) NCPP];

- NCPP prevede în mod explicit dreptul părţilor sau ale subiecţilor procesuali principali de a beneficia, în mod gratuit, de un interpret, atunci când nu înţeleg, nu se exprimă bine sau nu pot comunica în limba română şi în art. 81 alin. (1) lit. g[1]) NCPP, art. 83 lit. f) NCPP, precum şi art. 85 alin. (1) cu referire la art. 81 alin. (1) lit. g[1]) NCPP, art. 87 alin. (1) NCPP, art. 78 cu referire la art. 83 lit. f) NCPP;

- art. 107 alin. (1) NCPP, respectiv art. 111 alin. (1) NCPP cu referire la art. 107 alin. (1) NCPP, stabileşte obligaţia procedurală pozitivă a organelor judiciare ca, la începutul primei audieri, să întrebe părţile sau subiecţii procesuali principali dacă solicită un interpret, în cazul în care nu vorbeşte sau nu înţelege limba română ori nu se poate exprima;

- ascultarea prin interpret este reglementată detaliat prin dispoziţiile art. 105 NCPP care prevede că, ori de câte ori persoana audiată nu înţelege, nu vorbeşte sau nu se exprimă bine în limba română, audierea se face prin interpret. Interpretul poate fi desemnat de organele judiciare sau ales de părţi ori persoana vătămată, dintre interpreţii autorizaţi, potrivit legii. Dacă audierea se face prin interpret, declaraţia va trebui să fie semnată şi de acesta;

- pentru situaţii excepţionale în care se impune luarea urgentă a unei măsuri procesuale sau atunci când nu se poate asigura un interpret autorizat, audierea poate avea loc în prezenţa *oricărei persoane care poate comunica cu cel ascultat*, organul judiciar având însă obligaţia de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă;

- dacă persoana audiată este surdă, mută sau surdo-mută, audierea se face cu participarea unei persoane care are capacitatea de a comunica prin limbajul special. În această situaţie, comunicarea se poate face şi în scris; în cazuri excepţionale, dacă nu este prezentă o persoană autorizată care poate comunica prin limbajul special, iar comunicarea nu se poate realiza în scris, audierea acestor persoane se va face cu

---

[1] A se vedea *S. Trechsel*, Human Rights in criminal proceedings, op. cit., p. 332. În sensul că dreptul garantat are întotdeauna un caracter absolut, a se vedea *K. Reid*, A practitioner's Guide to European Convention on Human Rights, op. cit., p. 124; *S. Stravos*, The guarantees for accused persons under article 6 of the European Convention on Human Rights: An Analysis of the Application of the Convention and a Comparison, Martinus Nijhoff Publishers, 1993, p. 256.

ajutorul oricărei persoane care are aptitudini de comunicare, organul judiciar având însă obligaţia de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă;

- potrivit art. 12 alin. (3) NCPP, este asigurată părţilor şi subiecţilor procesuali principali, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoştinţă de piesele dosarului, de a vorbi, precum şi de a pune concluzii în instanţă, prin interpret;

- în cazurile în care asistenţa juridică este obligatorie, suspectului sau inculpatului i se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a comunica, prin interpret, cu avocatul, în vederea pregătirii audierii, a introducerii unei căi de atac sau a oricărei alte cereri ce ţine de soluţionarea cauzei;

- dreptul părţilor sau a subiecţilor procesuali principali de a lua cunoştinţă de toate actele şi lucrările dosarului prin intermediul unui interpret nu echivalează cu dreptul ca toate actele efectuate în cadrul urmăririi penale sau judecăţii să fie traduse[1]; astfel,

---

[1] Art. 3 al Directivei 2010/64/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare şi traducere în cadrul procedurilor penale, disponibilă online (*www.eur-lex.europa.eu*) intitulat *Dreptul la traducerea documentelor esenţiale* prevede că:

„(1) Statele membre se asigură că persoanelor suspectate sau acuzate, care nu înţeleg limba în care se desfăşoară procedurile penale respective, li se furnizează într-un interval rezonabil de timp traducerea scrisă a tuturor documentelor esenţiale pentru a se garanta faptul că respectivele persoane pot să îşi exercite dreptul la apărare şi pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

(2) *Documentele esenţiale includ orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare şi orice hotărâre judecătorească.*

(3) Autorităţile competente decid în fiecare caz în parte dacă mai există şi alte documente esenţiale. Persoanele suspectate sau acuzate sau avocaţii acestora pot înainta o cerere motivată în acest scop.

(4) Nu se impune obligaţia de a traduce acele părţi din documentele esenţiale care nu sunt relevante pentru obiectivul de a permite persoanelor suspectate sau acuzate să cunoască cazul instrumentat împotriva lor.

(5) Statele membre se asigură că, în conformitate cu procedurile din legislaţia naţională, persoanele suspectate sau acuzate au dreptul să exercite o cale de atac împotriva oricărei decizii care dispune că nu este necesară traducerea documentelor sau a unor părţi din acestea şi că, atunci când s-a asigurat traducerea, respectivele persoane au posibilitatea de a reclama faptul că traducerea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.

(6) În cadrul procedurilor de executare a unui mandat european de arestare, statul membru de executare se asigură că autorităţile sale competente asigură traducerea scrisă a acestui document oricărei persoane supuse unei asemenea proceduri, care nu înţelege limba în care este redactat mandatul european de arestare sau limba în care acesta a fost tradus de către statul membru emitent.

(7) Prin derogare de la normele generale instituite în alineatele (1), (2), (3) şi (6), o traducere orală sau un rezumat oral al documentelor esenţiale pot fi furnizate în locul unei traduceri scrise, cu condiţia ca o astfel de traducere orală sau rezumat oral să nu prejudicieze caracterul echitabil al procedurilor.

(8) Orice renunţare la dreptul de a avea o traducere a documentelor menţionate în prezentul articol trebuie să facă obiectul cerinţei ca persoanele suspectate sau acuzate să fi beneficiat anterior de asistenţă juridică şi să fi fost informate pe deplin în legătură cu consecinţele renunţării lor sau ca renunţarea să fi fost neechivocă şi făcută în mod voluntar.

art. 329 alin. (3) NCPP prevede că, în situaţia în care *inculpatul* nu cunoaşte limba română, se vor lua măsuri *pentru traducerea autorizată a rechizitoriului*; când nu există traducători autorizaţi, traducerea rechizitoriului se face de o persoană care poate comunica cu inculpatul; aşadar, *persoanei vătămate, părţii civile ori părţii responsabile civilmente* le este garantată numai luarea la cunoştinţă pură şi simplă, prin intermediul unui interpret, a actelor şi lucrărilor dosarului, nu şi obţinerea unei traduceri gratuite a actelor esenţiale din cauza penală;

- în cazul în care unele dintre înscrisurile aflate în dosarul cauzei sau prezentate în instanţă sunt redactate într-o altă limbă decât cea română, acestea trebuie traduse prin intermediul unor traducători autorizaţi;

- de asemenea, convorbirile, comunicările sau conversaţiile înregistrare, în condiţiile legii, şi care au fost purtate într-o altă limbă decât cea română sunt transcrise în limba română, prin intermediul unui interpret, care are obligaţia de a păstra confidenţialitatea;

- NCPP stipulează obligaţia organelor judiciare de a aduce la cunoştinţa persoanei reţinute sau arestate, ori internate nevoluntar într-o instituţie de specialitate în vederea efectuării expertizei psihiatrice, în limba pe care o înţelege, motivele pentru care s-a dispus privarea de libertate [art. 184 alin. (12) NCPP, art. 209 alin. (2) NCPP, art. 226 alin. (3) NCPP].

(ii) cetăţenii români aparţinând minorităţilor naţionale doresc să îşi exercite dreptul de a se exprima în limba maternă în faţa instanţelor de judecată;

- în vederea garantării acestui drept, dacă una sau mai multe părţi solicită să se exprime în limba maternă, instanţa de judecată trebuie să asigure, în mod gratuit, folosirea unui interpret sau traducător autorizat;

- cererile scrise şi actele procedurale trebuie întocmite numai în limba română. Dezbaterile purtate de părţi în limba maternă se înregistrează, consemnându-se în limba română;

- potrivit art. 329 alin. (4) NCPP inculpatul, cetăţean român aparţinând unei minorităţi naţionale, poate solicită să îi fie comunicată o traducere a rechizitoriului în limba maternă;

- activitatea de interpret pentru instanţele judecătoreşti, parchetele de pe lângă instanţele judecătoreşti, organele de cercetare penală, avocaţi se efectuează de persoane atestate în profesie şi autorizate de Ministerul Justiţiei; sunt incluşi în categoria interpreţilor şi traducătorii autorizaţi, potrivit legii;

- interpretul are obligaţia să se prezinte la chemarea organelor judiciare, să depună jurământul înainte de a fi ascultat şi să semneze pe toate actele întocmite, pentru conformitate, atunci când acestea au fost redactate sau consemnarea s-a făcut în baza traducerii sale;

---

(9) Traducerea furnizată în temeiul prezentului articol trebuie să fie de o calitate suficientă să garanteze caracterul echitabil al procedurilor, în special prin garantarea faptului că persoanele suspectate sau acuzate cunosc cazul instrumentat împotriva lor şi pot să îşi exercite dreptul la apărare".

- organele judiciare au obligaţia procedurală pozitivă să se asigure că interpretarea este de o calitate corespunzătoare pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor, în special prin garantarea faptului că suspectul sau inculpatul cunoaşte cauza şi poate să îşi exercite dreptul la apărare;

- interpretul care se află într-unul din cazurile de incompatibilitate prevăzute de lege are obligaţia de a se abţine, în caz contrar putând fi recuzat de orice parte sau de procuror;

- cheltuielile judiciare cu interpretul şi traducătorul vor rămâne în sarcina statului indiferent de soluţia dispusă de procuror sau pronunţată de instanţă în cauză (de pildă, clasare, renunţarea la urmărirea penală, achitare, condamnare cu suspendarea sub supraveghere);

- încălcarea de către organele de urmărire penală sau de către instanţe a dreptului suspectului sau inculpatului la asistenţă gratuită din partea unui interpret aduce o atingere gravă dreptului la un proces echitabil, prin imposibilitatea asigurării participării efective la desfăşurarea procedurii a celor ce nu înţeleg sau nu vorbesc limba şi lipsa unei apărări efective şi eficiente. Prin urmare, actele procesuale sau procedurale efectuate cu încălcarea acestui drept sunt lovite de nulitate relativă, în condiţiile art. 282 NCPP.

Organele judiciare au obligaţia să încunoştinţeze pe inculpat, înainte de a se lua prima declaraţie, despre dreptul de a fi asistat de un apărător, consemnându-se aceasta în procesul de ascultare. Legea prevede obligaţia ca în cursul procesului penal organele judiciare să asigure părţilor deplina exercitare a drepturilor procesuale în condiţiile prevăzute de lege şi să administreze probe necesare în apărare. Câtă vreme părţilor care nu vorbesc sau nu înţeleg limba română ori nu se pot exprima li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de lua cunoştinţă de probele dosarului, dreptul de a vorbi precum şi dreptul de a pune concluzii în instanţă, prin interpret, modul în care au procedat procurorul şi instanţa nu este cel legal. Fiind vorba de un cetăţean străin, atât procurorul cât şi instanţa erau obligate să-i pună în vedere că poate folosi limba oficială prin interpret. Faptul că într-una din cele două declaraţii date la procuror în final se menţionează „cunosc limba română şi pot să citesc această declaraţie", iar în faţa instanţei că este de acord să dea declaraţie fără a i se pune în vedere că are dreptul să i se desemneze interpret, nu dovedesc că organele judiciare au respectat dispoziţiile procedurale *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2283/05.04.2005, www.legalis.ro).*

Când persoana vătămată este un surdo-mut, retragerea plângerii prealabile făcută prin declaraţie consemnată în încheiere nu este valabilă, dacă aceasta nu s-au făcut prin interpret sau printr-un înscris depus la dosar *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 1397/29.05.1992, www.legalis.ro).*

Când una din părţi nu cunoaşte limba română ori nu se poate exprima, organele de urmărire penală sau instanţa de judecată îi asigură în mod gratuit folosirea unui interpret. Interpretul poate fi desemnat sau ales de părţi, în acest

ultim caz, el trebuie să fie un interpret autorizat potrivit legii. Din examinarea textului şi interpretarea acestuia, rezultă fără echivoc că folosirea interpreţilor se asigură fie de organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, fie prin desemnare sau alegere de către părţi. Legea precizează că, în cazul desemnării sau alegerii de către părţi, interpretul trebuie să fie autorizat potrivit legii. Având în vedere că procedura este de strictă interpretare, rezultă că numai în situaţia desemnării sau alegerii interpretului de către părţi este absolut necesar ca interpretul să fie autorizat conform legii, nu şi în cazul asigurării interpretării de către organele de urmărire sau instanţă. A raţiona altfel înseamnă a adăuga la lege, ceea ce nu este permis. Or, din examinarea părţii introductive a deciziei în care este consemnată susţinerea inculpatului, rezultă că în cursul urmăririi penale acestuia i-a fost asigurată folosirea unui interpret de către organul de urmărire penală. Aşa fiind, în cauză a fost realizată corect cerinţa legală referitoare la folosinţa limbii oficiale prin interpret *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4219/08.07.2005, www.legalis.ro).*

Omisiunea organului de urmărire penală de a asigura în mod gratuit folosirea unui interpret, în cazurile în care aceasta este obligatorie, atrage nulitatea relativă a actelor efectuate în cursul urmăririi penale. Prin urmare, încălcarea poate fi invocată în cursul efectuării actului, când partea este prezentă, sau la primul termen de judecată cu procedura completă, când partea a lipsit la efectuarea actului, invocarea acesteia pentru prima dată în apel fiind tardivă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3039/12.05.2006, www.legalis.ro).*

Capitolul III
Acţiunea penală şi acţiunea civilă în procesul penal

Secţiunea 1. Consideraţii generale referitoare la noţiunea de acţiune în justiţie

- prin *acţiune în justiţie* se înţelege mijlocul procesual prin care o persoană care a încălcat o normă de drept este adusă în faţa instanţei de judecată pentru a fi trasă la răspundere;

- *dreptul la acţiune* este cuprins implicit în norma juridică de drept substanţial; tragerea la răspundere a unei persoane se realizează prin exercitarea acţiunii în justiţie;

- pentru exercitarea acţiunii în justiţie trebuie să existe un *temei de drept* constând în norma juridică încălcată, cât şi un *temei de fapt* constând în săvârşirea unei fapte ilicite de către o persoană care poate fi trasă la răspundere juridică;

- *obiectul acţiunii* îl constituie tragerea la răspundere a persoanei care a încălcat norma de drept şi împotriva căreia este exercitată acţiunea;

- *subiectul activ* al acţiunii este persoana sau entitatea care exercită acţiunea în justiţie; *subiectul pasiv* al acţiunii este persoana împotriva căreia este exercitată acţiunea în justiţie.

Secţiunea a 2-a. Noţiunea de acţiune penală şi acţiune civilă. Temeiul şi obiectul acestora

Acţiunea penală este mijlocul procesual, exercitat de Ministerul Public în numele societăţii, prin care se realizează tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârşit ori au participat la săvârşirea de infracţiuni.

- răspunderea penală este răspunderea persoanei fizice sau juridice ce intervine ca urmare a încălcării dispoziţiei normei de incriminare; singurul temei al răspunderii penale este infracţiunea; răspunderea penală se realizează în cadrul raportului juridic de conflict;

- *temeiul de drept* al acţiunii penale îl constituie încălcarea dispoziţiei normei de incriminare, iar *temeiul de fapt* îl reprezintă fapta concretă săvârşită;

- *obiectul* acţiunii penale este tragerea la răspundere penală a infractorului prin aplicarea unei sancţiuni penale.

Acţiunea civilă exercitată în procesul penal este mijlocul procesual prevăzut de lege prin care persoana vătămată prin săvârşirea unei infracţiuni ori moştenitorii/suc-

cesorii acesteia so
sabile civilmente
acceptat succesiun
prejudiciului direct
- *temeiul de d*
îndrituieşte la trag
concretă cauzatoar
- *obiectul* acţiu
tului, a părţii respo
acceptat succesiun
care face obiectul a
- persoana vătă
ţiunii, poate exerci
de opţiune între ca
- în cazul în ca
va avea două latu
corespunzătoare ac

Secţ
şi

- acţiunea pena
principală;

---

[1] În dreptul com
uniforme, existând,
acţiuni cu acţiunea
1. Tradiţia drep
victimei (sau a rud
sului penal. Aceste
multe ori, sunt resp
2. În modelul a
victimei fac parte
numeroase alternat
civilă. În Spania, d
curorul se ocupă d
lor. Mai mult, po
sprijină victima în
3. Sistemul en
crimelor", din octo
puterile instanţelor
5.000 de lire sterl
victimelor" şi cu e
NCPP a păstr
constituie parte civ

cesorii acesteia solicită tragerea la răspundere civilă a inculpatului, a părţii responsabile civilmente ori a moştenitorilor/succesorilor în drepturi ai acestora care au acceptat succesiunea, în vederea reparării integrale (în natură sau prin echivalent) a prejudiciului direct, material sau moral produs prin activitatea infracţională[1].

- *temeiul de drept* al acţiunii civile îl constituie încălcarea normei de drept ce îndrituieşte la tragerea la răspundere civilă, iar *temeiul de fapt* reprezintă fapta ilicită concretă cauzatoare de prejudiciu;

- *obiectul* acţiunii civile este tragerea la răspundere civilă delictuală a inculpatului, a părţii responsabile civilmente ori a succesorilor în drepturi ai acestora care au acceptat succesiunea, în vederea reparării prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acţiunii penale;

- persoana vătămată, căreia i-a fost produs un prejudiciu prin săvârşirea infracţiunii, poate exercita acţiunea civilă şi în faţa instanţei civile având, aşadar, un drept de opţiune între calea penală sau cea civilă de recuperare a prejudiciului;

- în cazul în care ambele acţiuni sunt exercitate în cadrul procesului penal, acesta va avea două laturi: latura penală, corespunzătoare acţiunii penale şi latura civilă, corespunzătoare acţiunii civile.

Secţiunea a 3-a. Raportul dintre acţiunea penală şi acţiunea civilă exercitate în procesul penal

- acţiunea penală este elementul central al procesului penal reprezentând acţiunea principală;

---

[1] În dreptul comparat soluţiile diferitelor sisteme de drept în privinţa acţiunii civile nu sunt uniforme, existând, în principiu, trei mari modalităţi de reglementare a raportului acestei acţiuni cu acţiunea penală.

1. Tradiţia dreptului german prevede aşa-numitele *„acţiuni adiacente"* în care, la cererea victimei (sau a rudelor sau moştenitorilor săi) pot fi integrate pretenţii civile în cadrul procesului penal. Aceste acţiuni nu sunt însă prea agreate de judecători şi de aceea, de cele mai multe ori, sunt respinse.

2. În modelul de drept roman pe care îl regăsim în Franţa şi Italia, pretenţiile civile ale victimei fac parte integrantă din procesul penal. Victima are statut de *partie civile* şi are numeroase alternative de participare la proces, una dintre ele fiind pretenţia de răspundere civilă. În Spania, deşi o ţară de drept roman, reglementarea diferă, întrucât, în principiu, procurorul se ocupă de aceste cereri, iar judecătorul de libertăţi este obligat să asigure aplicarea lor. Mai mult, poziţia de co-reclamant (*acusador privado*), diferită de cea din Germania, sprijină victima în valorificarea dreptului său asupra daunelor civile.

3. Sistemul englez a oferit o soluţie nouă, prin „Codul de practică privind victimele crimelor", din octombrie 2005. Aici sunt amestecate prevederile tradiţionale ale „Legii privind puterile instanţelor penale" conform căreia judecătorul poate hotărî o despăgubire de până la 5.000 de lire sterline, având marjă discreţionară, alături de "Schema privind compensarea victimelor" şi cu elemente de drept continental.

NCPP a păstrat tradiţia franceză şi a acordat posibilitatea persoanei vătămate să se constituie parte civilă în procesul penal.

- acţiunea civilă poate fi alăturată acţiunii penale în procesul penal, reprezentând acţiunea cu caracter accesoriu; soluţiile pronunţate de instanţă cu privire la acţiunea penală au o influenţă hotărâtoare cu privire la modul de rezolvare a acţiunii civile;

- acţiunea civilă se soluţionează în cadrul procesului penal, dacă prin aceasta nu se depăşeşte durata rezonabilă a procesului; în cazul în care soluţionarea acţiunii civile întârzie soluţionarea acţiunii penale, instanţa poate dispune disjungerea acţiunii civile, dispunând judecarea acestora separat;

- modalitatea de soluţionare a acţiunii civile exercitate în procesul penal poate aduce atingere prezumţiei de nevinovăţie, astfel cum a arătat Curtea Europeană în cauza *Diacenco c. României*[1];

---

[1] Instanţa europeană a constatat că reclamantul a rămas „inculpat", din punct de vedere formal, până când achitarea a dobândit forţă juridică obligatorie, însă situaţia din speţă nu viza învinuirea iniţială de care reclamantul a fost achitat. Curtea a observat că cererea de despăgubiri avea temeiul legal în principiile generale ale legislaţiei naţionale privind răspunderea civilă delictuală, aplicabile în cazul vătămărilor corporale. Astfel, s-a reţinut că răspunderea penală nu constituie o precondiţie pentru răspunderea faţă de plata unei despăgubiri; chiar şi în situaţia în care victima a ales să exercite o acţiune în despăgubire în cadrul procesului penal, acţiunea respectivă ar fi considerată tot *„civilă"*. Aşadar, Curtea de la Strasbourg a constatat că acţiunea în despăgubire în litigiu nu a fost considerată o „învinuire" (acuzaţie în materie penală iniţială) conform dreptului naţional relevant. Deopotrivă, Curtea a notat că, deşi condiţiile pentru răspunderea civilă s-ar putea suprapune în anumite privinţe, în funcţie de împrejurări, cu cele ale răspunderii penale, cererea civilă urma să fie totuşi soluţionată în baza principiilor aplicabile dreptului civil în materia răspunderii civile delictuale. Soluţia pronunţată în procesul penal nu a fost decisivă pentru acţiunea în despăgubire. Victima avea dreptul să ceară despăgubirea indiferent dacă pârâtul era condamnat sau, precum în prezenta cauză, era achitat, iar chestiunea despăgubirii urma să facă obiectul unei aprecieri juridice diferite, în baza unor criterii şi standarde probatorii care diferă în câteva privinţe importante faţă de cele aplicabile răspunderii penale. Potrivit instanţei europene, faptul că un act care poate da naştere unei acţiuni civile în despăgubire în temeiul legislaţiei privind răspunderea civilă delictuală este vizat şi de elementele constitutive obiective ale unei infracţiuni nu poate oferi, indiferent de gravitatea acesteia, un temei suficient pentru a considera persoana prezumtiv responsabilă de actul respectiv în contextul unei cauze în materia răspunderii civile delictuale ca fiind „învinuită de săvârşirea unei infracţiuni". O asemenea încadrare nu este justificată nici de faptul că probele din procesul penal au fost folosite pentru a stabili efectele actului respectiv în materie de drept civil. Altminteri, art. 6 parag. 2 ar conferi achitării din procesul penal efectul indezirabil de a preîntâmpina posibilităţile victimei de a solicita despăgubiri în temeiul legislaţiei privind răspunderea civilă delictuală, constituind astfel o limitare arbitrară şi disproporţionată a dreptului său de a avea acces la o instanţă de judecată în temeiul art. 6 parag. 1 din Convenţie. De asemenea, ar exista posibilitatea ca un pârât, care a fost anterior achitat, considerat responsabil conform sarcinii probei în dreptul civil, să beneficieze de avantajul necuvenit de a evita orice răspundere pentru acţiunile sale. O interpretare atât de extensivă nu ar fi susţinută nici de redactarea art. 6 parag. 2, nici de vreun temei comun al sistemelor juridice naţionale din comunitatea CEDO. Din contră, într-un număr considerabil de state contractante, achitarea nu împiedică stabilirea răspunderii civile în raport cu aceleaşi fapte (*Y. c. Norvegiei*, 11 februarie 2003, parag. 41).

Prin urmare, Curtea a considerat că, deşi achitarea de răspunderea penală trebuie menţinută în cadrul acţiunii în despăgubire, aceasta nu ar trebui să împiedice stabilirea răspunderii civile pentru plata unei despăgubiri ca urmare a aceloraşi fapte în baza unei sarcini a probei

Secţiunea a 4-a. Trăsăturile acţiunii penale şi ale acţiunii civile

Acţiunea penală are următoarele *trăsături*:

(i) este o acţiune *publică*, exercitată de către stat, în principiu, prin intermediul Ministerului Public; are caracter punitiv;

(ii) este o acţiune *obligatorie*, statul trebuind să o exercite ori de câte ori sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege;

(iii) este o acţiune *personală*, la fel ca şi răspunderea penală a autorului/participanţilor la săvârşirea infracţiunii; nu poate fi exercitată împotriva altor persoane decât autorii, coautorii, complicii sau instigatorii la săvârşirea infracţiunii, persoane fizice sau juridice;

(iv) este o acţiune *indivizibilă*, trebuind să fie exercitată împotriva tuturor participanţilor la săvârşirea infracţiunii; în cazul în care, după începerea urmăririi penale şi punerea în mişcare a acţiunii penale, este descoperit un alt participant la săvârşirea infracţiunii, organele de urmărire penală trebuie să extindă urmărirea penală şi acţiunea penală cu privire la această persoană (art. 311 NCPP); spre deosebire de vechiul Cod de procedură penală, NCPP nu mai prevede posibilitatea instanţei de judecată de a extinde procesul penal şi cu privire la participantul nou descoperit, faţă de acesta procesul penal urmând să

---

mai puţin restrictive (*X. c. Austriei*, decizia Comisiei din 6 octombrie 1992 şi *M.C. c. Regatului Unit*, decizia din 7 octombrie 1987). Cu toate acestea, dacă hotărârea naţională privind despăgubirea include o declaraţie care impută răspunderea penală pârâtului, se ridică o problemă care intră sub incidenţa art. 6 parag. 2 din Convenţie (*Y. c. Norvegiei*, parag. 42). Prin urmare, Curtea a arătat că va examina dacă instanţele naţionale au acţionat în aşa fel sau au folosit în motivările lor un limbaj de natură să creeze o legătură evidentă între cauza penală şi acţiunea în despăgubire care i-a urmat şi să justifice extinderea sferei de aplicare a art. 6 parag. 2 în legătură cu aceasta din urmă.

Potrivit Curţii de la Strasbourg, instanţa naţională şi-a încheiat hotărârea cu următoarea constatare: „Pentru motivele sus-menţionate, [instanţa] consideră că reclamantul este vinovat de săvârşirea infracţiunii de care a fost învinuit în mod corect şi trimis în judecată, faptul că instanţele [inferioare] l-au achitat (...) nu prezintă relevanţă pentru latura civilă." Hotărârea a rămas definitivă, a fost pronunţată în absenţa reclamantului şi nu putea fi atacată cu recurs. Deşi dispozitivul hotărârii confirma hotărârile instanţelor inferioare de achitare a reclamantului sub aspectul laturii penale a procesului, Curtea a reamintit că motivarea unei hotărâri are acelaşi efect obligatoriu ca şi dispozitivul dacă, precum în prezenta cauză, aceasta constituie baza ei fundamentală (*Perez c. Franţei*, parag. 25). În consecinţă, dispozitivul hotărârii nu a corectat problema, care, în opinia Curţii, a persistat astfel. Potrivit Curţii, instanţa naţională a luat act de faptul că reclamantul fusese achitat de învinuirea adusă de către instanţele inferioare şi că aceasta a menţinut hotărârile instanţelor respective. Cu toate acestea, în dorinţa de a apăra interesele legitime ale presupusei victime, curtea de apel l-a declarat expres pe reclamant „vinovat de săvârşirea infracţiunii de care în mod corect fusese învinuit". În consecinţă, Curtea a considerat că limbajul folosit de Curtea de Apel Suceava a depăşit limitele instanţei civile, punând astfel la îndoială corectitudinea achitării. În consecinţă, a existat o legătură suficientă cu procesul penal, ceea ce este incompatibil cu prezumţia de nevinovăţie.

Faţă de aceste motive, Curtea a constatat că art. 6 parag. 2 din Convenţie era aplicabil procesului privind acţiunea în despăgubire. În consecinţă, Curtea a respins excepţia preliminară a Guvernului şi a concluzionat că a fost încălcat art. 6 parag. 2 din Convenţia europeană.

începă din faza urmăririi penale; fapta atrage răspunderea penală a tuturor persoanelor fizice sau juridice care au participat la săvârşirea acesteia, chiar dacă plângerea prealabilă s-a făcut numai cu privire la una dintre acestea;

(v) este o acţiune *irevocabilă şi indisponibilă*, statul, prin intermediul Ministerului Public, nu o mai poate retrage; totuşi, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 318 NCPP procurorul poate dispune renunţarea la urmărirea penală (inclusiv în cauzele în care a fost deja pusă în mişcare acţiunea penală) când nu există interes public în urmărirea penală a unei persoane; persoana vătămată poate retrage plângerea prealabilă sau se poate împăca cu infractorul, aceste împrejurări constituind impedimente la exercitarea acţiunii penale.

Acţiunea civilă are următoarele *trăsături*:

(i) este o acţiune *privată*, exercitată de persoana care a suferit un prejudiciu prin săvârşirea infracţiunii; are caracter reparatoriu;

(ii) este o acţiune *facultativă*, fiind la latitudinea persoanei prejudiciate dacă o exercită sau nu;

(iii) este o acţiune *patrimonială*, putând fi exercitată atât împotriva participanţilor la săvârşirea infracţiunii, cât şi a persoanei responsabile civilmente, ori a moştenitorilor, respectiv a succesorilor în drepturi ai acestora; răspunderea civilă poate fi transmisă pe cale convenţională ori pe cale succesorală;

(iv) este o acţiune *divizibilă*, persoana prejudiciată putând solicita tragerea la răspundere civilă a uneia ori a mai multor persoane care au produs prejudiciul; cadrul procesual pe latura civilă este stabilit strict prin voinţa subiectului activ al acţiunii civile;

(v) este o acţiune *disponibilă*, persoana prejudiciată putând renunţa la exercitarea acesteia, cu excepţia persoanelor lipsite de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă, când acţiunea civilă se exercită din oficiu, ceea ce presupune existenţa unui caracter de indisponibilitate.

- spre deosebire de acţiunea civilă exercitată în faţa instanţei civile, în cazul în care aceasta este alăturată acţiunii penale, *împrumută unele elemente de oficialitate* de la aceasta, după cum urmează:

a) instanţa de judecată trebuie să se pronunţe din oficiu cu privire la desfiinţarea totală sau parţială a unui înscris şi restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii [art. 25 alin. (3) NCPP];

b) luarea măsurilor asiguratorii este obligatorie în cazul în care persoana prejudiciată este lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă [art. 249 alin. (7) NCPP].

Secţiunea a 5-a. Subiecţii acţiunii penale

- *raportul juridic de drept procesual penal,* care se conturează prin exercitarea acţiunii penale, este un raport procesual între subiecţii activi şi pasivi ai raportului juridic penal;

- subiecţii activi ai raportului penal (persoanele fizice sau juridice care au săvârşit ori au participat la săvârşirea unei infracţiuni) devin subiecţi pasivi ai raportului de drept procesual penal, în vreme ce subiectul pasiv general al raportului juridic penal (statul) devine subiect activ al raportului de drept procesual penal.

§1. Subiecţii activi ai acţiunii penale

- subiectul activ al acţiunii penale este statul, prin Ministerul Public;

- ca excepţie, persoana vătămată sau anumite autorităţi publice pot condiţiona, în cazurile explicit prevăzute de lege, punerea în mişcare a acţiunii penale sau exercitarea acesteia de o anumită manifestare de voinţă (plângere prealabilă, autorizaţie prealabilă); aceasta nu le oferă calitatea de subiect activ al acţiunii penale;

- subiectul activ al acţiunii penale exercită funcţia de învinuire (acuzare).

1.1. Ministerul Public

- este autoritatea judiciară care are calitatea de participant în procesul penal (nu este parte procesuală) şi care îşi exercită atribuţiile în temeiul legii, prin magistraţii procurori, constituiţi în parchete pe lângă instanţele judecătoreşti; este condus de Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- parchetele de pe lângă curţile de apel sunt conduse de procurori generali, iar parchetele de pe lângă tribunale şi judecătorii sunt conduse de prim-procurori;

- în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie funcţionează Direcţia de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism (D.I.I.C.O.T.), ca structură specializată în combaterea criminalităţii organizate şi a terorismului (Legea nr. 508/2004) precum şi Direcţia Naţională Anticorupţie (D.N.A.) ca structură specializată în combaterea infracţiunilor de corupţie;

- există totodată parchete militare: Parchetul Militar de pe lângă Curtea Militară de Apel Bucureşti, Parchetul militar de pe lângă Tribunalul Militar; în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie funcţionează secţia parchetelor militare;

- Ministerul Public este organizat şi îşi desfăşoară activitatea având la bază următoarele principii: legalitatea, imparţialitatea, indivizibilitatea (asigură unitatea de acţiune);

- *subordonarea ierarhică* a procurorilor constituie firul roşu al activităţii în cadrul unităţilor de parchet; astfel, *dispoziţiile procurorului ierarhic superior, date în scris şi în conformitate cu legea, sunt obligatorii* pentru procurorii în subordine (procurorul îşi păstrează independenţă prin raportare la soluţiile pe care consideră necesar a le dispune în cauză ori cu privire la concluziile pe care apreciază a le susţine în faţa instanţei, prin raportare la probele administrate);

- procurorul ierarhic superior *poate infirma motivat*, prin ordonanţă, din oficiu sau în urma sesizării pe calea plângerii formulate în temeiul art. 336 NCPP, actele şi

măsurile procesuale *nelegale sau netemeinice*[1] emise/dispuse de procurorul aflat în subordinea sa (de pildă, se poate dispune infirmarea unei ordonanţe de începere a urmăririi penale, a unei ordonanţe de extindere a urmăririi penale ori de instituire a unei măsuri asiguratorii, a unei ordonanţe prin care se dispune o soluţie de clasare sau renunţare la urmărirea penală);

- prim-procurorul parchetului de pe lângă tribunal nu poate infirma un act sau o măsură dispusă de un procuror din cadrul parchetului de pe lângă judecătorie, nefiind procuror ierarhic superior faţă de acesta, cu excepţia situaţiei în care actul sau măsură a fost dispusă de prim-procurorul parchetului de pe lângă judecătorie;

- poate dispune infirmarea unui act ori a unei măsuri procesuale procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie (art. 72 din Legea nr. 304/2004), personal sau prin procurori anume desemnaţi, sau procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel şi procurorii şefi ai Direcţiei Naţionale Anticorupţie şi Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism (art. 65 din Legea nr. 304/2004);

- parchetele sunt independente în relaţiile cu instanţele judecătoreşti, precum şi cu celelalte autorităţi publice.

1.2. Unele autorităţi publice

- ca excepţie, pot fi subiecţi activi în acţiunea penală, contribuind la susţinerea acuzării, Camera Deputaţilor şi Senatul, în şedinţă comună, în situaţia punerii sub acuzare a Preşedintelui României pentru înaltă trădare.

§2. Persoana vătămată

- este persoana fizică sau juridică care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială, dacă participă în procesul penal;

- spre deosebire de C.proc.pen., NCPP nu mai prevede pentru persoana vătămată (victima infracţiunii) posibilitatea de a se constitui parte vătămată în cadrul procesului penal, aceasta având în noua reglementare numai calitatea de subiect procesual principal, iar nu pe cea de parte procesuală; faţă de această structurare a participanţilor în cadrul procesului penal, precum şi faţă de definiţia dată părţilor de art. 32 NCPP[2]*, nu se mai poate considera că persoana vătămată este subiect activ al acţiunii penale;*

- persoana vătămată printr-o faptă penală pentru care acţiunea penală se pune în mişcare din oficiu *şi care nu doreşte să participe la procesul penal trebuie să*

[1] *Spre deosebire de C.proc.pen. în care infirmarea putea fi dispusă numai pentru motive de nelegalitate, NCPP prevede posibilitatea infirmării actelor sau măsurilor procesuale şi pentru motive de netemeinicie.*

[2] Potrivit art. 32 NCPP: „(1) Părţile sunt subiecţii procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acţiune judiciară. (2) Părţile din procesul penal sunt inculpatul, partea civilă şi partea responsabilă civilmente".

înştiinţeze despre aceasta organul judiciar, care, dacă apreciază necesar, o va putea audia în calitate de *martor*;

- în doctrină[1] se reţine că aşteptările victimelor de la procesul penal vizează patru componente: *1. protecţia* (autorul faptei să fie oprit de către stat de a mai comite infracţiuni faţă de victimă); *2. retribuţia* (înfăptuirea actului de justiţiei prin tragerea la răspundere a celui vinovat); *3. apărarea socială* (în exercitarea datoriei civice de prevenire a comiterii de noi infracţiuni); *4. despăgubirea* (sub forma reparării prejudiciului material sau moral); se remarcă, astfel, că primele componente vizează poziţia victimei în cadrul acţiunii penale, fără ca prin aceasta persoana vătămată să devină parte a acţiunii publice; aşa cum arăta *V. Lambert-Faivre*, dintr-o perspectivă psihologică persoana vătămată găseşte în procesul penal mijlocul de identificare şi cristalizare a suferinţei sale în scopul de a-l depăşi, reieşind astfel o funcţie de catarsis a procesului penal[2];

- în cursul urmăririi penale şi al judecăţii, persoana vătămată are următoarele drepturi:

a) dreptul de a fi informată cu privire la drepturile sale;

b) dreptul de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii;

c) dreptul de a formula orice alte cereri ce ţin de soluţionarea laturii penale a cauzei;

d) dreptul de a fi informată, într-un termen rezonabil, cu privire la stadiul urmăririi penale, la cererea sa expresă, cu condiţia de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poştă electronică sau mesagerie electronică, la care aceste informaţii să îi fie comunicate;

e) dreptul de a consulta dosarul, în condiţiile legii;

f) dreptul de a fi ascultată;

g) dreptul de a adresa întrebări inculpatului[3]*, martorilor şi experţilor;*

h) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înţelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

i) dreptul de a fi asistată de avocat sau reprezentată;

j) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

---

[1] *M. Cusson*, Criminologie, 4ème éd., 2005, Hachette, p. 117.

[2] *V. Lambert-Faivre*, L'éthique de la responsabilité, RTD civ. 1998., p. 21.

[3] Prin compararea setului de drepturi de care beneficiază persoana vătămată cu cele ale inculpatului se remarcă faptul că pentru faza urmăririi penale persoana vătămată are de dreptul de a adresa întrebări inculpatului (precum şi martorilor şi expertului), în vreme ce inculpatul nu are dreptul a adresa întrebări persoanei vătămate, însă acesta are dreptul de a păstra tăcerea putând refuza să răspundă întrebărilor formulate de victima infracţiunii. Considerăm că această situaţie de incoerenţă legislativă (din păcate nu singura care apare în NCPP) trebuie corectată *de lege ferenda* prin consolidarea caracterului necontradictoriu al urmăririi penale prin restrângerea posibilităţii părţilor şi a subiecţilor procesuali principali de a formula întrebări.

k) dreptul de a fi informată, la cerere, cu privire la punerea inculpatului în libertate în orice mod, în cazul în care inculpatul va fi privat de libertate, respectiv condamnat la o pedeapsă privativă de libertate.

- organul de urmărire penală, *înainte de prima ascultare a persoanei vătămate*, are obligaţia de a-i aduce la cunoştinţa persoanei vătămate următoarele drepturi şi obligaţii:

a) dreptul de a fi asistată de avocat, iar în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;

b) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

c) dreptul de a propune administrarea de probe, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii, în condiţiile prevăzute de lege;

d) dreptul de a fi încunoştinţată cu privire la desfăşurarea procedurii, dreptul de a formula plângere prealabilă, precum şi dreptul de a se constitui parte civilă (drept procesual nou reglementat de NCPP, care asigură o participare mai eficientă a victimei infracţiunii în cadrul procesului penal);

e) obligaţia de a se prezenta la chemările organelor judiciare;

f) obligaţia de a comunica orice schimbare de adresă.

- *în faza de cameră preliminară*, NCPP nu stabileşte drepturi procesuale în favoarea persoanei vătămate în cadrul acestei proceduri, participanţi fiind numai inculpatul faţă de care s-a dispus trimiterea în judecată şi procurorul;

- în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, aceasta trebuie formulată în termen de *3 luni de la data la care persoana vătămată a aflat despre comiterea faptei*; când persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul de 3 luni curge de la data când reprezentantul său legal a aflat despre săvârşirea faptei; în cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al minorului sau incapabilului, termenul de 3 luni curge de la data numirii unui nou reprezentant legal;

- persoana vătămată beneficiază *şi de anumite drepturi speciale* prevăzute de art. 4 din Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecţiei victimelor infracţiunilor care obligă procurorii, ofiţerii şi agenţii de poliţie la care se prezintă victimele să le încunoştinţeze în scris sau verbal, într-o limbă pe care acestea o înţeleg, cu privire la: a) serviciile şi organizaţiile care asigură consiliere psihologică sau orice alte forme de asistenţă a victimei, în funcţie de necesităţile acesteia; b) organul de urmărire penală la care pot face plângere; c) dreptul la asistenţă juridică şi instituţia unde se pot adresa pentru exercitarea acestui drept; d) condiţiile şi procedura pentru acordarea asistenţei juridice gratuite; e) drepturile procesuale ale persoanei vătămate şi ale părţii civile; f) condiţiile şi procedura pentru a beneficia de dispoziţiile art. 113 C.proc.pen., precum şi de dispoziţiile Legii nr. 682/2002 privind protecţia martorilor, cu modificările ulterioare; g) condiţiile şi procedura pentru acordarea compensaţiilor financiare de către stat; h) dreptul de a fi informate, în cazul în care inculpatul va fi privat de libertate, respectiv condamnat la o pedeapsă privativă de libertate, cu privire la punerea acestuia în libertate în orice mod, conform Codului de procedură penală;

- calitatea de persoană vătămată are caracter *personal şi netransmisibil*, astfel că la decesul persoanei fizice sau la desfiinţarea persoanei juridice, moştenitorii, respectiv succesorii în drepturi, nu dobândesc calitatea de persoană vătămată.

§3. Subiecţii pasivi ai acţiunii penale

- sunt subiecţi pasivi ai acţiunii penale: participanţii la săvârşirea infracţiunii care au calitatea de inculpaţi; aceştia au dreptul de a beneficia de timpul şi înlesnirile necesare pregătirii apărării împotriva acuzaţiei penale formulate împotriva lor;

- inculpatul este persoana fizică sau juridică împotriva căreia a fost pusă în mişcare acţiunea penală;

- inculpatul este parte în procesul penal;

- inculpatul nu trebuie confundat cu:

(i) făptuitorul[1] – persoana care a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală, cu privire la care nu a fost încă începută urmărirea penală; de asemenea, în cazul în care organele de urmărire penală încep urmărirea penală cu privire la o faptă prevăzută de legea penală, persoana care a comis acea faptă are calitatea de făptuitor până la momentul la care procurorul dispune continuarea efectuării urmăririi penale faţă de acesta, când dobândeşte calitatea de suspect; făptuitorul nu este parte procesuală ori subiect pasiv al acţiunii penale; în vederea începerii urmăririi penale, organul de urmărire penală poate efectua verificări prealabile cu privire la făptuitor;

(ii) suspectul – persoana cu privire la care, din datele şi probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală (art. 77 NCPP);

- în logica NCPP, când actul de sesizare îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege şi se constată că nu există vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acţiunii penale prevăzute la art. 16 alin. (1) NCPP, organul de cercetare penală/procurorul dispune *începerea urmăririi penale cu privire la faptă* [art. 305 alin. (1) NCPP][2]; astfel, NCPP a prevăzut obligaţia organului de cercetare penală/procurorului de a începe urmărirea penală *in rem* după ce a fost legal sesizat, neputându-se dispune începerea urmăririi penale direct *in personam* (chiar şi în ipotezele în care actul de sesizare cuprinde indicarea persoanei care a comis fapta sau permite identificarea

---

[1] NCPP face referire la făptuitor în *art. 44*. Competenţa în caz de reunire a cauzelor, *art. 48*. Competenţa în caz de schimbare a calităţii inculpatului, *art. 61*. Actele încheiate de unele organe de constatare, *art. 62*. Actele încheiate de comandanţii de nave şi aeronave, *art. 147*. Reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale, *art. 148*. Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală şi a colaboratorilor, *art. 154*. Conservarea datelor informatice, *art. 158*. Procedura de emitere a mandatului de percheziţie domiciliară, *art. 252*[1]. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrate, *art. 289*. Plângerea, *art. 293*. Constatarea infracţiunii flagrante, *art. 296*. Termenul de introducere a plângerii prealabile, *art. 310*. Dispoziţii privind luarea unor măsuri faţă de făptuitor, *art. 321*. Înaintarea dosarului privind pe inculpat, *art. 360*. Constatarea infracţiunilor de audienţă.

[2] O soluţie similară exista şi în vechiul Cod, atunci când urmărirea penală se începea *in rem*.

acesteia); în continuare, art. 305 alin. (3) NCPP prevede că atunci când din *datele şi probele existente în cauză*[1] rezultă bănuiala rezonabilă că o anumită persoană a săvârşit fapta pentru care s-a început urmărirea penală, *procurorul* dispune ca urmărirea penală *să se efectueze în continuare* faţă de aceasta, care dobândeşte calitatea de *suspect*;

- suspectul nu este parte în procesul penal şi nici subiect pasiv al acţiunii penale; în principiu, suspectul are acelaşi drepturi şi îndatoriri procesuale ca şi inculpatul; spre deosebire de inculpat, suspectul nu poate fi arestat preventiv/arestat la domiciliu, şi nici nu poate fi supus măsurii controlului judiciar (inclusiv pe cauţiune); deopotrivă, se remarcă o serie de deosebiri între dreptul suspectului de a consulta dosarul şi aceleaşi drept conferit de lege inculpatului, în acest din urmă caz nefiind posibilă limitarea dreptului pe o durată mai mare de 10 zile în cursul urmăririi penale.

(iii) condamnatul – persoana cu privire la care a fost pronunţată o hotărâre judecătorească de condamnare rămasă definitivă în procesul penal; nu este parte în procesul penal şi nici subiect pasiv al acţiunii penale.

- pot avea calitatea de inculpaţi: autorii, coautorii, complicii, instigatorii la săvârşirea infracţiunii în forma tentativei, consumată, ori epuizată, care au capacitate penală;

- poate avea calitatea de inculpat atât o persoană fizică, cât şi o persoană juridică;

- soluţiile de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu sunt soluţii de condamnare, astfel că, persoanele care o beneficiat de aceste modalităţi de individualizare nu pot fi considerate persoane condamnate.

În cursul urmăririi penale, inculpatul are drepturi şi obligaţii procesuale dintre care enumerăm următoarele:

(i) dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat şi încadrarea juridică a acesteia;

(ii) dreptul de a nu da nicio declaraţie pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenţia că dacă refuză să dea declaraţii nu va suferi nicio consecinţă defavorabilă, iar dacă va da declaraţii, acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;

(iii) dreptul la apărare concretizat prin posibilitatea de a formula cereri cu privire la: recuzarea organelor de urmărire penală, administrarea unor mijloace de probă, revocarea ori înlocuirea măsurilor preventive etc.;

(iv) dreptul de a formula orice alte cereri ce ţin de soluţionarea laturii penale şi civile a cauzei;

(v) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înţelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

(vi) dreptul de a asista personal sau prin avocat la efectuarea actelor de urmărire penală;

(vii) dreptul de a da declaraţii cu privire la acuzaţia care i se aduce;

(viii) dreptul de a formula plângere împotriva actelor de urmărire penală;

[1] Potrivit art. 97 alin. (2) NCPP probele se pot obţine doar în procesul penal.

(ix) dreptul de a consulta dosarul de urmărire penală, în condițiile art. 94 NCPP;

(x) dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale;

(xi) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

(xii) obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa, iar în cazul sustragerii, judecătorul poate dispune arestarea sa preventivă;

(xiii) obligația de a comunica, în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, citațiile și orice alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile și se consideră că le-a luat la cunoștință;

(xiv) obligația de a se supune măsurilor dispuse de organele de urmărire penală sau de judecătorul de drepturi și libertăți (de pildă, măsurile preventive, asiguratorii, percheziția corporală, domiciliară etc.).

În camera preliminară inculpatul are următoarele drepturi și obligații procesuale:

(i) dreptul de a primi comunicarea copiei certificate a rechizitoriului sau, după caz, a traducerii autorizate a acestuia;

(ii) dreptul de a fi informat cu privire la obiectul procedurii în camera preliminară;

(iii) dreptul de a-și angaja un avocat ales sau de a beneficia de un apărător din oficiu în cazurile în care, potrivit art. 90 NCPP, asistența juridică este obligatorie;

(iv) dreptul de a formula, în scris, în termenul stabilit de judecătorul de cameră preliminară, cereri și excepții cu privire la legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală.

În cursul judecății inculpatul are drepturi și obligații procesuale dintre care enumerăm următoarele:

(i) dreptul de a participa la ședința de judecată și a fi încunoștințat despre aceasta prin citație; judecata se poate desfășura și *in absentia* în cazul în care inculpatul încunoștințat despre proces nu se prezintă în fața instanței;

(ii) dreptul de a avea timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

(iii) dreptul de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenția că dacă refuză să dea declarații nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;

(iv) dreptul de a da declarații, de a propune administrarea de probe în condițiile prevăzute de lege, respectiv dreptul de a formula cereri, excepții sau de a pune concluzii;

(v) dreptul de a avea un avocat ales, iar, dacă nu își desemnează unul, în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;

(vi) dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale și civile a cauzei;

(vii) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înţelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

(viii) dreptul de a participa la audierea părţilor sau a martorilor şi de a le pune întrebări;

(ix) dreptul de a lua cunoştinţă de actele dosarului;

(x) dreptul de a formula căi de atac împotriva hotărârilor judecătoreşti;

(xi) dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale; dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

(xii) obligaţia de a păstra ordinea şi solemnitatea şedinţei de judecată;

(xiii) obligaţia de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenţia că, în cazul neîndeplinirii acestei obligaţii, se poate emite mandat de aducere împotriva sa, iar în cazul sustragerii, judecătorul poate dispune arestarea sa preventivă;

(xiv) obligaţia de a comunica în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenţia că, în cazul neîndeplinirii acestei obligaţii, citaţiile şi orice alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile şi se consideră că le-a luat la cunoştinţă;

(xv) obligaţia de a exercita cu bună-credinţă drepturile procesuale conferite de lege.

Secţiunea a 6-a. Subiecţii acţiunii civile

§1. Subiecţii activi ai acţiunii civile

- potrivit art. 19 alin. (2) NCPP, subiect activ al acţiunii civile este persoana (fizică sau juridică) vătămată sau succesorii acesteia, care se constituie parte civilă împotriva inculpatului şi, după caz, a părţii responsabile civilmente;

- în cazul exercitării din oficiu a acţiunii civile, statul, prin intermediul Ministerului Public, poate avea calitatea de subiect activ al acţiunii civile.

1.1. Partea civilă

- este persoana (fizică sau juridică) vătămată care exercită acţiunea civilă în cadrul procesului penal, solicitând daune interese materiale şi/sau morale suspectului, inculpatului ori părţii responsabile civilmente;

- calitatea de parte civilă a persoanei care a suferit o vătămare prin infracţiune nu înlătură dreptul acestei persoane de a participa în calitate de persoană vătămată în aceeaşi cauză;

- *potrivit NCPP, dacă persoana vătămată a transmis pe cale convenţională dreptul la repararea prejudiciului unei alte persoane, înainte de constituirea ca parte civilă, dobânditorul dreptului litigios nu va putea exercita acţiunea civilă în cadrul procesului penal, ci numai în faţa instanţei civile. Dacă transmiterea*

convenţională a dreptului la repararea prejudiciului are loc după constituirea ca parte civilă, acţiunea civilă poate fi soluţionată în cadrul procesului penal sau disjunsă, pentru a fi soluţionată separat de instanţa penală;

În cazul infracţiunilor silvice prevăzute în Legea nr. 46/2008, prin care se aduce atingere fondului forestier proprietate privată a persoanelor fizice sau juridice, calitatea de persoană vătămată ori de parte civilă o pot avea atât ocolul silvic, ca reprezentant al statului, cât şi proprietarul fondului forestier, dacă nu este subiect activ al infracţiunii ce face obiectul procesului *(I.C.C.J., Secţiile Unite, Decizia nr. 2/2010, www.scj.ro).*

- dispoziţiile procedurale obligă organele de urmărire penală sau instanţa de judecată să cheme spre a fi ascultată persoana care a suferit o vătămare prin infracţiune. Înainte de prima ascultare, persoanei vătămate trebuie să i se pună în vedere că dacă a suferit o pagubă materială sau o daună morală se poate constitui parte civilă. De asemenea, trebuie să i se atragă atenţia că declaraţia de constituire ca parte civilă se poate face în tot cursul urmăririi penale, iar în faţa primei instanţe de judecată, până la începerea cercetării judecătoreşti;

- constituirea ca parte civilă se poate face în scris sau oral, în cursul urmăririi penale, ori în faţa instanţei de judecată, *până la începerea cercetării judecătoreşti*[1];

- conform art. 20 alin. (2) NCPP, în *declaraţia de constituire* de parte civilă, persoana vătămată trebuie să indice clar *natura şi întinderea pretenţiilor, motivele şi probele pe care acestea se întemeiază;* în cazul în care constituirea ca parte civilă se face *oral,* organele de urmărire penală au obligaţia de a consemna aceasta într-un *proces-verbal, în vreme ce instanţa va consemna constituirea de parte civilă în încheierea de şedinţă*;

- regulile prevăzute de art. 20 alin. (1) şi (2) NCPP trebuie respectate şi în ipoteza în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exerciţiu sau are capacitate de exerciţiu restrânsă, când acţiunea civilă se exercită în numele acesteia de către reprezentantul legal sau, după caz, de către procuror; în acest caz, fie reprezentantul legal, fie procurorul au obligaţia de a face declaraţia de constituire ca parte civilă înainte de începerea cercetării judecătoreşti şi cu indicarea *naturii şi întinderii pretenţiilor, a motivelor şi probelor pe care acestea se întemeiază; în aceste ipoteze NCPP nu mai prevede că acţiunea civilă se exercită din oficiu;*

- *spre deosebire de C.proc.pen., NCPP prevede că nerespectarea condiţiilor prevăzute de art. 20 alin. (1) şi (2) NCPP, are ca efect faptul că persoana vătămată sau succesorul acesteia nu se mai poate constitui parte civilă în cadrul procesului penal, putând însă introduce acţiunea la instanţa civilă potrivit regulilor NCPC; aşadar, în cazul în care persoana vătămată sau succesorii acesteia nu s-au constituit parte civilă înainte de începerea cercetării judecătoreşti, ulterior acestui moment procesual nu mai pot exercita acţiunea civilă în cadrul procesului penal, nici măcar*

---

[1] Potrivit NCPP, începerea cercetării judecătoreşti este ulterioară citirii actului de sesizare a instanţei şi constă în etapa procesuală a administrării efective a probelor încuviinţate de către instanţa de judecată.

în ipoteza în care există acordul explicit sau tacit al inculpatului; deopotrivă, nerespectarea rigorilor referitoare la conținutul declarației de constituire ca parte civilă atrage constatarea faptului că nu există o acțiune civilă legal exercitată în cadrul procesului penal; tot astfel se va proceda și în ipoteza în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, iar reprezentantul legal sau procurorul nu respectă dispozițiile art. 20 alin. (1) și (2) NCPP;

- potrivit NCPP, după începerea cercetării judecătorești nu mai este posibilă modificarea cererii de constituire ca parte civilă; *totuși, în cazul în care acțiunea civilă a fost exercitată în mod legal în procesul penal (inclusiv în cazul în care aceasta este exercitată din oficiu), până la terminarea cercetării judecătorești și chiar în absența consimțământului inculpatului, partea civilă poate: a) îndrepta erorile materiale din cuprinsul cererii de constituire ca parte civilă; b) mări sau micșora întinderea pretențiilor; c) solicita repararea prejudiciului material prin plata unei despăgubiri bănești, dacă repararea în natură nu mai este posibilă;* în toate aceste ipoteze nu ne aflăm în fața unei veritabile modificări a declarației de constituire ca parte civilă;

Cheltuielile necesitate de asistența medicală acordată victimei infracțiunii pot constitui, în procesul penal, obiect al tragerii la răspundere civilă a inculpatului și a părții responsabile civilmente. Instituția sanitară căreia i s-a cauzat prin fapta penală o vătămare materială, dacă participă în procesul penal și exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal, dobândește calitatea de parte civilă *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 167/20.01.2010, www.legalis.ro).*

Cererea de constituire de parte civilă formulată de persoana vătămată înaintea citirii actului de sesizare al instanței are ca obiect suma de 70.000.000 lei, despre care aceasta a arătat că i-a cheltuit „la medic". Este adevărat că, ulterior, partea civilă și-a precizat cererea, în sensul că a defalcat suma solicitată pe categorii de despăgubiri (20.000.000 lei daune materiale și 50.000.000 lei daune morale), însă instanța fondului nu a acordat mai mult decât s-a cerut. În consecință, Curtea a apreciat că în mod greșit instanța de apel a făcut aplicarea dispozițiilor legale întrucât în cauză nu a fost vorba de o sumă suplimentară solicitată celei inițiale de 70.000.000 lei, ci doar de o precizare a felului despăgubirilor, care poate fi făcută până în faza dezbaterilor, nefiind deci tardive pretențiile formulate *(C.A. București, secția I penală, decizia nr. 1816/03.09.2003, www.just.ro).*

- se poate constitui parte civilă în procesul penal *în nume propriu* și persoana îndreptățită, potrivit legii, la întreținere[1] din partea celui care a decedat ca urmare a

[1] Persoanele între care există obligația de întreținere și ordinea în care această se datorează sunt prevăzute în art. 516-520 NCC.

„Art. 516. Subiectele obligației de întreținere. (1) Obligația de întreținere există între soț și soție, rudele în linie dreaptă, între frați și surori, precum și între celelalte persoane anume prevăzute de lege. *(2)* Dispozițiile alin. (1) privind obligația de întreținere între rudele în linie

comiterii infracţiunii ori cea căreia victima, fără a fi obligată de lege, îi presta întreţinere în mod curent (debitorul obligaţiei de întreţinere) – art. 1390 NCC;

- potrivit art. 1391 alin. (2) NCC, se pot constitui parte civilă *pentru repararea prejudiciului nepatrimonial* ascendenţii, descendenţii, fraţii, surorile şi soţul victimei care a decedat ca urmare a săvârşirii infracţiuni, pentru *durerea încercată* prin moartea victimei, precum şi orice alte persoane care ar putea dovedi existenţa unui asemenea prejudiciu;

- în cazul în care victima infracţiunii a decedat, iar moştenitorii acesteia sau persoanele pe care aceasta le avea în întreţinere, suferă un prejudiciu direct din săvârşirea infracţiunii, pot participa în latura civilă a procesului penal nu în calitatea de moştenitori ai celui prejudiciat, ci de persoane prejudiciate direct prin săvârşirea infracţiunii;

- de asemenea, se pot constitui parte civilă *în nume propriu* şi moştenitorii persoanei fizice a cărei integritate corporală sau sănătate a fost vătămată prin săvârşirea unei infracţiuni, respectiv succesorii în drepturi ori lichidatorii persoanei juridice vătămate printr-o infracţiune, în cazul în care decesul persoanei fizice (survenit din cauze naturale), respectiv încetarea existenţei persoanei juridice în oricare dintre modalităţile prevăzute de lege (art. 244 NCC) sau reorganizarea acesteia a intervenit înainte ca persoana vătămată să se fi constituit parte civilă;

- în cazul decesului unei persoane fizice, care a suferit o vătămare a integrităţii corporale sau a sănătăţii prin săvârşirea unei infracţiuni, care nu s-a constituit parte civilă în timpul vieţii, moştenitorii acesteia se pot constitui parte civilă *numai cu privire la prejudiciul material*, nu şi cu privire la cel nepatrimonial, deoarece potrivit art. 1391 alin. (4) NCC, dreptul la despăgubire pentru daunele morale nu trece, în acest caz, la moştenitori, care îl pot însă exercita, numai dacă acţiunea a fost pornită de defunct prin constituire de parte civilă în procesul penal;

---

dreaptă, precum şi între fraţi şi surori sunt aplicabile şi în cazul adopţiei. *(3)* Obligaţia de întreţinere există între foştii soţi, în condiţiile prevăzute de lege.

Art. 517. Întreţinerea copilului de către soţul părintelui său. (1) Soţul care a contribuit la întreţinerea copilului celuilalt soţ este obligat să presteze întreţinere copilului cât timp acesta este minor, însă numai dacă părinţii săi fireşti au murit, sunt dispăruţi ori sunt în nevoie. *(2)* La rândul său, copilul poate fi obligat să dea întreţinere celui care l-a întreţinut astfel timp de 10 ani.

Art. 518. Obligaţia de întreţinere aparţinând moştenitorilor. (1) Moştenitorii persoanei care a fost obligată la întreţinerea unui minor sau care i-a dat întreţinere fără a avea obligaţia legală sunt ţinuţi, în măsura valorii bunurilor moştenite, să continue întreţinerea, dacă părinţii minorului au murit, sunt dispăruţi sau sunt în nevoie, însă numai cât timp cel întreţinut este minor. *(2)* În cazul în care sunt mai mulţi moştenitori, obligaţia este solidară, fiecare dintre ei contribuind la întreţinerea minorului proporţional cu valoarea bunurilor moştenite.

Art. 519. Ordinea de plată a întreţinerii. Întreţinerea se datorează în ordinea următoare:

a) soţii şi foştii soţi îşi datorează întreţinere înaintea celorlalţi obligaţi;

b) descendentul este obligat la întreţinere înaintea ascendentului, iar dacă sunt mai mulţi descendenţi sau mai mulţi ascendenţi, cel în grad mai apropiat înaintea celui mai îndepărtat;

c) fraţii şi surorile îşi datorează întreţinere după părinţi, însă înaintea bunicilor.

Art. 520. Întreţinerea în cazul desfacerii adopţiei. După încetarea adopţiei, adoptatul poate cere întreţinere numai de la rudele sale fireşti sau, după caz, de la soţul său".

- în cazul în care exista deja o constituire de parte civilă în cauză, moştenitorii sau succesorii în drepturi ori lichidatorii *pot continua* exercitarea acţiunii civile începute de partea civilă; moştenitorii/succesorii în drepturi trebuie să facă dovada acceptării moştenirii, respectiv a faptului că sunt succesori în drepturi ai persoanei juridice care şi-a încetat existenţa sau a fost reorganizată; în plus, art. 24 alin. (1) NCPP prevede o limită temporală în care moştenitorii/succesorii pot opta pentru exercitarea acţiunii civile *iure hereditatis*; astfel, potrivit art. 24 alin. (1) NCPP acţiunea civilă rămâne în competenţa instanţei penale în caz de deces, reorganizare, desfiinţare sau dizolvare a părţii civile, dacă moştenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii acesteia *îşi exprimă opţiunea de a continua exercitarea acţiunii civile, în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desfiinţării ori dizolvării*; în cazul în care moştenitorii/succesorii nu optează pentru continuarea exercitării acţiunii civile în termenul de două luni, instanţa penală *va lăsa nesoluţionată acţiunea civilă*, aceasta putând fi exercitată în faţa instanţei civile;

Întrucât s-a făcut dovada că persoana vătămată, care a decedat pe parcursul procesului, a suferit un prejudiciu prin acţiunea inculpaţilor (vătămări corporale consecutive acţiunii de lovire într-o infracţiune de tâlhărie), moştenitorii acesteia sunt subiecţi activi ai acţiunii civile. Moştenitorii pot exercita acţiunea civilă *nomine et iure proprio*, când infracţiunea a cauzat moartea victimei, sau *iure hereditatis*, când moartea părţii civile s-a datorat altei cauze decât infracţiunea. Cum în cauză moştenitorii victimei se află în cea de-a doua situaţie, ei sunt îndreptăţiţi a primi ceea ce ar fi primit şi victima dacă ar fi trăit, iar trauma psihică provocată acesteia justifică acordarea sumei de 2000 lei cu titlu de daune morale, sumă la plata căreia au fost obligaţi inculpaţii în solidar *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, sentinţa nr. 99/2006, Cpp Ad. 2, p. 65).*

- partea civilă poate renunţa, personal sau prin mandatar special, în tot sau în parte, la pretenţiile civile formulate, în cursul urmăririi penale, al judecăţii în primă instanţă, respectiv în cursul judecării în apel, până la încheierea dezbaterilor; renunţarea se poate face fie prin cerere scrisă, fie oral în şedinţa de judecată; *renunţarea are caracter definitiv, partea civilă neputând reveni asupra ei chiar dacă revenirea ar fi făcută înainte de începerea cercetării judecătoreşti; renunţarea la acţiunea civilă nu conduce şi la pierderea calităţii de persoană vătămată; în cazul în care partea civilă renunţă la exercitarea acţiunii civile în procesul penal, nu va mai putea, ulterior, deschide un litigiu în faţa instanţei civile pentru repararea prejudiciului*;

- Curtea Europeană a apreciat în cauza *Perez c. Franţei* (*hotărârea Marii Camere din 12 februarie 2004*) că procedura de constituire de parte civilă în procesul penal intră în sfera de aplicabilitate a art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană, ceea ce implică că partea civilă beneficiază de dreptul de acces la un tribunal independent şi imparţial, dreptul la un proces public într-un termen rezonabil, egalitatea armelor, dreptul de a obţine o hotărâre motivată, dreptul la executarea hotărârii etc.;

- *potrivit NCPP, în cursul procesului penal (în faza de urmărire penală şi în faza de judecată) partea civilă are drepturi şi obligaţii procesuale dintre care enumerăm următoarele:*

a) dreptul de a fi informată cu privire la drepturile sale;

b) dreptul de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii;

c) dreptul de a formula orice alte cereri ce ţin de soluţionarea laturii penale a cauzei;

d) dreptul de a fi informată, într-un termen rezonabil, cu privire la stadiul urmăririi penale, la cererea sa expresă, cu condiţia de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poştă electronică sau mesagerie electronică, la care aceste informaţii să îi fie comunicate;

e) dreptul de a consulta dosarul, în condiţiile legii;

f) dreptul de a fi ascultată;

g) dreptul de a adresa întrebări inculpatului, martorilor şi experţilor;

h) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înţelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

i) dreptul de a fi asistată de avocat sau reprezentată;

j) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

k) obligaţia de a se prezenta personal la chemarea instanţei şi de a păstra ordinea şi solemnitatea şedinţei de judecată;

l) obligaţia de a exercita cu bună-credinţă drepturile procesuale conferite de lege.

- în cadrul procedurii de cameră preliminară NCPP nu stabileşte drepturi procesuale în favoarea părţii civile, actori în cadrul acestei proceduri fiind inculpatul, faţă de care s-a dispus trimiterea în judecată, şi procurorul.

1.2. Ministerul Public

- Ministerul Public are calitatea de subiect activ al acţiunii civile în cazul în care persoana vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă, când acţiunea civilă se porneşte şi se exercită şi din oficiu;

- potrivit art. 43 alin. (1) NCC, în afara altor cazuri prevăzute de lege, *nu au capacitate de exerciţiu: a)* minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani; *b)* interzisul judecătoresc;

- capacitate restrânsă de exerciţiu are minorul care a împlinit vârsta de 14 ani [art. 41 alin. (1) NCC];

- nu se poate exercita acţiunea civilă din oficiu în cazul în care persoana vătămată este un minor căsătorit care a dobândit astfel capacitate deplină de exerciţiu[1], sau un minor care a dobândit capacitate anticipată de exerciţiu[2];

- *când acţiunea civilă este exercitată din oficiu de procuror acesta trebuie să precizeze în scris, cel târziu până la începerea cercetării judecătoreşti, natura şi întinderea pretenţiilor, motivele şi probele pe care pretenţiile se întemeiază;*

---

[1] Potrivit art. 39 NCC: „*(1)* Minorul dobândeşte, prin căsătorie, capacitatea deplină de exerciţiu. *(2)* În cazul în care căsătoria este anulată, minorul care a fost de bună-credinţă la încheierea căsătoriei păstrează capacitatea deplină de exerciţiu".

[2] Art. 40 NCC: „Pentru motive temeinice, instanţa de tutelă poate recunoaşte minorului care a împlinit vârsta de 16 ani capacitatea deplină de exerciţiu. În acest scop, vor fi ascultaţi şi părinţii sau tutorele minorului, luându-se, când este cazul, şi avizul consiliului de familie".

- procurorul trebuie să ceară persoanei vătămate ca, prin reprezentantul său legal (părinţi, tutore sau curator), ori, după caz, persoanei care îi încuviinţează ori, după caz, prin cei care îi încuviinţează sau, după caz, autorizează actele (părinte, tutore sau curator, respectiv instanţa de tutelă şi familie)[1], să prezinte situaţia cu privire la întinderea pagubei materiale şi a daunelor morale, precum şi date cu privire la faptele prin care acestea au fost pricinuite;

- tot calitate de subiect activ are Ministerul Public şi în cazul în care susţine în faţa instanţei acţiunea civilă exercitată de partea civilă.

Declaraţia de renunţare la despăgubiri făcută de mamă, în numele minorilor al căror tată şi-a pierdut viaţa în accidentul de circulaţie provocat de inculpat, este ineficientă şi instanţa nu poate să ia act de ea, prejudiciind astfel interesele minorilor. Recursul făcut de procuror, pentru acest motiv, este fondat şi instanţa îl admite, casează sentinţa atacată sub aspectul sus-menţionat şi trimite cauza primei instanţe pentru a se pronunţa cu privire la prestaţia periodică lunară şi la suma globală cuvenită copiilor minori ai victimei până la data pronunţării sentinţei *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 354/1990, Cpp Ad. 2, p. 117).*

§2. Subiecţii pasivi ai acţiunii civile

- poate fi subiect pasiv al acţiunii civile: inculpatul, partea responsabilă civilmente, moştenitorii inculpatului ori ai părţii responsabile civilmente care au acceptat succesiunea, ori succesorii în drepturi ai persoanelor juridice care şi-au încetat existenţa în oricare dintre modalităţile prevăzute de lege ori, după caz, au fost reorganizate, statul, în condiţiile în care nu există moştenitori sau niciuna dintre persoanele cu vocaţie succesorală nu a acceptat moştenirea în condiţiile legii.

2.1. Inculpatul

- sub aspectul laturii civile, inculpatul este cel căruia i se impută fapta ilicită cauzatoare de prejudiciu, fiind astfel subiectul pasiv principal şi parte în latura civilă a cauzei;

- poate avea calitatea de inculpat atât o persoană fizică, cât şi o persoană juridică;

- sub aspectul laturii civile, inculpatul are anumite drepturi procesuale dintre care enumerăm:

(i) dreptul de a da declaraţii, de a formula cereri, ridica excepţii, depune memorii;

(ii) dreptul de a propune administrarea de probe în combaterea pretenţiei civile;

(iii) dreptul de a lua cunoştinţă de actele dosarului;

(iv) dreptul de a formula căi de atac împotriva hotărârilor judecătoreşti pe latura civilă a cauzei.

---

[1] Potrivit art. 41 alin. (2) NCC: „Actele juridice ale minorului cu capacitate de exerciţiu restrânsă se încheie de către acesta, *cu încuviinţarea părinţilor sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, şi cu autorizarea instanţei de tutelă.* (...)"

- inculpatul va răspunde pentru întreg prejudiciul cauzat părţii civile prin infracţiune, chiar dacă la săvârşirea faptei au participat şi alte persoane, care nu au fost trimise în judecată;

- inculpatul, partea civilă şi partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacţie sau un acord de mediere, potrivit legii, cu privire la pretenţiile civile;

- inculpatul, *cu acordul părţii responsabile civilmente*, poate recunoaşte, în tot sau în parte, pretenţiile părţii civile; acordul prealabil al părţii responsabile civilmente este necesar pentru a se evita situaţiile în care inculpaţii care sunt lipsiţi de mijloace financiare să recunoască integral pretenţiile părţii civile, cunoscând încă de al început că acestea nu sunt fundamentate, dar ştiind că plăţile urmează a fi efectuate de partea responsabilă civilmente care, astfel, va fi prejudiciată;

- în cazul recunoaşterii pretenţiilor civile, instanţa obligă la despăgubiri, în măsura recunoaşterii; cu privire la pretenţiile civile nerecunoscute pot fi administrate probe;

- în cazul în care intervine decesul suspectului sau inculpatului în cursul urmăririi penale, procurorul va dispune clasarea, caz în care partea civilă poate părăsi calea penală şi să se adreseze instanţei civile pentru recuperarea prejudiciului; dacă decesul inculpatului intervine în faza de judecată, instanţa va înceta procesul penal şi va lăsa nesoluţionată acţiunea civilă; persoana prejudiciată va putea să exercite în faţa instanţei civile o acţiune în pretenţii împotriva moştenitorilor universali sau cu titlu universal ai inculpatului care au acceptat succesiunea (nu şi împotriva legatarilor cu titlu particular), ori a statului, în caz de succesiune vacantă.

2.2. Partea responsabilă civilmente

- este persoana (fizică sau juridică) care, potrivit legii civile, are obligaţia legală *sau convenţională* de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracţiune şi care este chemată să răspundă în proces;

- *prin noua definiţie a părţii responsabile civilmente se sfârşeşte o largă dezbatere teoretică şi practică privind rolul asiguratorului în procesul penal; astfel, potrivit NCPP, asiguratorul va fi considerat parte responsabilă civilmente, fiind persoana care are obligaţia contractuală de a repara prejudiciul cauzat printr-o infracţiune comisă de persoana asigurată;*

- *poate fi parte responsabilă civilmente*:

(i) persoana care exercită supravegherea copiilor minori la data săvârşirii infracţiunii, chiar dacă aceştia au devenit majori la data sesizării instanţei;

- Noul Cod civil[1] a reglementat detaliat ipotezele de răspundere delictuală pentru fapta minorului în art. 1372, prevăzând că persoana care, în temeiul legii[2] (de pildă, părinţii), al unui contract (de exemplu, bonele, instituţiile de ocrotire etc.) ori al unei

---

[1] Regulile Noului Cod civil vor fi aplicate numai faptelor ilicite cauzatoare de prejudicii comise după intrarea sa în vigoare. Faptele ilicite comise înainte de intrarea în vigoare a noului Cod vor fi suspuse legislaţiei civile în vigoare la acel moment (art. 3 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil).

[2] Potrivit art. 261 NCC: „Părinţii sunt cei care au, în primul rând, îndatorirea de creştere şi educare a copiilor lor minori".

hotărâri judecătoreşti (de pildă, pe de o parte părinţii care, odată cu pronunţarea divorţului exercită autoritatea părintească în condiţiile prevăzute prin hotărârea de divorţ şi, pe de altă parte, rudele, tutorii, curatorii, serviciile publice specializate care exercită supravegherea în temeiul hotărârii de încredinţare pronunţată potrivit legii[1]) este obligată *să supravegheze un minor, răspunde* de prejudiciul cauzat altuia; este consacrată astfel o *răspundere directă, obiectivă, independentă de capacitatea delictuală a minorului, întemeiată pe obligaţia de supraveghere permanentă a minorului;* nu este necesar ca minorul să coabiteze cu persoana care îl supraveghează;

- condiţia minorităţii infractorului trebuie să existe la momentul săvârşirii faptei, împrejurarea că, ulterior săvârşirii acesteia, suspectul sau inculpatul devine major nefiind de natură să înlăture răspunderea civilă pentru fapta altuia a persoanelor care exercitau supravegherea acestuia la data săvârşirii infracţiunii;

- totuşi, art. 1372 alin. (3) NCC prevede o *cauză de exonerare de răspundere delictuală pentru fapta altuia*, în situaţia în care cel obligat la supraveghere „dovedeşte că nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă. În cazul părinţilor sau, după caz, al tutorilor, dovada se consideră a fi făcută numai dacă aceştia probează că fapta copilului constituie urmarea unei alte cauze decât modul în care şi-au îndeplinit îndatoririle decurgând din exerciţiul autorităţii părinteşti";

- de asemenea, părinţi nu vor răspunde civil, dacă o altă persoană exercita, la data comiterii faptei ilicite, în temeiul unei hotărâri judecătoreşti sau al unui contract, supravegherea minorului, iar părinţii fac dovada că sunt îndeplinite cerinţele răspunderii persoanei care avea obligaţia de supraveghere a minorului [art. 1374 alin. (1) NCC]; excepţie face cazul în care chiar părintele are calitatea de comitent al minorului care a săvârşit fapta ilicită, când victima are dreptul de a opta între temeiul răspunderii [art. 1374 alin. (2) NCC]; în această din urmă ipoteză, partea civilă poate solicita tragerea la răspundere a părţii responsabile civilmente fie în temeiul răspunderii părinţilor pentru fapta copilului minor (art. 1372 NCC), fie în baza răspunderii comitentului pentru fapta prepusului (art. 1373 NCC), neputând fi cumulate cele

---

[1] Potrivit art. 396 NCC: „*(1)* Instanţa de tutelă hotărăşte, odată cu pronunţarea divorţului, asupra raporturilor dintre părinţii divorţaţi şi copiii lor minori, ţinând seama de interesul superior al copiilor, de concluziile raportului de anchetă psihosocială, precum şi, dacă este cazul, de învoiala părinţilor, pe care îi ascultă. *(2)* Dispoziţiile art. 264 sunt aplicabile." Art. 397 intitulat „Exercitarea autorităţii părinteşti de către ambii părinţi" prevede că: „După divorţ, autoritatea părintească revine în comun ambilor părinţi, afară de cazul în care instanţa decide altfel". De asemenea, art. 398 NCC, „Exercitarea autorităţii părinteşti de către un singur părinte", stipulează că „*(1)* Dacă există motive întemeiate, având în vedere interesul superior al copilului, instanţa hotărăşte ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de către unul dintre părinţi. *(2)* Celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creştere şi educare a copilului, precum şi dreptul de a consimţi la adopţia acestuia." Autoritatea părintească poate fi exercitată de către alte persoane, în acest sens art. 399 NCC prevăzând că: „*(1)* În mod excepţional, instanţa de tutelă poate hotărî plasamentul copilului la o rudă sau la o altă familie ori persoană, cu consimţământul acestora, sau într-o instituţie de ocrotire. Acestea exercită drepturile şi îndatoririle care revin părinţilor cu privire la persoana copilului. *(2)* Instanţa stabileşte dacă drepturile cu privire la bunurile copilului se exercită de către părinţi în comun sau de către unul dintre ei".

două forme de răspundere pentru fapta altuia; va fi mai favorabilă părţii civile întemeierea acţiunii civile formulate împotriva părţii responsabile civilmente pe temeiul art. 1372 NCC, întrucât, deşi ambele forme de răspundere sunt obiective, în acest caz trebuie probată numai relaţia de rudenie şi minoritatea infractorului, iar nu dovedirea existenţei raportului de prepuşenie şi a condiţiei ca fapta să fie săvârşită în legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate;

(ii) comitenţii pentru pagubele produse de prepuşii lor;

- *comitentul*, care în procesul penal va avea calitatea de parte responsabilă civilmente, este definit în art. 1373 alin. (2) NCC ca fiind persoana (fizică sau juridică) care, în virtutea unui contract sau în temeiul legii, exercită direcţia, supravegherea şi controlul asupra celui care îndeplineşte anumite funcţii sau însărcinări în interesul său ori al altuia; din interpretarea art. 1373 alin. (2) NCC rezultă că elementele constitutive ale *raportului de prepuşenie*, sunt:

1. comitentul să exercite direcţia, supravegherea şi controlul asupra prepusului;

- în exercitarea acestor prerogative comitentul are competenţa de a emite dispoziţii obligatorii sau de a da îndrumări prepusului cu privire la activitatea pe care acesta o desfăşoară.

2. raportul dintre comitent şi prepus să îşi aibă izvorul într-o lege sau un contract;

3. prepusul trebuie să îndeplinească o anumită funcţie sau o însărcinare (chiar cu caracter temporar ori ocazional) fie în interesul comitentului, fie al altei persoane.

- potrivit art. 1373 alin. (1) NCC, comitentul este obligat să repare prejudiciul cauzat de prepuşii săi ori de câte ori fapta săvârşită de aceştia are legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate; astfel, pentru angajarea răspunderii civile delictuale a comitentului este necesar ca: *a)* să existe un raport de prepuşenie între infractorul prepus şi comitent; *b)* fapta ilicită (infracţiunea) săvârşită de prepus, să aibă legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor ori însărcinărilor încredinţate; *c)* să existe o legătură de cauzalitate între prejudiciul produs şi fapta ilicită a prepusului;

- răspunderea delictuală a comitentului este o *răspundere obiectivă*, independentă de culpa acestuia, fiind necesar ca partea civilă să probeze numai că fapta ilicită cauzatoare de prejudiciu a fost comisă de prepus în legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate de comitent;

- ca excepţie, art. 1373 alin. (3) NCC prevede o situaţie în care răspunderea delictuală a comitentului nu poate fi angajată pentru fapta prepusului stipulând: „Comitentul nu răspunde dacă dovedeşte că victima cunoştea sau, după împrejurări, putea să cunoască, la data săvârşirii faptei prejudiciabile, că prepusul a acţionat fără nicio legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate."; este aşadar vorba de situaţia în care fapta ilicită cauzatoare de prejudicii este comisă de prepus prin exercitarea abuzivă a funcţiei sau însărcinării încredinţate de comitent, iar acesta din urmă dovedeşte că persoana vătămată căreia i-a cauzat un prejudiciu cunoştea ori putea să cunoască, la data săvârşirii faptei prejudiciabile, că prepusul a acţionat fără nicio legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate; *per a contrario*, în ipoteza în care, deşi se reţine exercitarea abuzivă a funcţiei ori a însărcinării încredinţate prepusului, persoana vătămată nu cunoştea ori nu putea cunoaşte abuzul

de funcţie care a condus la producerea prejudiciului, răspunderea civilă a comitentului va fi angajată;

Încredinţarea autovehiculului de către proprietar unei alte persoane, având drept consecinţă producerea unui accident de către acesta din urmă, nu poate atrage răspunderea proprietarului pentru accidentul persoanei căreia i-a încredinţat autovehiculul spre a-l conduce, în lipsa dovedirii existenţei unui raport de prepuşenie între cei doi. Tragerea la răspundere a celui ce deţine paza juridică a lucrului are loc în temeiul răspunderii pentru prejudiciile cauzate de lucruri, iar răspunderea celui ce deţine paza materială este o răspundere pentru fapta proprie, nefiind vorba într-o asemenea ipoteză despre o răspundere a părţii responsabile civilmente pentru fapta altuia care să atragă incidenţa art. 24 alin. (3) C.proc.pen. *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 252/2001, PJP 2001-2002, p. 250).*

În procesul penal, Fondul de protecţie a victimelor străzii are calitatea de parte responsabilă civilmente şi poate fi obligat singur, iar nu în solidar cu inculpatul, la plata despăgubirilor civile către persoanele păgubite prin accidente de vehicule neasigurate *(I.C.C.J., Secţiile Unite, Decizia nr. 3/2010, www.legalis.ro).*

- locatarul nu poate avea calitatea de parte responsabilă civilmente pentru pagubele produse de sublocatar, faţă de proprietar, prin degradarea bunului dat în locaţiune, fiind ţinut să răspundă faţă de proprietar pe temei contractual, iar nu delictual[1];

- în procesul penal asiguratorul va răspunde ca parte responsabilă civilmente în temeiul contractului de asigurare şi în limita asigurării; totuşi, când cuantumul despăgubirilor stabilite de instanţă depăşeşte plafonul stabilit prin normele speciale emise de Comisia de supraveghere a asigurărilor, se va putea reţine şi răspunderea delictuală a inculpatului potrivit art. 1357 NCC;

- o persoană juridică poate avea, în cadrul aceluiaşi proces penal, atât calitatea de inculpat, cât şi calitatea de parte responsabilă civilmente; pe de o parte, răspunderea penală a persoanei juridice este o răspundere directă pentru fapta proprie, aceasta nefiind participant la fapta comisă de persoana fizică[2] şi, prin urmare, răspunderea sa civilă va putea fi angajată pentru fapta proprie în calitate de inculpat; pe de altă parte, dacă persoana fizică care a comis fapta poate avea calitatea de prepus al comitentului persoană juridică, în acest caz persoana juridică poate avea şi calitatea de parte responsabilă civilmente dacă a fost introdusă ori a intervenit în procesul penal;

---

[1] Potrivit 1822 NCC: *„(1)* Locatarul răspunde pentru degradarea bunului închiriat în timpul folosinţei sale, inclusiv cea cauzată de incendiu, dacă nu dovedeşte că a survenit fortuit. *(2)* El răspunde inclusiv pentru degradarea cauzată de membrii familiei sale, de sublocatarul său, ca şi de fapta altor persoane cărora le-a îngăduit în orice mod folosirea, deţinerea sau accesul la bun".

[2] Nu este însă necesar ca infracţiunea de care este acuzată persoana juridică să fie aceeaşi cu cea pentru care este acuzată persoana fizică (de pildă, persoana fizică poate fi acuzată de omor săvârşit cu intenţie indirectă, iar persoana juridică de ucidere din culpă).

- participarea în procesul penal a părţii responsabile civilmente este realizată fie prin *introducerea* acesteia în cauză, fie prin *intervenţia ei* în cauză;

- *introducerea* în procesul penal a părţii responsabile civilmente poate avea loc *la cererea părţii civile (nu şi a inculpatului ori a altei părţi responsabile civilmente)* fie în cursul urmăririi penale, fie în faţa instanţei de judecată, până la începerea cercetării judecătoreşti [art. 21 alin. (1) NCPP]; după începerea cercării judecătoreşti, introducerea părţii responsabile civilmente se poate realiza numai cu consimţământul acesteia; *se remarcă aşadar, că NCPP nu mai permite introducerea părţii responsabile civilmente în procesul penal din oficiu, de procuror sau de instanţă*;

- când exercitarea acţiunii civile se poate face din oficiu, *procurorul este obligat să introducă partea responsabilă civilmente în proces în cursul urmăririi penale* sau să ceară introducerea în procesul penal a părţii responsabile civilmente în faţa instanţei de judecată, până la începerea cercetării judecătoreşti;

- în cazul desfiinţării cu trimitere spre rejudecare din apel, introducerea părţii responsabile civilmente se poate realiza, la cererea părţii civile, până la momentul reluării cercetării judecătoreşti;

- în caz de deces al părţii responsabile civilmente persoană fizică, respectiv de încetare din orice motiv prevăzut de lege a existenţei părţii responsabile civilmente persoană juridică, acţiunea civilă se exercită în continuare în cadrul acestui proces penal împotriva moştenitorilor universali sau cu titlu universal ai acesteia care au acceptat succesiunea (nu şi împotriva legatarilor cu titlu particular), ori a statului, în caz de vacanţă succesorală, sau a succesorilor în drepturi sau lichidatorilor acesteia, *dacă partea civilă indică moştenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părţii responsabile civilmente, în termen de două luni de la data decesului sau a reorganizării, desfiinţării ori dizolvării; dacă partea civilă nu indică moştenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părţii responsabile civilmente, în termenul de două luni, instanţa penală va lăsa nesoluţionată acţiunea civilă, aceasta putând fi exercitată în faţa instanţei civile*;

- dacă nu a fost introdusă în cauză, partea responsabilă civilmente poate *interveni* în procesul penal, din proprie iniţiativă, până la terminarea cercetării judecătoreşti la prima instanţă, luând procedura din stadiul în care se afla în momentul intervenţiei; partea responsabilă civilmente nu poate interveni în procesul penal în stadiul dezbaterilor în faţa primei instanţe, ori cu prilejul judecării cauzei în apel;

- partea responsabilă civilmente are drepturi şi obligaţii procesuale dintre care enumerăm următoarele:

a) dreptul de a fi informată cu privire la drepturile sale;

b) dreptul de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii;

c) dreptul de a formula orice alte cereri ce ţin de soluţionarea laturii civile a cauzei;

d) dreptul de a fi informată, într-un termen rezonabil, cu privire la stadiul urmăririi penale, la cererea sa expresă, cu condiţia de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poştă electronică sau mesagerie electronică, la care aceste informaţii să îi fie comunicate;

e) dreptul de a consulta dosarul, în condiţiile legii;

f) dreptul de a fi ascultată;

g) dreptul de a adresa întrebări inculpatului, martorilor şi experţilor;

h) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înţelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

i) dreptul de a fi asistată de avocat sau reprezentată;

j) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

k) obligaţia de a se prezenta personal la chemarea instanţei şi de a păstra ordinea şi solemnitatea şedinţei de judecată;

l) obligaţia de a exercita cu bună-credinţă drepturile procesuale conferite de lege.

- partea responsabilă civilmente poate formula apărări atât în favoarea inculpatului, dar şi în nume propriu, în vederea demonstrării inexistenţei unei răspunderi civile pentru fapta altuia;

- partea responsabilă civilmente (comitent, sau persoană care are atribuţii de supraveghere a minorului) nu se poate constitui parte civilă în cadrul procesului penal, prin formularea unei acţiuni în regres[1] împotriva inculpatului (prepus, minor) pentru recuperarea sumei de bani la care partea responsabilă civilmente urmează a fi obligată la plată pentru fapta ilicită a inculpatului;

- în cadrul procedurii de cameră preliminară NCPP nu stabileşte drepturi procesuale în favoarea părţii civile, contradictorialitatea, în aceasta fază procesuală, fiind limitată la confruntarea procesuală între procuror şi inculpatul faţă de care s-a dispus trimiterea în judecată.

---

[1] Acţiunea în regres poate fi exercitată numai în faţa instanţei civile, ulterior rămânerii definitive a hotărârii instanţei penale în temeiul art. 1384 NCC potrivit căruia: *„(1)* Cel care răspunde pentru fapta altuia se poate întoarce împotriva aceluia care a cauzat prejudiciul, cu excepţia cazului în care acesta din urmă nu este răspunzător pentru prejudiciul cauzat.

(2) Când cel care răspunde pentru fapta altuia este statul, Ministerul Finanţelor Publice se va întoarce în mod obligatoriu, pe cale judiciară, împotriva aceluia care a cauzat prejudiciul, în măsura în care acesta din urmă este răspunzător, potrivit legii speciale, pentru producerea acelui prejudiciu.

(3) Dacă prejudiciul a fost cauzat de mai multe persoane, cel care, fiind răspunzător pentru fapta uneia dintre ele, a plătit despăgubirea se poate întoarce şi împotriva celorlalte persoane care au contribuit la cauzarea prejudiciului sau, dacă va fi cazul, împotriva celor care răspund pentru acestea. În toate cazurile, regresul va fi limitat la ceea ce depăşeşte partea ce revine persoanei pentru care se răspunde şi nu poate depăşi partea din despăgubire ce revine fiecăreia dintre persoanele împotriva cărora se exercită regresul.

(4) În toate cazurile, cel care exercită regresul nu poate recupera partea din despăgubire care corespunde propriei sale contribuţii la cauzarea prejudiciului.

Secţiunea a 7-a. Punerea în mişcare şi exercitarea acţiunii penale

§1. Consideraţii generale

- punerea în mişcare a acţiunii penale nu coincide cu începerea urmăririi penale; potrivit NCPP, urmărirea penală se începe cu privire la faptă, ulterior, procurorul putând să dispună continuarea urmăririi penale cu privire la suspect; spre deosebire de C.proc.pen., NCPP nu mai prevede posibilitatea punerii în mişcare a acţiunii penale prin rechizitoriu, care va avea numai rolul de act de sesizare al instanţei, neputând fi totodată şi act de inculpare;

- în cadrul unui proces penal pot fi exercitate mai multe acţiuni penale (de pildă, în cazul în care în cauză sunt mai multe infracţiuni conexe săvârşite de mai mulţi participanţi); de asemenea, este posibil ca în mai multe procese penale să fie exercitată o singură acţiune penală (de exemplu, după începerea urmăririi penale şi punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva mai multor coautori la săvârşirea unei infracţiuni, se dispune disjungerea cauzei şi continuarea urmăririi penale pentru unii, şi trimiterea în judecată pentru ceilalţi);

- în cazul unităţii de infracţiune (de pildă, infracţiunea continuă, continuată, complexă) sau al participaţiei penale la aceeaşi infracţiune se va exercita o singură acţiune penală;

- punerea în mişcare a acţiunii penale are loc întotdeauna *in personam*, în vreme ce urmărirea penală este începută *in rem*;

- stingerea acţiunii penale intervine în cursul urmăririi penale prin clasare sau prin renunţare la urmărirea penală[1], în condiţiile prevăzute de lege, adică în acele cazuri în care nu mai există aptitudinea funcţională a acţiunii penale; impedimentele care înlătură aptitudinea funcţională a acţiunii penale pot apare şi înainte de punerea ei în mişcare (de pildă, în ipoteza în care, după începerea urmăririi penale cu privire la faptă, intervine prescripţia specială a răspunderii penale);

- în cursul judecăţii, acţiunea penală se stinge prin rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti de condamnare, renunţarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitare sau încetarea procesului penal.

---

[1] Potrivit art. 318 NCPP, procurorul are posibilitatea de a face apel la principiul oportunităţii urmăririi penale şi de a dispune *renunţarea la urmărirea penală* numai în cazul în care:

(i) urmărirea penală a fost începută pentru infracţiuni de o gravitate mică şi mijlocie, pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de până la 7 ani;

(ii) în raport cu conţinutul faptei, cu modul şi mijloacele de săvârşire, cu scopul urmărit şi cu împrejurările concrete de săvârşire, cu urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârşirea infracţiunii, nu există un interes public în urmărirea acesteia. Când autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sunt avute în vedere şi persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârşirii infracţiunii şi eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecinţelor infracţiunii.

§2. Punerea în mişcare a acţiunii penale

- este activitatea procesuală prin care procurorul declanşează acţiunea penală în cazul în care constată, după începerea urmăririi penale, că *există probe din care rezultă că o persoană a săvârşit o infracţiune* şi nu există vreunul dintre cazurile de împiedicare, prevăzute la art. 16 alin. (1) NCPP; din acest moment persoana acuzată dobândeşte calitatea de *inculpat*;

- punerea în mişcare a acţiunii penale se face *in personam* de către *procuror*, prin *ordonanţă*, în cursul urmăririi penale; în principiu, NCPP stabileşte următoarea succesiune a actelor procesuale: începerea urmăririi penale cu privire la faptă, continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect, punerea în mişcare a acţiunii penale; NCPP nu prevede posibilitatea procurorului de a pune în mişcare acţiunea penală odată cu începerea urmăririi penale, pentru punerea în mişcare a acţiunii penale fiind necesară administrarea de probe în cursul urmăririi penale;

- în ipoteza în care organul de urmărire penală a dispus începerea urmăririi penale cu privire la faptă, procurorul poate decide să pună în mişcare acţiunea penală chiar şi în ipoteza în care nu a dispus anterior continuarea urmăririi penale faţă de suspect, acesta nefiind un pas procedural prealabil şi obligatoriu pentru punerea în mişcare a acţiunii penale; astfel, procurorul care constată, după începerea urmăririi penale, că există probe din care rezultă că o persoană a comis o infracţiune şi că se impune tragerea acesteia la răspundere penală, va dispune prin ordonanţă fie continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect şi totodată punerea în mişcare acţiunii penale, fie numai punerea în mişcare a acţiunii penale;

- *potrivit art. 360 alin. (2) NCPP, în cazul infracţiunilor de audienţă acţiunea penală poate fi pusă în mişcare* ***prin declaraţia orală a procurorului de şedinţă care*** *participă la judecată;*

- *spre deosebire de C.proc.pen.,* ***NCPP nu mai prevede posibilitatea punerii în mişcare a acţiunii penale****:*

1. prin rechizitoriu (fiind necesar ca aceasta să fi fost pusă în mişcare în cursul urmăririi penale, înainte de emiterea actului de sesizare);

2. prin declaraţia orală consemnată în încheierea de şedinţă deoarece în faza judecăţii NCPP nu mai prevede posibilitatea extinderii procesului penal cu privire la alte fapte sau la alte persoane;

3. prin încheierea instanţei deoarece NCPP nu mai prevede posibilitatea extinderii procesului penal la alte fapte sau alte persoane atunci când procurorul nu este prezent la judecată;

4. prin încheierea judecătorului de cameră preliminară prin care a admis plângerea formulată împotriva soluţiei de netrimitere în judecată dispusă de procuror şi a dispus începerea judecăţii, deoarece, potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) NCPP, o asemenea soluţie poate fi dispusă numai dacă a fost pusă anterior în mişcare acţiunea penală de către procuror;

- acţiunea penală mai poate fi pusă în mişcare şi *prin hotărârea Camerelor reunite ale Parlamentului în şedinţă comună* de punere sub acuzare a Preşedintelui României pentru înaltă trădare;

- *punerea în mişcare a acţiunii penale este comunicată inculpatului de către organul de urmărire penală care îl cheamă pentru a-l audia; există aşadar obligaţia comunicării inculpării, a drepturilor prevăzute de art. 83 NCPP, precum şi posibilitatea încheierii unui acord de recunoaştere a vinovăţiei, cât şi a ascultării inculpatului după punerea în mişcare a acţiunii penale, chiar dacă acesta fusese ascultat în mod repetat anterior punerii în mişcare a acţiunii penale;*

- *spre deosebire de C.proc.pen., NCPP prevede că, la cerere, inculpatului i se eliberează o copie a ordonanţei de inculpare;*

- *potrivit NCPP, punerea în mişcare a acţiunii penale reprezintă o condiţie necesară pentru luarea măsurii controlului judiciar, controlului judiciar pe cauţiune, arestului la domiciliu, arestării preventive sau pentru încheierea unui acord de recunoaştere a vinovăţiei;*

- *NCPP prevede posibilitatea ca, în urma extinderii urmăririi penale, să dispună şi extinderea acţiunii penale cu privire la fapte sau persoane noi.*

§3. Exercitarea acţiunii penale

- este activitatea desfăşurată, după punerea în mişcare a acţiunii penale, în vederea tragerii la răspundere penală a persoanei care a comis o faptă prevăzută de legea penală;

- procurorul exercită acţiunea penală, dispunând trimiterea în judecată a inculpatului, susţinând acuzarea în faţa instanţei, propunând probe în acuzare, punând concluzii de condamnare, exercitând căile de atac;

- persoana vătămată poate susţine, de asemenea, acuzarea prin propunerea de probe, formularea de concluzii de condamnare, exercitarea căilor de atac.

§4. Cazurile care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale

4.1. Cazuri determinate de lipsa temeiului de drept al acţiunii penale

- sunt prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP şi sunt fundamentate pe lipsa infracţiunii ce constituie unicul temei al răspunderii penale.

A. Cazuri

1. fapta nu există [art. 16 alin. (1) lit. a) NCPP];

- fapta nu există în materialitatea ei sau din probele administrate nu rezultă că a fost săvârşită o faptă prevăzută de legea penală;

- se va reţine această cauză şi în ipoteza existenţei unui dubiu cu privire la săvârşirea unei infracţiuni (*in dubio pro reo*);

- acest caz operează *in rem*, nefiind condiţionat de persoana făptuitorului.

2. fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârşită cu vinovăţia prevăzută de lege [art. 16 alin. (1) lit. b) NCPP];

- se reţine în cazul în care fapta există în materialitatea ei însă lipseşte trăsătura esenţială a infracţiunii ca fapta să fie prevăzută de legea penală (*tipicitatea obiectivă sau subiectivă*);

- *tipicitatea*, prevăzută de art. 15 alin. (1) NCP drept prima trăsătură esenţială a infracţiunii, rezultă din principiul legalităţii incriminării şi presupune corespondenţa dintre fapta concretă săvârşită, direct sau indirect, de o persoană (acţiunea/inacţiunea comisă cu o formă de vinovăţie care a determinat o anumită urmare) şi elementele de natură obiectivă şi subiectivă stabilite de legiuitor în modelul abstract (tip) prevăzut de norma de incriminare (legi organice sau ordonanţe de urgenţă ale Guvernului);

- o faptă concretă este tipică dacă corespunde modelului abstract prevăzut în norma de incriminare de legiuitor, atât sub aspect obiectiv, cât şi sub aspect subiectiv; includerea în cadrul trăsăturii esenţiale a prevederii în legea penală şi a elementelor subiective din cuprinsul normei de incriminare rezultă cu claritate din dispoziţiile art. 16 alin. (1) NCP potrivit cărora „fapta constituie infracţiune numai dacă a fost săvârşită cu forma de vinovăţie cerută de legea penală";

- *tipicitatea* nu se referă numai la comiterea de către autor a unei fapte în formă consumată, ci şi la comiterea unei tentative incriminate, sau la participaţia penală; în acest caz, modelul abstract (tip) prevăzut de norma de incriminare din partea specială a Codului penal sau de legislaţia specială cu dispoziţii penale ori de legile nepenale ce conţin şi dispoziţii penale se completează cu modelul abstract (tip) complementar prevăzut de partea generală a Codului penal;

- se va reţine acest impediment fie atunci când fapta a fost dezincriminată (apreciere care se realizează *in concreto*), fie când ea constituie o faptă civilă ori o contravenţie, fie când îi lipseşte unul dintre elementele constitutive ale infracţiunii (latura obiectivă sau latura subiectivă);

- acest caz operează *in rem*, nefiind condiţionat de persoana făptuitorului.

În situaţia încheierii unui contract de împrumut de consumaţie, având ca obiect bunuri consumptibile, operează transferul proprietăţii asupra acestora, astfel încât refuzul inculpatului de a le restitui dă naştere unui litigiu civil *(Trib. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 108/R/2003, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 464-466).*

Dacă lovirea sau actele de violenţă săvârşite din culpă au pricinuit o vătămare ce necesită pentru vindecare îngrijiri medicale ce nu depăşesc 10 zile, fapta nefiind incriminată referitor la vătămarea corporală din culpă şi deci nefiind prevăzută de legea penală, instanţa dispune achitarea inculpatului *(Trib. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 79/A/20.01.1998, în Cpp Ad. 1, p. 15).*

Primirea unor foloase într-un scop licit, iar nu pentru a determina un funcţionar să facă sau să nu facă un act ce intră în atribuţiile sale de serviciu, constituie temei pentru achitare, prin lipsa unui element constitutiv al infrac-

ţiunii, de vreme ce fapta constând în primirea de foloase există în materialitatea ei, dar nu întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii *(C.S.J., completul de 9 judecători, decizia nr. 1/07.01.2002, în Cpp Ad. 1, p. 16).*

Nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracţiunii de abandon de familie dacă neexecutarea obligaţiilor stabilite prin hotărâre judecătorească nu este rezultatul atitudinii inculpatului. Faptul că unitatea terţ poprit nu a procedat la poprirea tuturor sumelor datorate, stabilind unilateral şi contrar hotărârii judecătoreşti de la ce dată să se acorde pensia de întreţinere, este o împrejurare care nu poate fi imputată inculpatului care nu şi-a executat obligaţia din culpă, apreciind că, de vreme ce s-a înfiinţat poprire pe salariul său, obligaţia este în curs de executare. Drept urmare, cum infracţiunea de abandon de familie se caracterizează, sub aspectul laturii subiective, printr-o omisiune cu „rea-credinţă", sintagma indicând intenţia legiuitorului de a sancţiona numai inacţiunea intenţionată, directă sau indirectă, şi nu şi pe cea din culpă, nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracţiunii *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 833/2001, Cpp Ad. 2, p. 65).*

3. nu există probe că o persoană a săvârşit infracţiunea [art. 16 alin. (1) lit. c) NCPP];

- se reţine atunci când din probele administrate rezultă că fapta există, constituie infracţiune, însă nu a fost săvârşită de persoana faţă de care a fost formulată sesizarea, de suspect sau inculpat, ci de o altă persoană (determinată sau nedeterminată);

- se poate reţine acest impediment şi în ipoteza în care există un dubiu cu privire la faptul că suspectul sau inculpatul este persoana care a săvârşit infracţiunea (*in dubio pro reo*);

- acest caz operează *in personam*;

- după dispunerea unei soluţii de achitare având ca temei dispoziţiile art. 16 alin. (1) lit. c) NCPP, organele de urmărire penală au obligaţia de a relua urmărirea penală şi de a continua cercetările în vederea identificării autorului ori a participantului la săvârşirea faptei.

În condiţiile în care probele administrate în cauză nu sunt apte a dovedi vinovăţia inculpatului, Tribunalul a constatat că prezumţia de nevinovăţie de care acesta se bucură nu a fost răsturnată şi a dispus achitarea lui. A reţinut că însăşi persoana vătămată (singura care l-a văzut pe autorul infracţiunii şi a luat cunoştinţă despre semnalmentele acestuia) pe parcursul procesului penal a avut mari ezitări în legătură cu identificarea acestei persoane iar, pe de altă parte, inculpatul a negat implicarea sa în vreo activitate infracţională asupra victimei. Astfel, în ceea ce priveşte acţiunea penală vizând infracţiunea de tâlhărie a cărei victimă a fost persoana vătămată L.I.M. în timp ce călătorea cu autobuzul liniei 116 din sectorul 4, constând în smulgerea de la gâtul acesteia a unui lănţişor din aur, dubiul pe marginea probelor certe care să ateste vinovăţia inculpatului, îi profită acestuia *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, sentinţa nr. 118/2005, în Cpp Ad. 2, p. 64).*

4. există o cauză justificativă sau de neimputabilitate [art. 16 alin. (1) lit. e) C.proc.pen.].

Antijuridicitatea este a doua trăsătură esenţială a infracţiunii prevăzută de NCP; în expunerea de motive la NCP se reţine: *caracterul antijuridic (nejustificat)* al faptei prevăzute de legea penală „presupune că aceasta nu este permisă de ordinea juridică, cu alte cuvinte are un caracter ilicit. Astfel, este posibil ca o faptă, deşi prevăzută de legea penală (*tipică*), să nu fie ilicită, întrucât săvârşirea ei este permisă de o normă legală" (de pildă, în cazul în care, în legitimă apărare o persoană o loveşte pe alta, fapta va fi tipică, însă este permisă de ordinea juridică dacă sunt respectate condiţiile strict şi limitativ prevăzute de lege; cu alte cuvinte, legea permite săvârşirea, în anumite condiţii, a unei fapte prevăzute de legea penală);

- potrivit art. 18 alin. (1) NCP, o faptă prevăzută de legea penală nu constituie infracţiune, dacă există vreuna dintre cauzele justificative prevăzute de lege; astfel, constatarea de către organele judiciare că *o faptă este tipică, nu implică întotdeauna că aceasta este şi antijuridică (nejustificată)*, putând exista vreuna dintre împrejurările care înlătură caracterul nejustificat al faptei, reglementate în art. 19-22 NCP, sub denumirea de *cauze justificative* (legitima apărare, starea de necesitate, exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligaţii, respectiv consimţământul persoanei vătămate); pe lângă aceste cauze justificative generale, care sunt aplicabile tuturor infracţiunilor, există şi unele *cauze justificative speciale* prevăzute în partea specială a Codului ori în legislaţia specială [de pildă, **1.** cauza justificativă specială reglementată de art. 201 alin. (6) NCP care permite medicului care are specialitatea obstetrică-ginecologie să procedeze, în anumite condiţii, la întreruperea cursului sarcinii; **2.** cauza justificativă prevăzută de art. 203 alin. (2) NCP când fapta nu constituie infracţiunea de lăsare fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate dacă, prin acordarea ajutorului, autorul s-ar expune unui pericol grav cu privire la viaţa, integritatea corporală sau sănătatea sa; **3.** cauza justificativă specială prevăzută de art. 272 alin. (2) NCP potrivit căreia nu constituie infracţiunea de influenţare a declaraţiilor înţelegerea patrimonială dintre infractor şi persoana vătămată, intervenită în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea; **4.** cauza justificativă specială prevăzută de art. 277 alin. (4) NCP potrivit căreia nu constituie infracţiunea de compromiterea intereselor justiţiei fapta prin care sunt divulgate ori dezvăluite acte sau activităţi vădit ilegale comise de autorităţi într-o cauză penală; **5.** cauza justificativă specială prevăzută de art. 302 alin. (5) NCP potrivit căreia nu constituie infracţiunea de violare a secretului corespondenţei fapta săvârşită: a) dacă făptuitorul surprinde săvârşirea unei infracţiuni sau contribuie la dovedirea săvârşirii unei infracţiuni; b) dacă surprinde fapte de interes public, care au semnificaţie pentru viaţa comunităţii şi a căror divulgare prezintă avantaje publice mai mari decât prejudiciul produs persoanei vătămate];

- pentru a se reţine existenţa unei cauze justificative, pe de o parte, trebuie întrunite toate condiţiile prevăzute de lege (*elementul obiectiv al cauzei justificative*) şi, pe de altă parte, este necesar ca făptuitorul să fi conştientizat că acţionează în aceste condiţii (*elementul subiectiv al cauzei justificative*);

- constatarea existenţei unei cauze justificative produce efecte cu privire la faptă (*in rem*) care este considerată licită, fiind, pe cale de consecinţă, înlăturat caracterul penal al acesteia;

- deoarece efectele cauzelor justificative se produc *in rem*, acestea nu vor fi limitate doar la autorul (coautorii) faptei, ci se extind şi asupra celorlalţi participanţi (complici sau instigatori), fapta acestora fiind, de asemenea, justificată [art. 18 alin. (2) NCP];

Imputabilitatea este prevăzută de NCP drept cea de-a treia trăsătură esenţială a infracţiunii; spre deosebire de vechiul Cod unde vinovăţia se regăsea atât ca element constitutiv, cât şi ca trăsătură esenţială a infracţiunii (*în acord cu teoria psihologică a vinovăţiei*), în NCP vinovăţia ca trăsătură generală a infracţiunii a fost denumită imputabilitate, fiind astfel distinsă de vinovăţia – element constitutiv al infracţiunii (intenţie, culpă, praeterintenţie); astfel, NCP prevede vinovăţia *din perspectiva teoriei normative*, ca o imputare făcută unei persoane din partea societăţii cu privire la încălcarea ordinii juridice prin comiterea unei fapte prevăzute de norma de incriminare;

- pentru a se reţine că o persoană a săvârşit o infracţiune, organele judiciare trebuie să stabilească în ce măsură fapta tipică şi nejustificată este imputabilă făptuitorului; dacă se constată că fapta nu este tipică, ori, deşi întruneşte trăsătura esenţială a tipicităţii, este justificată, organele judiciare nu vor mai proceda la analiza imputabilităţii;

- NCP a prevăzut în art. 23-31 cauzele generale care înlătură trăsătura esenţială a imputabilităţii (*cauze de neimputabilitate*): constrângerea fizică, constrângerea morală, excesul neimputabil, minoritatea făptuitorului, iresponsabilitatea, intoxicaţia, eroarea; există însă şi cauze speciale de neimputabilitate prevăzute în partea specială a NCP [de pildă, constrângerea la darea de mită prevăzută de art. 290 alin. (2) NCP];

- spre deosebire de cauzele justificative, *cauzele de neimputabilitate* produc efecte numai cu privire la persoana căreia nu îi poate fi reproşată fapta tipică ilicită (*in personam*); aceste efecte nu se extind asupra participanţilor care, în măsura în care nu beneficiază ei înşişi de o cauză justificativă sau de neimputabilitate, vor răspunde pentru fapta săvârşită cu intenţie, în condiţiile participaţiei improprii [art. 52 alin. (3) NCP]; excepţie face numai cazul fortuit, ce constituie singura cauză de neimputabilitate care produce efecte *in rem*.

Persoana vătămată s-a angajat în traversarea drumului în mod imprudent, în afara spaţiului destinat traversării, apărând în mod imprevizibil în plin trafic, ceea ce l-a determinat pe inculpat să încerce o manevră de evitare a impactului dar care nu a izbutit, astfel că partea vătămată a fost lovită. Atitudinea imprudentă a persoanei vătămate şi apariţia acesteia în mod cu totul surprinzător în trafic a fost cauza unică a producerii accidentului şi este caz fortuit, constituind o cauză care înlătură caracterul penal al faptei. Este lipsit de relevanţă faptul că inculpatul circula cu o viteză de 55 km/h şi că nu a păstrat o distanţă suficientă faţă de autoturismul din faţa sa deoarece aceste aspecte nu au fost în legătură cauzală cu producerea accidentului *(C.A. Braşov, secţia penală, decizia nr. 161/R/2001, în P.R. nr. 3/2002, p. 130-132).*

Existenţa unor hotărâri judecătoreşti contradictorii privind dreptul de proprietate asupra unui imobil, dă naştere, pentru partea care a folosit terenul despre care credea că este al său, unei erori invincibile, care înlătură caracterul penal al faptei *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 633/R/2003, portal.just.ro).*

B. Soluţii

- NCPP a restructurat logica soluţiilor pe care procurorul le poate dispune în cursul urmăririi penale; astfel, potrivit NCPP procurorul poate dispune fie clasarea atunci când există un impediment dintre cele prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP (care înlocuiesc soluţiile de neîncepere a urmăririi penale, scoatere de sub urmărire penală, respectiv clasare stipulate de C.proc.pen.), fie renunţarea la urmărire penală (soluţie care consacră principiul oportunităţii şi, prin urmare, nu se raportează la impedimentele prevăzute de art. 16 NCPP);

- atunci când sesizarea îndeplineşte condiţiile legale de admisibilitate, dar din cuprinsul acesteia rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP, procurorul dispune prin ordonanţă, *clasarea*[1];

- deopotrivă, în ipoteza în care, după începerea urmăririi penale (indiferent dacă aceasta a fost începută *in rem* sau s-a dispus continuarea efectuării acesteia faţă de suspect, ori dacă s-a pus în mişcare acţiunea penală), rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP, procurorul dispune, prin ordonanţă, *clasarea*[2];

- clasarea, pentru existenţa vreunuia dintre cazurile prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP se poate dispune *de procuror şi prin rechizitoriu*, alături de soluţia de trimitere în judecată pentru alte fapte;

- când, după începerea urmăririi penale *in rem*, se constată existenţa uneia dintre cauzele care împiedică punerea în mişcare acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a), b) NCPP şi nu există suspect în cauză (de exemplu, când urmarea socialmente periculoasă nu este imputabilă unei persoane, ci unui fenomen natural ori în situaţia în care, în ciuda diligenţelor depuse de organele de urmărire penală, făptuitorul nu a putut fi descoperit), procurorul dispune, *prin ordonanţă, clasarea*[3]; nu se poate considera că nu există suspect în cauză dacă se cunoaşte persoana care a săvârşit infracţiunea, dar nu se ştie identitatea ori datele de identificare ale acesteia; când, după dispunerea clasării, se descoperă făptuitorul şi totodată se constată că nu

---

[1] Această soluţie corespunde soluţiei de neîncepere a urmăririi penale care putea fi dispusă în temeiul vechiului Cod atunci când impedimentul la punerea în mişcare a acţiunii penale era constatat din actul de sesizare.

[2] Această soluţie corespunde soluţiei de scoatere de sub urmărire penală care putea fi dispusă în temeiul vechiului Cod atunci când impedimentul la punerea în mişcare a acţiunii penale era constatat după începerea urmăririi penale.

[3] Această soluţie corespunde soluţiei de clasare care putea fi dispusă în temeiul vechiului Cod.

mai există impedimentul la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale, urmărirea penală se poate relua;

- în situaţia în care existenţa uneia dintre cauzele care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP se constată în cursul judecăţii, *instanţa, prin hotărâre (sentinţă, sau decizie), dispune achitarea*;

- în cazurile arătate în art. 16 alin. (1) lit. b) şi d) NCPP procurorul care dispune clasarea, ori instanţa de judecată care pronunţă achitarea, dacă apreciază că fapta ar putea atrage măsuri ori sancţiuni, altele decât cele prevăzute de legea penală, sesizează organul competent (de pildă, în cazul în care fapta nu este infracţiune, ci contravenţie la regimul circulaţiei rutiere vor fi sesizate organele poliţiei pentru aplicarea unei sancţiuni contravenţionale);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi poate analiza dacă există un impediment la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale în ipotezele în care acesta se pronunţă cu privire la măsurile preventive; astfel, art. 202 alin. (2) NCPP prevede că nicio măsură preventivă nu poate fi dispusă, confirmată, prelungită sau menţinută dacă există o cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale printre cele prevăzute la art. 16 NCPP;

- judecătorul de cameră preliminară nu are competenţa de a analiza în procedura de cameră preliminară dacă există vreun impediment dintre cele prevăzute de art. 16 NCPP şi nici nu poate dispune o soluţie cu privire la acţiunea penală.

4.2. Cazuri determinate de lipsa de obiect a acţiunii penale

- sunt prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) NCPP şi sunt fundamentate pe lipsa de obiect a acţiunii penale, care face astfel imposibilă tragerea la răspundere penală a infractorului.

A. Cazuri

1. lipseşte plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiţie prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mişcare a acţiunii penale [art. 16 alin. (1) lit. e) NCPP];

(i) Lipsa plângerii prealabile;

- reprezintă o cauză care înlătură răspunderea penală în materia infracţiunilor pentru care punerea în mişcare a acţiunii penale se face la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, constând în absenţa plângerii prealabile legal formulate;

- lipseşte plângerea prealabilă când nu este formulată deloc sau este introdusă de o persoană ce nu avea calitate ori cu nerespectarea condiţiilor prevăzute de lege (formă, termen)[1];

---

[1] Plângerea prealabilă trebuie formulată de persoana vătămată *personal sau prin mandatar special*, trebuie să îndeplinească condiţiile prevăzute de lege şi să fie adresată organului de urmărire penală competent; plângerea prealabilă trebuie formulată în termen de 3 luni din ziua în care persoana vătămată *a aflat despre săvârşirea faptei*; când persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul de 3 luni curge de la data când reprezentantul său legal a

- în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exerciţiu ori are capacitate de exerciţiu restrânsă, plângerea prealabilă se face de reprezentanţii ei legali (părinte, tutore, curator), respectiv cu încuviinţarea persoanelor prevăzute de legea civilă; în aceste cazuri acţiunea penală se poate *pune în mişcare şi din oficiu*; deopotrivă, art. 157 alin. (5) NCP a prevăzut că în situaţia în care persoana vătămată a decedat (indiferent de cauza decesului) sau persoana juridică a fost lichidată, înainte de expirarea termenului prevăzut de lege pentru introducerea plângerii prealabile, acţiunea penală poate fi pusă în mişcare *din oficiu*; punerea în mişcare din oficiu a acţiunii penale poate fi făcută în acest caz atât înainte, cât şi după expirarea termenului de formulare a plângerii prealabile; în această ipoteză, organul de urmărire penală nu este ţinut de termenul de formulare a plângerii prealabile pentru a dispune începerea urmăririi penale; considerăm că acţiunea penală se pune în mişcare *din oficiu* şi în ipoteza în care pe întreaga durata a termenului de formulare a plângerii prealabile persoana vătămată a fost într-o imposibilitate obiectivă de a formula plângere prealabilă aflată în legătură directă cu infracţiunea, decedând ca urmare a infracţiunii, după expirarea termenului de formulare a plângerii prealabile (de pildă, după comiterea infracţiunii de viol infractorul încearcă să omoare victima, lăsând-o în stare de comă; în ipoteza în care starea comatoasă se prelungeşte pe întreaga durată a termenului de formulare a plângerii prealabile, victima decedând după expirarea acestui termen, acţiunea penală poate fi pusă în mişcare din oficiu); în situaţia în care decesul sau lichidarea intervine imediat după expirarea termenului de formulare a plângerii prealabile iar victima nu s-a aflat într-o imposibilitate obiectivă de a formula plângere prealabilă, acţiunea penală nu poate fi pusă în mişcare din oficiu.

În mod greşit a procedat instanţa care a dispus încetarea procesului penal pentru inculpatul chemat în judecată pentru infracţiunea loviri sau alte violenţe, întrucât, prin declaraţia dată la organul de cercetare penală, persoana vătămată îl indică pe inculpat ca autor al infracţiunii, arătând împrejurările în care a fost lovită, numele persoanelor prezente, consecinţele asupra sănătăţii, precum şi intenţia de a chema în judecată pe agresor, astfel că această declaraţie trebuia considerată ca o plângere prealabilă *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 2392/2000, www.legalis.ro).*

Când tragerea la răspundere penală este condiţionată de plângerea prealabilă a persoanei vătămate, plângerea făcută de soţ pentru soţie sau de părinte pentru copilul său minor cu capacitate de exerciţiu restrânsă nu poate duce la punerea în mişcare a acţiunii penale. Ratificarea unei asemenea plângeri de către persoana efectiv vătămată cu efect de promovare a acţiunii penale nu ar putea fi făcută decât în termenul prevăzut de lege *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 1566/2000, www.legalis.ro).*

---

aflat despre săvârşirea faptei; în cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al minorului sau incapabilului, termenul de 3 luni curge de la data numirii unui nou reprezentant legal (art. 296 NCPP).

Pentru valabilitatea plângerii penale prealabile, ca o condiţie pentru punerea în mişcare a acţiunii penale în cazul anumitor infracţiuni, persoana vătămată trebuie să mandateze, în mod expres, o altă persoană, în vederea formulării şi depunerii plângerii penale prealabile, cu referire expresă la faptă şi făptuitor. Procura depusă la dosar din al cărei conţinut nu rezultă decât împuterniciri cu caracter general, de reprezentare în faţa instanţelor judecătoreşti, a organelor de urmărire penală, de exercitare a căilor de atac privind cauzele declarate de partea vătămată, de angajare apărător etc., nu dă dreptul împuternicitei la introducerea unei plângeri prealabile pentru persoana vătămată, iar soluţia de încetare a procesului penal este corectă. S-a reţinut că instanţa de fond a apreciat în mod corect că în cauză lipseşte plângerea penală prealabilă. Plângerea penală prealabilă, ca o condiţie pentru punerea în mişcare a acţiunii penale în cazul anumitor infracţiuni, nu trebuie confundată cu „plângerea" care constituie un simplu mod de sesizare a organelor judiciare de către orice persoană căreia i s-a cauzat o vătămare prin săvârşirea vreunei infracţiuni, indiferent de natura acesteia. De aceea, în aceste cazuri, persoana vătămată trebuia să mandateze în mod expres o altă persoană în vederea formulării şi depunerii plângerii penale prealabile, cu referire expresă la faptă şi făptuitor, iar ratificarea plângerii prealabile de către partea vătămată, cu efect de promovare a acţiunii penale, nu putea fi făcută decât în termenul prevăzut de lege şi nu la interval mai mare, aşa cum a solicitat mandatara *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 666/R/2004, Cpp Ad. 2, p. 72).*

(ii) Lipsa autorizaţiei prealabile;

- acţiunea penală nu poate fi pusă în mişcare sau exercitată în cazul lipsei autorizaţiei organelor competente în cazurile strict şi limitativ prevăzute de lege:

a) în cazul aplicării legii penale în spaţiu în temeiul principiului personalităţii [art. 9 alin. (3) NCP], când acţiunea penală este condiţionată de *autorizarea prealabilă* a procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărei rază teritorială se află parchetul mai întâi sesizat sau, după caz, a procurorului general al parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie; tot astfel, în ipoteza aplicării legii penale în baza principiului realităţii [art. 10 alin. (2) NCP] când punerea în mişcare a acţiunii penale se face cu *autorizarea prealabilă* a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

b) judecătorii Curţii Constituţionale nu pot fi arestaţi sau trimişi în judecată fără aprobarea Biroului permanent al Camerei Deputaţilor, al Senatului sau al Preşedintelui României;

c) magistraţii nu pot fi reţinuţi, arestaţi, percheziţionaţi fără încuviinţarea prealabila a secţiei C.S.M.;

d) percheziţionarea, reţinerea sau arestarea deputaţilor sau a senatorilor se face cu încuviinţarea Camerei din care face parte cel în cauză;

e) pentru membrii Guvernului cererea de începere a urmăririi penale trebuie realizată de Camera Deputaţilor, Senat sau Preşedintele Romăniei;

- spre deosebire de plângerea prealabilă, autorizarea prealabilă nu poate fi retrasă ulterior.

(iii) Lipsa sesizării organului competent.

- este necesară sesizarea organului competent pentru punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale pentru infracţiunile prevăzute de art. 413-417 NCP, acţiunea penală se pune în mişcare la sesizarea comandantului unităţii militare;

- spre deosebire de plângerea prealabilă, sesizarea organului competent nu poate fi retrasă ulterior;

- în toate ipotezele enumerate mai sus, dacă, ulterior soluţiei de clasare, se constată, în condiţiile legii, lipsa impedimentului (de pildă, este depusă ulterior, în termenul legal, plângerea prealabilă, sau este depusă, în condiţiile legii, sesizarea organului competent), se poate dispune infirmarea soluţiei de clasare şi reluarea procesului penal.

2. a intervenit amnistia sau prescripţia, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică [art. 16 alin. (1) lit. f) NCPP];

- este necesar să fi intervenit *amnistia antecondamnatorie* (amnistia poscondamnatorie înlătură numai consecinţele condamnării); legea de amnistie are, în general, caracter retroactiv aplicându-se cu privire la infracţiunile prevăzute în actul de clemenţă săvârşite până la data intrării în vigoare a legii sau până la data prevăzută în această lege; în cazul infracţiunilor continue, continuate sau de obicei, momentul epuizării acestora trebuie să fie anterior intrării în vigoare a legii de amnistie sau datei prevăzute în această lege, în vreme ce în cazul infracţiunii progresive este necesar ca momentul comiterii activităţii infracţionale să fie anterior acestor date;

- în cazul intervenţiei *graţierii antecondamnatorii*, organele de urmărire penală pot dispune începerea urmăriri penale, punerea în mişcare a acţiunii penale şi trimiterea în judecată a infractorului, urmând ca instanţa să constate pedeapsa graţiată în tot ori în parte;

- înainte de începerea urmăririi penale ori în cursul procesului penal trebuie să se fi împlinit termenul de prescripţie (general sau special) al răspunderii penale cu privire la infracţiunea săvârşită; legea prevede în mod explicit o serie de infracţiuni ca fiind imprescriptibile – *infracţiunile de omor (art. 188 NCP), omor calificat (art. 189 NCP), precum şi infracţiunile intenţionate urmate de moartea (nu şi sinuciderea) victimei, lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte (art. 195 NCP), violul urmat de moartea victimei [art. 218 alin. (4) NCP], tâlhăria urmată de moartea victimei (art. 236 NCP)*; în cazul acestor infracţiuni prescripţia răspunderii penale nu constituie un impediment la punerea în mişcare şi exercitarea acţiunii penale;

- decesul suspectului sau inculpatului ori radierea persoanei juridice face să nu mai existe subiectul procesual ce poate fi tras la răspundere penală.

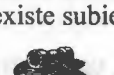

În cazul în care instanţa de fond nu a pus în discuţia părţilor eventuala incidenţă a prescripţiei răspunderii penale, s-a adus atingere drepturilor la apărare ale inculpaţilor şi părţilor civile, în condiţiile în care, aşa cum au

precizat acestea din urmă, nu au avut posibilitatea de a-şi exprima punctul de vedere, deosebit de cel al instanţei, cu privire la data de la care a început termenul de prescripţie, nefiind posibilă aplicarea dispoziţiilor referitoare la continuarea procesului penal în faţa instanţei de control judiciar, căci astfel părţile ar fi lipsite sub acest aspect de un grad de jurisdicţie, iar vătămările aduse părţilor nu pot fi înlăturate decât prin anularea hotărârii şi trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanţă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3703/21.10.2010, în RRDJ nr. 1/2011).*

3. a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracţiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condiţiile legii [art. 16 alin. (1) lit. g) NCPP];

(i) Retragerea plângerii prealabile;

- reprezintă o cauză care înlătură răspunderea penală în materia infracţiunilor pentru care punerea în mişcare a acţiunii penale se face la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, constând în retragerea plângerii prealabile legal formulate, în orice fază a procesului penal, înainte ca hotărârea judecătorească să devină definitivă[1];

- retragerea plângerii prealabile trebuie să fie explicită (personal sau prin mandatar special), necondiţionată şi trebuie să fie realizată până la judecarea definitivă a cauzei;

- NCP a renunţat la reglementarea principiului indivizibilităţii pasive în cazul retragerii plângerii prealabile; această soluţie este justificată prin prisma faptului că instituţia împăcării, care produce efecte in personam, a fost regândită, fiind incidentă numai în cazul infracţiunilor la care acţiunea penală se pune în mişcare din oficiu, la care legea prevede o asemenea posibilitate de stingere a conflictului penal, nu şi în ipoteza infracţiunilor la care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămare; astfel, potrivit art. 158 alin. (2) NCP retragerea plângerii prealabile înlătură răspunderea penală a persoanei cu privire la care plângerea a fost retrasă. Prin urmare, este posibilă retragerea plângerii prealabile numai cu privire la unul sau unii dintre participanţii la săvârşirea infracţiunii (produce efecte in personam, nu in rem), urmând ca procesul penal să continue cu privire la suspecţii sau inculpaţii cu privire la care plângerea nu a fost retrasă;

- se face oral sau în scris, în faţa organelor judiciare, care consemnează manifestarea unilaterală de voinţă a persoanei vătămate într-un proces-verbal (de organele de urmărire penală), respectiv în încheiere (instanţa de judecată); în situaţia în care retragerea plângerii prealabile intervine în cursul urmăririi penale, procurorul dispune clasarea, iar dacă aceasta intervine în cursul judecăţii, instanţa dispune încetarea

---

[1] În situaţia în care o hotărâre definitivă este desfiinţată ca urmare a exercitării căii extraordinare de atac a revizuirii, contestaţiei în anulare, a recursului în casaţie, precum şi în ipoteza rejudecării procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate, procesul se va relua în vederea pronunţării unei hotărâri legale şi temeinice definitive; în aceste împrejurări, la data rejudecării ca urmare a admiterii căii extraordinare de atac, este posibilă retragerea plângerii prealabile.

procesului penal. Suspectul sau inculpatul poate cere continuarea urmăririi penale sau a judecăţii pentru a-şi dovedi nevinovăţia;

- pentru persoanele vătămate lipsite de capacitate de exerciţiu, retragerea plângerii prealabile se face *numai de reprezentanţii lor legali*. În cazul persoanelor vătămate cu capacitate de exerciţiu restrânsă, retragerea se face *cu încuviinţarea* persoanelor prevăzute de lege; în aceste situaţii retragerea plângerii prealabile poate fi lipsită de efecte întrucât acţiunea penală se poate pune în mişcare şi din oficiu;

- NCP a introdus o condiţie suplimentară în cazul infracţiunilor pentru care punerea în mişcare a acţiunii penale este condiţionată de introducerea unei plângeri prealabile, dar acţiunea penală a fost pusă în mişcare din oficiu în condiţiile legii (în situaţiile în care persoana vătămată este: o persoană fizică lipsită de capacitate de exerciţiu, o persoană fizică cu capacitate de exerciţiu restrânsă sau o persoană juridică reprezentată de făptuitor); în aceste cazuri, retragerea plângerii produce efecte ***numai dacă este însuşită de procuror prin ordonanţă****, limitându-se astfel dreptul de dispoziţie al persoanei vătămate, tocmai în vederea asigurării unei protecţii mai eficiente a acestor persoane care se află într-o poziţie vulnerabilă; în aceste situaţii, dacă persoana vătămată îşi retrage plângerea dar procurorul nu îşi însuşeşte această manifestare de voinţă (de exemplu, în ipoteza în care există motive rezonabile de a se crede că infractorul a făcut presiuni asupra victimei pentru retragerea plângerii), procesul penal va continua în condiţiile principiului oficialităţii.*

O problemă de incoerenţă legislativă se remarcă în privinţa infracţiunii de violenţă în familie. Astfel, potrivit art. 199 alin. (2) NCP în cazul infracţiunilor prevăzute în art. 193 NCP (loviri sau alte violenţe) şi art. 196 NCP (vătămarea corporală din culpă) săvârşite asupra unui membru de familie, acţiunea penală poate fi pusă în mişcare şi din oficiu.

Împăcarea înlătură răspunderea penală[1]*. Acest text vine în contradicţie cu dispoziţiile art. 158 alin. (4) NCP conform căruia în cazul infracţiunilor pentru care punerea în mişcare a acţiunii penale este condiţionată de introducerea unei plângeri prealabile, dar acţiunea penală a fost pusă în mişcare din oficiu în condiţiile legii, retragerea plângerii produce efecte numai dacă este însuşită de procuror. Interpretarea coroborată a art. 199 alin. (2) NCP şi a art. 158 alin. (4) NCP pare a lăsa să se înţeleagă că în aceste ipoteze de violenţe în familie ar fi posibilă atât împăcarea, cât şi retragerea plângerii prealabile (dacă aceasta este însuşită de procuror). Totuşi, având în vedere caracterul distinct al celor două instituţii, precum şi faptul că împăcarea este stipulată de dispoziţiile părţii speciale a NCP, considerăm că singura instituţie care poate opera în această ipoteză este cea a împăcării.*

Când partea vătămată este surdo-mut, retragerea plângerii prealabile făcută prin declaraţie consemnată în încheiere nu este valabilă, dacă nu s-a făcut prin interpret sau printr-un înscris depus la dosar *(C.S.J, secţia penală, decizia nr. 1397/1992, în Probleme de drept... 1990-1992, p. 436).*

---

[1] Potrivit art. 159 alin. (1) NCP împăcarea poate interveni în cazul în care punerea în mişcare a acţiunii penale s-a făcut din oficiu, dacă legea o prevede în mod expres.

(ii) Împăcarea;

- împăcarea este cauza care înlătură răspunderea penală pentru săvârşirea anumitor infracţiuni prevăzute de lege (pentru care acţiunea penală se pune în mişcare din oficiu), constând în acordul intervenit între persoana vătămată şi cel care a săvârşit infracţiunea, în scopul stingerii conflictului născut ca urmare a săvârşirii infracţiunii; reprezintă un impediment la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale;

- *NCP a reglementat instituţia împăcării (nu a împăcării părţilor), deoarece potrivit NCPP victima infracţiunii are în procesul penal numai calitatea de persoană vătămată, fiind subiect procesual principal, neputându-se constitui parte procesuală (parte vătămată);*

- *NCP a restrâns sfera aplicării instituţiei împăcării numai la infracţiunile la care acţiunea penală se pune în mişcare din oficiu, în cazurile în care aceasta este prevăzută explicit de lege* [în cazul infracţiunii de furt (art. 228 NCP) sau furt calificat comis în condiţiile art. 229 alin. (1), alin. (2) lit. b) şi c) NCP şi furt de folosinţă (art. 230 NCP), la însuşirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor (art. 243 NCP), înşelăciune (art. 244 NCP), înşelăciune privind asigurările (art. 245 NCP)]; *prin urmare, instituţia împăcării nu va fi incidentă în cazul infracţiunilor la care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate; ca excepţie, în cazurile în care legea prevede, cu referire la aceste infracţiuni, posibilitatea procurorului de a exercita acţiunea penală din oficiu iar, în concret, procurorul a acţionat în acest sens, împăcarea este posibilă dacă legea o prevede în mod explicit* [de pildă, potrivit art. 199 alin. (2) NCP prevede că în cazul infracţiunilor prevăzute în art. 193 NCP (lovirea sau alte violenţe) şi art. 196 NCP (vătămarea corporală din culpă) săvârşite asupra unui membru de familie, acţiunea penală poate fi pusă în mişcare şi din oficiu. *Împăcarea înlătură răspunderea penală*];

- pentru persoanele vătămate lipsite de capacitate de exerciţiu, împăcarea se face numai de reprezentanţii lor legali. Cei cu capacitate de exerciţiu restrânsă se pot împăca cu încuviinţarea persoanelor prevăzute de lege;

- în cazul persoanei juridice, împăcarea se realizează de reprezentantul său legal sau convenţional ori de către persoana desemnată în locul acestuia;

- întrucât răspunderea penală a persoanei juridice este personală, împăcarea intervenită între persoana juridică ce a săvârşit infracţiunea şi persoana vătămată nu produce efecte faţă de persoanele fizice care au participat la comiterea aceleiaşi fapte, răspunderea acestora fiind distinctă de răspunderea penală a persoanei juridice; pentru a opera cauza care înlătură răspunderea penală şi în favoarea acestor persoane fizice este necesar ca ele să se împace personal cu victima infracţiunii;

- împăcarea părţilor trebuie să fie personală (de persoana vătămată şi suspect/ inculpat sau de persoanele abilitate de lege enumerate mai sus), explicită, totală (atât cu privire la latura penală, cât şi la latura civilă a cauzei), necondiţionată, definitivă şi trebuie realizată *pe tot parcursul urmăririi penale, în faza camerei preliminare, sau în faza judecăţii, până la citirea actului de sesizare a instanţei* [art. 159 alin. (3) NCP]; în ipoteza în care împăcarea intervine după citirea actului de sesizare sau în

cursul judecăţii în apel, nu va avea ca efect încetarea procesului penal, atitudinea inculpatului putând fi avută în vedere în procesul de individualizare a pedepsei;

- împăcarea se face oral sau în scris în faţa organelor judiciare, care trebuie să verifice valabilitatea consimţământului; în cazul în care asistenţa juridică este obligatorie, împăcarea părţilor trebuie să se realizeze numai în prezenţa apărătorului ales sau a apărătorului din oficiu;

- în cazul în care infracţiunea este săvârşită de reprezentantul persoanei juridice vătămate, împăcarea va produce efecte numai dacă este însuşită de procuror prin ordonanţă [art. 159 alin. (6) NCP]; printr-o astfel de dispoziţie se evită situaţiile în care reprezentantul unei persoane juridice care comite o infracţiune în dauna acesteia să se poată sustrage de la răspunderea penală şi civilă, încheind o împăcare frauduloasă cu persoana juridică;

- împăcarea produce efecte *in personam*, numai cu privire la suspectul sau inculpatul cu care s-a împăcat persoana sau reprezentantul acesteia, în cazul minorilor.

(iii) încheierea unui acord de mediere în condiţiile legii, în cazul infracţiunilor pentru care retragerea plângerii sau împăcarea părţilor înlătură răspunderea penală.

- NCPP prevede un impediment la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale constând în încheierea unui acord de mediere cu privire la latura penală a cauzei, în cazul infracţiunilor pentru care retragerea plângerii sau împăcarea înlătură răspunderea penală; acest caz presupune ca părţile să fi finalizat procedura de mediere prin încheierea unui acord în care să fi fost tranşate toate aspectele privind conflictul de drept penal dintre acestea;

- potrivit art. 58 alin. (2) din Legea nr. 192/2006 privind medierea şi organizarea profesiei de mediator, acordul de mediere în care se consemnează înţelegerea părţilor nu trebuie să cuprindă prevederi care aduc atingere legii şi ordinii publice; tot astfel, medierea trebuie să se desfăşoare astfel încât să fie respectate drepturile fiecărei părţi ori subiect procesual la asistenţă juridică şi, dacă este cazul, la serviciile unui interpret. Procesul-verbal întocmit potrivit prezentei legi, prin care se închide procedura medierii, trebuie să arate dacă persoanele între care s-a desfăşurat procedura medierii au beneficiat de asistenţa unui avocat şi de serviciile unui interpret ori, după caz, să menţioneze faptul că au renunţat expres la acestea;

- termenul prevăzut de lege pentru introducerea plângerii prealabile se suspendă pe durata desfăşurării medierii. Dacă părţile aflate în conflict nu au încheiat o înţelegere, persoana vătămată poate introduce plângerea prealabilă în acelaşi termen, care îşi va relua cursul de la data întocmirii procesului-verbal de închidere a procedurii de mediere, socotindu-se şi timpul scurs înainte de suspendare;

- în cazul în care procedura de mediere se desfăşoară înaintea începerii procesului penal şi aceasta se închide prin soluţionarea conflictului şi încheierea unui acord de mediere, fapta nu va atrage răspunderea penală pentru făptuitorul cu privire la care conflictul s-a încheiat prin mediere, reţinându-se existenţa impedimentului la punerea în mişcare a acţiunii penale;

- dacă medierea cu privire la latura penală a cauzei se desfăşoară după începerea procesului penal (mediere procesuală), urmărirea penală sau, după caz, judecata se poate suspenda, în temeiul prezentării de către părţi a contractului de mediere; suspendarea durează până când procedura medierii se închide prin oricare dintre modurile prevăzute de prezenta lege, dar nu mai mult de 3 luni de la data la care a fost dispusă; procesul penal se reia din oficiu, imediat după primirea procesului-verbal prin care se constată că nu s-a încheiat acordul de mediere sau, dacă acesta nu se comunică, la expirarea termenului de trei luni;

- pentru soluţionarea acţiunii penale în baza acordului de mediere mediatorul este obligat să transmită organului judiciar acordul de mediere şi procesul-verbal de încheiere a medierii în original şi în format electronic, dacă părţile au ajuns la o înţelegere.

4. dacă există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege [art. 16 alin. (1) lit. h) NCPP];

- cauzele de nepedepsire sunt împrejurări care, în cazurile strict şi limitativ prevăzute de lege, înlătură aplicarea pedepsei unei persoane care a săvârşit o faptă ce constituie infracţiune şi care răspunde penal;

- cauzele de nepedepsire pot fi *generale* [de exemplu, cauzele de nepedepsire a tentativei: desistarea sau împiedicarea producerii rezultatului prevăzută în art. 34 NCP, respectiv împiedicarea săvârşirii infracţiunii prevăzută în art. 51 NCP] ori *speciale* [de exemplu, **1.** retragerea mărturiei mincinoase în condiţiile prevăzute în art. 273 alin. (3) NCP, săvârşirea infracţiunii de favorizare a făptuitorului sau a tăinuirii de către un membru de familie prevăzute de art. 269 alin. (3) NCP, respectiv, de art. 270 alin. (3) NCP; **2.** în cazul infracţiunii de act sexual cu un minor art. 220 alin. (5) NCP a prevăzut o cauză specială de nepedepsire în ipoteza în care diferenţa de vârstă între minorii care întreţin actul sexual liber consimţit este de până la 3 ani; în această ipoteză NCP este lege penală mai favorabilă faţă de vechiul Cod penal].

5. există autoritate de lucru judecat [art. 16 alin. (1) lit. i) NCPP];

- autoritatea de lucru judecat reprezintă ansamblul de efecte acordate de lege hotărârii judecătoreşti definitive, în scopul de a fi executată şi de a împiedica o nouă urmărire pentru aceeaşi faptă; în virtutea autorităţii de lucru judecat, hotărârea penală definitivă este considerată că exprimă adevărul (*res iudicata pro veritate habetur*);

- pentru a se reţine existenţa autorităţii de lucru judecat trebuie să fie îndeplinite cumulativ următoarele *condiţii*: *(i)* să existe o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare, renunţare la aplicarea pedepsei, amânare a aplicării pedepsei, achitare sau de încetare a procesului penal; *(ii)* să existe identitate de persoană între aceea în privinţa căreia s-a pronunţat o hotărâre definitivă şi persoana în privinţa căreia se intenţionează începerea urmăririi penale, punerea în mişcare a acţiunii penale, trimiterea în judecată sau pronunţarea unei noi hotărâri judecătoreşti; *(iii)* să existe identitate între fapta materială pentru care s-a pronunţat o hotărâre definitivă şi fapta materială de care este acuzată din nou aceeaşi persoană (identitate de obiect).

În cazul în care pentru aceeaşi faptă s-a dispus anterior o soluţie de netrimitere în judecată prin ordonanţa procurorului, soluţia instanţei de încetare a procesului penal pentru existenţa autorităţii de lucru judecat este nelegală, întrucât numai hotărârile judecătoreşti definitive, iar nu şi actele procurorului, au autoritate de lucru judecat *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 1187/A/07.09.1998, în Cpp Ad. 1, p. 17).*

Din actele dosarului rezultă că inculpata a fost cercetată pentru aceeaşi infracţiune în Austria, iar la data de 13 octombrie 2004 procesul penal pornit la plângerea părţilor vătămate H.V. şi E.K. s-a închis prin decizia procuraturii Ried/Innkreins, Austria în dosarul nr. 2Ur101/04p, constatându-se că nu se poate proba vinovăţia în sensul dispoziţiilor art. 216 alin. (4) C.pen. austriac care reglementează infracţiunea de proxenetism, făcându-se referire în motivarea dată la faptele reclamante de cele două părţi vătămate, şi care coincid în elementele de fapt cu cele care au format obiectul prezentului dosar. În acelaşi timp, ca urmare a emiterii unui mandat european de arestare către autorităţile din Viena, Tribunalul Penal Viena, prin hotărârea din 5.11.2007, respinge cererea de predare a inculpatei pentru infracţiunea săvârşită faţă de părţile vătămate H.V. şi K.E. În art. 10 din Legea nr. 302/2004 este consacrat principiul *non bis in idem*, ce se regăseşte şi în dispoziţiile art. 4 din Protocolul nr. 7 al Convenţiei, potrivit căruia nicio persoană nu poate fi judecată de două ori pentru aceeaşi faptă. Cu toate că în cauză nu s-a pronunţat o hotărâre definitivă de achitare sau de condamnare de către autorităţile din Austria, textul îşi găseşte aplicabilitatea chiar şi atunci când o persoană a făcut obiectul unei urmăriri penale, indiferent dacă a fost sau nu condamnată. În decizia din cauza *Zigarella c. Italiei*, Curtea Europeană a arătat că parag. 1 al art. 4 din Protocolul nr. 7 nu are în vedere numai o dublă condamnare, ci şi o dublă urmărire pentru aceeaşi faptă. Chiar şi în lipsa unei hotărâri judecătoreşti dată de o instanţă cu privire la o cauză în care o persoană este cercetată, soluţia pronunţată de altă autoritate judiciară (în speţă procuror şi judecător de instrucţie) fără a exista un proces, poate fi asimilată unei decizii în sensul dispoziţiilor legale pentru a se reţine autoritatea de lucru judecat. În cauzele *Ponsetti şi Chesnel c. Franţei* şi *Olivierea c. Elveţiei*, Curtea Europeană a stabilit chiar şi în cazul existenţei unor sancţiuni administrative pentru aceeaşi faptă, care ulterior a fost reţinută ca infracţiune într-o altă procedură, că este aplicabil principiul *non bis in idem* întrucât sancţiunea administrativă aplicată îmbracă forma unei sancţiuni penale, chiar dacă a fost aplicat de către o autoritate administrativă. Aceleaşi principiu este consacrat în dispoziţiile art. 50 din Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene şi în art. 14 parag. 7 din Pactul internaţional privind drepturile civile şi politice al ONU, pe care România le-a ratificat, interpretându-se prin prisma acestor dispoziţii, în sensul că se aplică mai larg cu referire la existenţa unei duble urmăriri penale pentru aceeaşi faptă. Chiar dacă România nu este membru cu drepturi depline al Acordului Schengen, interpretarea dată art. 54 din Convenţia de aplicare a acordului, care recunoaşte aplicarea principiului *non bis in idem* între statele membre, prin decizia Curţii de Justiţie, în cauzele *Huseyn Gozutok* şi *Klaus Brugge*, poate fi luată în considerare cu valoare de principiu, asimilându-se decizia dată de o autoritate judiciară care hotărăşte în mod definitiv asupra unei

cauze penale, cu o hotărâre judecătorească de achitare. Pentru aceste considerente se apreciază că în cauză există autoritate de lucru judecat *(C.A. Cluj, secția penală și de minori, decizia nr. 58/A/11.05.2010, în BJ C.A. Cluj 2010).*

6. a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii [art. 16 alin. (1) lit. h) NCPP];

- efectuarea unei proceduri penale sau continuarea unei proceduri inițiate de autoritățile judiciare române competente, pentru o faptă care constituie infracțiune conform legii române, poate fi transferată unui stat străin;

- autoritățile judiciare române pot solicita autorităților competente ale altui stat exercitarea unei proceduri penale sau continuarea acesteia, dacă transferul procedurii penale servește intereselor unei bune administrări a justiției sau favorizează reintegrarea socială în caz de condamnare, în unul dintre următoarele cazuri:

a) persoana învinuită de săvârșirea infracțiunii se află în executarea unei pedepse pe teritoriul statului solicitat, pentru o infracțiune mai gravă decât cea comisă în România;

b) persoana învinuită de săvârșirea infracțiunii locuiește pe teritoriul statului solicitat și, în temeiul legii acestui stat, extrădarea sau predarea a fost refuzată ori ar fi refuzată în cazul formulării unei cereri sau al emiterii unui mandat european de arestare;

c) persoana învinuită de săvârșirea infracțiunii locuiește pe teritoriul statului solicitat și, în temeiul legii acestui stat, recunoașterea hotărârii penale definitive de condamnare pronunțate de instanța română a fost refuzată ori nu corespunde ordinii juridice interne a acelui stat, dacă persoana condamnată nu a început executarea pedepsei, iar executarea nu este posibilă chiar având deschisă calea extrădării ori a predării.

- transferul procedurii penale poate fi solicitat și atunci când autoritățile judiciare române apreciază, în funcție de particularitățile cauzei, că prezența persoanei învinuite de săvârșirea infracțiunii la cercetarea penală nu poate fi asigurată și acest lucru este posibil în statul străin;

- având în vedere că, după ce transferul procedurii penale a fost aprobat de statul solicitat, nicio altă procedură pentru aceeași faptă nu mai poate fi începută de autoritățile judiciare române, transferul de proceduri constituie un impediment la punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale;

- totuși, statul român redobândește dreptul de a începe sau, după caz, de a relua urmărirea penală pentru acea faptă dacă: *a)* statul solicitat îl informează că nu poate finaliza urmărirea penală ce i-a fost transferată; *b)* ulterior, ia cunoștință de existența unui motiv care ar împiedica cererea de transfer al procedurii penale.

7. imunitatea politică ori de jurisdicție.

- imunitatea politică: este conferită Președintelui României pe durata mandatului; pentru infracțiunile comise înainte de începerea mandatului prezidențial ori pentru cele săvârșite în cursul acestuia, cu excepția înaltei trădări, nu poate fi începută sau continuată urmărirea penală, nu se poate dispune trimiterea în judecată, și nici nu se poate desfășura judecata; cauza de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale

operează şi în perioada în care preşedintele este suspendat din funcţie, încetând a-şi mai produce efectele la terminarea mandatului;

- imunitatea de jurisdicţie decurge din imunitatea diplomatică şi priveşte: *(i)* reprezentanţii diplomatici ai statelor străine (membri ai Corpului diplomatic şi consular: ambasadori, ataşaţi diplomatici, consuli etc.); *(ii)* de alte persoane care, în conformitate cu tratatele internaţionale, nu sunt supuse jurisdicţiei penale a statului român (de exemplu, primul ministru al unui stat străin aflat în vizită diplomatică în România, reprezentanţii unor organizaţii internaţionale, militarii unei armate străine aflaţi în tranzit ori staţionaţi pe teritoriul României cu consimţământul statului român etc.).

B. Soluţii

- NCPP a restructurat logica soluţiilor pe care procurorul le poate dispune în cursul urmăririi penale; astfel, potrivit NCPP, procurorul poate dispune fie clasarea atunci când există vreun impediment dintre cele prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. e)-j) NCPP (care înlocuieşte soluţiile de neîncepere a urmăririi penale, încetare a urmăririi penale, clasare), fie renunţarea la urmărire penală (soluţie care consacră principiul oportunităţii, şi, prin urmare, nu se raportează la impedimentele prevăzute de art. 16 NCPP);

- atunci când sesizarea îndeplineşte condiţiile legale de admisibilitate, dar din cuprinsul acesteia rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) NCPP, procurorul dispune *prin ordonanţă, clasarea*;

- deopotrivă, în ipoteza în care din cursul urmării penale (indiferent dacă aceasta a fost începută in rem sau s-a dispus continuarea acesteia faţă de suspect, ori dacă s-a pus în mişcare acţiunea penală) rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) NCPP, procurorul dispune, *prin ordonanţă, clasarea*;

- clasarea, pentru existenţa vreunuia dintre cazurile prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) NCPP se poate dispune *de procuror şi prin rechizitoriu*, alături de soluţia de trimitere în judecată pentru alte fapte;

- dacă urmărirea penală a fost începută *in rem*, şi se constată existenţa uneia dintre cauzele care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale (amnistia, prescripţia), prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. f) NCPP, şi nu există suspect în cauză (de exemplu, când urmarea socialmente periculoasă nu este imputabilă unei persoane ori în situaţia în care, în ciuda diligenţelor depuse de organele de urmărire penală, făptuitorul nu a putut fi descoperit), procurorul dispune, prin ordonanţă, *clasarea*;

- în situaţia în care existenţa uneia dintre cauzele care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) NCPP se constată în cursul judecăţii, *instanţa, prin hotărâre (sentinţă sau decizie), dispune* încetarea procesului penal;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi poate analiza dacă există un impediment la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale în ipotezele în care acesta se pronunţă cu privire la măsurile preventive; astfel, art. 202 alin. (2) NCPP prevede că nicio măsură preventivă nu poate fi dispusă, confirmată, prelungită sau menţinută

dacă există o cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale printre cele prevăzute la art. 16 NCPP;

- judecătorul de cameră preliminară nu are competenţa de a analiza în procedura de cameră preliminară dacă există vreun impediment dintre cele prevăzute de art. 16 NCPP şi nici nu poate dispune o soluţie cu privire la acţiunea penală.

4.3. Ordinea de prioritate a reţinerii cauzelor care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale

- analiza art. 16 NCPP relevă următoarea ordine de aplicabilitate a impedimentelor la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale:

a) în situaţia în care într-o cauză este incident atât vreun caz care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale pe motiv de lipsă a temeiului de drept, cât şi unul care lipseşte de obiect acţiunea penală, se va da prioritate primului, întrucât presupune inexistenţa infracţiunii [de pildă, dacă se constată că fapta suspectului nu întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii şi că a intervenit prescripţia specială a răspunderii penale, se va dispune numai clasarea în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) NCPP];

b) dacă într-o cauză sunt incidente mai multe cauze care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP, soluţia de clasare, respectiv achitare, se va dispune numai pe un singur temei, primul dintre acestea în ordine cronologică (odată reţinut primul temei de stingere a acţiunii penale, următoarele nu mai au obiect); prin ordinea cronologică se înţelege ordinea în care acestea sunt enumerate în art. 16 NCPP iar nu succesiunea în timp a constatării impedimentelor de către organele de urmărire penală [de pildă, dacă procurorul constată că o faptă nu a fost săvârşită de inculpat, dar şi că nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracţiunii, va dispune clasarea numai pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. b) NCPP];

c) în ipoteza în care într-o cauză sunt incidente mai multe cauze care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) NCPP, soluţia de clasare, respectiv încetare a procesului penal, se va dispune numai pe un singur temei, primul dintre acestea în ordine cronologică (odată reţinut primul temei de stingere a acţiunii penale, următoarele nu mai au obiect); de pildă, în ipoteza în care instanţa constată, după schimbarea încadrării juridice a faptei dintr-o infracţiune care se urmărea din oficiu într-o infracţiune care se urmăreşte la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, că aceasta din urmă nu doreşte să formuleze plângere prealabilă, dar şi intervenţia prescripţiei speciale a răspunderii penale, va dispune clasarea numai în temeiul art. 16 alin. (1) lit. e) NCPP);

d) în ipoteza în care într-o cauză sunt incidente atât mai multe cauze care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP, cât şi mai multe cauze prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) NCPP, se va dispune numai clasarea, respectiv achitarea, şi numai pe un singur temei, primul dintre cele prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP, în ordine cronologică [de pildă, dacă procurorul constată că o faptă nu a fost săvârşită de inculpat, dar şi că nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracţiunii, precum şi că lipseşte

plângerea prealabilă şi a intervenit prescripţia răspunderii penale, va dispune numai clasarea doar pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. b) NCPP].

Soluţiile de mai sus trebuie aplicate având întotdeauna în vedere şi jurisprudenţa Curţii de la Strasbourg. Astfel, instanţa europeană a constatat în cauza *Didu c. României*[1] încălcarea prezumţiei de nevinovăţie prin modalitatea de a proceda a instanţei de recurs care a casat hotărârile primei instanţe şi ale instanţei de apel prin care se dispuse achitarea reclamantului şi, reţinând cauza spre judecare, a procedat la o nouă analiză a probelor pe care s-a întemeiat acuzarea, fără a proceda la o noua ascultare a martorilor şi a inculpaţilor şi a dispus încetarea procesului penal. Instanţa europeană a reţinut că aspectele pe care instanţa le-a analizat în vederea pronunţării hotărârii vizează vinovăţia acuzatului şi au avut un caracter esenţial faptic, instanţa fiind chemată să aprecieze dacă acuzatul a comis infracţiunile de fals, uz de fals şi vătămare corporală. Instanţa de recurs a constatat, în urma unei noi analize a probelor care fuseseră administrate în celelalte grade de jurisdicţie şi în temeiul cărora reclamantul fusese achitat, pe de o parte că este cert că infracţiunile au fost comise, iar, pe de altă parte, că a intervenit prescripţia răspunderii penale. În viziunea Curţii Europene această motivare poate da impresia că reclamantul a comis infracţiunile pentru care a fost trimis în judecată. Instanţa europeană a reţinut că din această motivare rezultă că instanţa nu s-a limitat a descrie un anumit stadiu al suspiciunii sau un pronostic, ci a prezentat ca stabilite anumite fapte enumerate în rechizitoriu, fără ca o nouă audiere să fie efectuată în cauză şi fără ca instanţa de recurs să se pronunţe cu privire la probele ce ar trebui administrate. Pe cale de consecinţă, Curtea Europeană a apreciat că instanţa de recurs, în timp ce dispunea încetarea procesului penal, a pus sub îndoială nevinovăţia reclamantului, pronunţându-se cu privire la vinovăţia acestuia potrivit Codului penal, încălcând dispoziţiile art. 6 parag. 2 din Convenţia europeană.

În acelaşi sens a procedat Curtea Europeană în cauza *Lagardère c. Franţei*[2] unde a apreciat că a existat o încălcare a prezumţiei de nevinovăţie prin modalitatea de motivare a hotărârii prin care instanţa penală a reţinut vinovăţia acuzatului decedat cu ocazia soluţionării acţiunii civile (exercitată contra moştenitorilor inculpatului) rămasă pe rolul acesteia după stingerea acţiunii penale prin deces. Astfel, instanţa europeană a reţinut că afirmaţii cum ar fi „sistemul conceput de Domnul Jean-Luc Lagardère (*inculpatul decedat* – n.n.) întruneşte elementele constitutive ale infracţiunii de abuz de bunurile societare" sau „elementele constitutive ale infracţiunii de abuz de bunurile societare comise în dauna societăţilor Matra şi Hachette au fost întrunite, pentru acea perioadă, în sarcina lui Jean-Luc Lagardère". Instanţa europeană a conchis că această exprimare nu lasă să planeze vreun dubiu că instanţa a considerat că tatăl reclamantului (*succesor al acestuia în latura civilă a procesului penal* – n.n.) este vinovat de infracţiunea de care a fost acuzat, în condiţiile în care acţiunea penală era stinsă prin decesul acuzatului, iar vinovăţia acestuia nu a fost vreodată stabilită de vreo instanţă în timpul vieţii acestuia. Concluzia care se poate desprinde din această hotărâre este aceea că în viziunea Curţii de la Strasbourg

[1] CEDO, hotărârea din 14 aprilie 2009, în cauza *Didu c. României*, parag. 40-43.
[2] CEDO, hotărârea din 12 aprilie 2012, în cauza *Lagardère c. Franţei*, parag. 84-88.

instanţele naţionale nu se pot pronunţa cu privire la vinovăţia penală a unei persoane decedate înainte de a fi condamnată definitiv, într-o acţiune civilă exercitată împotriva moştenitorilor acesteia.

§5. Continuarea procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului

- este un drept al suspectului sau inculpatului cu privire la care se poate dispune clasarea (după începerea urmăririi penale) sau încetarea procesului penal (în cursul judecăţii), ca urmare a intervenţiei amnistiei antecondamnatorii, prescripţiei răspunderii penale, retragerii plângerii prealabile ori a unei cauze de nepedepsire, sau de neimputabilitate ori în cazul dispunerii faţă de suspect sau inculpat a soluţiei de renunţare la urmărirea penală, de a solicita continuarea procesului penal pentru a putea demonstra existenţa unui caz ce împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) ipoteza I[1] NCPP, în vederea dispunerii de către procuror sau de instanţa de judecată a soluţiei clasare, respectiv a achitării pentru unul dintre aceste temeiuri; de acest drept nu beneficiază făptuitorul cu privire la care s-a dispus clasarea (atunci când soluţia de clasare s-a dispus ca urmare a faptului că impedimentele enumerate mai sus au fost constatate din chiar cuprinsul actului de sesizare, fără a fi începută urmărirea penală), şi nici persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente;

- dacă acest drept, derivat din dreptul de apărare, a fost exercitat, organele de urmărire penală sau instanţa au obligaţia de a continua procesul penal;

- în situaţia în care, după continuarea procesului penal, se constată existenţa vreunuia dintre cazurile prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. a)-d) ipoteza I NCPP, procurorul dispune clasarea, iar instanţa de judecată pronunţă achitarea, având în vedere unul dintre aceste temeiuri (de pildă, 1. în ipoteza în care procurorul dispuse clasarea reţinând existenţa unei cauze de neimputabilitate, iar după continuarea urmăririi penale se constată existenţa unei cauze justificative, se va dispune clasarea, având în vedere acest impediment care este prioritar; 2. dacă procurorul a dispus renunţarea la urmărirea penală, iar după continuarea urmăririi penale se reţine existenţa unui impediment la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale dintre cele prevăzute la art. 16 NCPP, se va dispune clasarea);

- în cazul în care, după continuarea procesului penal, nu se constată existenţa vreunuia dintre cazurile prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. a)-d) ipoteza I NCPP, procurorul dispune clasarea, iar instanţa de judecată încetarea procesului penal ca urmare a intervenţiei amnistiei antecondamnatorii, prescripţiei răspunderii penale, retragerii plângerii prealabile ori a unei cauze de nepedepsire sau de neimputabilitate, sau soluţia de renunţare la urmărirea penală;

---

[1] Impedimentul la punerea în mişcare a acţiunii penale sau la exercitarea acesteia, care se solicită a fi constatat, este unul dintre următoarele: fapta nu există; fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârşită cu vinovăţia prevăzută de lege; nu există probe că o persoană a săvârşit infracţiunea, respectiv există o cauză justificativă.

- împotriva ordonanței de clasare, sau dispoziției din rechizitoriu prin care se dispune încetarea urmăririi penale pe motivul privind intervenția amnistiei antecondamnatorii, prescripției răspunderii penale, retragerii plângerii prealabile ori a unei cauze de nepedepsire, sau de neimputabilitate, se poate formula plângere în temeiul art. 340 NCPP prin care să se solicite schimbarea temeiului reținut de procuror cu unul dintre cele prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) NCPP.

Secțiunea a 8-a. Exercitarea acțiunii civile

- acțiunea civilă se exercită în procesul penal după ce a fost pusă în mișcare din oficiu sau prin constituirea de parte civilă.

§1. Dreptul de opțiune al persoanei prejudiciate prin săvârșirea unei infracțiuni

- reprezintă dreptul persoanei vătămate printr-o infracțiune de a opta între exercitarea acțiunii civile în fața instanței civile sau constituirea în calitate de parte civilă în cadrul procesului penal;

Dreptul la opțiune este limitat în cazul în care:

(i) persoana prejudiciată prin infracțiune este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, când acțiunea civilă se exercită din oficiu în cadrul procesului penal;

(ii) persoana prejudiciată prin infracțiune a transmis dreptul la repararea prejudiciului pe cale convențională unei alte persoane, aceasta nu poate exercita acțiunea civilă în cadrul procesului penal, ci numai prin acțiune separată în fața instanței civile [art. 20 alin. (7) NCPP].

Dreptul de opțiune al persoanei vătămate are, în principiu, *caracter definitiv* (*electa una via non datur recursus ad alteram*), ceea ce presupune că, odată aleasă calea (instanței civile sau a instanței penale) de reparare a prejudiciului, persoana vătămată nu poate, în principiu, renunța la ea, pentru a urma pe cea pentru care nu optase inițial, sub sancțiunea pierderii dreptului de a obține repararea prejudiciului.

Cu titlu de excepție, persoana vătămată sau succesorii acesteia care au ales să se constituie parte civilă în cadrul procesului penal poate/pot părăsi această cale, adresându-se instanței civile, când:

a) urmărirea penală sau judecata au fost suspendate (art. 312 NCPP sau art. 367-368 NCPP), în scopul de a se asigura posibilitatea persoanei vătămate de a-și valorifica dreptul subiectiv în fața unei instanțe civile;

b) când procurorul a dispus clasarea. În această împrejurare acțiunea penală este stinsă prin actul procurorului, conflictul de drept penal neajungând în fața instanței. Este deschisă, astfel, posibilitatea persoanei vătămate să se adreseze instanței civile

pentru a se pronunţa asupra pretenţiilor sale, instanţă ce nu este ţinută de soluţia dată de procuror;

c) în cazul în care instanţa penală a lăsat nesoluţionată acţiunea civilă în caz de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal, în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi, lit. e), f), g), i) şi j) NCPP[1], sau în cazul în care instanţa admite acordul de recunoaştere a vinovăţiei şi între părţi nu s-a încheiat tranzacţie sau acord de mediere cu privire la acţiunea civilă; deopotrivă, instanţa lasă nesoluţionată acţiunea civilă şi în cazul în care moştenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părţii civile nu îşi exprimă opţiunea de a continua exercitarea acţiunii civile sau, după caz, partea civilă nu indică moştenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părţii responsabile civilmente în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desfiinţării ori dizolvării părţii civile/părţii responsabile civilmente, după caz;

- în cazul în care persoana vătămată constituită parte civilă în procesul penal părăseşte calea penală, în alte situaţii decât cele de excepţie enumerate mai sus, pierde dreptul de a obţine acoperirea prejudiciului pe cale judiciară;

- atunci când persoana vătămată constituită parte civilă în procesul penal renunţă la pretenţiile civile, nu mai poate reveni ulterior în cursul procesului penal asupra renunţării şi nici nu poate introduce acţiune la instanţa civilă pentru aceleaşi pretenţii;

Dacă persoana prejudiciată prin infracţiune (persoana vătămată sau succesorii acesteia) a formulat cerere de chemare în judecată a infractorului în faţa instanţei civile, poate părăsi calea civilă:

(i) în situaţia în care acţiunea penală a fost pusă în mişcare după ce persoana prejudiciată a înregistrat cererea de chemare în judecată la instanţa civilă;

(ii) în cazul în care urmărirea penală sau judecata a fost reluată după suspendare, cu excepţia situaţiei în care instanţa civilă a pronunţat deja o hotărâre chiar nedefinitivă cu privire la cererea de chemare în judecată a persoanei prejudiciate prin infracţiune; chiar dacă NCPP nu prevede explicit, o soluţie similară ar trebui să fie aplicată şi în ipoteza în care urmărirea penală a fost redeschisă după dispunerea unei soluţii de clasare sau renunţare la urmărirea penală.

- în cazul în care procesul penal a fost reluat după suspendare, iar persoana prejudiciată decide să nu părăsească calea civilă, acţiunea civilă se suspendă pe o perioadă de cel mult un an, dacă în procesul penal a fost pusă în mişcare acţiunea penală;

---

[1] Instanţa lasă nesoluţionată acţiunea civilă când constată existenţa vreunuia dintre următoarele impedimente:

b) fapta nu este prevăzută de legea penală;

e) lipseşte plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiţie prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mişcare a acţiunii penale;

f) a intervenit amnistia sau prescripţia, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică;

g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracţiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condiţiile legii;

i) există autoritate de lucru judecat;

j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

- dacă persoana prejudiciată prin infracţiune părăseşte calea civilă, în alte situaţii decât cele de excepţie enumerate mai sus, pierde dreptul de a obţine acoperirea prejudiciului pe cale judiciară.

§2. Condiţii pentru exercitarea acţiunii civile în procesul penal

Pentru exercitarea acţiunii civile în procesul penal trebuie îndeplinite următoarele condiţii:

(i) să existe o faptă ilicită constând într-o infracţiune[1];

- infracţiunea reprezintă atât temeiul răspunderii penale, cât şi cel al răspunderii civile;

- fapta ilicită poate consta fie într-o acţiune, fie într-o inacţiune.

(ii) infracţiunea să fi produs un prejudiciu material sau moral;

- prejudiciul trebuie să fie *cert* (existenţa sa să fie sigură şi să existe posibilitatea evaluării sale) şi *să nu fi fost deja reparat* (de făptuitor, de o societate de asigurare, ori de o terţă persoană care nu era obligată legal sau convenţional la repararea pagubei);

- prejudiciul poate fi *actual sau viitor* (de pildă, pierderea pentru viitor a capacităţii de muncă, ca urmare a infracţiunii săvârşite, diminuarea în viitor a veniturilor ca urmare a aflării persoanei vătămate în concediu medical); potrivit art. 1385 alin. (2) NCC, se vor putea acorda despăgubiri şi pentru un prejudiciu viitor dacă producerea lui este neîndoielnică; nu poate fi solicitată repararea prejudiciului eventual;

- sarcina probei existenţei prejudiciului şi a întinderii acestuia aparţine părţii civile sau procurorului, în cazul în care acţiunea civilă se exercită din oficiu ori în cazul în care prejudiciul reprezintă chiar o condiţie pentru existenţa infracţiunii.

Sustragerea unei colecţii de obiecte de artă este de natură a cauza celui păgubit, pe lângă prejudiciul material, şi un prejudiciu moral, prin pierderea obiectelor de artă de care era puternic ataşat. De asemenea, constituie un prejudiciu moral sustragerea manuscriselor unei teze de doctorat şi a unui roman, pe care cel păgubit trebuie să le reconstituie cu vădite eforturi intelectuale *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 5263/2001, www.legalis.ro).*

Instanţa sesizată cu judecarea infracţiunii de şantaj are îndatorirea ca să examineze pretenţiile formulate de victima constituită parte civilă şi, în măsura în care le găseşte îndreptăţite, să-l oblige pe inculpat la repararea prejudiciului cauzat prin săvârşirea acelei infracţiuni. Nu se poate considera că o atare infracţiune nu este susceptibilă a fi cauzatoare de prejudiciu pe motiv că acţiunea inculpatului, fiind îndreptată spre lezarea libertăţii psihice a persoanei vizate, nu

[1] *Ratione temporis* regulile noului Cod civil vor fi aplicate numai faptelor ilicite cauzatoare de prejudicii comise după intrarea sa în vigoare. Faptele ilicite comise înainte de intrarea în vigoare a noului Cod vor fi suspuse legislaţiei civile în vigoare la acel moment (art. 3 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil).

ar avea un obiect material, câtă vreme, prin acţiunea de constrângere exercitată, persoana respectivă a fost deposedată de o sumă de bani *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 1036/1999, în I. Neagu, A. Crişu, p. 19).*

Este inadmisibilă acţiunea civilă având ca obiect plata pensiei de întreţinere restante exercitată în cadrul procesului penal privind infracţiunea de abandon de familie, în cazul în care această sumă poate fi executată silit în baza unei sentinţe civile ce reprezintă titlu executoriu, evitându-se astfel pronunţarea a două hotărâri care să reprezinte titluri executorii pentru aceeaşi obligaţie *(Trib. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 355/A/2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 718).*

(iii) să existe o legătură de cauzalitate între infracţiunea săvârşită şi prejudiciul produs;

(iv) să existe vinovăţia făptuitorului în producerea prejudiciului;

- fapta ilicită cauzatoare de prejudiciu poate fi săvârşită cu intenţie sau din culpă[1]; infractorul va răspunde civil pentru culpa cea mai uşoară (*culpa levissima*) în producerea prejudiciului [art. 1357 alin. (2) NCC];

- art. 1358 NCC prevede drept *criterii pentru aprecierea vinovăţiei civile*:

1. împrejurările în care s-a produs prejudiciul, *străine de persoana autorului faptei;*

- va fi avut în vedere pentru aprecierea existenţei vinovăţiei civile comportamentul unui *bonus pater familias* (omul normal, mediu, care îşi desfăşoară viaţă cotidiană cu prudenţă şi diligenţă, avându-se totodată în vedere şi împrejurările concrete ale săvârşirii faptei).

2. faptul că prejudiciul a fost cauzat de un profesionist în exploatarea unei întreprinderi.

- persoanelor calificate de Codul civil drept profesionişti (de pildă, medicii, inginerii, avocaţii etc.), li se va stabili un nivel mai ridicat de exigenţă în evaluarea vinovăţiei, având în vedere cunoştinţele de specialitate pe care aceştia le deţin, în cazul în care fapta ilicită este comisă în desfăşurarea profesiei sau activităţii în care sunt specializaţi;

- Noul Cod civil a reglementat modalitatea de reparare a pagubei în situaţia *culpei concurente* a victimei infracţiunii cu cea a inculpatului, prevăzând în art. 1371

---

[1] Art. 16 NCC defineşte vinovăţia în civil în mod similar cu cea din penal prevăzând că:

„*(1)* Dacă prin lege nu se prevede altfel, persoana răspunde numai pentru faptele sale săvârşite cu intenţie sau din culpă.

(2) Fapta este săvârşită cu intenţie când autorul prevede rezultatul faptei sale şi fie urmăreşte producerea lui prin intermediul faptei, fie, deşi nu îl urmăreşte, acceptă posibilitatea producerii acestui rezultat.

(3) Fapta este săvârşită din culpă când autorul fie prevede rezultatul faptei sale, dar nu îl acceptă, socotind fără temei că nu se va produce, fie nu prevede rezultatul faptei, deşi trebuia să îl prevadă. Culpa este gravă atunci când autorul a acţionat cu o neglijenţă sau imprudenţă pe care nici persoana cea mai lipsită de dibăcie nu ar fi manifestat-o faţă de propriile interese.

(4) Atunci când legea condiţionează efectele juridice ale unei fapte de săvârşirea sa din culpă, condiţia este îndeplinită şi dacă fapta a fost săvârşită cu intenţie".

alin. (1) NCC că atunci când: „victima a contribuit cu intenţie sau din culpă la cauzarea ori la mărirea prejudiciului sau nu le-a evitat, în tot sau în parte, deşi putea să o facă, cel chemat să răspundă va fi ţinut numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o"; participarea victimei infracţiunii la producerea prejudiciului este detaliată în Noul Cod civil prin enumerarea ipotezelor de implicare a victimei: *cauzarea, mărirea* sau *evitarea prejudiciului*; aşadar, în această situaţie, despăgubirile ce se cuvin victimei se acordă proporţional cu gradul de vinovăţie a inculpatului în producerea pagubei;

- nu va fi obligat la repararea integrală a pagubei nici inculpatul care nu are o culpă exclusivă în producerea prejudiciului, la aceasta contribuind şi victima iresponsabilă, lipsită de discernământ (de pildă, o persoană lipsită de discernământ se angajează în traversarea străzii printr-un loc nepermis, fiind accidentată de un şofer care conducea autoturismul cu viteză neregulamentară şi sub influenţa băuturilor alcoolice); şi în acest caz despăgubirile ce se cuvin victimei se acordă proporţional cu gradul de vinovăţie a inculpatului în producerea pagubei;

- tot astfel, potrivit art. 1371 alin. (2) NCC inculpatul nu va fi obligat la repararea integrală a pagubei în cazul în care la cauzarea prejudiciului au contribuit atât fapta sa săvârşită, cu intenţie sau din culpă, *cât şi forţa majoră, cazul fortuit ori fapta terţului pentru care autorul nu este obligat să răspundă*; în această situaţie inculpatul va răspunde civil numai în limitele contribuţiei sale efective la producerea pagubei.

Existenţa vinovăţiei sub forma culpei se evaluează atât în raport cu criteriul obiectiv, al posibilităţii oricărui om atent, aflat în aceleaşi împrejurări ca şi făptuitorul, de a prevedea rezultatul, cât şi cu criteriul subiectiv al posibilităţii făptuitorului de a prevedea rezultatul în raport cu însuşirile, capacitatea, experienţa de viaţă şi starea psiho-fizică a acestuia în momentul săvârşirii faptei. În cazul uciderii unei persoane prin acţiunea animalelor aflate în proprietatea inculpatului, lipsa culpei, constatată în raport cu aceste criterii, deşi înlătură existenţa infracţiunii de ucidere din culpă, nu înlătură răspunderea delictuală pentru prejudiciul cauzat de animale, deoarece această formă de răspundere se întemeiază pe prezumţia de culpă în supraveghere, de vinovăţie în exercitarea pazei juridice şi pe ideea de garanţie din partea paznicului juridic al animalului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2259/04.04.2005, www.legalis.ro).*

Ca regulă, gravitatea faptei nu constituie un criteriu pentru stabilirea cuantumului despăgubirilor, autorul faptei urmând a răspunde integral pentru prejudiciul cauzat. Cu toate acestea, în cazul în care paguba a fost cauzată atât din culpa autorului faptei, cât şi din culpa victimei, adică din culpa lor comună, nu există niciun temei juridic în baza căruia partea din paguba cauzată prin culpa victimei să fie reparată de autor. Despăgubirile civile, pe care trebuie să le suporte autorul, nu vor reprezenta, în astfel de situaţii, repararea integrală a pagubei, ci numai a unei părţi a acesteia, întinderea ei determinându-se în raport cu gravitatea culpelor autorului şi victimei, stabilită pe baza probelor administrate de autorităţile judiciare. Ca atare, în situaţia producerii pagubei în patrimoniul unităţii sanitare din cauza culpei comune a inculpatului şi a persoanei

vătămate, operează principiul de drept civil al răspunderii în raport cu întinderea culpei, despăgubirile datorate fiind diminuate corespunzător. Neexistând, astfel cum s-a arătat anterior, niciun temei de drept pentru a se deroga de principiul enunţat, inculpatul urmează a fi obligat a plăti unităţii sanitare cheltuielile necesitate de asistenţa medicală acordată persoanei vătămate numai în raport cu propria sa culpă. În cauza dedusă judecăţii, s-a reţinut că inculpatului B.I. a săvârşit infracţiunea de tentativă la omor calificat în stare de provocare. Reţinerea circumstanţei legale atenuante a provocării are consecinţe directe asupra rezolvării acţiunii civile alăturate acţiunii penale. Sub acest aspect, se constată că a exercitat acţiunea civilă în procesul penal numai Spitalul Clinic de Urgenţă Bucureşti, care a acordat asistenţa medicală persoanei vătămate B.F., cheltuielile avansate fiind de 1.648,47 lei. Reţinându-se, în raport cu probele cauzei (reacţia inculpatului a fost determinată de o provocare a persoanei vătămate, dar şi de starea sa psihică precară) o culpă a inculpatului în proporţie de 70% şi a victimei de 30%, cheltuielile de spitalizare vor fi reduse corespunzător, inculpatul urmând a fi obligat la despăgubiri către unitatea sanitară în raport de culpa sa *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 167/20.01.2010, www.legalis.ro).*

În cazul existenţei provocării, instanţa trebuie să stabilească proporţia dintre culpa făptuitorului şi cea a persoanei vătămate în producerea daunelor şi să oblige, în raport cu aceasta, la despăgubiri pentru daune materiale şi, dacă este cazul, pentru daune morale. Despăgubirile ocazionate de cheltuielile făcute de instituţiile sanitare cu asistenţa medicală acordată victimei infracţiunii trebuie stabilite, în caz de provocare, tot în raport cu culpa inculpatului în producerea prejudiciului *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 195/17.01.2001, www.legalis.ro).*

Instanţa penală învestită cu judecarea acţiunii penale în cazul infracţiunilor cu efecte complexe, cum sunt cele de ucidere din culpă şi de vătămare corporală din culpă săvârşite de un conducător auto, a fost învestită să judece acţiunea civilă, alăturată celei penale, prin constituirea persoanei vătămate ca parte civilă, atât cu privire la pretenţiile formulate în legătură cu decesul victimei sau cu vătămările corporale suferite, cât şi cu privire la pretenţiile referitoare la bunurile distruse ori deteriorate ca urmare a aceleiaşi fapte *(I.C.C.J., Secţiile Unite, Decizia nr. 1/2004, www.legalis.ro).*

(v) să existe o constituire legală de parte civilă în procesul penal, cu excepţia situaţiilor în care acţiunea civilă este exercitată din oficiu.

Instanţa de fond a greşit obligându-l pe inculpat şi la plata dobânzii legale aferente sumei dispuse, câtă vreme partea vătămată, constituită ca parte civilă în procesul penal nu a solicitat şi aceasta. Obligându-l pe inculpat să plătească contravaloarea pagubei produse, repararea pagubei este asigurată, iar instanţa de fond nu poate acorda mai mult decât s-a cerut (*plus petita*), în condiţiile în care partea civilă nu a făcut dovada folosului de care a fost lipsită *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 1284/1995, în I. Neagu, A. Crişu, p. 24).*

§3. Repararea prejudiciului produs prin infracţiune în procesul penal

- potrivit art. 19 alin. (5) NCPP repararea prejudiciului material şi moral se face potrivit dispoziţiilor legii civile.

3.1. Noţiune. Întinderea reparaţiei

- art. 1381 NCC prevede că *orice prejudiciu* (material, moral rezultat din vătămarea integrităţii corporale, din încălcarea libertăţii sexuale etc.) dă dreptul la reparaţie, care se naşte din ziua cauzării prejudiciului, chiar dacă acest drept nu poate fi valorificat imediat;

- în ceea ce priveşte *întinderea reparaţiei,* răspunderea delictuală a inculpatului este guvernată de principiul reparării integrale a prejudiciului produs prin infracţiune [art. 1385 alin. (1) NCC], însă în limitele în care partea civilă a exercitat acţiunea civilă în procesul penal;

- despăgubirea acordată părţii civile trebuie să cuprindă pierderea suferită de cel prejudiciat (*damnum emergens*), câştigul pe care în condiţii obişnuite partea civilă ar fi putut să îl realizeze şi de care a fost lipsit (*lucrum cessans*), precum şi cheltuielile pe care aceasta le-a făcut pentru evitarea sau limitarea prejudiciului [art. 1385 alin. (3) NCC];

- Noul Cod civil a prevăzut posibilitatea acoperirii şi a prejudiciului cert, actual sau viitor creat prin *pierderea şansei efective de a obţine un avantaj sau de a evita o pagubă* (de pildă, prejudiciul creat prin lipsirea de libertate a unei persoane care, neputând participa la încheierea unei tranzacţii în calitate de consultant, a pierdut şansa obţinerii unui comision semnificativ); în acest caz reparaţia va fi proporţională cu probabilitatea obţinerii avantajului ori, după caz, a evitării pagubei, ţinând cont de împrejurări şi de situaţia concretă a victimei [art. 1385 alin. (4) NCC].

Spre deosebire de despăgubirile pentru daune materiale, care se stabilesc pe bază de probe, despăgubirile pentru daune morale se stabilesc pe baza evaluării instanţei de judecată. În cazul infracţiunilor contra persoanei, evaluarea despăgubirilor pentru daune morale – în scopul de a nu fi una pur subiectivă sau de a nu tinde către o îmbogăţire fără just temei – trebuie să ţină seama de suferinţele fizice şi morale susceptibil în mod rezonabil a fi fost cauzate prin fapta săvârşită de inculpat, precum şi de toate consecinţele acesteia, relevate de actele medicale ori de alte probe administrate. Răspunderea delictuală este guvernată de principiul reparării integrale a prejudiciului material şi moral cauzat prin fapta săvârşită şi, prin urmare, cuantumul despăgubirilor nu poate fi limitat în raport cu posibilităţile de plată ale inculpatului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2617/09.07.2009, www.legalis.ro).*

Repararea integrală a prejudiciului presupune recuperarea atât a pagubei efective, cât şi a beneficiului nerealizat. Obligarea inculpatului la plata contravalorii gazelor naturale sustrase, stabilită în funcţie de preţurile practicate la data pronunţării hotărârii, în condiţiile în care de la data epuizării infracţiunii continue preţul gazelor naturale a cunoscut mai multe majorări, are caracterul

unui tratament inechitabil pentru autorul infracţiunii. La aprecierea întinderii prejudiciului, vor fi avute în vedere preţurile practicate la data producerii prejudiciului, acoperirea folosului nerealizat urmând a se realiza prin acordarea dobânzilor legale, calculate de la data producerii pagubei şi până la achitarea integrală a debitului, dobânzi ce se adaugă prejudiciului constatat *(C.A. Ploieşti, secţia penală, decizia nr. 603/23.06.2005, în A. Trancă, op. cit., p. 151).*

Repararea pagubei produse prin infracţiune în modalitatea acordării despăgubirilor băneşti stabilite într-o sumă globală trebuie să cuprindă atât pierderea efectivă, cât şi beneficiul nerealizat de partea civilă, care urmează să fie calculat potrivit legii. În cazul în care obiectul material al faptei reţinute în sarcina inculpatului constă într-o sumă de bani, beneficiul nerealizat îl reprezintă dobânzile legale aferente şi, deci, el trebuie obligat la plata acestora, cerute de partea civilă, începând cu data comiterii ultimului act infracţional – dată la care suma însuşită s-a transformat într-o creanţă certă, lichidă şi exigibilă, adică într-o obligaţie de restituire a sumei de bani – şi până la achitarea integrală a debitului *(C.A. Ploieşti, în notă la decizia nr. 1360/R/1999, în I. Neagu, A. Crişu, p. 22).*

În cazul emiterii unei file cec ştiind că pentru valorificarea lui nu există provizia necesară, momentul efectiv al înregistrării prejudiciului în patrimoniul persoanei vătămate este data prezentării ceculuí la plată. Recuperarea prejudiciului nerealizat se asigură prin obligarea inculpatului, ca debitor al obligaţiei, la plata dobânzii legale calculate de la data prezentării ceculuí la plată către tras, aceasta fiind data de la care partea civilă este lipsită de folosinţa sumei înscrise în instrumentul de plată *(C.A. Ploieşti, secţia penală, decizia nr. 843/23.09.2005, în A. Trancă, op. cit., p. 142).*

3.2. Formele reparaţiei

- repararea prejudiciului se face potrivit dispoziţiilor legii civile:

(i) în natură prin: a) restituirea lucrului (de pildă, în situaţia în care bunul sustras prin săvârşirea infracţiunii de tâlhărie a fost găsit la făptuitor); b) restabilirea situaţiei anterioare (de exemplu, obligarea inculpatului de a elibera terenul ocupat prin săvârşirea infracţiunii de tulburare de posesie); c) desfiinţarea totală sau parţială a unui înscris fals şi prin orice alt mijloc de reparare în natură (de pildă, desfiinţarea înscrisului falsificat);

- instanţa are obligaţia de a se pronunţa din oficiu, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, cu privire la desfiinţarea totală sau parţială a unui înscris, ori la restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii [art. 25 alin. (3) NCPP].

În cazul în care, urmare înşelăciunii, a fost încheiat un contract de vânzare-cumpărare, iar dobânditorul bunului vinde, la rândul său, acel bun, prin contract, unui cumpărător de bună-credinţă, ambele contracte trebuie anulate ca măsuri de restabilire a situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 3100/14.06.2001, www.legalis.ro).*

Restabilirea situaţiei anterioare, ca efect al anulării contractului încheiat prin inducerea în eroare a părţilor vătămate, pentru cauză ilicită, presupune anularea actelor de înstrăinare subsecvente, potrivit principiului *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*. Întrucât acest principiu priveşte efectele nulităţii faţă de terţi, aplicarea sa nu se poate face automat, ci doar după analizarea cazurilor de nulitate (absolută sau relativă) cu privire la fiecare dintre contracte. Hotărârea instanţei civile privind constatarea nulităţii absolute a contractelor încheiate prin inducerea în eroare a părţilor vătămate, pentru cauză ilicită, nu are autoritate de lucru judecat în faţa instanţei penale *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 525/A/30.04.2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 718-725).*

În cazul în care, prin împotrivirea la executarea unei hotărâri civile, partea vătămată este lipsită de folosinţa unui teren ce i-a fost atribuit, instanţa trebuie să dispună, din oficiu, restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii, chiar dacă nu există constituire de parte civilă sau partea civilă constituită nu o cere, cu condiţia ca schimbarea acelei situaţii să rezulte în mod vădit din comiterea infracţiunii, iar restabilirea să fie posibilă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3653/30.06.2004, www.legalis.ro).*

Reţinând că inculpaţii au săvârşit infracţiunea de tulburare de posesie prin ocuparea fără drept a unei suprafeţe din terenul proprietatea părţii vătămate şi prin desfiinţarea gardului pus de aceasta, ameninţând-o totodată cu moartea, instanţa a dispus condamnarea lor, iar pe latură civilă a hotărât restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii, în sensul că i-a obligat pe inculpaţi să lase în deplină proprietate şi posesie părţilor civile suprafaţa de teren în litigiu, astfel cum a fost delimitată prin raportul de expertiză judiciară *(Jud. Sectorului 6 Bucureşti, sentinţa nr. 1436/2002, Cpp Ad. 2, p. 97).*

(ii) prin echivalent, prin plata unei sume de bani când repararea în natură nu este posibilă în totul sau în parte (de exemplu, în cazul în care bunul furat nu a fost găsit, inculpatul poate fi obligat la plata unor despăgubiri băneşti echivalente cu valoarea bunului sustras); are caracter subsidiar faţă de repararea în natură.

- Noul Cod civil stipulează o ipoteză suplimentară de reparare prin echivalent a pagubei, atunci când deşi repararea în natură este posibilă, aceasta nu mai prezintă interes pentru partea civilă [art. 1386 alin. (1) NCC]; considerăm că, faţă de dispoziţiile explicite ale art. 14 alin. (3) lit. b) C.proc.pen. potrivit cărora repararea prejudiciului prin echivalent este posibilă numai în cazurile în care nu se poate realiza repararea în natură, această ipoteză va fi aplicabilă numai în cazurile de răspundere delictuală, în care fapta ilicită nu constituie o infracţiune;

- despăgubirea bănească poate fi stabilită de instanţă fie în modalitatea plăţii unei *sume globale* de bani, fie prin plata unor *rate periodice*;

- potrivit art. 1386 alin. (3) NCC dacă prejudiciul are un caracter de continuitate, despăgubirea se acordă sub formă de *prestaţii periodice*; caracterul de continuitate poate fi temporar (de pildă, în cazul în care în urma unei vătămări corporale din culpă se stabileşte că victima infracţiunii a suferit o diminuare a capacităţii de muncă pe o

perioadă de doi ani, sau permanent – de exemplu, în situația în care urmarea vătămării corporale grave este producerea unei infirmități fizice permanente).

3.3. Cazuri și forme speciale de reparare a prejudiciului prevăzute de Noul Cod civil

- Noul Cod civil a prevăzut o serie de dispoziții speciale referitoare la întinderea și formele de răspundere delictuală în cazurile în care prin fapta ilicită se aduce atingere vieții sau integrității corporale a persoanei.

3.3.1. Repararea prejudiciului în cazul vătămării integrității corporale sau a sănătății

Partea civilă poate solicita repararea atât a prejudiciului material, cât și a celui nepatrimonial rezultat din vătămarea integrității corporale sau a sănătății.

A. Repararea prejudiciului material

- în cazul în care prin săvârșirea unei infracțiuni a fost adusă o vătămare a integrității corporale sau a sănătății unei persoane (de pildă, vătămare corporală gravă, vătămare corporală din culpă, violul care a avut ca urmare vătămarea corporală a gravă a victimei, tâlhăria comisă prin exercitarea de acte de violență etc.), despăgubirea trebuie să asigure repararea tuturor prejudiciilor materiale suferite de parte civilă;

- art. 1387 NCC se referă numai la vătămarea integrității corporale sau a sănătății, prin urmare, această dispoziție se aplică în orice situație care a condus la una dintre urmările menționate, deci inclusiv, spre exemplu, în cazul infracțiunilor contra vieții care au rămas în faza tentativei (de pildă, tentativa la infracțiunea de omor calificat are ca efecte, în materie civilă, producerea unui prejudiciu ca urmare a atingerii aduse integrității corporale sau a sănătății persoanei);

- pe lângă criteriile speciale de reparare a prejudiciului prevăzute în mod explicit la art. 1387 NCC, instanța trebuie să asigure repararea integrală a pagubei produse părții civile prin săvârșirea infracțiunii; așadar, se vor repara toate prejudiciile materiale suferite de partea civilă, inclusiv:

(i) prejudiciul creat prin pierderea sau nerealizarea câștigului din muncă;

- se va acorda echivalentul câștigului din muncă de care cel păgubit a fost lipsit sau pe care este împiedicat să îl dobândească, prin efectul pierderii sau reducerii capacității sale de muncă;

- pentru a se stabili *despăgubirea pentru pierderea sau nerealizarea câștigului din muncă* se va avea în vedere: *venitul mediu lunar net din muncă* al părții civile din ultimul an înainte de pierderea sau reducerea capacității sale de muncă *ori*, în lipsa acestuia, *venitul lunar net pe care l-ar fi putut realiza*, ținându-se seama de calificarea profesională pe care o avea sau ar fi avut-o la terminarea pregătirii pe care era în curs să o primească [art. 1388 alin. (1) NCC];

Dacă partea civilă face dovada *posibilității obținerii unui venit din muncă mai mare* în baza unui contract încheiat în ultimul an, iar acesta nu a fost pus în executare, se va ține seama în stabilirea despăgubirii de aceste venituri [art. 1388

alin. (2) NCC]; reprezintă o consacrare specială în materia prejudiciului creat prin vătămarea integrităţii corporale sau a sănătăţii, a reparării prejudiciului în ipoteza *pierderii unei şanse* prevăzută cu titlu general în art. 1385 alin. (4) NCC.

În situaţia în care partea civilă nu avea o calificare profesională şi nici nu era în curs să o primească, despăgubirea se va stabili pe baza *salariului minim net pe economie* [art. 1388 alin. (3) NCC].

- Noul Cod civil a prevăzut în art. 1389 reguli speciale de despăgubire a minorului care s-a constituit parte civilă şi căruia i s-a cauzat o vătămare a integrităţii corporale sau a sănătăţii, de natură de a-i produce pierderea sau reducerea capacităţii de muncă; în aceste cazuri inculpatul va putea fi obligat la acoperirea prejudiciului constând în *pierderea sau nerealizarea câştigului din muncă; despăgubirea* stabilită potrivit prevederilor art. 1388 alin. (1) NCC va fi datorată de la data când, în mod normal, minorul şi-ar fi terminat pregătirea profesională pe care o primea; până la această dată, dacă partea civilă minoră avea un câştig la momentul săvârşirii infracţiunii prin care a fost produsă vătămarea, despăgubirea se va stabili pe baza câştigului de care a fost lipsită; dacă partea civilă minoră nu avea un câştig, despăgubirea se va stabili potrivit dispoziţiilor art. 1388 NCC şi va fi datorată numai de la data când minorul a împlinit vârsta prevăzută de lege pentru a putea fi parte într-un raport de muncă (15 ani).

Chiar dacă nu se produce o pierdere sau diminuare a veniturilor din muncă, dacă infracţiunea a avut drept urmare diminuarea unor capacităţi de muncă ori a unor aptitudini, pentru a căror compensare este necesar un efort suplimentar din partea victimei, instanţa va trebui să-l oblige pe inculpat la plata unei compensaţii financiare pentru efortul suplimentar, în vederea asigurării reparării integrale a prejudiciului;

Despăgubirea pentru pierderea sau nerealizarea câştigului din muncă se acordă sub formă de *prestaţii băneşti periodice*; totuşi, la cererea victimei, instanţa va putea acorda despăgubirea, pentru motive temeinice, *sub forma unei sume globale*.

În cazul în care partea civilă beneficiază, în cadrul asigurărilor sociale, de dreptul la un ajutor sau la o pensie, va fi despăgubită numai cu diferenţa dintre paguba suferită şi evaluată potrivit regulilor de mai sus, şi ajutorul ori pensia [art. 1393 alin. (1) NCC].

(ii) cheltuielile de îngrijire medicală;

- partea civilă trebuie să dovedească efectuarea unor cheltuieli cu privire la îngrijirea medicală (medicamente, consultaţii medicale etc.);

- în cazul în care spitalul în care a fost acordată îngrijirea medicală a efectuat cheltuieli în legătură cu aceasta, se va putea constitui parte civilă împotriva inculpatului pentru recuperarea sumelor cheltuite cu tratamentul victimei infracţiunii.

(iii) cheltuielile determinate de sporirea nevoilor de viaţă ale victimei infracţiunii.

- sunt asemenea cheltuieli: cele referitoare la asigurarea locomoţiei în cazul în care persoana vătămată a rămas paralizată în urma săvârşirii infracţiunii (de pildă, scaunul cu rotile), cele referitoare la asigurarea unor proteze, aparate auditive, a asistenţei zilnice etc. în cazul producerii unei infirmităţi fizice ori în situaţia pierderii unui simţ sau a unui organ, cele referitoare la asigurarea psihoterapiei în urma

traumei produse prin comiterea infracţiunii (de pildă, în cazul tâlhăriei produsă prin acte de violenţă, ori a unui viol urmat de vătămarea corporală gravă a victimei) etc.

Apreciez că dispoziţiile art. 1387 alin. (3) NCC potrivit cărora instanţa va putea acorda celui păgubit o *despăgubire provizorie* pentru acoperirea nevoilor urgente, *nu vor putea fi aplicate în cadrul proceselor penale, o asemenea măsură aducând atingere prezumţiei de nevinovăţie a inculpatului.*

Cheltuielile efectuate de partea civilă, constând în taxele de examinare la Institutul Naţional de Medicină Legală şi contravaloarea combustibilului utilizat pentru transportul de la domiciliul său actual, în Bucureşti, precum şi contravaloarea transportului cu taxiul de la locul de muncă la spital, reprezintă cheltuieli judiciare şi vor fi acordate cu acest titlu, chiar dacă partea vătămată le-a intitulat daune materiale. Cheltuielile efectuate cu transportul din comuna în care partea civilă şi-a stabilit reşedinţa, la domiciliul părinţilor săi, scop în care aceasta a utilizat autoturismul încredinţat de angajator, se cuvin părţii civile, întrucât au fost cauzate în mod direct prin fapta ilicită a inculpatului, în urma conflictului, părţii civile şi copilului acesteia nemaipermiţându-i-se accesul în domiciliul conjugal de către inculpat şi familia acestuia. Mutarea părţii civile la domiciliul părinţilor săi, situat într-o comună situată în apropierea Bucureştiului, este justificată, neputându-se pretinde părţii civile închirierea unui apartament în Bucureşti şi angajarea unei persoane care să se ocupe de îngrijirea copilului, asemenea cheltuieli suplimentare depăşind oricum contravaloarea combustibilului. Partea civilă este îndreptăţită, de asemenea, şi la contravaloarea deplasărilor efectuate cu taxiul, de la locul de muncă la unitatea spitalicească unde i s-au acordat îngrijiri, aceste cheltuieli neavând caracter voluptuariu, ci necesar, în contextul în care autoturismul pus la dispoziţie de firmă deservea în timpul zilei serviciile firmei, iar partea vătămată nu putea ajunge la spital cu alte mijloace de transport, plecările fiind din timpul serviciului şi determinate de fapta inculpatului *(Jud. Sectorului 1 Bucureşti, sentinţa penală nr. 1059/17.042006, în A. Trancă, Acţiunea civilă în procesul penal, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008, p. 7).*

B. Repararea prejudiciului nepatrimonial

- potrivit art. 1391 alin. (1) NCC în caz de vătămare a integrităţii corporale sau a sănătăţii, poate fi acordată şi o despăgubire pentru *restrângerea posibilităţilor de viaţă familială şi socială;* este reglementată astfel posibilitatea acordării de daune morale pentru încălcarea drepturilor personale nepatrimoniale;

- art. 252-257 NCC reglementează dreptul la ocrotirea valorilor strâns legate de fiinţa umană, cum sunt viaţa, sănătatea, integritatea fizică, demnitatea, intimitatea vieţii private, creaţia ştiinţifică, artistică, literară sau tehnică, precum şi a oricăror altor drepturi nepatrimoniale; prin urmare, chiar dacă art. 1391 alin. (1) NCC face referire numai la acordarea de despăgubiri pentru restrângerea posibilităţilor de viaţă familială şi socială ale victimei, considerăm că nu este interzisă posibilitatea obţinerii de daune morale şi în cazul în care prin fapta comisă se aduce atingere şi altor *drepturi nepatrimoniale inerente personalităţii oricărui subiect de drept (de pildă, repararea prejudiciului de agrement constând în imposibilitatea practicării unui sport de către victima infracţiunii – cum ar fi alpinismul, hipismul etc.);*

- în plus, art. 253 alin. (4) NCC prevede posibilitatea părţii civile de a solicita instanţei să îl oblige pe infractor să îndeplinească orice măsuri socotite necesare de către instanţă spre a ajunge la restabilirea dreptului atins, cum sunt: *a)* obligarea autorului, pe cheltuiala sa, la publicarea hotărârii de condamnare; *b)* orice alte măsuri necesare pentru încetarea faptei ilicite sau pentru repararea prejudiciului cauzat.

Fapta omului care cauzează altuia un prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greşeală s-a ocazionat, a-l repara. De asemenea, Recomandările Consiliului Europei din 1969 de la Londra subliniază, între altele, că principiul reparaţiei daunelor morale trebuie recunoscut în cazul leziunilor corporale, despăgubirea având rolul de a da o compensare victimei. Din probele administrate în cauză rezultă că, pe lângă daunele patrimoniale suferite de partea vătămată, au existat şi prejudicii morale, decurgând din internarea în spital, traumele fizice şi psihice suferite, sechele post-traumatice care afectează negativ participarea persoanei vătămate la viaţa socială, profesională şi de familie, comparativ cu situaţia lor anterioară vătămării produse prin fapta ilicită a inculpatului. Ca atare, corect instanţa de apel a decis că partea civilă, urmare a vătămărilor fizice cauzate prin infracţiune, a suferit şi vătămări psihice şi alterarea condiţiilor de viaţă, ceea ce justifică obligarea inculpatului la plata unor daune morale. Totodată, este de reţinut că, instanţa de apel bine a stabilit întinderea daunelor morale, în raport cu gravitatea vătămărilor produse şi de intensitatea suferinţelor cauzate *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 631/07.02.2003, www.legalis.ro).*

3.3.2. Repararea prejudiciului în cazul decesului victimei infracţiunii

A. Repararea prejudiciului material

- principiile arătate mai sus se aplică şi cu privire la repararea prejudiciului care este suferit de persoanele care aveau dreptul la întreţinere din partea celui decedat prin săvârşirea infracţiunii, ori de cele cărora acesta le presta întreţinere în mod curent [art. 1390 alin. (1) şi (2) NCC];

- fapta ilicită care justifică obţinerea reparării prejudiciului constă fie într-o infracţiune contra vieţii (omor, omor calificat), fie într-o infracţiune care a avut ca urmare praeterintenţionată moartea persoanei (de pildă, loviri şi vătămări cauzatoare de moarte, violul care a avut ca urmare moarte victimei, tâlhăria care a avut ca urmare moartea victimei);

- potrivit art. 1390 alin. (3) NCC la stabilirea despăgubirii se va ţine seama de nevoile celui păgubit, precum şi de veniturile pe care, în mod normal, cel decedat le-ar fi avut pe timpul pentru care s-a acordat despăgubirea (*venitul mediu lunar net din muncă* al victimei din ultimul an înainte de deces sau, în lipsă, *venitul lunar net pe care l-ar fi putut realiza*, ţinându-se seama de calificarea profesională pe care o avea sau ar fi avut-o la terminarea pregătirii pe care era în curs să o primească, respectiv de *salariul minim net pe economie* în situaţia în care victima nu avea o calificare profesională şi nici nu era în curs să o primească); de asemenea, pot fi solicitate cheltuielile efectuate cu îngrijirea medicală a victimei;

- în temeiul art. 1392 NCC pot fi acoperite şi cheltuielile efectuate pentru înmormântarea victimei infracţiunii;

- în cazul în care partea civilă beneficiază, în cadrul asigurărilor sociale, de o pensie de urmaş, va fi despăgubită numai cu diferenţa dintre paguba suferită şi evaluată potrivit regulilor de mai sus, şi pensia de urmaş [art. 1393 alin. (1) NCC].

Inculpatul condamnat pentru săvârşirea infracţiunii de ucidere din culpă datorează o prestaţie bănească lunară copiilor minori ai victimei de la data decesului acesteia, iar nu de la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 1577/27.03.2003, www.legalis.ro).*

În cazul săvârşirii infracţiunii de omor, obligarea inculpatului la plata unei prestaţii periodice către copiii minori ai victimei, până la majoratul acestora, are rolul de a acoperi prejudiciul cauzat minorilor prin lipsirea acestora de contribuţia lunară pe care victima o avea la întreţinerea lor. Ca atare, obligarea inculpatului la plata unei sume globale, reprezentând prestaţia periodică calculată cumulat până la majoratul minorilor, este nelegală *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 822/08.02.2006, www.legalis.ro).*

Nu este legală obligarea inculpatului la plata unor despăgubiri globale către urmaşul victimei infracţiunii referitoare la şcolarizarea în viitor a acestuia; şi sub acest aspect despăgubirile trebuie să se refere la daune certe şi actuale, nu la eventuale daune viitoare, incerte *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 2919/06.06.2001, www.legalis.ro).*

B. Repararea prejudiciului nepatrimonial

- art. 1391 alin. (2) NCC prevede posibilitatea acoperirii prejudiciului nepatrimonial constând în durerea încercată prin moartea victimei de ascendenţii, descendenţii, fraţii, surorile şi soţul victimei, precum şi de orice alte persoane care ar putea dovedi existenţa unui asemenea prejudiciu. Dispoziţiile art. 253-256 NCC rămân aplicabile şi în această ipoteză.

3.4. Participaţia la fapta ilicită, tăinuirea

- în cazul în care mai multe persoane au participat în calitate de coautori la săvârşirea infracţiunii, răspunderea civilă a acestora este solidară (art. 1382 NCC), fiecare dintre inculpaţi putând fi urmărit de partea civilă pentru repararea integrală a prejudiciului; tot astfel, participanţii la săvârşirea infracţiunii (instigator, complice) vor răspunde solidar cu autorul/coautorii la repararea integrală a prejudiciului (art. 1382 NCC şi art. 1369 NCC);

- potrivit art. 1370 NCC dacă prejudiciul a fost cauzat prin acţiunea simultană sau succesivă a mai multor persoane, fără să se poată stabili că a fost cauzat sau, după caz, că nu putea fi cauzat prin fapta vreuneia dintre ele (nu se poate determina contribuţia concretă a fiecărui participant), toate aceste persoane vor răspunde solidar faţă de victimă (de exemplu, în cazul în care în cadrul unei încăierări se produce vătămarea corporală a unui terţ fără a putea fi identificat făptuitorul, toţi participanţii vor răspunde penal pentru forma agravată a infracţiunii, iar pe latură civilă răspunderea acestora va fi solidară faţă de persoana vătămată);

- partea responsabilă civilmente poate răspunde solidar cu inculpatul, în condiţiile legii civile;

- tăinuitorul răspunde solidar cu participanţii la săvârşirea infracţiunii din care a provenit bunul tăinuit, numai până la valoarea acestui bun (art. 1369 NCC)[1].

§4. Exercitarea acţiunii civile la instanţa civilă

- persoana prejudiciată prin infracţiune se poate adresa direct instanţei civile, formulând o cerere de chemare în judecată, fără a se mai constitui parte civilă în procesul penal;

- în cazul în care acţiunea civilă a fost soluţionată până la începerea procesului penal, hotărârea definitivă a instanţei civile nu are autoritate de lucru judecat în faţa organului de urmărire penală şi a instanţei penale, cu privire la existenţa faptei penale, a persoanei care a săvârşit-o şi a vinovăţiei acesteia [art. 28 alin. (2) NCPP];

- în cazul în care acţiunea civilă nu a fost încă judecată definitiv, judecata în faţa instanţei civile se suspendă *după punerea în mişcare a acţiunii penale* şi până la rezolvarea în primă instanţă a cauzei penale, *dar nu mai mult de un an; astfel, potrivit NCPP începerea urmăririi penale sau dispunerea efectuării acesteia faţă de suspect nu atrage per se suspendarea judecăţii pornite în faţa instanţei civile, atâta timp cât nu a fost pusă în mişcare acţiunea penală*;

- în ipoteza în care în cauza penală a fost pusă în mişcare acţiunea penală, judecarea cauzei în faţa instanţei civile se suspendă până la rezolvarea *în primă instanţă* a cauzei penale, *dar nu mai mult de un an de la data punerii în mişcare a acţiunii penale; după pronunţarea sentinţei în primă instanţă, respectiv la expirarea termenului de 1 an de la data punerii în mişcare a acţiunii penale (dacă nu a fost pronunţată încă o sentinţă în primă instanţă), procesul civil se reia*;

- potrivit art. 28 alin. (1) NCPP hotărârea definitivă a instanţei penale (indiferent dacă prin aceasta s-a dispus condamnarea la o pedeapsă penală, amânarea aplicării pedepsei, renunţarea la aplicarea pedepsei, ori achitarea sau încetarea procesului penal) are autoritate de lucru judecat în faţa instanţei civile care judecă acţiunea civilă, cu privire la *existenţa faptei şi a persoanei care a săvârşit-o*;

- *instanţa civilă nu este legată de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce priveşte existenţa prejudiciului ori a vinovăţiei autorului faptei ilicite, fiind însă legată de existenţa faptei şi a persoanei care a comis-o;*

- *potrivit art. 486 alin. (2) NCPP* în cazul în care instanţa admite acordul de recunoaştere a vinovăţiei şi între părţi nu s-a încheiat tranzacţie sau acord de mediere cu privire la acţiunea civilă, instanţa lasă nesoluţionată acţiunea civilă. *În această*

[1] Spre deosebire de vechiul Cod penal, NCP nu mai stipulează că scopul urmărit prin săvârşirea infracţiunii este obţinerea unui folos material pentru sine sau pentru altul, tăinuirea, astfel cum este reglementată de NCP, înglobând în structura sa şi actele care erau incriminate de vechiul Cod în cadrul favorizării reale [ajutorul dat unui infractor direct sau indirect, pentru a-i asigura folosul sau produsul (lucrurile produse sau dobândite) infracţiunii].

situaţie, hotărârea prin care s-a admis acordul de recunoaştere a vinovăţiei nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în faţa instanţei civile, însă va avea autoritate de lucru judecat în faţa instanţei civile care judecă acţiunea civilă, cu privire la *existenţa faptei şi a persoanei care a săvârşit-o*;

- în cazul pronunţării unei hotărâri de achitare a inculpatului pentru motivul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. a) NCPP, constatările judecătorului penal cu privire la inexistenţa faptei în materialitatea ei sunt obligatorii pentru judecătorul civil, care nu va putea reţine existenţa unei fapte materiale ce are caracter ilicit;

- achitarea inculpatului datorită săvârşirii faptei în stare de legitimă apărare va putea fi invocată în faţa instanţei civile, care nu va mai putea reţine existenţa unei fapte ilicite ca temei al răspunderii delictuale; însă, dispunerea unei achitări pentru neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii sub aspectul laturii subiective (spre exemplu, lipsa intenţiei), nu împiedică instanţa civilă să constate culpa civilă (imprudenţă sau neglijenţă) pentru a reţine existenţa vinovăţiei în cadrul unei acţiuni în răspundere civilă delictuală;

- în cazul în care legătura cu infracţiunea este mediată, cum ar fi acţiunea în revocarea donaţiei pentru ingratitudine, în care se invocă motivul prevăzut de art. 1023 lit. a) NCC (donatarul a atentat la viaţa donatorului), hotărârea penală definitivă prin care a fost dispusă condamnarea inculpatului (donatar) pentru săvârşirea infracţiunii de omor (simplu, calificat sau deosebit de grav, în formă consumată sau numai în stadiu de tentativă), are autoritate de lucru judecat în faţa instanţei civile cu privire la existenţa acţiunii donatarului care a urmărit cu intenţie suprimarea vieţii donatorului; tot astfel, în cazul contestării în cadrul unei petiţii de ereditate a nedemnităţii succesorale, reţinute în temeiul art. 959 alin. (1) lit. a) NCC (este nedemn condamnatul pentru că a omorât sau a încercat să-l omoare pe *de cuius*), se poate invoca în faţa instanţei civile autoritatea de lucru judecat a hotărârii instanţei penale de condamnare a moştenitorului nedemn pentru săvârşirea în calitate de autor, complice sau instigator a unei tentative sau a unei infracţiuni consumate de omor (simplu, calificat sau deosebit de grav);

- în cazul acţiunii în revendicare a bunului mobil (sau a unei acţiuni posesorii), exercitate în temeiul art. 937 alin. (2) NCC de proprietarul bunului împotriva posesorului de bună-credinţă a bunului dobândit de la autorul infracţiunii de furt (simplu sau calificat) sau de tâlhărie, reclamatul poate invoca în faţa judecătorului civil autoritatea de lucru judecat a hotărârii penale definitive prin care s-a reţinut săvârşirea de către pârât (inculpat în procesul penal) a infracţiunii de furt sau tâlhărie.

§5. Cazuri speciale de exercitare a acţiunii civile la instanţa civilă

- legea prevede *cazuri speciale de exercitare a acţiunii civile în faţa instanţei civile*:

(i) în cazul în care instanţa penală, prin hotărârea rămasă definitivă, *a lăsat nesoluţionată acţiunea civilă,* dispunând achitarea în temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. b) teza I NCPP sau încetarea procesului penal în temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. e), f), g), i) şi j) NCPP;

(ii) în cazul în care instanţa admite acordul de recunoaştere a vinovăţiei şi între părţi nu s-a încheiat tranzacţie sau acord de mediere cu privire la acţiunea civilă, *caz în care instanţa penală lasă acţiunea civilă nesoluţionată*;

(iii) dacă instanţa *a lăsat nesoluţionată acţiunea civilă* în cazul în care moştenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părţii civile nu îşi exprimă opţiunea de a continua exercitarea acţiunii civile sau, după caz, partea civilă nu indică moştenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părţii responsabile civilmente în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desfiinţării ori dizolvării părţii civile/părţii responsabile civilmente, după caz;

În toate ipotezele în care acţiunea civilă a rămas nesoluţionată, probele administrate în cursul procesului penal pot fi folosite în faţa instanţei civile.

(iv) în cazul în care *acţiunea civilă a fost exercitată din oficiu de procuror*, dacă se constată *din probe noi* că paguba şi daunele morale nu au fost integral reparate prin hotărârea definitivă a instanţei penale, diferenţa poate fi cerută pe calea unei acţiuni la instanţa civilă; nu poate fi opusă autoritatea de lucru judecat a hotărârii penale definitive prin care a fost soluţionată acţiunea civilă;

(v) în cazul în care ***după constituirea de parte civilă*** *(iar nu după pronunţarea hotărârii penale de prima instanţă, cum stipula vechiul Cod) s-au născut ori s-au descoperit noi pagube materiale şi/sau daune morale*; nu poate fi opusă autoritatea de lucru judecat a hotărârii penale definitive prin care a fost soluţionată acţiunea civilă;

- în acest sens, art. 1386 alin. (4) NCC prevede că în cazul prejudiciului viitor, despăgubirea, indiferent de forma în care s-a acordat, va putea fi sporită, redusă sau suprimată, dacă, după stabilirea ei, prejudiciul s-a mărit, s-a micşorat ori a încetat.

(vi) în ipoteza în care persoana prejudiciată prin infracţiune *a transmis dreptul la repararea prejudiciului pe cale convenţională unei alte persoane, înainte de constituirea ca parte civilă în procesul penal*, aceasta nu poate exercita acţiunea civilă în cadrul procesului penal, ci numai acţiune separată în faţa instanţei civile [art. 20 alin. (7) NCPP].

Pentru cheltuielile referitoare la îndeplinirea tradiţiilor de pomenire viitoare, partea civilă are posibilitatea formulării unei acţiuni separate la instanţa civilă *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 32/24.01.2006, în B.C.A. nr. 3/2007, p. 64).*

§6. Soluţii cu privire la acţiunea civilă exercitată în procesul penal

- procurorul, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau judecătorul de cameră preliminară nu se pot pronunţa cu privire la admisibilitatea sau temeinicia acţiunii civile exercitată în procesul penal şi nici nu pot decide lăsarea acesteia nesoluţionată;

- în cazul în care dispune trimiterea în judecată, procurorul nu se pronunţă şi asupra acţiunii civile;

- în cazul în care dispune clasarea, persoana prejudiciată prin infracţiune poate părăsi calea penală adresându-se cu cerere de chemare în judecată la instanţa civilă împotriva persoanei care a produs prejudiciul; ordonanţele prin care procurorul dispune o soluţie de clasare, chiar menţinute de judecătorul de cameră preliminară în urma respingerii plângerii formulate împotriva acestora în temeiul art. 340 NCPP, nu pot fi invocate cu autoritate de lucru judecat în faţa instanţei civile cu privire la constatările vizând existenţa unei fapte ilicite, autorul faptei ilicite sau forma de vinovăţie;

Indiferent de împrejurarea că fapta este ori nu infracţiune, ori a fost săvârşită cu intenţie sau din culpă, răspunderea pentru repararea prejudiciului este, în principiu, aceeaşi. De aceea, simpla culpă, chiar vina cea mai uşoară, alături de celelalte condiţii, este suficientă pentru angajarea integrală a răspunderii delictuale. Numai hotărârea definitivă a instanţei penale are autoritate de lucru judecat în faţa instanţei civile care judecă acţiunea civilă, cu privire la existenţa faptei şi a persoanei care a săvârşit-o, iar nu şi ordonanţa procurorului prin care s-a reţinut necomiterea unei infracţiuni de către prepuşii unei societăţi comerciale, acuzaţi de încălcarea unor norme de securitate a muncii *(I.C.C.J., secţia civilă şi de proprietate intelectuală, decizia nr. 3602/05.05.2005, www.legalis.ro)*

- în cazul dispunerii unei soluţii de clasare, procurorul poate lua măsuri cu privire la restituirea lucrurilor, ori poate sesiza *judecătorul de cameră preliminară* pentru desfiinţarea totală ori parţială a unui înscris falsificat; de asemenea, procurorul poate ridica sau menţine măsuri asiguratori privind reparaţiile civile şi restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii, care se vor desfiinţa de drept dacă persoana vătămată nu introduce acţiune în faţa instanţei civile în termen de 30 de zile de la comunicarea ordonanţei de clasare;

- instanţa penală se pronunţă prin aceeaşi hotărâre atât asupra acţiunii penale, cât şi a acţiunii civile;

- instanţa penală poate dispune disjungerea acţiunii civile, când soluţionarea acesteia determină depăşirea termenului rezonabil de soluţionare a acţiunii penale. Disjungerea se dispune prin încheiere definitivă de către instanţa penală, din oficiu ori la cererea procurorului sau a părţilor. După disjungere, tot instanţa penală, nu cea civilă, se va pronunţa asupra acţiunii civile. Probele administrate până la disjungere vor fi folosite la soluţionarea acţiunii civile disjunse;

- instanţa, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunţă cu privire la desfiinţarea totală sau parţială a unui înscris sau la restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii;

- instanţa poate lua act că persoana vătămată nu s-a constituit parte civilă în procesul penal întrucât prejudiciul a fost acoperit prin restituire;

- dacă pronunţă o soluţie de *condamnare (cu executarea pedepsei în regim de detenţie ori cu suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei), respectiv o soluţie de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei,* instanţa de judecată poate admite în tot ori în parte acţiunea civilă şi obliga inculpatul

şi/sau partea responsabilă civilmente la plata de daune materiale/morale către partea civilă sau respinge ca neîntemeiată acţiunea civilă (de pildă, în cazul în care partea civilă nu a probat producerea unui prejudiciu ori dacă acesta a fost deja reparat de inculpat, inclusiv prin depunerea sumei de bani pe numele părţii civile prin procedura ofertei reale urmată de consemnaţiune); ca excepţie, în cazul în care soluţia de *condamnare (cu executarea pedepsei în regim de detenţie ori cu suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei), respectiv soluţia de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei* este dispusă de instanţă ca urmare a admiterii acordului de recunoaştere a vinovăţiei şi între părţi nu s-a încheiat tranzacţie sau acord de mediere cu privire la acţiunea civilă, *instanţa penală va lăsa acţiunea civilă nesoluţionată*;

- în situaţia în care instanţa dispune **achitarea** inculpatului:

(i) va respinge ca neîntemeiată acţiunea civilă, în cazul achitării pronunţate pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. a) sau c) NCPP;

(ii) poate admite în tot ori în parte acţiunea civilă şi obliga inculpatul şi/sau partea responsabilă civilmente la plata de daune materiale/morale către partea civilă, sau, după caz, respinge acţiunea civilă în cazul achitării pronunţate pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a sau lit. d) NCPP;

(iii) lasă nesoluţionată acţiunea civilă în cazul achitării pronunţate pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. b) teza I NCPP.

- în situaţia în care instanţa dispune **încetarea procesului penal**:

(i) lasă nesoluţionată acţiunea civilă în cazul încetării pronunţate pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. e), f), g), i) sau lit. j) NCPP;

(ii) poate admite în tot ori în parte acţiunea civilă şi obliga inculpatul şi/sau partea responsabilă civilmente la plata de daune materiale/morale către partea civilă, sau, după caz, respinge acţiunea civilă în cazul încetării pronunţate pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. h) NCPP.

- în cursul procesului penal, cu privire la pretenţiile civile, inculpatul, partea civilă şi partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacţie sau un acord de mediere, potrivit legii; inculpatul, *cu acordul părţii responsabile civilmente (dacă aceasta a fost introdusă ori a intervenit în cauză)*, poate recunoaşte, în tot sau în parte, pretenţiile părţii civile; în cazul recunoaşterii pretenţiilor civile, instanţa obligă la despăgubiri în măsura recunoaşterii. Cu privire la pretenţiile civile nerecunoscute, pot fi administrate probe;

Chiar dacă este alăturată acţiunii penale, acţiunea civilă se soluţionează potrivit normelor de drept civil, fiind guvernată de principiul disponibilităţii. Instanţa de judecată are obligaţia să stabilească dacă actele de dispoziţie ale părţilor nu s-au făcut în vederea realizării unor scopuri ilicite, dacă părţile au capacitate de dispoziţie, precum şi dacă consimţământul a fost dat în mod legal. Dacă nu s-a făcut dovada că o convenţie intervenită între părţi, ce a generat stingerea, pentru viitor, a oricăror pretenţii civile, nu exprimă voinţa reală şi neviciată a părţilor semnatare, pentru ca aceasta să poată fi constatată nulă sau anulată, ea îşi produce efectele în sensul stingerii pentru viitor a oricăror

pretenţii civile. Aşa fiind, orice nouă cerere formulată de partea civilă, de obligare a inculpatului la plata altor despăgubiri decât cele stabilite prin convenţie, este inadmisibilă *(C.A. Suceava, secţia penală, decizia penală nr. 127/05.03.2010, în B.J.C.A. Suceava 2010).*

- când admite acţiunea civilă, instanţa trebuie să examineze necesitatea luării măsurilor asiguratorii privind reparaţiile civile, dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior; dispoziţiile din hotărâre privind luarea măsurilor asiguratorii *sunt executorii*;

- în ipoteza în care instanţa a respins acţiunea civilă, nu va putea dispune luarea unei măsuri asiguratorii, iar în ipoteza în care o astfel de măsură de indisponibilizare a bunurilor a fost luată anterior în vederea garantării reparării pagubei produse prin infracţiune, va dispune revocarea măsurii asiguratorii;

- dacă instanţa a lăsat nesoluţionată acţiunea civilă, măsurile asiguratorii luate în cauză *se menţin*; aceste măsuri încetează de drept dacă persoana vătămată nu introduce acţiune în faţa instanţei civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii.

Capitolul IV
Competenţa

Secţiunea 1. Noţiune, feluri

- competenţa este aptitudinea recunoscută de lege unui organ judiciar (organ de urmărire penală, judecător de drepturi şi libertăţi, judecător de cameră preliminară sau instanţa de judecată) de a urmări, respectiv a judeca o anumită cauză penală, sau de a se pronunţa cu privire la cererile, propunerile, plângerile, contestaţiile sau orice alte sesizări cu privire la actele şi măsurile ce restrâng drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei ori asupra legalităţii actului de trimitere în judecată, a probelor pe care se bazează acesta ori a actelor efectuate în cursul urmăririi penale, precum şi asupra legalităţii soluţiilor de netrimitere în judecată;

- în materie penală principalele feluri de competenţă sunt:

(i) competenţa funcţională (după atribuţiile organului judiciar sau *ratione officii*);

- este forma de competenţă prin raportare la care este stabilită activitatea de judecată sau de urmărire penală pe care o poate efectua instanţa, respectiv organele de urmărire penală; deopotrivă, este forma de competenţă prin raportare la care este stabilită activitatea judecătorului de drepturi şi libertăţi sau a judecătorului de cameră preliminară (în prima instanţă sau în soluţionarea contestaţiei);

- dispoziţiile procedurale care reglementează competenţa funcţională a instanţelor judecătoreşti sunt norme imperative, încălcarea lor atrăgând sancţiunea *nulităţii absolute.*

(ii) competenţa materială (după materie sau *ratione materiae*);

- este forma de competenţă determinată de obiectul cauzei penale (infracţiunea a cărei săvârşire a dat naştere conflictului de drept penal) prin raportare la care se stabileşte care dintre organele judiciare de grad diferit pot urmări sau judeca o anumită cauză penală, respectiv care este instanţa la care funcţionează judecătorii de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară care urmează să se pronunţe potrivit competenţelor atribuite prin NCPP;

- dispoziţiile procedurale care reglementează competenţa materială a instanţelor judecătoreşti sunt norme imperative, încălcarea lor, prin judecarea cauzei de o instanţă inferioară în grad instanţei competente material, atrăgând sancţiunea nulităţii absolute, potrivit art. 281 alin. (1) lit. b) NCPP; *per a contrario*, încălcarea dispoziţiilor procedurale care reglementează competenţa materială a organelor de urmărire penală va putea atrage sancţiunea nulităţii relative, dacă sunt îndeplinite condiţiile art. 282 alin. (1) NCPP.

(iii) competenţa personală (după calitatea persoanei sau *ratione personae*);

- este forma de competenţă determinată de o anumită calitate a subiectului activ al infracţiunii, ce stabileşte, prin derogare de la competenţa materială, care dintre orga-

nele judiciare pot urmări sau judeca o anumită cauză penală, respectiv care este instanţa la care funcţionează judecătorii de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară care urmează să se pronunţe potrivit competenţelor atribuite prin NCPP;

- dispoziţiile procedurale care reglementează competenţa personală a instanţelor judecătoreşti sunt norme imperative, încălcarea lor atrăgând sancţiunea nulităţii absolute, potrivit art. 281 alin. (1) lit. b) NCPP; *per a contrario,* încălcarea dispoziţiilor procedurale care reglementează competenţa personală a organelor de urmărire penală va putea atrage sancţiunea nulităţii relative, dacă sunt îndeplinite condiţiile art. 282 alin. (1) NCPP;

- potrivit NCPP nerespectarea dispoziţiilor privind competenţa după materie sau după calitatea persoanei, în cursul judecăţii, atunci când judecata a fost efectuată de o instanţă inferioară celei legal competente poate fi invocată drept motiv de recurs în casaţie potrivit art. 438 alin. (1) pct. 1 NCPP.

(iv) competenţa teritorială (după teritoriu sau *ratione loci*).

- *este forma de competenţă determinată de* locul săvârşirii infracţiunii, locul în care a fost prins suspectul sau inculpatul, locuinţa suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, la momentul la care a săvârşit fapta, locuinţa sau, după caz, sediul persoanei vătămate;

- nerespectarea dispoziţiilor procedurale referitoare la competenţa teritorială poate atrage nulitatea relativă, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 282 alin. (1) NCPP.

Secţiunea a 2-a. Competenţa funcţională

§1. Competenţa funcţională a organelor de urmărire penală

- organele de cercetare penală efectuează cercetarea penală;

- parchetul, prin intermediul procurorilor: supraveghează cercetarea penală a organelor de cercetare penală, efectuează orice act de urmărire penală în cauzele a căror cercetare penală o supraveghează, efectuează urmărirea penală în cazurile prevăzute de lege, participă la şedinţele de judecată, exercită căile de atac prevăzute de lege etc.;

- potrivit NCPP, unele proceduri care intrau în competenţa funcţională a procurorului potrivit vechiului Cod vor trece în competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi (de pildă, soluţionarea contestaţiei formulate împotriva unei măsuri asiguratorii).

§2. Competenţa funcţională a instanţelor judecătoreşti

Potrivit NCPP:

1. *judecătoria* judecă în primă instanţă sau soluţionează unele cauze date în competenţa acesteia prin lege;

2. *tribunalul* judecă în primă instanţă sau soluţionează unele cauze date în competenţa sa prin lege (astfel, *tribunalul nu are competenţă funcţională de a judeca în apel*);

3. *curtea de apel* judecă în primă instanţă şi în apel;

4. *Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie* judecă: *a)* în primă instanţă, procesele şi cererile date prin lege în competenţa de primă instanţă a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie; *b)* apelurile împotriva hotărârilor penale pronunţate în primă instanţă de curţile de apel şi de Curtea Militară de Apel[1]; *c)* contestaţiile împotriva hotărârilor penale pronunţate în primă instanţă de curţile de apel, de Curtea Militară de Apel şi de Secţia penală a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie[2]; *d)* apelurile declarate împotriva hotărârilor nedefinitive sau a actelor judecătoreşti, de orice natură, care nu pot fi atacate pe nicio altă cale, iar cursul judecăţii a fost întrerupt în faţa curţilor de apel; *e)* recursurile în casaţie împotriva hotărârilor definitive, în condiţiile prevăzute de lege; *f)* sesizările în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei probleme de drept; g) soluţionează unele cauze date în competenţa sa prin lege.

§3. Competenţa funcţională a instanţelor militare

Potrivit NCPP: *(i)* tribunalul militar judecă în primă instanţă sau soluţionează unele cauze date în competenţa acestuia prin lege; *(ii)* curtea militară de apel judecă în primă instanţă şi în apel sau soluţionează unele cauze date în competenţa sa prin lege.

§4. Competenţa funcţională a judecătorului de drepturi şi libertăţi

Judecătorul de drepturi şi libertăţi de la judecătorie, tribunal, curtea de apel sau Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie soluţionează în primă instanţă cererile, propunerile, plângerile, contestaţiile sau orice alte sesizări cu privire la actele şi măsurile care restrâng drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei. Deopotrivă, judecătorul

---

[1] Conform art. 31 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 304/2004 completul care va judeca *apelurile* împotriva hotărârilor penale pronunţate în primă instanţă de curţile de apel şi de Curtea Militară de Apel este format *din 3 judecători;* tot astfel, potrivit art. 24 din Legea nr. 304/2004 *apelurile* împotriva hotărârilor penale pronunţate în primă instanţă de Secţia penală a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie se judecă de completele *de 5 judecători.*

[2] Conform art. 31 alin. (1) lit. b) şi e) din Legea nr. 304/2004 *contestaţiile* împotriva hotărârilor pronunţate de judecătorii de drepturi şi libertăţi şi judecătorii de cameră preliminară de la curţile de apel şi Curtea Militară de Apel, vor fi soluţionate de un complet de judecată este format *dintr-un judecător*, iar *contestaţiile* formulate împotriva încheierilor pronunţate în cursul judecăţii în primă instanţă de curţile de apel şi Curtea Militară de Apel vor fi soluţionate de un complet de judecată format *din 3 judecători*; deopotrivă, art. 31 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 304/2004 prevede că pentru *contestaţiile* împotriva hotărârilor pronunţate de judecătorii de drepturi şi libertăţi şi judecătorii de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie,completul de judecată este format din *2 judecători*, în vreme ce art. 24 din Legea nr. 304/2004 stipulează că pentru soluţionarea *contestaţiilor* împotriva încheierilor pronunţate în cursul judecăţii în primă instanţă de Secţia penală a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie completele vor fi compuse *din 5 judecători.*

de drepturi şi libertăţi de la tribunal, curtea de apel, sau Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie soluţionează contestaţiile formulate împotriva soluţiilor pronunţate de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa imediat ierarhic inferioară[1].

§5. Competenţa funcţională a judecătorului de cameră preliminară

Judecătorul de cameră preliminară de la judecătorie, tribunal, curtea de apel, sau Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie se pronunţă în primă instanţă asupra legalităţii actului de trimitere în judecată şi a probelor pe care se bazează acesta, precum şi asupra legalităţii soluţiilor de netrimitere în judecată. Deopotrivă, judecătorul de cameră preliminară de la tribunal, curtea de apel, sau Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie soluţionează contestaţiile formulate împotriva soluţiilor pronunţate de judecătorul de cameră preliminară de la instanţa imediat ierarhic inferioară.

Secţiunea a 3-a. Competenţa materială

- este o competenţă pe linie verticală;

- stabilirea competenţei materiale a organelor judiciare se realizează în raport de gravitatea infracţiunilor.

§1. Competenţa materială a organelor de cercetare penală

- au o competenţă materială generală, efectuând actele de cercetare penală cu privire la orice infracţiune, cu excepţia celor date de lege în competenţa obligatorie a procurorului;

- *organele de cercetare penală ale poliţiei judiciare* efectuează cercetarea penală pentru orice infracţiune, cu excepţia celor date de lege în competenţa materială a organelor de cercetare penală speciale;

- *organele de cercetare penală speciale* efectuează acte de urmărire penală corespunzător specializării structurii din care fac parte, în cazul săvârşirii infracţiunilor de către militari sau în cazul săvârşirii infracţiunilor de corupţie şi de serviciu prevăzute de NCP, săvârşite de către personalul navigant al marinei civile, dacă fapta a pus sau a putut pune în pericol siguranţa navei sau navigaţiei ori a personalului.

---

[1] Potrivit art. 54 alin. (1^1) şi (1^2) din Legea nr. 304/2004 *contestaţiile* împotriva hotărârilor pronunţate în materie penală de judecătorii de drepturi şi libertăţi/judecătorii de cameră preliminară de la judecătorii şi tribunale se soluţionează în complet format *dintr-un judecător*; *contestaţiile* împotriva hotărârilor pronunţate în cursul judecăţii în materie penală în primă instanţă de judecătorii şi tribunale se soluţionează în complet format *dintr-un judecător*.

§2. Competenţa materială a Ministerului Public

- parchetul competent material să efectueze urmărirea penală cu privire la o infracţiune este, de regulă, cel de pe lângă instanţa competentă să judece cauza în primă instanţă;

- procurorul din parchetul competent material poate efectua orice acte de urmărire penală cu privire la infracţiunile pentru care cercetarea penală este efectuată de organele de cercetare penală a căror activitate o supraveghează (*supravegherea urmăririi penale*);

- procurorul din parchetul competent material efectuează *în mod obligatoriu* urmărirea penală pentru infracţiunile strict şi limitativ prevăzute de lege[1] (*urmărire penală proprie*);

- procurorii din cadrul parchetelor ierarhic superioare pot prelua, în vederea efectuării urmăririi penale, cauze care sunt date de lege în competenţa materială a parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziţia motivată a conducătorului parchetului ierarhic superior.

§3. Competenţa materială a instanţelor judecătoreşti

3.1. Competenţa materială a judecătoriei

- judecătoria are plenitudine de competenţă, judecând *în primă instanţă toate infracţiunile*, cu excepţia celor date prin lege în competenţa altor instanţe;

---

[1] *Urmărirea penală se efectuează, în mod obligatoriu, de către procuror:*

a) în cazul infracţiunilor pentru care competenţa de judecată în primă instanţă aparţine Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie sau curţii de apel;

b) în cazul infracţiunilor prevăzute la art. 188-191 NCP (omor, omor calificat, uciderea la cererea victimei, determinarea sau înlesnirea sinuciderii), art. 257 NCP (ultrajul), art. 276 NCP (presiuni asupra justiţiei), art. 277 NCP (compromiterea intereselor justiţiei), art. 279 NCP (ultrajul judiciar), art. 280–283 NCP (cercetarea abuzivă, supunerea la rele tratamente, tortura, represiunea nedreaptă) şi art. 289-294 NCP (luare de mită; dare de mită; trafic de influenţă; cumpărare de influenţă; luare sau dare de mită comise de membrii unei instanţe de arbitraj sau în legătură cu aceştia; luare de mită, dare de mită, trafic de influenţă, cumpărare de influenţă comise de funcţionari străini sau în legătură cu aceştia);

c) în cazul infracţiunilor săvârşite cu intenţie depăşită, care au avut ca urmare moartea unei persoane – loviri sau vătămări cauzatoare de moarte (art. 195 NCP), întreruperea cursului sarcinii care a avut ca urmare moartea femeii însărcinate [art. 201 alin. (3) teza a II-a NCP], lipsirea de libertate care a avut ca urmare moartea victimei [art. 205 alin. (4) NCP], violul care a avut ca urmare moartea victimei [art. 218 alin. (4) NCP], agresiunea sexuală care a avut ca urmare moartea victimei [art. 219 alin. (3) NCP], tâlhăria sau pirateria care au avut ca urmare moartea victimei (art. 236 NCP), tortura care a avut ca urmare moartea victimei [art. 282 alin. (3) NCP] etc.;

d) în cazul infracţiunilor pentru care competenţa de a efectua urmărirea penală aparţine Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism sau Direcţiei Naţionale Anticorupţie;

e) în alte cazuri prevăzute de lege.

- ori de câte ori legea nu prevede competența materială unei anumite instanțe aceasta va fi de competența judecătoriei;

- *mare parte dintre infracțiunile nou introduse în legislația penală română prin NCP (cum ar fi de pildă, vătămarea fătului, violarea vieții private, violarea sediului profesional, abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor, compromiterea intereselor justiției etc.) vor fi în competența de soluționare în primă instanță a judecătoriei; spre deosebire de vechiul cod, potrivit NCPP vor fi în competența judecătoriei variantele agravate ale infracțiunii de lipsire de libertate în mod ilegal, infracțiunea de viol, când victima nu a împlinit 15 ani, varianta agravată a infracțiunii de tâlhărie sau de înșelăciune prevăzută de vechiul cod care a avut ca urmare producerea unor consecințe deosebit de grave (aceasta nemairegăsindu-se între variantele agravate în NCP), conflictul de interese, evadarea, înlesnirea evadării etc.;*

- de asemenea, judecătoria soluționează și alte cazuri anume prevăzute de lege (de pildă, cereri de revizuire, cereri de reabilitare judecătorească etc.).

3.2. Competența materială a tribunalului

- tribunalul judecă *în primă instanță* infracțiunile strict și limitativ prevăzute de lege:

a) infracțiunile prevăzute de NCP la art. 188-191 (omor, omor calificat, uciderea la cererea victimei, determinarea sau înlesnirea sinuciderii), art. 209-211 (sclavia, traficul de persoane, traficul de minori), art. 254 (distrugerea calificată), art. 263 (traficul de migranți), art. 282 (tortura), art. 289-294 (luare de mită; dare de mită; trafic de influență; cumpărare de influență; luare sau dare de mită comise de membrii unei instanțe de arbitraj sau în legătură cu aceștia; luare de mită, dare de mită, trafic de influență, cumpărare de influență comise de funcționari străini sau în legătură cu aceștia); art. 303 (divulgarea informațiilor secrete de stat), art. 304 (divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice), art. 306 (obținerea ilegală de fonduri), art. 307 (deturnarea de fonduri), art. 309 (infracțiunile de serviciu incriminate mai grav atunci când au produs consecințe deosebit de grave), art. 345 (nerespectarea regimului materialelor nucleare sau a altor materii radioactive), art. 346 (nerespectarea regimului materiilor explozive), art. 354 (transmiterea sindromului imunodeficitar dobândit) și art. 360-367 (infracțiuni contra siguranței și integrității sistemelor și datelor informatice, precum și constituirea unui grup infracțional organizat);

b) infracțiunile săvârșite cu intenție depășită care au avut ca urmare moartea unei persoane [loviri sau vătămări cauzatoare de moarte (art. 195 NCP), întreruperea cursului sarcinii care a avut ca urmare moartea femeii însărcinate [art. 201 alin. (3) teza a II-a NCP], lipsirea de libertate care a avut ca urmare moartea victimei [art. 205 alin. (4) NCP], violul care a avut ca urmare moartea victimei [art. 218 alin. (4) NCP], agresiunea sexuală care a avut ca urmare moartea victimei [art. 219 alin. (3) NCP], tâlhăria sau pirateria care au avut ca urmare moartea victimei (art. 236 NCP), tortura care a avut ca urmare moartea victimei [art. 282 alin. (3) NCP) etc.];

c) infracțiunile cu privire la care *urmărirea penală a fost efectuată de către Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism sau*

Direcţia Naţională Anticorupţie, dacă nu sunt date prin lege în competenţa altor instanţe ierarhic superioare;

d) infracţiunile de spălare a banilor şi infracţiunile de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea şi combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare;

e) alte infracţiuni date prin lege în competenţa sa.

Drept consecinţă a noilor competenţe stabilite pentru Tribunal prin NCPP, se remarcă faptul că acesta va judeca toate infracţiunile cu privire la care urmărirea penală a fost efectuată de către Direcţia de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism sau Direcţia Naţională Anticorupţie, dacă nu sunt date prin lege în competenţa altor instanţe ierarhic superioare (judecătoria nemaiavând competenţă materială pentru astfel de infracţiuni), însă nu va mai avea competenţa materială de a judeca tâlhăria care a produs consecinţe deosebit de grave, sau înşelăciunea care a produs consecinţe deosebit de grave, variantele agravate ale infracţiunii de lipsire de libertate în mod ilegal, infracţiunea de viol când victima nu a împlinit 15 ani, ori cercetarea abuzivă sau supunerea la rele tratamente, represiunea nedreaptă, evadarea, înlesnirea evadării, infracţiuni care vor intra în sfera de competenţă a judecătoriei; vor fi însă în competenţa tribunalului, iar nu a judecătoriei, variantele agravate ale delapidării, abuz în serviciu, neglijenţă în serviciu etc.

- urmare a modificărilor survenite prin NCPP, tribunalul nu va mai judeca vreo cale ordinară de atac (cu excepţia contestaţiei în materia executării hotărârilor penale), singura cale ordinară de atac, apelul, fiind dată în competenţa curţii de apel atât atunci când este exercitată împotriva sentinţelor pronunţate de judecătorie, cât şi a celor pronunţate de tribunal; spre deosebire de vechiul cod, potrivit NCPP tribunalul nu va mai judeca calea de atac formulată împotriva sentinţelor pronunţate de judecătorii privind infracţiunile pentru care punerea în mişcare a acţiunii penale se face la plângerea prealabilă a persoanei vătămate;

- tribunalul soluţionează conflictele de competenţă ivite între judecătoriile din circumscripţia sa, precum şi contestaţiile formulate împotriva hotărârilor pronunţate de judecătorie în cazurile prevăzute de lege, precum şi alte cauze anume prevăzute de lege.

3.3. Competenţa materială a Curţii de apel

- curtea de apel judecă *în primă instanţă:*

a) infracţiunile prevăzute de art. 394-397 NCP, art. 399-412 NCP [infracţiunile contra securităţii naţionale, cu excepţia art. 398 (înalta trădare)] şi art. 438-445 NCP (infracţiuni de genocid, contra umanităţii şi de război);

b) infracţiunile privind securitatea naţională a României, prevăzute în legi speciale;

c) infracţiunile săvârşite de judecătorii de la judecătorii, tribunale şi de procurorii de la parchetele care funcţionează pe lângă aceste instanţe;

d) infracţiunile săvârşite de avocaţi, notari publici, executori judecătoreşti, de controlorii financiari ai Curţii de Conturi, precum şi auditori publici externi;

e) infracțiunile săvârșite de șefii cultelor religioase organizate în condițiile legii și de ceilalți membri ai înaltului cler, care au cel puțin rangul de arhiereu sau echivalent al acestuia;

f) infracțiunile săvârșite de magistrații asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe;

g) infracțiunile săvârșite de membrii Curții de Conturi, de președintele Consiliului Legislativ, de Avocatul Poporului, de adjuncții Avocatului Poporului și de chestori[1];

h) cererile de strămutare, în cazurile prevăzute de lege.

- se remarcă astfel că infracțiunea de conflict de interese iese din sfera de competență a curții de apel, judecătoria devenind potrivit NCPP instanța competentă să o judece;

- curtea de apel judecă ca *instanță de apel* apelurile declarate împotriva sentințelor penale pronunțate în primă instanță de *judecătorii* și tribunale; *astfel, împotriva sentințelor pronunțate de judecătorie se exercită numai calea de atac a apelului, care este dat în competența curții de apel*;

- curtea de apel soluționează conflictele de competență ivite între judecătoriile din raza sa teritorială, aflate în circumscripția unor tribunale diferite, între judecătorii și tribunale din raza sa teritorială, ori între tribunalele din circumscripția sa teritorială, precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în cazurile prevăzute de lege;

- deopotrivă, curtea de apel soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege [de pildă, cererile de revizuire, sau cererile de strămutare, în cazurile prevăzute de lege (strămutarea judecății unei cauze de la un tribunal sau, după caz, de la o judecătorie din circumscripția curții de apel la o altă instanță de același grad din circumscripția acesteia)].

3.4. Competența materială a Înaltei Curți de Casație și Justiție

- Înalta Curte de Casație și Justiție judecă *în primă instanță* infracțiunile de înaltă trădare (art. 398 NCP), infracțiunile săvârșite de senatori, deputați și membri din România în Parlamentul European, de membrii Guvernului, de judecătorii Curții Constituționale, de membrii Consiliului Superior al Magistraturii, de judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și de procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (*competență personală*);

- Înalta Curte de Casație și Justiție *judecă apelurile* împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de curțile de apel, de curțile militare de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție;

- Înalta Curte de Casație și Justiție *judecă recursurile în casație împotriva hotărârilor penale definitive, precum și recursurile în interesul legii*;

---

[1] *Se remarcă faptul că spre deosebire de vechiul Cod, potrivit NCPP intră în competența personală a curților de apel și infracțiunile săvârșite de auditori publici externi, de adjuncții Avocatului Poporului și de chestori.*

- Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie soluţionează conflictele de competenţă în cazurile în care este instanţa superioară comună instanţelor aflate în conflict (conflicte de competenţă ivite între judecătoriile aflate în circumscripţia unor curţi de apel diferite, între judecătorii şi tribunale aflate în circumscripţia unor curţi de apel diferite, între tribunalele aflate în circumscripţia unor curţi de apel diferite, ori între două curţi de apel), cazurile în care cursul justiţiei este întrerupt, cererile de strămutare în cazurile prevăzute de lege, precum şi contestaţiile formulate împotriva hotărârilor pronunţate de curţile de apel în cazurile prevăzute de lege;

- de asemenea, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie soluţionează şi alte cazuri anume prevăzute de lege (de pildă, cereri de revizuire etc.).

3.5. Competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi

Judecătorul de drepturi şi libertăţi este judecătorul care, în cadrul instanţei, potrivit competenţei acesteia, soluţionează, în cursul urmăririi penale, cererile, propunerile, plângerile, contestaţiile sau orice alte sesizări privind:

a) măsurile preventive (control judiciar, control judiciar pe cauţiune, arestarea preventivă, arestul la domiciliu);

b) măsurile asigurătorii;

c) măsurile de siguranţă cu caracter provizoriu;

d) actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege;

e) încuviinţarea percheziţiilor (domiciliare sau informatice), a folosirii metodelor şi tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii;

f) procedura audierii anticipate;

g) alte situaţii expres prevăzute de lege.

3.6. Competenţa judecătorului de cameră preliminară

Judecătorul de cameră preliminară este judecătorul care, în cadrul instanţei, potrivit competenţei acesteia:

a) verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror;

b) verifică legalitatea administrării probelor şi a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală;

c) soluţionează plângerile împotriva soluţiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată (clasare sau renunţare la urmărirea penală);

d) soluţionează alte situaţii expres prevăzute de lege (de pildă, se pronunţă cu privire la necesitatea menţinerii măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară).

Secțiunea a 4-a. Competența personală

- calitatea personală care determină competența personală trebuie să existe la momentul consumării sau epuizării infracțiunii (de pildă, calitatea de ministru, deputat, senator etc.);

- când competența este determinată de calitatea suspectului sau inculpatului, pierderea calității după săvârșirea infracțiunii *nu determină modificarea competenței personale* a instanței/parchetului dacă fapta are legătură cu atribuțiile de serviciu ale suspectului/inculpatului, ori *dacă s-a dat citire actului de sesizare a instanței* [art. 48 alin. (1) NCPP]; *se remarcă astfel, că spre deosebire de vechiul cod, potrivit NCPP, în ipoteza în care pierderea calității are loc după citirea actului de sesizare, dar înainte de pronunțarea unei hotărâri în primă instanță, competența se va stabili potrivit regulilor de la competența personală, chiar dacă fapta nu are legătură cu atribuțiile de serviciu ale suspectului sau inculpatului; aceste reguli se aplică, în mod corespunzător, și în ipoteza în care cauza se află în cursul urmăririi penale la procuror;*

- *când infracțiunea de care este acuzat inculpatul ce și-a pierdut calitatea personală după comiterea faptei nu are legătură cu atribuțiile de serviciu ale acestuia (de pildă, o infracțiune de evaziune fiscală și spălare de bani comisă de un deputat în cadrul activităților liber profesioniste pe care le desfășoară și care nu au legătură cu mandatul parlamentar din care acesta a demisionat după comiterea faptei) și nu s-a dat citire actului de sesizare, instanța sesizată în considerarea calității personale va trebui să își decline competența în favoarea altei instanțe stabilite potrivit dispozițiilor de la competența materială;*

- atunci când dobândirea calității are loc după săvârșirea infracțiunii, stabilirea competenței nu se va realiza potrivit dispozițiilor din materia competenței personale, ci potrivit regulilor de la competența materială; excepție face dobândirea, după săvârșirea infracțiunii, a unei calități care determină competența personală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, caz în care competența nu se va mai stabili potrivit regulilor de la competența materială, ci după regulile competenței personale (din momentul dobândirii calității personale, efectuarea urmăririi penale este numai în competența Parchetului General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, iar judecata numai în competența Înaltei Curți de Casație și Justiție).

Instanța învestită inițial cu soluționarea cauzei – Tribunalul Militar Teritorial București – a reținut că, în cauză, toți inculpații trimiși în judecată aveau calitatea de militari activi la data săvârșirii faptelor, dar că unii dintre aceștia au pierdut această calitate până la momentul sesizării instanței prin rechizitoriu. În acest sens, s-a făcut referire la situația inculpatului sg. maj. (r) B.M., căruia i-a încetat calitatea de militar activ înainte de sesizarea instanței, R.P. care făcea parte dintr-o altă structură militară decât inculpații și A.I. care a fost trecut în rezervă anterior sesizării instanței, precum și la alte persoane pentru care s-a apreciat că au devenit personal civil între momentul săvârșirii faptelor și cel al trimiterii lor în judecată prin rechizitoriu. Astfel, motivarea

instanţei militare are în vedere împrejurarea că instanţa competentă după calitatea persoanei îşi menţine competenţa de soluţionare a cauzei atunci când inculpatul a pierdut calitatea cerută de lege pentru a fi judecat de o altă instanţă decât cea comună, doar în măsura în care infracţiunile care formează obiectul sesizării instanţei au fost săvârşite în legătură cu îndatoririle de serviciu. Analizând actele şi lucrările dosarului Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie reţine că activitatea desfăşurată de inculpaţii care au pierdut calitatea până la momentul sesizării instanţei nu poate fi disociată de atribuţiile lor de serviciu, chiar dacă unii dintre inculpaţi nu aveau calitatea de membri ai comisiilor de concurs. Faptele comise de aceştia nu puteau fi realizate decât în virtutea atribuţiilor ce le reveneau şi care îi puneau în contact cu inculpaţii despre care se reţine că aveau asemenea competenţe şi pe care i-au determinat să modifice rezultatele concursurilor, în sensul de a promova candidaţi care nu obţinuseră note pentru a fi declaraţi admişi în detrimentul unor candidaţi merituoşi care au fost depunctaţi şi declaraţi respinşi. Faptul că unii dintre inculpaţi au falsificat documentele de concurs ale unor candidaţi şi le-au introdus în dosarele personale ale acestora, iar alţi inculpaţi au făcut intervenţii pe lângă membrii comisiei de examinare pentru favorizarea unora dintre candidaţii cu care se aflau în relaţii de familie sau personale, aderând astfel la o grupare infracţională deja constituită, reprezintă fapte comise în legătură cu atribuţiile de serviciu ale acestor inculpaţi, chiar dacă niciunul dintre ei nu era membru al comisiei de examinare sau nu avea atribuţii legate de desfăşurarea concursului pentru ocuparea locurilor de ofiţeri sau subofiţeri în cadrul Inspectoratului pentru Situaţii de Urgenţă şi chiar dacă nu erau abilitaţi să supravegheze desfăşurarea probelor de admitere, să evalueze rezultatele obţinute sau să le facă publice. Aderarea la o grupare infracţională nu este posibilă decât în contextul existenţei unor relaţii profesionale ori personale dintre inculpaţi, aceştia fiind colegi de serviciu în cadrul aceleiaşi structuri. În acest mod se pot cunoaşte între ei, se pot informa reciproc în legătură cu datele concrete privind organizarea concursului, baremele ce trebuie atinse la probele de aptitudini fizice, grilele de răspuns la examenele teoretice. Pentru considerentele arătate, competenţa de soluţionare a cauzei aparţine Tribunalului Militar Teritorial Bucureşti, fiind incidente în cauză dispoziţiile referitoare la competenţa instanţei în caz de schimbare a calităţii inculpatului, având în vedere că faptele deduse judecăţii au legătură cu atribuţiile de serviciu ale inculpaţilor – ofiţeri sau subofiţeri la Inspectoratul pentru Situaţii de Urgenţă. Astfel, chiar dacă unora dintre inculpaţi le-a încetat calitatea şi implicit activitatea de militari, faptele săvârşite de aceştia se raportează la momentul când aveau această calitate sau la legătura cu activitatea/atribuţiile de serviciu *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 496/31.03.2011, www.legalis.ro)*

§1. Competenţa personală a organelor de urmărire penală

- competenţa personală a organelor de cercetare penală reprezintă competenţa dată de lege după calitatea persoanei, organelor de cercetare penală speciale (nu organelor de cercetare penală ale poliţiei judiciare) şi vizează competenţa de efectuare a actelor de urmărire penală corespunzător specializării structurii din care fac parte;

- potrivit competenţei personale a parchetului, procurorul efectuează în mod obligatoriu urmărirea penală, potrivit competenţei personale, pentru infracţiunile strict şi limitativ prevăzute de lege[1] (*urmărire penală proprie*); în cazul infracţiunilor săvârşite de militari (indiferent de natura acestora) urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procurorul militar.

§2. Competenţa personală a instanţelor judecătoreşti

2.1. Competenţa personală a judecătoriei

- judecătoria nu are competenţă personală.

2.2. Competenţa personală a tribunalului

- în principiu, tribunalul nu are competenţă personală.

2.3. Competenţa personală a curţii de apel

- curtea de apel *judecă în primă instanţă* potrivit competenţei personale:

a) infracţiunile săvârşite de judecătorii de la judecătorii, tribunale şi de procurorii de la parchetele care funcţionează pe lângă aceste instanţe;

b) infracţiunile săvârşite de avocaţi, notari publici, executori judecătoreşti, de controlorii financiari ai Curţii de Conturi, precum şi auditori publici externi;

c) infracţiunile săvârşite de şefii cultelor religioase organizate în condiţiile legii şi de ceilalţi membri ai înaltului cler, care au cel puţin rangul de arhiereu sau echivalent al acestuia;

d) infracţiunile săvârşite de magistraţii asistenţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, de judecătorii de la curţile de apel şi Curtea Militară de Apel, precum şi de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanţe;

---

[1] De pildă, sunt în competenţa personală de urmărire penală proprie a procurorului:

a) infracţiunile săvârşite de senatori, deputaţi şi membri din România în Parlamentul European, de membrii Guvernului, de judecătorii Curţii Constituţionale, de membrii Consiliului Superior al Magistraturii, de judecătorii Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie şi de procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

b) infracţiunile săvârşite de judecătorii de la judecătorii, tribunale şi de procurorii de la parchetele care funcţionează pe lângă aceste instanţe;

c) infracţiunile săvârşite de avocaţi, notari publici, executori judecătoreşti, de controlorii financiari ai Curţii de Conturi, precum şi auditori publici externi.

d) infracţiunile săvârşite de şefii cultelor religioase organizate în condiţiile legii şi de ceilalţi membri ai înaltului cler, care au cel puţin rangul de arhiereu sau echivalent al acestuia;

e) infracţiunile săvârşite de magistraţii asistenţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, de judecătorii de la curţile de apel şi Curtea Militară de Apel, precum şi de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanţe;

f) infracţiunile săvârşite de membrii Curţii de Conturi, de preşedintele Consiliului Legislativ, de Avocatul Poporului, de adjuncţii Avocatului Poporului şi de chestori.

e) infracţiunile săvârşite de membrii Curţii de Conturi, de preşedintele Consiliului Legislativ, de Avocatul Poporului, de adjuncţii Avocatului Poporului şi de chestori.

- o particularitate prezintă infracţiunile săvârşite de judecătorii militari de la Curtea Militară de Apel sau de procurorii militari de pe lângă această instanţă, în privinţa cărora competenţa de judecată aparţine curţilor de apel (civile), iar nu Curţii Militare de Apel (care va avea în continuare competenţă personală numai cu privire la infracţiunile săvârşite de judecătorii militari de la tribunalul militar, precum şi cu privire la procurorii militari de la parchetele de pe lângă această instanţă).

Curtea de apel judecă în primă instanţă infracţiunile săvârşite de avocaţi. Competenţa curţii de apel priveşte persoanele care au calitatea de avocat, indiferent dacă la data săvârşirii infracţiunii această calitate era suspendată, întrucât suspendarea calităţii de avocat nu echivalează cu încetarea acestei calităţi *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 397/03.03.2009, www.legalis.ro)*

2.4. Competenţa personală a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie

- urmare a reducerii competenţei personale a instanţei supreme operate prin NCPP, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie *judecă în primă instanţă* potrivit competenţei personale infracţiunile săvârşite de senatori, deputaţi şi membrii din România în Parlamentul European, de membrii Guvernului, de judecătorii Curţii Constituţionale, de membrii Consiliului Superior al Magistraturii, de judecătorii Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie şi de procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

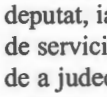

Atunci când competenţa de judecată în primă instanţă a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie a fost determinată de calitatea inculpatului, de senator sau deputat, iar acestuia i-a încetat mandatul, dacă fapta nu are legătură cu atribuţiile de serviciu ca parlamentar, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie nu are competenţa de a judeca în primă instanţă cauza. Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie judecă în primă instanţă infracţiunile săvârşite de membrii guvernului. Funcţia de secretar de stat nu este asimilată celei de membru al guvernului şi, prin urmare, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie nu are competenţa de a judeca în primă instanţă infracţiunile săvârşite de secretarii de stat *(I.C.C.J., secţia penală, sentinţa nr. 1/12.01.2009, B.J. 2009, p. 816).*

- Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie judecă potrivit competenţei personale apelurile declarate împotriva sentinţelor penale pronunţate în primă instanţă de Curtea de apel ori de Curtea Militară de Apel, precum şi apelurile *declarate* împotriva sentinţelor penale pronunţate de Secţia penală a Înaltei Curţi în primă instanţă.

2.5. Competenţa personală a instanţelor militare

- toate instanţele militare din România judecă potrivit competenţei personale;

- prin NCPP şi LPANCPP a operat *o restructurare a sistemului de justiţie militară şi a competenţelor acestuia.* Astfel, instanţele militare sunt tribunalele militare şi

Curtea Militară de Apel București, dispărând astfel fostele „judecătorii" militare deoarece sistemul este organizat începând cu palierul corespunzător tribunalului civil;

- la data intrării în vigoare a NCPP și LPANCPP Tribunalul Militar București și Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar București au fost desființate; posturile ocupate și personalul din cadrul Tribunalului Militar București și Parchetului Militar de pe lângă Tribunalul Militar București au fost transferate la Tribunalul Militar Teritorial București sau, după caz, la Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial București, iar posturile vacante, în funcție de necesități, vor putea fi transferate și la alte instanțe militare sau parchete militare. Persoanele care ocupau funcții de conducere la instanța sau parchetul desființat au fost transferate pe posturi de execuție la Tribunalul Militar Teritorial București sau, după caz, la Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial București. La data desființării Tribunalului Militar București, Tribunalul Militar Teritorial București și-a schimbat denumirea în Tribunalul Militar București, iar Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar Teritorial București și-a schimbat denumirea în Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar București. Astfel, tribunalele militare București, Cluj, Iași și Timișoara devin echivalente în grad tribunalelor;

- ca efect al acestor restructurări, cauzele aflate pe rolul Tribunalului Militar București (fostele „judecătorii militare"), care a fost desființat, au fost preluate pe cale administrativă de Tribunalul Militar Teritorial București, redenumit (Tribunalul Militar București) care va continua soluționarea acestora;

- tribunalul militar, care constituie primul palier de justiție militară, *judecă în primă instanță* toate infracțiunile comise de militari până la gradul de colonel inclusiv (*indiferent de natura infracțiunii și indiferent dacă acestea sunt sau nu în legătură cu îndatoririle de serviciu ale militarilor*), cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe;

- deopotrivă, Tribunalul militar soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege;

- Curtea militară de apel *judecă în primă instanță*:

a) infracțiunile prevăzute de art. 394-397 NCP, art. 399-412 NCP [infracțiunile contra securității naționale, cu excepția art. 398 (înalta trădare)] și art. 438-445 NCP (infracțiuni de genocid, contra umanității și de război) săvârșite de militari;

b) infracțiunile privind securitatea națională a României, prevăzute în legi speciale, săvârșite de militari;

c) infracțiunile săvârșite de judecătorii tribunalelor militare și de procurorii militari de la parchetele militare care funcționează pe lângă aceste instanțe;

d) infracțiunile săvârșite de generali, mareșali și amirali;

e) cererile de strămutare a judecării unei cauze de la un tribunal militar la un alt tribunal militar.

- Curtea militară de apel *judecă apelurile* împotriva hotărârilor penale pronunțate de tribunalele militare;

- Curtea militară de apel soluționează conflictele de competență ivite între tribunalele militare din circumscripția sa, precum și contestațiile formulate împotriva

hotărârilor pronunţate de acestea în cazurile prevăzute de lege, precum şi alte cauze anume prevăzute de lege.

Secţiunea a 5-a. Competenţa teritorială

- este o competenţă pe linie orizontală aplicabilă atât pentru faza de urmărire penală, cât şi pentru camera preliminară sau faza de judecată;

- au competenţă teritorială la nivelul întregii ţări: organele de cercetare penală de la nivel central (de pildă, Direcţia de Investigaţii Criminale sau Direcţia de Investigare a Fraudelor din cadrul Inspectoratului General al Poliţiei Române), Parchetul General de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie precum şi Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

§1. Competenţa teritorială a organelor judiciare cu privire la infracţiunile săvârşite pe teritoriul României

- competenţa teritorială a instanţelor judecătoreşti pentru *infracţiunile săvârşite de persoane fizice sau juridice pe teritoriul României* este determinată, ***în ordine,*** de următoarele *criterii legale* [art. 41 alin. (1) NCPP]:

(i) locul unde s-a săvârşit infracţiunea (*forum delicti comissi*);

- prin *locul săvârşirii infracţiunii* se înţelege locul unde s-a desfăşurat activitatea infracţională, în totul sau în parte, ori locul unde s-a produs urmarea acesteia (*principiul ubicuităţii*);

- în cazul în care activitatea infracţională se realizează în circumscripţia unui organ judiciar, iar rezultatul se produce în circumscripţia altuia, ambele organe judiciare sunt competente din punct de vedere teritorial.

(ii) locul unde a fost prins suspectul sau inculpatul *persoană fizică* (*forum deprehensionis*);

(iii) locuinţa suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, la momentul la care a săvârşit fapta (*forum domicilii*);

(iv) locuinţa sau, după caz, sediul persoanei vătămate (*forum domicilii victimae*).

Ordinea de prioritate descrisă mai sus (*preferinţa legală*) se aplică:

1. în cazul în care două sau mai multe instanţe *sunt sesizate simultan atunci când urmărirea penală s-a efectuat cu respectarea acestei ordini;*

2. *ori de cât ori urmărirea penală s-a efectuat cu nerespectarea acestei ordini (chiar dacă există sesizări succesive a mai multor instanţe).*

Competenţa revine ***instanţei mai întâi sesizate:***

a) când sunt *sesizate succesiv* două sau mai multe instanţe dintre cele care ar avea competenţa teritorială să judece cauza potrivit ordinii de mai sus, iar *urmărirea penală s-a efectuat cu respectarea acestei ordini;*

b) când niciunul dintre locurile de mai sus nu este cunoscut (situație puțin probabilă în practică).

În cazul în care o infracțiune a fost săvârșită în circumscripția mai multor instanțe, **oricare dintre acestea este competentă să judece cauza; în ipoteza în care există un conflict de competență între aceste instanțe** competența va reveni instanței mai întâi sesizate.

Urmărirea penală a infracțiunilor săvârșite pe teritoriul României se efectuează de către organul de urmărire penală din circumscripția instanței competente să judece cauza, dacă legea nu dispune altfel.

În ipoteza în care urmărirea penală *s-a efectuat cu nerespectarea ordini* prevăzute de art. 41 alin. (1) NCPP, este obligatorie sesizarea instanței competente potrivit acestei ordini.

Dacă infracțiunea a fost săvârșită pe teritoriul României, pe o navă sub pavilion românesc, competența teritorială va aparține instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

Atunci când infracțiunea a fost săvârșită pe teritoriul României, pe o aeronavă înmatriculată în România, competența teritorială va aparține instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român.

În cazul în care nava nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul român, iar competența nu se poate determina potrivit criteriilor prevăzute de art. 41 alin. (1) NCPP, competența revine instanței mai întâi sesizate.

§2. Competența teritorială a organelor judiciare cu privire la infracțiunile săvârșite în străinătate

- în cazul în care o infracțiune a fost săvârșită în integralitate în străinătate iar pentru tragerea la răspundere penală a infractorului se aplică legea penală română, *competența teritorială de judecată a cauzei* aparține:

(i) instanței în a cărei circumscripție se află locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică;

(ii) Judecătoriei sectorului 2 București, Tribunalului București, a Curții de Apel București, respectiv Înaltei Curți de Casație și Justiție (în funcție de competența materială sau personală a acestora) în cazul în care inculpatul nu locuiește sau, după caz, nu are sediul în România.

- dacă infracțiunea a fost săvârșită pe o navă aflată în largul mării competența teritorială va aparține instanței în a cărei rază teritorială se află primul port român în care ancorează nava; în situația în care nava nu ancorează într-un port român, competența teritorială aparține instanței în a cărei circumscripție se află locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, respectiv Judecătoriei sectorului 2 București, Tribunalului București, a Curții de Apel București, respectiv Înaltei Curți de Casație și Justiție (în funcție de competența

materială sau personală a acestora) în cazul în care inculpatul nu locuieşte sau, după caz, nu are sediul în România;

- în cazul în care infracţiunea a fost săvârşită pe o aeronavă română, aflată în zbor deasupra unui teritoriu străin, competenţa teritorială aparţine instanţei în a cărei rază teritorială se află primul loc de aterizare pe teritoriul român a aeronavei române; dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul ţării competenţa teritorială aparţine instanţei în a cărei circumscripţie se află locuinţa suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, respectiv Judecătoriei sectorului 2 Bucureşti, Tribunalului Bucureşti, a Curţii de Apel Bucureşti, respectiv Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie (în funcţie de competenţa materială sau personală a acestora) în cazul în care inculpatul nu locuieşte sau, după caz, nu are sediul în România;

- în cazul în care, dintre mai multe infracţiuni conexe săvârşite de un făptuitor care nu are domiciliul şi nici nu locuieşte în România, unele sunt săvârşite în afara teritoriului ţării, iar altele în ţară, competenţa teritorială se determină potrivit art. 41 NCPP;

- *competenţa teritorială de efectuare a urmării penale* aparţine parchetului în a cărui circumscripţie teritorială se află instanţa competentă teritorial să judece cauza.

Secţiunea a 6-a. Prorogarea de competenţă

- presupune extinderea competenţei materiale sau teritoriale a unui organ de urmărire penală ori a unei instanţe de judecată, în cazurile strict şi limitativ prevăzute de lege, şi asupra unei cauze penale cu care a fost legal sesizată, dar care nu intră în competenţa sa obişnuită;

- prorogarea de competenţă poate avea loc în următoarele ipoteze: existenţa unei cauze de reunire, chestiunilor prealabile, schimbării încadrării juridice sau a calificării faptei.

§1. Cauzele de reunire

Art. 43 NCPP grupează sub denumirea de „reunirea cauzelor" ipotezele de conexitate şi indivizibilitate stipulate de vechiul Cod.

Reunirea cauzelor poate conduce la o prorogare de competenţă în situaţia existenţei unei legături între două sau mai multe infracţiuni care relevă necesitatea reunirii lor în cadrul aceluiaşi proces penal pentru a fi urmărite sau judecate împreună.

1.1. Reunirea obligatorie a cauzelor

Potrivit art. 43 alin. (1) NCPP instanţa *este obligată să dispună reunirea cauzelor* în cazul:

a) infracţiunii continuate (când o persoană săvârşeşte la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiaşi rezoluţii şi împotriva aceluiaşi subiect pasiv, acţiuni sau

inacțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni, iar pentru o parte din acțiuni/inacțiuni s-a dispus trimiterea de judecată într-o cauză, în vreme ce pentru celelalte într-o altă cauză);

b) concursului formal de infracțiuni (când o acțiune sau o inacțiune săvârșită de o persoană, din cauza împrejurărilor în care a avut loc sau a urmărilor pe care le-a produs, realizează conținutul mai multor infracțiuni, iar pentru o parte din infracțiuni s-a dispus trimiterea în judecată într-o cauză, în vreme ce pentru celelalte într-o altă cauză);

c) în orice alte cazuri când două sau mai multe acte materiale alcătuiesc o singură infracțiune (infracțiunea continuă, complexă sau de obicei, ori în ipoteza unității naturale colective).

1.2. Reunirea facultativă a cauzelor

Potrivit art. 43 alin. (2) NCPP instanța *poate dispune* reunirea cauzelor, **dacă prin aceasta nu se întârzie judecata**[1], în următoarele situații:

a) când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de aceeași persoană *(concursul real de infracțiuni)*;

b) când la săvârșirea unei infracțiuni au participat în calitate de coautori, instigatori, complici două sau mai multe persoane *(participația penală)*;

c) când între două sau mai multe infracțiuni există legătură și reunirea cauzelor se impune pentru buna înfăptuire a justiției.

În acest din urmă caz reunirea se poate dispune de pildă:

(i) când două sau mai multe infracțiuni sunt săvârșite, prin acte diferite, de una sau mai multe persoane împreună, în același timp și în același loc (de exemplu, o persoană lipsește de libertate, amenință, provoacă vătămări corporale victimei în același timp și în același loc);

(ii) când două sau mai multe infracțiuni sunt săvârșite la date diferite ori în locuri diferite, după o prealabilă înțelegere între făptuitori (de pildă, mai multe persoane săvârșesc în calitate de coautori, complici, instigatori, în baza unei înțelegeri prealabile, mai multe infracțiuni de furturi din locuințe).

Reunirea cauzelor se poate dispune și în cazurile în care în fața aceleiași instanțe sunt mai multe cauze cu același obiect (de pildă, atunci când mai multe cereri de contopire a acelorași pedepse sunt înregistrate succesiv de un condamnat pe rolul aceleiași instanțe).

1.3. Aspecte procedurale în legătură cu reunirea cauzelor

- prorogarea de competență în situația reunirii cauzelor va opera numai în următoarele situații:

1. toate cauzele se află în faza de urmărire penală;

2. toate cauzele se află în faza camerei preliminare;

---

[1] Această condiție suplimentară este introdusă prin NCPP.

3. toate cauzele se află în faza de judecată, în etapa procesuală a judecății în primă instanță, chiar după desființarea cu trimitere spre rejudecare;

4. toate cauzele se află în apel, este necesar ca instanțele de apel să fie egale în grad.

- *mecanismul de stabilire a competenței* în situația reunirii cauzelor *în faza de judecată* este următorul:

a) reunirea se dispune de instanța căreia îi revine competența de a judeca toate faptele și pe toți inculpații, respectiv instanța mai întâi sesizată, dacă toate instanțele în fața cărora se află cauze conexe sunt egale în grad și de aceeași natură (fie numai civile, fie numai militare); va opera astfel o prorogare de competență în favoarea instanței mai întâi sesizate;

b) în cazul în care competența după natura faptelor sau după calitatea persoanelor aparține unor instanțe de grad diferit, se va proroga competența în favoarea instanței superioare în grad;

c) dacă una dintre instanțe este civilă, iar alta militară, competența se prorogă în favoarea instanței civile egală ori superioară în grad; dacă instanța militară este superioară în grad, competența se prorogă în favoarea instanței civile echivalente în grad cu instanța militară;

d) competența de a judeca cauzele reunite rămâne dobândită instanței în favoarea căreia operează prorogarea de competență potrivit regulilor de mai sus, chiar dacă pentru fapta sau pentru inculpatul care a determinat competența acestei instanțe s-a dispus disjungerea sau încetarea procesului penal, ori s-a pronunțat achitarea;

e) tăinuirea, favorizarea făptuitorului și nedenunțarea unor infracțiuni sunt de competența instanței care judecă infracțiunea la care acestea se referă, iar în cazul în care competența după calitatea persoanelor aparține unor instanțe de grad diferit, competența de a judeca toate cauzele reunite revine instanței superioare în grad; chiar și în ipoteza în care nu este posibilă reunirea cauzelor (fie din cauza pronunțării unei hotărâri definitive cu privire la infracțiunea premisă, fie pentru că procesul penal se află în altă etapă procesuală) competența de judecată pentru infracțiunile de tăinuire, favorizarea făptuitorului și nedenunțare se va stabili tot în funcție de infracțiunea premisă (cauza va fi judecată tot de instanța competentă să judece infracțiunea premisă).

- regulile enumerate mai sus se aplică în mod corespunzător și *în faza de urmărire penală*, cu excepția celei de la lit. *d)*; astfel, spre deosebire de faza de judecată, în cursul urmăririi penale competența de a efectua urmărirea penală pentru cauzele reunite *nu rămâne dobândită parchetului în favoarea căruia operează prorogarea de competență potrivit regulilor de mai sus*, dacă pentru fapta sau pentru suspectul/ inculpatul care a determinat competența prin prorogare a parchetului, procurorul a dispus disjungerea, clasarea, sau renunțarea la urmărirea penală, situație în care cauza se va trimite parchetului competent potrivit regulilor de drept comun;

- în caz de conexitate între infracțiuni pentru care competența aparține Direcției Naționale Anticorupție și Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, competența de a efectua urmărirea penală în cauza reunită aparține organului de urmărire penală specializat mai întâi sesizat; această regulă nu

este aplicabilă în situația în care s-a dispus disjungerea cu privire la infracțiunea care atrage competența celeilalte structuri;

- reunirea (joncțiunea procesuală) a două sau mai multor cauze penale se dispune, din oficiu ori la cererea părților sau a procurorului, de instanța în favoarea căreia operează prorogarea de competență, cu excepția situației în care instanța militară este superioară în grad celei civile, când reunirea cauzelor se dispune de instanța militară care apoi trimite dosarul instanței civile competente; în cazul în care instanțele sunt de grad diferit, instanța inferioară în grad nu își va declina competența în favoarea instanței superioare, ci constatând existența unui caz de reunire, va dispune trimiterea cauzei la instanța în favoarea căreia legea stabilește că se va proroga competența în vederea dispunerii reunirii cauzelor de către această din urmă instanță;

- instanța se pronunță cu privire la reunirea cauzelor *prin încheiere* care poate fi atacată numai odată cu fondul;

- în cazul infracțiunii continuate, continue, complexe sau de obicei ori al unității naturale colective reunirea cauzelor nu se va mai putea face în cursul unui proces penal dacă pentru unele dintre actele materiale care intră în unitatea legală sau naturală a fost pronunțată o hotărâre judecătorească definitivă, cum putea proceda instanța în temeiul art. 335 alin. (2) C.proc.pen. În aceste ipoteze, în temeiul art. 585 alin. (1) NCPP, pedeapsa pronunțată poate fi modificată, dacă la punerea în executare a hotărârii sau în cursul executării pedepsei se constată, pe baza unei alte hotărâri definitive, existența unor acte materiale diferite care intră în conținutul aceleiași infracțiuni.

§2. Chestiunile prealabile

- sunt chestiuni extrapenale (de pildă, drept civil, dreptul familiei etc.) de a căror soluționare depinde rezolvarea unei cauze penale;

- se deosebesc de *chestiunile preliminare*, care sunt de natură penală, iar de rezolvarea lor nu depinde soluția pronunțată în cauză (de pildă, formularea unei cereri de recuzare sau de amânare a cauzei pentru lipsă de apărare etc.);

- chestiunile prealabile pot exista în legătură cu situația premisă a infracțiunii, cu o cerință esențială a acesteia, cu legalitatea unui act de care depinde punerea în libertate a unei persoane etc.;

- rezolvarea chestiunii prealabile se realizează înainte ca instanța de judecată să se pronunțe pe fondul cauzei penale [de exemplu, pentru a reține infracțiunea de violență în familie prevăzută de art. 199 alin. (1) NCP raportat la art. 188 NCP, ca urmare a comiterii infracțiunii de omor asupra soțului cu care inculpatul se afla în proces de divorț, instanța de judecată trebuie să constate dacă hotărârea de divorț a devenit irevocabilă, potrivit legii civile, înainte de comiterea infracțiunii];

- instanța penală este competentă să judece orice chestiune prealabilă soluționării cauzei, chiar dacă prin natura ei acea chestiune este de competența altei instanțe, *cu excepția situațiilor în care competența de soluționare nu aparține organelor judiciare, fiind instituită astfel o prorogare de competență a instanței penale*;

- chestiunile prealabile se judecă de instanţa penală, potrivit regulilor şi mijloacelor de probă privitoare la materia căreia îi aparţine acea chestiune [art. 52 alin. (2) NCPP];

- hotărârile definitive ale altor instanţe decât cele penale asupra unei chestiuni prealabile, în procesul penal, au autoritate de lucru judecat în faţa instanţei penale, *cu excepţia împrejurărilor care privesc existenţa infracţiunii (excepţia are caracter de noutate fiind introdusă prin NCPP);*

- prin excepţie, *chestiunile prejudiciale* sunt chestiuni prealabile care urmează a fi rezolvate cu precădere de un alt organ judiciar decât instanţa penală la care se află *pendinte* cauza; o astfel de chestiune este *excepţia de neconstituţionalitate*; în cazul în care se invocă o excepţie de neconstituţionalitate, iar instanţa apreciază că sesizarea Curţii Constituţionale este admisibilă, va dispune sesizarea instanţei de control constituţional, singura competentă să se pronunţe asupra excepţiei de neconstituţionalitate; suspendarea judecării cauzei nu este obligatorie;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS În ceea ce priveşte capătul de cerere al reclamantului conform căruia Tribunalul Hunedoara nu a înaintat Curţii Constituţionale excepţia sa de neconstituţionalitate, Curtea remarcă, de la bun început, faptul că, anterior, Curtea Constituţională a examinat excepţii de neconstituţionalitate similare şi a declarat dispoziţiile contestate ca fiind compatibile cu Constituţia. Din dosarul cauzei nu reiese că reclamantul a invocat noi argumente care nu fuseseră examinate deja de Curtea Constituţională. Prin urmare, era puţin probabil ca o nouă examinare a articolului în cauză să aibă vreun rezultat. Pentru aceste motive Curtea apreciază acest capăt de cerere ca fiind vădit nefondat *(CEDO, decizia din 22 noiembrie 2011, în cauza Stănciulescu c. României, parag. 25).*

Potrivit dispoziţiilor art. 29 alin. (1), (2) şi (3) din Legea nr. 47/1992, republicată, rezultă că admisibilitatea cererii de sesizare a Curţii Constituţionale este condiţionată de îndeplinirea cumulativă a celor patru cerinţe stipulate expres de textul legal: a) starea de procesivitate, în care ridicarea excepţiei de neconstituţionalitate apare ca un incident procedural creat în faţa unui judecător sau arbitru, ce trebuie rezolvat premergător fondului litigiului; b) activitatea legii, în sensul că excepţia priveşte un act normativ, lege sau ordonanţă, după caz, în vigoare; c) prevederile care fac obiectul excepţiei să nu fi fost constatate ca fiind neconstituţionale printr-o decizie anterioară a Curţii Constituţionale; d) interesul procesual al rezolvării prealabile a excepţiei de neconstituţionalitate. Potrivit art. 29 alin. (5) din Legea nr. 47/1992, republicată, dacă excepţia de neconstituţionalitate este inadmisibilă, fiind contrară prevederilor alin. (1), (2) şi (3), instanţa în faţa căreia s-a invocat excepţia respinge, printr-o încheiere motivată, cererea de sesizare a Curţii Constituţionale. Acest text de lege instituie o obligaţie în sarcina instanţei de a verifica legalitatea excepţiei de neconstituţionalitate invocate înaintea sa, cauzele de inadmisibilitate putând fi legate de obiectul sesizării, de subiectul sesizării sau de temeiul constituţional al acesteia. Instanţa de judecată în faţa căreia s-a invocat o excepţie de neconstituţionalitate nu are competenţa examinării acesteia, ci se limitează exclusiv la analizarea

pertinenței excepției, în sensul constatării existenței unei legături cu soluționarea cauzei, în orice fază a procesului și oricare ar fi obiectul acestuia, precum și a îndeplinirii celorlalte cerințe legale. În cauză, excepțiile de neconstituționalitate invocate, privind dispozițiile art. 32 alin. (1) teza finală din Legea nr. 304/2004, art. III din Legea nr. 202/2010, art. 305 alin. (2) C.proc.pen., art. 52 alin. (2) – sintagma „iar dacă se găsește necesar" – Cod procedură penală și ale art. 363 alin. (2) fraza finală C.proc.pen., vizează texte de lege care sunt în vigoare și nu s-au constatat anterior, printr-o decizie a Curții Constituționale, că sunt neconstituționale. Referitor la condiția de admisibilitate – dispoziția legală a cărei neconstituționalitate a fost invocată să aibă legătură cu soluționarea cauzei – aceasta vizează incidența prevederii legale asupra soluției ce se va pronunța în cauza dedusă judecății, adică asupra obiectului procesului penal aflat pe rolul instanței judecătorești și a cărei neconstituționalitate se cere a fi constatată. Fiind un incident apărut în cadrul unui litigiu, invocarea unei excepții de neconstituționalitate impune justificarea unui interes de către autorul cererii. Stabilirea acestui interes se face de către instanță, pe calea verificării pertinenței excepției, în raport cu procesul în care a intervenit și a efectului pe care decizia Curții Constituționale îl produce în soluționarea procesului principal, respectiv asupra conținutului hotărârii ce se va pronunța în cauză. Dacă cerința relevanței este expresia utilității pe care soluționarea excepției invocate o are în cadrul rezolvării acestui litigiu, pe cale de consecință, irelevanța este situația în care o excepție de neconstituționalitate nu are legătură cu cauza în care a fost invocată. Față de motivele invocate în scris și susținute oral în fața instanței de către autorul excepției, se impun a fi făcute câteva precizări de ordin teoretic, privind condiția relevanței excepției de neconstituționalitate, după modificarea și completarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea Curții Constituționale. Modificarea legii organice a adus o nuanțare a condiției relevanței, aceasta apărând ușor atenuată, deoarece ea nu mai prezintă o relație de dependență între dispoziția atacată și soluționarea cauzei, ci o simplă „legătură" între acestea. Noțiunea de relevanță este subsumată ideii de interes al părții de a invoca excepția de neconstituționalitate, însă această noțiune nu a fost definită în jurisprudența Curții Constituționale; cu toate acestea, există o serie de elemente care influențează aprecierea relevanței unei excepții de neconstituționalitate, un astfel de element fiind caracterul material sau procesual al normei contestate. Din această perspectivă, instanța este chemată, în egală măsură, să verifice și legalitatea excepției de neconstituționalitate a unei norme procedurale aplicabile procedurii de soluționare a cauzei, dacă excepția a fost invocată într-un moment al procesului în care relevanța sa să poată fi apreciată pe baza stării de fapt și a probelor administrate. În ceea ce privește dreptul subiectiv de a invoca o excepție de neconstituționalitate, acesta nu are un caracter absolut, ci trebuie exercitat în condițiile și în limitele stabilite de lege (cu bună-credință), cu respectarea scopului legii și nu pentru a se încerca denaturarea sau a se împiedica aplicarea unei instituții ori a unei norme legale *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

Cu privire la excepția de neconstituționalitate invocată de inculpați, Tribunalul reține următoarele: *controlul a posteriori*, realizat prin soluționarea

excepţiilor de neconstituţionalitate este un control concret şi jurisdicţional, legat de un act de aplicare a legii şi implicând raporturi între partea aflată în proces, ale cărei interese au fost eventual lezate printr-o normă legală considerată neconstituţională, instanţa în faţa căreia s-a ridicat excepţia şi Curtea Constituţională. În cadrul acestui raport complex, autorul excepţiei cere să se constate că dispoziţia legală pe care se întemeiază actul de aplicare este neconstituţională şi trebuie să fie înlăturată. În vederea sesizării Curţii Constituţionale, instanţa este datoare să verifice îndeplinirea condiţiilor cerute de lege pentru admisibilitatea sesizării. În jurisprudenţa sa, instanţa de contencios constituţional a reţinut următoarele: „Potrivit jurisprudenţei constante a Curţii, neindicarea dispoziţiilor din Constituţie în raport de care textul de lege criticat este considerat neconstituţional constituie un motiv de respingere a excepţiei de neconstituţionalitate. Aceasta deoarece, potrivit art. 2 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea şi funcţionarea Curţii Constituţionale, sunt neconstituţionale numai prevederile legale care încalcă dispoziţiile sau principiile Constituţiei. De asemenea, conform art. 10 alin. (2) din aceeaşi lege, sesizările adresate Curţii trebuie motivate, iar potrivit art. 146 lit. d) din Legea fundamentală şi art. 29 din Legea nr. 47/1992, Curtea este competentă să se pronunţe numai în limitele sesizării. Prin urmare, neindicarea de către autorul excepţiei a normelor constituţionale în raport cu care consideră că sunt neconstituţionale dispoziţiile legale criticate constituie un motiv de respingere, întrucât excepţia ridicată nu este, în sensul constituţional al termenului, o excepţie de neconstituţionalitate. Dacă instanţa de contencios constituţional s-ar socoti competentă să se pronunţe asupra unei asemenea excepţii, ea s-ar substitui părţii în ceea ce priveşte invocarea motivului de neconstituţionalitate ridicat, exercitând astfel din oficiu controlul de constituţionalitate, ceea ce este inadmisibil" (DCC nr. 162/2005). Tot astfel, Curtea Constituţională a arătat că „sesizările de neconstituţionalitate adresate Curţii, inclusiv excepţiile, fără a fi motivate, trebuie respinse ca inadmisibile, Curtea neputându-se substitui subiectelor îndreptăţite să o sesizeze, întrucât ar exercita un control din oficiu, ceea ce este contrar sistemului nostru constituţional". (DCC nr. 189/2005). Mai mult, Curtea reţine că „potrivit art. 10 alin. (2) din Legea nr. 47/1992, *«Sesizările trebuie făcute în formă scrisă şi motivate»*, iar conform dispoziţiilor art. 146 lit. d) din Constituţie, Curtea Constituţională *«hotărăşte asupra excepţiilor de neconstituţionalitate privind legile şi ordonanţele, ridicate în faţa instanţelor judecătoreşti sau de arbitraj comercial»*. Rezultă, chiar din norma constituţională, că motivarea excepţiei, cu indicarea dispoziţiilor constituţionale încălcate prin textul de lege criticat, trebuie făcută anterior sesizării Curţii, şi anume în momentul ridicării excepţiei în faţa instanţei de judecată" (DCC nr. 162/2005). Faţă de această jurisprudenţă constantă a Curţii Constituţionale, tribunalul constată că, pentru a fi admisibilă sesizarea, inculpaţii trebuiau ca în faţa acestei instanţe să indice textele din Constituţie cu privire la care se susţine că ar fi încălcate prin dispoziţiile pct. 158 din Legii nr. 356/2006 pentru modificarea şi completarea Codului de procedură penală prin care a fost abrogat art. 333 C.proc.pen., precum şi a art. 504 C.proc.pen., art. 91^2 C.proc.pen., art. 23 din Legea nr. 656/2002 raportat la art. 2 lit. b) pct. 16 şi art. 20 din Legea nr. 39/2003 aşa cum a fost modificată de art. XVII din O.U.G. nr. 54/2010. De asemenea, pentru fiecare dintre aceste

dispoziții constituționale trebuia realizată o motivare adecvată a excepției de neconstituționalitate. Or, din actele dosarului rezultă că inculpații nu au indicat în fața Tribunalului textele din Constituție care se susține că ar fi încălcate prin dispozițiile din legile menționate mai sus și, pe cale de consecință, nici nu au motivat susținerile relative la un posibil conflict de constituționalitate. *Pe cale de consecință, Tribunalul va respinge ca inadmisibilă cererea formulată de apărătorul ales al inculpaților de sesizare a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate (Trib. București, secția penală, sentința nr. 10/2012, nepublicată).*

- tot o *chestiune prejudicială este și cererea privind formularea unor întrebări preliminare* pentru interpretarea dreptului Uniunii Europene incident într-o cauză penală, de către Curtea de Justiție de la Luxembourg;

Cu privire la cererea inculpaților privind formularea unor întrebări preliminare, Tribunalul o va respinge pentru următoarele motive:

1. Art. 267 alin. (2) TFUE prevede că în cazul în care o chestiune de interpretare sau validitate a dreptului Uniunii Europene din cele enumerate la alin. (1) al articolului se invocă în fața unei instanțe dintr-un stat membru, „această instanță poate, în cazul în care apreciază că o decizie în această privință este necesară pentru a pronunța o hotărâre, să ceară Curții de Justiție să decidă cu privire la această chestiune". În consecință, această instanță (Tribunalul București) are facultatea de a trimite sau nu o cerere de hotărâre preliminară. Chiar și atunci când o instanță se află în situația vizată de alin. (3) al art. 267 TFUE, adică o instanță ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, se bucură de aceeași putere de apreciere ca toate instanțele naționale pentru a stabili dacă o decizie asupra unui aspect de drept al Uniunii le este necesară pentru pronunțarea hotărârii în cauză. Nici aceste instanțe nu sunt obligate să trimită întrebări în cazul în care respectiva întrebare nu este relevantă, adică în cazul în care, indiferent care ar fi răspunsul la această întrebare, acesta nu ar avea nicio influență asupra soluționării litigiului (a se vedea, în acest sens, Hotărârea CJUE din 6 octombrie 1982, *Srl CILFIT*, cauza 283/81, pct. 10). Totodată, din jurisprudența Curții mai reiese că numai instanțele naționale care sunt sesizate cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată au competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile fiecărei cauze, atât necesitatea unei hotărâri preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții (a se vedea în special Hotărârea din 15 iunie 1995, *Zabala Erasun și alții*, C-422/93-C-424/93, pct. 14).

2. Jurisprudența CJUE subliniază că procedura instituită prin art. 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale, cu ajutorul căruia Curtea furnizează acestora din urmă elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiului cu care sunt sesizate (a se vedea, în special, Hotărârea din 16 iulie 1992, *Meilicke*, C-83/91, pct. 22; Hotărârea din 5 februarie 2004, *Schneider*, C-380/01, pct. 20; Hotărârea din 24 martie 2009, *Danske Slagterier*, C-445/06, pct. 65). Necesitatea de a ajunge la o interpretare a dreptului Uniunii care să fie utilă instanței naționale impune definirea de către aceasta din urmă a **cadrului factual și normativ** în care se

încadrează întrebările adresate sau cel puţin explicarea ipotezelor de fapt şi de drept pe care se întemeiază aceste întrebări (a se vedea în special Hotărârea din 26 ianuarie 1993, *Telemarsicabruzzo şi alţii*, C-320/90-C-322/90, pct. 6, precum şi Ordonanţa din 17 septembrie 2009, *Canon*, C-181/09, pct. 8). Astfel, este indispensabil ca instanţa naţională să explice, chiar în decizia de trimitere, cadrul normativ naţional şi de drept UE din dosar. În această privinţă, trebuie amintit că informaţiile cuprinse în deciziile de trimitere sunt destinate nu numai să permită Curţii să dea răspunsuri utile, ci şi să ofere guvernelor statelor membre, precum şi celorlalte persoane interesate posibilitatea de a prezenta observaţii, conform art. 23 din Statutul Curţii de Justiţie a Uniunii Europene. Revine instanţei naţionale obligaţia de a veghea ca această posibilitate să fie asigurată, ţinând cont de faptul că, în temeiul acestei dispoziţii, numai deciziile de trimitere sunt notificate persoanelor interesate (Ordonanţa Canon, citată anterior, pct. 10 şi 11 şi jurisprudenţa citată). A se vedea în acest sens şi Ordonanţa Curţii din 7 decembrie 2010, în cauza C-441/10, *Ioan Anghel*, prin care cererea instanţei româneşti de trimitere a fost declarată ca inadmisibilă, ca urmare a lipsei descrierii cadrului factual şi normativ al dosarului. În acest sens, a doua întrebare formulată de către inculpaţi, cu caracter vag şi generalizator, care face referire la „politica penală a UE" şi întreaga „legislaţie secundară a Uniunii" se încadrează în caracteristicile lipsei descrierii cadrului normativ al UE, care conduce la declararea unei cereri pentru pronunţarea unei hotărâri preliminare ca fiind inadmisibilă.

3. CJUE poate refuza să se pronunţe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanţă naţională dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acţiunii principale, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt sau de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebărilor care i-au fost adresate. Din jurisprudenţa Curţii rezultă astfel că respingerea unei cereri formulate de o instanţă naţională se poate justifica în special dacă este evident că, ţinând seama de împrejurările speţei, **dreptul Uniunii nu poate fi aplicat nici direct, nici indirect** *(Trib. Bucureşti, secţia penală, sentinţa nr. 10/2012, nepublicată).*

Sistemul trimiterilor preliminare reprezintă un mecanism fundamental al dreptului Uniunii Europene, mecanism menit să confere instanţelor naţionale mijloacele de a asigura o interpretare şi o aplicare uniformă a dreptului Uniunii Europene în toate statele membre. Acţiunea în pronunţarea unei hotărâri preliminare este o procedură necontencioasă, de colaborare judiciară, independentă de orice iniţiativă a părţilor. Procedura trimiterilor preliminare este reglementată cu titlu general prin art. 267 TFUE (JOUE 2008, C 115, p. 47), reglementări particulare ale acţiunii privind pronunţarea unei hotărâri preliminare regăsindu-se şi în alte surse ale dreptului Uniunii Europene, respectiv Protocolul din 3 iunie 1971 privind Convenţia relativă la recunoaşterea reciprocă a societăţilor comerciale şi a persoanelor juridice din 29 februarie 1968 şi Convenţia de la Lugano din 16 decembrie 1968 privind competenţa instanţelor judecătoreşti şi executarea hotărârilor judecătoreşti în materie civilă şi comercială, încheiată între statele membre ale Comunităţii Europene şi AELS. În raport cu reglemen-

tarea dată chestiunilor prejudiciale prin normele Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene și în absența unor criterii legale care ar trebui să stea la baza aprecierii instanței naționale asupra admisibilității cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare, doctrina relevantă în materie a stabilit că acțiunea în pronunțarea unei hotărâri preliminare presupune îndeplinirea unor condiții de admisibilitate privind calitatea procesuală activă – Curtea de Justiție a Uniunii Europene putând fi sesizată cu o chestiune prejudicială numai de către o instanță a unui stat membru; obiectul chestiunii prejudiciale, care se referă exclusiv la interpretarea sau validitatea normei de drept european; momentul formulării unei astfel de cereri, precum și condiția de pertinență și concludență a chestiunii prejudiciale asupra soluționării fondului litigiului dedus judecății instanței naționale. Dacă în ceea ce privește calitatea procesuală activă, Înalta Curte de Casație și Justiție îndeplinește condiția de jurisdicție națională competentă să sesizeze Curtea de Justiție a Uniunii Europene, îndeplinită fiind și condiția formulării chestiunii prejudiciale în cursul unei judecăți aflate în derulare la o instanță națională, condiția privind obiectul chestiunii prejudiciale în raport cu competența generală de jurisdicție a instanței europene reglementată prin art. 267 TFUE nu este îndeplinită. Astfel, potrivit art. 267 TFUE și dispozițiilor art. 19 alin. (3) lit. b) TFUE (JOUE 2008, C 115, p. 13), Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe cu titlu preliminar cu privire la interpretarea dreptului Uniunii Europene și cu privire la validitatea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii, neavând, în mod evident, competența de a interpreta legile sau reglementările naționale, dar nici posibilitatea de a decide asupra validității unei proceduri a autorității interne. Textul de lege menționat stabilește că obiectul cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare se referă exclusiv la interpretarea dreptului Uniunii Europene sau la aprecierea validității acestuia, Curtea de Justiție a Uniunii Europene nefiind competentă să răspundă unor chestiuni prejudiciale care exced sferei de aplicare a dreptului Uniunii Europene. Prin urmare, Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu poate fi sesizată decât în scopul clarificării unor dispoziții ale actelor normative ale Uniunii Europene, indiferent de categoria izvoarelor din care acestea fac parte. În acest sens, dispoziția art. 288 TFUE stabilește posibilitatea formulării unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare în interpretare privind tratate ale Uniunii Europene (tratatele inițiale și de revizuire, anexele și protocoalele), actele juridice care fac parte din dreptul derivat al Uniunii Europene (respectiv regulamentele, directivele și deciziile adoptate de instituțiile Uniunii Europene în exercitarea competențelor atribuite prin tratatele constitutive, în scopul atingerii finalității acestora), acordurile externe încheiate de Uniunea Europeană (acordurile internaționale încheiate de Consiliu în baza art. 218 TFUE sau acordurile de asociere încheiate în baza art. 217 TFUE) și statutele organismelor create printr-un act al Consiliului, dacă aceste statute prevăd astfel de dispoziții. De asemenea, deși s-a statuat cu caracter de principiu că interpretarea unei hotărâri pronunțate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu poate forma obiectul unei cereri prejudiciale, în practică au existat situații în care instanța de contencios european a pronunțat asemenea hotărâri preliminare. În egală măsură, competența Curții de Justiție a Uniunii Europene de a pronunța hotărâri preliminare cu privire la aprecierea validității actelor

juridice se referă exclusiv la norme juridice adoptate prin actele juridice ale Uniunii Europene, Curtea neputând efectua un control de legalitate al normelor dreptului național. Din această perspectivă, raportat la cazul particular dedus judecății, se constată că prin cererea formulată și susținută în ședința din 16 ianuarie 2012, recurentul inculpat T.S. a solicitat sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene în vederea interpretării Convenției penale privind corupția, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999, cu privire la aspectul dacă avocatul poate constitui subiect activ al infracțiunii de trafic de influență. Convenția penală privind corupția adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999, ratificată de România prin Legea nr. 27/2002, este un act normativ internațional emis de Consiliul Europei în aplicarea Programului de acțiune împotriva corupției adoptat de Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei în luna noiembrie 1996 și ca urmare a recomandărilor celei de a 19-a Conferințe a miniștrilor europeni ai justiției (La Valetta, 1994), semnatare fiind statele membre ale Consiliului Europei. Acest act normativ nu constituie izvor de drept comunitar, întrucât Consiliul Europei nu participă la procesul formal de luare a deciziilor stabilit prin tratatele Uniunii Europene, rolul său rezumându-se la exprimarea exclusivă a unui punct de vedere politic. În plus, sarcina punerii în aplicare a politicii Uniunii Europene revine instituțiilor acesteia, în special Consiliului Uniunii Europene. Consiliul Europei, nefiind o instituție a Comunităților Europene sau a Uniunii Europene, hotărârile sau actele emise de această instituție nu sunt adoptate potrivit procedurii prevăzute în tratatele Uniunii Europene, deoarece nu sunt acte ale unei instituții a Uniunii Europene. Neavând, prin urmare, efectele juridice ale unui act normativ al Uniunii Europene, actele juridice emise de Consiliul Europei – în speță, Convenția penală privind corupția adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999 – nu intră în sfera controlului jurisdicțional al Curții de Justiție a Uniunii Europene și, ca atare, nu poate face obiectul unei trimiteri prejudiciale în interpretare sau în examinarea validității, în condițiile art. 267 TFUE. Constatând, prin urmare, că obiectul chestiunii prejudiciale cu care a fost sesizată instanța nu constituie o normă a Uniunii Europene, Înalta Curte de Casație și Justiție constată inadmisibilitatea cererii de sesizare a Curții de Justiție a Uniunii Europene formulată de recurentul inculpat T.S., constatare care face de prisos analiza pertinenței și concludenței chestiunii prejudiciale invocate asupra soluționării fondului litigiului dedus judecății instanței naționale. În plus, se constată că, în raport cu maniera de formulare a întrebării ce se dorește a primi o dezlegare preliminară din partea Curții de Justiție a Uniunii Europene, deși, formal, aceasta vizează interpretarea Convenției penale privind corupția adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999 pe aspectul privind angajarea răspunderii penale a avocatului pentru săvârșirea infracțiunii de trafic de influență, intenția reală a recurentului inculpat este aceea de a obține o hotărâre asupra conformității legii naționale cu actul normativ sus-menționat, verificare care excede controlului de jurisdicție efectuat de Curtea de Justiție. În consecință, Înalta Curte de Casație și Justiție a respins, ca inadmisibilă, cererea de sesizare a Curții de Justiție a Uniunii Europene formulată de recurentul inculpat T.S., prin încheiere definitivă *(I.C.C.J., secția penală, încheierea din 30 ianuarie 2012, www.scj.ro).*

- nu va opera prorogarea de competență în cazul chestiunilor prejudiciale care sunt chestiuni prealabile ce urmează a fi rezolvate, înainte de soluționarea fondului cauzei penale, de o altă instanță decât instanța penală;

- orice chestiune prejudicială este și o chestiune prealabilă; nu orice chestiune prealabilă este și o chestiune prejudicială.

§3. Schimbarea calificării faptei

- calificarea faptei (calificarea juridică) reprezintă prevederea de către o lege ori de o ordonanță de urgență a Guvernului a unei fapte ca infracțiune, prin incriminarea ei în legea penală;

- dacă schimbarea calificării faptei printr-o lege nouă intervine *în cursul urmăririi penale*, iar noua calificare juridică atrage competența materială a altui parchet, procurorul va dispune declinarea competenței în favoarea acestuia; totuși, procurorii din parchetele ierarhic superioare pot dispune preluarea cauzei de competența unui parchet ierarhic inferior în vederea efectuării urmăririi penale, potrivit art. 325 NCPP;

- schimbarea calificării faptei printr-o lege nouă, intervenită *în cursul judecării cauzei*, nu atrage necompetența materială a instanței de judecată sesizată cu aceea faptă; instanța, prin prorogarea competenței, păstrează cauza spre judecare în continuare, afară de cazul când prin legea prin care a fost schimbată calificarea s-ar dispune altfel [art. 49 alin. (2) NCPP].

§4. Schimbarea încadrării juridice a faptei

- încadrarea juridică a faptei reprezintă dispoziția/ile din legea penală aplicabilă/e faptei concrete săvârșite de învinuit sau inculpat;

- schimbarea încadrării juridice reprezintă actul procesual prin care procurorul, în cursul urmăririi penale sau instanța de judecată, în timpul judecării cauzei, schimbă încadrarea juridică a faptei de care este acuzat suspectul sau inculpatul într-o altă infracțiune sau altă formă a infracțiunii ce face obiectul procesului penal (formă agravată, tentativă în loc de infracțiune consumată etc.);

- judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară nu poate dispune schimbarea încadrării juridice;

- *în cursul urmăririi penale*, dacă procurorul dispune schimbarea încadrării juridice, iar noua încadrare juridică atrage competența materială a altui parchet, va dispune declinarea competenței în favoarea acestuia; totuși, procurorii din parchetele ierarhic superioare pot dispune preluarea cauzei de competența unui parchet ierarhic inferior în vederea efectuării urmăririi penale;

- *în faza de judecată*, prorogarea de competență operează numai în favoarea instanței ierarhic superioare; instanța sesizată cu judecarea unei infracțiuni rămâne competentă a o judeca, chiar dacă, după schimbarea încadrării juridice, infracțiunea este de competența instanței inferioare;

- în ipoteza în care noua încadrare juridică atrage competenţa materială a instanţei ierarhic superioare, se va dispune declinarea competenţei de judecare a cauzei la instanţa superioară, potrivit NCPP, nefiind posibilă în nici un caz restituirea cauzei la parchet în faza de judecată, urmărirea penală fiind prezumată absolut că îndeplineşte exigenţele de legalitate ca urmare a hotărârii judecătorul de cameră preliminară de începere a judecăţii.

§5. Disjungerea

- este măsura dispusă de procuror sau de instanţa de judecată în vederea bunei desfăşurări a procesului penal, constând în urmărirea sau judecarea separată a unor infracţiuni sau suspecţi/inculpaţi;

- disjungerea este facultativă şi se poate dispune la cererea părţilor sau din oficiu; nu este posibilă disjungerea în cazul concursului ideal de infracţiuni, ori al infracţiunii continue, continuate, complexe sau de obicei, ori al unităţii naturale colective;

- *în faza de judecată*, competenţa de a judeca cauzele reunite rămâne dobândită instanţei în favoarea căreia operează prorogarea de competenţă, chiar dacă pentru fapta sau pentru inculpatul care a determinat competenţa acestei instanţe s-a dispus disjungerea;

- spre deosebire de faza de judecată, *în cursul urmăririi penale* competenţa de a efectua urmărirea penală pentru cauzele reunite nu rămâne dobândită parchetului în favoarea căruia operează prorogarea de competenţă, dacă pentru fapta sau pentru suspectul/inculpatul care a determinat competenţa prin prorogare a parchetului, procurorul a dispus disjungerea, situaţie în care cauza se va trimite, prin declinare de competenţă, parchetului competent potrivit regulilor de drept comun.

Procurorul, ca titular al acţiunii penale, are dreptul suveran de a decide dacă urmărirea penală se efectuează în acelaşi timp pentru toate infracţiunile şi cu privire la toate persoanele, rezolvând în faza de urmărire penală incidentele legate de indivizibilitate şi conexitate şi, în concretizarea acestei competenţe, hotărăşte dacă trimiterea în judecată a persoanelor cercetate poate avea loc în acelaşi dosar sau prin rechizitorii separate. Întrucât disjungerea cauzei cu privire la anumite fapte şi făptuitori, respectiv - conexarea constituie o măsură prevăzută să asigure exclusiv buna administrare a anchetei, aceasta nu poate fi atacată decât la nivelul Ministerului Public, fiind o măsură procesuală prevăzută în competenţa procurorului în faza de urmărire penală. Ca urmare, operaţiunile de disjungere şi conexare efectuate în cursul urmăririi penale nu sunt supuse controlului instanţei şi nici nu afectează regularitatea actului de sesizare, fiind vorba de măsuri procesuale care nu ţin de substanţa urmăririi penale şi nu produc efecte asupra fondului cauzei *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

Secțiunea a 7-a. Verificarea competenței de către organele judiciare

- se poate realiza din oficiu, ori cu ocazia analizei excepției de necompetență invocate de părți, sau în căile de atac;

- *organul de urmărire penală este dator să își verifice competența imediat după sesizare*; dacă procurorul constată că nu este competent să efectueze sau să supravegheze urmărirea penală, dispune de îndată, prin ordonanță, declinarea de competență și trimite cauza procurorului competent; dacă organul de cercetare penală constată că nu este competent să efectueze urmărirea penală, trimite de îndată cauza procurorului care exercită supravegherea, în vederea sesizării organului competent;

- *în cursul urmăririi penale*, procurorul sau organele de cercetare penală își pot verifica competența materială, teritorială, personală din oficiu, ori în cazul în care este invocată o excepție de necompetență de către părți sau de subiecții procesuali principali;

- *judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară* își poate verifica competența materială, teritorială, personală din oficiu, ori în cazul în care este invocată o excepție de necompetență de către părți sau de procuror în cadrul procedurilor care se desfășoară în fața acestora, putând dispune declinarea de competență în favoarea judecătorului competent;

- *în faza de judecată*, instanța poate să verifice competența materială sau personală fie din oficiu, fie în cazul în care este invocată cu o excepție de necompetență de către persoana vătămată, de părți sau de procuror;

- *în calea ordinară de atac a apelului*, instanța de control judiciar trebuie să verifice din oficiu dacă hotărârea atacată este pronunțată de o instanță competentă material sau personal.

Secțiunea a 8-a. Excepția de necompetență

- este mijlocul procesual prin care se invocă necompetența unui organ judiciar sesizat cu o cauză penală, solicitându-se totodată trimiterea cauzei organului judiciar competent;

- excepția de necompetență poate fi invocată din oficiu, de subiecții procesuali principali (suspect sau persoană vătămată), de părți sau de procuror;

- excepția de *necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței inferioare* celei competente potrivit legii poate fi invocată în tot cursul judecății, până la pronunțarea hotărârii definitive;

- excepția de *necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței superioare* celei competente potrivit legii poate fi invocată până la începerea cercetării judecătorești;

- excepţia de *necompetenţă teritorială* poate fi invocată până la începerea cercetării judecătoreşti [încălcarea acestei forme de competenţă este sancţionată cu nulitatea relativă, neputând fi invocată în cursul judecăţii după începerea cercetării judecătoreşti – *termen de decădere*; depăşirea momentului începerii cercetării judecătoreşti face ca instanţa să rămână competentă teritorial să judece cauza (competenţă câştigată prin prorogare legală) chiar dacă în cursul cercetării judecătoreşti se descoperă fapte sau împrejurări noi care, dacă ar fi fost cunoscute de instanţă înainte de începerea cercetării judecătoreşti, ar fi condus la stabilirea competenţei teritoriale în favoarea altei instanţe];

- în cazul în care organul de cercetare penală constată că nu este competent să efectueze cercetarea, trimite cauza procurorului care exercită supravegherea în cauză, în vederea sesizării organului de cercetare penală competent[1]; după analiza dosarului, procurorul poate trimite cauza organului de cercetare penală competent sau să restituie cauza în vederea continuării cercetării penale, dacă problema de necompetenţă învederată nu este întemeiată;

- procurorul se pronunţă asupra excepţiei de necompetenţă prin ordonanţă atât în cazul în care respinge excepţia ca neîntemeiată, cât şi atunci când admite excepţia şi declină competenţa de efectuare a urmăririi penale parchetului competent;

- instanţa de judecată se pronunţă asupra excepţiei de necompetenţă invocată de persoana vătămată, de părţi sau de procuror ori pusă în discuţia contradictorie a părţilor şi procurorului din oficiu, prin încheiere, în cazul în care respinge excepţia; încheierea astfel pronunţată poate fi atacată numai odată cu fondul;

- în cazul în care admite excepţia de necompetenţă, instanţa va dispune prin sentinţă definitivă declinarea competenţei judecării cauzei către o altă instanţă; în faţa instanţei la care a fost trimisă cauza poate fi invocată o nouă excepţie de necompetenţă care poate fi, de asemenea, admisă şi declinată competenţa în favoarea primei instanţe care s-a dezînvestit (conflict negativ de competenţă) sau către o altă instanţă, ori poate fi respinsă;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi şi cel de cameră preliminară se pronunţă asupra excepţiei de necompetenţă prin încheiere care nu este suspusă vreunei căi de atac, indiferent de soluţia dispusă.

Excepţia de necompetenţă teritorială poate fi ridicată numai până la începerea cercetării judecătoreşti în faţa primei instanţe de judecată. În consecinţă, dacă excepţia de necompetenţă teritorială a fost ridicată după citirea actului de sesizare, hotărârea prin care prima instanţă, considerându-se necompetentă din punct de vedere teritorial, şi-a declinat competenţa pe acest temei, este nelegală, întrucât, odată cu începerea cercetării judecătoreşti, prima instanţă a câştigat definitiv, prin prorogare legală, competenţa teritorială de judecată a cauzei *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 751/23.05.2011, www.scj.ro).*

---

[1] Potrivit art. 294 alin. (1) NCPP la primirea sesizării, organul de urmărire penală procedează la verificarea competenţei sale, iar în cazul prevăzut la art. 58 alin. (3) înaintează procurorului cauza, împreună cu propunerea de trimitere a sesizării organului competent.

Secțiunea a 9-a. Declinarea de competență

- este actul procesual prin care organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, din oficiu sau la cererea subiecților procesuali principali ori a părților, dispune trimiterea cauzei penale unui alt organ de urmărire penală, respectiv unei alte instanțe de judecată, în situația în care apreciază că acesta/aceasta din urmă este competentă să o soluționeze;

- declinarea de competență poate interveni în orice fază a procesului penal (în cazul necompetenței materiale sau personale) sau numai până la începerea cercetării judecătorești la prima instanță (în ipoteza necompetenței teritoriale);

- se dispune de către procuror prin ordonanță, de judecătorul de drepturi și libertăți sau de judecătorul de cameră preliminară prin încheiere (care nu este supusă căilor de atac), iar de instanța de judecată prin sentință definitivă;

- sentința prin care se dispune declinarea de competență dezînvestește instanța care a apreciat că nu este competentă să judece/soluționeze o cauză penală și reprezintă actul de sesizare al instanței la care se trimite cauza; instanța care își declină competența trimite, de îndată, dosarul instanței de judecată desemnate ca fiind competentă prin hotărârea de declinare;

- instanța în favoarea căreia s-a declinat competența își poate declina, la rândul său, competența către prima instanță care s-a dezînvestit (conflict negativ de competență) sau către o altă instanță; dacă Înalta Curte de Casație și Justiție își declină competența soluționării cauzei în favoarea altei instanțe, hotărârea de declinare reprezintă atât declinator de competență, cât și de regulator de competență;

- dacă declinarea a fost determinată de *competența materială sau după calitatea persoanei,* instanța căreia i s-a trimis cauza *poate menține*, motivat, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse de instanța care și-a declinat competența (reprezintă o excepție de la principiile nulității absolute);

- în cazul declinării pentru necompetență teritorială, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse *se mențin* în mod obligatoriu, fiind îndeplinite cu respectarea competenței materiale și personale.

Secțiunea a 10-a. Conflictul de competență

- este împrejurarea în care două sau mai multe instanțe, sesizate simultan sau succesiv cu aceeași cauză, se declară competente să judece cauza (*conflictul pozitiv de competență)* sau își declină succesiv una alteia competența de a judeca cauza (*conflictul negativ de competență)*; aceeași situație există și atunci când două sau mai multe organe de urmărire penală se declară competente sau își declină succesiv unul altuia competența efectuării urmăririi penale cu privire la aceeași cauză penală;

- poate exista conflict de competență și între judecătorii de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară atunci când două sau mai multe dintre aceste organe se declară

competente sau îşi declină succesiv unul altuia competenţa de a se pronunţa, potrivit competenţei specifice prevăzute de lege (de pildă, judecătorul de drepturi şi libertăţi de la tribunal, sesizat cu o propunere de arestare preventivă, poate să îşi decline competenţa de soluţionare a propunerii în favoarea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la curtea de apel, iar acesta din urmă să aprecieze că, totuşi, primul judecător sesizat era competent să soluţioneze cauza şi să constate conflictul negativ de competenţă);

Conflictul de competenţă există când două sau mai multe instanţe se recunosc competente a judeca aceeaşi cauză ori îşi declină reciproc competenţa de a judeca aceeaşi cauză. Referirea la „instanţe" priveşte numai instanţele judecătoreşti prevăzute în lege şi, în consecinţă, nu există conflict pozitiv sau negativ de competenţă între secţiile aceleiaşi instanţe judecătoreşti *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 70/19.01.2009, B.J. 2009, p. 826).*

În cazul în care curtea de apel, ca instanţă de apel, a calificat cererea formulată de persoana condamnată ca fiind o cerere de rejudecare şi şi-a declinat competenţa de soluţionare a cauzei în favoarea tribunalului, ca instanţă care a judecat cauza în primă instanţă, iar tribunalul a calificat cererea formulată de persoana condamnată ca fiind o cerere de apel peste termen şi şi-a declinat competenţa de soluţionare a cauzei în favoarea curţii de apel, există un conflict negativ de competenţă, iar nu un caz de întrerupere a cursului justiţiei *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 1234/28.07.2010, B.J. 2010, p. 567).*

- poate avea loc numai între organe ce desfăşoară aceeaşi activitate procesuală; nu poate exista conflict de competenţă între un organ de urmărire penală şi o instanţă judecătorească;

- în cazul în care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie îşi declină competenţa soluţionării cauzei în favoarea altei instanţe, hotărârea de declinare reprezintă atât declinator de competenţă, cât şi de regulator de competenţă şi, prin urmare, este obligatorie pentru instanţa căreia i s-ar trimite cauza spre judecată, afară de cazul în care, în urma noii situaţii de fapt ce rezultă din cercetarea judecătorească, se constată că fapta constituie o infracţiune dată prin lege în competenţa altei instanţe.

§1. Soluţionarea conflictului de competenţă în faza de judecată

- *în faza de judecată* conflictul de competenţă:

(i) dintre două sau mai multe instanţe de judecată se soluţionează de instanţa ierarhic superioară comună instanţelor aflate în conflict (de exemplu, conflictul de competenţă între două judecătorii din circumscripţia teritorială a aceluiaşi tribunal se soluţionează de această din urmă instanţă; conflictul de competenţă între judecătorii din circumscripţia teritorială a două tribunale, aflate însă în circumscripţia aceleiaşi curţi de apel, se soluţionează de această din urmă instanţă; conflictul de competenţă între două judecătorii care se află în circumscripţia teritorială a două curţi de apel diferite se soluţionează de secţia penală a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie);

(ii) dintre o instanţă civilă şi o instanţă militară se soluţionează de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

- sesizarea instanţei ierarhic superioare comune se face de instanţa care s-a declarat cea din urmă competentă (*conflictul pozitiv de competenţă)*, respectiv de ultima instanţă care şi-a declinat competenţa (*conflictul negativ de competenţă)*; sesizarea conflictului de competenţă se poate face, în toate cazurile, şi de procuror sau de părţi (nu de subiecţii procesuali principali);

- când instanţa sesizată cu soluţionarea conflictului de competenţă constată că acea cauză este de competenţa altei instanţe decât cele între care a intervenit conflictul de competenţă şi faţă de care nu este instanţă superioară comună, trimite dosarul instanţei superioare comune;

- până la soluţionarea *conflictului pozitiv de competenţă,* judecarea cauzei *se suspendă; în ipoteza existenţei unui conflict negativ de competenţă, legea nu prevede o ipoteză de suspendare a judecăţii cauzei*;

- instanţa care s-a declarat cea din urmă competentă sau care şi-a declinat ultima competenţa ia măsurile şi efectuează actele ce reclamă urgenţă (de pildă, se pronunţă cu privire la menţinerea, revocarea sau înlocuirea măsurilor preventive, ori cu privire la luarea sau revocarea măsurilor asigurătorii);

- conflictul de competenţă se soluţionează în şedinţă publică, cu citarea părţilor; instanţa competentă soluţionează conflictul de competenţă printr-o *încheiere definitivă,* denumită *regulator de competenţă,* care este obligatorie pentru instanţa căreia i se trimite cauza spre judecată, afară de cazul în care, în urma noii situaţii de fapt ce rezultă din completarea cercetării judecătoreşti, se constată că fapta constituie o infracţiune dată prin lege în competenţa altei instanţe;

Atâta timp cât instanţa căreia i s-a trimis cauza, prin hotărârea de stabilire a competenţei, nu a mai efectuat niciun act de completare a cercetării judecătoreşti, aceasta nu poate proceda la schimbarea încadrării juridice a faptei, cu consecinţa declinării din nou a competenţei de soluţionare a cauzei în favoarea unei alte instanţe, întrucât, procedând astfel, ar încălca autoritatea de lucru judecat a regulatorului de competenţă pronunţat anterior în cauză *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 113/2004, P.J.P. 2003-2004, p. 256).*

Hotărârea prin care s-a stabilit competenţa de soluţionare în primă instanţă, inclusiv în urma regulatorului de competenţă, este definitivă şi, în măsura în care situaţia de fapt rămâne neschimbată, competenţa materială şi teritorială a instanţei astfel sesizată este definitiv determinată şi nu poate face obiectul unei cenzuri nici chiar în calea de atac declarată împotriva soluţiei pronunţate în primă instanţă asupra fondului pricinii *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 1572/2005, în Cpp Ad. 2, p. 182).*

Hotărârea regulatoare de competenţă fiind pronunţată de o instanţă superioară celor aflate în conflict şi fiind rezultatul unui control judiciar parţial,

purtat exclusiv asupra competenţei, ea are caracter definitiv, nefiind supusă unei căi de atac *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 600/11.03.1997, www.legalis.ro).*

- instanţa căreia i s-a trimis cauza prin regulatorul de competenţă *poate menţine*, motivat, probele administrate, actele îndeplinite şi măsurile dispuse în cauză atunci când conflictul a fost generat de aspecte referitoare la competenţa materială sau personală, în vreme ce, dacă natura competenţei care a generat conflictul este cea teritorială, probele administrate, actele îndeplinite şi măsurile dispuse *se menţin.*

§2. Rezolvarea conflictului de competenţă în faza de urmărire penală

- *în faza de urmărire penală*, conflictul de competenţă ivit între doi sau mai mulţi procurori se rezolvă de către procurorul superior comun celor aflaţi în conflict, iar conflictul de competenţă dintre două sau mai multe organe de cercetare penală se rezolvă de către procurorul care exercită supravegherea asupra activităţii de cercetare a acestor organe [art. 63 alin. (4) NCPP];

- în cazul în care procurorul nu exercită supravegherea activităţii tuturor organelor de cercetare penală între care s-a ivit conflictul, competenţa se stabileşte de către prim-procurorul parchetului în circumscripţia căruia se află organele de cercetare penală.

§3. Soluţionarea conflictului de competenţă între judecătorii de drepturi şi libertăţi, respectiv şi cei de cameră preliminară

Deşi NCPP nu cuprinde o reglementare explicită a acestor situaţii, apreciez că regulile prevăzute de lege pentru soluţionarea conflictului de competenţă în faza de judecată se aplică în mod corespunzător şi în cazul în care conflictul intervine între doi judecători de drepturi şi libertăţi sau între doi judecători de cameră preliminară. Prin urmare, competenţa de soluţionare a conflictului va aparţine judecătorului de drepturi şi libertăţi, respectiv judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară comună.

Capitolul V
Incompatibilitatea

- reprezintă imposibilitatea legală, pentru un subiect procesual, de a participa într-o cauză penală;

- este prevăzută de lege în vederea asigurării caracterului echitabil al procesului penal.

Secţiunea 1. Incompatibilitatea judecătorului

§1. Cazuri de incompatibilitate a judecătorului

- legiuitorul român a reglementat în art. 64 NCPP cazurile de incompatibilitate a judecătorului, în vederea respectării dreptului la un proces echitabil al părţilor, prin asigurarea imparţialităţii judecătorului chemat să judece o cauză penală, precum şi a prezumţiei de nevinovăţie;

- *imparţialitatea* presupune lipsa oricărei prejudecăţi sau idei preconcepute cu privire la soluţia ce trebuie pronunţată în cadrul unui proces şi priveşte pe fiecare membru al completului de judecată[1];

- *aparenţele* prezintă o anumită importanţă, având în vedere încrederea pe care instanţele trebuie să o inspire publicului într-o societate democratică şi, în primul rând, acuzatului în cadrul unui proces penal (judecătorul nu trebuie doar să fie imparţial, ci, în egală măsură, trebuie să se vadă că este imparţial). Opinia acuzatului în această materie este importantă, dar nu are caracter determinant[2]. Astfel, trebuie determinat dacă anumite fapte sau împrejurări pot ridica dubii legitime cu privire la lipsa de imparţialitate a instanţei, dacă temerile unei persoane cu privire la imparţialitatea instanţei *sunt în mod obiectiv justificate*[3];

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 1 octombrie 1982, în cauza *Piersack c. Belgiei*, parag. 30, În mitologia greacă, zeiţa Themis este reprezentată legată la ochi cu o eşarfă, pentru a simboliza imparţialitatea deciziilor cu privire la locul unde urma să meargă sufletul celor decedaţi: fie în Tartarus, fie în grădinile Elysee.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 octombrie 1984, în cauza *De Cubber c. Belgiei*, parag. 26.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 7 august 1996, în cauza *Ferrantelli şi Santangelo c. Italiei*, parag. 58.

- imparţialitatea este analizată în jurisprudenţa Curţii Europene atât sub aspect subiectiv, cât şi sub aspect obiectiv[1];

- în ceea ce priveşte *testul subiectiv*, trebuie determinat dacă convingerile personale ale unui judecător pot influenţa soluţionarea unei anumite cauze. Sub acest aspect, imparţialitatea judecătorului este prezumată până la proba contrarie[2]; din perspectiva aprecierii imparţialităţii judecătorului, în mod întemeiat s-a arătat în doctrină[3] că noţiunea de imparţialitate personală este mai adecvată decât cea de imparţialitate subiectivă, întrucât, deşi există o dimensiune subiectivă a unui asemenea demers, aprecierea imparţialităţii judecătorului nu este exclusiv subiectivă, ci trebuie luate în considerare şi elemente obiective în scopul evitării unor soluţii arbitrarii;

- referitor la *testul obiectiv*, este necesar să se stabilească dacă judecătorul oferă garanţii suficiente pentru a exclude orice bănuială legitimă în privinţa sa[4]. Prezintă importanţă din acest punct de vedere analiza respectării principiului separaţiei funcţiilor judiciare, ce constituie un element obiectiv prin care se poate stabili lipsa de imparţialitate funcţională, dar care, în sine, nu conduce la constatarea încălcării art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană, decât dacă este însoţit de o atitudine subiectiv parţială a „instanţei"[5];

- judecarea cauzei de către un judecător ce se află în vreunul dintre cazurile prevăzute de art. 64 NCPP sau care nu satisface exigenţele prevăzute de art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană atrage *nulitatea absolută* a hotărârilor pronunţate de către acesta, nerespectând dispoziţiile imperative ale Codului de procedură penală şi ale

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 22 aprilie 1994, în cauza *Saraiva de Carvalho c. Portugaliei*, parag. 33; CEDO, hotărârea din 24 februarie 1993, în cauza *Fey c. Austriei*, parag. 28. În doctrină sunt utilizate pentru analiza acestor două ipoteze noţiunile de: 1. *„imparţialitate personală"* ce se referă la opinia judecătorului cu privire la o anumită cauză, adică la antepronunţarea acestuia, la declaraţiile publice ale acestuia, relaţiile de familie sau private etc.; 2. *„imparţialitate funcţională"* care se apreciază, independent de opiniile judecătorului, numai prin raportare la exercitarea funcţiilor sale. Aceasta presupune două ipoteze: a) încălcarea principiului separaţiei funcţiilor judiciare; b) participarea succesivă a aceluiaşi magistrat în exercitarea aceleiaşi funcţii, în aceeaşi cauză. Cu alte cuvinte, imparţialitatea funcţională priveşte ipotezele în care judecătorul a cunoscut cauza sau pe participanţii la aceasta ca urmare a funcţiilor judiciare pe care le exercită sau le-a exercitat anterior (*R. Koering-Joulin*, Le juge impartial, în Revue générale de droit processuel nr. 10/1998, p. 1 şi urm.).

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 februarie 1993, în cauza *Padovani c. Italiei*, parag. 26.

[3] A se vedea *J.-F. Renucci*, Traité de Droit Européen des droits de l'homme, op. cit., p. 408.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 24 mai 1989, în cauza *Hauschildt c. Danemarcei*, parag. 46; CEDO, hotărârea din 9 iunie 1998, în cauza *Incal c. Turciei*, parag. 65; CEDO, hotărârea din 9 noiembrie 2006, în cauza *Belukha c. Ucrainei*, parag. 29; CEDO, hotărârea din 28 februarie 2002, în cauza *Lavents c. Letoniei*, parag. 117.

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 24 mai 1989, în cauza *Hauschildt c. Danemarcei*, parag. 50; CEDO, hotărârea din 26 octombrie 1984, în cauza *De Cubber c. Belgiei*, parag. 29; CEDO, hotărârea din 22 aprilie 1994, în cauza *Saraiva de Carvalho c. Portugaliei*, parag. 29; CEDO, hotărârea din 7 decembrie 1992, în cauza *Sainte-Marie c. Franţei*, parag. 32; CEDO, hotărârea din 24 februarie 1993, în cauza *Fey c. Austriei*, parag. 31-33.

Convenţiei europene în privinţa compunerii completului; de asemenea, încălcarea exigenţei de imparţialitate a completului constituie şi o atingere adusă prezumţiei de nevinovăţie a inculpatului în situaţia în care aceasta se obiectivează printr-o antepronunţare a judecătorului cu privire la vinovăţia celui acuzat;

- potrivit art. 426 lit. d) NCPP, existenţa unui caz de incompatibilitate constituie un motiv de formulare a unei contestaţii în anulare;

- NCPP nu mai conţine o enumerare limitativă a cazurilor de incompatibilitate, prevăzând în art. 64 alin. (1) lit. f) NCPP că este incompatibil judecătorul dacă există o suspiciune rezonabilă că imparţialitatea sa este afectată.

Art. 64 NCPP prevede următoarele cazuri de incompatibilitate:

(i) judecătorul este incompatibil să judece cauza dacă a fost reprezentant sau apărător al vreuneia dintre părţi, ori al unui subiect procesual principal (suspect sau persoană vătămată), chiar şi în altă cauză [art. 64 alin. (1) lit. a) NCPP];

- incompatibilitatea priveşte atât pe judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, cât şi pe cel ce intră în compunerea instanţei care judecă în primă instanţă sau în căile de atac;

- incompatibilitatea există atât pentru reprezentantul legal, cât şi pentru cel convenţional ori pentru avocatul ales sau cel din oficiu al suspectului, inculpatului, persoanei vătămate, părţii civile ori părţii responsabile civilmente, chiar şi în situaţia în care aceste calităţi nu au fost exercitate în aceeaşi cauză.

(ii) judecătorul este incompatibil să judece cauza dacă este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situaţie dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie) cu una dintre părţi, cu un subiect procesual principal (suspect sau persoană vătămată), cu avocatul ori cu reprezentantul acestora [art. 64 alin. (1) lit. b) NCPP];

- incompatibilitatea priveşte atât pe judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, cât şi pe cel ce intră în compunerea instanţei care judecă în primă instanţă sau în căile de atac;

- în mod corelativ, art. 88 alin. (2) lit. a) NCPP prevede că nu poate fi avocat al unei părţi sau al unui subiect procesual principal soţul sau ruda până la gradul al IV-lea cu judecătorul.

(iii) judecătorul este incompatibil să judece cauza dacă a fost expert sau martor, în cauză [art. 64 alin. (1) lit. c) NCPP];

- incompatibilitatea priveşte atât pe judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, cât şi pe cel ce intră în compunerea instanţei care judecă în primă instanţă sau în căile de atac;

- în calitatea de martor judecătorul trebuie să fi dat declaraţii în cauză, iar în calitatea de expert să fi fost anterior desemnat în cauză de un organ judiciar.

(iv) judecătorul este incompatibil să judece cauza dacă este tutore sau curator al unei părţi sau al unui subiect procesual principal (persoană vătămată sau suspect) [art. 64 alin. (1) lit. d) NCPP];

- incompatibilitatea priveşte atât pe judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, cât şi pe cel ce intră în compunerea instanţei care judecă în primă instanţă sau în căile de atac.

(v) judecătorul este incompatibil să judece dacă a efectuat, în cauză, acte de urmărire penală sau a participat, în calitate de procuror, la orice procedură desfăşurată în faţa unui judecător sau a unei instanţe de judecată [art. 64 alin. (1) lit. e) NCPP];

- în vederea garantării imparţialităţii funcţionale judecătorului, prin evitarea cumulului de funcţii judiciare, art. 64 alin. (1) lit. e) NCPP a reglementat incompatibilitatea judecătorului care anterior, în timp ce îndeplinea funcţia de procuror:

1. a efectuat în aceeaşi cauză acte de urmărire penală (de pildă, a dispus începerea urmăririi penale, continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect, a pus în mişcare acţiunea penală împotriva persoanei trimise în judecată, a dispus trimiterea în judecată întocmind rechizitoriul, a încheiat un acord de recunoaştere a vinovăţiei etc.);

2. a participat în calitate de procuror, la orice procedură desfăşurată în faţa unui judecător de drepturi şi libertăţi (de pildă, în procedura audierii anticipate, sau la o propunere de arestare preventivă);

3. a participat în calitate de procuror în procedura de cameră preliminară (de pildă, a formulat concluzii cu privire la legalitatea actului de sesizare, a actelor de urmărire penală sau a probelor, în urma înaintării de către judecător a excepţiilor ridicate din oficiu precum şi a celor invocate de inculpat);

4. a participat la orice procedură în faţa unei instanţe de judecată (*de pildă*, a pus concluzii în calitate de procuror în acea cauză, indiferent dacă aceste concluzii au vizat fondul cauzei, probaţiunea, competenţa, legalitatea procedurii etc.).

- faptul că judecătorul cauzei a activat anterior ca procuror (chiar şi în parchetul care a emis rechizitoriul în cauza cu care este învestit) sau că a fost detaşat în cadrul Ministerului Public sau Ministerului Justiţiei nu constituie *per se* un motiv de incompatibilitate, neexistând niciun risc de parţialitate *in abstracto*;

Simplul fapt că judecătorul a activat anterior ca procuror nu este suficient pentru a se considera că se aduce atingere aparenţei de imparţialitate, în absenţa unor elemente concrete care să indice o incapacitate de a manifesta o atitudine obiectivă raportat la soluţionarea cauzei de faţă, neexistând temeiuri pentru a se constata, din acest motiv, încălcarea dreptului la un proces echitabil *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 381/2011, nepublicată).*

Anterior numirii în funcţia de judecător la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, doamna judecător I.B. a îndeplinit funcţia de consilier al Procurorului Şef al DNA, fiind detaşată din funcţia de judecător la Tribunalul Bucureşti, Secţia I penală, prin Hotărârea nr. 612/10.09.2009 a Consiliului Superior al Magistraturii, Secţia pentru Judecători. Se reţine astfel, că doamna judecător I.B., membru al completului de judecată învestit cu soluţionarea în primă instanţă a prezentei cauze, nu a deţinut funcţia de procuror în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Direcţia Naţională Anticorupţie,

> aşa cum au lăsat să se înţeleagă părţile, ci doar pe aceea de consilier al Procurorului Şef al DNA. Legea nu stabileşte însă niciun caz de incompatibilitate între funcţia de judecător şi cea de consilier. (...)
> În ceea ce priveşte aparenţa de imparţialitate invocată în argumentarea cererii de recuzare, este de evidenţiat faptul că jurisprudenţa CEDO recunoaşte, într-adevăr, că instanţa trebuie să fie imparţială din punct de vedere mental, prin aceea că „niciunul din membrii instanţei nu ar trebui să aibă prejudecăţi sau predilecţii personale", cât şi din punct de vedere obiectiv, prin aceea că „trebuie să ofere garanţii pentru a exclude orice îndoială justificată în această privinţă". Acest ultim criteriu presupune a se analiza dacă, independent de comportamentul personal al judecătorului, există fapte determinate şi verificabile care pot justifica îndoielile cu privire la imparţialitatea sa, avându-se, prin urmare, în vedere competenţa sa funcţională. Or, calitatea doamnei judecător I.B., de consilier al procurorului – şef al DNA, nu constituie temei care să justifice în mod rezonabil temerea inculpaţilor că nu vor fi judecaţi de o instanţă imparţială *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

(vi) judecătorul este incompatibil să judece cauza dacă există o suspiciune rezonabilă că imparţialitatea judecătorului este afectată [art. 64 alin. (1) lit. f) NCPP];

- incompatibilitatea priveşte atât pe judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, cât şi pe cel ce intră în compunerea instanţei care judecă în primă instanţă sau în căile de atac;

- prin prevederea acestui caz general de incompatibilitate, NCPP a consacrat caracterul enunţiativ al ipotezelor în care există o suspiciune rezonabilă cu privire la existenţa unui risc în legătură cu lipsa de imparţialitate a judecătorului, deoarece prevederea limitativă a cazurilor de incompatibilitate de lege nu este aptă să înlăture toate ipotezele în care imparţialitatea unui judecător ar lipsi. Astfel, pot exista suspiciuni de lipsă de imparţialitate a judecătorului în cazuri determinate de situaţii personale, familiale, de relaţii de amiciţie etc. (de pildă, în cazul în care cei doi membrii ai completului de apel sunt logodiţi, în condiţiile NCC, sau atunci când judecătorul a făcut afirmaţii negative cu privire la originea, religia sau apartenenţa politică a inculpatului, fără ca acestea să vizeze modul de soluţionare a cauzei, ori când soţul judecătorului a primit un cadou costisitor de la o parte sau subiect procesual, sau când avocatul inculpatului este naşul judecătorului). Pe cale de consecinţă, credem că ori de câte ori există o situaţie care în mod obiectiv justifică temerea că imparţialitatea personală ori funcţională a judecătorului ar fi afectată, fiind astfel încălcate exigenţele art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană, se poate formula o declaraţie de abţinere ori o cerere de recuzare a judecătorului;

- va intra sub acest caz de incompatibilitate şi ipoteza *judecătorului care şi-a exprimat anterior părerea cu privire la soluţia care ar putea fi dată în cauză*; astfel, în cazul în care un judecător exprimă o părere, o judecată de valoare, redă o situaţie de fapt din care ar putea rezulta că şi-a format o opinie asupra soluţiei ce poate fi pronunţată în cauza pe care o judecă (spre exemplu, condamnare, achitare, încetarea procesului penal, respingerea sau admiterea unei plângeri sau a contestaţiei, respingerea sau admiterea unei propuneri de arestare preventivă sau de prelungire a măsurii arestării preventive, respingerea/admiterea unei căi de atac etc.), se va reţine acest

caz de incompatibilitate datorită lipsei imparţialităţii personale a instanţei; opinia judecătorului poate fi exprimată în comentariile efectuate în cursul procesului, în media, în prelegerile publice susţinute; totuşi, publicarea de articole de specialitate în revistele juridice ori pe site-uri cu caracter juridic, publicarea unor cărţi, prelegerile universitare, cursurile sau seminarele susţinute ca urmare a desfăşurării activităţii de instruire din cadrul Institutului Naţional al Magistraturii şi/sau al Şcolii Naţionale de Grefieri, în care judecătorul îşi exprimă opinia juridică cu privire la interpretarea normelor de drept substanţial sau procedural, nu intră sub incidenţa acestui caz de incompatibilitate, neputând fi asimilată cu exprimarea părerii cu privire la soluţia care ar putea fi dată în acea cauză;

- judecătorul care întocmeşte raportul pentru soluţionarea recursului în casaţie, a recursului în interesul legii sau a întrebării prealabile pentru soluţionarea unui chestiuni de drept nu devine prin aceasta incompatibil să participe la judecarea recursului/întrebării prealabile.

Schimbarea încadrării juridice a faptei ce face obiectul actului de sesizare a instanţei, prin încheiere pronunţată înainte de soluţionarea cauzei, nu atrage incompatibilitatea judecătorului care a făcut parte din completul de judecată *(I.C.C.J., Secţiile Unite, Decizia nr. I/2006, www.legalis.ro).*

Judecătorul care, în considerentele hotărârii de respingere a cererii de restituire a cauzei la procuror formulată de inculpatul trimis în judecată pentru infracţiunea de luare de mită, motivează că mituitorul a fost sincer când a denunţat autorităţii fapta inculpatului, este incompatibil de a judeca în continuare cauza, deoarece prin considerentul menţionat şi-a exprimat părerea cu privire la soluţia care ar putea fi dată în cauză *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1164/2004, www.legalis.ro).*

Judecătorul care a soluţionat cauza conform procedurii accelerate a recunoaşterii vinovăţiei cu privire la unii dintre inculpaţi, nu devine incompatibil să judece acţiunea penală şi civilă cu privire la ceilalţi inculpaţi, în ipoteza în care trimiterea în judecată a tuturor inculpaţilor s-a făcut prin acelaşi rechizitoriu, pentru infracţiuni între care există stare de conexitate sau indivizibilitate. Judecătorul devine incompatibil doar dacă în considerentele hotărârii pronunţate şi-a exprimat părerea cu privire la soluţia ce ar putea fi dată în cauza disjunsă *(I.C.C.J., Secţiile Unite, Decizia nr. 17/2012, www.scj.ro).*

Deopotrivă, se poate reţine acest caz de incompatibilitate şi în următoarele cazuri:

1. dacă există duşmănie între judecător, soţul sau una dintre rudele sale şi una dintre părţi, soţul sau rudele acesteia;

2. dacă judecătorul a primit liberalităţi de la una dintre părţi, subiecţi procesuali, avocatul sau mandatarul acestora;

3. dacă există împrejurări din care rezultă că judecătorul este interesat sub orice formă, el, soţul sau vreun alt membru de familie cu privire la soluţia care s-ar putea pronunţa în cauză.

Inculpatul M.G. a formulat cerere de recuzare a judecătorului învestit cu soluționarea în fond a dosarului, motivat de faptul că împotriva acestuia a formulat mai multe plângeri pe care le-a înaintat Consiliului Superior la Magistraturii, Parchetului de pe lângă Curtea de Apel București. Examinând cererea formulată instanța a apreciat-o nefondată. A apreciat că exercitarea dreptului la petiționare al inculpatului, în absența dovedirii temeiniciei afirmațiilor făcute prin memoriile întocmite, nu poate conduce la concluzia existenței unei dușmănii. Noțiunea folosită de legiuitor are în vedere împrejurarea că cele două părți ar avea reciproc un asemenea sentiment, situație care să rezulte din acte doveditoare. Prin urmare, instanța a considerat că motivul invocat este nefondat și a respins cererea de recuzare *(Trib. București, secția I penală, încheierea pronunțată în dosarul nr. 40436/3/2005, Cpp Ad. 2, p. 198).*

(vii) judecătorii care sunt soți, rude sau afini între ei, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie)[1] *nu pot face parte din același complet de judecată [art. 64 alin. (2) NCPP];*

- acest caz de incompatibilitate își găsește aplicabilitatea *la judecarea cauzelor în apel* (inclusiv în caz de complet de divergență), unde completele de judecată sunt compuse din doi, respectiv trei judecători, *sau în cazul judecării unei cauze la Înalta Curte de Casație și Justiție* unde completul de fond este compus din trei judecători, completul de apel care soluționează calea de atac împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de curțile de apel și de Curtea Militară de Apel este format din 3 judecători, completul de apel care soluționează calea de atac împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de instanța supremă este format din 5 judecători, iar pentru contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție, completul de judecată este format din 2 judecători.

(viii) judecătorul care a luat parte la soluționarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac sau la judecarea cauzei după desființarea sau casarea hotărârii [art. 64 alin. (3) NCPP];

- judecătorul care a judecat cauza în primă instanță nu va putea participa la judecarea apelului sau a oricărei căi extraordinare de atac (revizuirea, contestația în anulare, recursul în casație, redeschiderea procesului în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate) declarate împotriva propriei hotărâri, întrucât nu se poate reține imparțialitatea sa, dar și pentru că, în ipoteza căilor ordinare de atac, părțile ar

---

[1] Potrivit art. 177 NCP: „*(1)* Prin *membru de familie* se înțelege:

a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude;

b) soțul;

c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc.

(2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute în alin. (1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești".

fi lipsite în mod efectiv de un grad de jurisdicţie; pentru aceleaşi motive, judecătorul care a judecat cauza în primă instanţă nu va putea participa la rejudecarea cauzei după desfiinţarea/casarea hotărârii şi trimiterea cauzei spre rejudecare deoarece, exprimându-şi părerea cu privire la acţiunea penală şi/sau civilă, nu mai poate proceda la rejudecarea cauzei fără a fi reţinută lipsa sa de imparţialitate;

- în cazul în care judecătorul fondului se pronunţă asupra legalităţii sau temeiniciei stării de arest, iar ulterior încheierea este casată cu trimitere spre rejudecare ca urmare a admiterii contestaţiei, apreciez că acelaşi judecător poate participa la o nouă dezbatere a stării de arest, nefiind incident cazul de incompatibilitate prevăzut de art. 64 alin. (3) NCPP, întrucât acesta nu s-a pronunţat asupra fondului cauzei (constatarea existenţei sau inexistenţei faptei penale, vinovăţia, regimul sancţionator), ci asupra existenţei unor suspiciuni rezonabile cu privire la săvârşirea unei infracţiuni şi a necesităţii privării de libertate în condiţiile subzistenţei temeiurilor arestării sau apariţiei unor temeiuri noi;

- judecătorul care s-a pronunţat asupra tuturor aspectelor de fapt şi de drept cu ocazia judecării unui apel, nu va mai putea participa la judecarea cauzei după casare şi trimiterea cauzei spre rejudecare, ca urmare a admiterii recursului în casaţie sau la judecarea unei alte căi extraordinare de atac împotriva acestei hotărâri;

- judecătorul care a judecat un apel nu va putea participa la judecarea unei contestaţii în anulare împotriva acestei hotărâri, indiferent de temeiul invocat;

- judecătorul care s-a pronunţat asupra fondului cauzei nu va mai putea participa la judecarea cauzei cu ocazia redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate (art. 466-470 NCPP);

- în situaţia în care un judecător nu antamează în hotărârea pronunţată împrejurările de fapt sau de drept ce fac obiectul cauzei, prin pronunţarea unei hotărâri de condamnare, achitare sau încetare a procesului penal (de exemplu, dispune desfiinţarea hotărârii în apel şi trimiterea spre rejudecare pentru lipsă de procedură sau vreun caz de nulitate absolută prevăzut de art. 281 NCPP), nu este incident cazul de incompatibilitate specificat de art. 64 alin. (3) NCPP.

Judecătorul care participă la judecarea cauzei în apel nu se află în incompatibilitate, dacă anterior, în aceeaşi cauză, a făcut parte din completul de judecată care a dispus, în apel, desfiinţarea sentinţei cu trimitere spre rejudecare la prima instanţă pentru motive de nulitate relativă – cum este necitarea şi neintroducerea în cauză a autorităţii tutelare – deoarece, în acest caz, judecătorul nu s-a pronunţat în fond asupra acţiunii penale şi civile *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2680/22.07.2009, B.J. 2009, p. 829).*

(ix) Judecătorul de drepturi şi libertăţi nu poate participa, în aceeaşi cauză, la procedura de cameră preliminară, la judecata în fond sau în căile de atac [art. 64 alin. (4) NCPP];

- în vederea garantării imparţialităţii funcţionale judecătorului, prin evitarea cumulului de funcţii judiciare, art. 64 alin. (4) NCPP a reglementat incompatibilitatea judecătorului care a participat într-o cauză în calitate de judecător de drepturi şi

libertăţi, de a desfăşura în aceeaşi cauză activităţi judiciare în calitate de judecător de cameră preliminară sau de instanţă de judecată a fondului ori a căilor ordinare sau extraordinare de atac; această prevedere constituie o obiectivare a principiului separaţiei funcţiilor judiciare prevăzut de art. 3 alin. (3) NCPP potrivit căruia se consacră faptul că în desfăşurarea aceluiaşi proces penal, exercitarea unei funcţii judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcţii judiciare, cu excepţia celei de verificare a legalităţii trimiterii ori netrimiterii în judecată pe care o exercită judecătorul de cameră preliminară, care este compatibilă cu funcţia de judecată;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat în cursul urmăririi penale propunerea de arestare preventivă sau de arest la domiciliu a inculpatului, indiferent de soluţia pe care a dispus-o (arestare, respingerea propunerii de arestare, cu sau fără dispunerea controlului judiciar) nu poate participa, ulterior, în aceeaşi cauză în calitate de judecător de cameră preliminară sau la judecata cauzei;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat o propunere de prelungire a măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale, indiferent de soluţia pe care a dispus-o (admiterea sau respingerea propunerii), nu poate participa, ulterior, în aceeaşi cauză în calitate de judecător de cameră preliminară sau la judecata cauzei;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat în cursul urmăririi penale propunerea de arestare preventivă/arest la domiciliu poate să participe în cursul urmăririi penale la soluţionarea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive/arest la domiciliu, a cererilor de revocare, înlocuire sau încetare de drept a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, sau la soluţionarea unei alte propuneri de arestare preventivă a aceluiaşi inculpat, într-o altă cauză;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat o propunere de prelungire a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu poate participa la soluţionarea unei alte propuneri de prelungire a arestării preventive/arestului la domiciliu sau a cererilor de revocare, înlocuire sau încetare de drept a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a participat la judecarea contestaţiei împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea ori prelungirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale nu devine incompatibil să judece o nouă contestaţie, având ca obiect o altă încheiere, prin care s-a dispus în aceeaşi fază de urmărire penală cu privire la măsura arestării preventive/arestului la domiciliu, în aceeaşi cauză;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care, în cursul urmăririi penale, se pronunţă asupra cererilor de revocare, înlocuire sau încetare de drept a măsurii arestării preventive nu poate participa ulterior în aceeaşi cauză în calitate de judecător de cameră preliminară sau la judecata cauzei;

- spre deosebire de vechiul Cod, potrivit NCPP judecătorul de drepturi şi libertăţi care a încuviinţat efectuarea percheziţiei domiciliare/informatice, a supravegherii tehnice ori a altor metode speciale de cercetare pentru care NCPP prevede necesitatea încuviinţării/autorizării de judecător, nu poate participa ulterior, în aceeaşi cauză, în

calitate de judecător de cameră preliminară sau la judecata cauzei; totuşi, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a statuat una dintre aceste măsuri nu este incompatibil de a soluţiona o propunere de luare a măsurii arestării preventive/arest la domiciliu sau de prelungire a acestei măsuri;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care s-a pronunţat în cursul urmăririi penale, potrivit competenţei sale, cu privire la măsurile privative sau restrictive de drepturi este incompatibil să participe în faza de cameră preliminară sau de judecată la procedurile în care se dezbat necesitatea menţinerii, revocării, înlocuirii sau încetării măsurilor preventive;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a participat la soluţionarea contestaţiei împotriva încheierii prin care s-a soluţionat propunerea de luare sau prelungire a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu a inculpatului în cursul urmăririi penale devine incompatibil să judece cauza în fond, în căile de atac;

- având în vedere că LPANCPP nu cuprinde dispoziţii tranzitorii în materia incompatibilităţilor apreciez că judecătorul care s-a pronunţat în cursul urmăririi penale, în condiţiile vechiului Cod, cu privire la măsurile preventive sau la încuviinţarea percheziţiei domiciliare/informatice, ori cu privire la autorizarea tehnicilor speciale de supraveghere şi cercetare nu este incompatibil să exercite în condiţiile NCPP funcţia de cameră preliminară sau de judecată.

(x) Judecătorul de cameră preliminară care a participat la soluţionarea plângerii împotriva soluţiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeaşi cauză, la judecata în fond sau în căile de atac [art. 64 alin. (5) NCPP];

Această ipoteză de incompatibilitate presupune că în cauzele în care s-a dispus o soluţie de netrimitere în judecată după punerea în mişcare a acţiunii penale, iar judecătorul de cameră preliminară admite plângerea, desfiinţează soluţia de clasare sau renunţare la urmărirea penală atacată şi dispune începerea judecăţii cu privire la faptele şi persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mişcare acţiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente, trimiţând dosarul spre repartizare aleatorie, nu mai poate participa la judecata în fond sau în căile de atac a cauzei.

(xi) Judecătorul care s-a pronunţat cu privire la o măsură supusă contestaţiei nu poate participa la soluţionarea contestaţiei [art. 64 alin. (6) NCPP].

- acest caz de incompatibilitate vizează situaţia judecătorului de cameră preliminară sau de drepturi şi libertăţi care, după ce au soluţionat o cauză de competenţa lor în primă instanţă, sunt incompatibili să participe la soluţionarea contestaţiei formulate împotriva măsurii dispuse (de pildă, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a admis propunerea de arestare preventivă în timp ce funcţiona în cadrul judecătoriei, nu poate soluţiona contestaţia formulată împotriva încheierii prin care a dispus măsura, în condiţiile în care, între timp, a obţinut gradul de judecător de tribunal);

- reprezintă o reglementare similară celei din art. 64 alin. (3) NCPP care are aplicabilitate numai cu privire la judecarea căilor de atac formulate împotriva hotărârii pronunţate în fond.

§2. Aspecte procedurale

- în cazul în care se constată lipsa de imparţialitate efectivă a judecătorului ori atunci când există riscul ca imparţialitatea personală sau funcţională a judecătorului să fie afectată (risc de parţialitate), judecătorul trebuie să formuleze declaraţie de abţinere, iar procurorul sau părţile pot formula cerere de recuzare.

2.1. Abţinerea

- reprezintă obligaţia ce incumbă judecătorului de a se abţine să participe la procesul penal, în situaţia în care constată că se află în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de lege ori dacă există un risc de parţialitate prin raportare la dispoziţiile art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană;

- judecătorul trebuie să facă declaraţia de abţinere, în scris sau oral, de îndată ce a cunoscut existenţa unui *„risc de parţialitate"*, pe care trebuie să îl arate expres împreună cu temeiurile de fapt în cuprinsul declaraţiei;

- în cazul în care nu este formulată o declaraţie de abţinere, părţile, subiecţii procesuali principali sau procurorul au posibilitatea de a recuza judecătorul, de îndată ce află de existenţa cazului de incompatibilitate în care acesta se află.

2.2. Recuzarea

- este procedura prin intermediul căreia procurorul sau o parte ori un subiect procesual principal în procesul penal invocă existenţa unei suspiciuni cu privire la lipsa de imparţialitate a judecătorului care nu a formulat anterior cerere de abţinere;

- prin această cerere nu se poate contesta probitatea profesională a judecătorului, putându-se invoca numai existenţa unui risc ca procesul să nu fie judecat cu respectarea exigenţei de imparţialitate a instanţei;

- cererea de recuzare poate fi formulată în tot cursul procesului penal, de îndată ce procurorul, subiectul procesual principal ori partea interesată a aflat despre existenţa cazului de incompatibilitate ori a altui „risc de parţialitate", care îl determină să aibă motive de a suspecta lipsa de imparţialitate a judecătorului;

- cererea de recuzare se formulează doar împotriva judecătorului care efectuează activităţi judiciare în cauză. Este inadmisibilă recuzarea judecătorului chemat să decidă asupra recuzării;

- cererea de recuzare se formulează oral sau în scris, cu arătarea, pentru fiecare persoană în parte, a cazului de incompatibilitate invocat şi a temeiurilor de fapt cunoscute la momentul formulării cererii. Cererea de recuzare formulată oral se consemnează într-un proces-verbal sau, după caz, în încheierea de şedinţă;

- este inadmisibilă o cerere de recuzare:

(i) în care nu se invocă niciun caz de incompatibilitate;

(ii) în care persoana care a formulat cererea de recuzare refuză sau nu poate să indice în faţa completului care a fost recuzat temeiurile de fapt pe care se întemeiază cererea;

(iii) în care se invocă motive generale de lipsă de imparţialitate a judecătorului sau instanţei, fără a indica în mod specific cazul de incompatibilitate şi temeiurile de fapt pentru fiecare judecător ce face parte din complet;

(iv) în care aceiaşi judecători au fost recuzaţi pentru acelaşi caz de incompatibilitate şi pentru temeiuri de fapt cunoscute la data formulării unei cereri anterioare de recuzare care a fost respinsă;

(v) care vizează pe alţi judecători decât pe cei care formează completul care soluţionează cauza sau o întreagă secţie penală a unei instanţe sau întreaga instanţă sau toate instanţele din România.

- respingerea cererii ca inadmisibilă se face chiar de completul în faţa căruia s-a formulat recuzarea (*filtru de admisibilitate*);

- formularea cererii de recuzare înlătură posibilitatea efectuării vreunui act procesual sau dispunerii unei măsuri în cauză de judecătorul recuzat. Ca excepţie, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau completul în faţa căruia s-a formulat recuzarea, cu participarea judecătorului recuzat, se pronunţă asupra măsurilor preventive (de pildă, cu privire la luarea, prelungirea sau menţinerea stării de arest preventiv/arest la domiciliu).

2.3. Procedura de soluţionare a declaraţiei de abţinere sau a cererii de recuzare

- abţinerea sau recuzarea *judecătorului de drepturi şi libertăţi şi a judecătorului de cameră preliminară se soluţionează de un judecător de la aceeaşi instanţă*;

- abţinerea sau recuzarea *judecătorului care face parte din completul de judecată se soluţionează de un alt complet de judecată*;

- în situaţia în care abţinerea sau recuzarea se referă la o parte din membrii completului de judecată, soluţionarea acesteia se va face de către un complet constituit din membrii completului care nu sunt vizaţi de abţinere sau de recuzare şi din judecătorul sau judecătorii stabiliţi prin planificarea de permanenţă;

- când pentru soluţionarea abţinerii sau a recuzării nu poate fi desemnat un judecător din cadrul aceleiaşi instanţe, cererea se soluţionează *de un judecător de la instanţa ierarhic superioară*;

- procedura de soluţionare a declaraţiei de abţinere sau a cererii de recuzare este nepublică şi, în principiu, necontradictorie, realizându-se în cel mult 24 de ore de la data formulării cererii/declaraţiei, *în camera de consiliu*, fără participarea celui care declară că se abţine sau care este recuzat; *dacă apreciază necesar pentru soluţionarea cererii, judecătorul sau completul de judecată, după caz, poate efectua orice verificări şi poate asculta procurorul, subiecţii procesuali principali, părţile şi persoana care se abţine sau a cărei recuzare se solicită; aşadar, potrivit NCPP nu mai este obligatorie ascultarea procurorului în procedura de soluţionare a declaraţiei de abţinere sau a cererii de recuzare*;

- judecătorul care a formulat declaraţia de abţinere, respectiv procurorul, subiectul procesual principal sau partea care au formulat cererea de recuzare trebuie să probeze

existența cazului de incompatibilitate (de pildă, se pot depune înscrisuri, extrase ale declarațiilor de interese depuse de judecător, articole publicate în presa scrisă etc.);

- soluționând declarația de abținere sau cererea de recuzare, completul legal învestit poate dispune, *prin încheiere motivată,* fie respingerea declarației/cererii ca nefondată, fie admiterea ei;

- în caz de admitere a abținerii sau a recuzării, se va stabili care dintre judecătorii aflați în raporturi de rudenie sau afinitate rămân să judece în continuare cauza, când cererea de recuzare sau declarația de abținere s-a întemeiat pe dispozițiile art. 64 alin. (2) NCPP, precum și în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse de judecătorul incompatibil se mențin;

- dacă soluționarea abținerii sau a recuzării a fost făcută de instanța ierarhic superioară, iar aceasta admite cererea/declarația și, din cauza abținerii sau recuzării, nu se poate alcătui completul de judecată la instanța competentă să soluționeze cauza, instanța ierarhic superioară desemnează pentru judecarea cauzei o instanță egală în grad cu instanța în fața căreia s-a formulat abținerea sau recuzarea, din circumscripția aceleiași curți de apel sau din circumscripția unei curți de apel învecinate (de pildă, în situația judecătoriilor mici care au un singur judecător, declarația de abținere sau cererea de recuzare se va soluționa de instanța ierarhic superioară, care, dacă admite cererea/declarația, va trebui să desemneze altă judecătorie pentru continuarea judecății); în concret, efectul acestei situații este similar celui de strămutare a cauzei la altă instanță;

- după admiterea abținerii sau a recuzării, dosarul se repartizează aleatoriu, cu excepția situației în care abținerea sau recuzarea vizează unul sau mai mulți membrii ai completului colegial, când completul care a soluționat incidentul procedural va păstra cauza pentru judecată;

- *încheierea* prin care se soluționează abținerea ori recuzarea, *indiferent de soluția dispusă, nu este supusă niciunei căi de atac*; chiar fără a contesta încheierea prin care a fost respinsă abținerea sau recuzarea, partea, subiectul procesual principal sau procurorul pot solicita în calea de atac a apelului să se constate lipsa de imparțialitate a judecătorului care a judecat cauza în fond (de pildă, în situația în care a fost respinsă declarația de abținere a judecătorului care dispusese, anterior, în cauză, în timp ce exercita funcția de procuror, reținerea inculpatului, părțile pot solicita instanțelor de control judiciar să constate încălcarea dispozițiilor art. 6 parag. 1 din Convenția europeană și să dispună trimiterea cauzei spre rejudecare).

Secțiunea a 2-a. Incompatibilitatea procurorului

- chiar dacă art. 6 parag. 1 din Convenția europeană se referă numai la instituția *„tribunalului independent și imparțial"*, existența unui risc de parțialitate a fost reglementată de NCPP drept cauză de incompatibilitate a procurorului, care poate conduce la nulitatea relativă a actelor acestuia; astfel, NCPP a extins conceptul de imparțialitate de la sfera convențională cantonată la noțiunea de „tribunal", la

organele judiciare care îşi desfăşoară activitatea încă din primele etape ale procesului penal, pentru a evita fragilizarea activităţilor procesuale desfăşurate în această fază; incompatibilitatea procurorului care a supravegheat sau efectuat urmărirea penală în cauză poate aduce atingere principiului egalităţii armelor, drepturilor procesuale ale părţilor ori ale subiecţilor procesuali principali, sau caracterului echitabil al procedurilor.

§1. Cazuri de incompatibilitate a procurorului

Potrivit art. 65 alin. (1) NCPP raportat la art. 64 alin. (1) lit. a)-d) şi f) NCPP, indiferent de stadiul procesului penal, procurorul este incompatibil dacă:

(i) a fost reprezentant sau avocat al unei părţi ori al unui subiect procesual principal, în aceeaşi cauză sau în altă cauză;

(ii) este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situaţie dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie) cu una dintre părţi, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora;

(iii) a fost expert sau martor, în cauză;

(iv) este tutore sau curator al unei părţi sau al unui subiect procesual principal;

(v) există o suspiciune rezonabilă că imparţialitatea procurorului este afectată;

Acest ultim caz poate fi reţinut, de pildă, în următoarele ipoteze, când imparţialitatea procurorului ar putea fi ştirbită: 1. dacă există împrejurări din care rezultă că procurorul, soţul sau vreo rudă apropiată sau vreun afin este interesat de soluţia ce ar putea fi dispusă în cauză; 2. dacă procurorul a primit liberalităţi de la una din părţi, avocatul sau mandatarul acesteia ori de la vreun subiect procesual principal; 3. dacă există dușmănie între procuror, soţul sau una din rudele sale şi una din părţi, soţul sau rudele acesteia sau un subiect procesual principal; 4. când soţul, ruda ori afinul procurorului a participat, anterior, ca judecător la judecarea acelei cauze.

Deopotrivă, este incompatibil:

(vi) procurorul care este soţ, rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situaţie dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie) cu judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau unul dintre membrii completului de judecată;

(vii) procurorul care a participat ca judecător într-o cauză nu poate, în aceeaşi cauză, să exercite funcţia de urmărire penală sau să pună concluzii la judecarea acelei cauze în primă instanţă şi în căile de atac;

- această ipoteză presupune că o persoană, după ce a efectuat acte judiciare în calitate de judecător, obţine transferul din funcţia de judecător în cea de procuror şi este desemnat să efectueze acte de urmărire penală în aceeaşi cauză (de pildă, înainte de a fi transferat procuror, judecătorul a autorizat efectuarea unei percheziţii domiciliare într-o cauză, iar, după transfer, prim-procurorul îi repartizează spre soluţionare dosarul în care emisese mandatul de percheziţie).

(viii) procurorul este incompatibil să participe la judecarea cauzei sau la alte proceduri în faţa judecătorului dacă este soţ, rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situaţie dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie) cu grefierul ori cu magistratul asistent.

- spre deosebire de C.proc.pen., potrivit NCPP procurorul care a efectuat urmărirea penală nu este incompatibil să procedeze la refacerea ei, când judecătorul de cameră preliminară a decis restituirea cauzei la parchet (de pildă, în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară a exclus toate probele administrate în cursul urmăririi penale);

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară admite plângerea împotriva unei soluţii de netrimitere în judecată şi trimite cauza la procuror pentru completarea urmării penale, procurorul care, anterior, a efectuat sau supravegheat urmărirea penală nu este incompatibil să procedeze la completarea acesteia în urma redeschiderii urmăririi penale.

§2. Aspecte procedurale

- *în faza de urmărire penală sau în cea de judecată*, declaraţia de abţinere şi cererea de recuzare a procurorului se poate formula oral ori în scris, cu arătarea cazului de incompatibilitate şi a temeiurilor de fapt cunoscute la momentul formulării declaraţiei/cererii, care constituie motivul abţinerii/recuzării;

- declaraţia de abţinere se face de îndată ce procurorul a luat cunoştinţă de existenţa cazului de incompatibilitate; în cazul în care persoana incompatibilă nu a făcut declaraţie de abţinere, părţile sau subiecţii procesuali principali pot face cerere de recuzare, de îndată ce au aflat despre existenţa cazului de incompatibilitate;

- cererea de recuzare se formulează doar împotriva procurorului care efectuează activităţi judiciare în cauză; este inadmisibilă recuzarea procurorului chemat să decidă asupra recuzării;

- *atât în cursul urmăririi penale, cât şi în cursul judecăţii*, asupra abţinerii sau recuzării procurorului (inclusiv a celui de şedinţă) se pronunţă *procurorul ierarhic superior*;

- declaraţia de abţinere sau cererea de recuzare a procurorului se adresează, *sub sancţiunea inadmisibilităţii*, procurorului ierarhic superior; în ipoteza în care cererea de recuzare nu a fost adresată procurorului ierarhic superior, ci altui procuror, sau judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară ori instanţei de judecată, aceştia nu vor trimite pe cale administrativă cererea procurorului ierarhic superior, ci vor dispune respingerea cererii de recuzare ca inadmisibilă, urmând ca partea sau subiectul procesual să formuleze o nouă cerere în faţa organului judiciar competent;

- procurorul recuzat poate participa la soluţionarea cererii privitoare la măsura preventivă (de pildă, poate participa, până la soluţionarea cererii de recuzare, la soluţionarea propunerii de arestare preventivă sau de arest la domiciliu) şi poate efectua acte sau dispune orice măsuri care justifică urgenţa;

- procurorul ierarhic superior soluţionează declaraţia de abţinere/cererea de recuzare *prin ordonanţă, care nu este supusă niciunei căi de atac,* în cel mult 48 de ore de la primirea declaraţiei/cererii;

- procurorul ierarhic superior poate dispune fie respingerea abţinerii sau a recuzării, fie admiterea, caz în care va indica procurorul care va efectua urmărirea penală, respectiv care va participa la judecarea cauzei/la procedura în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi, precum şi actele efectuate sau măsurile luate de procurorul incompatibil care se menţin;

- împotriva ordonanţei prin care a fost respinsă cererea de recuzare nu poate fi formulată plângere în condiţiile art. 336 NCPP la procurorul ierarhic superior celui care a dispus-o.

Secţiunea a 3-a. Incompatibilitatea organului de cercetare penală

§1. Cazuri de incompatibilitate a organului de cercetare penală

Potrivit art. 65 alin. (1) NCPP raportat la art. 64 alin. (1) lit. a)-d) şi f) NCPP, organul de cercetare penală este incompatibil de a efectua acte de cercetare penală dacă:

(i) a fost reprezentant sau avocat al unei părţi ori al unui subiect procesual principal, în aceeaşi cauză sau în altă cauză;

(ii) este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situaţie dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie) cu una dintre părţi, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora;

(iii) a fost expert sau martor, în cauză;

(iv) este tutore sau curator al unei părţi sau al unui subiect procesual principal;

(v) există o suspiciune rezonabilă că imparţialitatea organului de cercetare penală este afectată.

Acest ultim caz poate fi reţinut, de pildă, în următoarele ipoteze, când imparţialitatea organului de cercetare penală ar putea fi ştirbită: 1. dacă există împrejurări din care rezultă că agentul de poliţie judiciară ce îndeplineşte rolul de organ de cercetare penală, soţul sau vreo rudă apropiată, sau vreun afin este interesat de soluţia ce ar putea fi dispusă în cauză; 2. dacă organul de cercetare penală a primit liberalităţi de la una din părţi, avocatul sau mandatarul acesteia ori de la vreun subiect procesual principal; 3. dacă există dușmănie între agentul de poliţie judiciară ce îndeplineşte rolul de organ de cercetare penală, soţul sau una din rudele sale şi una din părţi, soţul sau rudele acesteia sau un subiect procesual principal etc.

- potrivit NCPP, organul de cercetare penală care a efectuat acte de cercetare penală nu este incompatibil să procedeze la refacerea actelor de cercetare penală, când s-a dispus restituirea cauzei de judecătorul de cameră preliminară; astfel, în

cazul în care judecătorul de cameră preliminară a dispus restituirea cauzei la parchet, organul de cercetare penală care, sub supravegherea procurorului a efectuat anterior în cauză acte de cercetare penală, nu poate proceda la refacerea acestora;

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară admite plângerea împotriva unei soluții de netrimitere în judecată dispusă de procuror și trimite cauza pentru completarea urmării penale, organul de cercetare penală care, sub supravegherea procurorului, a efectuat anterior în cauză acte de cercetare penală, nu este incompatibil să procedeze la completarea acestora.

§2. Aspecte procedurale

- declarația de abținere și cererea de recuzare a organului de cercetare penală se poate formula oral ori în scris numai în faza de urmărire penală și se soluționează de către procurorul care supraveghează cercetarea penală, în cel mult 48 de ore de la data formulării;

- cererea de recuzare se adresează fie persoanei recuzate, fie procurorului. În cazul în care cererea este adresată persoanei care efectuează urmărirea penală, aceasta este obligată să o înainteze împreună cu lămuririle necesare, în termen de 24 de ore, procurorului, fără a întrerupe cursul urmăririi penale;

- procurorul care supraveghează cercetarea penală poate dispune, *prin ordonanță, care nu este supusă niciunei căi de atac*, fie respingerea abținerii sau a recuzării, fie admiterea, caz în care va indica persoana care va efectua cercetarea penală, precum și actele efectuate sau măsurile luate de organul de cercetare penală incompatibil care se mențin;

- împotriva ordonanței prin care a fost respinsă cererea de recuzare nu poate fi formulată plângere în condițiile art. 336 NCPP la procurorul ierarhic superior celui care a dispus-o.

Secțiunea a 4-a. Incompatibilitatea magistratului asistent sau a grefierului de ședință

§1. Cazuri de incompatibilitate a magistratului asistent sau a grefierului de ședință

Potrivit art. 65 alin. (2) NCPP raportat la art. 64 alin. (1) NCPP magistratul asistent sau grefierul de ședință este incompatibil de a participa la judecarea unei cauze penale dacă:

(i) a fost reprezentant sau avocat al unei părți ori al unui subiect procesual principal, în aceeași cauză sau în altă cauză;

(ii) este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie) cu una dintre părți, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora;

(iii) a fost expert sau martor, în cauză;

(iv) este tutore sau curator al unei părţi sau al unui subiect procesual principal;

(v) a efectuat, în cauză, acte de urmărire penală sau a participat, în calitate de procuror, la orice procedură desfăşurată în faţa unui judecător sau a unei instanţe de judecată;

(vi) există o suspiciune rezonabilă că imparţialitatea magistratului–asistent/grefierului este afectată;

(vii) este soţ sau rudă ori afin până la gradul al patrulea inclusiv ori se află într-o altă situaţie dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie) cu judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară ori cu *vreunul din judecătorii care fac parte din completul de judecată care participă la şedinţa de judecată.*

- de asemenea, magistratul asistent este incompatibil să participe la judecarea unei cauze dacă este soţ sau rudă ori afin până la gradul al patrulea inclusiv ori se află într-o altă situaţie dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie) *cu grefierul de şedinţă.*

§2. Aspecte procedurale

- declaraţia de abţinere şi cererea de recuzare a magistratului asistent ori a grefierului de şedinţă se poate formula oral ori în scris;

- în cazul în care magistratul asistent/grefierul nu a făcut declaraţie de abţinere, părţile, subiecţii procesuali principali sau procurorul pot face cerere de recuzare, de îndată ce au aflat despre existenţa cazului de incompatibilitate;

- abţinerea sau recuzarea magistratului-asistent se soluţionează de completul de judecată;

- abţinerea sau recuzarea grefierului se soluţionează de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de completul de judecată;

- procedura de soluţionare a declaraţiei de abţinere sau a cererii de recuzare este nepublică şi, în principiu, necontradictorie, realizându-se în cel mult 24 de ore de la data formulării cererii/declaraţiei, în cameră de consiliu, fără participarea celui care declară că se abţine sau care este recuzat; dacă apreciază necesar pentru soluţionarea cererii, judecătorul sau completul de judecată, după caz, poate efectua orice verificări şi poate asculta procurorul, subiecţii procesuali principali, părţile şi persoana care se abţine sau a cărei recuzare se solicită;

- grefierul sau magistratul asistent care a formulat declaraţia de abţinere, respectiv procurorul, subiectul procesual principal sau partea care au formulat cererea de recuzare trebuie să probeze existenţa cazului de incompatibilitate;

- soluţionând declaraţia de abţinere sau cererea de recuzare, completul legal învestit poate dispune prin încheiere, fie respingerea declaraţiei/cererii, fie admiterea ei; în cazul respingerii abţinerii sau recuzării, magistratul asistent ori grefierul de şedinţă care s-a abţinut sau care a fost recuzat continuă să participe la judecarea

cauzei; în caz de admitere a abţinerii sau recuzării, completul care a soluţionat cauza trebuie să stabilească în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se menţin, având în vedere că la şedinţa de judecată a participat un magistrat-asistent/grefier de şedinţă incompatibil;

- încheierea prin care se soluţionează abţinerea ori recuzarea, *indiferent de soluţia dispusă,* nu este supusă niciunei căi de atac.

Secţiunea a 5-a. Incompatibilitatea expertului

§1. Cazuri de incompatibilitate a expertului

Potrivit art. 174 NCPP raportat la art. 64 NCPP, expertul este incompatibil de a participa într-o cauză penală dacă:

(i) a fost reprezentant sau avocat al unei părţi ori al unui subiect procesual principal, chiar şi în altă cauză;

(ii) este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situaţie dintre cele prevăzute la art. 177 NCP (membru de familie) cu una dintre părţi, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora;

(iii) a fost martor, în cauză;

(iv) este tutore sau curator al unei părţi sau al unui subiect procesual principal;

(v) a efectuat, în cauză, acte de urmărire penală sau a participat, în calitate de procuror, la orice procedură desfăşurată în faţa unui judecător sau a unei instanţe de judecată;

(vi) există o suspiciune rezonabilă că imparţialitatea expertului este afectată.

- nu poate fi desemnată ca expert persoana care a avut această calitate în aceeaşi cauză, cu excepţia situaţiei în care aceasta este recomandată de părţi sau de procuror;

- dacă expertul este şi martor la săvârşirea infracţiunii, calitatea de martor are întâietate faţă de calitatea de expert, mijlocul de probă ce urmează a fi administrat în cauză fiind declaraţia martorului, iar nu raportul de expertiză.

Persoana aflată în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de art. 64 NCPP nu poate fi desemnată ca expert, iar în cazul în care a fost desemnată, hotărârea judecătorească nu se poate întemeia pe constatările şi concluziile acesteia. Motivul de incompatibilitate trebuie dovedit de cel ce îl invocă.

§2. Aspecte procedurale

- *în faza de urmărire penală,* declaraţia de abţinere sau cererea de recuzare a expertului se poate formula oral ori în scris şi se soluţionează de către procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, prin ordonanţă, în cel mult 48 de ore de la data formulării declaraţiei/cererii;

- procurorul poate dispune prin ordonanţă fie respingerea abţinerii sau a recuzării, fie admiterea, caz în care va stabili care dintre actele efectuate sau măsurile luate de acesta se menţin; organul de urmărire penală care efectuează urmărirea penală va trebui să dispună, în caz de admitere a cererii de recuzare sau a declaraţiei de abţinere, înlocuirea expertului desemnat cu un nou expert;

- *în faza de judecată*, declaraţia de abţinere şi cererea de recuzare a expertului se poate formula oral ori în scris şi se soluţionează de completul de judecată;

- procedura de soluţionare a declaraţiei de abţinere sau a cererii de recuzare este nepublică şi, în principiu, necontradictorie, realizându-se în cel mult 24 de ore de la data formulării cererii/declaraţiei, în cameră de consiliu, fără participarea celui care declară că se abţine sau care este recuzat; dacă apreciază necesar pentru soluţionarea cererii, judecătorul sau completul de judecată, după caz, poate efectua orice verificări şi poate asculta procurorul, subiecţii procesuali principali, părţile şi persoana care se abţine sau a cărei recuzare se solicită;

- soluţionând declaraţia de abţinere sau cererea de recuzare, completul legal învestit poate dispune prin încheiere fie respingerea declaraţiei/cererii, fie admiterea ei; în cazul respingerii abţinerii sau recuzării, expertul care s-a abţinut sau care a fost recuzat continuă să participe la judecarea cauzei; în caz de admitere a abţinerii sau recuzării, completul care a soluţionat cauza trebuie să stabilească în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se menţin, având în vedere că la şedinţa de judecată a participat un expert incompatibil; instanţa căreia i s-a repartizat spre judecată cauza va trebui să dispună, în caz de admitere a cererii de recuzare sau a declaraţiei de abţinere, înlocuirea expertului desemnat cu un nou expert;

- încheierea prin care se soluţionează abţinerea ori recuzarea, *indiferent de soluţia dispusă,* nu este supusă niciunei căi de atac.

Capitolul VI
Strămutarea

Secţiunea 1. Noţiune

- este măsura dispusă pentru a se asigura buna desfăşurare a procesului penal şi respectarea dreptului la un proces echitabil, constând în trecerea unei cauze penale de la instanţa de judecată sesizată cu aceasta la o altă instanţă egală în grad, în situaţia în care nu există garanţii de imparţialitate, cu referire la judecarea cauzei, în privinţa niciunuia dintre judecătorii instanţei sesizate;

- este inadmisibilă strămutarea judecării unei cauze aflate pe rolul unui complet al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, Secţia penală, ori pe rolul completului de 5 judecători din cadrul instanţei supreme sau pe rolul curţii militare de apel;

- prin NCPP s-a menţinut soluţiile adoptate prin Legea nr. 2/2013 prin care au fost operate o serie de modificări în materia strămutării care vizează reducerea competenţei Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie de soluţionare a cererilor de strămutare, prin păstrarea în competenţa sa numai a cererilor de strămutare de la o curte de apel la altă curte de apel. Cât priveşte cererile de strămutare de la un tribunal la alt tribunal, respectiv de la o judecătorie la altă judecătorie, legea prevede ca acestea să fie soluţionate de către curtea de apel. Astfel, legiuitorul a adoptat o abordare de acordare a competenţei de soluţionare a cererilor de strămutare nu doar curţii supreme, ci şi curţilor de apel, similară cu cea consacrată prin Noul Cod de procedură civilă – Legea nr. 134 din 1 iulie 2010, republicată, intrat în vigoare la 15 februarie 2013.

Secţiunea a 2-a. Cazuri

- judecarea unei cauze se strămută de la instanţa competentă teritorial la o altă instanţă egală în grad, în următoarele *două cazuri:*

(i) când există o suspiciune rezonabilă că imparţialitatea judecătorilor este afectată datorită împrejurărilor cauzei, sau a calităţii părţilor;

- trebuie ca toţi judecătorii unei instanţe să se afle, în mod evident, într-o situaţie de incompatibilitate sau să existe o suspiciune rezonabilă cu privire la riscul de parţialitate al acestora, care trebuie să rezulte din împrejurările de fapt sau de drept ale cauzei, ori din cauza calităţii părţilor (de pildă, oameni politici cu o influenţă notorie într-o comunitate locală, ce pot atrage o aparenţă de lipsă de imparţialitate a judecătorilor); *spre deosebire de vechiul Cod, NCPP nu mai prevede nici „dușmăniile locale" şi nici faptul că una dintre părţi are o rudă sau un afin până la gradul*

al patrulea inclusiv printre judecători sau procurori, asistenții judiciari sau grefierii instanței drept ipoteze ce pot conduce la existența unei suspiciuni de parțialitate a judecătorilor unei instanțe.

(ii) când există pericolul de tulburare a ordinii publice (de exemplu, din cauza naturii infracțiunii de care este acuzat inculpatul, a consecințelor pe care aceasta le-ar fi produs, numărului mare de părți vătămate din aceeași arie geografică).

Secțiunea a 3-a. Aspecte procedurale

§1. Formularea cererii de strămutare

- în cursul judecății, strămutarea poate fi cerută de partea interesată *(nu de subiecții procesuali principali)* sau de procuror; *potrivit NCPP, ministrul Justiției nu mai are competența de a solicita strămutarea judecății cauzei*;

- competența de a dispune asupra cererii de strămutare aparține fie **Înaltei Curți de Casație și Justiție**, când se solicită strămutarea judecării unei cauze de la curtea de apel competentă la o altă curte de apel, fie **curții de apel**, când se solicită strămutarea judecării unei cauze de la un tribunal sau, după caz, de la o judecătorie din circumscripția sa la o altă instanță de același grad din circumscripția sa, respectiv **curții militare de apel**, când se solicită strămutarea judecării unei cauze de la un tribunal militar la alt tribunal militar;

- cererea de strămutare se depune *la instanța de unde se solicită strămutarea* (nu la cea competentă să soluționeze strămutarea) și trebuie să cuprindă indicarea temeiului de strămutare, precum și motivarea în fapt și în drept; la cerere se anexează înscrisurile pe care aceasta se întemeiază;

- în cererea de strămutare trebuie să fie făcută mențiunea dacă inculpatul este supus unei măsuri preventive (control judiciar sau pe cauțiune, arest la domiciliu sau arestare preventivă);

- după depunerea cererii la instanța la care se află cauza pe rol, aceasta o *înaintează, de îndată*, Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel competente împreună cu înscrisurile anexate;

- introducerea unei cereri de strămutare nu suspendă judecarea cauzei; deopotrivă, completul căruia i-a fost repartizată aleatoriu soluționarea cererii nu *poate dispune suspendarea* judecării cauzei a cărei strămutare este cerută.

§2. Procedura de informare

- soluționarea cererii de strămutare presupune efectuarea de demersuri în vederea strângerii de *informații cu privire la existența cauzei de strămutare*, necesare pronunțării unei hotărâri în cauză; astfel, Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă *poate solicita informații* de la președintele instanței de unde se solicită

strămutarea sau de la preşedintele instanţei ierarhic superioare celei la care se află cauza a cărei strămutare se cere, comunicându-i, totodată, termenul fixat pentru judecarea cererii de strămutare. Când Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie este instanţa ierarhic superioară, informaţiile *se cer preşedintelui curţii de apel la care se află cauza a cărei strămutare se cere.* Când curtea de apel competentă este instanţa ierarhic superioară, informaţiile se cer *preşedintelui tribunalului la care se află cauza a cărei strămutare se cere*;

- preşedintele instanţei ierarhic superioare celei la care se află cauza ia măsuri pentru *încunoştinţarea părţilor* despre introducerea cererii de strămutare, despre termenul fixat pentru soluţionarea acesteia, cu menţiunea că părţile pot trimite memorii şi se pot prezenta la termenul fixat pentru soluţionarea cererii; în informaţiile trimise Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie sau curţii de apel se face menţiune expresă despre efectuarea încunoştinţărilor, ataşându-se şi dovezile de comunicare a acestora.

§3. Soluţionarea cererii de strămutare

- soluţionarea cererii de strămutare se face *în şedinţă publică*, cu participarea procurorului, în cel mult 30 de zile de la data înregistrării cererii; neprezentarea părţilor încunoştinţate nu împiedică soluţionarea cererii;

- în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie sau curtea de apel competentă *poate dispune aducerea acestuia la judecarea strămutării, dacă apreciază că prezenţa sa este necesară pentru soluţionarea cererii*; în ipoteza în care s-a apreciat necesară prezenţa inculpatului arestat preventiv sau la domiciliu, preşedintele completului care judecă cererea de strămutare dispune desemnarea unui apărător din oficiu, în cazul în care nu există apărător ales sau acesta nu se prezintă;

- Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie sau curtea de apel competentă acordă cuvântul părţii care a formulat cererea de strămutare, celorlalte părţi prezente, precum şi procurorului. Dacă procurorul a formulat cererea, acestuia i se acordă primul cuvântul;

- Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie **sau curtea de apel/curtea militară de apel competentă** va soluţiona cererea de strămutare prin *sentinţă motivată* (iar nu prin încheiere) care nu este supusă niciunei căi de atac;

- desemnarea instanţei la care urmează a se strămuta cauza nu este lăsată la latitudinea instanţei care admite cererea de strămutare, fiind determinată precis de legiuitor: *(i)* **curtea de apel/curtea militară de apel dispune strămutarea judecării cauzei la una dintre instanţele din circumscripţia sa de acelaşi grad cu instanţa de la care se solicită strămutarea;** *(ii)* Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune strămutarea judecării cauzei la **o curte de apel învecinată curţii de la care se solicită strămutarea;**

- în situaţia în care găseşte cererea întemeiată, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie **sau curtea de apel/curtea militară de apel competentă** dispune strămutarea judecării cauzei, hotărându-se totodată în ce măsură se menţin actele îndeplinite în faţa instanţei de la care s-a strămutat cauza; admiterea strămutării nu aduce nicio atingere

actelor efectuate în cursul urmăririi penale; dacă instanţa la care se află cauza a cărei strămutare se cere a procedat între timp la judecarea cauzei, hotărârea pronunţată este desfiinţată, de drept, prin efectul admiterii cererii de strămutare; instanţa de la care a fost strămutată cauza, precum şi instanţa la care s-a strămutat cauza vor fi înştiinţate, de îndată, despre admiterea cererii de strămutare;

Efectul admiterii cererii de strămutare, constând în desfiinţarea hotărârii pronunţate de instanţa de la care s-a cerut strămutarea, prevalează asupra dispoziţiei de menţinere a actelor îndeplinite, întrucât menţinerea actelor are loc numai atunci când judecarea cauzei nu a fost finalizată prin pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti, pentru că în caz contrar ar fi anulat efectul strămutării. În consecinţă, dacă instanţa la care se află cauza a cărei strămutare se cere a procedat între timp la judecarea cauzei, împotriva hotărârii pronunţate de aceasta fiind declarat apel prin efectul admiterii cererii de strămutare, hotărârea este desfiinţată, acest efect prevalând asupra dispoziţiei de menţinere a actelor îndeplinite, cuprinsă în încheierea de admitere a cererii de strămutare *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 2272/2006, www.legalis.ro).*

Admiterea cererii de strămutare are ca efect, pe de o parte, intrarea cauzei în circuitul de judecată la instanţa sau instanţele din circumscripţia acesteia unde s-a dispus strămutarea, iar pe de altă parte, pierderea definitivă a competenţei de a soluţiona cauza de către instanţa iniţial învestită. În consecinţă, dispunând strămutarea judecării cauzei, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie nu strămută numai soluţionarea unei anumite etape a procesului, ci întreaga judecată a cauzei, inclusiv verificarea legalităţii şi temeiniciei soluţiilor de netrimitere în judecată ulterioare adoptate de procuror, după desfiinţarea rezoluţiei sau a ordonanţei de netrimitere în judecată şi trimiterea cauzei la procuror. Prin urmare, în cazul în care instanţa învestită ca urmare a admiterii unei cereri de strămutare, în procedura plângerii împotriva rezoluţiei procurorului de neîncepere a urmăririi penale, admite plângerea, desfiinţează rezoluţia atacată şi trimite cauza la procuror în vederea începerii urmăririi penale, iar procurorul a dispune începerea urmăririi penale în cauză şi ulterior scoaterea de sub urmărire penală, plângerea formulată împotriva rezoluţiei de scoatere de sub urmărire penală se judecă de instanţa la care s-a dispus strămutarea judecării cauzei *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 1936/17.11.2009, B.J. 2009, p. 836).*

- în cazul respingerii cererii de strămutare, în aceeaşi cauză este inadmisibilă formularea unui noi cereri de strămutare întemeiată pe aceleaşi motive sau pe motive neinvocate de părţi sau de procuror în cerere, dar cunoscute Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie **sau curţii de apel/curţii militare de apel** la soluţionarea cererii anterioare ca urmare a procedurii de informare;

- în situaţia în care se descoperă împrejurări necunoscute de instanţă la momentul soluţionării cererii anterioare sau ivite după momentul soluţionării acesteia, poate fi formulată o nouă cerere de strămutare, caz în care solicitarea de informaţii este facultativă.

§4. Efecte subsecvente admiterii cererii de strămutare

- după admiterea cererii de strămutare, contestaţiile formulate în materia măsurilor preventive şi celelalte căi de atac (ordinare sau extraordinare) se judecă de instanţele corespunzătoare din circumscripţia instanţei la care s-a strămutat cauza;

- în cazul în care se dispune strămutarea judecării căii de atac a apelului, rejudecarea cauzei, în caz de desfiinţare a sentinţei cu trimitere spre rejudecare, se va efectua de către instanţa corespunzătoare în grad celei care a soluţionat fondul din circumscripţia celei la care s-a strămutat cauza, indicată prin decizia de desfiinţare.

În cazul în care s-a dispus strămutarea judecării cauzei în apel, iar instanţa de control judiciar a dispus rejudecarea cauzei de către prima instanţă, competentă să rejudece cauza este instanţa de fond din raza teritorială a instanţei de control judiciar unde a fost strămutată judecarea cauzei în apel, iar nu instanţa care a pronunţat sentinţa *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 739/13.02.2003, www.legalis.ro).*

§5. Strămutarea în procedura de cameră preliminară

- NCPP cuprinde dispoziţii contradictorii referitoare la posibilitatea strămutării în procedura de cameră preliminară; astfel, pe de o parte art. 72 alin. (1) teza a II-a NCPP stipulează că nu se poate formula cerere de strămutare în procedura de cameră preliminară; pe de altă parte, art. 75 alin. (2) NCPP stipulează că regulile de la strămutarea judecării cauzelor se aplică în mod corespunzător şi în procedura de cameră preliminară; în aceste condiţii, având în vedere că LPANCPP a creat numeroase incongruenţe legislative, iar dispoziţiile procedurale trebuie interpretate în scopul asigurării unei protecţii efective a drepturilor părţilor şi subiecţilor procesuali principali, consider că motivele şi procedura în baza cărora poate fi strămutată judecarea unei cauze se aplică în mod corespunzător şi în ipoteza în care cererea de strămutare a fost formulată în procedura de cameră preliminară de procuror sau de părţile interesate;

- nu va fi posibilă strămutarea altor proceduri penale care se desfăşoară în faţa judecătorului de cameră preliminară (de pildă, procedura de soluţionare a plângerii formulate împotriva soluţiilor procurorului de neurmărire sau de netrimitere în judecată);

- în cazul în care se dispune strămutarea în cursul procedurii de cameră preliminară, judecarea cauzei se efectuează de instanţa la care s-a strămutat cauza;

- în cazul în care, după strămutarea procedurii în camera preliminară la un judecător de cameră preliminară de la o altă instanţă egală în grad, se dispune restituirea cauzei la procuror, instanţa competentă să realizeze procedura de cameră preliminară şi să judece cauza după trimiterea în judecată în urma restituirii este instanţa la care judecarea cauzei a fost strămutată.

Secţiunea a 4-a. Desemnarea altei instanţe pentru judecarea cauzei

- reprezintă un caz special de strămutare;

- păstrând simetria reglementărilor din materia strămutării, NCPP a prevăzut că procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate cere Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie să desemneze **o altă curte de apel decât** cea căreia i-ar reveni competenţa teritorială să judece cauza în primă instanţă, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul, dacă există dovezi din care să rezulte vreunul din cazurile în care se poate dispune strămutarea unei cauze penale *(există o suspiciune rezonabilă că imparţialitatea judecătorilor instanţei este afectată datorită împrejurărilor cauzei, calităţii părţilor ori atunci când există pericol de tulburare a ordinii publice)*;

- tot astfel, procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate cere **curţii de apel competente** să desemneze un alt tribunal sau, după caz, o altă judecătorie decât cea căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, care să fie sesizat/ă în cazul în care se va emite rechizitoriul, dacă există dovezi din care să rezulte vreunul din cazurile în care se poate dispune strămutarea unei cauze penale;

- spre deosebire de strămutarea de drept comun, procedura de desemnare a altei instanţe pentru judecarea cauzei *nu presupune existenţa etapei informării sau a încunoştinţării părţilor*;

- Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie **sau curtea de apel competentă** soluţionează cererea *în camera de consiliu, fără participarea părţilor*, în termen de 15 zile de la primirea solicitării procurorului, putând dispune *prin încheiere definitivă motivată* fie respingerea cererii, fie admiterea cererii şi desemnarea unei instanţe egale în grad cu cea căreia i-ar reveni competenţa teritorială să judece cauza în primă instanţă, care să fie sesizată în situaţia în care se va emite rechizitoriul;

- în ipoteza în care, după emiterea rechizitoriului, judecătorul de cameră preliminară de la instanţa desemnată să judece dispune restituirea cauzei la parchet, dosarul se va trimite parchetului care a efectuat urmărirea penală, iar nu parchetului de pe lângă instanţa care a dispus restituirea; acesta va relua efectuarea urmăririi penale, cu respectare tuturor garanţiilor procedurale, iar în ipoteza în care se va emite un nou rechizitoriu, instanţa sesizată va fi tot cea desemnată anterior de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, **respectiv de curtea de apel**, nefiind necesară efectuarea unei noi cereri de desemnare a altei instanţe;

- dacă, după respingerea cererii, se descoperă împrejurări necunoscute de instanţă la momentul soluţionării cererii anterioare sau ivite după momentul soluţionării acesteia, procurorul poate formula o nouă cerere având ca obiect desemnarea altei instanţe pentru judecarea cauzei.

Secţiunea a 5-a. Trimiterea cauzei la un alt parchet

- art. 326 NCPP reglementează în fapt o „strămutare" a efectuării urmăririi penale ce se poate dispune când există o suspiciune rezonabilă că activitatea de urmărire penală este afectată din pricina împrejurărilor cauzei sau calităţii părţilor ori a subiecţilor procesuali principali, ori există pericolul de tulburare a ordinii publice;

- pentru a se dispune trimiterea cauzei la un alt parchet este necesar să se constate că toţi procurorii din cadrul unui parchet, nu doar cel căruia i s-a repartizat cauza, nu pot efectua în mod obiectiv sau eficient activitatea de urmărire penală;

- competenţa de a dispune trimiterea cauzei la un alt parchet egal în grad, din altă circumscripţie teritorială, aparţine procurorului general de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, la cererea părţilor sau din oficiu (în acest ultim caz se poate reţine că însuşi procurorul care efectuează/supraveghează urmărirea penală poate întocmi un referat prin care să informeze Procurorul General cu privire la necesitatea trimiterii cauzei la un alt parchet, de pildă, pe motiv de pericol de tulburare a ordinii publice);

- art. 326 NCPP face trimitere la aplicarea în mod corespunzător a dispoziţiilor din materia strămutării (art. 73-74 NCPP) referitoare la procedura de informare, de încunoştinţare a părţilor, soarta actelor efectuate în cauză de parchetul de la care se „strămută" urmărirea penală, determinarea legală a parchetului la care se trimite cauza (parchetul de pe lângă o curte de apel învecinată, respectiv parchetul de pe lângă o judecătorie sau tribunal din raza aceleiaşi curţi de apel);

- ordonanţa prin care procurorul general de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune cu privire la trimiterea cauzei la un alt parchet trebuie temeinic motivată, în vederea înlăturării oricărei suspiciuni cu privire la o intervenţie nejustificată a procurorului ierarhic superior în activitatea de urmărire penală a procurorilor ierarhic inferiori;

- în situaţia în care se dispune trimiterea cauzei la un alt parchet, instanţa competentă teritorial să judece cauza, în ipoteza dispunerii unei soluţii de trimitere în judecată, este:

1. *instanţa pe lângă care funcţionează parchetul la care a fost trimisă cauza* şi care a efectuat urmărirea penală, dacă acesta corespunde vreunuia dintre criteriile prevăzute de art. 41 alin. (1) NCPP;

2. *instanţa corespunzătoare unităţii de parchet de la care a fost luat dosarul* (competenţa originară), dacă niciunul dintre locurile enumerate în art. 41 alin. (1) NCPP nu se află în circumscripţia teritorială a instanţei pe lângă care funcţionează parchetul la care a fost trimisă cauza. După finalizarea urmăririi penale de către parchetul la care a fost trimisă cauza, va fi sesizată instanţa competentă teritorial, înainte de trimiterea cauzei (de exemplu, dacă Procurorul General dispune trimiterea cauzei de la Parchetul de pe lângă Judecătoria Târgu-Mureş la parchetul de pe lângă Judecătoria Braşov în vederea efectuării urmăririi penale, acest din urmă parchet va sesiza Judecătoria Târgu-Mureş, în vederea judecării cauzei, iar nu Judecătoria

Braşov). Aceeaşi instanţă va fi competentă teritorial să soluţioneze şi eventuale plângeri împotriva soluţiilor de scoatere sau de încetare a urmăririi penale;

- procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate cere Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, respectiv curţii de apel să desemneze o instanţă egală în grad cu cea căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul (de pildă, să solicite să fie desemnată instanţa pe lângă care funcţionează parchetul la care a fost a fost trimisă cauza, din care face parte procurorul care emite rechizitoriul).

Capitolul VII
Probele, mijloacele de probă şi procedeele probatorii

Secţiunea 1. Noţiuni

- prin *probă* se înţelege orice element de fapt care serveşte la constatarea existenţei sau inexistenţei unei infracţiuni, la identificarea persoanei care a săvârşit-o şi la cunoaşterea împrejurărilor necesare pentru justa soluţionare a cauzei şi care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal [art. 97 alin. (1) NCPP];

- **mijloacele de probă** sunt mijloace prevăzute de lege prin care se stabilesc faptele sau împrejurările ce constituie probe; potrivit NCPP proba se obţine în procesul penal prin următoarele mijloace:

a) declaraţiile suspectului sau ale inculpatului;

b) declaraţiile persoanei vătămate;

c) declaraţiile părţii civile sau ale părţii responsabile civilmente;

d) declaraţiile martorilor;

e) înscrisuri, rapoarte de expertiză sau constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă;

f) orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege.

Astfel, *probele nu mai sunt enumerate strict şi limitativ de NCPP, ci numai exemplificativ*, organele judiciare putând administra orice mijloace de probă care, deşi nu sunt enumerate de dispoziţiile art. 97 alin. (2) NCPP, nu sunt interzise de lege; în acest fel NCPP a avut în vedere evoluţiile tehnice continue care impun o abordare flexibilă şi suplă în materia probaţiunii, aptă de a conduce în mod eficient la aflarea adevărului în cauzele penale; libertatea probelor, astfel cum este prevăzută de art. 97 alin. (2) NCPP, nu este o libertate absolută, ci subordonată principiului legalităţii[1]; astfel, teoria probelor aduce în acelaşi cadru atât libertatea acestora, cât şi legalitatea;

- *procedeul probatoriu* este modalitatea prin care se obţine un mijloc de probă (de pildă, ascultarea părţilor, efectuarea unei expertize, interceptarea şi înregistrarea convorbirilor telefonice, confruntarea);

- între probe, mijloace de probă şi procedee probatorii există o strânsă legătură; astfel, ascultarea inculpatului va reprezenta procedeul probatoriu prin care se obţine

---

[1] O primă problemă care se va ridica în legătură cu prevederile art. 97 alin. (2) NCPP va fi aceea dacă NCPP legitimează folosirea ca mijloc de probă a poligrafului; opinez că şi în logica principiului libertăţii probei, astfel cum este consacrat de NCPP, detectorul de minciuni nu poate fi considerat un mijloc de probă, constatările rezultate în urma folosirii acestuia neconstituind probe, ci doar indicii unei emotivităţi crescute sau reduse a persoanei supuse testului.

mijlocul de probă reprezentat de declaraţia inculpatului, prin care sunt stabilite fapte sau împrejurări în legătură cu săvârşirea faptei prevăzută de legea penală, care reprezintă probe în cauza penală (de pildă, în cazul în care a fost săvârşită o infracţiune de violare de domiciliu, *proba* este faptul pătrunderii fără drept şi fără consimţământul proprietarului în locuinţa acestuia, *mijlocul de probă:* declaraţia părţii vătămate sau a martorilor care au văzut comiterea faptei, iar *procedeul probatoriu*: ascultarea martorului sau a părţii vătămate);

- *probatoriul* este ansamblul probelor administrate într-o cauză penală.

Secţiunea a 2-a. Obiectul probei

- probele reprezintă elementul central al oricărui proces penal;

- *obiectul probei* constă în stabilirea, prin administrarea probelor, a faptelor şi împrejurărilor ce constituie temeiul de fapt al acţiunii penale sau civile; acesta este obiectul *abstract* al probaţiunii care se raportează la fondul cauzei penale; obiectul *concret* al probaţiunii se raportează la faptele sau împrejurările de fapt ce trebuie dovedite într-o anumită cauză penală, fiind determinat de acuzaţia ce i se aduce suspectului sau inculpatului ori de pretenţiile civile formulate împotriva acestuia;

- potrivit art. 98 NCPP *constituie obiect al probei:*

a) existenţa infracţiunii şi săvârşirea ei de către inculpat;

b) faptele privitoare la răspunderea civilă, atunci când există parte civilă constituită în cauză;

c) faptele şi împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii;

d) orice împrejurare necesară pentru justa soluţionare a cauzei.

- nu intră în obiectul probei normele de incriminare sau dispoziţiile procedurale, care sunt prezumate a fi cunoscute de participanţii la procesul penal, cu excepţia dispoziţiilor legale din dreptul străin sau a normelor extrapenale care se află într-o legătură cu tipicitatea faptei (de pildă, în ipoteza în care se invocă eroarea de drept extrapenal drept cauză care înlătură caracterul penal al faptei);

- *obiectul iniţial al probei poate fi lărgit ca urmare a extinderii urmăririi penale cu privire la alte fapte sau persoane; potrivit NCPP nu mai este posibilă extinderea procesului penal în faza judecăţii cu privire la alte fapte sau la alte persoane;*

- în cazul în care, după pronunţarea unei hotărâri definitive într-o cauză, după ce au fost administrate toate probele necesare, se descoperă fapte sau împrejurări noi necunoscute de către instanţa de judecată şi care pot dovedi netemeinicia hotărârii pronunţate, se constată de fapt că obiectul probaţiunii nu a fost epuizat şi că se impune rejudecarea cauzei urmare a formulării căii extraordinare de atac a revizuirii.

§1. Faptele sau împrejurările care trebuie dovedite

- sunt fapte sau împrejurări de fapt ce **trebuie dovedite** (obligatoriu) în procesul penal:

1. *faptele principale* (*res probanda*), adică faptele sau împrejurările de fapt referitoare la fapta prevăzută de legea penală şi persoana care a săvârşit-o (*obiectul cauzei penale*);

2. *faptele probatorii* (*res probantes*), adică faptele sau împrejurările de fapt care deşi nu se referă direct la fapta prevăzută de legea penală şi persoana care a săvârşit-o (faptul principal), conduc totuşi la stabilirea acestora în mod indirect (de pildă, descoperirea unor urme biologice ale suspectului la locul săvârşirii infracţiunii ori pe hainele victimei);

3. faptele care se referă la normala desfăşurare a procesului penal (de exemplu, cele referitoare la formularea unei propuneri de arestare în lipsă ori cele referitoare la suspendarea procesului penal, la lipsa nejustificată/justificată a apărătorului la un termen de judecată).

- în ceea ce priveşte *latura penală* a cauzei trebuie dovedite faptele sau împrejurările privind tipicitatea obiectivă sau subiectivă a faptei, participanţii la săvârşirea faptei, condiţiile răspunderii penale, cauzele de agravare sau de atenuare a răspunderii penale; de asemenea, trebuie dovedite faptele sau împrejurările de fapt care pot avea repercusiuni asupra desfăşurării procesului ori a procedurii (de exemplu, situaţiile de fapt care atrag reţinerea unui caz de incompatibilitate a judecătorului sau procurorului; starea de boală care îl împiedică pe suspect sau inculpat să participe la proces, ce poate conduce la suspendarea urmăririi penale sau a judecăţii; imposibilitatea obiectivă de a participa la judecarea apelului şi de a încunoştinţa instanţa în cazul formulării unei contestaţii în anulare);

- în privinţa *laturii civile* a cauzei trebuie dovedite faptele sau împrejurările care determină angajarea răspunderii delictuale a învinuitului, inculpatului ori a părţii responsabile civilmente (condiţiile răspunderii civile).

§2. Faptele sau împrejurările care pot fi dovedite

- sunt fapte sau împrejurări de fapt cu privire la care există posibilitatea de a fi dovedite (**nu** obligaţia) în procesul penal:

1. *faptele auxiliare*, adică faptele sau împrejurările de fapt care, deşi nu se referă direct la fapta prevăzută de legea penală şi persoana care a săvârşit-o (faptul principal), pot servi la dovedirea, stabilirea relevanţei ori a admisibilităţii unor probe referitoare la faptul principal, contribuind astfel, indirect, la stabilirea adevărului într-o cauză penală (de pildă, dovedirea lipsei de credibilitate a unui martor, a interesului acestuia în cauză, ori a presiunilor la care a fost supus pentru a depune mărturie);

2. *faptele similare*, adică faptele asemănătoare (de aceeaşi natură) faptului principal, pot constitui obiect al probei dacă acestea reprezintă primul termen al recidivei ori al pluralităţii intermediare sau dacă reprezintă acte materiale ale unităţii de

infracţiune (de pildă, în cazul infracţiunii continue, continuate sau de obicei); constatarea aceluiaşi *modus operandi* (metoda/modalitatea de a opera sau de a proceda a unei persoane care a săvârşit astfel mai multe fapte prevăzute de legea penală), constituie un indiciu pentru organele de urmărire penală că mai multe infracţiuni ar putea fi comise de aceeaşi persoană (de pildă, uciderea pe parcursul unui an a mai multor persoane în acelaşi areal, prin strangulare);

3. *faptele negative sau pozitive determinate* (de pildă, *alibiul*, care reprezintă apărarea prin care învinuitul sau inculpatul arată că nu poate fi, în mod obiectiv, considerat autor sau alt participant la săvârşirea infracţiunii de care este acuzat, întrucât, la momentul săvârşirii infracţiunii, se afla în alt loc decât acela în care a fost comisă infracţiunea, fiind astfel într-o imposibilitate fizică de a se afla la locul săvârşirii infracţiunii).

§3. Faptele sau împrejurările care nu trebuie dovedite

- există dispensă de probă în ceea ce priveşte:

1. *prezumţiile legale relative* nu trebui dovedite, însă în cazul acestora se poate face dovada contrară (de pildă, se poate dovedi prin intermediul unei expertize medico-legale psihiatrice faptul că un minor de 14 ani şi 6 luni a săvârşit o infracţiune cu discernământ); nu există dispensă de probă pentru *prezumţiile judiciare*;

2. *faptele notorii* (*notorium non est probandum*) *sau evidente* (de exemplu, este *notoriu* că oraşul Craiova este în România, şi este *evident* că în România la ora 1 a.m. este noapte);

3. *faptele necontestate de toţi participanţii la proces;* ca excepţie, în ipoteza în care părţile sau ceilalţi participanţi la proces nu contestă anumite fapte sau împrejurări de fapt care sunt determinante pentru soluţionarea cauzei penale, organele judiciare pot proceda la administrarea de probe în vederea aflării adevărului în cauză (de pildă, în acest fel se pot evita înţelegerile frauduloase dintre persoana vătămată şi inculpat în scopul absolvirii de vinovăţie a acestuia din urmă; chiar şi în cazul în care inculpatul înţelege să se judece potrivit procedurii recunoaşterii învinuirii şi nici un alt participant nu contestă situaţia de fapt descrisă în rechizitoriu, instanţa are posibilitatea de a respinge cererea de judecată potrivit procedurii abreviate, procedând la administrarea de probe); în acest sens, art. 374 alin. (7) şi (8) NCPP prevede că probele administrate în cursul urmăririi penale şi necontestate de către părţi sub aspectul fiabilităţii[1] nu se readministrează în cursul cercetării judecătoreşti. Acestea sunt puse în dezbaterea contradictorie a părţilor şi sunt avute în vedere de instanţă la deliberare; totuşi, probele administrate în cursul urmăririi penale şi necontestate de către părţi pot fi administrate din oficiu de către instanţă, dacă apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului şi justa soluţionare a cauzei.

[1] În cursul judecăţii nu se mai poate proceda la o nouă contestare a legalităţii strângerii şi administrării probelor în cursul urmăririi penale, aceste aspecte fiind tranşate definitiv în cursul procedurii de cameră preliminară.

§4. Faptele sau împrejurările care nu pot dovedite

Nu este admisibilă probaţiunea în ceea ce priveşte:

1. *prezumţiile legale absolute* (de exemplu, minorul sub 14 ani este prezumat absolut de lege că nu are discernământ);

2. *faptele negative sau pozitive nedeterminate* (de pildă, faptul că o persoană nu a avut vreodată atribuţii de gestionar sau că a avut întotdeauna o bună purtare în societate);

3. faptele contrare concepţiei comune despre lume (de pildă, faptul de a fi şantajat de demoni).

Secţiunea a 3-a. Clasificarea probelor

- probele se clasifică, în principal, după următoarele criterii:

(i) în funcţie de izvorul lor:

- *proba imediată* (*nemijlocită, primară*), este proba care ajunge la cunoştinţa organelor judiciare dintr-un izvor direct (de exemplu, declaraţia părţii vătămate care a fost prezentă la momentul săvârşirii infracţiunii ori a unui martor ocular);

- *proba mediată (mijlocită, derivată)*, este proba care ajunge la cunoştinţa organelor judiciare dintr-un izvor derivat (de exemplu, declaraţia unui martor indirect, care a auzit despre săvârşirea infracţiunii din declaraţiile unui martor ocular).

Această clasificare prezintă importanţă practică, deoarece organele judiciare au interesul de a obţine probe din prima sursă. Organele judiciare sunt obligate să verifice exactitatea probei mediate prin administrarea altor probe (de exemplu, în cazul în care există un martor care a auzit despre comiterea infracţiunii de la martorul ocular, procurorul trebuie să facă demersuri pentru a audia martorul ocular).

(ii) în funcţie de raportul cu obiectul probaţiunii:

- *proba directă*, este proba care se află în legătură directă cu existenţa infracţiunii, vinovăţia sau nevinovăţia suspectului sau inculpatului (de exemplu, luarea unui bun pe nedrept din posesia sau detenţia altuia în scopul însuşirii pe nedrept, în cazul infracţiunii de furt); proba directă este *un fapt principal*;

- *proba indirectă (indicii)*, este proba care se află în legătură indirectă cu existenţa infracţiunii, vinovăţia sau nevinovăţia suspectului sau inculpatului, putând servi la stabilirea adevărului numai prin coroborare cu una sau mai multe probe directe; proba indirectă este un *fapt probatoriu*;

- pentru dovedirea acuzării, dar şi pentru construirea apărării se pot folosi atât probele directe, cât şi cele indirecte. Faptele sau împrejurările ce constituie obiectul infracţiunii sunt mai facil de dovedit în cazul în care probaţiunea se întemeiază pe probe directe. Probaţiunea prin probe indirecte este mai complexă şi acestea trebuind a fi coroborate cu alte probe directe sau indirecte pentru stabilirea adevărului în cauză;

Este nefondată susţinerea inculpatei şi în ce priveşte faptul că depoziţiile persoanelor audiate în calitate de martori nu pot fi de natură a duce la convingerea săvârşirii faptei, aceştia neavând cunoştinţă directă despre cele relatate. Este adevărat că, luate individual, aceste declaraţii nu pot fi considerate ca dovezi certe de vinovăţie, dar acestea trebuie coroborate şi cu restul dovezilor de la dosar, care se completează una pe cealaltă şi duc la concluzia săvârşirii faptei *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 5169/2004, www.legalis.ro).*

- deşi NCPP nu mai cuprinde o definiţie legală explicită, apreciez că se va reţine existenţa unor ***indicii temeinice*** atunci când, din *datele existente în cauză*, rezultă presupunerea rezonabilă că persoana faţă de care se efectuează acte de urmărire penală a săvârşit fapta prevăzută de legea penală; *indicii temeinici* rezultă din datele existente (*nu obligatoriu* din mijloacele de probă) într-un dosar penal aflat fie în cursul urmăririi penale, fie în cursul judecăţii şi vor fi avuţi în vedere:

(i) de *organele de cercetare penală* la dispunerea măsurii reţinerii;

(ii) de *procuror* la dispunerea continuării urmăririi penale faţă de suspect, a măsurii reţinerii ori controlului judiciar sau pe cauţiune a măsurilor asiguratorii, unor măsuri de protecţie a martorilor sau a persoanelor vătămate, la formularea unei propuneri de arestare preventivă, a unei cereri de emitere a unui mandat de percheziţie domiciliară/informatică sau de supraveghere tehnică;

(iii) de *judecătorul de drepturi şi libertăţi,* când se pronunţă cu privire: la luarea, prelungirea, revocarea, înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu; dispunerea percheziţiei domiciliare/informatice, a supravegherii tehnice;

(iv) de judecătorul de cameră preliminară, când se pronunţă cu privire: la luarea, menţinerea, încetarea de drept a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, ori cu privire la înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau pe cauţiune;

(v) de *instanţa de judecată,* când se pronunţă cu privire la: luarea sau menţinerea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu ori cu privire la înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau pe cauţiune, sau cu privire la dispunerea unei percheziţii domiciliare/informatice etc.

- *indicii temeinici* nu pot fi reţinuţi de instanţă pentru fundamentarea unei hotărâri de condamnare a inculpatului, în acest caz existenţa infracţiunii şi a vinovăţiei inculpatului trebuie a fi stabilită dincolo de orice dubiu rezonabil, pe bază de probe rezultate din mijloace de probă.

Secţiunea a 4-a. Administrarea probelor

§1. Noţiuni

- *administrarea probelor* reprezintă activitatea prin care sunt strânse sau aduse în faţa organului judiciar probele legale, pertinente, concludente şi utile pentru stabilirea

faptelor şi împrejurărilor a căror existenţă sau inexistenţă trebuie constatată în vederea aflării adevărului în cauză;

- *în cursul urmăririi penale*, organul de urmărire penală strânge şi administrează probe *atât în favoarea, cât şi în defavoarea suspectului sau a inculpatului*, din oficiu ori la cerere;

- *în cursul judecăţii, instanţa* administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părţilor şi, *în mod subsidiar,* din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale; potrivit art. 374 alin. (5)-(10) NCPP instanţa întreabă procurorul, părţile şi persoana vătămată dacă propun administrarea de probe. În cazul în care se propun probe, trebuie să se arate faptele şi împrejurările ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află aceste mijloace, iar în ceea ce priveşte martorii şi experţii, identitatea şi adresa acestora. Probele administrate în cursul urmăririi penale şi necontestate de către părţi nu se readministrează în cursul cercetării judecătoreşti. Acestea sunt puse în dezbaterea contradictorie a părţilor şi sunt avute în vedere de instanţă la deliberare. Totuşi, probele administrate în cursul urmăririi penale şi necontestate de către părţi pot fi administrate din oficiu de către instanţă, dacă apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului şi justa soluţionare a cauzei. Procurorul, persoana vătămată şi părţile pot cere administrarea de probe noi şi în cursul cercetării judecătoreşti. Instanţa poate dispune din oficiu administrarea de probe necesare pentru aflarea adevărului şi justa soluţionare a cauzei;

- cererea privitoare la administrarea unor probe formulată în cursul urmăririi penale sau în cursul judecăţii se admite ori se respinge, motivat, de către organele judiciare, avându-se în vedere următoarele criterii: *legalitatea, pertinenţa, concludenţa sau utilitatea probei*;

- *legalitatea* presupune ca probele să fie prevăzute de lege, sau să nu fie interzise de lege;

- *pertinenţa* este acea însuşire a unei probe de a servi la dovedirea unor fapte şi împrejurări privind cauza aflată în faza de urmărire penală sau judecată;

- *concludenţa* este aceea însuşire a unei probe pertinente de a contribui la aflarea adevărului într-o cauză penală; probele concludente sunt şi probe pertinente, reciproca nefiind valabilă; contraprobele sunt, de asemenea, probe concludente, urmărind să se dovedească prin intermediul lor inexactitatea unor probe deja administrate. În situaţia în care există probe de vinovăţie, suspectul sau inculpatul are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie, deci să ceară contraprobe;

- *utilitatea* este aceea condiţie ce trebuie să fie satisfăcută de o probă pentru a fi încuviinţată administrarea ei; utilitatea probei presupune că administrarea ei este necesară pentru soluţionarea cauzei; orice probă utilă este şi concludentă, reciproca nefiind valabilă;

- aprecierea legalităţii, pertinenţei, concludenţei şi a utilităţii probei se realizează la momentul încuviinţării acesteia de către organul de urmărire penală ori de instanţa de judecată;

- potrivit art. 100 alin. (4) NCPP, organele judiciare (de urmărire penală sau instanţa de judecată) *pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe atunci când:*

a) proba nu este relevantă în raport cu obiectul probaţiunii din cauză (*probă nepertinentă sau neconcludentă*);

b) se apreciază că pentru dovedirea elementului de fapt care constituie obiectul probei au fost administrate suficiente mijloace de probă (*probă inutilă*);

c) proba nu este necesară, întrucât faptul este notoriu (*probă inutilă*);

d) proba este imposibil de obţinut;

e) cererea a fost formulată de o persoană neîndreptăţită (*de pildă, proba solicitată de un martor sau de un denunţător*);

f) administrarea probei este contrară legii (*probă nelegală*).

Înalta Curte, deliberând cu privire la cererile de probatorii formulate de inculpatul A.N.:

1. *a respins, ca neîntemeiată, proba cu înscrisuri* solicitată de recurentul intimat inculpat N.A., constând în extrase de presă din vara anului 2004 şi documente PSD şi PSD+PUR, vizând organizarea şi desfăşurarea campaniei electorale pentru alegerile locale, parlamentare şi prezidenţiale din anul 2004, întrucât a fost încuviinţată şi administrată în faţa primei instanţe, care s-a pronunţat în acest sens, prin încheierea din 8 februarie 2011;

2. *a respins ca nefiind pertinentă, concludentă şi utilă cauzei proba cu înscrisuri* constând în depunerea raportului Curţii de Conturi cu privire la verificările efectuate vizând utilizarea fondurilor avute la dispoziţie, în campaniile electorale de PSD şi de recurentul N.A,, în anul 2004, precum şi a raportului Curţii de Conturi de descărcare a gestiunii ISC în anul 2003, prin raportare la acuzaţiile concrete imputate recurentului intimat inculpat şi având în vedere că la dosar există mai multe rapoarte ale Curţii de Conturi;

3. *a admis proba vizând înscrisuri referitoare la analiza elementelor constitutive ale infracţiunii reţinute în sarcina recurentului intimat inculpat N.A., constând în opiniile legale ale unor profesori universitari* – chiar dacă acestea nu au fost publicate în reviste de specialitate – faţă de împrejurarea că reprezintă punctele de vedere ale unor specialişti în domeniul dreptului penal, instanţa având posibilitatea examinării şi aprecierii conţinutului acestora la momentul judecării recursurilor din prezenta cauză;

4. *a respins ca nefiind concludentă, pertinentă şi utilă cauzei proba constând în efectuarea unei adrese către Consiliul Superior al Magistraturii* pentru înaintarea ordinelor de delegare a procurorului V.D., în cadrul structurii centrale a DNA, în perioada anilor 2008-2009, constatând că prima instanţă a făcut demersuri în acest sens, astfel cum rezultă din încheierea de şedinţă din 3 noiembrie 2010, la dosarul de fond fiind ataşată corespondenţa efectuată (adresa nr. 18655/1154/2010 emisă de CSM;

5. *a respins proba constând în ascultarea înregistrărilor şedinţelor de judecată ale primei instanţe* din datele de 14 ianuarie 2011, 8 februarie 2011, 29 aprilie 2011 şi 25 noiembrie 2011, pentru ca instanţa de recurs să se edifice cu privire la

atitudinea preşedintelui completului de judecată faţă de toţi inculpaţii, cu motivarea că instanţa avea posibilitatea să audieze respectivele înregistrări pe tot parcursul judecării prezentului recurs, în cazul în care aprecia că aceasta s-ar impune şi dacă ar constata existenţa unor contradicţii între modul de consemnare în cuprinsul respectivelor încheieri a desfăşurării şedinţelor de judecată, prin raportare la aspectele invocate de recurentul intimat inculpat N.A.;

6. *a respins, ca nefiind pertinentă, concludentă şi utilă cauzei proba testimonială solicitată de recurentul intimat inculpat N.A., constând în audierea unui număr de 30 de martori noi* – pentru a se dovedi tensiunile existente în PSD în luna august 2004, reorganizarea PSD făcută la iniţiativa recurentului intimat inculpat N.A., precum şi modul de desfăşurare a activităţilor în cadrul campaniei electorale, având în vedere faptul că, pentru aceeaşi teză probatorie, prin raportare la acuzaţia concretă adusă inculpatului, în faţa primei instanţe i-a fost admisă acestuia audierea unui număr de 5 martori (încheierea din 8 februarie 2011), i-a fost încuviinţată proba cu înscrisuri, apreciind că prelungirea probaţiunii cu privire la chestiuni de fapt care, la acel moment procesual, apăreau ca fiind pe deplin elucidate, constituia un demers excesiv, ce afectează celeritatea procesului penal;

7. *a respins, ca nefiind pertinentă, concludentă şi utilă cauzei, proba constând în reaudierea martorilor R.P., L.H. şi I.D.*, cu motivarea că audierea martorilor menţionaţi s-a realizat în faţa primei instanţe, în prezenţa recurentului intimat inculpat N.A. şi a apărătorilor săi, aceştia având posibilitatea, potrivit art. 86 alin. (2) C.proc.pen., de a formula întrebări pentru clarificarea aspectelor apreciate ca insuficient elucidate prin depoziţiile respectivilor martori;

8. *a constatat că proba vizând audierea coinculpaţilor, care nu au dat declaraţii în faţa primei instanţe şi, respectiv, reaudierea recurenţilor intimaţi inculpaţi N.A. şi P.B., a fost deja administrată în faţa instanţei de recurs*, la termenul anterior (30 mai 2012), reţinând că, doar recurenta intimată inculpată G.D. nu a fost audiată, întrucât nu s-a mai prezentat în faţa instanţei supreme de la termenul din 23 aprilie 2012, deşi avea termen în cunoştinţă;

9. *a respins ca nefiind pertinentă, concludentă şi utilă cauzei proba constând în emiterea unor adrese către Consiliul Superior al Magistraturii, Administraţia Prezidenţială şi Monitorul Oficial*, privind numirea în funcţia de judecător a doamnei I.B., precum şi înaintarea de către CSM a altor hotărâri din mapa profesională a doamnei judecător (membră a completului de judecată de la prima instanţă), având în vedere că, din verificările efectuate la Biroul Resurse Umane din cadrul Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, în intervalul de timp în care şedinţa de judecată a fost suspendată, precum şi din analiza dispoziţiilor legale în vigoare la momentul numirii doamnei I.B. în funcţia de judecător, respectiv Legea nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească, a rezultat că, acest cadru legal a fost respectat *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

Contrar celor susţinute de recurenta intimată inculpată privind încălcarea dreptului la apărare prin respingerea de către instanţa de fond a cererilor de probatorii, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, completul de 5 judecători, reţine că probele sunt utile când administrarea lor este necesară pentru soluţionarea cauzei penale în conformitate cu legea şi adevărul. Prin urmare, sunt utile şi trebuie

deci administrate numai probele concludente, ceea ce înseamnă că o probă utilă este şi o probă concludentă, fără însă, ca orice probă concludentă să reprezinte şi o probă utilă în soluţionarea unei cauze. În prezenta cauză, în mod întemeiat prima instanţă, apreciind corect concludenţa şi utilitatea probelor solicitate de către recurenta intimată inculpată, a admis doar în parte proba testimonială solicitată de aceasta, argumentat de faptul că, deşi concludentă sub aspectul situaţiei de fapt, nu mai era utilă faţă de împrejurarea că aceleaşi aspecte, indicate ca teză probatorie de inculpată, urmau a fi dovedite prin depoziţiile altor martori încuviinţaţi de completul de judecată. Mai mult, în exercitarea rolului activ şi cu respectarea dispoziţiilor procedurale, instanţa de fond a renunţat, respectiv a constatat imposibilitatea audierii unor martori ale căror depoziţii, fie au fost apreciate ca nemaifiind utile în contextul materialului probator deja administrat, fie s-a stabilit că nu mai pot fi obţinute datorită unor împrejurări obiective. Nu se poate reţine nici faptul că s-a încălcat dreptul la un proces echitabil în sensul dispoziţiilor art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană a drepturilor omului, ce constă în posibilitatea ce trebuie acordată acuzatului de a contesta o mărturie făcută în defavoarea sa, de a putea cere să fie audiaţi martori care să-l disculpe, în aceleaşi condiţii în care sunt audiaţi şi interogaţi martorii acuzării. În jurisprudenţa sa constantă, Curtea a statuat că jurisdicţiilor naţionale le revine dreptul de a aprecia elementele de probă pe care le administrează într-un proces şi pertinenţa celor pe care acuzatul ar vrea să le mai producă, în special cu privire la numărul de martori propuşi de el. Prin urmare, nu se poate recunoaşte acuzatului un drept nelimitat de a obţine convocarea unor martori în faţa instanţei de judecată (cauza *Vidal c. Belgiei, Honsik c. Austriei, Touvier c. Franţei*), autoritatea naţională competentă fiind cea care are facultatea de a aprecia pertinenţa unei „oferte de probă" făcută de acuzat, în măsura compatibilităţii ei cu noţiunea de proces echitabil. Faptul că instanţa a respins cererea de probatorii formulată de recurenta intimată inculpată J.I.P. privind audierea unor martori pe situaţia de fapt, referitoare la împrejurările organizării evenimentului Trofeul Calităţii în Construcţii, motivat de faptul că alţi 325 de martori au fost citaţi pentru a depune mărturie în dovedirea aceloraşi împrejurări, care au şi fost audiaţi, nu constituie o încălcare a dreptului la un proces echitabil, instanţa apreciind pertinenţa ofertei de probă a inculpatei cu respectarea garanţiilor procesuale *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

§2. Sarcina probei (*onus probandi*)

2.1. Noţiune. Conţinut

- reprezintă obligaţia ce revine participantului la procesul penal de a dovedi faptele sau împrejurările ce constituie obiectul probei[1];

- instituţia sarcinii probei este diferită de cea a propunerii de probe, aceasta din urmă constituind un drept al părţilor sau subiecţilor procesuali principali în cadrul procesului penal;

[1] Relevantă în materia sarcinii probei este afirmaţia scriitorului francez Maurice Toesca potrivit căruia: *„Certitudinea nu a fost niciodată o dovadă. Dovada nu a fost niciodată şi nici nu va fi un adevăr".*

- potrivit art. 99 NCPP **în acţiunea penală** sarcina probei aparţine *în principal procurorului*, iar **în acţiunea civilă**, părţii civile ori, după caz, procurorului care exercită acţiunea civilă în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exerciţiu sau are capacitate de exerciţiu restrânsă; se remarcă astfel că spre deosebire de vechea reglementare în care sarcina probei în acţiunea penală revenea atât organului de urmărire penală, cât şi instanţei de judecată, NCPP dă un efect eficient regulii generale *actori incumbit probatio*, luând în considerare faptul că instanţa nu este cea care afirmă existenţa unei situaţii de fapt în acuzare sau în apărare, intervenţia acesteia având caracter subsidiar doar atunci când administrarea probelor este imperios necesară formării convingerii sale;

- conform art. 306 NCPP pentru realizarea obiectului urmăririi penale organele de cercetare penală *au obligaţia* ca, după sesizare, să caute şi să strângă datele ori informaţiile cu privire la existenţa infracţiunilor şi identificarea persoanelor care au săvârşit infracţiuni, să ia măsuri pentru limitarea consecinţelor acestora, să strângă şi să administreze probele cu respectarea prevederilor art. 100 şi 101 NCPP. După începerea urmăririi penale, organele de cercetare penală strâng şi administrează probele, *atât în favoarea, cât şi în defavoarea suspectului ori inculpatului.* Organul de urmărire penală se pronunţă, prin ordonanţă motivată, în condiţiile art. 100 alin. (3) şi (4) NCPP, asupra cererilor de administrare a probelor, în limita competenţei sale. Când organul de cercetare penală apreciază că este necesară administrarea unor mijloace de probă sau folosirea unor metode speciale de supraveghere, care pot fi autorizate ori dispuse, în faza de urmărire penală, numai de procuror sau, după caz, de judecătorul de drepturi şi libertăţi, formulează propuneri motivate, care trebuie să cuprindă datele şi informaţiile care sunt obligatorii în cadrul acelei proceduri. Referatul este trimis procurorului împreună cu dosarul cauzei. Organul de urmărire penală este obligat să strângă probele necesare pentru identificarea bunurilor şi valorilor supuse confiscării speciale şi confiscării extinse. Aşadar, organele de urmărire penală sunt obligate să administreze probele necesare pentru dovedirea, dincolo de orice dubiu rezonabil, a existenţei faptei, a elementelor constitutive ale infracţiunii, sub aspect subiectiv şi obiectiv, precum şi a lipsei vreunui impediment la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale, prevăzut de art. 16 NCPP; în cazul în care organele de cercetare penală nu au administrat toate probele necesare lămuririi cauzei, procurorul va dispune restituirea cauzei în vederea completării cercetării penale;

- în cauzele în care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă sarcina probei incumbă şi persoanei vătămate care, faţă de natura infracţiunii a cărei victimă a fost, este cel mai bine plasată în aducerea de elemente probatorii relevante;

- în cazul în care din probele administrate nu rezultă, dincolo de orice dubiu rezonabil, vinovăţia suspectului ori a inculpatului, dubiul va profita acestuia, considerându-se că nu există temei pentru tragerea la răspundere penală a acestuia (*in dubio pro reo*);

Având în vedere că probele nu au valoare mai dinainte stabilită, şi ca expresie a principiului *in dubio pro reo* – în sensul că atunci când, urmare a administrării tuturor probelor necesare soluţionării cauzei, se ajunge la îndoială

asupra vinovăției inculpatului și această îndoială nu este înlăturată după administrarea de noi probe și deci, prezumția de nevinovăție nu este răsturnată, orice îndoială este în favoarea inculpatului *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 6535/2004, www.legalis.ro).*

- în latura civilă a cauzei sarcina probei aparține părții civile, cu excepția situației în care acțiunea civilă este exercitată din oficiu, când sarcina probei incumbă în faza de urmărire penală, procurorului și organelor de cercetare penală, iar în cursul judecății, procurorului; inculpatul și partea responsabilă civilmente au posibilitatea de a dovedi netemeinicia pretențiilor civile prin propunerea de probe pertinente, concludente și utile cauzei.

2.2. Sarcina probei și prezumția de nevinovăție

- în procesul penal există o legătură indisolubilă între sarcina probei și prezumția de nevinovăție; incumbă acuzării să ofere probe suficiente pentru a fonda o declarație de vinovăție și să indice persoanei trimise în judecată care sunt acuzațiile formulate împotriva sa, în scopul de a îi da ocazia de a-și pregăti apărarea și de a propune probe[1]. Astfel, instanța europeană arată că sarcina probei revine organelor de urmărire penală care formulează acuzația, iar orice dubiu în stabilirea situației de fapt profită acuzatului;

- în „Cartea verde" privind prezumția de nevinovăție[2], Comisia Europeană, raportându-se la jurisprudența Curții Europene, a reținut trei situații în care sarcina probei nu incumbă, în totalitate, acuzării:

a) în cazul infracțiunilor pur formale;

- acuzarea trebuie să aducă probe din care să rezulte că acțiunile sau inacțiunile acuzatului au realizat efectiv elementul material al infracțiunii, însă nu trebuie să dovedească, în plus, că acuzatul a avut intenția de a acționa în acest fel sau de a provoca acel rezultat[3]. Deși statul este exonerat de obligația dovedirii vinovăției („intenției delictuale") acuzatului, procedura e conformă principiilor Convenției europene (Curtea a reținut că legislațiile penale ale statelor membre cuprind exemple de infracțiuni pur formale[4]);

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 6 decembrie 1988, în cauza *Barberà, Messegué și Jabardo c. Spaniei*, parag. 67-77.

[2] Disponibilă online (*http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=fr&DosId=194139*).

[3] În unele state europene legislația penală prevede unele prezumții chiar și în privința elementului material al infracțiunii. De pildă, în Franța (art. 225-6 C.pen. francez) și Anglia (art. 30 Sexual Offences Act), faptul de a trăi cu o prostituată și de a nu putea justifica veniturile sau dobândirea averii în mod licit reprezintă un caz de proxenetism.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 7 octombrie 1998, în cauza *Salabiaku c. Franței*, parag. 27-28. Curtea de la Strasbourg a reținut că, în anumite condiții, Statele contractante pot incrimina un simplu fapt sau un fapt obiectiv, independent dacă acesta este comis cu intenție sau din culpă. Instanța europeană a arătat că în toate sistemele juridice sunt prevăzute prezumții de fapt și de drept, iar Convenția europeană nu constituie un obstacol în acest sens, însă în materie penală există obligația statelor contractante de a nu depăși în această privință o anumită limită. Deși art. 6 parag. 2 se limitează la enunțarea garanției ce trebuie respectată de

- Curtea Europeană apreciază că existenţa prezumţiilor de vinovăţie nu este în mod necesar contrară Convenţiei europene. Acestea trebuie să fie prevăzute în limite rezonabile, în scopul de a nu lipsi de substanţă prezumţia de nevinovăţie. Prezumţia de nevinovăţie nu trebuie să fie irefragabilă, trebuind să fie admisă posibilitatea efectuării probei contrare. Astfel, Curtea a constatat[1] încălcarea art. 6 parag. 2 în cazul în care dreptul intern prevedea existenţa următoarei prezumţii: o persoană ce era descoperită transportând droguri era considerată că avea cunoştinţă de conţinutul bunurilor pe care le transporta, cu excepţia situaţiei în care era absolut imposibil să cunoască conţinutul pachetului (forţă majoră)[2].

b) în cazul infracţiunilor pentru care sarcina probei este inversată;

- acuzarea trebuie să stabilească faptul că persoana acuzată de săvârşirea unei infracţiuni a acţionat într-un anumit mod, fiind ulterior în sarcina acesteia din urmă să dovedească că există o justificare legitimă a acţiunilor sale. În această ipoteză, sarcina probei incumbă cu atât mai mult acuzatului decât în primul caz. Potrivit jurisprudenţei Curţii[3], o asemenea procedură este acceptabilă pentru infracţiunile de o gravitate medie. În mod obişnuit, este în sarcina acuzării de a dovedi vinovăţia acuzatului însă, în cazuri excepţionale, cum ar fi, spre exemplu, situaţia infracţiunilor a căror săvârşire este legată de nerespectarea anumitor obligaţii sau necomunicarea unor documente, odată stabilită existenţa unei obligaţii de către acuzare, sarcina probei este inversată, acuzatul trebuind să dovedească că a respectat acea obligaţie. De asemenea, este în sarcina acuzatului de a dovedi existenţa cauzelor justificative pe

---

magistraţi pe parcursul procedurilor, cerinţele sale se confundă, în practică, într-o mare măsură, cu exigenţele de imparţialitate prevăzute de art. 6 parag. 1. În special, legiuitorul naţional poate să lipsească pe judecătorul cauzei de o veritabilă putere de apreciere, golind prezumţia de nevinovăţie de substanţă, în cazul în care cuvintele „stabilită în mod legal" ar implica o trimitere necondiţionată la dreptul intern. Art. 6 parag. 2 nu neglijează prezumţiile de fapt şi de drept existente în legile penale. El impune statelor ca aceste prezumţii să fie stipulate în legislaţie în limite rezonabile, având în vedere scopul urmărit şi garantarea dreptului la apărare. Pentru o analiză detaliată a încălcării prezumţiei de nevinovăţie prin reglementarea de către legiuitor a unor prezumţii legale, a se vedea *P. van Dijk, M. Viering*, Right to a fair and public hearing, în *P. van Dijk, F. Van Hoof, A. Van Rijn, L. Zwaak*, Theory and practice of the European Convention on Human Rights, 4rd edition, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006, p. 628-629.

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 7 octombrie 1998, în cauza *Salabiaku c. Franţei*, parag. 19-30. În speţă, reclamantul fusese condamnat de către instanţele franceze pentru deţinerea de bunuri interzise (canabis), fiind avută în vedere o dispoziţie din Codul vamal care prevedea că „persoana aflată în posesia unor bunuri de contrabandă este considerată vinovată de săvârşirea infracţiunii". În acelaşi sens, a se vedea CEDO, hotărârea din 25 septembrie 1992, în cauza *Pham Hoang c. Franţei*, parag. 21-36.

[2] În doctrină s-a arătat că, potrivit jurisprudenţei organelor Convenţiei europene, sunt compatibile cu respectarea dreptului prevăzut de art. 6 parag. 2: înregistrarea convorbirilor telefonice, prelevarea de probe biologice, percheziţia corporală sau domiciliară, arestarea preventivă, limitarea unor drepturi pe perioada detenţiei, examinările medicale, ridicarea corespondenţei sau a unor înscrisuri, alcool-testele, efectuarea unor analize, amprentarea unei persoane (a se vedea *S. Trechsel*, op. cit., p. 179; *D.J. Harris, M. O'Boyle, C. Warbrick*, Law of the European Convention on Human Rights, Oxford University Press, 2009, p. 300).

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 7 octombrie 1998, în cauza *Salabiaku c. Franţei*, parag. 28.

care le invocă, spre exemplu legitima apărare, starea de necesitate, iresponsabilitatea – *reus in excipiendo fit actor* – cu excepţia situaţiei în care acestea sunt prezumate (de pildă, legitima apărare prezumată);

- în legătură cu procesul de aplicare a prezumţiilor în materie penală, Curtea Europeană, dezvoltând *jurisprudenţa Salabiaku*, a arătat în *cauza Janosevic c. Suediei* că statele contractante trebuie să menţină un echilibru între importanţa obiectivului ce este urmărit şi dreptul la apărare. Cu alte cuvinte, mijloacele folosite trebuie să fie proporţionale cu scopul legitim urmărit[1];

- sintetizând concepţia Curţii de la Strasbourg în acest domeniu, în jurisprudenţa instanţelor britanice s-a arătat: „preocuparea principală este ca procesul să fie echitabil, iar prezumţia de nevinovăţie este un drept fundamental care urmăreşte acest scop. Convenţia europeană nu interzice prezumţiile de fapt şi de drept, dar cere ca acestea să fie păstrate în limite rezonabile şi să nu fie arbitrare. Este în competenţa statelor să definească elementele constitutive ale infracţiunii, numai prin raportare la latura obiectivă, excluzând latura subiectivă (care este prezumată). Dar substanţa şi efectul oricărei prezumţii stipulate împotriva reclamantului trebuie să fie rezonabilă şi să poată fi supusă dezbaterii. Prezintă importanţă la aprecierea proporţionalităţii şi rezonabilităţii oportunitatea oferită acuzatului să răstoarne prezumţia, garantarea dreptului la apărare, flexibilitatea în aplicarea acestei prezumţii, posibilitatea oferită instanţei de a aprecia toate probele, dificultăţile cu care procurorul s-ar putea confrunta în absenţa prezumţiei. Preocupările în vederea protejării securităţii naţionale nu exonerează statele membre de obligaţia de a respecta standardele minimale de echitabilitate a procesului. Justificarea oricărei încălcări a prezumţiei de nevinovăţie nu poate fi realizată decât prin analizarea tuturor faptelor şi împrejurărilor ce determină aplicarea în cauză a unei anumite prevederi legale"[2];

- din păcate, NCPP şi legislaţia specială ce cuprinde dispoziţii penale au rămas încă timide în reglementarea situaţiilor care presupun o inversare a sarcinii probei.

c) în cazul emiterii unui act prin care se dispune confiscarea.

- cazul recuperării bunurilor de la acuzat sau de la un terţ, poate da naştere unei inversări a sarcinii probei, în situaţia în care bunurile sunt rezultatul unei activităţi infracţionale şi proprietarul lor contestă acest lucru, sau la o reducere a nivelului sarcinii probaţiunii, acuzarea trebuind să stabilească vinovăţia cu o anumită probabilitate, iar nu dincolo de orice dubiu, ca de obicei. Toate recuperările de bunuri trebuie să poată face obiectul unui recurs jurisdicţional şi trebuie să fie rezonabile şi proporţionale[3];

- suspectul sau inculpatul beneficiază de prezumţia de nevinovăţie, nefiind obligat să îşi dovedească nevinovăţia, şi are dreptul de a nu contribui la propria acuzare; în cazul când există probe de vinovăţie, suspectul sau inculpatul are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie, putând solicita administrarea de probe în apărare; ca excepţie,

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 23 iulie 2002, în cauza *Janosevic c. Suediei*, parag. 101.

[2] A se vedea *I.H. Dennis*, The Law of Evidence, 3rd edition, Sweet&Maxwell, 2007, p. 469.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 5 iulie 2001, în cauza *Phillips c. Marii Britanii*, parag. 40-47.

sarcina probei aparţine suspectului sau inculpatului care invocă o cauză justificativă sau de neimputabilitate, ce fusese anterior dovedită de către organele de urmărire penală (spre exemplu, iresponsabilitatea, beţia involuntară completă, legitima apărare) ori în ipoteza în care acesta invocă o chestiune prealabilă, preliminară sau prejudicială;

- ataşarea cazierului judiciar al reclamantului în dosarul de urmărire penală sau în cel de instanţă nu constituie o încălcare a prevederilor art. 6 parag. 2, nefiind de natură să dea naştere unei prezumţii de vinovăţie care să aducă atingere imparţialităţii instanţei[1].

§3. Procedura de administrare a probelor

- în cazul în care probele nu sunt interzise de lege şi satisfac exigenţele pertinenţei, concludenţei şi utilităţii, organele judiciare trebuie să procedeze la administrarea lor;

- organele de urmărire penală, din oficiu sau la cererea suspectului, a persoanei vătămate şi a părţilor, dispun administrarea sau strângerea probelor legale, pertinente, concludente şi utile soluţionării cauzei; deopotrivă, organele de urmărire penală au obligaţia procedurală pozitivă de a face toate demersurile necesare în vederea descoperirii probelor ce trebuie administrate în cauză;

- în faza de judecată, instanţa, la cererea procurorului ori a persoanei vătămate sau a părţilor ori din oficiu, trebuie să pună în dezbaterea contradictorie a acestora probele propuse, iar apoi să dispună administrarea numai a celor legale, pertinente, concludente şi utile;

- în cazul în care procurorul sau instanţa a încuviinţat administrarea unei probe, poate reveni motivat ulterior în cursul procesului asupra acestei măsuri în cazul în care se constată că proba anterior încuviinţată este neconcludentă sau inutilă sau că administrarea probei nu este posibilă;

- faptele sau împrejurările ce formează obiectul probei pot fi dovedite prin orice mijloc de probă care nu este interzis de lege, organele judiciare având libertatea de a alege oricare dintre acestea pentru stabilirea adevărului judiciar; în unele cazuri, legea poate limita sfera mijloacelor de probă cu care se poate dovedi o anumită faptă sau împrejurare (de pildă, în cazul suspendării urmăririi penale sau a judecăţii, când starea de boală gravă nu poate fi probată decât printr-o expertiză medico-legală, ori în cazul chestiunilor prealabile ce pot fi probate numai cu mijloacele de probă din materia căreia îi aparţine chestiunea);

- administrarea probelor se realizează prin diferite procedee probatorii (de pildă, ascultarea învinuitului sau a inculpatului, ascultarea martorilor, efectuarea unei expertize, percheziţia);

- la cererea organului de urmărire penală ori a instanţei de judecată, orice persoană care cunoaşte vreo probă sau deţine vreun mijloc de probă este obligată să le aducă la cunoştinţă sau să le înfăţişeze;

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 10 februarie 1983, în cauza *Albert şi Le Compte c. Belgiei*, parag. 40.

- în vederea asigurării principiului egalității armelor și a dreptului la apărare *în cursul urmăririi penale,* legea procesuală a prevăzut mai multe situații în care *subiecții procesuali principali sau părțile sau apărătorii acestora pot lua cunoștință de materialul probator administrat în cauză,* dintre care exemplificăm următoarele:

a) suspectul sau inculpatul, precum și celelalte părți sau persoana vătămată au dreptul de a participa la efectuarea oricărui act de urmărire penală, deci inclusiv la administrarea probelor, *cu excepția: (i)* situației în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare; *(ii)* percheziției corporale sau a vehiculelor în cazul infracțiunilor flagrante. În vederea exercitării acestui drept, părțile, subiecții procesuali principali sau avocatul acestora *pot solicita* să fie încunoștințați de data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți. Încunoștințarea se face prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal;

b) percheziția domiciliară sau informatică se face, în principiu, în prezența persoanei de la care se ridică obiecte sau înscrisuri; suspectul sau inculpatul arestat preventiv trebuie adus la efectuarea acestor procedee probatorii;

c) reconstituirea se realizează în prezența suspectului sau inculpatului, în cazurile în care asistența juridică este obligatorie;

d) inculpatul cu privire la care s-a formulat o propunere de arestare preventivă/arest la domiciliu ori de prelungire a duratei măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu poate lua cunoștință, după înregistrarea cauzei la judecătorul de drepturi și libertăți, de piesele dosarului de urmărire penală în vederea pregătirii apărării;

- în acest scop, art. 94 alin. (7) NCPP prevede că, în vederea pregătirii apărării, avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul dosarului de urmărire penală în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi, la care avocatul participă.

e) inculpatul care a formulat o cerere de revocare a măsurii arestării preventive, de înlocuire a măsurii arestării preventive cu controlul judiciar/controlul judiciar pe cauțiune ori o plângere împotriva ordonanței prin care procurorul a dispus luarea sau prelungirea măsurii controlului judiciar/controlului judiciar pe cauțiune poate lua cunoștință, după înregistrarea cauzei la judecătorul de drepturi și libertăți, de piesele dosarului de urmărire penală în vederea pregătirii apărării;

f) la efectuarea expertizei (tehnice, criminalistice, contabile, medico-legale etc.) părțile sau subiecții procesuali principali pot solicita ca un expert desemnat de acestea (expert-parte) să participe la efectuarea procedeului probatoriu, alături de expertul desemnat de organul judiciar.

§4. Consultarea dosarului

- *dreptul de acces la dosar* este prevăzut explicit în Directiva 2012/13/UE din 12 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale care în art. 7 prevede că: „(1) Atunci când o persoana este arestată și reținută în orice etapă a procesului penal, statele membre se asigură că documentele referitoare la cauza

specifică, aflate în posesia autorităţilor competente şi care sunt esenţiale pentru a contesta în mod efectiv, în conformitate cu dreptul intern, legalitatea arestării sau reţinerii, sunt puse la dispoziţia persoanelor arestate sau a avocaţilor acestora. (2) Statele membre se asigură că autorităţile competente acordă persoanelor suspectate sau învinuite sau avocaţilor acestora accesul cel puţin la toate mijloacele de probă aflate în posesia lor, indiferent dacă sunt în apărarea sau împotriva persoanelor suspectate sau acuzate, pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor şi pentru a pregăti apărarea. (3) Fără a aduce atingere alineatului (1), accesul la materialele menţionate la alineatul (2) se acordă în timp util pentru a permite exercitarea efectivă a drepturilor în materie de apărare şi cel târziu la prezentarea fondului acuzării în instanţă. În cazul în care alte mijloace de probă intră în posesia autorităţilor competente, acestea acordă accesul la ele în timp util pentru a putea fi luate în considerare. (4) Prin derogare de la alineatele (2) şi (3), cu condiţia ca aceasta să nu aducă prejudicii dreptului la un proces echitabil, accesul la anumite materiale poate fi refuzat, în cazul în care astfel de acces ar putea conduce la periclitarea gravă a vieţii sau a drepturilor fundamentale ale unei alte persoane sau dacă refuzul este strict necesar pentru apărarea unui interes public important, ca de exemplu în cazurile în care accesul poate prejudicia o anchetă în curs sau poate afecta grav securitatea internă a statului membru în care se desfăşoară procedurile penale. Statele membre se asigură că, în conformitate cu dispoziţiile dreptului intern, decizia prin care se refuză accesul la anumite materiale în conformitate cu prezentul alineat este luată de o autoritate judiciară sau poate face, cel puţin, obiectul controlului judiciar";

- Directiva 2012/13/UE a fost transpusă în NCPP, în principal, prin dispoziţiile art. 94 NCPP intitulat *consultarea dosarului*;

- potrivit NCPP părţile, subiecţii procesuali principali, precum şi avocaţii acestora au dreptul de a solicita consultarea dosarului pe tot parcursul procesului penal; *în cursul urmăririi penale,* avocatul are obligaţia de a păstra confidenţialitatea sau secretul datelor şi actelor de care a luat cunoştinţă cu ocazia consultării dosarului;

- *consultarea dosarului presupune dreptul de a studia actele acestuia, dreptul de a nota date sau informaţii din dosar, precum şi de a obţine fotocopii pe cheltuiala clientului;*

- *în cursul urmăririi penale*, procurorul stabileşte data şi durata consultării într-un termen rezonabil. Procurorul poate dispune, prin ordonanţă, delegarea efectuării acestei activităţi procesuale organului de cercetare penală, caz în care acesta din urmă va stabili data şi durata consultării într-un termen rezonabil;

- dreptul de a consulta dosarul nu este un drept absolut, putând fi restricţionat în cazurile în care prin consultare s-ar aduce atingere bunei desfăşurări a urmăririi penale;

- *după începerea urmăririi penale*, respectiv după dispunerea efectuării urmăririi penale faţă de suspect şi până la punerea în mişcare a acţiunii penale, *procurorul* poate restricţiona prin ordonanţă motivată consultarea dosarului de către suspect, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, dacă prin aceasta s-ar putea aduce atingere bunei desfăşurări a urmăririi penale;

- *după punerea în mişcare a acţiunii penale procurorul* poate restricţiona prin ordonanţă motivată consultarea dosarului de către inculpat, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, dacă prin aceasta s-ar putea aduce atingere bunei desfăşurări a urmăririi penale, pentru o durată de cel mult 10 zile; nu este necesar ca cele 10 zile pentru care se dispune interdicţia consultării dosarul să fie consecutive, NCPP stabilind doar că după punerea în mişcare a acţiunii penale durata totală a restricţiei să nu depăşească 10 zile;

- o dispoziţie specială care derogă de la regula generală prevăzută în art. 94 NCPP este stipulată de art. 145 NCPP în materia supravegherii tehnice. Astfel, după încetarea măsurii de supraveghere tehnică, *procurorul are o obligaţie procedurală pozitivă de a informa*, în scris, în cel mult 10 zile, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura de supraveghere tehnică ce a fost luată în privinţa sa. După momentul informării, persoana supravegheată are dreptul de a lua cunoştinţă, la cerere, de conţinutul proceselor-verbale în care sunt consemnate activităţile de supraveghere tehnică efectuate. De asemenea, procurorul trebuie să asigure, la cerere, ascultarea convorbirilor, comunicărilor sau conversaţiilor ori vizionarea imaginilor rezultate din activitatea de supraveghere tehnică;

Ca excepţie, procurorul poate să dispună, prin ordonanţă motivată, amânarea informării sau a prezentării suporturilor pe care sunt stocate activităţile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare, cel mai târziu până la terminarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei, dacă aceasta ar putea conduce la:

a) perturbarea sau periclitarea bunei desfăşurări a urmăririi penale în cauză;

b) punerea în pericol a siguranţei victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora;

c) dificultăţi în supravegherea tehnică asupra altor persoane implicate în cauză.

- dispoziţiile cu privire la amânarea informării şi prezentării proceselor-verbale se aplică în mod corespunzător şi în ipoteza în care în cauză a fost dispusă reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale [art. 147 alin. (8) NCPP raportat la art. 145 alin. (4) şi (5) NCPP];

- în toate procesele aflate în faza de urmărire penală, fie că a fost sau nu pusă în mişcare acţiunea penală, avocatului nu îi poate fi restricţionat dreptul de a consulta declaraţiile părţii sau ale subiectului procesual principal pe care îl asistă ori îl reprezintă;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară şi în cursul judecăţii*, inculpatul şi avocatul său au dreptul să consulte actele dosarului;

- *în cursul judecăţii (nu şi în procedura de cameră preliminară)* persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente şi avocatul acestora au dreptul de a consulta actele dosarului.

§5. Principiile legalităţii şi loialităţii administrării probelor

- *principiul legalităţii administrării probelor este acea regulă potrivit căreia în procesul penal trebuie administrate probele obţinute cu respectarea dispoziţiilor legale din mijloacele de probă prevăzute de lege;*

- principiul loialităţii administrării probelor[1] *este regula potrivit căreia este interzisă utilizarea oricărei strategii sau manopere ce are ca scop administrarea, cu rea-credinţă, a unui mijloc de probă sau care are ca efect provocarea comiterii unei infracţiuni în vederea obţinerii unui mijloc de probă, dacă prin aceste mijloace se aduce atingere demnităţii persoanei, drepturilor acesteia la un proces echitabil sau la viaţă privată; astfel, sunt protejate implicit şi alte drepturi fundamentale ale omului cum ar fi: dreptul la respectarea demnităţii umane (art. 3 din Convenţia europeană), dreptul la un proces echitabil (art. 6 din Convenţia europeană) ori dreptul la viaţă privată (art. 8 din Convenţia europeană)*[2]*;*

- termenul „loialitate", derivat din adjectivul latin legalis, are în limbajul modern o conotaţie esenţialmente morală. Astfel, el evocă ansamblul ideilor de încredere, fidelitate şi onestitate, uneori raportate la cea de legitimitate[3]*;* loialitatea este *o trăsătură a acţiunii de strângere a probelor, ce are ca scop pronunţarea unei hotărâri penale legitime, cu respectarea drepturilor omului şi a demnităţii actului de justiţie*[4]*;*

---

[1] În doctrină (*J. Pradel*, Procédure pénale, 10ème édition, Cujas, Paris, 2000, p. 390-391), s-a arătat că deşi neprevăzut de lege, principiul loialităţii a fost „descoperit" de jurisprudenţă în vederea respectării eticii judiciare. În privinţa definirii noţiunii s-a apreciat că, faţă de complexitatea ei, este mai simplu de a o caracteriza prin contrariul acesteia: este neloial ca organele judiciare să folosească procedee neconforme principiilor fundamentale ale ordinii juridice în scopul obţinerii mijloacelor de probă. Alţii autori (*S. Guinchard, J. Buisson*, Procédure pénale, op. cit., p. 433) au considerat că principiul loialităţii are ca obiect interzicerea impusă celui ce administrează probatoriul de a utiliza procedee neloiale, tertipuri sau stratageme.

[2] În literatura de specialitate (*M. Franchimont*, Loyauté, Proportionnalité, et procès équitable, în Les droits de l'Homme au seuil du troisiéme millénaire. Mélanges en hommage à Pierre Lambert, Bruylant, Bruxelles, 2000, p. 377-378) s-a arătat că loialitatea nu corespunde noţiunii de „caracter echitabil al procesului", prevăzută de art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană sau de art. 14 din Pact. În esenţă, loialitatea nu priveşte decât modalitatea de administrare a probelor. În schimb, aprecierea caracterului echitabil al procesului presupune un examen de ansamblu al procedurii. Analiza este astfel mai largă decât cea a legalităţii sau a loialităţii administrării probei. De fapt, judecătorul ar putea să excludă un mijloc de probă nelegal sau neloial administrat, dar să considere că în ansamblul său procedura este echitabilă, cu excepţia cazului în care neloialitatea a fost astfel încât a viciat întreaga procedură, a încălcat dreptul la apărare şi principiile procesului echitabil.

[3] *Ph. Couvreur*, Réflexions sur la „loyauté" dans les rapports judiciaires internationnaux, în La Loyauté. Mélanges offerts à Ettienne Cerexhe, Edition Larcier, 1996, p. 67.

[4] *P. Bouzat*, La loyauté dans la recherche des preuves, Mélanges Hugueney, Sirey, 1964, p. 172. În studiul „Les transformations de l'administration de la preuve pénale: perspectives comparées", elaborat sub coordonarea profesorului *G. Guidicelli-Delage*, Université Paris I, decembrie 2003, s-a arătat că *„din punct de vedere filozofic, obiectivele procedurii penale – adevăr, legitimitate, eficacitate – în serviciul cărora se află proba, relevă tensiunea internă, legitimitatea putând constitui o piedică în calea căutării adevărului şi a eficacităţii sau, invers, eficacitatea putând avea drept rezultat fie obiectivarea adevărului, fie desfigurarea sa etc." Pentru o analiză detaliată a principiului loialităţii, a se vedea E. Boursier, Le principe de la* loyauté de la preuve en droit processuel, Dalloz, Nouvelle bibliothèque des thèses, vol. 23, 2003, p. 133-316; *P. Lemoine*, La loyauté de la preuve, studiu disponibil online (*www.courdecassation.fr*).

- *loialitatea decurge din dreptul la un proces echitabil şi implică o anumită „moralitate procedurală" a organelor de urmărire penală în activitatea de strângere a probelor aptă de a asigura credibilitatea actului de justiţie şi aflarea adevărului; astfel, organele judiciare nu trebuie să pună în balanţă eficacitatea procedurilor şi loialitatea procesuală, pentru a decide care dintre acestea urmează a fi sacrificată pentru aflarea adevărului, indiferent de natura sau gravitatea infracţiunii investigate;*

- *loialitatea procesuală se înfăţişează a fi şi un principiu corector al principiului libertăţii probelor, astfel cum acesta rezultă din art. 97 alin. (1) NCPP care permite folosirea oricăror mijloace de probă care nu sunt interzise de lege;*

- ***loialitatea*** administrării probelor este consacrată în art. 101 NCPP, potrivit căruia este oprit a se întrebuinţa violenţe, ameninţări ori alte mijloace de constrângere, precum şi promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obţine probe (de pildă, organele judiciare trebuie să asigure climatul necesar audierii care să nu determine persoana audiată să dea declaraţii după dictare, ori ca urmare a unor întrebări tendenţioase ale căror răspunsuri sunt consemnate incomplet, sau în condiţii de oboseală excesivă, ori sub imperiul constrângerii); deopotrivă, nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-şi aminti şi de a relata în mod conştient şi voluntar faptele care constituie obiectul probei (de pildă, utilizarea penthotalului, sau a hipnozei); interdicţia se aplică chiar dacă persoana ascultată îşi dă consimţământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare (de pildă, în ipoteza în care un martor îşi dă consimţământul să fie ascultat după ce a fost hipnotizat de un specialist hipnotolog); deopotrivă, un specialist nu poate întocmi un raport de constatare sau de expertiză cu privire la aspectele constatate de acesta pe parcursul audierii unei persoane atunci când acesta a fost cel care a contribuit la folosirea de metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-şi aminti şi de a relata în mod conştient şi voluntar faptele care constituie obiectul probei [de pildă, un hipnolog care a procedat la hipnotizarea unui martor sau a persoanei vătămate (care în prealabil consimţiseră să fie supuse hipnozei) nu poate întocmi un raport de constatare sau de expertiză cu privire la relatările persoanei ascultate, situaţiile şi împrejurările pe care persoana ascultată nu şi le poate aminti conştient dar care pot fi relevate ca urmare a hipnozei neintrând în domeniul de aplicare al constatărilor sau expertizelor];

- Curtea Europeană[1] a calificat drept tratamente inumane şi degradante utilizarea pe parcursul efectuării cercetării penale a unor tehnici de dezorientare sau de privare senzorială aplicate persoanelor supuse la interogatoriu prin utilizarea uneia dintre următoarele cinci tehnici de interogare: acoperirea capetelor persoanelor interogate, expunerea lor la un zgomot continuu şi puternic, privarea de posibilitatea de a dormi înainte de interogatoriu, limitarea alimentaţiei, obligarea celor interogaţi să rămână în picioare, la zid, într-o postură penibilă, timp de mai multe ore. S-a mai reţinut că aceste mijloace de interogatoriu au fost folosite cumulativ în scopul obţinerii de mărturisiri, al denunţării altor persoane sau pentru obţinerea de informaţii şi au cauzat suferinţe fizice şi morale puternice, au antrenat tulburări psihice acute în cursul interogatoriului, creând victimelor sentimente de teamă, angoasă, inferioritate,

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 18 ianuarie 1978, în cauza *Irlanda c. Marii Britanii.*

în scopul de a le înfrânge rezistenţa fizică sau morală. În alte cauze[1], Curtea Europeană a considerat că există o încălcare a dispoziţiilor art. 3 din Convenţia europeană prin aplicarea următoarelor tratamente în scopul de a obţine mărturisiri sau informaţii: dezbrăcarea victimei, legarea ei de braţe şi suspendarea ei fără ca aceasta să se mai poată sprijini pe sol sau aplicarea de violenţe repetate, punerea în situaţii umilitoare;

- este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acţionează pentru acestea (de pildă, martori colaboratori), *să provoace* o persoană să săvârşească ori să continue săvârşirea unei fapte penale, în scopul obţinerii unei probe;

- ***provocarea*** reprezintă acţiunea neloială realizată în scopul obţinerii de probe, constând în determinarea cu ştiinţă a unei persoane să comită o infracţiune (agentul provocator se află practic, din punctul de vedere al dreptului substanţial, în postura instigatorului care determină o persoană să ia o rezoluţie infracţională) sau să continue săvârşirea unei infracţiuni; astfel, provocarea constituie una dintre sursele nulităţilor în procesul penal care are ca efect subsecvent excluderea probelor obţinute ca urmare a provocării;

- în materia provocării, Curtea Europeană a făcut referire la doctrina „caracterului pasiv" al activităţii pe care trebuie să o desfăşoare în această materie agenţii statului potrivit căreia activitatea agenţilor statului *nu poate fi considerată provocare* dacă: *(i)* există o suspiciune rezonabilă că o persoană participă la o infracţiune sau pregăteşte săvârşirea unei infracţiuni; *(ii)* activitatea poliţiştilor sau a colaboratorilor acestora a fost autorizată în condiţiile legii; *(iii)* agenţii statului sau colaboratorii acestora nu au făcut altceva decât să ofere suspectului o ocazie obişnuită (care nu are caracter excepţional) de a comite o infracţiune;

- Curtea Europeană a arătat că intervenţia agenţilor infiltraţi trebuie circumscrisă şi însoţită de garanţii chiar şi atunci când este vorba în cauză de represiunea traficului de stupefiante. În fapt, dacă expansiunea criminalităţii organizate impune, fără îndoială, adoptarea de măsuri adecvate, nu înseamnă că într-o societate democratică dreptul la buna administrare a justiţiei, ce ocupă un loc atât de important, ar putea fi sacrificat pentru motive de oportunitate. Exigenţele generale de echitate consacrate de art. 6 din Convenţia europeană se aplică procedurilor care privesc toate tipurile de infracţiuni, de la cea mai simplă la cea mai complexă. Interesul public nu poate justifica utilizarea de elemente obţinute ca urmare a unei provocări poliţieneşti[2]. Curtea Europeană a constatat[3] că, spre deosebire de activitatea desfăşurată de agenţii infiltraţi (în cauza *Ludi c. Elveţiei*) care îşi desfăşurau respectiva îndeletnicire în cadrul unei anchete cu privire la traficul de droguri, în baza cooperării autorităţilor germane cu cele elveţiene, sub supravegherea unui judecător de instrucţie, în cauza *Teixeira de Castro c. Portugaliei* activitatea celor doi poliţişti implicaţi nu se situa în

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 18 decembrie 1997, în cauza *Aksoy c. Turciei*, parag. 63; CEDO, hotărârea din 28 iulie 1999, în cauza *Selmouni c. Franţei*, parag. 105.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 17 ianuarie 1970, în cauza *Delcourt c. Belgiei*, parag. 25.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 9 iunie 1998, în cauza *Teixeira de Castro c. Portugaliei*, parag. 36-39. În acelaşi sens, a se vedea CEDO, hotărârea Marii Camere din 27 octombrie 2004, în cauza *Edwards şi Lewis c. Marii Britanii*, parag. 46.

cadrul unei operaţiuni de combatere a traficului de droguri aflate sub coordonarea unui magistrat. Curtea Europeană a reţinut că cei doi poliţişti nu s-au limitat să examineze de o manieră pur pasivă activitatea reclamantului, ci au exercitat asupra acestuia o influenţă de natură să-l provoace să comită infracţiunea[1]. Astfel, activitatea celor doi ofiţeri de poliţie a depăşit natura activităţii unor agenţi infiltraţi, deoarece ei au provocat săvârşirea infracţiunii şi nimic nu arăta că fără intervenţia lor aceasta ar fi fost comisă. Pentru a ajunge la această concluzie, instanţa europeană a acordat importanţă unui anumit număr de circumstanţe şi, în special, a faptului că intervenţia celor doi poliţişti în cauză nu s-a înscris în cadrul unei operaţiuni de reprimare a traficului de stupefiante dispusă şi controlată de un magistrat. De asemenea, s-a reţinut că autorităţile portugheze nu aveau motive întemeiate să suspecteze faptul că reclamantul era traficant de droguri: acesta nu avea cazier judiciar, nu exista vreo anchetă preliminară deschisă împotriva sa şi nimic nu indica faptul că ar avea o înclinare să fie implicat în traficul de droguri, înainte de a fi abordat de poliţie. Drogurile nu au fost găsite la locuinţa acestuia, reclamantul procurându-le de la un terţ, care le dobândise la rândul său de la un alt dealer rămas necunoscut, şi nu a deţinut alte cantităţi de droguri decât cele solicitate de poliţişti. Curtea de la Strasbourg a mai arătat că şi în condiţiile în care reclamantul ar fi fost eventual dispus să comită o infracţiune, niciun element obiectiv nu sugera că el ar fi iniţiat o activitate infracţională înainte de intervenţia organelor de poliţie. Astfel, a fost respinsă apărarea propusă de guvernul portughez prin care se invoca deosebirea între crearea unei intenţii criminale inexistentă până atunci şi revelarea unei intenţii criminale latente. Curtea Europeană a apreciat că această intervenţie a agenţilor de poliţie şi folosirea ei în procedura penală l-a privat pe reclamant *ab initio* şi definitiv de un proces echitabil, fiind încălcate prevederile art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană. S-a constatat, în acest fel, că sunt încălcate exigenţele convenţionale în condiţiile în care condamnarea reclamantului s-a întemeiat în principal pe declaraţiile celor doi agenţi provocatori. Astfel, Curtea Europeană a făcut distincţia între acţiunea agenţilor provocatori – acţiunea ofiţerilor de poliţie creând intenţia criminală care anterior nu exista – şi cazurile în care reclamantul avea deja predispoziţia de a comite infracţiuni[2]. Instanţa europeană a acordat caracter principal la doi factori: *(i)* inexistenţa unor probe din care să rezulte suspiciunea că reclamantul era deja implicat în

[1] În fapt, poliţiştii ce desfăşurau o activitate sub acoperire au încercat iniţial să achiziţioneze canabis de la numitul V.S. (suspectat a fi un mic dealer de droguri), iar faţă de imposibilitatea acestuia de a procura acest drog i-au solicitat procurarea de heroină. În acest context, V.S. i-a condus pe poliţişti la casa reclamantului, care a acceptat să le procure acestora cantitatea de 20 grame de heroină, fiindu-i înmânată suma de bani necesară. Reclamantul a procurat 20 de grame de heroină de la J.P.O., care l-a rândul său le-a obţinut de la o terţă persoană. Heroina a fost adusă de reclamant la domiciliul lui V.S. unde se aflau şi cei doi poliţişti, care cu ocazia primirii drogurilor şi-au declinat calitatea şi l-au reţinut pe reclamant sub acuzaţia de trafic de droguri.

[2] A se vedea *K. Starmer, M. Strange, Q. Whitaker*, Criminal Justice, Police Powers and Human Rights, Ed. Blackstone Press, 2001, p. 201-202.

traficul de droguri sau într-o activitate infracţională; *(ii)* faptul indubitabil că organele de poliţie îl instigaseră la comiterea acelei infracţiuni[1];

- în baza aceluiaşi raţionament, întemeiat pe factorii indicaţi mai sus, Curtea Europeană a considerat în cauza *Eurofinacom c. Franţei*[2] că nu sunt încălcate dispoziţiile art. 6 parag. 1, întrucât probele pe baza cărora a fost condamnată reclamanta au fost obţinute prin provocare; în cauză societatea comercială reclamantă (al cărei obiect de activitate consta în servicii de comunicări de date accesibile prin intermediul unui terminal – Minitel, agreat de France Telecom – constând în *messaging* şi *mailbox*, ce permitea utilizatorilor să comunice între ei prin folosirea unor pseudonime la care puteau fi ataşate C.V.-uri) fusese condamnată pentru proxenetism, ca urmare a unor anchete desfăşurate de organele de poliţie franceze. În cadrul acestor investigaţii agenţii poliţiei utilizaseră serviciile companiei prin intermediul mesageriei, solicitând informaţii de la mai multe persoane cu privire la „condiţii" şi „costuri" în scopul identificării celor care practică prostituţia. Activitatea organelor de poliţie a fost considerată de Curtea Europeană ca infiltrare a unor agenţi acoperiţi, iar nu instigare la săvârşirea unor infracţiuni, întrucât autorităţile judiciare aveau motive temeinice de a suspecta existenţa unei activităţi infracţionale. Astfel, instanţa europeană a remarcat că poliţia se afla în posesia informaţiilor cu privire la practicarea prostituţiei din anunţurile publicate în presă, iar societatea nu fusese acuzată numai în legătură cu faptele de proxenetism constatate de agenţii infiltraţi, ci şi cu privire la o activitate infracţională continuă în materia proxenetismului desfăşurată în ultimii 2 ani. De asemenea, importanţă a prezentat şi faptul că instanţele nu şi-au întemeiat hotărârea de condamnare numai pe actele agenţilor infiltraţi, ci şi pe informaţii rezultate din conţinutul C.V.-urilor, precum şi pe declaraţiile prostituatelor identificate în cursul anchetei. În concluzie, Curtea Europeană a considerat că deşi agenţii infiltraţi au provocat oferta din partea prostituatelor, nu se poate reţine instigarea la comiterea infracţiunii de proxenetism pentru care a fost condamnată reclamanta, ce a avut un caracter continuu şi a fost comisă de societatea comercială, iar nu de prostituate;

- în cauza *Sequeira c. Portugaliei*[3], Curtea Europeană a reţinut că la data la care martorii A. şi C. au început să colaboreze cu organele de poliţie, reclamantul îl contactase deja pe A. în vederea organizării transportului unei cantităţi de cocaină din Brazilia prin intermediul unui vas aparţinând lui A. Doar din acel punct activitatea lui A. şi C. a fost supravegheată de organele de poliţie, astfel încât aceştia nu au putut fi consideraţi ca fiind agenţi provocatori, întrucât autorităţile judiciare au avut motive întemeiate să suspecteze activităţile ilicite ale reclamantului. Curtea Europeană a reţinut, astfel, că nu sunt încălcate dispoziţiile art. 6 parag. 1, întrucât reclamantul nu a fost provocat să comită infracţiuni, iar hotărârea de condamnare nu s-a întemeiat numai pe declaraţiile martorilor colaboratori A. şi C. date în şedinţă publică (pe care

---

[1] *B. Emmerson, A. Ashworth, A. Macdonald*, Human Rights and Criminal Justice, op. cit., p. 604.

[2] A se vedea CEDO, decizia din 7 septembrie 2004, în cauza *Eurofinacom c. Franţei*.

[3] A se vedea CEDO, decizia din 6 mai 2003, în cauza *Sequeira c. Spaniei*.

acuzatul a avut posibilitatea de a-i interoga), ci şi pe actele efectuate de alte persoane implicate în anchetă sau pe documente găsite la percheziţie în posesia reclamantului;

- în cauza *Shannon c. Marii Britanii*[1] instanţa europeană a reţinut că rolul statului a fost acela de a efectua urmărirea penală împotriva reclamantului pe baza informaţiilor oferite de un terţ (M.), care nu era agent al statului, nu acţiona la indicaţiile poliţiei sau sub controlul acesteia. Martorul M. a fost audiat cu respectarea principiilor oralităţii şi contradictorialităţii în prezenţa reclamantului şi a avocatului acestuia, instanţa britanică constatând, după cinci zile de audieri, că nu se impune excluderea probelor oferite de acesta poliţiei, întrucât nu au fost obţinute prin provocare şi nu aduc atingere echitabilităţii procesului. Tot astfel, s-a mai stabilit că reclamantul nu a contestat autenticitatea sau credibilitatea înregistrărilor audiovideo în niciun grad de jurisdicţie în faţa instanţelor britanice şi nici în faţa Curţii Europene. Prin urmare, Curtea Europeană a apreciat că admiterea probelor oferite de jurnalist, ca probe în acuzare, nu a adus atingere caracterului echitabil al procesului;

- în cauza *Vaniane c. Rusiei*[2], instanţa europeană a reţinut că organele de poliţie au organizat un „test vânzare" prin care martorul colaborator O.Z. a fost de acord să acţioneze la indicaţiile poliţiei în scopul de a da în vileag activitatea de trafic de droguri a reclamantului[3]. Totodată, s-a mai reţinut că organele de poliţie nu aveau nicio dovadă din care să rezulte că, înainte de intervenţia lui O.Z., exista o suspiciune că reclamatul era dealer de droguri. Astfel, s-a apreciat că organele de poliţie nu s-au limitat la o investigare pasivă a activităţii infracţionale a reclamantului şi că nu există nicio dovadă că infracţiunea ar fi fost săvârşită în lipsa intervenţiei lui O.Z. În ceea ce priveşte hotărârea de condamnare, Curtea Europeană a constatat că principalele probe de vinovăţie pe care aceasta s-a întemeiat au fost cele obţinute prin activitatea de provocare, inclusiv declaraţiile lui O.Z. şi ale poliţiştilor care au participat la operaţiune. Astfel, s-a considerat că intervenţia poliţiştilor şi folosirea probelor rezultate în cadrul procesului penal pornit împotriva reclamantului au adus atingere, în mod iremediabil, caracterului echitabil al procesului;

---

[1] A se vedea CEDO, decizia din 6 aprilie 2004, în cauza *Shannon c. Marii Britanii*. În fapt, M., jurnalist la un tabloid britanic a primit, prin intermediul unui telefon anonim, informaţia că reclamantul distribuie droguri la petrecerile din cercurile show-business. Pretinzând a fi un şeic, M. a avut o întrunire la un hotel cu reclamantul pentru a discuta despre posibilitatea ca acesta să îi furnizeze cocaină pentru o petrecere ce urma să aibă loc în Dubai. În cadrul discuţiei, ce a fost înregistrată prin mijloace tehnice amplasate în camera de jurnalist, au fost abordate probleme generale privind drogurile, iar apoi reclamantul i-a confirmat în repetate rânduri lui M. că poate procura cocaină pentru petrecerea din Dubai, cât şi canabis asistentului lui M. În aceeaşi seară reclamantul i-a adus lui M. şi asistentului său mostre de cocaină, pentru care a primit suma de 300 de lire sterline. Ancheta poliţiei a fost declanşată ca urmare a articolului publicat în ziar de către M. în care se arăta că reclamantul este un dealer de droguri.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 15 decembrie 2005, în cauza *Vaniane c. Rusiei*, parag. 49-50.

[3] O.Z. a fost de acord să colaboreze cu organele de poliţie. Martora l-a contactat telefonic pe reclamant şi, pretinzând că nu se simte bine datorită lipsei drogurilor, i-a solicitat acestuia să îi procure heroină pentru consum.

- Curtea Europeană, făcând trimitere la jurisprudenţa anterioară din cauzele Teixeira de Castro, Eurofinacom, Sequeira, Shannon, a analizat compatibilitatea cu exigenţele art. 6 din Convenţia europeană a investigaţiilor desfăşurate de organele judiciare lituaniene în cauza *Ramanauskas c. Lituaniei*[1], cauză privind infracţiuni de corupţie. Curtea de la Strasbourg a reţinut că reclamantul, ce avea calitatea de procuror, a fost contactat prin intermediul unei cunoştinţe, V.S., de către A.Z. (poliţist în cadrul unui departament special anticorupţie din cadrul Ministerului de Interne), pentru a-i propune ca în schimbul sumei de 3.000 USD să dispună o soluţie de netrimitere în judecată cu privire la un terţ. În primele faze ale contactelor avute de reclamant cu cele două persoane, poliţistul a acţionat în afara cadrului legal şi fără nicio autorizaţie judiciară. Ulterior, după ce reclamantul a fost de acord cu primirea mitei, A.Z. a informat autorităţile solicitând autorizarea simulării infracţiunii de corupţie. Ulterior, reclamantul a acceptat suma de 1.500 USD şi, respectiv, de 1.000 USD, pe care i-a oferit-o A.Z. în temeiul mandatului prin care se autorizase simularea infracţiunii de corupţie[2]. Curtea Europeană a subliniat că nu pot fi ignorate dificultăţile inerente activităţii de investigaţie şi strângere a probelor desfăşurată de către poliţie în vederea descoperii infracţiunilor şi că, pentru a ajunge la aceasta, poliţia trebuie să recurgă din ce în ce mai des, în special în cadrul luptei împotriva corupţiei, la agenţi infiltraţi, la informatori şi la acţiuni sub acoperire. De altfel, corupţia – inclusiv în mediul judiciar – a devenit în numeroase ţări o problemă majoră, aşa cum rezultă din Convenţia penală a Consiliului Europei privind corupţia. Această convenţie autorizează folosirea tehnicilor speciale de investigare, în special a agenţilor infiltraţi, pentru obţinerea de dovezi în acest domeniu, cu condiţia să nu se aducă atingere drepturilor şi obligaţiilor care decurg din convenţiile internaţionale

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 5 februarie 2008, în cauza *Ramanauskas c. Lituaniei*, parag. 49-73.

[2] Cu ocazia procesului, reclamantul a pledat vinovat, dar a pretins că a cedat presiunilor nelegale pe care A.Z. le exercitase asupra sa pentru a-l determina să comită infracţiunea care îi era pusă în sarcină. El a arătat că A.Z. l-a provocat să accepte mita. Reclamantul a susţinut că datele existente în cauză nu justificau declanşarea unei operaţiuni secrete de către autorităţi şi că acestea şi-au depăşit limitele de exercitare normală a prerogativelor lor de anchetă, împingându-l să comită o infracţiune. Astfel, reclamantul a contestat legalitatea autorizării simulării infracţiunii de corupţie, considerând că în concret a avut loc o acţiune de provocare (*kurstymas*) la acceptarea mitei, efectuată de agenţi ai serviciilor speciale. Reclamantul a mai arătat că autorizaţia de simulare a unui act infracţional nu putea fi eliberată în lipsa dovezii pregătirii sau comiterii unei infracţiuni. Rezultă că o astfel de procedură nu putea avea drept finalitate provocarea uneia sau mai multor persoane să comită o infracţiune, iar dacă a fost folosită în acest scop, ea nu este valabilă şi elementele care au servit la obţinerea sa nu pot servi ca dovadă în procesul penal. Reclamantul a mai arătat că autorizaţia de simulare a unei infracţiuni de corupţie nu poate fi emisă şi nu poate produce efecte decât în caz de pregătire sau de începere a executării infracţiuni, elemente care trebuie să fie cunoscute de către procuror. Or, din dosar rezulta că autorităţile au fost contactate de V.S. şi A.Z. după ce avuseseră loc primele întâlniri ale acestora cu reclamantul, în cursul cărora el şi-a exprimat acordul de principiu să îndeplinească ceea ce i s-a solicitat în schimbul sumei de 3.000 USD. În aceste condiţii, reclamantul a considerat că dreptul său la un proces echitabil a fost încălcat întrucât a fost provocat să comită o infracţiune pe care nu ar fi comis-o niciodată fără intervenţia *agenţilor provocatori*.

multilaterale referitoare la drepturile omului. În aceste condiţii, recurgerea la tehnicile speciale de investigare – şi în special la tehnici de infiltrare – nu implică în sine încălcarea dreptului la un proces echitabil. Cu toate acestea, având în vedere riscul provocărilor poliţieneşti generat de acestea, este esenţial să se stabilească utilizarea acestor tehnici în limite clare. Instanţa europeană a învederat că, în cauză, Convenţia europeană nu împiedică, în faza de urmărire penală, ca organele de anchetă să se bazeze pe martori anonimi, când natura infracţiunii poate justifica o asemenea măsură. Totuşi, folosirea ulterioară a unor astfel de probe de către judecătorul de fond pentru a motiva o condamnare reprezintă o problemă diferită şi nu este acceptabilă decât dacă există garanţii adecvate şi suficiente împotriva abuzurilor şi, în special, o procedură clară şi previzibilă pentru a autoriza, executa şi controla aceste măsuri de investigare. Instanţa europeană a apreciat că autorităţile lituaniene nu pot fi exonerate de responsabilitatea pentru acţiunile poliţistului din faza iniţială, pe motivul că acesta nu a acţionat în calitate oficială, ci ca „persoană privată", mai ales în condiţiile în care actele din faza iniţială a operaţiunii au fost efectuate în afara cadrului legal, în absenţa oricărei autorizaţii, iar prin emiterea autorizaţiei de simulare a infracţiunii de corupţie a fost legitimată *ex post facto* acestei faze preliminare şi utilizate rezultatele ei. În caz contrar, s-a arătat că s-ar fi deschis poarta spre abuzuri şi arbitrariu prin permiterea ocolirii principiilor fundamentale pe calea „privatizării" provocării poliţieneşti. Curtea de la Strasbourg a stabilit că actele lui A.Z. şi V.S. nu s-au limitat la investigarea activităţii infracţionale *într-un mod pur pasiv*, ci au fost de natură să-l provoace pe reclamant să săvârşească infracţiunea pentru care a fost condamnat şi nu există nicio dovadă în speţă că în absenţa intervenţiei acestora infracţiunea ar fi fost comisă, având următoarele aspecte: *(i)* la momentul efectuării actelor preliminare de către A.Z. nu exista nicio dovadă că acuzatul mai comisese anterior alte infracţiuni şi, în special, infracţiuni de corupţie; *(ii)* din înregistrarea convorbirilor telefonice rezulta că toate întâlnirile dintre acuzat şi A.Z. au avut loc la iniţiativa acestuia din urmă. Mai mult, prin contactul stabilit din iniţiativa lui A.Z şi V.S., reclamantul pare să fi făcut obiectul unei instigări flagrante din partea acestora de a comite acte infracţionale, deşi nu existau probe obiective, altele decât zvonuri, care să arate că acesta a avut intenţia de a se angaja într-o astfel de activitate;

- aşadar, faţă de standardul european, organele judiciare care suspectează implicarea unei persoane în activităţi infracţionale nu trebuie să aibă o atitudine „activă" care să determine persoana „inactivă" să comită o infracţiune, ci trebuie doar să-i ofere acesteia o „tentaţie obişnuită", o oportunitate ce nu are caracter excepţional de a încălca legea, în cadrul unui joc de roluri disimulat în vederea „observării pasive" a comportamentului făptuitorului; în cazul în care persoana suspectată de implicare în activităţi infracţionale cedează „tentaţiei" şi comite fapta, probele astfel culese nu pot fi apreciate că sunt obţinute prin provocare, activitatea organelor judiciare fiind desfăşurată în scopul exclusiv al culegerii de probe, iar nu în scopul incitării neloiale la comiterea unei fapte infracţionale;

- raţiunea interdicţiei provocării săvârşirii unei infracţiuni constă în aceea că statul, prin agenţii săi, nu poate să-şi depăşească competenţa de a aplica legea, prin instigarea unei persoane să săvârşească o infracţiune, pe care altfel nu ar fi comis-o, pentru ca apoi să declanşeze împotriva acestei persoane mecanismele procesului

penal, în vederea tragerii la răspundere[1]; sunt astfel create limite ale exercitării activităţilor de urmărire penală în cadrul unei anchete pro-active, în vederea protecţiei cetăţenilor împotriva provocărilor provenite de la agenţii statului, precum şi în scopul protecţiei integrităţii sistemului justiţiei penale, care altfel ar fi compromisă dacă instanţele ar trebui să ţină seama de probele rezultate din aceste practici, vădit inacceptabile, ale reprezentanţilor statului însărcinaţi cu aplicarea legii[2]. Totodată, se asigură credibilitatea sistemului de justiţie penală şi se garantează principiului aflării adevărului;

- nu va constitui provocare activitatea desfăşurată de organele judiciare în condiţiile şi limitele autorizate de procuror în cadrul procedeului probator al participării autorizate la anumite activităţi (art. 150 NCPP) care presupune comiterea unei fapte similare laturii obiective a unei infracţiuni de corupţie, efectuarea de tranzacţii, operaţiuni sau orice fel de înţelegeri privind un bun sau privind o persoană despre care se bănuieşte că ar fi dispărută, că este victima traficului de persoane ori a unei răpiri, efectuarea de operaţiuni privind droguri, precum şi prestarea unui serviciu, desfăşurate cu autorizarea organului judiciar competent, în scopul obţinerii de mijloace de probă;

- deopotrivă, organele judiciare trebuie să acţioneze loial şi cu ocazia culegerii de date şi informaţii prin intermediul martorilor colaboratori, ori atunci când utilizează vreo măsură ce intră în noţiunea de „supraveghere tehnică";

Folosirea unui investigator sub acoperire în scopul surprinderii în flagrant delict de trafic de droguri a făptuitorului nu constituie o încălcare a prevederilor legale. De vreme ce o persoană, consumatoare de droguri, a comis în mod repetat acţiuni specifice traficului ilicit de droguri, nu agentul sub acoperire este cel care o determină să comită sau să continue săvârşirea acestora, rezoluţia în acest sens fiind luată anterior de făptuitor *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 5169/12.11.2003, www.legalis.ro).*

În conformitate cu jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului privind art. 6 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, reflectată în special în cauza *Ramanauskas c. Lituaniei*, activitatea investigatorului sub acoperire şi a colaboratorului acestuia respectă garanţiile conferite de art. 6 din Convenţie, neexistând o provocare, dacă se limitează la examinarea, de o manieră pasivă, a activităţii infracţionale, fără a exercita asupra persoanei o influenţă de natură a instiga la comiterea unei infracţiuni, care altfel nu ar fi fost săvârşită, în scopul de a face posibilă constatarea infracţiunii. Prin urmare, activitatea investigatorului sub acoperire şi a colaboratorului acestuia respectă garanţiile dreptului la un proces echitabil neexistând o provocare, în cazul în care contactul investigatorului şi al colaboratorul cu inculpaţii a avut loc în contextul în care inculpaţii căutau în mod activ cumpărători şi vânzători de droguri, aceştia propunând investigatorului şi colabora-

[1] A se vedea *A. Ashworth, M. Redmayne*, The criminal process, Oxford University Press, 2007, p. 260.

[2] Idem, p. 261.

torului să le procure şi să le vândă droguri *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 917/09.03.2011, www.scj.ro).*

Lucrătorii de poliţie nu au întrebuinţat mijloace de constrângere şi nu au recurs la promisiuni pentru a obţine probe împotriva inculpaţilor. Activitatea desfăşurată de aceştia se circumscrie conduitei fireşti, regulamentare, pe care trebuia să o adopte, ei refuzând propunerea de a primi mită şi sesizând organele abilitate asupra acestui fapt. Cel care a insistat în oferirea banilor a fost inculpatul M.B. care a convocat şi întâlnirea cu ofiţerii de poliţie şi a ales şi varianta remiterii sumei de bani, ajutat de inculpatul B.Ş. *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 357/2003, www.legalis.ro).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea a făcut o distincţie detaliată între conceptul de înscenare şi utilizarea tehnicilor legale ale activităţilor sub acoperire şi a reafirmat obligaţia instanţelor interne de a face o analiză atentă a materialului aflat la dosar atunci când un acuzat invocă o înscenare din partea poliţiei. În acest context, Curtea a mai stabilit şi că rolul său, potrivit art. 6 parag. 1 din Convenţie, nu este să stabilească dacă anumite mijloace de probă au fost obţinute ilegal, ci mai degrabă să analizeze dacă o astfel de „ilegalitate" a avut drept consecinţă încălcarea unui alt drept protejat prin Convenţie; astfel, Curtea trebuie să analizeze calitatea aprecierilor făcute de instanţele interne cu privire la pretinsa înscenare şi să se asigure că acestea au asigurat în mod adecvat dreptul la apărare al inculpatului, în special dreptul la proceduri contradictorii şi la egalitatea armelor. Pentru a stabili dacă, în cauza de faţă, agenţii de poliţie sub acoperire s-au limitat sau nu la „investigarea activităţii infracţionale într-un mod esenţialmente pasiv" Curtea ţine seama de o serie de considerente. Nu există niciun indiciu că reclamantul sau coinculpaţii ar fi fost implicaţi anterior în infracţiuni legate de droguri. Curtea observă că autorităţile nu au oferit detalii şi nu au făcut trimitere la nicio probă obiectivă referitoare la comportamentul infracţional al suspecţilor înainte de incidentele din data de 29 aprilie 2002. Mai mult chiar, nu s-au găsit droguri nici în posesia reclamantului, nici la el acasă. De asemenea, Curtea observă că părţile au dat interpretări diferite evenimentelor ce au avut loc la data de 29 aprilie 2002. În opinia autorităţilor, reclamantul şi coinculpaţii săi acceptaseră să intermedieze tranzacţia. Cu toate acestea, reclamantul, susţinând că a fost vorba despre o înscenare a poliţiei, a declarat că nu ştia ce conţine punga, care, de fapt, îi aparţinea colaboratorului poliţiei, Bogdan; de asemenea, reclamantul a mai susţinut că drogurile din pungă aparţineau poliţiei. În lumina acestor interpretări divergente, este esenţial pentru Curte să analizeze procedura în care a fost invocat capătul de cerere privind provocarea, pentru a se asigura că drepturile apărării au fost asigurate în mod adecvat, în special dreptul la o procedură contradictorie şi la egalitatea armelor. În condamnarea reclamantului şi a coinculpaţilor săi, instanţele s-au bazat exclusiv pe probele obţinute în cadrul urmăririi penale, şi anume pe rapoartele scrise ale agenţilor sub acoperire şi pe declaraţiile suspecţilor, precum şi pe mărturiile inculpaţilor în faţa primei instanţe. Instanţele nu au răspuns cererilor apărării de a se administra probe, în special cu privire la implicarea şi rolul lui

Bogdan, nici solicitării de a fi prelevate amprente digitale de pe pungile ce conţineau drogurile sau de a analiza înregistrările evenimentelor. În plus, instanţele nu i-au audiat pe agenţii sub acoperire. Astfel, apărarea nu a avut nicio ocazie de a adresa întrebări martorilor. De asemenea, instanţele au hotărât să acorde prioritate declaraţiilor obţinute de anchetatori şi au considerat că cele date în faţa instanţei de fond au fost false. În lumina susţinerilor inculpaţilor cu privire la implicarea poliţiei, instanţele interne nu ar fi putut să asigure respectarea principiului echităţii şi, în special, a celui al egalităţii armelor, fără a-i audia pe Bogdan şi pe agenţii de poliţie sub acoperire şi fără a le permite pârâţilor să adreseze întrebări acestor persoane, măcar în scris. Mai mult chiar, instanţa ar fi trebuit să analizeze sau cel puţin să ofere explicaţii mai detaliate cu privire la motivul respingerii celorlalte cereri de administrare de probe. Curtea nu poate reţine *in abstracto* prioritatea ce ar trebui acordată declaraţiilor date de un martor în şedinţă publică şi sub jurământ în raport cu declaraţiile aceluiaşi martor date în cursul urmăririi penale, chiar dacă cele două sunt contradictorii. Totuşi, Curtea consideră că motivarea oferită de tribunal pentru justificarea priorităţii acordate declaraţiilor lui D.C. în faţa anchetatorilor ar putea ridica o problemă în ceea ce priveşte respectarea drepturilor apărării. În fine, Curtea observă maniera sumară în care instanţele interne au respins susţinerile privind înscenarea de către poliţie. Aceasta reţine că elementul comun al interpretărilor divergente ale părţilor asupra situaţiei de fapt din cauză este că reclamantul şi prietenii săi au negociat cu Gotti/Bogdan şi apoi s-au întâlnit cu Sven. În concluzie, deşi ţine seama de importanţa şi de dificultăţile sarcinii anchetatorilor, Curtea consideră, ţinând cont de cele de mai sus, că instanţele interne nu au cercetat suficient susţinerile referitoare la înscenare. Pentru aceste motive, procedura reclamantului a fost lipsită de caracterul echitabil cerut de art. 6 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 1 iunie 2010, în cauza Bulfinsky c. României, parag. 40-48).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea a stabilit că înscenarea încalcă art. 6 parag. 1 din Convenţie şi este diferită de folosirea tehnicilor legale ale activităţilor sub acoperire în anchetele penale. Aceasta susţine că, deşi utilizarea metodelor speciale de investigaţie – în special, a tehnicilor sub acoperire – nu poate încălca în sine dreptul la un proces echitabil, riscul pe care îl implică instigarea de către poliţie prin asemenea tehnici presupune ca folosirea acestor metode să fie menţinută în limite bine determinate. De asemenea, Curtea a stabilit că instigarea de către poliţie are loc atunci când ofiţerii implicaţi – fie membri ai forţelor de ordine, fie persoane care acţionează în baza ordinului acestora – nu se limitează la a investiga activitatea infracţională într-un mod în principal pasiv, ci exercită o anumită influenţă asupra subiectului astfel încât să îl incite la săvârşirea unei infracţiuni care altfel nu ar fi fost săvârşită, cu scopul de a face posibilă stabilirea infracţiunii, şi anume de a oferi probe şi de a începe urmărirea penală. Pentru a constata dacă ofiţerii de poliţie sub acoperire s-au limitat la „investigarea activităţii infracţionale într-un mod în principal pasiv" în prezenta cauză Curtea ţine seama de o serie de consideraţii. După cum a subliniat reclamantul, percheziţionarea apartamentului său nu a adus nicio dovadă a implicării sale în infracţiuni privind drogurile. De asemenea, Curtea ia act de faptul că

părţile au prezentat interpretări diferite în ceea ce priveşte incidentul din 1 iunie 2001. Conform autorităţilor, reclamantul şi ceilalţi inculpaţi fuseseră de acord să încheie tranzacţia. Cu toate acestea, reclamantul, care pretinde că i s-a făcut o înscenare, a declarat că nu ştiuse că în geantă se aflau droguri şi că crezuse că banii primiţi erau pentru alt tip de mărfuri, ale căror mostre au fost găsite în geantă. În lumina acestor interpretări divergente, este esenţial pentru Curte să examineze procedura în urma căreia s-a stabilit motivul înscenării, cu scopul de a garanta că drepturile apărării au fost protejate în mod corespunzător, în special dreptul la o procedură contradictorie şi la egalitatea armelor. Pentru condamnarea reclamantului şi a celorlalţi inculpaţi, instanţele s-au bazat exclusiv pe probele obţinute în timpul investigaţiilor, în special pe raportul scris întocmit de investigatorii acoperiţi şi pe declaraţia lui K.M., care a fost retractată ulterior pe parcursul procedurii, şi pe declaraţiile martorilor, precum şi pe rapoartele privind percheziţia de la domiciliile pârâţilor. În ceea ce priveşte reclamantul, Curtea ia act de faptul că martorii puteau numai să confirme arestarea în sine, dar nu erau în măsură să ofere informaţii referitoare la presupusele activităţi infracţionale ale inculpaţilor. Instanţele nu au adus ca probă înregistrarea evenimentelor şi nu i-au audiat pe investigatorii acoperiţi, nici măcar după solicitarea expresă a reclamantului, formulată în plângere, la care acesta nu a primit niciun răspuns. Astfel, apărarea nu a avut posibilitatea de a-i supune pe ofiţerii de poliţie unui interogatoriu contradictoriu. În plus, instanţele au decis să considere relevante declaraţiile obţinute de investigatori de la K.M. şi le-au respins pe cele făcute de ceilalţi pârâţi şi de K.M. însuşi, ulterior în timpul procedurii, inclusiv în faţa instanţelor. Curtea nu poate trece cu vederea că depoziţiile unui martor în şedinţă publică şi sub jurământ ar trebui întotdeauna să fie prioritare altor declaraţii făcute de acelaşi martor în cursul acţiunii penale, nici măcar atunci când cele două sunt contradictorii. Cu toate acestea, în speţă, Curtea consideră că raţionamentul tribunalului pare să fi impus reclamantului sarcina probei şi nu explică de ce au fost preferate celelalte declaraţii celor consecvente, ulterioare, făcute în faţa instanţelor. În plus, având în vedere afirmaţiile pârâţilor privind implicarea poliţiei, instanţele interne nu au putut să asigure respectarea principiului imparţialităţii, în special al egalităţii armelor, prin absenţa audierii ofiţerilor de poliţie sub acoperire şi prin neacordarea posibilităţii interogării lor de către inculpaţi, chiar şi în scris. În plus, instanţa ar fi trebuit să analizeze sau cel puţin să ofere o explicaţie mai amănunţită cu privire la motivul respingerii celorlalte cereri de probe (audierea unor martori suplimentari şi înregistrarea video). În concluzie, deşi este conştientă de importanţa şi complexitatea sarcinii agenţilor implicaţi în investigaţie, Curtea consideră, având în vedere cele menţionate mai sus, că instanţele interne nu au anchetat suficient acuzaţiile de înscenare. Pentru aceste motive, procesul reclamantului a fost privat de caracterul echitabil impus la art. 6 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 9 noiembrie 2010, în cauza Ali c. României, parag. 99-105).*

- încălcarea principiilor legalităţii şi loialităţii în administrarea probelor atrage sancţiunea excluderii probei nelegal sau neloial administrate.

Secţiunea a 5-a. Aprecierea probelor

- reprezintă ansamblul proceselor intelective de evaluare a tuturor probelor administrate de organele judiciare în vederea aflării adevărului într-o cauză penală; organul de urmărire penală şi instanţa de judecată sunt obligate să lămurească sub toate aspectele cauza penală, pe bază de probe, în vederea aflării adevărului;

- este guvernată de *principiul liberei aprecieri a probelor* potrivit căruia organele judiciare au dreptul să aprecieze în mod liber atât valoarea fiecărei probe administrate (în raport cu celelalte) indiferent de faza procesuală în care au fost administrate, cât şi credibilitatea lor; probele nu au o valoare *a priori* stabilită de legiuitor, importanţa acestora rezultând în urma aprecierii lor de organele judiciare consecutiv analizei ansamblului materialului probator administrat în mod legal şi loial în cauză;

- în luarea deciziei asupra existenţei infracţiunii şi a vinovăţiei inculpatului instanţa hotărăşte motivat, cu trimitere la toate probele evaluate. Condamnarea se dispune doar atunci când instanţa are convingerea că acuzaţia a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă[1];

- *potrivit art. 103 alin. (3) NCPP, hotărârea de condamnare, de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declaraţiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejaţi (inclusiv în ipotezele în care persoanele vătămate sunt audiate cu asigurarea protecţiei); din interpretarea per a contrario a acestui articol rezultă că celelalte mijloace de probă prin care au fost obţinute probe directe pot conduce autonom, în mod determinant, la pronunţarea uneia dintre soluţiile enumerate mai sus care conţin constatarea faptului că o persoană a comis o infracţiune;*

- *art. 103 alin. (3) NCPP preia în dreptul intern un standard clasic al jurisprudenţei Curţii Europene pe care îl vom prezenta în continuare în contextul evoluţiei sal*; astfel, Curtea Europeană[2] a precizat că, în anumite circumstanţe, autorităţile

---

[1] Relevante pentru analiza procesului de apreciere a probelor sunt concluziile reputatului editorialist şi avocat Marian Nazat în articolul „Dragul meu magistrat" publicat în Jurnalul Naţional din 28 februarie 2014 potrivit căruia: „Dragul meu magistrat, ca să-l parafrazez pe discipolul preferat al lui Noica, nesocoteşte voinţa vremelnicului de la putere, înfruntă-l şi perpeleşte-te cogeamitea înainte de a hotărî verdictul! Ia seama la probe şi fă-ţi din îndoială legământ, şi nu uita că eşti delegatul divin al rânduielilor pământene! Fii făcătorul propriilor convingeri, dar al celor formate între coperţile dosarului, şi ia aminte la măsura din lucruri! Nu te lăsa amăgit de himera dreptăţii absolute, adevărul absolut îţi va tulbura mintea, încrede-te în adevărul judiciar, îţi este la îndemână! Un lucru nu uita, indiferent de ce se întâmplă, eşti om şi ‹Dacă n-ai o inimă care poate suferi împreună cu altul, nu eşti o fiinţă umană; dacă n-ai o inimă care poate resimţi ruşinea, nu eşti o fiinţă umană; dacă n-ai o inimă care poate deosebi adevărul de fals, nu eşti o fiinţă umană›. Vorbele de mai sus le-a rostit un alt chinez, pe nume Mencius, şi mă opresc aici, dragul meu magistrat! Şi te mai rog, la final, să nu-mi porţi ranchiună, scutură-te de resentimente, deoarece răzbunarea e arma ignorantului".

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 20 septembrie 1993, în cauza *Saidi c. Franţei*, parag. 43-44; CEDO, hotărârea din 23 aprilie 1997, în cauza *Van Mechelen ş.a. c. Olandei*, parag. 55; CEDO, hotărârea din 24 noiembrie 1986, în cauza *Unterpertinger c. Austriei*, parag. 31-33.

judiciare pot apela la declaraţiile administrate în faza „instrucţiei" (urmăririi penale), în special în cazul refuzului persoanelor care le-au dat de a le reitera în public de teamă pentru consecinţele pe care acestea le-ar putea avea pentru siguranţa lor, ceea ce putea fi cazul, de exemplu, în procesele privind acţiunile organizaţiilor mafiote. Dacă inculpatul a avut o ocazie adecvată şi suficientă de a contesta astfel de mărturii, în momentul în care sunt făcute sau mai târziu, utilizarea lor nu violează în sine art. 6 parag. 1 şi 3 lit. d) din Convenţia europeană. Necesitatea protecţiei nu poate aduce atingere substanţei dreptului la apărare, astfel că, şi în aceste situaţii, Curtea de la Strasbourg apreciază că drepturile apărării sunt restrânse într-un mod incompatibil cu garanţiile prevăzute de art. 6 din Convenţia europeană, atunci când o condamnare se fondează în întregime sau într-o măsură determinantă pe mărturia făcută de o persoană pe care acuzatul nu a putut-o interoga direct sau prin altă persoană în numele său, nici în faza de urmărire, nici în faza dezbaterilor;

- în cauza *Doorson c. Olandei*[1] s-a apreciat că deşi art. 6 din Convenţia europeană nu impune în mod expres ca interesele martorilor, în general, precum şi cele ale victimelor chemate să depună mărturie, în special, să fie luate în considerare, viaţa, libertatea sau siguranţa unei persoane şi interesele protejate de art. 8 al Convenţiei europene trebuie avute în vedere şi în acest context. Interesele martorilor şi victimelor sunt, în principiu, protejate de alte prevederi ale Convenţiei europene, care impun statelor contractante să organizeze procedura penală astfel încât aceste interese să nu fie puse în primejdie în mod nejustificat. De asemenea, principiile procesului echitabil impun ca interesele apărării să fie comparate cu cele ale martorilor sau ale victimelor chemate să depună mărturie. Astfel, în cauză, Curtea Europeană a constatat existenţa unui echilibru suficient, creat prin: audierea martorilor de către judecătorul de instrucţie, care le cunoştea şi identitatea; posibilitatea instanţei de judecată de a aprecia credibilitatea martorilor şi prin intermediul raportului elaborat de judecătorul de instrucţie; acordarea posibilităţii avocatului acuzatului de a pune întrebări martorilor; identificarea acuzatului de către martori din planşa foto;

- în cauza *Mayali c. Franţei*[2], Curtea Europeană a constatat că instanţele au dispus condamnarea reclamantului pe baza declaraţiilor părţii civile audiate de poliţie şi în temeiul concluziilor unui expert care a examinat separat reclamantul şi victima. În ciuda cererilor reclamantului, nu a fost efectuată o confruntare între reclamant şi partea civilă, aceasta din urmă precizând că nu ar putea suporta o asemenea confruntare şi, prin urmare, nu s-a prezentat nici în faţa primei instanţe, nici în faţa instanţei de apel. În aprecierea modalităţii de administrare a probelor, Curtea Europeană ia în considerare aspectele specifice ale acţiunilor în materie penală având ca obiect infracţiuni privind viaţa sexuală. Acest tip de procedură este adesea considerat ca o experienţă dureroasă pentru victimă, în special atunci când este confruntată cu inculpatul împotriva voinţei sale. Problema de a şti dacă un acuzat a beneficiat de un

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 martie 1996, în cauza *Doorson c. Olandei*, parag. 70-75.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 14 iunie 2005, în cauza *Mayali c. Franţei*, parag. 33-38; în acelaşi sens, a se vedea CEDO, hotărârea din 2 iulie 2002, în cauza *S.N. c. Suediei*, parag. 47.

proces echitabil în cursul unei astfel de proceduri trebuie examinată ţinând cont de dreptul victimei la respectul vieţii sale private. În consecinţă, Curtea Europeană admite că, în cadrul procedurilor care privesc abuzuri sexuale, anumite măsuri să fie luate în scopul protejării victimei, cu condiţia ca aceste măsuri să se poată concilia cu exercitarea adecvată şi efectivă a dreptului la apărare. Aceste aspecte capătă trăsături particulare în cauzele care implică un minor, dar în speţă victima, deşi tânără şi vulnerabilă, potrivit expertului, nu era minoră. Curtea Europeană a constatat o contradicţie în atitudinea instanţei de apel. Înainte de pronunţarea pe fond, curtea de apel a apreciat că era necesar să fie audiaţi persoana vătămată şi al treilea codeţinut, adoptând o hotărâre în acest scop. Deşi cei doi martori ce trebuiau audiaţi în cauză nu s-au prezentat, curtea de apel s-a pronunţat pe fond. Astfel, instanţa europeană a apreciat că imposibilitatea de a interoga martorii acuzării trebuie considerată în speţă ca fiind imputabilă autorităţilor naţionale întrucât, pe de o parte, parchetul ar fi putut să solicite unui agent din poliţia judiciară să îi caute în mod activ pe victimă şi pe celălalt martor, iar, pe de altă parte, încă din prima instanţă tribunalul respinsese cererea de audiere a acestuia din urmă formulată de reclamant, considerând această audiere inutilă. În plus, în speţă prezentarea ar fi putut fi decisivă, deoarece problema principală în cauză era consimţământul părţii vătămate, realitatea relaţiilor sexuale nefiind contestată de reclamant. Prin urmare, Curtea Europeană a apreciat că a fost încălcat art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană, întrucât reclamantul nu a avut o ocazie suficientă şi adecvată de a contesta declaraţiile victimei pe care se întemeia condamnarea;

- în cauza *Bocos-Cuesta c. Olandei*[1], Curtea Europeană a reţinut că reclamantul (ce era acuzat de săvârşirea unor infracţiuni de natură sexuală, victime fiind mai mulţi copii) nu a avut posibilitatea de a urmări modul în care victimele erau audiate de poliţie, de exemplu, prin urmărirea audierii din altă încăpere prin mijloace tehnice, şi nici ulterior nu i s-a oferit ocazia de a-i interoga. Mai mult decât atât, întrucât declaraţiile victimelor în faţa organelor de poliţie nu au fost înregistrate video, nici reclamantul şi nici judecătorii din instanţă nu au avut posibilitatea să le observe comportamentul din timpul audierii şi, astfel, să-şi formeze propria opinie cu privire la credibilitatea acestora. Curtea Europeană a constatat că deşi instanţele au procedat la o analiză atentă a declaraţiilor copiilor şi au oferit reclamantului largi posibilităţi de a le contesta, aceasta nu ar putea decât cu greutate fi considerată ca un substitut al observării personale a unui martor care dă o declaraţie. Din actele dosarului s-a reţinut că motivul dat de instanţele naţionale pentru a respinge cererea reclamantului de a audia victimele, şi anume că interesele celor patru copii încă foarte mici de a nu fi forţaţi să retrăiască o experienţă posibil foarte traumatică prevalau asupra interesului reclamantului de a-i audia, nu era întemeiat pe vreo dovadă concretă, cum ar fi o opinie specializată. Curtea Europeană a apreciat că desfăşurarea procesului penal astfel încât să protejeze interesele martorilor foarte tineri, în special în cauze care privesc infracţiuni privind viaţa sexuală, este un aspect important care trebuie luat în considerare în scopul analizei aplicării art. 6. Totuşi motivarea de către instanţe a

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 20 noiembrie 2005, în cauza *Bocos-Cuesta c. Olandei*, parag. 71-74.

respingerii cererii reclamantului de a audia cele patru victime a fost considerată insuficient fundamentată şi, într-o anumită măsură, speculativă. În aceste circumstanţe şi în această cauză Curtea Europeană a considerat că reclamantul nu a avut o ocazie reală şi adecvată de a contesta declaraţiile martorilor care aveau o importanţă decisivă în condamnarea sa, stabilind că acesta nu a beneficiat de dreptul la un proces echitabil, fiind, aşadar, încălcat art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană;

- în cauza *S.N. c. Suediei*[1], în care reclamantul era acuzat de întreţinerea de acte sexuale cu un băiat de unsprezece ani, Curtea Europeană a arătat că nu se poate reţine că reclamantului i-au fost încălcate drepturile prevăzute de art. 6 parag. 3 lit. d), întrucât acestea nu pot fi interpretate, faţă de particularităţile procesului penal privind infracţiuni la viaţa sexuală ale căror victime sunt minori, în sensul că ar impune, în toate cazurile, ca întrebările să fie adresate direct victimei de către acuzat sau de către avocatul său. Instanţa de la Strasbourg a considerat că au fost respectate exigenţele art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană în condiţiile în care declaraţia victimei dată în faţa organelor de urmărire penală[2] în prezenţa părinţilor şi a reprezentantului autorităţii de protecţie socială (ce a avut caracter determinant la pronunţarea hotărârii de condamnare, în circumstanţele în care ceilalţi doi martori audiaţi în instanţă nu percepuseră direct faptele, ci au oferit informaţii numai cu privire la schimbările suferite în comportamentul victimei după incident) a fost înregistrată video şi prezentată avocatului acuzatului, ce a formulat întrebări, fără a participa la audiere; întrebările au fost ulterior adresate victimei cu prilejul celei de-a doua audieri ce a avut loc la domiciliul acesteia (înregistrată audio). Declaraţia victimei a fost transcrisă, iar avocatul acuzatului a avut posibilitatea de a asculta înregistrarea şi de a consulta procesul-verbal de transcriere în vederea stabilirii dacă întrebările formulate au fost adresate victimei. Înregistrările ambelor declaraţii au fost ulterior prezentate în faţa instanţelor de judecată, care nu au mai procedat la audierea victimei;

- o situaţie specială prezintă în jurisprudenţa Curţii Europene folosirea martorilor anonimi de către organele de urmărire penală pentru administrarea probatoriului în acuzare; prin *martori anonimi* instanţa europeană are în vedere persoanele care au fost audiate cu protejarea identităţii sau prin includerea în programe speciale de protecţie şi care au dat declaraţii cu privire la faptele de care este acuzată o persoană şi a căror identitate nu este cunoscută apărării[3]. În cadrul noţiunii de „martori anonimi" Curtea Europeană include şi agenţii infiltraţi, care sunt reprezentanţi ai organelor de anchetă şi care, prin activitatea desfăşurată sub protecţia anonimatului, contribuie la strângerea de mijloace de probă în acuzarea unei persoane;

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 2 iulie 2002, în cauza *S.N. c. Suediei*, parag. 46-54.

[2] Audierea fusese efectuată de către un inspector de poliţie având 26 de ani vechime în profesie şi care în ultimii şapte ani se ocupase numai de investigarea faptelor penale privind relele tratamente şi abuzurile sexuale ale căror victime fuseseră minori.

[3] În acelaşi sens, a se vedea *M. Guerin*, Le témoignage anonymes au regard de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme, în Revue trimestrielle des droits de l'homme nr. 16/2002, p. 48.

- Curtea Europeană[1] a apreciat că folosirea *declaraţiilor martorilor anonimi* pentru a dispune condamnarea unei persoane nu este, în sine, incompatibilă cu prevederile Convenţiei europene. Însă, dacă se menţine anonimatul martorului acuzării, apărarea va fi confruntată cu dificultăţi deosebite. Curtea Europeană recunoaşte că, în aceste cazuri, parag. 1 şi parag. 3 lit. d) ale art. 6 din Convenţia europeană cer ca dezavantajul cu care se confruntă apărarea să fie în mod suficient contrabalansat prin procedura urmată de autorităţile judiciare. Probele obţinute de la martori în condiţiile în care drepturile apărării nu au putut fi asigurate la un nivel normal cerut de Convenţia europeană trebuie analizate cu extremă atenţie, iar condamnarea unui acuzat nu trebuie să se bazeze în exclusivitate sau într-o măsură determinantă pe mărturia anonimă. Curtea Europeană a subliniat[2], de asemenea, că atunci când martorul nu este adus în faţa instanţei, art. 6 parag. 3 lit. d) impune asigurarea contraexaminării acestuia de către apărare, numai dacă mărturia acestuia joacă un rol determinant în condamnare;

- în cauza *Kok c. Olandei*[3], Curtea Europeană a relevat că o importanţă majoră în analiza echilibrului dintre mărturiile anonime şi dificultăţile apărării o are caracterul decisiv al mărturiei în condamnarea acuzatului. În situaţia în care mărturia nu are caracter determinant, dezavantajul apărării este mult mai redus;

- în cauza *Saidi c. Franţei*[4], Curtea Europeană a apreciat că au fost încălcate dispoziţiile art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană, întrucât mărturiile anonime au constituit singurul temei al condamnării, după ce anterior reprezentaseră singurul temei al trimiterii în judecată. Or, în niciun stadiu al urmăririi penale sau al judecăţii reclamantul nu a avut posibilitatea de a interoga martorii anonimi, absenţa oricărei confruntări privându-l pe reclamant de dreptul la un proces echitabil. Curtea Europeană nu ignoră dificultăţile incontestabile ale luptei contra traficului de stupefiante – în special în materia descoperirii şi administrării probelor – şi nici ravagiile cauzate de traficul de stupefiante în societate, dar apreciază[5] că aceste dificultăţi nu pot conduce la limitarea în aşa măsură a dreptului la apărare al oricărui acuzat;

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 28 februarie 2006, în cauza *Krasniki c. Republicii Cehe*, parag. 76-79; CEDO, hotărârea din 14 februarie 2002, în cauza *Visser c. Olandei*, parag. 43-46; CEDO, hotărârea din 26 martie 1996, în cauza *Doorson c. Olandei*, parag. 69-76; CEDO, hotărârea din 23 aprilie 1997, în cauza *Van Mechelen ş.a. c. Olandei*, parag. 52-55; CEDO, hotărârea din 20 noiembrie 1989, în cauza *Kostowski c. Olandei*, parag. 42.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 19 decembrie 1990, în cauza *Delta c. Franţei*, parag. 37; CEDO, hotărârea din 26 aprilie 1991, în cauza *Asch c. Austriei*, parag. 28; CEDO, hotărârea din 28 august 1992, în cauza *Artner c. Austriei*, parag. 22-24; CEDO, hotărârea din 20 septembrie 1993, în cauza *Saidi c. Franţei*, parag. 44.

[3] A se vedea CEDO, decizia din 4 iulie 2000, în cauza *Kok c. Olandei*.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 20 septembrie 1993, în cauza *Saidi c. Franţei*, parag. 44.

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 20 noiembrie 1989, în cauza *Kostovski c. Olandei*, parag. 44.

- în cauza *Windisch c. Austriei*[1], Curtea Europeană a arătat că dispoziţiile Convenţiei europene nu interzic ca poliţia să se întemeieze, în faza actelor premergătoare, pe surse ca martori anonimi, dar utilizarea acestora de către judecătorul fondului pentru a justifica o condamnare ridică o problemă diferită, întrucât într-o societate democratică dreptul la o bună administrare a justiţiei ocupă un loc atât de important, încât nu poate fi sacrificat;

- în cauza *Krasniki c. Republicii Cehe*[2], Curtea Europeană a constatat că martorii au declarat în faţa ofiţerului de investigaţii că motivul pentru care doresc să dea declaraţii sub protecţia anonimatului este reprezentat de teama de represalii din partea reclamantului, care îl agresase anterior pe unul dintre martori şi îl ameninţase pe celălalt, când acesta a dorit să cumpere droguri de la alt dealer. Curtea Europeană a stabilit că ofiţerul de investigaţii a luat în considerare natura mediului dealerilor de droguri, care folosesc ameninţări sau violenţe împotriva dependenţilor de droguri sau a altor persoane ce depun mărturie împotriva lor. Însă a reţinut că din niciun mijloc de probă nu a rezultat modalitatea în care ofiţerul de investigaţii sau judecătorul au apreciat rezonabilitatea sau caracterul substanţial al temerii unui martor faţă de reclamant, fie la momentul în care s-a decis utilizarea declaraţiilor martorilor anonimi împotriva reclamantului, fie la momentul audierii martorilor de către poliţie, fie la momentul audierii în faţa instanţei. Faţă de aceste împrejurări, Curtea Europeană a apreciat că interesul martorului de a rămâne anonim nu ar putea justifica limitarea drepturilor apărării şi că instanţele nu trebuiau să-şi întemeieze, în mod determinant, hotărârea de condamnare pe aceste mărturii anonime;

- în cauza *Viseer c. Olandei*[3], Curtea Europeană a stabilit o încălcare a dispoziţiilor art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană, analizând dacă mărturia anonimă putea fi justificată în mod rezonabil în raport de împrejurările concrete ale cauzei. Instanţa europeană a reţinut că din înregistrările oficiale ale audierii rezultă că martorul audiat de judecătorul de instrucţie îl cunoştea pe reclamant, dar s-a temut de represaliile ce puteau veni din partea unui coinculpat ce avea o reputaţie de persoană violentă, precum şi de natura infracţiunii de care aceştia erau acuzaţi. Judecătorul de instrucţie a luat în considerare reputaţia în general a coinculpatului, dar nu a arătat cum a apreciat caracterul rezonabil al temerii martorului, nici atunci când a fost audiat de poliţie, nici atunci când a fost audiat de

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 27 septembrie 1990, în cauza *Windisch c. Austriei*, parag. 30-32. În speţă nimeni nu observase comiterea infracţiunii, informaţiile furnizate şi identificarea efectuată de cei doi martori anonimi fiind singurele elemente care indicau prezenţa acuzatului în locul respectiv, ceea ce a constituit elementul-cheie în timpul urmăririi şi al dezbaterilor. Tribunalul s-a întemeiat în mod determinant pe aceste informaţii pentru a pronunţa condamnarea reclamantului. Astfel, utilizarea acestor informaţii a limitat dreptul la apărare într-o asemenea măsură că nu se poate susţine că reclamantul a avut parte de un proces echitabil. Prin urmare, art. 6 parag. 3 lit. d), coroborat cu parag. 1 al art. 6 din Convenţia europeană, a fost încălcat.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 28 februarie 2006, în cauza *Krasniki c. Republicii Cehe*, parag. 80-84.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 14 februarie 2002, în cauza *Visser c. Olandei*, parag. 43-47.

judecătorul de instrucţie, după aproximativ 6 ani. Nici instanţele nu au efectuat o asemenea examinare a seriozităţii şi a caracterului întemeiat al motivelor anonimatului martorului atunci când au decis să admită ca probă declaraţia dată de acesta în faţa judecătorului de instrucţie împotriva inculpatului. Şi în această cauză, Curtea Europeană a constatat că interesul martorului de a rămâne anonim nu ar putea justifica limitarea drepturilor apărării;

- în cauza *Birutis ş.a. c. Lituaniei*[1], deşi s-a constatat că există o încălcare a art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană întrucât autorităţile interne nu au compensat prin niciun mijloc dificultăţile apărării faţă de utilizarea în cauză de martori anonimi, Curtea Europeană a apreciat că recurgerea la martori anonimi a fost justificată faţă de natura cauzei (infracţiuni săvârşite ca urmare a unei revolte în cadrul închisorii), autorităţile având motive temeinice să asigure anonimatul acestora (posibili codeţinuţi). Prin urmare, în cazul martorilor anonimi „obişnuiţi"[2] trebuie respectat principiul egalităţii armelor, astfel încât procedura în ansamblu să îmbrace un caracter echitabil în raporturile dintre acuzare şi apărare[3]. Nu declaraţiile acestora aduc, în sine, atingere dreptului la proces echitabil, ci utilizarea lor: în esenţă, o asemenea declaraţie nu poate constitui proba principală şi determinantă în baza căreia se stabileşte vinovăţia unei persoane. În toate cazurile, apărarea trebuie să aibă posibilitatea adecvată şi satisfăcătoare de a contesta aceste declaraţii[4];

- *având în vedere jurisprudenţa recentă a Curţii Europene (revirimentul jurisprudenţial produs prin hotărârea Marii Camere din 15 decembrie 2011, în cauza Al-Khawaja şi Tahery c. Marii Britanii prezentată mai jos*[5]*), consider că mutatis mutandis regula potrivit căreia instanţa nu îşi poate întemeia, în mod exclusiv sau determinant, o hotărâre de condamnare pe declaraţiile investigatorilor, colaboratorilor ori a martorilor care nu au putut fi audiaţi în faţa instanţei (regula exclusiv sau determinant) a suferit o temperare, astfel încât, o soluţie de condamnare întemeiată pe aceste declaraţii nu este în sine incompatibilă cu prevederile art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană, atâta timp cât inconvenientele rezultate din protecţia martorilor, investigatorilor, sau colaboratorilor sunt contrabalansate prin alte garanţii procedurale efective (de pildă, acordarea apărării de posibilităţi adecvate de a contesta mărturia). Instanţa europeană a apreciat că pot exista, în principiu, două motive pentru neprezentarea martorului pentru a fi audiat într-un proces public şi contradictoriu: moartea acestuia (imposibilitatea obiectivă şi absolută de audiere) şi teama. Cu privire la acest ultim motiv, Curtea a distins între:*

1. *teama imputabilă ameninţărilor sau manevrelor acuzatului ori ale persoanelor care acţionează în numele acestuia,* când a admis că judecătorul poate reţine în

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 28 martie 2002, în cauza *Birutis ş.a. c. Lituaniei*, parag. 30.

[2] Pentru o analiză detaliată cu privire la persoanele care pot fi martori anonimi „obişnuiţi" a se vedea *M. Guerin*, Le témoignage anonymes au regard de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme, op. cit., p. 59-63.

[3] A se vedea *J.-F. Renucci*, Traité de Droit Européen des droits de l'homme, op. cit., p. 472.

[4] Ibidem.

[5] Pentru prezentarea şi analiza speţei, a se vedea p. 232-234.

hotărârea de condamnare declarația martorului fără a fi nevoie ca acesta să se înfățișeze pentru a depune mărturie în proces și fără ca acuzatul sau reprezentanții acestuia să îl supună unei examinări încrucișate, chiar dacă proba respectivă ar constitui proba exclusivă sau determinantă împotriva acuzatului;

2. *teama generală (subiectivă) resimțită de un martor în legătură cu părțile dintr-un proces*, cu privire la care a apreciat că aceasta nu este suficientă pentru a-l scuti de obligația de a se înfățișa. Instanța trebuie să facă cercetările de rigoare pentru a stabili, în primul rând, dacă teama se bazează pe motive obiective și, în al doilea rând, dacă aceste motive obiective se bazează pe elemente concrete. În cele din urmă, ținând seama de ponderea în care neprezentarea unui martor aduce atingere dreptului la apărare, Curtea a subliniat că, atunci când martorul nu a fost interogat deloc în etapele anterioare ale procedurii, declarația scrisă a acestuia nu trebuie admisă în locul înfățișării sale la proces decât ca ultimă măsură posibilă. Înainte de a scuti un martor de obligația de a se înfățișa pe motivul temerii de a se prezenta la proces, instanța de prim grad de jurisdicție trebuie să aibă convingerea că toate celelalte măsuri posibile, precum păstrarea anonimatului sau alte măsuri speciale, ar fi nepotrivite sau imposibil de pus în practică.

- această nouă abordare a instanței de contencios european cu privire la garanția prevăzută de art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenția europeană trebuie privită cu o anume prudență, având în vedere și faptul că a survenit pe fondul unei relații extrem de tensionate între Strasbourg și Marea Britanie. Relevantă în acest sens este și opinia comună parțial separată și parțial concordantă a judecătorilor Sajó și Karakaș potrivit căreia „Regula «exclusiv sau determinant» (*sole or decisive rule*) aplicată până în prezent avea ca obiect protejarea acuzatului de «fructul arborelui otrăvit» [dacă sursa probei («arborele») este viciată, orice probă («fructul») provenită din acea sursă este la fel]. Prin adoptarea acestei abordări în contrabalansare, Curtea înlocuiește o normă pentru apărarea drepturilor omului cu incertitudinile acestui demers. După informațiile noastre, este pentru prima dată când, în lipsa unui motiv nou și imperios, aceasta diminuează nivelul apărării. *Această evoluție este extrem de îngrijorătoare pentru viitorul protecției judiciare a drepturilor omului în Europa*";

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Art. 6 parag. 3 lit. d) consacră principiul conform căruia, înainte ca un acuzat să poată fi condamnat, toate probele în acuzare trebuie, în principiu, să îi fie prezentate acestuia în ședință publică, în vederea unei dezbateri contradictorii. Principiul nu se aplică fără excepții, dar acestea nu pot fi acceptate decât sub rezerva dreptului la apărare; ca regulă generală, acestea impun să i se ofere acuzatului o posibilitate adecvată și suficientă de a contesta și de a adresa întrebări martorilor în acuzare, la momentul la care aceștia depun mărturie sau mai târziu. Din acest principiu general decurg, conform jurisprudenței Curții, două cerințe: prima – neprezentarea unui martor în ședință trebuie justificată de un motiv serios; a doua – atunci când o condamnare se bazează în mod exclusiv sau în mod determinant pe depozițiile unei persoane căreia acuzatul nu i-a putut adresa întrebări sau nu a putut solicita să îi fie adresate întrebări nici în stadiul cercetării, nici în cursul judecății, dreptul la apărare poate fi restrâns în mod incompatibil cu garanțiile prevăzute la art. 6 (regula privind

proba „exclusivă sau determinantă"). Curtea va examina în cele ce urmează dacă această regulă trebuie considerată o regulă absolută a cărei nerespectare conferă automat un caracter inechitabil procedurii şi implică în consecinţă încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenţie.

Justificarea neprezentării martorilor în şedinţa de judecată printr-un motiv serios. Cerinţa existenţei unor motive întemeiate pentru a admite mărturia unui martor care nu se înfăţişează în şedinţa de judecată este o chestiune preliminară care trebuie examinată înainte de a cerceta dacă mărturia depusă trebuie analizată ca probă exclusivă sau determinantă. Chiar şi în cauzele în care mărturia martorului care nu s-a înfăţişat nu avea caracterul unei probe exclusive sau determinante, Curtea tot a constatat încălcarea art. 6 parag. 1 şi 3 lit. d) atunci când nu s-a demonstrat că imposibilitatea apărării de a adresa întrebări martorului era justificată de un motiv serios. Într-adevăr, ca regulă generală, martorii trebuie să depună mărturie în cadrul procesului şi se impune luarea tuturor măsurilor necesare pentru a fi asigurată înfăţişarea acestora. Prin urmare, dacă un martor nu se prezintă să depună mărturie în instanţă, există o obligaţie de a cerceta dacă absenţa sa este justificată. Neprezentarea unui martor la un proces se poate explica prin diverse motive, dar aici este relevantă numai neprezentarea din motive de teamă sau de deces al martorului. Este evident că, în cazul în care martorul a decedat, mărturia acestuia nu poate fi luată în considerare decât dacă declaraţia sa a fost inclusă în dosar. Absenţa motivată de teamă necesită o examinare mai detaliată. Există două tipuri de teamă posibile: teama imputabilă ameninţărilor sau manevrelor acuzatului ori ale persoanelor care acţionează în numele acestuia şi teama, mai generală, de consecinţele care ar putea rezulta în urma depunerii mărturiei în cadrul procesului. Atunci când teama martorului este imputabilă acuzatului ori persoanelor care acţionează în numele acestuia, este de înţeles ca judecătorul să admită ca probă în proces declaraţia martorului fără a fi nevoie ca acesta să se înfăţişeze pentru a depune mărturie în proces şi fără ca acuzatul sau reprezentanţii acestuia să îl supună unei examinări încrucişate, chiar dacă proba respectivă ar constitui proba exclusivă sau determinantă împotriva acuzatului. A permite unui acuzat care a încercat să intimideze martori să beneficieze de teama provocată acestora ar fi incompatibil cu drepturile victimelor şi ale martorilor. Nu se poate aştepta din partea niciunei instanţe să permită ca asemenea procedee să submineze procesul judiciar. În consecinţă, se consideră că un acuzat care a acţionat în acest mod a renunţat astfel la dreptul său garantat prin art. 6 parag. 3 lit. d) de a adresa întrebări martorilor respectivi ori de a solicita să le fie adresate întrebări. La fel se consideră şi atunci când ameninţările sau manevrele aflate la originea temerii unui martor de a se înfăţişa pentru a depune mărturie provin de la persoane care acţionează în numele sau cu consimţământul şi aprobarea acuzatului. Pe de altă parte, jurisprudenţa Curţii arată că, cel mai adesea, teama martorilor de a se înfăţişa în instanţă nu este imputabilă direct ameninţărilor acuzatului sau persoanelor care acţionează pentru acesta. De exemplu, în numeroase cazuri, aceasta este cauzată de notorietatea acuzatului sau persoanelor apropiate acestuia. Nu este necesar, aşadar, pentru ca martorul să fie scutit de obligaţia de a se înfăţişa în instanţă, ca teama să fie cauzată direct de ameninţările din partea acuzatului. În plus, teama pentru viaţa sau integritatea fizică a unui terţ şi teama de un prejudiciu material sunt, de

asemenea, factori de luat în considerare la aprecierea oportunităţii constrângerii unui martor să se înfăţişeze. Cu toate acestea, orice teamă subiectivă resimţită de un martor nu este suficientă pentru a-l scuti de obligaţia de a se înfăţişa. Instanţa trebuie să facă cercetările de rigoare pentru a stabili, în primul rând, dacă teama se bazează pe motive obiective şi, în al doilea rând, dacă aceste motive obiective se bazează pe elemente concrete. În cele din urmă, ţinând seama de ponderea în care neînfăţişarea unui martor aduce atingere dreptului la apărare, Curtea întăreşte că, atunci când martorul nu a fost interogat deloc în etapele anterioare ale procedurii, declaraţia scrisă a acestuia nu trebuie admisă în locul înfăţişării sale la proces decât ca ultimă măsură posibilă. Înainte de a scuti un martor de obligaţia de a se înfăţişa pe motivul temerii de a se prezenta la proces, instanţa de prim grad de jurisdicţie trebuie să aibă convingerea că toate celelalte măsuri posibile, precum păstrarea anonimatului sau alte măsuri speciale, ar fi nepotrivite sau imposibil de pus în practică.

Regula privind proba exclusivă sau determinantă. Curtea apreciază că, atunci când o declaraţie relatată reprezintă proba exclusivă sau determinantă împotriva acuzatului, admiterea sa ca mijloc de probă nu implică automat încălcarea art. 6 parag. 1. În acelaşi timp, atunci când o condamnare se bazează exclusiv sau în mod determinant pe mărturiile martorilor care nu se înfăţişează în instanţă, Curtea trebuie să supună procedura celei mai riguroase examinări. Din cauza riscurilor inerente admiterii probelor de acest tip, ar reprezenta un factor important de luat în considerare, un factor care necesită elemente suficiente de contrabalansare, inclusiv garanţii procedurale solide. Chestiunea care se ridică în fiecare dintre cauze este dacă există suficiente elemente de contrabalansare, inclusiv măsuri care dau posibilitatea realizării unei aprecieri corecte şi echitabile a fiabilităţii probei respective. Examinarea acestei chestiuni oferă posibilitatea ca o condamnare să se bazeze pe o astfel de probă numai dacă aceasta este suficient de fiabilă, ţinând seama de importanţa ei în cauză.

a) Cauza Al-Khawaja. Curtea observă că nu este contestat faptul că decesul lui S.T. a impus admiterea declaraţiei sale de martor în vederea luării în considerare a mărturiei sale. În ceea ce priveşte argumentul Guvernului potrivit căruia declaraţia lui S.T. nu putea fi considerată exclusivă sau determinantă, fiind susţinută de alte mijloace de probă, Curtea subliniază că judecătorul care a admis declaraţia lui S.T. era în măsură să evalueze importanţa acesteia. Judecătorul respectiv chiar a declarat foarte clar că „nicio declaraţie înseamnă nicio primă învinuire". Nu este de competenţa Curţii, atât de distanţată de procedura de judecată, să infirme această apreciere. În consecinţă, se impune concluzia că declaraţia lui S.T. a fost determinantă. Cu toate acestea, admiterea acestei declaraţii nu poate fi considerată ca atribuind automat un caracter inechitabil procesului, ci ca un factor foarte important de pus în balanţă alături de garanţiile procedurale menţionate anterior şi de celelalte elemente de contrabalansare prezente în această cauză. Interesul justiţiei era, în mod evident, în favoarea admiterii ca mijloc de probă a declaraţiei lui S.T., care fusese înregistrată de poliţie cu respectarea formalităţilor. Fiabilitatea declaraţiei era susţinută de faptul că S.T. se plânsese celor doi prieteni, B.F. şi S.H., la scurt timp după producerea faptelor în litigiu; nu existau decât nişte contradicţii minore între declaraţia ei şi relatarea făcută de aceasta celor doi prieteni, care au depus mărturie la

proces; existau, mai ales, asemănări importante între descrierea pretinsei agresiuni făcută de S.T. şi cea făcută de cealaltă reclamantă, V.U., fără a exista indicii ale unui conflict între acestea. În cazul unei agresiuni sexuale comise de un medic asupra unei paciente în cursul unei consultaţii în care s-a aflat singur cu aceasta, este greu de conceput că probele prezentate ar putea fi mai convingătoare şi consecvente, cu atât mai mult cu cât ceilalţi martori au fost chemaţi în instanţă, iar fiabilitatea acestora a fost verificată printr-o examinare încrucişată. Este adevărat că instrucţiunile judecătorului cauzei pentru juraţi au fost considerate deficiente de Court of Appeal. Cu toate acestea, a reţinut că ar fi trebuit să le fie clar juraţilor că, având în vedere imposibilitatea reclamantului de a o supune pe S.T. unei examinări încrucişate şi faptul că aceştia nu au văzut-o şi nici nu au ascultat-o, declaraţia acesteia avea o pondere redusă. Ţinând seama de această indicaţie şi de probele prezentate de acuzare în susţinerea declaraţiei lui S.T., Curtea consideră că juraţii au putut aprecia în mod corect şi echitabil fiabilitatea susţinerilor din declaraţie împotriva primului reclamant. În acest context, având în vedere caracterul echitabil al procedurii în ansamblu, Curtea consideră că, deşi admiterea declaraţiei lui S.T. a cauzat dificultăţi apărării şi deşi există riscuri inerente atunci când se procedează astfel, în speţă existau elemente de contrabalansare suficiente pentru a constata că această circumstanţă nu a constituit o încălcare a art. 6 parag. 1 coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţie.

b) Cauza Tahery. Curtea consideră că judecătorul cauzei a realizat cercetarea necesară pentru a stabili dacă teama resimţită de T. se baza pe motive obiective. Acesta l-a ascultat în acest sens atât pe T., cât şi pe un poliţist. Judecătorul cauzei şi-a format convingerea că luarea unor măsuri speciale, precum depunerea mărturiei din spatele unui panou, era de natură a atenua temerile lui T. Deşi în cursul procesului a fost dezvăluită identitatea persoanei care dăduse declaraţia incriminatoare, aceasta fiind T., concluzia judecătorului cauzei conform căreia acestuia îi era într-adevăr teamă să se înfăţişeze pentru a depune mărturie şi nu s-ar fi prezentat în instanţă chiar dacă s-ar fi aplicat măsuri speciale de aducere, constituie o justificare suficientă pentru admiterea declaraţiei lui T. Curtea observă că, atunci când persoanele prezente la faţa locului agresiunii asupra lui S. au fost interogate pentru prima dată, niciuna nu a afirmat că l-a văzut pe domnul Tahery aplicându-i loviturile de cuţit lui S., iar S. însuşi a declarat că nu ştie cine l-a înjunghiat, adăugând că a presupus la început că fusese domnul Tahery. T. a dat declaraţia prin care îl incrimina pe reclamant la două zile după producerea faptelor. A fost singurul martor care a afirmat că a văzut momentul înjunghierii. Mărturia sa necoroborată dată în calitate de martor ocular era aşadar, dacă nu proba exclusivă, cel puţin proba determinantă împotriva reclamantului. Era evident vorba despre o probă importantă, fără de care probabilitatea unei condamnări ar fi fost redusă. Oricât de coerentă şi convingătoare ar fi putut părea la început, această mărturie nu poate fi inclusă în categoria probelor care ar putea fi considerate „vădit fiabile", cum ar putea fi, de exemplu, declaraţia unui muribund care identifică asasinul său, ca să nu citãm decât unul dintre exemplele date de Court of Appeal şi de Supreme Court în hotărârile lor în cauza *Horncastle*. Caracterul exclusiv sau determinant al unei asemenea probe neverificate are o pondere mare şi necesită elemente de contrabalansare suficiente pentru a compensa problemele pe care admiterea ei

le-ar cauza apărării. În acest sens, Guvernul se bazează în esenţă pe două elemente de contrabalansare: concluzia judecătorului cauzei că nu ar fi echitabilă admiterea declaraţiei lui T. având în vedere că reclamantul putea să o conteste sau să o infirme depunând personal mărturie sau citând alţi martori care fuseseră prezenţi, dintre care unul fiind unchiul său, şi atenţionarea adresată de judecătorul cauzei juraţilor – conform căreia mărturia depusă de martorul care nu s-a înfăţişat trebuia tratată cu prudenţă. Curtea consideră că niciunul dintre aceste elemente şi nici combinaţia acestora nu erau în măsură să contrabalanseze suficient neajunsurile cu care s-a confruntat apărarea. Chiar dacă martorul a depus personal mărturie şi a negat faptele, în mod inevitabil acesta nu a putut contesta sinceritatea şi fiabilitatea lui T. prin intermediul unei examinări încrucişate. Cert este că T. era singurul martor aparent dispus sau capabil să declare ce văzuse. Apărarea nu a putut cita alţi martori pentru a contrazice declaraţia relatată a acestuia. Cealaltă mărturie prezentată în proces este cea a victimei, S., care nu ştia cine a înjunghiat-o, dar presupunea că fusese reclamantul. Mărturia sa nu putea da naştere, aşadar, decât unei prezumţii şi, în esenţă, reclamantul nu a contestat-o. S. a depus mărturie cu privire la altercaţie, precum şi la faptele şi gesturile reclamantului după agresiune. Deşi această mărturie se corobora în anumite detalii cu mărturia lui T., aceasta nu putea eventual, decât în mod indirect, să sprijine susţinerile acestuia din urmă, cum că reclamantul fusese autorul loviturilor de cuţit. Este adevărat că recomandările făcute de judecător în instrucţiunile pentru juraţi erau precise şi atent formulate, atrăgând atenţia asupra riscului inerent încrederii într-o mărturie neverificată. Curtea consideră totuşi că o astfel de atenţionare, oricât de clară şi de convingătoare ar fi, nu poate să fie considerată un element de contrabalansare suficient atunci când declaraţia neverificată a singurului martor ocular prezentată de acuzare constituie singura probă directă a acuzării. În consecinţă, Curtea consideră că natura determinantă a declaraţiei lui T., în lipsa, în cauză, a unor probe solide coroborante, conduce la concluzia că juraţii nu au putut aprecia în mod corect şi echitabil fiabilitatea mărturiei lui T. Având în vedere caracterul echitabil al procedurii în ansamblu, Curtea concluzionează că nu au fost suficiente elementele de contrabalansare pentru a compensa dificultăţile cu care s-a confruntat apărarea ca urmare a admiterii declaraţiei lui T. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 parag. 1 din Convenţie coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. d) în cauza *Tahery (CEDO, Marea Cameră, hotărârea din 15 decembrie 2012, în cauza Al-Khawaja şi Tahery c. Marii Britanii, parag. 118-165).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea a observat că G.V. este persoana care a formulat plângerea şi a fost audiată la parchet, în absenţa reclamantei şi a avocatului acesteia. Totodată, Curtea a constatat că cererile reclamantei privind audierea în condiţii de contradictorialitate au fost respinse atât de către Ministerul Public, cât şi de către instanţele de judecată. Faţă de înscrisurile depuse de către G.V. la dosarul cauzei, Curtea a admis că starea de sănătate a martorului constituia o justificare suficientă pentru absenţa martorului şi pentru admisibilitatea declaraţiilor sale date anterior. Cu toate acestea, Curtea a remarcat că instanţele naţionale nu au analizat posibilitatea de a audia martorul în afara sediului instanţei, posibilitate care era permisă de către Codul de procedură penală. Constatând că

declaraţia lui G.V. a fost determinantă pentru hotărârea de condamnare a reclamantei, Curtea a continuat analiza după principiile enunţate în *Al-Khawaja şi Tahery c. Regatul Unit*, respectiv dacă admiterea declaraţiei date în faţa organelor de urmărire penală, netestate în şedinţă publică, a fost contrabalansată de garanţii procedurale adecvate pentru a asigura echitatea procedurii. În ceea ce priveşte audierea martorului G.I., Curtea a arătat că în timp ce acest martor a confirmat versiunea reclamantei cu privire la unele sume de bani, acesta nu a putut declara asupra circumstanţelor în care anumite sume de bani au fost remise soţiei sale, numita G.V. Nici realizarea celor trei expertize contabile în cauză nu a putut suplini lipsa audierii lui G.V. întrucât obiectivele acestora au fost de a cuantifica un eventual prejudiciu în patrimoniul societăţii şi nu de a stabili răspunderea penală a reclamantei. Mai mult, concluziile acestor expertize au fost contradictorii iar reclamanta a solicitat audierea lui G.V. pentru a explica mai multe aspecte privind gestiunea societăţii şi cauza presupusului prejudiciu. În concluzie, Curtea a arătat că instanţele naţionale au acordat declaraţiei lui G.V. aceeaşi valoare probatorie ca unei declaraţii date în faţa instanţei, fără a analiza riscul utilizării unei declaraţii date de către o persoană care nu a fost ascultată în condiţii de contradictorialitate. Aşadar, având în vedere că instanţele naţionale nu au oferit reclamantei garanţii care să contrabalanseze dificultăţile create prin admiterea declaraţiei lui G.V., a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 9 iulie 2013, în cauza Bobeş c. României, parag. 35-47)*.

Mijloacele de probă pot fi administrate în toate fazele procesului penal, legea nefăcând nici o deosebire în ceea ce priveşte forţa lor probantă, în raport cu împrejurarea dacă ele au fost administrate în cursul urmăririi penale ori al cercetării judecătoreşti. Neexistând nici un temei legal pentru a se crea o ordine de preferinţă între declaraţiile succesive ale inculpatului sau ale martorilor, instanţa poate să considere, atunci când declaraţiile lor sunt contradictorii, că numai una dintre ele este expresia adevărului, având obligaţia de a le înlătura motivat pe celelalte. Într-o asemenea situaţie, instanţa va reţine că sunt expresia adevărului acele declaraţii care se coroborează cu fapte şi împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor administrate în cauză *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 1634/28.04.1999, www.legalis.ro)*.

În mod eronat, instanţa de apel a reţinut că probele administrate în cursul urmăririi penale nu pot servi ca temei de condamnare, ci doar ca temei de sesizare a instanţelor. Probele şi mijloacele de probă sunt reglementate prin dispoziţiile cuprinse în Codul de procedură penală. Administrarea probelor se face de către organul de urmărire penală şi instanţa de judecată. Probele nu au valoare dinainte stabilită, ci aprecierea lor se face de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată în urma examinării tuturor probelor administrate în scopul aflării adevărului. Astfel, nu se poate înţelege, că probele administrate în cursul urmăririi penale au valoare doveditoare numai în cursul acestei faze a procesului penal şi numai în vederea sesizării instanţei de judecată. Principiul liberei aprecieri a probelor lasă instanţei de judecată libertatea să aprecieze concludenţa tuturor probelor, indiferent de faza procesuală în care au fost

administrate, iar principiul aflării adevărului impune instanței de judecată să dea valoare acelor probe care, coroborate cu alte probe legal administrate, exprimă adevărul. Din perspectiva celor arătate, curtea reține că instanțele au înlăturat în mod nejustificat probe care dovedesc identitatea inculpatului ca autor al faptei și vinovăția acestuia *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 1975/2005, www.legalis.ro).*

Probele nu au o valoare mai dinainte stabilită, ele urmând a fi apreciate de instanță în ansamblul lor. Aceasta înseamnă că instanța poate să rețină numai o parte a probelor ca fiind expresia realității, dar trebuie să motiveze înlăturarea celorlalte. Simpla retractare sau modificare de către inculpați sau martori a unor declarații nu poate însă duce la înlăturarea, în mod automat și nemotivat, a declarațiilor anterioare, cât timp acestea se coroborează și cu alte probe ale dosarului. În raport de cele de mai sus, se impune constatarea că tribunalul, luând în considerare numai probele administrate în cursul cercetării judecătorești și ignorând pe cele din faza urmăririi penale, a stabilit o stare de fapt neconformă adevărului *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 4835/2004, www.legalis.ro).*

- aprecierea probelor se face întotdeauna motivat, organele judiciare având obligația de a justifica soluțiile sau hotărârile pe care le iau, în vederea evitării arbitrariului în procesul penal;

- hotărârile judecătorești sunt supuse controlului judiciar în căile ordinare de atac și cu privire la modalitatea de apreciere a probelor; instanța de apel poate să aprecieze altfel decât prima instanță probele administrate în cauză.

Secțiunea a 6-a. Declarația suspectului sau a inculpatului

§1. Noțiune

- reprezintă mijlocul de probă ce constă în relatările suspectului sau inculpatului cu privire la fapta și la acuzația ce i se aduce în legătură cu aceasta, administrat fie pe calea ascultării, fie prin confruntarea sa cu alte persoane; numai declarațiile judiciare, nu și cele extrajudiciare constituie mijloace de probă în procesul penal;

- constituie una dintre formele prin care suspectul sau inculpatul își exercită dreptul de apărare prin propria persoană în cadrul procesului penal;

- declarația suspectului sau inculpatului constituie *un drept* al acestuia, nu și o obligație, întrucât suspectul sau inculpatul poate invoca dreptul la tăcere și, pe cale de consecință, poate refuza să dea declarații; pe de altă parte, *organele judiciare au obligația procedurală pozitivă* să depună toate demersurile legale în vederea ascultării suspectului sau inculpatului, cu respectarea drepturilor acestuia (de pildă, ascultarea suspectului/inculpatului este obligatorie: *înainte de* luarea măsurii reținerii, *în cadrul* procedurii în care este dezbătută în fața judecătorului de drepturi și libertăți

propunerea de arestare preventivă/arest la domiciliu, după punerea în mişcare a acţiunii penale etc.).

§2. Dreptul de a păstra tăcerea şi privilegiul împotriva autoincriminării, garanţii fundamentale ale suspectului sau inculpatului

- importanţa acestor două garanţii şi caracterul sinuos al conţinutului lor necesită o analiză detaliată care presupune, pe de o parte, prezentarea evoluţiei jurisprudenţei instanţei de contencios european, iar, pe de altă parte, modul în care aceasta se reflectă în NCPP.

2.1. Standarde europene în materia dreptului la tăcere şi privilegiului împotriva autoincriminării

- spre deosebire de art. 14 alin. (3) lit. g) din Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice (1966)[1] care, prevăzând principiul *nemo debet prodere se ipsum*, stipulează că orice persoană acuzată de săvârşirea unei infracţiuni are dreptul să nu fie silită să mărturisească împotriva ei înseşi sau să se recunoască vinovată, Convenţia europeană nu face referire expres la dreptul de a tăcea şi la cel de a nu contribui la propria incriminare, ca garanţii ale procesului echitabil[2];

- tot în anul 1996 Curtea Supremă a Statelor Unite ale Americii a pronunţat hotărârea în cauza Miranda[3], reţinând următoarele: „(...) acuzarea nu va folosi declaraţii

---

[1] România a ratificat pactul prin Decretul nr. 212/1974 (B.Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974), acesta intrând în vigoare la 23 martie 1976.

[2] Din punct de vedere istoric, această garanţie a echitabilităţii procedurii a urmat un traseu sinuos. Primele referi la acest drept le găsim în Talmud, unde recunoaşterea unei fapte penale era la latitudinea celui acuzat, care era astfel absolvit de vină în faţa divinităţii. În cazul în care acesta opta să păstreze tăcerea, poziţia lui procesuală nu avea nicio relevanţă sub aspect probator. Dreptul la tăcere existent în legislaţia britanică a fost înlocuit în secolul al XVI-lea cu obligaţia acuzatului de a răspunde interogatoriilor la care era supus, aceeaşi fiind situaţia şi în dreptul continental în cadrul procedurilor inchizitoriale. Un moment important în istoria dreptului la tăcere a fost procesul în care John Lilburn a fost acuzat în anul 1637 că ar fi introdus în Anglia, tipărit şi distribuit cărţi cu conţinut eretic. În faţa instanţei ecleziastice acesta a refuzat să depună jurământ şi să dea declaraţii prin care să recunoască fapta, fiind condamnat pentru că „a refuzat să se autoincrimineze". Această cauză poate fi considerată a fi fundamentul Amendamentului al cincilea la Constituţia Statelor Unite ale Americii (1791), care a prevăzut expres că „nicio persoană (...) nu poate fi obligată să de declaraţii prin care s-ar putea incrimina". În dreptul continental secolul al XVIII-lea a marcat momentul îndepărtării de procedura inchizitorială medievală şi abolirea posibilităţii folosirii torturii ca mijloc de investigaţie penală. Acest progres a fost continuat şi în secolul al XIX-lea, când au fost interzise interogatoriile obligatorii, procesele nepublice sau prezumţia de vinovăţie a acuzatului. Pentru o analiză detaliată a istoricului instituţiei, a se vedea *R.H. Helmoholz*, Origins of the Privilege against self-incrimination: the role of the european ius commune, New York Univerity Law Review 65-1990.

[3] A se vedea Curtea Supremă a Statelor Unite ale Americii, hotărârea din 13 iulie 1966, în cauza *Miranda c. Arizonei*, disponibilă online (*www.supremecourtus.gov*). Pentru o analiză

ale inculpatului, indiferent dacă prin acestea se incriminează sau nu, care au fost obţinute în timpul interogării inculpatului privat de libertate, decât dacă demonstrează că s-a folosit setul de garanţii procedurale pentru asigurarea aplicării privilegiului împotriva autoincriminării. Prin interogatoriu în arest înţelegem ascultarea persoanei private de libertate, la iniţiativa ofiţerilor de poliţie. Cât despre garanţiile procedurale care trebuie luate, în cazul în care nu se găsesc alte mijloace eficace de a informa acuzatul în legătură cu dreptul de a păstra tăcerea şi de a-i crea ocazia permanentă de a şi-l exercita, se vor lua următoarele măsuri: înainte de orice ascultare, persoana trebuie să fie avertizată că are dreptul de a păstra tăcerea, că orice declaraţie pe care o va face poate fi folosită ca probă împotriva lui şi că are dreptul să fie asistat de un avocat, ales sau desemnat din oficiu. Acuzatul poate să renunţe la exercitarea acestor drepturi, cu condiţia ca acest lucru să se facă voluntar, în cunoştinţă de cauză şi în mod raţional. Dacă, totuşi, acuzatul îşi exprimă dorinţa de a consulta un avocat înainte de a vorbi în vreun fel şi în orice moment al procesului, atunci ascultarea se opreşte. De asemenea, dacă acuzatul arată că nu doreşte să fie ascultat, poliţia nu îl va interoga. Simplul fapt că acuzatul a răspuns la câteva întrebări sau s-a oferit să dea nişte declaraţii de bunăvoie nu înseamnă că este privat de dreptul de a nu răspunde la următoarele întrebări, până când nu se consultă cu un avocat, şi ulterior să consimtă la interogatoriu";

- *începând cu anul 1993*[1], Curtea Europeană a inclus privilegiul împotriva autoincriminării şi dreptul la tăcere între garanţiile implicite ale dreptului la un proces echitabil;

- Curtea de la Strasbourg analizează în mod distinct aceste două garanţii[2]: *(i)* privilegiul împotriva autoincriminării este privit ca un principiu conform căruia statul nu poate obliga un suspect să coopereze cu acuzarea prin oferirea de probe ce l-ar putea incrimina; astfel, o persoană poate refuza să dea declaraţii, să răspundă unor întrebări sau să furnizeze probe care ar putea-o incrimina (*nemo debet prodere se ipsum*). În acest cadru se analizează compatibilitatea cu exigenţele art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană a legislaţiilor naţionale, ce permit statului (prin reprezentaţii săi la nivel central sau local) să exercite o constrângere directă asupra suspectului prin impunerea unor sancţiuni penale sau contravenţionale în cazul nerespectării obligaţiei de cooperare; *(ii)* dreptul de a păstra tăcerea este analizat ca fiind regula ce presupune ca, în cauzele penale, autorităţile judiciare să nu aibă decât o putere limitată de a trage concluzii în defavoarea acuzatului, din refuzul acestuia de a da declaraţii în faţa anchetatorilor sau în faţa instanţei de judecată;

---

detaliată, a se vedea *W.R. LaFave, J.H. Israel*, Criminal Procedure, 2nd edition, West Publishing Co., 1992, p. 313-351.

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 25 februarie 1993, în cauza *Funke c. Franţei*; CEDO, hotărârea din 8 februarie 1996, în cauza *Murray c. Marii Britanii*.

[2] A se vedea, în acest sens, *I.H. Dennis*, The Law of Evidence, op. cit., p. 148-149; *A. Ashworth, M. Redmayne*, The criminal process, op. cit., p. 134; *B. Emmerson, A. Ashworth, A. Macdonald*, Human Rights and Criminal Justice, p. 632.

- *în anul 1992* fosta Comisie europeană a făcut referire la dreptul la tăcere în cauza *K. c. Austriei*[1] apreciind că libertatea de exprimare prevăzută în art. 10 din Convenţia europeană presupune ca drept negativ şi dreptul la tăcere. Cum în cauză reclamantul fusese amendat întrucât refuzase să dea declaraţii pe temeiul faptului că astfel s-ar putea autoincrimina[2], fiind ulterior privat de libertate datorită acestei poziţii procesuale, Comisia europeană a apreciat că a existat în cauză o încălcare a art. 10, considerând că, faţă de această constatare, nu mai este necesar a fi analizată eventuala încălcare a dreptului la un proces echitabil prevăzut de art. 6 din Convenţia europeană; poziţia Comisiei europene, deşi criticabilă[3], a reprezentat un pas important către recunoaşterea jurisprudenţială a dreptului la tăcere şi a privilegiului împotriva autoincriminării;

- *în anul 1993* Curtea Europeană a făcut *pentru prima dată* referire la privilegiul împotriva autoincriminării în cauza *Funke c. Franţei*[4], în care reclamantul, suspectat de evaziune fiscală, fusese condamnat pentru refuzul de a coopera cu autorităţile vamale ce îi solicitaseră să ofere date despre conturile pe care le deţinea în străinătate. Autorităţile franceze au încercat să îl determine pe reclamant să ofere probe cu privire la o infracţiune de care era suspectat, în condiţiile în care acestea nu au putut sau nu au dorit să strângă probele prin alte mijloace. Instanţa europeană a apreciat că dispoziţiile legii franceze nu pot justifica o încălcare a dreptului unei persoane acuzate de săvârşirea unei infracţiuni (înţeleasă în sens autonom european) de a păstra tăcerea şi de a nu se autoincrimina, a cărui raţiune constă în protecţia acuzatului contra unei coerciţii abuzive din partea autorităţilor, în scopul evitării erorilor judiciare şi pentru a fi respectat dreptul la un proces echitabil;

- deşi dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării sunt recunoscute drept garanţii implicite ale procesului echitabil, instanţa europeană nu oferă nicio explicaţie cu privire la conţinutul acestor drepturi ori la domeniul de aplicare, dând naştere unor numeroase dezbateri doctrinare;

---

[1] A se vedea Comisia europeană, decizia din 13 octombrie 1992, în cauza *K. c. Austriei*, parag. 45-51 din raport.

[2] Reclamantul refuzase să dea declaraţi în procesul penal în care erau acuzaţi o serie de dealeri de droguri, întrucât şi împotriva sa se desfăşura o ancheta penală privind traficul de droguri în care era acuzat că ar fi cumpărat stupefiante de la aceeaşi dealeri. Astfel, reclamantul a apreciat că prin darea de declaraţii cu privire la aceşti dealeri s-ar fi autoincriminat implicit.

[3] Deşi atât Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, Amendamentul al cincilea la Constituţia americană sau jurisprudenţa Miranda recunosc dreptul la tăcere drept garanţie a procesului echitabil, iar dreptul la liberă exprimare ca drept separat, instanţa europeană a apreciat că această garanţie procedurală reprezintă un drept negativ implicit al celui din urmă drept.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 25 februarie 1993, în cauza *Funke c. Franţei*, parag. 44-45. În acest fel Curtea a avut în vedere şi concluziile Comisiei de experţi în materia drepturilor omului din cadrul Consiliului Europei, care, încă din anul 1973, apreciaseră că privilegiul împotriva autoincriminării reprezintă o componentă intrinsecă a dreptului la un proces echitabil.

- o serie de clarificări au fost aduse prin cauza *Saunders c. Marii Britanii*[1]. Reclamantul care refuzase să dea declaraţii în cursul urmării penale şi să răspundă întrebărilor anchetatorilor, fusese condamnat prin folosirea transcrierii declaraţiilor date în faţa inspectorilor Departamentului de Comerţ şi Industrie în executarea obligaţiei de cooperare (impusă sub sancţiune penală de legea engleză). Curtea Europeană a arătat că, deşi nu este prevăzut expres de art. 6, dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării se află în centru noţiunii de „proces echitabil". Raţiunea garanţiilor oferite prin acestea constă, *inter alia*, în protecţia persoanei acuzate de săvârşirea unei infracţiuni împotriva coerciţiei abuzive exercitate de către autorităţi, în scopul evitării erorilor judiciare şi al satisfacerii exigenţelor art. 6. Privilegiul împotriva autoincriminării presupune, în special, ca procurorii să probeze acuzaţiile formulate în procesele penale fără a apela la probe obţinute prin coerciţie sau presiune în contra voinţei acuzatului, dreptul aflându-se astfel într-o strânsă legătură cu prezumţia de nevinovăţie[2]. Privilegiul împotriva autoincriminării priveşte astfel, în primul rând, respectarea voinţei acuzatului de a păstra tăcerea. Privilegiul împotriva autoincriminării nu poate fi extins la utilizarea în procesul penal a „probelor materiale" ce pot fi obţinute de la acuzat prin recurgerea la puterile coercitive, dar care există independent de voinţa acuzatului, spre exemplu, documentele ridicate de la acesta în baza unui mandat de percheziţie, prelevarea unor probe de sânge, urină, păr sau ţesuturi corporale în vederea efectuării unei analize ADN; din motivarea hotărârii rezultă, prin folosirea alternativă a celor două noţiuni, că potrivit Curţii, domeniul lor de aplicare coincide. Criticând această abordare, judecătorul Martens[3] arată în opinia separată la hotărârea Saunders că, aşa cum rezultă din jurisprudenţa Murray, dreptul la un proces echitabil implică două componente: dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării. Acesta din urmă, ce presupune în esenţă dreptul unei persoane de a nu fi obligat de a oferi probe împotriva sa (refuzul de a coopera), are un conţinut mai extins decât primul, incluzând astfel dreptul la tăcere, care în esenţă presupune dreptul de a nu răspunde la întrebări (protecţie împotriva constrângerii de a da declaraţii); de asemenea, din considerentele Curţii Europene rezultă[4], pe de o parte, că raţiunea privilegiului împotriva autoincriminării este aceea de a constitui o garanţie contra abuzului de putere provenit din partea autorităţilor statului, drept ce este strâns legat de respectarea

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 17 decembrie 1996, în cauza *Saunders c. Marii Britanii*, parag. 68-69. În acelaşi sens, a se vedea CEDO, hotărârea din 3 mai 2001, în cauza *J.B. c. Elveţiei*, parag. 64-68; CEDO, hotărârea din 19 septembrie 2000, în cauza *I.J.L, G.M.R, şi A.K.P. c. Marii Britanii*, parag. 79-83; CEDO, hotărârea din 27 aprilie 2004, în cauza *Kansal c. Marii Britanii*, parag. 29; CEDO, hotărârea Marii Camere din 11 iulie 2006, în cauza *Jalloh c. Germaniei*, parag. 102; CEDO, hotărârea din 25 septembrie 2001, în cauza *P.G. şi J.H. c. Marii Britanii*, parag. 80.

[2] În acelaşi sens, a se vedea CEDO, hotărârea Marii Camere din 11 iulie 2006, în cauza *Jalloh c. Germaniei*, parag. 100; CEDO, hotărârea din 8 aprilie 2004, în cauza *Weh c. Austriei*, parag. 39; CEDO, hotărârea din 5 noiembrie 2002, în cauza *Allan c. Marii Britanii*, parag. 44; CEDO, hotărârea din 8 februarie 1996, în cauza *Murray c. Marii Britanii*, parag. 45; CEDO, hotărârea din 25 februarie 1993, în cauza *Funke c. Franţei*, parag. 44.

[3] A se vedea parag. 4 al opiniei dizidente a judecătorului Martens.

[4] A se vedea *I.H. Dennis*, The Law of Evidence, op. cit., p. 160.

prezumţiei de nevinovăţie şi, pe de altă parte, că se introduce o limitare a noţiunii de „abuz", constând în interzicerea utilizării unor mijloace de constrângere şi presiune în scopul obţinerii de probe, împotriva voinţei acuzatului;

- în mod întemeiat s-a arătat în doctrină[1] că raţiunea privilegiului împotriva autoincriminării constă în asigurarea legalităţii procesului penal şi a protecţiei împotriva abuzurilor provenite din partea autorităţilor statului. Necesitatea de a asigura fiabilitatea probelor presupune ca autorităţile statului să-şi exercite atribuţiile cu respectarea principiilor fundamentale ale echitabilităţii procedurii. Din această perspectivă s-a apreciat că privilegiul împotriva autoincriminării nu poate fi caracterizat ca un „drept al omului", ci ca un mecanism funcţional impus în anumite împrejurări de necesitatea sistemului justiţiei penale de a-şi păstra coerenţa internă[2];

- dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării reprezintă o garanţie a echitabilităţii procedurii de care se bucură persoana acuzată de săvârşirea unei infracţiuni atât în cazul procedurilor desfăşurate în faţa organelor de poliţie sau a procurorului, cât şi a procedurilor din faţa instanţei de judecată[3];

- faţă de caracterul autonom al noţiunii de „acuzaţie în materie penală", se bucură de acest drept şi martorul, în măsura în care prin declaraţia pe care o face s-ar putea autoincrimina[4];

- analizând jurisprudenţa instanţei europene, constatăm că există două categorii de cauze în care s-a antamat problematica încălcării dreptului la tăcere şi a privilegiului împotriva autoincriminării. Pe de o parte, sunt cauzele[5] referitoare la utilizarea constrângerii în scopul obţinerii de informaţii care ar putea conduce la incriminarea persoanei care le oferă în cauza penală în care era acuzat sau în care urma să fie acuzat, adică în legătura cu infracţiunea de care aceasta era „acuzată", în sensul autonom al noţiunii prevăzut de art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană, pe de altă parte, sunt cauzele[6] în care informaţiile obţinute prin „constrângere" în proceduri nepenale sunt utilizate ulterior în cadrul unei proceduri penale;

- din această jurisprudenţă rezultă că dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării nu au caracter absolut[7]. Curtea impune, în vederea respectării caracterului echitabil al procedurii, interdicţia utilizării unor constrângeri inadecvate care afectează însăşi esenţa drepturilor; astfel, în cauza *Heaney şi McGuinness c.*

---

[1] Idem, p. 205.

[2] Ibidem.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 3 mai 2001, în cauza *J.B. c. Elveţiei*, parag. 64; CEDO, hotărârea din 17 octombrie 2006, în cauza *Gocmen c. Turciei*, parag. 71.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 20 octombrie 1997, în cauza *Serves c. Franţei*, parag. 42-47.

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 25 februarie 1993, în cauza *Funke c. Franţei*, parag. 44; CEDO, hotărârea din 21 decembrie 2000, în cauza *Heaney şi McGuinness c. Irlandei*, parag. 55-59.

[6] A se vedea CEDO, hotărârea din 17 decembrie 1996, în cauza *Saunders c. Marii Britanii*, parag. 67; CEDO, hotărârea din 19 septembrie 2000, în cauza *I.J.L, G.M.R, şi A.K.P. c. Marii Britanii*, parag. 82-83.

[7] A se vedea CEDO, hotărârea din 8 aprilie 2004, în cauza *Weh c. Austriei*, parag. 46.

Irlandei[1] s-a constat încălcarea dispoziţiilor art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană, în condiţiile în care reclamanţii, care erau suspectaţi de comiterea unor acte de terorism, au refuzat să dea declaraţii referitoare la locul unde s-au aflat la momentul comiterii infracţiunii de care erau acuzaţi, ceea ce a echivalat cu săvârşirea unei noi infracţiuni, potrivit legii irlandeze privind combaterea actelor de terorism, pentru care li s-a aplicat, într-un dosar separat, pedeapsa de şase luni închisoare; curtea a apreciat că „gradul constrângerii" la care au fost supuşi reclamanţii (condamnarea la o pedeapsă privativă de libertate pentru refuzul de a prezenta detaliat situaţia deplasărilor şi a acţiunilor lor într-o anumită perioadă de timp, a tuturor informaţiilor de care dispuneau în legătură cu comiterea infracţiunii) a condus, în fapt, la vătămarea esenţei dreptului la tăcere şi a privilegiului împotriva autoincriminării, chiar dacă justificarea acesteia a constat în apărarea ordinii şi siguranţei publice;

- necesitatea prevenirii abuzurilor organelor de urmărire penală rezultă din cauza Allan contra Marii Britanii[2], în care Curtea Europeană a arătat că dreptul de a nu se autoincrimina serveşte, în principiu, pentru a proteja libertatea unui suspect de a nu da declaraţii sau de a alege să păstreze tăcerea în faţa organelor de poliţie. Această libertate de alegere este compromisă în cazul în care autorităţile utilizează un subterfugiu pentru a obţine o declaraţie de la acesta sau alte declaraţii incriminatoare, pe care nu le-au putut obţine în cursul audierii şi care apoi sunt folosite ca probe în proces;

- în cauza *Murray c. Marii Britanii*[3] Curtea Europeană a apreciat că posibilitatea instanţei de a trage concluzii din „tăcerea" acuzatului nu este de natură de a conduce în mod automat la reţinerea unei „constrângeri inadecvate" ce aduce atingere esenţei dreptului la tăcere. Compatibilitatea posibilităţii de a trage concluzii din tăcerea acuzatului cu dispoziţiile art. 6 din Convenţia europeană se apreciază în lumina tuturor circumstanţelor cauzei, prin raportare la situaţiile în care se pot trage astfel de concluzii, la importanţa acordată acestora de către instanţele naţionale în considerentele hotărârii judecătoreşti, dar, mai ales, la gradul de constrângere inerent acestor situaţii[4];

- astfel, pe de o parte, instanţa europeană a reţinut că este incompatibil cu garanţiile dreptului la tăcere şi cu privilegiul împotriva autoincriminării ca instanţele

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 21 decembrie 2000, în cauza *Heaney şi McGuinness c. Irlandei*, parag. 47-58.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 5 noiembrie 2002, în cauza *Allan c. Marii Britanii*, parag. 49.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 8 februarie 1996, în cauza *Murray c. Marii Britanii*, parag. 45-51. Pentru o analiză critică a hotărârii Curţii Europene, a se vedea *R. Chiriţă*, Dreptul la tăcere şi privilegiul c. autoincriminării, op. cit., p. 64-65; *F. Kutz*, op. cit., p. 315, opiniile parţial dizidente ale judecătorilor L.-E. Pettiti şi N. Valticos.

[4] În cauză Curtea a arătat că instanţele naţionale nu pot aprecia că acuzatul este vinovat doar pentru că a ales să păstreze tăcerea. Numai în cazul în care probele administrate împotriva sa ar impune o explicaţie din partea acestuia, pe care ar fi în măsură să o dea, absenţa unei atari explicaţii poate conduce la concluzia, printr-un raţionament de bun-simţ, că nu există nicio explicaţie şi că acuzatul este vinovat. În cazul în care procurorul, prin mijloacele de probă administrate, nu a stabilit în mod convingător acuzaţiile, pentru a fi necesar un răspuns, absenţa oricărei explicaţii nu poate conduce la stabilirea vinovăţiei celui acuzat.

să îşi întemeieze condamnarea numai sau în cea mai mare parte pe tăcerea acuzatului, sau pe refuzul acestuia de a răspunde la întrebări, ori de a aduce el însuşi probe în acuzare. Pe de altă parte, aceste garanţii nu ar putea şi nu ar trebui să împiedice luarea în considerare a tăcerii acuzatului, în cazurile în care, faţă de probatoriul administrat, s-ar impune o explicaţie din partea acestuia. În ceea ce priveşte gradul de constrângere, Curtea a notat că tăcerea reclamantului nu era considerată drept infracţiune şi nu putea fi considerată ea însăşi drept un indiciu al vinovăţiei acuzatului;

- principiile evocate în jurisprudenţa Murray, Heaney şi McGuinness şi Allan relevă faptul că instanţa europeană a stabilit că gradul constrângerii reprezintă criteriul principal de apreciere a situaţiei dacă constrângerea a fost inadecvată pentru a aduce atingere esenţei dreptului la tăcere şi privilegiului împotriva incriminării;

- ulterior, în cauza *Jalooh c. Germaniei*, Marea Cameră a Curţii Europene a dezvoltat această jurisprudenţă, reţinând următoarele criterii pentru aprecierea compatibilităţii unei „constrângeri" cu dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva incriminării: *(i)* natura şi gradul coerciţiei aplicate pentru obţinerea mijloacelor de probă; *(ii)* importanţa pentru interesul public a urmăririi unei infracţiuni şi a sancţionării autorului acesteia; *(iii)* existenţa unor garanţii adecvate în cadrul procedurilor, precum şi *(iv)* modul în care sunt utilizate mijloacele de probă obţinute[1];

- pe baza acestor criterii instanţa europeană a apreciat că administrarea forţată de către poliţişti, sub supravegherea unui medic, a unui vomitiv unei persoane private de libertate sub acuzaţia de trafic de droguri, în scopul de a o face să regurgiteze o pungă de droguri pe care aceasta o înghiţise (pe care Curtea o apreciază a fi „probă reală", iar nu „probă materială" necesară pentru analize ştiinţifice, care există independent de voinţa acuzatului, astfel cum rezultă din cauza Saunders), nu pentru scopuri terapeutice, ci pentru obţinerea de mijloace de probă ce puteau fi obţinute şi prin alte mijloace (ce a fost considerată şi încălcare a art. 3 din Convenţia europeană), precum şi utilizarea probelor astfel obţinute în procesul penal, aduce atingere dreptului de a nu se autoincrimina al persoanei şi echitabilităţii procedurii în ansamblu[2];

- criteriile stabilite în cauza *Jalloh au fost ulterior aplicate de Marea Cameră şi în cauza O' Halloran şi Francis c. Marii Britanii*[3], în care reclamanţii au fost chemaţi în vederea audierii de organele de poliţie pentru stabilirea numelui şi adresei conducătorului autovehiculului implicat în săvârşirea unei infracţiuni prin depăşirea vitezei maxime legale. Reclamanţii au fost informaţii cu ocazia prezentării la organele de poliţie că aveau obligaţia legală de a informa organele de poliţie despre numele conducătorului auto care a condus autovehiculul la o anumită dată şi că neîndeplinirea acestei obligaţii constituie infracţiune sancţionată cu amendă penală şi fie

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea Marii Camere din 11 iulie 2006, în cauza *Jalloh c. Germaniei*, parag. 101, 117; CEDO, hotărârea din 5 noiembrie 2002, în cauza *Allan c. Marii Britanii*, parag. 44; CEDO, hotărârea din 21 decembrie 2000, în cauza *Heaney şi McGuinness c. Irlandei*, parag. 51-55.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea Marii Camere din 11 iulie 2006, în cauza *Jalloh c. Germaniei*, parag. 108-123.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea Marii Camere din 29 iunie 2007, în cauza *O'Halloran şi Francis c. Marii Britanii*, parag. 55-63.

suspendarea dreptului de a conduce, fie aplicarea unor puncte de penalizare. Primul reclamant a recunoscut că el a fost conducătorul autovehiculului, fiind condamnat pentru săvârşirea infracţiunii rutiere, în vreme ce al doilea reclamant, care nu a dat nicio declaraţie cu privire la conducătorul auto, a fost condamnat la plata unei amenzi penale pentru săvârşirea infracţiunii de a nu indica conducătorul auto implicat în săvârşirea unei infracţiuni rutiere;

- Curtea Europeană a apreciat că esenţa dreptului la tăcere şi a privilegiului împotriva incriminării nu a fost afectată datorită: *(i)* regimului special al legislaţiei rutiere determinat de potenţialul pericol de cauzare a unor prejudicii pe care conducerea autovehiculelor în anumite condiţii îl presupune; *(ii)* caracterul limitat al informaţiilor pe care posesorul autovehiculului era obligat să îl prezinte: identitatea conducătorului auto, ce nu era de natură a aduce o acuzaţie penală prin el însuşi; *(iii)* existenţa unor garanţii adecvate: nu se considera că a fost săvârşită o infracţiune în cazul în care proprietarul vehiculului arăta că nu ştie sau nu ar fi putut şti, depunând o diligenţă rezonabilă, numele conducătorului auto; pe de altă parte, pentru stabilirea vinovăţiei pentru săvârşirea infracţiunii rutiere erau necesare şi alte elemente în afara identităţii conducătorului auto, neputându-se dispune o soluţie de condamnare numai în temeiul acestui element probator.

2.2. Dreptul suspectului sau inculpatului de a păstra tăcerea în NCPP

- *dreptul de a păstra tăcerea* reprezintă acea garanţie procedurală implicită a dreptului la un proces echitabil, decurgând din jurisprudenţa Curţii Europene în interpretarea art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană, potrivit căreia autorităţile judiciare nu pot obliga un suspect sau inculpat să dea declaraţii, având totodată o putere limitată de a trage concluzii în defavoarea acestora, din refuzul de a da declaraţii;

- garanţia dreptului de a păstra tăcerea este însoţită de procedura avertismentului, ce presupune obligaţia organelor judiciare de a atrage atenţia făptuitorului, suspectului sau inculpatului că ceea ce declară poate fi folosit şi împotriva sa;

- NCPP prevede că suspectului sau inculpatului i se aduce la cunoştinţă, înainte de a fi ascultat, calitatea în care este audiat, fapta prevăzută de legea penală pentru săvârşirea căreia este suspectat sau pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi încadrarea juridică a acesteia, *precum şi dreptul de a nu da nicio declaraţie pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenţia că dacă refuză să dea declaraţii nu va suferi nicio consecinţă defavorabilă, iar dacă va da declaraţii, acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa*;

- *în materia măsurilor preventive*, înainte de audiere, organul de cercetare penală, procurorul ori judecătorul de drepturi şi libertăţi este obligat să aducă la cunoştinţa suspectului sau inculpatului că are dreptul de a fi asistat de un avocat ales ori numit din oficiu şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, cu excepţia furnizării de informaţii referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- *în cursul judecăţii*, instanţa explică inculpatului în ce constă învinuirea ce i se aduce, îl înştiinţează pe inculpat cu privire la dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit şi împotriva sa, precum şi cu

privire la dreptul de a pune întrebări coinculpaţilor, persoanei vătămate, celorlalte părţi, martorilor, experţilor şi de a da explicaţii în tot cursul cercetării judecătoreşti, când socoteşte că este necesar [art. 374 alin. (2) NCPP];

- în situaţia în care în cursul cercetării judecătoreşti inculpatul refuză să dea declaraţii, invocând dreptul la tăcere, instanţa dispune citirea declaraţiilor pe care acesta le-a dat anterior. Prin citirea declaraţiilor de către judecător nu este încălcat dreptul la tăcere al inculpatului, în condiţiile în care aceste declaraţii au fost obţinute în absenţa oricărei „constrângeri inadecvate". Prin această atitudine procesuală inculpatul nu poate exclude posibilitatea judecătorului cauzei de a evalua declaraţiile administrate anterior cu respectarea principiilor echitabilităţii procedurii. Instanţa nu va putea, însă, să tragă concluzii cu privire la vinovăţia inculpatului din tăcerea acestuia;

- sancţiunea neaducerii la cunoştinţă a dreptului la tăcere o reprezintă excluderea mijlocului de probă nelegal sau neloial obţinut, potrivit art. 102 alin. (2) NCPP, atât în cazul audierii în cursul urmăririi penale, cât şi în cazul audierii în faza cercetării judecătoreşti.

2.3. Dreptul de a păstra tăcerea şi prezumţia de nevinovăţie

- dreptul la tăcere presupune ca organele de urmărire penală să administreze mijloacele de probă fără a supune pe suspect sau inculpat la nicio constrângere, presiuni, tratamente inumane sau degradante, torturi, fără să folosească niciun fel de manopere care încalcă principiile legalităţii şi loialităţii administrării probelor (spre exemplu, administrarea de substanţe care afectează capacitatea persoanei audiate de a relata în mod conştient şi voluntar fapte sau împrejurări de fapt);

- dreptul la tăcere este în strânsă legătură cu prezumţia de nevinovăţie, constituind o garanţie a acestuia[1]. În vederea garantării acestor drepturi, în principiu, instanţele nu pot ajunge la concluzii defavorabile acuzatului prin interpretarea tăcerii acestuia;

- totuşi, astfel de concluzii ar putea fi reţinute numai dacă sunt îndeplinite următoarele condiţii[2]: *(i)* acuzatul să fi avut posibilitatea de a lua contact cu un apărător înainte de a fi audiat; *(ii)* aceste concluzii să nu fie singurele sau principalele elemente de fapt care ar susţine acuzarea; *(iii)* împrejurările de fapt ce rezultă din alte mijloace de probă administrate în cauză să impună în mod necesar o explicaţie din partea acuzatului, pe baza căreia să se aprecieze soliditatea probaţiunii în temeiul căreia procurorul susţine acuzarea. Pot exista astfel de situaţii atunci când sunt descoperite obiecte, urme ale infracţiunii pe inculpat sau pe hainele acestuia, pe baza cărora se poate naşte suspiciunea rezonabilă că a participat la infracţiunea de care este acuzat, sau în cazul în care procurorul aduce probe din care rezultă suspiciunea că inculpatul a fost prezent la locul săvârşirii infracţiunii în jurul orei comiterii faptei penale şi că prezenţa lui este în legătură cu participarea sa în activitatea infracţională.; în acest sens, la pct. 2.5 din Cartea verde privind prezumţia de nevinovăţie[3] se arată că probele în acuzare trebuie să fie suficient de solide pentru ca să necesite

---

[1] A se vedea *R. Chiriţă*, Dreptul la tăcere şi privilegiul contra autoincriminării, op. cit., p. 63; *I. Griga, M. Ungureanu*, Dreptul la tăcere al învinuitului sau inculpatului, în R.D.P. nr. 1/2005, p. 27.

[2] A se vedea *I.H. Dennis*, The Law of Evidence, op. cit., p. 176.

[3] Adoptată la 26 aprilie 2006, COM(2006) 174, nepublicată.

un răspuns din partea celui acuzat. Instanţele naţionale nu pot reţine vinovăţia unei persoane doar pe baza faptului că aceasta a ales să se prevaleze de dreptul la tăcere. În cazul în care probele în acuzare „cer" o explicaţie pe care acuzatul ar fi în măsură să o dea, absenţa acestei justificări poate conduce la concluzia, printr-un raţionament de bun-simţ, că nu există nicio altă explicaţie posibilă şi că acuzatul este vinovat. Însă, în cazul în care acuzarea nu are suficiente probe de vinovăţie şi acestea nu necesită un răspuns, absenţa oricărei explicaţii din partea acuzatului nu poate justifica concluzia că acesta este vinovat;

- în cazul testării poligraf, apreciez că exprimarea consimţământului unei persoane de a fi supusă testării echivalează cu renunţarea la dreptul la tăcere şi de a nu se autoincrimina, astfel încât, din concluziile rapoartelor de constatare pot rezulta date care, prin coroborarea cu alte mijloace de probă administrate în cauză (din care rezultă vinovăţia sau nevinovăţia inculpatului) pot fi avute în vedere de către instanţa de judecată. Acest lucru nu presupune ca instanţele să se raporteze în analiza situaţiei de fapt la date rezultate în urma testului poligraf, ci numai să analizeze, întotdeauna prin raportare şi la alte mijloace de probă, credibilitatea declaraţiei părţilor, a martorului sau a expertului;

- refuzul suspectului sau inculpatului de a se supune testului poligraf nu poate fi interpretat ca un indiciu de vinovăţie, chiar şi în cazul în care instanţa constată, în faza deliberării, că din mijloacele de probă administrate în cauză există o probaţiune solidă cu privire la vinovăţia acestuia[1];

- în schimb, respingerea cererii suspectului sau inculpatului de a fi supus testului poligraf nu constituie o încălcare a echitabilităţii procedurii, Convenţia europeană negarantând persoanei suspectate de săvârşirea unei infracţiuni un drept general de utilizare a „detectorului de minciuni"[2].

2.4. Dreptul de a nu contribui la propria incriminare (privilegiul împotriva autoincriminării) în NCPP

- este garanţia procedurală implicită a dreptului la un proces echitabil, decurgând din jurisprudenţa Curţii Europene în interpretarea art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană potrivit căreia, organele judiciare sau orice alte autorităţi de stat nu pot obliga

[1] În sens contrar, dar eronat în opinia noastră, Tribunalul Bucureşti a apreciat că: „Este adevărat că probe directe, în sensul de a exista martori ai furtului, nu există. Această împrejurare a determinat un cerc mare de suspecţi, care au fost cercetaţi cu privire la furtul din noaptea de 6/7 aprilie 2003. Printre cei suspectaţi a fost şi inculpatul, care, spre deosebire de ceilalţi, a refuzat testul poligraf, acest aspect reprezentând o prezumţie negativă împotriva inculpatului. Tribunalul a constatat că există şi o probă certă, respectiv urma de sânge de pe etajera de unde s-a sustras casa de bani. Prelevându-se această pată de sânge şi fiind supusă testului ADN, s-a constatat că aparţine inculpatului în proporţie de 99,99%. Prezumţia cea mai importantă însă a fost refuzul inculpatului de a face testului poligraf, convins că va fi prins cu minciuna", cu nota critică a autoarei, în *I. Ciolcă*, Probele în procesul penal, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007, p. 66.

[2] *B. Emmerson, A. Ashworth, A. Macdonald*, Human Rights and Criminal Justice, op. cit., p. 660.

un suspect sau inculpat să coopereze prin oferirea de probe care l-ar putea acuza sau care ar putea constitui temeiul unei noi învinuiri penale;

- în doctrină s-a menţionat că *dreptul de a păstra tăcerea şi privilegiul împotriva autoincriminării* trebuie să fie privite ca reprezentând două noţiuni care se suprapun numai parţial; „dreptul la tăcere este mai restrâns, întrucât se referă doar la comunicarea orală, dreptul de a nu vorbi; dreptul de a nu se autoincrimina este în mod clar mai cuprinzător, întrucât nu se limitează la exprimarea verbală, acest drept protejând, de asemenea, persoanele şi împotriva obligării de a remite documente. Pe de altă parte, cu privire la alte aspecte, sfera de aplicare a dreptului la tăcere este mai largă decât dreptul de a nu se autoincrimina, întrucât nu protejează persoanele doar împotriva obligării de a face declaraţii în detrimentul lor, ci chiar împotriva obligării de a face orice fel de declaraţii. Practica a demonstrat că, uneori, chiar întrebări aparent neimportante sau insignifiante sunt deosebit de riscante pentru un acuzat. Dacă acesta nu este atent, este mai mare riscul de a face mărturisiri involuntare sau declaraţii contradictorii. Acestea pot fi utilizate pentru a slăbi poziţia suspectului şi pot afecta credibilitatea declaraţiilor acestuia cu privire la aspecte esenţiale. Este, de aceea, important ca dreptul la tăcere să fie garantat în forma sa pură şi absolută, şi nu conform unei interpretări literale rigide a textelor"[1];

- suspectul sau inculpatul poate refuza să dea declaraţii, să răspundă unor întrebări sau să remită înscrisuri, obiecte care l-ar putea acuza (*nemo debet prodere se ipsum*).

Instanţa de apel, pentru a dispune achitarea inculpatului P.Z. în ce priveşte infracţiunea de părăsire a locului accidentului, a reţinut că rămânerea la locul accidentului ar fi echivalat cu autodenunţarea sau autoincriminarea de către însuşi inculpatul pentru celelalte două infracţiuni reţinute în sarcina sa, de conducere fără permis şi de tâlhărie, ceea ce contravine art. 6 parag. 1 al Convenţiei pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale. Prevederile Convenţiei, care se referă la dreptul inculpatului de a nu se autoincrimina prin propriile declaraţii, nu sunt aplicabile în cauza de faţă. Inculpatul a părăsit locul accidentului în mod conştient, în ideea de a nu fi identificat, ceea ce presupune, în contextul recunoaşterii faptelor în totalitatea lor, că gestul său nu poate fi interpretat în sensul considerentelor instanţei de apel, şi anume că, dacă ar fi rămas la locul comiterii accidentului, s-ar fi autodenunţat sau autoincriminat şi pentru infracţiunile de conducere fără permis şi tâlhărie. Toate aceste infracţiuni au fost comise în mod obiectiv, pe baza unor rezoluţii infracţionale distincte, aşa încât condamnarea inculpatului pentru toate faptele de către instanţa de fond a fost corectă, iar încadrarea juridică a acestor fapte a fost legal stabilită de prima instanţă. În consecinţă, recursul procurorului a fost admis şi s-a dispus condamnarea inculpatului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1877/2003, www.scj.ro).*

---

[1] *S. Trechsel*, Human Rights in criminal proceedings, Oxford University Press, 2006, p. 342.

§3. Procedura obţinerii declaraţiilor suspectului sau inculpatului şi valoarea probantă a acestora

- NCPP nu mai prevede faptul că organul de urmărire, înainte de a-l asculta pe suspect/inculpat, are obligaţia de a solicita acestuia să dea o declaraţie scrisă personal, cu privire la învinuirea ce i se aduce, înainte de prima ascultare;

- potrivit NCPP, declaraţiile suspectului sau inculpatului pot fi obţinute:

***(i)* prin *ascultare*;** aceasta trebuie realizată în cazurile explicit prevăzute de lege (de pildă, în procedura de luare a măsurii arestării preventive), ori la cerere sau din oficiu, ori de câte ori este necesară pentru aflarea adevărului în cauză;

- ascultarea constituie un drept al suspectului sau inculpatului în vederea realizării unei apărări concrete şi efective şi o obligaţie pentru organele judiciare;

- se realizează la sediul organului judiciar; dacă suspectul sau inculpatul se găseşte în imposibilitate de a se prezenta pentru a fi ascultat, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată procedează la ascultarea acestuia la locul unde se află, cu excepţia cazurilor în care legea prevede altfel; NCPP a prevăzut posibilitatea *ascultării suspectului sau inculpatului aflat în detenţie* (de pildă, este arestat preventiv în altă cauză, sau se află în executarea pedepsei dispuse în altă cauză etc.) *la locul de deţinere prin videoconferinţă,* în cazuri excepţionale şi dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor. În cazul în care legea prevede că în cauză asistenţa juridică este obligatorie, ascultarea nu poate avea loc decât în prezenţa avocatului la locul de deţinere al suspectului sau inculpatului;

- în ce priveşte procesul de audiere, Comitetul European pentru Prevenirea Torturii şi Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (C.P.T.)[1] consideră că trebuie să existe reguli clare sau principii privind modul de realizare a interogatoriilor de către poliţie. Acestea ar trebui să facă referire, printre altele, la următoarele probleme: informarea deţinutului asupra identităţii (numele sau/şi numărul) celor prezenţi la interogatoriu, lungimea admisibilă a interogatoriului, perioadele de odihnă între interogatorii şi pauzele din timpul interogatoriului, locurile în care ar putea avea loc interogatoriile, dacă persoanei audiate i se va solicita să stea în picioare în timpul chestionării, interogarea persoanelor aflate sub influenţa drogurilor, alcoolului etc. Trebuie solicitată înregistrarea sistematică a orei la care audierea începe şi se sfârşeşte, a oricărei solicitări făcute de cel audiat în timpul interogării şi a persoanelor prezente în timpul fiecărui interogatoriu. De asemenea, se consideră că înregistrarea electronică a interogatoriilor poliţiei reprezintă o altă măsură utilă de siguranţă împotriva relelor tratamente asupra persoanelor private de libertate;

- potrivit NCPP, în cursul urmăririi penale, ascultarea suspectului sau inculpatului se înregistrează cu mijloace tehnice audio sau audiovideo; înregistrarea audio-video a declaraţiilor suspectului sau inculpatului în cursul urmăririi penale constituie o garanţie importantă împotriva supunerii la rele–tratamente pe perioada

[1] A se vedea parag. 39 din cel de-al 2-lea Raport General [CPT/Inf (92) 3] al CPT, disponibil online (*www.cpt.coe.int*).

audierii; existenţa înregistrării audiovideo a audierii poate constitui o dovadă relevantă atât în favoarea suspectului sau inculpatului atunci când acesta susţine că a fost supus relelor tratamente, cât şi a organelor judiciare care pot astfel proba lipsa de temeinicie a alegaţiilor suspectului sau inculpatului referitoare la supunerea la rele–tratamente; De asemenea, înregistrarea prin mijloace tehnice a audierilor de către organele de urmărire penală diminuează posibilitatea suspectului sau inculpatului de a reveni, în mod credibil, asupra declaraţiilor date în faza de urmărire penală, negând, în mod fals, cele declarate;

- *atunci când înregistrarea nu este posibilă (de pildă, în ipoteza lipsei mijloacelor tehnice ori în cazul în care mai mulţi suspecţi sau inculpaţi sunt audiaţi simultan în acelaşi birou iar înregistrarea nu poate fi realizată din motive tehnice), acest lucru se consemnează în declaraţia suspectului sau inculpatului, cu indicarea concretă a motivului pentru care înregistrarea nu a fost posibilă*;

- ascultarea presupune **două etape:**

1. *întrebări şi lămuriri prealabile;*

- *la începutul primei audieri, organul judiciar adresează întrebări suspectului sau inculpatului* cu privire la nume, prenume, poreclă, data şi locul naşterii, codul numeric personal, numele şi prenumele părinţilor, cetăţenia, starea civilă, situaţia militară, studiile, profesia ori ocupaţia, locul de muncă, domiciliul şi adresa unde locuieşte efectiv *şi adresa la care doreşte să îi fie comunicate actele de procedură,* antecedentele penale sau *dacă împotriva sa se desfăşoară un alt proces penal*[1], dacă solicită un interpret, în cazul în care nu vorbeşte sau nu înţelege limba română ori nu se poate exprima, precum şi cu privire la orice alte date pentru stabilirea situaţiei sale personale; la audierile ulterioare întrebările de mai sus se repetă doar atunci când organul judiciar consideră necesar;

- suspectului sau inculpatului *i se aduc apoi la cunoştinţă* calitatea în care este audiat, fapta prevăzută de legea penală pentru săvârşirea căreia este suspectat sau pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi încadrarea juridică a acesteia;

- deopotrivă, suspectului sau inculpatului *i se aduc la cunoştinţă drepturile prevăzute la art. 83 NCPP*[2]*, precum şi următoarele obligaţii:* a) obligaţia de a se prezenta

---

[1] Spre deosebire de vechiul Cod, NCPP stipulează ca între întrebările prealabile care i se adresează suspectului/inculpatului să se afle şi cele referitoare la adresa la care doreşte să îi fie comunicate actele de procedură, precum şi dacă împotriva sa se desfăşoară un alt proces penal, nu doar existenţa/inexistenţa anetecedentelor penale.

[2] Potrivit art. 83 NCPP în cursul procesului penal, inculpatul are următoarele drepturi:

a) dreptul de a nu da nicio declaraţie pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenţia că dacă refuză să dea declaraţii nu va suferi nicio consecinţă defavorabilă, iar dacă va da declaraţii acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;

a[1]) dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat şi încadrarea juridică a acesteia;

b) dreptul de a consulta dosarul, în condiţiile legii;

c) dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu îşi desemnează unul, în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;

la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenţia că, în cazul neîndeplinirii acestei obligaţii, se poate emite mandat de aducere împotriva sa, iar în cazul sustragerii, judecătorul poate dispune arestarea sa preventivă; b) obligaţia de a comunica în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenţia că, în cazul neîndeplinirii acestei obligaţii, citaţiile şi orice alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile şi se consideră că le-a luat la cunoştinţă. *Aceste drepturi şi obligaţii i se comunică şi în scris, sub semnătură, iar în cazul în care nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal*;

- prin reglementarea detaliată a comunicării, inclusiv în scris, a drepturilor şi obligaţiilor procesuale înaintea primei ascultări, NCPP a transpus în dreptul intern Directiva 2012/13/UE din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale. Astfel, potrivit art. 3 din Directivă, statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puţin următoarele drepturi procedurale, astfel cum se aplică în dreptul intern, pentru a asigura posibilitatea exercitării efective a drepturilor respective: a) dreptul de a fi asistat de un avocat; b) orice drept la consiliere juridică gratuită şi condiţiile pentru obţinerea unei astfel de consilieri; c) dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, în conformitate cu art. 6 (*din Directivă* – n.n.); d) dreptul la interpretare şi traducere; e) dreptul de a păstra tăcerea. Informaţiile de mai sus trebuie să fie furnizate oral sau în scris, într-un limbaj simplu şi accesibil, ţinând seama de orice nevoie specială a persoanelor suspectate vulnerabile sau acuzate vulnerabile. În ceea ce priveşte dreptul la informare cu privire la acuzare, art. 6 din Directivă prevede că statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc informaţii cu privire la fapta penală de a cărei comitere acestea sunt suspectate sau acuzate. Informaţiile respective se furnizează cu promptitudine şi cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor şi exercitarea efectivă a dreptului la apărare;

- organul judiciar trebuie să aducă la cunoştinţa inculpatului posibilitatea încheierii, în cursul urmăririi penale, a unui acord de recunoaştere a vinovăţiei, iar în cursul judecăţii, posibilitatea de a beneficia de reducerea pedepsei prevăzute de lege, ca urmare a recunoaşterii învinuirii.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea Europeană a constatat că potrivit dreptului român, reclamantul nu avea dreptul de a beneficia de asistenţa unui apărător sau de a fi informat despre dreptul la apărare sau dreptul de a păstra tăcerea, având în vedere că împotriva reclamantului nu fusese începută urmărirea penală. În acest

---

d) dreptul de a propune administrarea de probe în condiţiile prevăzute de lege, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii;

e) dreptul de a formula orice alte cereri ce ţin de soluţionarea laturii penale şi civile a cauzei;

f) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înţelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

g) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege; h) alte drepturi prevăzute de lege;

g[1]) dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale.

context, Curtea a arătat că reclamantul, în declaraţia sa olografă dată în faţa poliţiei în absenţa unui apărător, a recunoscut săvârşirea faptei, afirmaţie foarte gravă care îl expune pe acesta la sancţiuni penale. Curtea observă că prima instanţă şi-a întemeiat soluţia de condamnare pe declaraţiile date de către reclamant în timpul actelor premergătoare, moment la care acesta nu fusese asistat de către un apărător. Cu toate acestea, în decizia Curţii de Apel au fost delimitate acele mijloace de probă care au fost considerate pertinente pentru pronunţarea soluţiei de condamnare. Astfel, în motivarea sa, instanţa de apel a indicat că probele avute în vedere pentru soluţia de condamnare sunt numai cele administrate în timpul urmăririi penale şi a judecăţii în primă instanţă. Mai mult, instanţa de apel nu a făcut trimitere la declaraţiile date la momentul în care reclamantul nu a fost asistat de avocat şi nu a menţionat recunoaşterea faptelor realizată de către reclamant în acele declaraţii. Prin urmare, chiar dacă reclamantul nu a fost asistat de către un apărător la momentul primelor declaraţii date în faţa organelor de cercetare penală, Curtea a apreciat că noţiunea de echitate consacrată de art. 6 din Convenţie nu a fost atinsă în substanţă *(CEDO, decizia de inadmisibilitate din 13 noiembrie 2012, în cauza Minculescu c. României).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS În cazul în care reclamantul, audiat de către organele de cercetare penală în faza actelor premergătoare în absenţa apărătorului, a negat în mod constant implicarea în faptele de care era acuzat iar declaraţiile care au fost date în absenţa unui apărător nu au fost folosite de către instanţele naţionale pentru a fundamenta soluţia de condamnare, Curtea a considerat că nu există o încălcare a art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenţie *(CEDO, decizia de inadmisibilitate din 8 ianuarie 2013, în cauza Argintaru c. României, parag. 27).*

2. *relatarea orală, liberă* a faptelor sau împrejurărilor de fapt în legătură cu învinuirea.

- cu ocazia ascultării, suspectul sau inculpatul nu depune jurământ;

- suspectul sau inculpatul este lăsat să declare tot ceea ce doreşte referitor la fapta prevăzută de legea penală care i-a fost comunicată, după care i se pot pune întrebări de către procuror, instanţă, părţi, subiecţii procesuali principali sau avocaţii acestora;

- spre deosebire de vechiul Cod, *NCPP prevede că suspectul sau inculpatul are dreptul să se consulte cu avocatul atât înainte, cât şi în cursul audierii, iar organul judiciar, când consideră necesar, poate permite acestuia să utilizeze însemnări şi notiţe proprii; deopotrivă, în cursul audierii, suspectul sau inculpatul îşi poate exercita dreptul la tăcere cu privire la oricare dintre faptele ori împrejurările despre care este întrebat;*

- *spre deosebire de vechiul Cod, NCPP nu mai prevede că ascultarea suspectului sau inculpatului nu poate începe cu citirea sau reamintirea declaraţiilor pe care acesta le-a dat anterior în cauză;*

- *NCPP nu mai prevede explicit faptul că în cursul urmăririi penale regula este că suspectul sau inculpatul este ascultat separat de ceilalţi suspecţi sau inculpaţi din cauză; este astfel lăsată la latitudinea organului de urmărire penală alegerea celei mai adecvate strategii de audiere;*

- *în cursul judecăţii* dacă sunt mai mulţi inculpaţi, audierea fiecăruia dintre ei se face *în prezenţa celorlalţi inculpaţi*; când interesul aflării adevărului o cere, instanţa poate dispune audierea vreunuia dintre inculpaţi fără ca ceilalţi să fie de faţă; declaraţiile luate separat sunt citite în mod obligatoriu celorlalţi inculpaţi, după audierea lor; inculpatul poate fi din nou audiat în prezenţa celorlalţi inculpaţi sau a unora dintre ei; ascultarea *este contradictorie* cu ocazia ascultării de către instanţă, inculpatul este lăsat să arate tot ce ştie despre fapta pentru care a fost trimis în judecată, apoi *i se pot pune întrebări în mod nemijlocit* (iar nu prin intermediul instanţei) de către procuror, de persoana vătămată, de partea civilă, de partea responsabilă civilmente, de ceilalţi inculpaţi, precum şi de avocaţii acestora şi de avocatul inculpatului a cărui audiere se face. Preşedintele şi ceilalţi membri ai completului pot, de asemenea, pune întrebări, dacă apreciază necesar, pentru justa soluţionare a cauzei; instanţa de judecată poate cenzura întrebările adresate inculpatului prin raportare la pertinenţa, concludenţa şi utilitatea acestora;

- dacă în timpul audierii suspectul sau inculpatul prezintă semne vizibile de oboseală excesivă sau simptomele unei boli care îi afectează capacitatea fizică ori psihică de a participa la ascultare, organul judiciar dispune întreruperea ascultării şi, dacă este cazul, ia măsuri pentru ca persoana să fie consultată de un medic;

- *în cursul urmăririi penale,* când suspectul ori inculpatul *este un minor care nu a împlinit 16 ani*, la orice ascultare sau confruntare a minorului, *organul de urmărire penală citează părinţii acestuia* ori, după caz, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află temporar minorul, precum şi direcţia generală de asistenţă socială şi protecţie a copilului din localitatea unde se desfăşoară audierea; când suspectul sau inculpatul este *un minor care a împlinit 16 ani*, citarea la ascultarea acestuia a părinţilor ori, după caz, a tutorelui, curatorului sau a persoanei în îngrijirea ori supravegherea căreia se află temporar minorul, precum şi a direcţiei generale de asistenţă socială şi protecţie a copilului din localitatea unde se desfăşoară *se dispune numai dacă organul de urmărire penală consideră necesar*; *în faza de judecată* citarea acestor persoane este obligatorie, indiferent de vârsta minorului; neprezentarea persoanelor legal citate la ascultarea sau confruntarea minorului nu împiedică efectuarea acestor acte;

- declaraţiile suspectului sau inculpatului *se consemnează în scris; atât pentru faza de urmărire penală cât şi pentru cea de judecată NCPP stipulează că în declaraţie se consemnează întrebările adresate pe parcursul ascultării, menţionându-se cine le-a formulat, şi se menţionează de fiecare dată ora începerii şi ora încheierii ascultării; în fiecare declaraţie se consemnează, totodată, ora începerii şi ora încheierii ascultării suspectului sau inculpatului; nu constituie motiv de constatare a nulităţii declaraţiei suspectului sau inculpatului care are ca efect derivat excluderea acesteia neconsemnarea distinctă a întrebărilor adresate suspectului/inculpatului la care acesta a oferit răspunsuri dacă acestea sunt consemnate în declaraţie*;

- dacă este de acord cu conţinutul declaraţiei scrise, suspectul sau inculpatul *o semnează*. Dacă suspectul sau inculpatul are de făcut *completări, rectificări ori precizări*, acestea sunt indicate în finalul declaraţiei, fiind urmate de semnătura suspectului sau a inculpatului; când suspectul sau inculpatul nu poate sau refuză să semneze,

organul judiciar consemnează acest lucru în declaraţia scrisă; declaraţia scrisă este semnată şi de organul de urmărire penală care a procedat la audierea suspectului sau a inculpatului, de judecătorul de drepturi şi libertăţi ori de preşedintele completului de judecată şi de grefier, de avocatul suspectului, inculpatului, al persoanei vătămate, părţii civile sau părţii responsabile civilmente, dacă aceştia au fost prezenţi, precum şi de interpret, când declaraţia a fost luată printr-un interpret;

În cursul procesului penal, organele judiciare sunt obligate să asigure deplina exercitare a drepturilor procesuale în condiţiile prevăzute de lege. În legătură cu declaraţia inculpatului, în C.proc.pen. sunt stabilite obligaţiile pe care le au organele de urmărire penală atunci când procedează la ascultarea acestuia. Dintre aceste activităţi sunt de reţinut cele referitoare la declaraţiile inculpatului în ceea ce priveşte respectarea strictă a drepturilor acestuia, cu garantarea că declaraţiile reprezintă voinţa sa. Raportând aceste prevederi la cauza de faţă, se constată că inculpatul este o persoană neşcolarizată, neştiutoare de carte, iar în declaraţia dată în faţa instanţei a susţinut că nu a recunoscut în faza de urmărire penală, verbal, întrucât nu ştie să scrie, fapta pusă în sarcina lui prin actul de sesizare a instanţei, arătând că organele de urmărire penală l-au pus să semneze anumite acte, dar nu cunoaşte ce cuprind acestea. Despre nerecunoaşterea săvârşirii faptelor inculpatul a făcut afirmaţii şi în cursul urmăririi penale, cu ocazia audierii sale de către judecător, cu ocazia emiterii mandatului de arestare preventivă. Este de observat că, legat de toate actele întocmite în cursul urmăririi penale, organul de urmărire penală nu s-a conformat dispoziţiilor C.proc.pen., potrivit cărora în cazul în care inculpatul nu poate sau refuză să semneze, se face menţiune pe declaraţia scrisă. Întrucât inculpatul nu este în măsură să scrie şi să citească, o simplă grafie intitulată sau considerată semnătură nu acoperă obligaţia de a face menţiunile necesare pe acte. De asemenea, nu rezultă din actele dosarului dacă inculpatul a fost încunoştinţat cu privire la celelalte activităţi desfăşurate în cursul urmăririi penale, dacă i s-au adus la cunoştinţă actele îndeplinite ori declaraţiile martorilor audiaţi şi dacă referitor la acestea a avut ori nu de făcut obiecţii care, de asemenea, trebuiau menţionate pe acele acte. Este de observat că nici apărătorul desemnat din oficiu nu a manifestat interes în asistenţa acordată inculpatului, mărginindu-se să semneze actele îndeplinite în prezenţa sa fără a sesiza încălcarea drepturilor procesuale menţionate ale inculpatului. Prin modul în care organul de urmărire a procedat, a încălcat dispoziţiile textelor de lege privind dreptul de apărare al inculpatului, constatându-se că sunt lovite de nulitate absolută, iar hotărârile pronunţate pe baza acestor acte sunt, de asemenea, nelegale *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4350/14.07.2005, www.scj.ro).*

- ascultarea inculpatului poate fi realizată şi în condiţiile prevăzute de Legea nr. 682/2002 privind protecţia martorilor; astfel, art. 2 lit. a) pct. 2 din Legea nr. 682/2002 prevede că în noţiunea autonomă de martor, în sensul legii, intră şi inculpaţii din alte cauze care prin informaţii şi date cu caracter determinant contribuie la aflarea adevărului în cauze privind infracţiuni grave sau la prevenirea producerii unor prejudicii deosebite ce ar putea fi cauzate prin săvârşirea unor astfel

de infracţiuni ori la recuperarea acestora; prin urmare, şi inculpaţii pot fi introduşi în programul de protecţie a martorilor;

- declaraţia suspectului sau inculpatului (fie cea referitoare la fapta de care este acuzat, fie cea privind acuzaţiile formulate de procuror faţă de alţi coinculpaţi):

a) este *divizibilă*, putând fi acceptată în tot sau în parte, în funcţie de modul în care se coroborează cu celelalte probe administrate în cauză;

b) este *retractabilă*, suspectul sau inculpatul putând să revină ulterior şi să retracteze o declaraţie dată, în tot sau în parte; organele judiciare pot solicita suspectului sau inculpatului să ofere o motivare schimbării poziţiei procesuale; în caz de declaraţii contradictorii, organele judiciare vor putea reţine la stabilirea situaţiei de fapt acea declaraţie a suspectului sau inculpatului care se coroborează cu ansamblul probelor administrate în cauză.

Declaraţiile suspectului/inculpatului sunt supuse principiului liberei aprecieri a probelor, NCPP nemaiprevăzând o dispoziţie explicită din care să rezulte că acestea au o valoare probantă condiţionată.

Nu există temei legal pentru a se crea o ordine de preferinţă între declaraţiile succesive ale inculpaţilor şi ale victimei, instanţa fiind îndreptăţită a reţine numai pe acelea pe care le consideră că exprimă adevărul şi care se coroborează cu alte mijloace de probă. Simpla retractare de către inculpaţi a unor declaraţii nu poate produce efectul de a înlătura declaraţia retractată, mai ales atunci când situaţia de fapt arătată în cuprinsul ei rezultă şi din alte probe ale dosarului *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 99/A/1997, C.P.J.P. 1997, p. 246-247).*

Justificat au fost înlăturate declaraţiile date de inculpaţi în faza de cercetare judecătorească, care nu se coroborează cu nicio altă probă administrată în cauză. Declaraţiile date de inculpaţi în faza de urmărire penală se coroborează cu concluziile raportului medico-legal de autopsie, cu declaraţiile martorilor, procesele-verbale de conducere în teren şi cu celelalte înscrisuri din dosar, astfel încât constituie mijloace de probă şi în mod corect au fost avute în vedere ca atare de instanţă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 774/2005, www.legalis.ro).*

Retractarea totală ori parţială sau modificarea unor declaraţii succesive date de inculpat nu este de natură, prin ea însăşi, să înlăture declaraţia retractată cât timp acesta nu dovedeşte că declaraţia a fost dată în condiţii nelegale *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4220/2005, www.legalis.ro).*

(ii)* prin procedeul probatoriu al *confruntării, când între declaraţiile date anterior în cauză de suspect/inculpat şi declaraţiile altor părţi, subiecţi procesuali principali ori ale martorilor există contradicţii, dacă confruntarea este necesară pentru lămurirea cauzei.

- persoanele confruntate sunt audiate cu privire la faptele şi împrejurările în privinţa cărora declaraţiile date anterior se contrazic;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate încuviinţa ca persoanele confruntate să îşi pună reciproc întrebări; întrebările şi răspunsurile se consemnează într-un proces-verbal.

Secţiunea a 7-a. Declaraţia persoanei vătămate

§1. Noţiune

- reprezintă mijlocul de probă ce cuprinde relatările persoanei vătămate în legătură cu cauza penală, administrat fie pe calea ascultării, fie prin confruntarea cu alte persoane.

§2. Procedura obţinerii declaraţiilor persoanei vătămate şi valoarea probantă a acestora

- potrivit NCPP declaraţiile persoanei vătămate pot fi obţinute:

(i)* prin procedeul probatoriu al *confruntării, când între declaraţiile date anterior în cauză de persoana vătămată şi declaraţiile altor părţi, subiecţi procesuali principali ori ale martorilor există contradicţii, dacă confruntarea este necesară pentru lămurirea cauzei;

- persoanele confruntate sunt audiate cu privire la faptele şi împrejurările în privinţa cărora declaraţiile date anterior se contrazic;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate încuviinţa ca persoanele confruntate să îşi pună reciproc întrebări; întrebările şi răspunsurile se consemnează într-un proces-verbal.

(ii) prin ascultare.

- ascultarea constituie o obligaţie a organelor judiciare şi se desfăşoară potrivit procedurii ascultării suspectului sau inculpatului; cu ocazia ascultării persoana vătămată nu depune jurământ;

- *la începutul primei audieri*, organul judiciar adresează *întrebări* persoanei vătămate cu privire la nume, prenume, poreclă, data şi locul naşterii, codul numeric personal, numele şi prenumele părinţilor, cetăţenia, starea civilă, situaţia militară, studiile, profesia ori ocupaţia, locul de muncă, domiciliul şi adresa unde locuieşte efectiv şi adresa la care doreşte să îi fie comunicate actele de procedură, antecedentele penale sau dacă împotriva sa se desfăşoară vreun proces penal, dacă solicită un interpret, în cazul în care nu vorbeşte sau nu înţelege limba română ori nu se poate exprima, precum şi cu privire la orice alte date pentru stabilirea situaţiei sale personale; întrebările de mai sus se repetă la audierile ulterioare doar atunci când organul judiciar consideră necesar;

- potrivit NCPP persoanei vătămate i se aduce la cunoştinţă cu ocazia primei audieri faptul că, în cazul în care inculpatul va fi privat de libertate, respectiv

condamnat la o pedeapsă privativă de libertate, aceasta poate să fie informată cu privire la punerea acestuia în libertate în orice mod;

- ulterior, *persoanei vătămate i se aduc la cunoştinţă următoarele drepturi şi obligaţii:*

a) dreptul de a fi asistată de avocat, iar în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;

b) dreptul de a apela la un mediator în cazurile permise de lege;

c) dreptul de a propune administrarea de probe, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii, în condiţiile prevăzute de lege;

d) dreptul de a fi încunoştinţată cu privire la desfăşurarea procedurii, dreptul de a formula plângere prealabilă, precum şi dreptul de a se constitui parte civilă;

e) obligaţia de a se prezenta la chemările organelor judiciare;

f) obligaţia de a comunica orice schimbare de adresă.

- persoana vătămată *este lăsată să declare tot ceea ce doreşte* referitor la fapta prevăzută de legea penală care i-a fost comunicată, după care i se pot pune întrebări;

- persoana vătămată *are dreptul să se consulte cu avocatul* atât înainte, cât şi în cursul audierii, iar organul judiciar, când consideră necesar, poate permite acesteia să utilizeze însemnări şi notiţe proprii;

- dacă în timpul audierii persoana vătămată prezintă semne vizibile de oboseală excesivă sau simptomele unei boli care îi afectează capacitatea fizică ori psihică de a participa la ascultare, organul judiciar dispune întreruperea ascultării şi, dacă este cazul, ia măsuri pentru ca persoana să fie consultată de un medic;

- declaraţiile persoanei vătămate *se consemnează în scris.* În declaraţie se consemnează întrebările adresate pe parcursul ascultării, menţionându-se cine le-a formulat, şi se menţionează de fiecare dată ora începerii şi ora încheierii ascultării; în fiecare declaraţie se consemnează, totodată, ora începerii şi ora încheierii ascultării persoanei vătămate; dacă este de acord cu conţinutul declaraţiei scrise, persoana vătămată o semnează. Dacă persoana vătămată are de făcut completări, rectificări ori precizări, acestea sunt indicate în finalul declaraţiei, fiind urmate de semnătura persoanei vătămate;

- când persoana vătămată nu poate sau refuză să semneze, organul judiciar consemnează acest lucru în declaraţia scrisă;

- declaraţia scrisă este semnată şi de organul de urmărire penală care a procedat la ascultarea persoanei vătămate, ori de preşedintele completului de judecată şi de grefier, de avocatul suspectului, inculpatului, al persoanei vătămate, părţii civile sau părţii responsabile civilmente, dacă aceştia au fost prezenţi, precum şi de interpret, când declaraţia a fost luată printr-un interpret;

- *potrivit NCPP, în cursul urmăririi penale, audierea persoanei vătămate se înregistrează prin mijloace tehnice audio sau audiovideo, atunci când organul de urmărire penală consideră necesar sau atunci când persoana vătămată a solicitat aceasta în mod expres, iar înregistrarea este posibilă.*

Declaraţiile persoanei vătămate sunt supuse principiului liberei aprecieri a probelor, NCPP nemaiprevăzând o dispoziţie explicită din care să rezulte că acestea au o valoare probantă condiţionată.

Instanţele au făcut o aplicare corespunzătoare a dispoziţiilor legale înlăturând motivat declaraţiile persoanei vătămate, date în faza de cercetare judecătorească, care nu se coroborează cu declaraţiile anterioare ale aceluiaşi subiect, precum şi cu restul materialului probator administrat în cauză, reţinând că ele sunt subiective în contextul relaţiilor apropiate care au existat între aceasta şi fratele inculpatului şi în raport de împrejurarea că, ulterior datei săvârşirii faptei, partea vătămată a fost încarcerată în acelaşi penitenciar cu inculpatul. Susţinerile părţii vătămate în sensul că, personal, nu a dorit să depună plângere sunt relevante şi vin în sprijinul acestei aprecieri *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 6623/2004, www.legalis.ro).*

Modificarea în cursul cercetării judecătoreşti a declaraţiilor persoanei vătămate şi ale martorilor nu este justificată, iar varianta relevată de aceştia în sprijinul inculpatului, în sensul că persoana vătămată s-a împiedicat şi a căzut, înţepându-se de lamela unui grătar, este neverosimilă, fiind combătută de concluziile medico-legale, coroborate cu declaraţiile iniţiale ale persoanei vătămate şi ale martorilor *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4503/2004, www.legalis.ro).*

Secţiunea a 8-a. Declaraţia părţii civile şi părţii responsabile civilmente

§1. Noţiune

- reprezintă mijlocul de probă ce cuprinde relatările părţii civile sau responsabile civilmente în legătură cu cauza penală, administrat fie pe calea ascultării, fie prin confruntarea cu alte persoane.

§2. Procedura obţinerii declaraţiilor părţii civile şi părţii responsabile civilmente şi valoarea probantă a acestora

- *potrivit NCPP declaraţiile părţii civile sau responsabile civilmente pot fi obţinute:*

(i) **prin procedeul probatoriu al *confruntării***, când între declaraţiile date anterior în cauză de partea civilă sau responsabilă civilmente şi declaraţiile altor părţi, subiecţi procesuali principali ori ale martorilor există contradicţii, dacă confruntarea este necesară pentru lămurirea cauzei;

- persoanele confruntate sunt audiate cu privire la faptele şi împrejurările în privinţa cărora declaraţiile date anterior se contrazic;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate încuviinţa ca persoanele confruntate să îşi pună reciproc întrebări; întrebările şi răspunsurile se consemnează într-un proces-verbal.

(ii) prin ascultare.

- ascultarea constituie o obligaţie a organelor judiciare şi se desfăşoară potrivit procedurii ascultării suspectului sau inculpatului; cu ocazia ascultării partea civilă sau responsabilă civilmente nu depune jurământ;

- în cazul în care persoana vătămată nu s-a constituit parte civilă în procesul penal ascultarea acesteia se desfăşoară după procedura audierii persoanei vătămate;

- *la începutul primei audieri*, organul judiciar adresează *întrebări* părţii civile sau responsabile civilmente cu privire la nume, prenume, poreclă, data şi locul naşterii, codul numeric personal, numele şi prenumele părinţilor, cetăţenia, starea civilă, situaţia militară, studiile, profesia ori ocupaţia, locul de muncă, domiciliul şi adresa unde locuieşte efectiv şi adresa la care doreşte să îi fie comunicate actele de procedură, antecedentele penale sau dacă împotriva sa se desfăşoară vreun proces penal, dacă solicită un interpret, în cazul în care nu vorbeşte sau nu înţelege limba română ori nu se poate exprima, precum şi cu privire la orice alte date pentru stabilirea situaţiei sale personale; întrebările de mai sus se repetă la audierile ulterioare doar atunci când organul judiciar consideră necesar;

- ulterior, *părţii civile sau responsabile civilmente i se aduc la cunoştinţă următoarele drepturi:*

a) dreptul de a fi asistate de avocat, iar în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a li se desemna un avocat din oficiu;

b) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

c) dreptul de a propune administrarea de probe, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii în legătură cu soluţionarea laturii civile a cauzei, în condiţiile prevăzute de lege.

- partea civilă sau responsabilă civilmente *este lăsată să declare tot ceea ce doreşte* referitor la fapta prevăzută de legea penală care i-a fost comunicată, după care i se pot pune întrebări;

- partea civilă sau responsabilă civilmente *are dreptul să se consulte cu avocatul* atât înainte, cât şi în cursul audierii, iar organul judiciar, când consideră necesar, poate permite acesteia să utilizeze însemnări şi notiţe proprii;

- dacă în timpul audierii partea civilă sau responsabilă civilmente prezintă semne vizibile de oboseală excesivă sau simptomele unei boli care îi afectează capacitatea fizică ori psihică de a participa la ascultare, organul judiciar dispune întreruperea ascultării şi, dacă este cazul, ia măsuri pentru ca persoana să fie consultată de un medic;

- declaraţiile părţii civile sau responsabile civilmente *se consemnează în scris*. În declaraţie se consemnează întrebările adresate pe parcursul ascultării, menţionându-se cine le-a formulat, şi se menţionează de fiecare dată ora începerii şi ora încheierii ascultării; în fiecare declaraţie se consemnează, totodată, ora începerii şi ora încheierii ascultării părţii civile sau responsabile civilmente; dacă este de acord

cu conţinutul declaraţiei scrise, partea civilă sau responsabilă civilmente o semnează. Dacă partea civilă sau responsabilă civilmente are de făcut completări, rectificări ori precizări, acestea sunt indicate în finalul declaraţiei, fiind urmate de semnătura părţii civile sau responsabile civilmente;

- când partea civilă sau responsabilă civilmente nu poate sau refuză să semneze, organul judiciar consemnează acest lucru în declaraţia scrisă;

- declaraţia scrisă este semnată şi de organul de urmărire penală care a procedat la ascultarea părţii civile sau responsabile civilmente, ori de preşedintele completului de judecată şi de grefier, de avocatul suspectului, inculpatului, al persoanei vătămate, părţii civile sau părţii responsabile civilmente, dacă aceştia au fost prezenţi, precum şi de interpret, când declaraţia a fost luată printr-un interpret;

- potrivit NCPP, în cursul urmăririi penale, audierea părţii civile sau responsabile civilmente se înregistrează prin mijloace tehnice audio sau audiovideo, atunci când organul de urmărire penală consideră necesar sau atunci când persoana vătămată a solicitat aceasta în mod expres, iar înregistrarea este posibilă.

Declaraţiile părţii civile sau responsabile civilmente sunt supuse principiului liberei aprecieri a probelor, NCPP nemaiprevăzând o dispoziţie explicită din care să rezulte că acestea au o valoare probantă condiţionată.

Secţiunea a 9-a. Protecţia persoanei vătămate şi a părţii civile

- protecţia persoanei vătămate sau a părţii civile are drept scop pe de o parte, evitarea oricăror riscuri cu privire la aceste persoane, iar, pe de altă parte, asigurarea fiabilităţii probelor administrate;

- procurorul sau instanţa de judecată poate dispune faţă de persoana vătămată ori faţă de partea civilă măsurile de protecţie prevăzute la art. 125-130 NCPP în următoarele cazuri:

a) când există o suspiciune rezonabilă că viaţa, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a persoanei vătămate sau a părţii civile ori a unui membru de familie al acesteia ar putea fi puse în pericol ca urmare a datelor pe care le furnizează organelor judiciare sau a declaraţiilor sale;

b) când persoana vătămată sau partea civilă este minoră ori a suferit o traumă ca urmare a săvârşirii infracţiunii ori ca urmare a comportamentului ulterior al suspectului sau *inculpatului*;

c) când măsurile sunt necesare pentru protecţia vieţii private sau a demnităţii persoanei vătămate sau a părţii civile.

- în cursul urmăririi penale, procurorul poate dispune aplicarea uneia sau a mai multora dintre următoarele *măsuri:*

a) supravegherea şi paza locuinţei persoanei vătămate sau a părţii civile sau asigurarea unei locuinţe temporare;

b) însoţirea şi asigurarea protecţiei persoanei vătămate sau a părţii civile sau a membrilor de familie ai acesteia în cursul deplasărilor;

c) protecţia datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care persoana vătămată sau partea civilă va semna declaraţia sa;

d) audierea persoanei vătămate sau a părţii civile fără ca aceasta să fie prezentă, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente.

- *în cursul judecăţii, instanţa* poate dispune aplicarea uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri:

a) supravegherea şi paza locuinţei persoanei vătămate sau a părţii civile sau asigurarea unei locuinţe temporare;

b) însoţirea şi asigurarea protecţiei persoanei vătămate sau a părţii civile sau a membrilor de familie ai acesteia în cursul deplasărilor;

c) nepublicitatea şedinţei de judecată pe durata ascultării persoanei vătămate sau a părţii civile;

d) ascultarea persoanei vătămate sau a părţii civile fără ca aceasta să fie prezentă în sala de judecată, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente;

e) protecţia datelor de identitate ale persoanei vătămate sau a părţii civile şi acordarea unui pseudonim sub care aceasta va depune mărturie.

- declaraţiile acestei persoane vătămate sau ale părţii civile, luate în cazurile în care procurorul sau instanţa au dispus instituirea unor măsuri de protecţie, *au o valoare probantă condiţionată*, putând servi la aflarea adevărului numai în măsura în care se coroborează cu faptele şi împrejurările ce rezultă din ansamblul probelor administrate în cauză.

Secţiunea a 10-a. Declaraţia martorului

§1. Noţiune

- martorul este persoana (fizică) care are cunoştinţă despre o împrejurare determinantă în legătură cu fapta prevăzută de legea penală săvârşită de o altă persoană şi care poate fi ascultată de către organele judiciare într-o cauză penală;

- orice persoană poate fi citată şi audiată în calitate de martor, cu excepţia părţilor şi a subiecţilor procesuali principali;

- potrivit NCPP pot fi audiate în calitate de martor şi persoanele care au întocmit procese-verbale în calitate de organe de constatare (art. 61 NCPP) sau de comandanţi de nave sau aeronave (art. 62 NCPP), potrivit competenţelor specifice ale acestora;

- calitatea de martor are întâietate faţă de calitatea de expert sau de avocat, de mediator ori de reprezentant al uneia dintre părţi sau al unui subiect procesual prin-

cipal, *cu privire la faptele şi împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut înainte de a dobândi această calitate*;

- existenţa unei condamnări anterioare pentru infracţiunea de mărturie mincinoasă nu constituie o incompatibilitate pentru persoana condamnată de a fi martor într-o altă cauză penală;

- persoanele juridice nu pot avea calitatea de martor în procesul penal;

- persoanele care se află într-o situaţie ce pune la îndoială, în mod rezonabil, capacitatea de a fi martor pot fi audiate doar atunci când organul judiciar constată că persoana este capabilă să relateze în mod conştient fapte şi împrejurări de fapt conforme cu realitatea (de pildă, martorii care suferă de o boală psihică care are ca efect reducerea semnificativă a discernământului, ori cei care sunt consumatori cronici de droguri şi care se aflau sub influenţa substanţelor psihotrope la momentul perceperii faptelor); pentru a decide cu privire la capacitatea unei persoane de a fi martor, organul judiciar poate dispune, la cerere sau din oficiu, orice examinare necesară, prin mijloacele prevăzute de lege;

- organele judiciare trebuie să depună diligenţe în vederea creării posibilităţii contactării martorului (de pildă, prin telefon, fax, e-mail, ori prin intermediul unei terţe persoane) chiar şi în ipoteza în care acesta îşi schimbă domiciliul sau locuinţa în care îşi desfăşura viaţa privată (cu sau fără forme legale);

- declaraţia martorului reprezintă mijlocul de probă ce cuprinde relatările martorului cu privire la fapte sau împrejurări de care a luat cunoştinţă şi care pot contribui în mod necondiţionat la aflarea adevărului în procesul penal; poate fi administrată fie pe calea ascultării, fie prin confruntarea cu alte persoane.

Faptul că declaraţiile unor martori conţin inadvertenţe se explică prin aceea că nivelul de percepţie a aceluiaşi eveniment de către mai multe persoane este diferit, că cele relatate provin de la martori indirecţi, care au fost mai mult sau mai puţin interesaţi de cele întâmplate *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1707/2005, www.legalis.ro).*

§2. Procedura obţinerii declaraţiilor martorului şi valoarea probantă a acestora

- potrivit NCPP declaraţiile martorului pot fi obţinute:

(i) **prin procedeul probatoriu al *confruntării***, când între declaraţiile date anterior în cauză de martor şi declaraţiile altor părţi, subiecţi procesuali principali ori ale martorilor există contradicţii, dacă confruntarea este necesară pentru lămurirea cauzei;

- persoanele confruntate sunt audiate cu privire la faptele şi împrejurările în privinţa cărora declaraţiile date anterior se contrazic;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate încuviinţa ca persoanele confruntate să îşi pună reciproc întrebări; întrebările şi răspunsurile se consemnează într-un proces-verbal.

(ii) prin ascultare.

- ascultarea martorului constituie o *obligaţie* a organelor judiciare, iar prezentarea în faţa organelor judiciare constituie o *obligaţie* a persoanelor chemate în calitate de martor, ori de câte ori ascultarea este necesară pentru aflarea adevărului;

- orice persoană citată în calitate de martor în faţa organelor judiciare are următoarele *obligaţii:*

a) de a se prezenta în faţa organului judiciar care a citat-o la locul, ziua şi ora arătate în citaţie;

b) de a depune jurământ sau declaraţie solemnă;

c) de a spune adevărul.

- martorul are *obligaţia* de a se prezenta la locul şi data indicate în citaţie şi de a da declaraţii în faţa organelor judiciare, putând refuza aceasta doar în cazurile strict şi limitativ prevăzute de lege; dacă martorul legal citat refuză să se prezinte la organele judiciare, acestea pot dispune aplicarea unei amenzi judiciare, sau pot dispune aducerea acestuia cu mandat (care poate fi executat inclusiv prin constrângere);

- în situaţia în care martorul dă declaraţii mincinoase sau nu spune tot ce ştie cu privire la împrejurări esenţiale ale cauzei cu privire la care este întrebat, va săvârşi infracţiunea de mărturie mincinoasă (art. 273 NCP);

Nu sunt obligate să dea declaraţii în calitate de martor:

a) persoanele obligate să păstreze secretul profesional[1]*, de stat*[2]*, de serviciu*[3]*, dacă ascultarea se referă la împrejurările de care au luat cunoştinţă în exerciţiul profesiei sau al serviciului şi nu există încuviinţarea persoanei faţă de care există obligaţia păstrării secretului ori o altă cauză legală de înlăturare a obligaţiei de a păstra secretul sau confidenţialitatea;*

- în cazul în care persoana faţă de care este obligată să păstreze secretul dă încuviinţarea martorului de a da declaraţii sau atunci când există o altă cauză legală de înlăturare a obligaţiei de a păstra secretul sau confidenţialitatea, martorul va avea din nou obligaţia de a da declaraţii în faţa organelor judiciare[4].

---

[1] Prin *secret profesional* se înţelege obligaţia ce incumbă persoanelor care au cunoscut informaţii confidenţiale în exerciţiul profesiei sau funcţiei de a nu le divulga (de pildă, doctori, notari, avocaţi etc.). Divulgarea fără drept a secretului profesional constituie infracţiune.

[2] Prin *secret de stat* se înţeleg informaţiile care privesc securitatea naţională, prin a căror divulgare se pot prejudicia siguranţa naţională şi apărarea ţării. Informaţiilor clasificate din clasa s. de stat li se atribuie niveluri de secretizare, respectiv: *(i)* strict secret de importanţă deosebită, informaţiile a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune de o gravitate excepţională securităţii naţionale; *(ii)* strict secret, informaţii a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune grave securităţii naţionale; *(iii)* secret, informaţiile a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune securităţii naţionale. Divulgarea secretului care periclitează siguranţa statului constituie infracţiune.

[3] Prin *secret de serviciu* se înţeleg informaţiile a căror divulgare este de natură să cauzeze prejudicii unei persoane juridice de drept public sau privat.

[4] Legislaţia specială cuprinde şi o serie de dispoziţii cu caracter de excepţie referitoare la inopozabilitatea secretului bancar sau profesional. Astfel, potrivit art. 114 din O.U.G. nr. 99/2006 „Instituţiile de credit sunt obligate să furnizeze procurorului sau instanţei de

b) soţul, ascendenţii şi descendenţii în linie directă, precum şi fraţii şi surorile suspectului sau inculpatului (nu şi alte persoane care ar putea fi calificate că au o viaţă de familie cu suspectul sau inculpatul în sensul art. 8 din Convenţia europeană: afinii, persoanele logodite potrivit NCC, concubinii etc.); *spre deosebire de vechiul Cod, potrivit NCPP copiii fraţilor şi surorilor nu pot refuza să dea declaraţii;*

- raţiunea acestui drept de opţiune constă în oferirea unei posibilităţi martorului de a evita una dintre următoarele situaţii: martorul să spună adevărul, periclitându-şi astfel viaţa de familie, respectiv să nu spună adevărul şi să comită infracţiunea de mărturie mincinoasă în scopul protecţiei vieţii de familie.

c) persoanele care au avut calitatea de soţ al suspectului sau al inculpatului.

- soţul (ori fostul soţ), sau ascendenţii şi descendenţii în linie directă, precum şi fraţii şi surorile suspectului sau inculpatului au o facultate garantată de lege de a opta între a da ori a refuza să dea declaraţii ca martor; în caz de refuz, soţul (ori fostul soţ), sau ascendenţii şi descendenţii în linie directă, precum şi fraţii şi surorile suspectului sau inculpatului nu pot fi obligaţi să dea declaraţii nici cu privire la latura civilă a cauzei (neaplicându-se prevederile legii procesual civile), dreptul de a refuza să depună ca martor privind atât acţiunea penală, cât şi acţiunea civilă alăturată acesteia; în cazul în care ascendenţii şi descendenţii în linie directă, precum şi fraţii şi surorile suspectului sau inculpatului acceptă să dea declaraţii, organele judiciare nu pot reţine *in abstracto* existenţa unei suspiciuni de lipsă de obiectivitate, credibilitatea acestor martori urmând a fi stabilită ca urmare a evaluării ansamblului probelor administrate; chiar şi în cazul în care soţul (ori fostul soţ), sau ascendenţii şi descendenţii în linie directă, precum şi fraţii şi surorile suspectului sau inculpatului acceptă să dea declaraţii, nu se va putea proceda la audierea lor în calitate de martor, în ipoteza în care sunt concomitent şi victime ale infracţiunii, ci numai în calitate de persoană vătămată;

- *potrivit NCPP soţul (ori fostul soţ) sau ascendenţii şi descendenţii în linie directă, precum şi fraţii şi surorile unui suspect sau inculpat sunt scutiţi de obligaţia de a depune mărturie şi împotriva celorlalţi suspecţi sau inculpaţi, în cazul în care declaraţia lor nu poate fi limitată doar la aceştia din urmă;*

- după comunicarea drepturilor şi obligaţiilor potrivit art. 120 NCPP, organele judiciare comunică persoanelor de la art. 117 alin. (1) dreptul de a nu da declaraţii în calitate de martor; dacă aceste persoane sunt de acord să dea declaraţii, în privinţa acestora sunt aplicabile dispoziţiile privitoare la drepturile şi obligaţiile martorilor.

Curtea a apreciat că relaţia de peste 18 ani pe care reclamanta o avea cu concubinul său (acuzat de comiterea unui omor) intră în sfera noţiunii de viaţă de familie, şi, pe cale de consecinţă, că obligaţia acesteia de a depune mărturie, deşi o obligaţie cu caracter civic, reprezintă o ingerinţă [prevăzută de lege şi care urmăreşte un scop legitim (protejarea societăţii prin prevenirea

---

judecată, la solicitarea acestora, informaţii de natura secretului bancar, dispoziţiile privind metodele speciale de supraveghere sau cercetare din Codul de procedură penală aplicându-se în mod corespunzător".

comiterii de infracţiuni ce include şi asigurarea probelor pentru stabilirea şi urmărirea acestora)] în exerciţiul dreptului la respectarea vieţii de familie. În ceea ce priveşte cerinţa necesităţii ingerinţei într-o societate democratică Curtea a reţinut existenţa în joc a două interese publice: pe de o parte urmărirea infracţiunilor grave, iar, pe de altă parte, dreptul la respectarea vieţii familiale. Curtea consideră că dreptul de a nu depune mărturie, ca excepţie de la îndeplinirea unei obligaţii civile normale, poate fi supus unor condiţii şi limitări privind definirea categoriilor de persoane cărora le este recunoscut. Curtea apreciază că statele au dreptul de a conferi un statut special mariajului şi de a nu-l acorda altor forme de convieţuire. Curtea remarcă şi faptul că pe de o parte, reclamanta nu putea invoca necunoaşterea legii, iar, pe de altă parte, că nu a oferit motive pentru a justifica o eventuală imposibilitate sau piedică pentru ca ea şi concubinul său să se căsătorească sau să încheie un parteneriat înregistrat. Dacă nimeni nu poate reproşa reclamantei decizia sa de a nu depune mărturie, în egală măsură ea trebuie să accepte şi să suporte consecinţele deciziei sale, în special în ceea ce priveşte plasarea sa în afara sferei persoanelor ce pot refuza să depună mărturie. Prin urmare, Curtea apreciază că ingerinţa în dreptul la viaţa de familie al reclamantei nu este atât de împovărătoare sau disproporţionată încât să aducă, în mod nejustificat, atingere intereselor acesteia, şi prin urmare nu sunt încălcate dispoziţiile art. 8 din Convenţia europeană *(CEDO, hotărârea Marii Camere din 3 aprilie 2012, în cauza Van der Heijden c. Olandei, parag. 50-78).*

d) urmare a jurisprudenţei Curţii Europene în interpretarea art. 10 din Convenţia europeană, jurnaliştii au dreptul de a refuza să dea declaraţii, în condiţiile în care prin ascultarea lor se urmăreşte divulgarea surselor de informare (CEDO, cauza Goodwin c. Marii Britanii, hotărârea din 27 martie 1996, parag. 45).

Susţinerile inculpatului că declaraţiile martorilor sunt subiective, deoarece sunt înrudiţi cu familia victimei, nu pot fi luate în considerare, aceste declaraţii servind la aflarea adevărului în condiţiile în care au fost coroborate cu constatările şi concluziile actelor medico-legale şi restul materialului probator aflat la dosarul cauzei. Nici apărarea inculpatului referitoare la sinceritatea declaraţiilor sale, atestată de concluziile testului poligraf, nu este pertinentă, raportul de constatare tehnico-ştiinţific privind detecţia psihologică a comportamentului simulat, aflat la dosarul cauzei, atestând că inculpatul nu prezintă reactivitate în niciuna dintre situaţiile: intrarea în test, întrebări de control, întrebări relevante sau test de stimulare specifică, fiind declarat nereactiv, astfel că rezultatul testului a fost acela al imposibilităţii pronunţării unei concluzii. Faţă de aceste considerente, Curtea apreciază că instanţa de fond şi cea de apel au evaluat corespunzător materialul probator administrat în cauză, stabilind împrejurările comiterii faptei şi vinovăţia inculpatului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2167/2005, www.legalis.ro).*

- audierea *martorului minor în vârstă de până la 14 ani* are loc în prezenţa unuia dintre părinţi, a tutorelui sau a persoanei ori a reprezentantului instituţiei căruia îi este încredinţat minorul spre creştere şi educare; dacă aceste persoane nu pot fi prezente sau au calitatea de suspect, inculpat, persoană vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente ori martor în cauză ori există suspiciunea rezonabilă că pot

influenţa declaraţia minorului, audierea acestuia are loc în prezenţa unui reprezentant al autorităţii tutelare sau a unei rude cu capacitate deplină de exerciţiu, stabilite de organul judiciar; dacă se consideră necesar, la cerere sau din oficiu, organul de urmărire penală sau instanţa dispune ca la audierea martorului minor să asiste un psiholog;

- martorii care au anumite dizabilităţi (muţi, surzi, orbi) pot fi ascultaţi prin intermediul unui interpret cu privire la faptele sau împrejurările de fapt pe care le-au perceput cu celelalte simţuri (de pildă, un martor orb poate recunoaşte timbrul vocal al infractorului);

- persoana vătămată care nu s-a constituit parte civilă în cadrul procesului penal va fi ascultată în această calitate, iar nu în calitate de martor;

- în cazul în care o persoană are calitatea de parte sau subiect procesual principal în procesul penal nu va putea fi audiată în aceeaşi cauză şi în calitatea de martor; totuşi, când într-o cauză faţă de unii suspecţi sau inculpaţi s-a dispus clasarea sau renunţarea la urmărirea penală, iar faţă de alţi inculpaţi s-a dispus trimiterea în judecată, persoanele faţă de care s-a dispus soluţia de netrimitere în judecată pot fi audiate ca martori în faţa instanţei;

Un alt aspect invocat a vizat nelegala audiere în calitate de martori a unor persoane care, factual, au avut calitatea de făptuitori sau învinuiţi în aceiaşi cauză, până la terminarea urmăririi penale. În acest sens, apărarea a făcut menţiune specială la martora P.A. susţinând că aceasta este principalul martor al acuzării, deşi iniţial fusese cercetată în calitate de învinuită în dosarul nr. 8/P/2006, iar prin rechizitoriul emis în cauza pendinte s-a dispus o soluţie de netrimitere în judecată faţă de aceasta. Deşi de necontestat, argumentul apărării cu privire la lipsa de obiectivitate a persoanei chemate să depună mărturie şi care are calitate de denunţător în cauză, lipsa de obiectivitate ce decurge din caracterul interesat în a obţine şi păstra o soluţie de netrimitere în judecată cu privire la propria participare la săvârşirea faptelor asupra cărora dă mărturie, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, completul de 5 judecători, constată că o astfel de situaţie nu a fost prezumată de legiuitor ca născând un impediment la audiere prin instituirea unei incompatibilităţi. De altfel, chiar jurisprudenţa CEDO a statuat că martorii sunt persoanele care au formulat declaraţii în cursul urmăririi penale, coacuzaţii, informatorii şi agenţii sub acoperire, în cauza *Luca c. Italia* reţinându-se că nu prezintă relevanţă din perspectivă CEDO faptul că declaraţia aparţine unui martor sau unui coacuzat, aceasta putând servi ca temei al unei condamnări, atât timp cât se conformează exigenţelor art. 6 parag. 1 şi 3 lit. d) din Convenţie. În plus, dispoziţiile Codului de procedură penală stabilesc că sancţiunea procesuală a excluderii mijloacelor de probă intervine atunci când declaraţiile martorilor sunt obţinute prin constrângere. Cum în cauză nu s-a făcut dovada exercitării vreunei constrângeri asupra martorilor audiaţi, niciuna dintre aceste persoane nereclamând existenţa vreunei presiuni din partea anchetatorilor, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, completul de 5 judecători, constată că declaraţiile martorilor au fost administrate cu respectarea dispoziţiilor legale, astfel încât constituie mijloace de probă legal administrate şi care corespund exigenţelor art. 6 parag. 1 şi 3 lit. d) din Convenţie *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

- denunţătorul poate fi audiat ca martor în procesul penal, fiind persoana care are cunoştinţă direct sau indirect despre comiterea unei fapte prevăzute de legea penală;

Înalta Curte constată ca neîntemeiate criticile privind nerespectarea dispoziţiilor procedurale referitoare la audierea martorei P.C., care a avut în cauză calitatea *de denunţător şi făptuitor*, precum şi a altor 27 de persoane ce întrunesc concomitent calitatea de martori şi făptuitori, a normelor procedurale privind efectuarea urmăririi penale, respectiv, prezenţa inculpatei şi a apărătorului ales la audierile martorilor, prezentarea materialului de urmărire penală şi consemnarea declaraţiilor martorilor pe alte formulare decât cele prevăzute de lege. Atât dispoziţiile legale care definesc martorul ca fiind persoana ce are cunoştinţă despre vreo faptă sau împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal, cât şi prevederile care reglementând unul dintre modurile de sesizare a organelor judiciare, stabilesc că denunţătorul este persoana care a luat cunoştinţă de săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală şi care încunoştinţează despre aceasta organele de urmărire penală, nu impun vreo restricţie legală privind calitatea de martor a denunţătorului. Prin urmare, denunţătorul fiind o persoană care a luat cunoştinţă despre comiterea unei fapte de natură penală, în mod nemijlocit sau indirect, acesta are nu numai dreptul de a face declaraţii în calitate de martor, dar şi obligaţia legală de a declara în legătură cu împrejurările concrete ale comiterii faptei. Împrejurarea că, faţă de o persoană s-au efectuat acte premergătoare într-o cauză penală, în care sunt urmărite penal alte persoane, iar ulterior, s-a dispus o soluţie de netrimitere în judecată faţă de acestea, nu împiedică organul judiciar să procedeze la audierea lor în calitate de martor, dacă sunt îndeplinite condiţiile privind cunoaşterea unor fapte sau împrejurări apte să conducă la aflarea adevărului în proces *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

- *martorul se bucură de dreptul de a păstra tăcerea şi de a nu contribui la propria incriminare*, în măsura în care prin declaraţia pe care o face s-ar putea autoincrimina [de pildă, în cazurile în care, ca urmare a disjungerilor succesive, un suspect sau inculpat din dosarul iniţial (dosarul-mamă) devine martor într-un dosar disjuns din acesta, în această calitate se bucură de dreptul la tăcere şi de a nu se autoincrimina cu privire la aspecte care, odată relatate, l-ar putea incrimina în dosarul în care este acuzat]; acest drept a fost consacrat în art. 118 NCPP potrivit căruia declaraţia de martor dată de o persoană care, în aceeaşi cauză, anterior declaraţiei a avut sau, ulterior, a dobândit calitatea de suspect ori inculpat nu poate fi folosită împotriva sa. Organele judiciare au obligaţia să menţioneze, cu ocazia consemnării declaraţiei, calitatea procesuală anterioară avută de martor. Nici în acest caz martorului nu îi incumbă obligaţia de a da declaraţii, iar în situaţia în care refuză nu se poate reţine săvârşirea infracţiunii de mărturie mincinoasă;

- ascultarea martorului se realizează la sediul organului judiciar; dacă martorul se găseşte în imposibilitate de a se prezenta pentru a fi ascultat, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată procedează la ascultarea acestuia la locul unde se află (cu excepţia cazurilor în care legea prevede altfel), sau poate proceda la ascultarea

acestuia prin comisie rogatorie; în cursul judecăţii, când ascultarea martorului nu mai este posibilă, instanţa va dispune citirea declaraţiilor date de martor anterior în cauză;

- martorul aflat în detenţie poate fi *audiat la locul de deţinere prin videoconferinţă*, în cazuri excepţionale şi dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor;

- martorul este audiat asupra unor fapte sau împrejurări de fapt care constituie obiectul probaţiunii în cauza în care a fost citat; ascultarea martorului poate fi extinsă asupra tuturor împrejurărilor necesare pentru verificarea credibilităţii sale.

- ascultarea martorului presupune **două etape:**

1. *întrebări prealabile şi jurământul;*

- *la începutul primei audieri*, organul judiciar adresează *întrebări* martorului cu privire la nume, prenume, poreclă, data şi locul naşterii, codul numeric personal, numele şi prenumele părinţilor, cetăţenia, starea civilă, situaţia militară, studiile, profesia ori ocupaţia, locul de muncă, domiciliul şi adresa unde locuieşte efectiv şi adresa la care doreşte să îi fie comunicate actele de procedură, antecedentele penale sau dacă împotriva sa se desfăşoară vreun proces penal, precum şi cu privire la orice alte date pentru stabilirea situaţiei sale personale; întrebările de mai sus se repetă la audierile ulterioare doar atunci când organul judiciar consideră necesar; în caz de îndoială asupra identităţii martorului, aceasta se stabileşte prin *orice mijloc de probă*;

- ulterior, martorului *i se comunică* obiectul cauzei, faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor şi apoi este întrebat dacă este membru de familie sau fost soţ al suspectului, inculpatului, persoanei vătămate ori al celorlalte părţi din procesul penal, dacă se află în relaţii de prietenie sau de duşmănie cu aceste persoane, precum şi dacă a suferit vreo pagubă în urma săvârşirii infracţiunii; martorului nu i se adresează întrebările privind persoana sa atunci când faţă de acesta s-a dispus o măsură de protecţie a datelor de identitate;

- după verificările şi informările prealabile, martorului *i se aduc la cunoştinţă următoarele drepturi şi obligaţii:*

a) dreptul de a fi supus măsurilor de protecţie şi de a beneficia de restituirea cheltuielilor prilejuite de chemarea în faţa organelor judiciare, atunci când sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege;

b) obligaţia de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenţia că, în cazul neîndeplinirii acestei obligaţii, se poate emite mandat de aducere împotriva sa;

c) obligaţia de a comunica în scris, în termen de 5 zile, orice schimbare a adresei la care este citat, atrăgându-i-se atenţia că, în cazul neîndeplinirii acestei obligaţii, se poate dispune împotriva sa sancţiunea amenzii judiciare;

d) *obligaţia de a da declaraţii conforme cu realitatea, atrăgându-i-se atenţia că legea pedepseşte infracţiunea de mărturie mincinoasă; martorului minor care la data audierii nu a împlinit vârsta de 14 ani nu i se comunică această obligaţie, dar i se atrage atenţia să spună adevărul.*

- *jurământul* este afirmaţia solemnă prin care martorul se angajează să declare adevărul în faţa organelor judiciare; reprezintă garanţia sincerităţii martorului; înainte de a fi ascultat de organele de urmărire penală, de judecătorul de drepturi şi libertăţi în procedura audierii anticipate, sau de instanţa de judecată martorul este întrebat dacă înţelege să depună jurământ sau să facă o declaraţie solemnă; în cazul în care martorul optează să depună jurământ conţinutul acestuia este următorul: *„Jur că voi spune adevărul şi nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!"* Referirea la divinitate din formula jurământului se schimba în funcţie de credinţa religioasă a martorului. În timpul depunerii jurământului, cu excepţiile impuse de credinţa religioasă, martorul ţine mâna dreaptă pe cruce sau pe Biblie;

- martorii care din motive de conştiinţă sau confesiune sau din orice alte motive au optat să nu depună jurământ vor face următoarea *declaraţie solemnă*: *„Mă oblig că voi spune adevărul şi nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu".*

2. *relatarea orală, liberă* a faptelor sau împrejurărilor de fapt pe care le cunoaşte în legătură cu cauza penală în care este ascultat.

- în acest scop, organul de urmărire penală sau instanţa *îi aduce la cunoştinţă* martorului, înainte de a începe ascultarea acestuia, obiectul cauzei şi îi arată care sunt faptele sau împrejurările pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor, cerându-i-se să declare tot ce ştie cu privire la acestea; martorul este audiat asupra unor fapte sau împrejurări de fapt care constituie obiectul probaţiunii în cauza în care a fost citat; audierea martorului poate fi extinsă asupra tuturor împrejurărilor necesare pentru verificarea credibilităţii sale;

- nu pot face obiectul declaraţiei martorului acele fapte sau împrejurări al căror secret ori confidenţialitate pot fi opuse prin lege organelor judiciare, cu excepţia cazului în care autoritatea competentă sau persoana îndreptăţită îşi exprimă acordul în acest sens sau atunci când există o altă cauză legală de înlăturare a obligaţiei de a păstra secretul sau confidenţialitatea;

- în cazul în care sunt mai mulţi martori în cauză aceştia vor fi ascultaţi *separat* unii de alţii;

- ascultarea martorului nu poate începe cu citirea sau reamintirea declaraţiilor pe care acesta le-a dat anterior în cauză; acesta nu poate prezenta ori citi o declaraţie scrisă de mai înainte, însă se poate servi de însemnări asupra amănuntelor greu de reţinut;

- după ce martorul declară ceea ce ştie în legătură cu cauza penală în care este ascultat, i se pot pune *întrebări nemijlocit* de către părţi, subiecţii procesuali principali, procuror, de instanţa de judecată sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi (în procedura audierii anticipate), cu privire la faptele şi împrejurările care trebuie constatate în cauză, cu privire la persoana părţilor, precum şi în ce mod a luat cunoştinţă despre cele declarate; martorului nu i se pot adresa întrebări privind opţiunile politice, ideologice sau religioase ori alte circumstanţe personale şi de familie, cu excepţia cazului în care acestea sunt strict necesare pentru aflarea adevărului în cauză sau pentru verificarea credibilităţii martorului;

- adierea martorului minor trebuie să evite producerea oricărui efect negativ asupra stării psihice a acestuia;

- dacă în timpul audierii martorului acesta prezintă semne vizibile de oboseală excesivă sau simptomele unei boli care îi afectează capacitatea fizică ori psihică de a participa la ascultare, organul judiciar dispune întreruperea ascultării şi, dacă este cazul, ia măsuri pentru ca persoana să fie consultată de un medic;

- declaraţiile martorului *se consemnează în scris*; în declaraţie se consemnează *întrebările adresate pe parcursul ascultării, menţionându-se cine le-a formulat, şi se menţionează de fiecare dată ora începerii şi ora încheierii ascultării*; în fiecare declaraţie se consemnează totodată ora începerii şi ora încheierii ascultării martorului; dacă este de acord cu conţinutul declaraţiei scrise, martorul *o semnează*. Dacă martorul are de făcut *completări, rectificări ori precizări*, acestea sunt indicate în finalul declaraţiei, fiind urmate de semnătura martorului; când martorul nu poate sau refuză să semneze, organul judiciar consemnează acest lucru în declaraţia scrisă; declaraţia scrisă este semnată şi de organul de urmărire penală care a procedat la audierea martorului, de judecătorul de drepturi şi libertăţi ori de preşedintele completului de judecată şi de grefier, de avocatul suspectului, inculpatului, al persoanei vătămate, părţii civile sau părţii responsabile civilmente, dacă aceştia au fost prezenţi, precum şi de interpret, când declaraţia a fost luată printr-un interpret;

- *în cursul urmăririi penale*, audierea martorului se înregistrează prin mijloace tehnice audio sau audiovideo, dacă organul de urmărire penală consideră necesar sau dacă martorul solicită expres aceasta şi înregistrarea este posibilă;

Audierea tuturor martorilor în faza de urmărire penală s-a efectuat pe formulare tipizate cu regim special, înregistrate şi înseriate în prealabil, fiind pe deplin respectate prevederile legale. Faptul că pe paginile ce urmează declaraţiei unui martor, în continuarea formularului cu regim special sunt prevăzute seria, numărul, data şi numele persoanei audiate, permite constatarea continuităţii declaraţiei celui audiat şi nu constituie o nerespectare a dispoziţiilor procedurale privind consemnarea depoziţiei martorului *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

- după ascultare, martorul poate solicita şi obţine restituirea cheltuielilor de transport, întreţinere, locuinţă şi a altor cheltuieli necesare, prilejuite de chemarea lor; martorul care este salariat are dreptul la venitul de la locul de muncă, pe durata lipsei de la serviciu pricinuite de chemarea la organul de urmărire penală sau la instanţă; martorul care nu este salariat, dar are venit din muncă, este îndreptăţit să primească o compensare;

- declaraţia martorului este *divizibilă*, putând fi acceptată în tot sau în parte de organele judiciare, însă *nu este retractabilă*; retractarea declaraţiilor date anterior în cauză poate atrage răspunderea penală a martorului pentru săvârşirea infracţiunii de mărturie mincinoasă;

- declaraţiile martorilor sunt supuse principiului *liberei aprecieri a probelor.*

În mod justificat instanţa de apel a desfiinţat hotărârea instanţei de fond şi a dispus condamnarea inculpatului, deoarece din probele aflate la dosar, în special declaraţiile persoanelor audiate în calitate de martori la urmărirea penală, rezultă în mod cert că inculpatul se ocupă cu traficul de droguri.

Împrejurarea că cea mai mare parte a martorilor au retractat declaraţiile date în cursul urmăririi penale, în care arătau că sunt consumatori de droguri şi veneau în mod curent la domiciliul inculpatului de unde îşi cumpărau dozele necesare nu pot fi luate în consideraţie câtă vreme nu au făcut dovada presiunilor exercitate asupra lor (aşa cum susţin), iar la dosar sunt declaraţii scrise de aceştia prin care confirmau cele reţinute de instanţa de apel. În acelaşi sens, al netemeiniciei retractării declaraţiilor date de martori în faţa instanţei de fond, prin care informau faptul că au mers la inculpat pentru a cumpăra droguri, o constituie şi motivările date pe care însă nu le-au dovedit, ci numai afirmat, justificări prin care au încercat să inducă în eroare şi să creeze dubii instanţei de judecată cu privire la situaţia de fapt, lucru pe care l-au reuşit atâta vreme cât aceasta le-a preluat pur şi simplu, fără o analiză temeinică şi pertinentă. Dacă afirmaţiile martorilor făcute la instanţa de fond potrivit cărora au confirmat faptul că inculpatul se ocupă cu traficul de droguri şi mai mult, chiar au cumpărat în mod repetat asemenea substanţe de la el, cum şi împrejurarea că nu l-au cunoscut pe acesta ar fi fost reale, în declaraţiile date la urmărirea penală nu ar fi dat amănunte legate de semnalmentele acestuia, iar în situaţia în care aceste declaraţii ar fi fost date la sugestia şi sub presiunea organelor de urmărire penală s-ar fi plâns organelor abilitate pentru a se face cercetări cu privire la acest fapt, denunţând eventualele presiuni exercitate asupra lor. Nici faptul că martorii nu au fost trimişi în judecată pentru săvârşirea infracţiunii de mărturie mincinoasă nu poate constitui un argument în favoarea vinovăţiei inculpatului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3112/2004, www.legalis.ro).*

Înlăturarea declaraţiilor date de martori în cursul urmăririi penale de către prima instanţă a fost nejustificată, deoarece, probele nu au o valoare mai dinainte stabilită, instanţa neputând înlătura declaraţiile date de martori în faza de urmărire penală, numai pe considerentul că aceşti martori audiaţi în instanţă nu şi-au mai menţinut declaraţiile iniţiale *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 6352/2004, www.scj.ro).*

Verificând declaraţiile martorilor, persoane angajate ale părţii civile, rezultă că în mod constant, atât la urmărirea penală, cât şi în instanţă, aceştia au relatat că au perceput fie personal faptele inculpaţilor care au sustras în mod repetat bunuri, fie prin vizionarea casetelor video de supraveghere înregistrate de camerele de luat vederi din magazin. Aşa fiind, atât timp cât credibilitatea acestor martori nu poate fi pusă la îndoială, nefiind probe care să le infirme susţinerile şi în condiţiile în care inculpaţii erau persoane complet necunoscute martorilor, neexistând un interes din partea acestora din urmă în a-i incrimina, instanţa nu trebuia să înlăture aceste probe, ignorându-le *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 827/2004, www.legalis.ro).*

§3. Protecţia martorilor

- protecţia martorilor are drept scop pe de o parte evitarea oricăror riscuri cu privire la aceste persoane, iar, pe de altă parte, asigurarea fiabilităţii probelor administrate;

- NCPP prevede anumite măsuri de protecţie a martorilor ameninţaţi sau a martorilor vulnerabili;

- garantarea protecţiei martorilor are ca scop evitarea riscului ca aceştia să nu dea declaraţii sau a riscului ca aceştia să distorsioneze adevărul datorită pericolului la care ar putea fi expusă viaţa, integritatea corporală sau libertatea lor sau a rudelor apropiate ale acestora.

3.1. Protecţia martorilor ameninţaţi

(i) acordarea statutului de martor ameninţat şi a măsurilor de protecţie;

- potrivit art. 125 NCPP *martorul ameninţat* este cel cu privire la care există o suspiciune rezonabilă că viaţa, integritatea corporală, libertatea, bunurile *sau activitatea profesională* ori a unui membru de familie al acestuia ar putea fi puse în pericol ca urmare a datelor pe care le furnizează organelor judiciare sau a declaraţiilor sale[1];

- NCPP nu condiţionează acordarea statutului de martor ameninţat de o anumită gravitate a infracţiunii investigate, măsura putând fi dispusă indiferent de pedeapsa prevăzută de lege pentru aceasta; cu toate acestea, de gravitatea ameninţării depinde natura măsurii de protecţie care va fi dispusă într-o anumită etapă procesuală;

- statutul de martor ameninţat poate fi acordat, iar masurile de protecţie a martorilor ameninţaţi pot fi dispuse de procuror în cursul urmăririi penale, de judecătorul de cameră preliminară în cadrul procedurii ce se desfăşoară în faţa sa, ori de instanţă în cursul judecăţii; judecătorul de drepturi şi libertăţi nu are competenţa de a dispune astfel de măsuri sau de a verifica legalitatea lor.

În cursul urmăririi penale, odată cu acordarea statutului de martor ameninţat, procurorul dispune (*măsură obligatorie*), din oficiu sau la cererea martorului, a uneia dintre părţi sau a unui subiect procesual principal, aplicarea *uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri de protecţie:*

a) supravegherea şi paza locuinţei martorului sau asigurarea unei locuinţe temporare;

---

[1] Domeniul de aplicare a Legii nr. 682/2002 vizează asigurarea protecţiei şi asistenţei martorilor a căror viaţă, integritate corporală sau libertate este ameninţată ca urmare a deţinerii de către aceştia a unor informaţii ori date cu privire la săvârşirea unor infracţiuni grave, pe care le-au furnizat sau au fost de acord să le furnizeze organelor judiciare şi care au un rol determinant în descoperirea infractorilor şi în soluţionarea unor cauze. Noţiunea de „martor" are un caracter autonom în sensul Legii nr. 682/2002, incluzând, potrivit art. 2 alin. (1) lit. a), nu numai martorii la care fac referire dispoziţiile NCPP, dar şi persoanele care, fără a avea o calitate procesuală în cauză, prin informaţii şi date cu caracter determinant, contribuie la aflarea adevărului în cauze privind infracţiuni grave sau contribuie la prevenirea producerii unor prejudicii deosebite ce ar putea fi cauzate prin săvârşirea unor astfel de infracţiuni ori la recuperarea acestora; în această categorie este inclusă şi persoana care are calitatea de inculpat într-o altă cauză. De asemenea, de protecţia legii speciale pot beneficia şi persoanele care se află în cursul executării unei pedepse privative de libertate şi, prin informaţiile şi datele cu caracter determinant pe care le furnizează, contribuie la aflarea adevărului în cauze privind infracţiuni grave sau la prevenirea producerii ori la recuperarea unor prejudicii deosebite ce ar putea fi cauzate prin săvârşirea unor astfel de infracţiuni.

b) însoţirea şi asigurarea protecţiei martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

c) protecţia datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care martorul va semna declaraţia sa;

d) audierea martorului fără ca acesta să fie prezent, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente.

- procurorul dispune acordarea statutului de martor ameninţat şi aplicarea măsurilor de protecţie *prin ordonanţă motivată*, care se păstrează în condiţii de confidenţialitate;

- după dispunerea măsurii, procurorul are obligaţia de a verifica periodic, la intervale de timp rezonabile, dacă se menţin condiţiile care au determinat luarea măsurilor de protecţie; în cazul în care constată că nu mai subzistă starea de pericol care a justificat acordarea statutului de martor ameninţat şi a măsurilor de protecţie procurorul dispune, prin ordonanţă motivată, încetarea acestora; în cazul în care starea de pericol nu a încetat, măsurile de protecţie dispuse de procuror se menţin pe tot parcursul procesului penal;

- dacă starea de pericol a apărut *în cursul procedurii de cameră preliminară*, judecătorul de cameră preliminară, din oficiu sau la sesizarea procurorului, dispune (*măsură obligatorie*) aplicarea *uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri de protecţie dintre cele enumerate mai sus;*

În cursul judecăţii, acordarea statutului de martor ameninţat se dispune de instanţă din oficiu, sau la cererea procurorului, a martorului, a părţilor sau a persoanei vătămate.

- în cazul în care procurorul solicită instanţei de judecată acordarea statutului de martor ameninţat şi dispunerea unei măsuri de protecţie, cererea procurorului va trebui să cuprindă numele martorului care urmează a fi ascultat în faza de judecată şi faţă de care se doreşte dispunerea măsurii de protecţie, precum şi motivarea concretă a gravităţii pericolului şi a necesităţii măsurii. În ipoteza în care cererea de acordare a statutului de martor ameninţat este formulată de martor ori de părţi sau persoana vătămată instanţa poate dispune ca procurorul să efectueze de urgenţă verificări cu privire la temeinicia cererii de protecţie;

- instanţa soluţionează cererea în camera de consiliu, fără participarea persoanei care a formulat cererea, participarea procurorului fiind, însă, întotdeauna obligatorie; instanţa se pronunţă prin încheiere motivată, care nu este supusă căilor de atac;

- odată cu acordarea statutului de martor ameninţat instanţa va dispune (*măsură obligatorie*), *prin aceeaşi încheiere* aplicarea uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri de protecţie:

a) supravegherea şi paza locuinţei martorului sau asigurarea unei locuinţe temporare;

b) însoţirea şi asigurarea protecţiei martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

c) nepublicitatea şedinţei de judecată pe durata ascultării martorului;

d) ascultarea martorului fără ca acesta să fie prezent în sala de judecată, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente;

e) protecţia datelor de identitate ale martorului şi acordarea unui pseudonim sub care acesta va depune mărturie.

- încheierea prin care se dispune măsura de protecţie se păstrează în condiţii de confidenţialitate; dacă protecţia martorului este necesară şi după rămânerea definitivă a hotărârii, sunt aplicabile dispoziţiile legii speciale.

După dispunerea măsurii supravegherii şi pazei locuinţei martorului sau asigurării unei locuinţe temporare, ori a însoţirii şi asigurării protecţiei martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată va comunica autorităţii desemnate cu punerea în executare măsura dispusă (de pildă, organelor de poliţie).

(ii) audierea martorului protejat.

- ascultarea martorului fără ca acesta să fie prezent fizic în locul unde se află organul judiciar se realizează prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, urmându-se, cu particularităţile datorate măsurii de protecţie, *procedura de drept comun*[1];

- *ascultarea* martorului sub o altă identitate se realizează potrivit *procedurii de drept comun*;

- subiecţii procesuali principali, părţile şi avocaţii acestora pot adresa întrebări martorului audiat; organul judiciar va respinge întrebările care nu sunt pertinente, concludente şi utile cauzei sau care pot conduce la identificarea martorului;

- declaraţia martorului protejat se înregistrează prin mijloace tehnice video şi *audio şi se redă integral în formă scrisă şi nu va cuprinde adresa reală sau datele sale* de identitate, acestea fiind consemnate într-un registru special la care vor avea acces doar organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa, în condiţii de confidenţialitate;

---

[1] În mod similar procedurii de drept comun ascultarea martorului protejat presupune *două etape*:

1. *jurământul sau declaraţia solemnă*;

- martorul protejat trebuie să depună jurământul ca orice alt martor sau să dea o declaraţie solemnă că va spune adevărul.

2. *relatarea orală, liberă* a faptelor sau împrejurărilor de fapt pe care le cunoaşte în legătură cu cauza penală în care este ascultat.

- în acest scop, organul de urmărire penală sau instanţa îi aduce la cunoştinţă martorului protejat înainte de a începe ascultarea acestuia obiectul cauzei şi îi arată care sunt faptele sau împrejurările pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor, cerându-i-se să declare tot ce ştie cu privire la acestea;

- ascultarea martorului nu poate începe cu citirea sau reamintirea declaraţiilor pe care acesta le-a dat anterior în cauză; acesta nu poate prezenta ori citi o declaraţie scrisă de mai înainte, însă se poate servi de însemnări asupra amănuntelor greu de reţinut;

- dacă sunt mai mulţi martori protejaţi în cauză aceştia vor fi ascultaţi *separat* unii de alţii.

- *în cursul urmăririi penale* declarația se semnează de organul de urmărire penală ori, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți și de procurorul care a fost prezent la audierea martorului și se depune la dosarul cauzei. Declarația martorului, transcrisă, va fi semnată și de acesta și va fi păstrată în dosarul depus la parchet, într-un loc special, în condiții de confidențialitate; *în cursul judecății*, declarația martorului se semnează de președintele completului de judecată;

- suportul pe care a fost înregistrată declarația martorului, în original, sigilat cu sigiliul parchetului sau, după caz, al instanței de judecată în fața căreia s-a făcut declarația, se păstrează în condiții de confidențialitate. Suportul care conține înregistrările efectuate în cursul urmăririi penale este înaintat la terminarea urmăririi penale instanței competente, împreună cu dosarul cauzei, și este păstrat în aceleași condiții privind confidențialitatea.

3.2. Protecția martorilor vulnerabili

- potrivit NCPP sunt *martori vulnerabili:*

a) martorul care a suferit o traumă ca urmare a săvârșirii infracțiunii ori ca urmare a comportamentului ulterior al suspectului sau inculpatului;

b) martorul minor.

- dacă în cazul martorilor amenințați necesitatea protecției rezultă din riscul care planează asupra lor sau a membrilor familiilor acestora, în cazul martorilor vulnerabili posibilitatea dispunerii unor măsuri de protecție se naște din faptul că declarația dată în prezența altor persoane sau sub identitatea reală ar putea fi de natură să traumatizeze martorul sau să accentueze o anumită traumă suferită prin perceperea faptei comise;

- statutul de martor vulnerabil poate fi acordat iar masurile de protecție a martorilor vulnerabili pot fi dispuse de procuror în cursul urmăririi penale, ori de instanță în cursul judecății; judecătorul de drepturi și libertăți nu are competența de a dispune astfel de măsuri sau de a verifica legalitatea lor;

În cursul urmăririi penale, odată cu acordarea statutului de martor vulnerabil, *procurorul poate dispune (măsura facultativă),* din oficiu sau la cererea martorului, a uneia dintre părți sau a unui subiect procesual principal, aplicarea *uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri de protecție:*

a) însoțirea și asigurarea protecției martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

b) audierea martorului fără ca acesta să fie prezent, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente.

- procurorul dispune acordarea statutului de martor vulnerabil și aplicarea măsurilor de protecție *prin ordonanță motivată,* care se păstrează în condiții de confidențialitate;

În cursul judecății, acordarea statutului de martor vulnerabil se dispune de instanță din oficiu, sau la cererea procurorului, a martorului, a părților sau a persoanei vătămate.

- în cazul în care procurorul solicită instanţei de judecată acordarea statutului de martor vulnerabil şi dispunerea unei măsuri de protecţie, cererea procurorului va trebui să cuprindă numele martorului care urmează a fi ascultat în faza de judecată şi faţă de care se doreşte dispunerea măsurii de protecţie, precum şi motivarea concretă a necesităţii măsurii. În ipoteza în care cererea de acordare a statutului de martor ameninţat este formulată de martor ori de părţi sau persoana vătămată instanţa poate dispune ca procurorul să efectueze de urgenţă verificări cu privire la temeinicia cererii de protecţie;

- instanţa soluţionează cererea în camera de consiliu, fără participarea persoanei care a formulat cererea, participarea procurorului fiind, însă, întotdeauna obligatorie; instanţa se pronunţă prin încheiere motivată, care nu este supusă căilor de atac;

- odată cu acordarea statutului de martor vulnerabil instanţa va putea dispune (*măsură facultativă*) *prin aceeaşi încheiere* aplicarea uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri de protecţie:

a) însoţirea şi asigurarea protecţiei martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

b) nepublicitatea şedinţei de judecată pe durata ascultării martorului;

c) ascultarea martorului fără ca acesta să fie prezent în sala de judecată, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente;

d) protecţia datelor de identitate ale martorului şi acordarea unui pseudonim sub care acesta va depune mărturie.

- încheierea prin care se dispune măsura de protecţie se păstrează în condiţii de confidenţialitate; dacă protecţia martorului este necesară şi după rămânerea definitivă a hotărârii, sunt aplicabile dispoziţiile legii speciale;

- ascultarea martorului vulnerabil se realizează fără ca acesta să fie prezent fizic în locul unde se află organul judiciar şi se realizează prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, urmându-se, cu particularităţile datorate măsurii de protecţie, *procedura de drept comun*[1]; distorsionarea vocii şi a imaginii nu este obligatorie;

---

[1] În mod similar procedurii de drept comun ascultarea martorului protejat presupune *două etape*:

1. *jurământul sau declaraţia solemnă*;

- martorul protejat trebuie să depună jurământul ca orice alt martor sau să dea o declaraţie solemnă că va spune adevărul.

2. *relatarea orală, liberă* a faptelor sau împrejurărilor de fapt pe care le cunoaşte în legătură cu cauza penală în care este ascultat.

- în acest scop, organul de urmărire penală sau instanţa îi aduce la cunoştinţă martorului protejat înainte de a începe ascultarea acestuia obiectul cauzei şi îi arată care sunt faptele sau împrejurările pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor, cerându-i-se să declare tot ce ştie cu privire la acestea;

- ascultarea martorului nu poate începe cu citirea sau reamintirea declaraţiilor pe care acesta le-a dat anterior în cauză; acesta nu poate prezenta ori citi o declaraţie scrisă de mai înainte, însă se poate servi de însemnări asupra amănuntelor greu de reţinut;

- dacă sunt mai mulţi martori protejaţi în cauză aceştia vor fi ascultaţi *separat* unii de alţii.

- *ascultarea* martorului vulnerabil sub o altă identitate se realizează potrivit *procedurii de drept comun*.

3.3. Valoarea probantă a declaraţiilor martorilor protejaţi

- declaraţia martorului ameninţat sau vulnerabil este *divizibilă*, putând fi acceptată în tot sau în parte de organele judiciare, însă *nu este retractabilă*; retractarea declaraţiilor date anterior în cauză poate atrage răspunderea penală a martorului pentru săvârşirea infracţiunii de mărturie mincinoasă;

- declaraţiile martorilor ameninţaţi sau vulnerabili sunt supuse principiului *liberei aprecieri a probelor*;

- potrivit art. 103 alin. (2) NCPP, hotărârea de condamnare, de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declaraţiile martorilor protejaţi (martori ameninţaţi sau vulnerabili);

- având în vedere jurisprudenţa recentă a Curţii Europene (revirimentul jurisprudenţial produs prin hotărârea Marii Camere din 15 decembrie 2011, în cauza *Al-Khawaja şi Tahery c. Marii Britanii*[1]), consider că *mutatis mutandis* regula potrivit căreia instanţa nu îşi poate întemeia, în mod exclusiv sau determinant, o hotărâre de condamnare pe declaraţiile martorilor care nu au putut fi audiaţi în faţa instanţei (*regula exclusiv sau determinant*) a suferit o temperare şi în materia martorilor protejaţi, astfel încât o soluţie de condamnare întemeiată pe aceste declaraţii nu este în sine incompatibilă cu prevederile art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană atâta timp cât inconvenientele rezultate din protecţia martorilor sunt contrabalansate prin alte garanţii procedurale efective (de pildă, acordarea apărării de posibilităţi adecvate de a contesta mărturia).

Secţiunea a 11-a. Confruntarea

- este procedeul probatoriu constând în reascultarea simultană a persoanelor între ale căror declaraţii, date anterior în aceeaşi cauză penală, există contradicţii sau neconcordanţe, în vederea lămuririi cauzei;

- confruntarea poate fi dispusă de organele de urmărire penală sau de instanţa de judecată când se constată existenţa unor *contradicţii sau neconcordanţe* între declaraţiile părţilor, între declaraţiile părţilor şi cele ale subiecţilor procesuali ori ale martorilor, între declaraţiile subiecţilor procesuali principali ori între declaraţiile martorilor, experţilor sau interpreţilor; astfel, pot fi confruntaţi suspecţii sau inculpaţii între ei, ori cu martorii sau persoanele vătămate, cu părţile civile sau responsabile civilmente, persoanele vătămate sau părţile civile între ele sau cu martorii, martorii între ei etc.;

[1] Pentru prezentarea şi analiza speţei, a se vedea p. 232-234.

- persoanele confruntate *sunt ascultate numai cu privire la faptele şi împrejurările în privinţa cărora declaraţiile lor se contrazic sau sunt neconcordante*, trebuind să răspundă la întrebările puse de cel care face confruntarea;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate încuviinţa ca persoanele confruntate să-şi pună reciproc întrebări;

- declaraţiile date de persoanele confruntate se consemnează într-un proces-verbal, ce va fi semnat de acestea şi de organul judiciar care a efectuat confruntarea.

Instanţele au apreciat că nu se poate reţine, pentru niciunul dintre inculpaţi, utilizarea ameninţării dând relevanţă ultimei declaraţii a persoanei vătămate care nu mai concordă cu susţinerile sale iniţiale sau cu cele ale martorilor. Acest caracter parţial contradictoriu şi totodată lacunar al probatoriului administrat în cursul urmăririi penale ar fi putut fi înlăturat prin efectuarea unor confruntări şi aprofundarea unor detalii semnificative ale probaţiunii deja existente *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 738/2004, www.scj.ro).*

Pentru a trage o concluzie corectă cu privire la sinceritatea martorilor, trebuia să se facă o analiză a declaraţiilor acestora în complexul probator, iar dacă, faţă de elementele din dosar, existau îndoieli cu privire la veridicitatea probelor administrate, să se dispună administrarea unor noi mijloace de probă, reaudierea tuturor martorilor şi confruntarea acestora între ei *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3068/2003, www.scj.ro).*

Secţiunea a 12-a. Înscrisurile

- înscrisul este actul unilateral sau convenţional care emană de la una sau mai multe persoane fizice sau juridice de drept public (inclusiv organe judiciare) sau de drept privat ori care aparţine acestor persoane;

- înscrisurile pot fi: *(i) oficiale*, când emană de la o unitate publică sau care aparţine unei asemenea unităţi; sunt înscrisuri oficiale atât originalul înscrisului, cât şi copiile legalizate ale acestuia; *(ii) sub semnătură privată*, când înscrisul semnat este apt să producă consecinţe juridice în mediul privat (între particulari);

- faptele sau împrejurările ce constituie obiectul probaţiunii pot fi consemnate într-un înscris oficial sau sub semnătură privată, care poate fi depus în procesul penal de părţi, subiecţi procesuali principali, martori, instituţii publice etc.;

- chestiunile prealabile din materia civilă pot fi dovedite cu înscrisuri *numai* în condiţiile legii civile;

- la cererea organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată orice persoană care deţine un înscris necesar pentru soluţionarea unei cauze penale este obligată să-l prezinte; de asemenea, înscrisurile pot fi ridicate cu ocazia efectuării unei percheziţii (domiciliare, corporale ori a unui vehicul), prin procedeul probatoriu al ridicării silite etc.;

- nu vor fi analizate ca înscrisuri ci ca mijloace materiale de probă, înscrisurile care poartă o urmă a infracţiunii sau care sunt produsul ori obiectul material al infracţiunii;

- procesul-verbal este un înscris întocmit de organele judiciare, prin care acestea constată *ex propriis sensibus* fapte sau împrejurări ce pot contribui la aflarea adevărului în procesul penal (de pildă, procesul-verbal de cercetare la faţa locului) ori atestă îndeplinirea unor acte procesuale (de exemplu procesul-verbal de aducere la cunoştinţă a drepturilor);

- potrivit art. 199 NCPP, procesul-verbal trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) data la care s-a încheiat procesul-verbal;

d) data şi ora la care a început şi s-a sfârşit activitatea consemnată în procesul-verbal;

e) numele, prenumele, codul numeric personal şi adresa persoanelor ce au fost prezente la întocmirea procesului-verbal, cu menţionarea calităţii acestora;

f) descrierea amănunţită a celor constatate, precum şi a măsurilor luate;

g) numele, prenumele, codul numeric personal şi adresa persoanelor la care se referă procesul-verbal, obiecţiile şi explicaţiile acestora;

h) menţiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

- procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de cel care îl încheie, precum şi de persoanele la care se referă ori de persoanele ce au fost prezente la întocmirea procesului-verbal; dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii ori refuzului de a semna;

- procesul-verbal este mijloc de probă cu privire la constatările personale ale organului judiciar; în cazul în care în procesul-verbal sunt incorporate declaraţii ale martorilor sau ale părţilor, acestea îşi păstrează independenţa probatorie, putând fi valorificate ca declaraţii ale acestor participanţi la procesul penal, iar nu ca înscris;

- potrivit NCPP, procesele-verbale întocmite de organele de constatare prevăzute la art. 61 alin. (1) lit. a)-c) NCPP constituie acte de sesizare a organului de urmărire penală (iar nu mijloace de probă) şi nu au valoarea unor constatări de specialitate în procesul penal;

- înscrisurile sunt supuse principiului liberei aprecieri a probelor având aceeaşi valoare probantă ca orice alt mijloc de probă; înscrisurile pot fi reţinute la stabilirea situaţiei de fapt dintr-o cauză penală sau înlăturate motivat de către organele judiciare.

Secţiunea a 13-a. Mijloacele materiale de probă

- *sunt mijloace materiale de probă* obiectele care *conţin* (de pildă, corpul persoanei care a suferit leziuni traumatice în urma violenţelor exercitate asupra sa) sau

poartă o urmă a faptei săvârşite (de exemplu, obiectele pe care s-au descoperit urme biologice ale infractorului), precum şi orice alte obiecte care *pot servi* la aflarea adevărului (de exemplu, facturile false găsite la sediul unei societăţi comerciale şi înregistrate fictiv în contabilitate);

- *corpurile delicte* sunt, de asemenea, mijloace materiale de probă; acestea sunt obiectele care: *(i)* au fost *folosite sau au fost destinate să servească* la săvârşirea unei infracţiuni (de exemplu, chei mincinoase, instrumentele folosite pentru producerea de precursori de droguri, calculatoarele folosite pentru falsificarea de bancnote etc.); *(ii)* sunt *produsul infracţiunii* [de pildă, înscrisurile falsificate (acestea vor fi utilizate numai drept corpuri delicte, iar nu ca înscrisuri), bunurile sustrase ca urmare a săvârşirii infracţiunii de furt etc.];

- la cererea organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată, orice persoană care deţine un mijloc material de probă este obligată să-l prezinte;

- mijloacele materiale de probă pot fi ridicate cu ocazia efectuării unei cercetări la faţa locului, percheziţii (domiciliare, corporale ori a unui vehicul), ori prin procedeul probatoriu al ridicării silite etc., fiind păstrate la sediul organului de urmărire penală;

- din punct de vedere procesual mijloacele materiale de probă se pot reflecta şi în procesele-verbale de constatare care se încheie în urma efectuării procedeului probatoriu prin care au fost ridicate;

- mijloacele materiale de probă pot fi prezentate părţilor sau martorilor pentru recunoaştere sau pot fi fotografiate şi folosite în cadrul procedeului probatoriu al identificării persoanelor sau obiectelor (art. 132-137 NCPP);

- organele judiciare pot dispune efectuarea unor expertize criminalistice (de pildă, expertiza traseologică a armei cu care se presupune că a fost comisă o crimă) sau constatări tehnico–ştiinţifice cu privire la mijloacele materiale de probă ridicate;

- după dispunerea trimiterii în judecată, mijloacele materiale de probă pot fi ataşate, în plic sigilat, dosarului de urmărire penală şi înaintate instanţei de judecată;

- nu este întotdeauna necesar ca odată ridicate mijloacele materiale de probă să rămână la dispoziţia organelor judiciare, fiind posibilă restituirea lor persoanelor cărora le aparţin [de pildă, obiectele care constituie produsul infracţiunii (cum ar fi bunurile sustrase în urma spargerii unei locuinţe) pot fi restituite persoanei vătămate];

- mijloacele materiale de probă au aceeaşi valoare probatorie ca orice alt mijloc de probă, fiind supuse principiului liberei aprecieri a probelor; în cazul în care mijloacele materiale de probă constituie probe directe, acestea vor fi reţinute întotdeauna pentru stabilirea situaţiei de fapt; dacă mijloacele materiale de probă sunt probe indirecte, reţinerea sau înlăturarea lor se va realiza în funcţie de modul în care acestea se coroborează cu celelalte mijloace de probă administrate în cauză.

Secţiunea a 14-a. Identificarea persoanelor şi a obiectelor

- constituie un procedeu probatoriu care poate fi dispus de procuror ori de organele de cercetare penală, în cursul urmăririi penale, prin ordonanţă, sau de

instanţă, în cursul judecăţii, prin încheiere, în cazul în care identificarea unor persoane (părţi, subiecţi procesuali principali, alţi participanţi) sau a unor obiecte (de pildă, corpuri delicte, bunuri rezultate din comiterea unor infracţiuni etc.) este necesară în scopul clarificării împrejurărilor cauzei;

- în vederea asigurării fiabilităţii mijloacelor de probă rezultate în urma identificării, NCPP stabileşte *caracterul obligatoriu al audierii prealabile* a persoanei care face identificarea cu privire la persoana sau obiectul pe care urmează să îl identifice; audierea constă în descrierea tuturor caracteristicilor persoanei sau ale obiectului, precum şi a împrejurărilor în care au fost văzute. Persoana care face identificarea este întrebată dacă a mai participat anterior la o altă procedură de identificare privind aceeaşi persoană sau acelaşi obiect ori dacă persoana sau obiectul de identificat i-au fost indicate ori descrise anterior.

§1. Identificarea persoanelor

- persoana care urmează să fie identificată este prezentată împreună cu alte 4-6 persoane necunoscute, cu trăsături asemănătoare celor descrise de persoana care face identificarea, atât în ipoteza identificării *in personam*, cât şi în situaţia identificării persoanelor după fotografii;

- identificarea se desfăşoară astfel încât persoanele care urmează să fie identificate să nu o vadă pe cea care le identifică;

- desfăşurarea activităţii de identificare a persoanelor, precum şi declaraţiile persoanei care face identificarea sunt consemnate într-un proces-verbal care trebuie să cuprindă: ordonanţa sau încheierea prin care s-a dispus măsura, locul unde a fost încheiat, data, ora la care a început şi ora la care s-a terminat activitatea, cu menţionarea oricărui moment de întrerupere, numele, prenumele persoanelor prezente şi calitatea în care acestea participă, numele şi prenumele persoanei care face identificarea, numele, prenumele şi adresa persoanelor care au fost introduse în grupul de identificare sau ale căror fotografii au fost prezentate persoanei care face identificarea, numele şi prenumele persoanei identificate;

- în cursul urmăririi penale, în situaţia în care organul de urmărire penală consideră necesar, activitatea de identificare este înregistrată audiovideo. Înregistrarea identificării este anexată procesului-verbal ca parte integrantă a acestuia şi poate fi folosită ca mijloc de probă.

§2. Identificarea obiectelor

- obiectele despre care se presupune că pot contribui la aflarea adevărului în legătură cu săvârşirea unei infracţiuni sunt prezentate în vederea identificării, după ce persoana care face identificarea le-a descris în prealabil. Dacă aceste obiecte nu pot fi aduse pentru a fi prezentate, persoana care face identificarea poate fi condusă la locul unde se află obiectele;

- desfăşurarea activităţii de identificare a obiectelor, precum şi declaraţiile persoanei care face identificarea sunt consemnate într-un proces-verbal ce trebuie să cuprindă menţiuni cu privire la: ordonanţa sau încheierea prin care s-a dispus măsura, locul unde a fost încheiat, data, ora la care a început şi ora la care s-a terminat activitatea, cu menţionarea oricărui moment de întrerupere, numele, prenumele persoanelor prezente şi calitatea în care acestea participă, numele şi prenumele persoanei care face identificarea, descrierea amănunţită a obiectelor identificate;

- în cursul urmăririi penale, în situaţia în care organul de urmărire consideră necesar, activitatea de identificare şi declaraţia persoanei care face identificarea sunt înregistrate audiovideo. Înregistrarea identificării este anexată procesului-verbal ca parte integrantă a acestuia şi poate fi folosită ca mijloc de probă.

§3. Pluralitatea de identificări

- în cursul urmăririi penale sau al judecăţii este posibil ca mai multe persoane să fie chemate să identifice aceeaşi persoană sau acelaşi obiect, sau ca aceeaşi persoană să participe la mai multe procedee probatorii de identificare;

- asigurarea fiabilităţii mijloacelor de probă impune ca organele judiciare competente să ia măsuri prin care să fie evitată comunicarea între cei care au făcut identificarea şi cei care urmează să o efectueze;

- dacă aceeaşi persoană urmează să participe la mai multe proceduri de identificare a unor persoane sau a unor obiecte, organele judiciare competente iau măsuri ca persoana supusă identificării să fie situată între persoane diferite de cele ce au participat la procedurile anterioare, respectiv obiectul supus identificării să fie plasat printre obiecte diferite de cele utilizate anterior.

§4. Alte identificări

- pe lângă identificarea persoanelor şi a obiectelor în cursul procesului penal se poate proceda şi la identificarea vocilor, sunetelor sau a altor elemente ce fac obiectul percepţiei senzoriale;

- procedeul probatoriu poate fi dispus de procuror ori de organele de cercetare penală, în cursul urmăririi penale, prin ordonanţă, sau de instanţă, în cursul judecăţii, prin încheiere;

- NCPP stabileşte *caracterul obligatoriu al audierii prealabile* a persoanei care face identificarea vocilor, sunetelor sau a altor elemente ce fac obiectul percepţiei senzoriale;

- activitatea de identificare se consemnează într-un proces-verbal.

Secţiunea a 15-a. Ridicarea de obiecte şi înscrisuri

- este procedeul probatoriu prin care sunt ridicate obiecte, date informatice sau înscrisuri cunoscute, ce pot fi folosite ca mijloace de probă în procesul penal, de la persoanele fizice sau juridice care le deţin; se realizează în scopul strângerii mijloacelor de probă necesare pentru buna soluţionare a cauzei;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are obligaţia să ridice obiectele, datele informatice şi înscrisurile ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal;

- se poate realiza:

(i) la cerere, când ridicarea se face prin predarea acestor bunuri de bunăvoie de persoanele care le deţin;

- în cazul în care există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni (indiferent de natura şi gravitatea acesteia) şi sunt temeiuri de a se crede că un obiect, dată informatică ori un înscris poate servi ca mijloc de probă în cauză, *organele de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau instanţa de judecată pot dispune, prin ordonanţă, respectiv prin încheiere* ca:

a) persoana fizică sau juridică în posesia căreia se află obiectele sau înscrisurile să le prezinte şi să le predea, sub luare de dovadă;

b) orice persoană fizică sau juridică de pe teritoriul României să comunice anumite date informatice aflate în posesia sau sub controlul său, care sunt stocate într-un sistem informatic ori pe un suport de stocare a datelor informatice;

c) orice furnizor de reţele publice de comunicaţii electronice sau furnizor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului să comunice anumite date referitoare la abonaţi, utilizatori şi la serviciile prestate, aflate în posesia sau sub controlul său, altele decât conţinutul comunicaţiilor şi decât datele generate sau prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului *reţinute de către aceştia în temeiul legii speciale privind reţinerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi de furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului (de pildă, numărul abonamentelor telefonice deţinute de o persoană, persoanele cărora le aparţine un anumit post telefonic, seria IMEI a telefoanelor achiziţionate de o persoană de la o anumită companie telefonică etc.)*.

- NCPP cuprinde o serie de dispoziţii referitoare la asigurarea integrităţii datelor informatice transmise în cadrul procedeului probatoriu de natură a asigura fiabilitatea probelor; astfel, persoanele fizice sau juridice, inclusiv furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice sau furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, au posibilitatea să asigure *semnarea datelor informatice, utilizând o semnătură electronică extinsă* bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat; orice persoană autorizată care transmite date informatice solicitate *are posibilitatea să semneze datele transmise utilizând o semnătură*

electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat, şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-şi astfel responsabilitatea în ceea ce priveşte integritatea datelor transmise; orice persoană autorizată care primeşte date informatice solicitate are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite şi să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat, şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate;

- fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru integritatea şi securitatea acestor date;

- ordonanţa organului de urmărire penală sau încheierea instanţei trebuie să cuprindă: numele şi semnătura persoanei care a dispus predarea, numele persoanei ce este obligată să predea obiectul, înscrisul ori datele informatice, descrierea obiectului, înscrisului sau a datelor informatice ce trebuie predate, precum şi data şi locul unde trebuie să fie predate;

- dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată apreciază că şi o copie a unui înscris sau a datelor informatice poate/pot servi ca mijloc de probă, reţine numai copia;

- dacă obiectul, înscrisul sau datele informatice au caracter secret ori confidenţial, prezentarea sau predarea se face în condiţii care să asigure păstrarea secretului ori a confidenţialităţii.

(ii)* pe cale *silită, când ridicarea se realizează forţat, împotriva voinţei celor care le deţin, în situaţia în care se refuză predarea acestora ori li se tăgăduieşte existenţa.

- în cazul în care este necesară ridicarea silită a unor înscrisuri sau obiecte din domiciliul unei persoane fizice sau de la sediul unei persoane juridice, se va apela la procedeul probatoriu al percheziţiei domiciliare;

- ridicarea silită de obiecte sau înscrisuri poate fi dispusă de organele de urmărire penală *prin ordonanţă* sau de instanţă *prin încheiere* (caz în care dispoziţia de ridicare silită a obiectelor sau înscrisurilor se comunică procurorului, care ia măsuri de aducere la îndeplinire, prin organul de cercetare penală);

- activităţile efectuate ca urmare a ridicării silite de obiecte şi înscrisuri sunt consemnate într-un proces-verbal;

- *spre deosebire de vechiul Cod, NCPP prevede că împotriva ridicării silite dispuse de procuror* sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia, suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face *contestaţie*, în termen de 3 zile de la data aducerii la îndeplinire a acesteia, la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; contestaţia nu este suspensivă de executare; soluţionarea contestaţiei se face în camera de consiliu, cu citarea celui care a făcut contestaţia şi a persoanelor interesate, prin încheiere motivată, care este definitivă. Participarea procurorului este obligatorie;

- *împotriva ridicării silite dispuse de instanţa de judecată* sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia, inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face *contestaţie* la această instanţă, în termen de 3 zile de la data punerii în executare a

măsurii; contestaţia nu suspendă executarea şi se soluţionează, în şedinţă publică, prin încheiere motivată, cu citarea părţilor, în termen de 5 zile de la înregistrarea acesteia. Participarea procurorului este obligatorie.

Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată avea obligaţia să ridice obiectele şi înscrisurile ce pot servi ca mijloace de probă în procesul penal. Separat de aceasta, percheziţia are loc numai când persoana căreia i s-a cerut să predea vreun obiect sau vreun înscris, tăgăduieşte existenţa sau deţinerea acestuia, precum şi ori de câte ori există indicii temeinice că efectuarea unei percheziţii este necesară pentru descoperirea şi strângerea probelor. Din actele dosarului rezultă că în cauză nu este vorba de o percheziţie domiciliară, lucrătorii de poliţie deplasându-se la locuinţa lui D.M.C. în urma sesizării făcute de colocatarii acestuia pentru tulburarea liniştii publice, ocazie în care, descoperind punga ce conţinea canabis, deţinută ilegal, a procedat la ridicarea acesteia şi predarea ei organelor de urmărire competente să efectueze urmărirea penală necesară *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 5748/2004, www.legalis.ro).*

Secţiunea a 16-a. Percheziţia

- este procedeul probatoriu prin care sunt căutate, în vederea ridicării, obiecte, înscrisuri sau orice alte obiecte care pot fi folosite ca probe în procesul penal;

- percheziţia poate fi domiciliară, corporală, informatică sau a unui vehicul; indiferent de natura acesteia, percheziţia trebuie efectuată cu respectarea demnităţii, astfel încât să nu constituie o ingerinţă disproporţionată în viaţa privată;

- legea reglementează unele *imunităţi procedurale* care vizează şi instituţia percheziţiei: *(i)* în timpul mandatului, Preşedintele României nu poate fi percheziţionat [art. 84 alin. (2) din Constituţie]; *(ii)* deputaţii şi senatorii nu pot fi percheziţionaţi fără încuviinţarea Camerei din care fac parte, cu excepţia infracţiunilor flagrante (art. 72 din Constituţie); *(iii)* judecătorii, procurorii şi magistraţii asistenţi nu pot fi percheziţionaţi, fără încuviinţarea secţiei corespunzătoare a Consiliului Superior al Magistraturii, cu excepţia infracţiunilor flagrante (art. 95 din Legea nr. 303/2004); *(iv)* Avocatul Poporului nu poate fi percheziţionat fără încuviinţarea preşedinţilor celor două Camere ale Parlamentului (art. 31 din Legea nr. 35/1997); *(v)* persoanele care se bucură de imunitate diplomatică.

§1. Percheziţia corporală

- este procedeul probatoriu ce constă în *examinarea corporală externă* a unei persoane, a cavităţii bucale, a nasului, a urechilor, a părului, a îmbrăcămintei, a obiectelor pe care o persoană le are asupra sa sau sub controlul său, la momentul efectuării percheziţiei;

- percheziţia corporală nu trebuie confundată cu procedeul probatoriu al *examinării fizice* care constă în *examinarea externă şi internă a corpului unei persoane, precum şi prelevarea de probe biologice; examinarea fizică* poate fi realizată fie cu consimţământul prealabil scris al celui examinat, fie ca urmare a autorizării procedeului probatoriu de judecătorul de drepturi şi libertăţi, în cazul în care persoana examinată refuză să îşi dea consimţământul;

- *deopotrivă*, percheziţia corporală nu trebuie confundată cu procedeul probatoriu al *examinării medico-legale* a persoanei în vederea constatării urmelor şi a consecinţelor unei infracţiuni, care are ca urmare întocmirea unui certificat medico-legal sau, după caz, un raport de expertiză;

- potrivit NCPP în cazul în care există o suspiciune rezonabilă că prin efectuarea unei percheziţii corporale vor fi descoperite urme ale infracţiunii, corpuri delicte ori alte obiecte ce prezintă importanţă pentru aflarea adevărului în cauză, *organele judiciare sau orice autoritate cu atribuţii în asigurarea ordinii şi securităţii publice* (de pildă, poliţia locală, jandarmeria etc.) *procedează la efectuarea acesteia*;

- pot efectua percheziţii corporale în cazul în care există o suspiciune cu privire la săvârşirea unei infracţiuni, iar prin efectuarea percheziţiei pot fi descoperite urme ale infracţiunii, corpuri delicte sau orice alte obiecte în legătură cu infracţiunea: comandaţii de nave sau aeronave pentru infracţiunile săvârşite pe acestea, când navele şi aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor şi aeroporturilor; actele încheiate împreună cu mijloacele materiale de probă se înaintează organelor de urmărire penală, de îndată ce nava sau aeronava ajunge în primul port sau aeroport românesc;

- organele inspecţiilor de stat, ale altor organe de stat, precum şi ale autorităţilor publice, instituţiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracţiunile care constituie încălcări ale dispoziţiilor şi obligaţiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii, organele de control şi cele de conducere ale autorităţilor administraţiei publice, ale altor autorităţi publice, instituţii publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracţiunile săvârşite în legătură cu serviciul de către cei aflaţi în subordinea ori sub controlul lor;

- *potrivit NCPP, organele de ordine publică şi siguranţă naţională, pentru infracţiunile constatate în timpul exercitării atribuţiilor prevăzute de lege, au dreptul a face percheziţii corporale făptuitorului în cazul în care infracţiunile pe care au competenţa de a le constata sunt flagrante;*

- date fiind particularităţile acestui procedeu probatoriu, pentru efectuarea unei percheziţii corporale nu este necesară emiterea prealabilă a unei ordonanţe ori a unui mandat de percheziţie, NCPP făcând referire numai la cazurile în care aceasta se efectuează;

- în cazul infracţiunilor flagrante percheziţia corporală poate fi efectuată şi înainte de începerea urmăririi penale; astfel, potrivit art. 310 NCPP în cazul infracţiunii flagrante, orice persoană (inclusiv autorităţile cu atribuţii în asigurarea ordinii şi securităţii publice) are dreptul să îl prindă pe făptuitor; persoana care l-a prins pe făptuitor trebuie să îl predea de îndată, *împreună cu corpurile delicte, precum şi cu*

obiectele şi înscrisurile ridicate, organelor de urmărire penală, care întocmesc un proces-verbal;

- potrivit art. 92 alin. (1) lit. b) NCPP avocatul suspectului sau inculpatului nu are dreptul să asiste la efectuarea percheziţiei corporale în cazul infracţiunilor flagrante;

- înainte de începerea percheziţiei, persoanei percheziţionate i se solicită predarea de bunăvoie a obiectelor căutate; dacă obiectele căutate sunt predate, nu se mai efectuează percheziţia, cu excepţia cazului când se consideră util să se procedeze la aceasta, pentru căutarea altor obiecte sau urme;

- percheziţia se efectuează de o persoană de acelaşi sex cu persoana percheziţionată; cu ocazia efectuării percheziţiei corporale trebuie evitată supunerea celui percheziţionat la tratamente inumane sau degradante; în această privinţă, în jurisprudenţa Curţii europene s-a reţinut că atunci când modul în care este efectuată percheziţia cuprinde elemente degradante care agravează în mod semnificativ umilinţa inevitabilă pe care o provoacă o astfel de procedură, se aplică art. 3 din Convenţia europeană; astfel, *în cauza Wieser c. Austriei*[1], Curtea Europeană notează, în primul rând, că reclamantului, în speţa respectivă, nu i s-a cerut pur şi simplu să se dezbrace, ci a fost dezbrăcat de ofiţerii de poliţie în contextul în care era deosebit de neajutorat. Chiar fără a lua în considerare alegaţiile reclamantului cu privire la faptul că a fost legat la ochi în tot acest timp, lucru care nu a fost stabilit de instanţele naţionale, Curtea de la Strasbourg a considerat că procedura implica o măsură atât de invazivă şi potenţial umilitoare, încât nu ar fi trebuit aplicată decât pentru un motiv întemeiat. Totuşi, nu au fost aduse argumente care să dovedească faptul că percheziţia corporală, efectuată prin dezbrăcarea persoanei în cauză, era necesară şi justificată pentru motive de securitate. Curtea Europeană notează în această privinţă că reclamantul, care era deja încătuşat, a fost percheziţionat pentru căutarea de arme, iar nu pentru droguri sau pentru alte obiecte mici care nu ar putea fi observate printr-o simplă percheziţie corporală, şi fără dezbrăcarea completă a persoanei în cauză. Instanţa europeană a considerat că în circumstanţele concrete ale cauzei percheziţia corporală, ce a presupus şi dezbrăcarea persoanei în cauză, efectuată în timpul unei intervenţii a poliţiei la reşedinţa acesteia, a constituit un tratament nejustificat de o gravitate suficientă pentru a fi calificat ca „degradant" în sensul art. 3 din Convenţia europeană;

- activităţile realizate cu ocazia efectuării percheziţiei corporale sunt consemnate într-un proces-verbal care constituie mijloc de probă;

- *procesul-verbal de percheziţie corporală trebuie să cuprindă:*

a) numele şi prenumele persoanei percheziţionate;

b) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a efectuat percheziţia;

c) enumerarea obiectelor găsite cu ocazia percheziţiei;

d) locul unde este încheiat;

e) data şi ora la care a început şi ora la care s-a terminat efectuarea percheziţiei, cu menţionarea oricărei întreruperi intervenite;

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 22 februarie 2007, în cauza *Wieser c. Austriei*, parag. 38-42.

f) descrierea amănunţită a locului şi condiţiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracţiunii au fost descoperite şi ridicate, enumerarea şi descrierea lor amănunţită, pentru a putea fi recunoscute;

- procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de cel care îl încheie şi de persoana percheziţionată; dacă persoana percheziţionată nu poate sau refuză să semneze, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna;

- o copie a *procesului-verbal* se lasă persoanei percheziţionate;

- obiectele ori înscrisurile ridicate cu ocazia percheziţiei corporale care constituie mijloace de probă sunt ataşate la dosar sau păstrate în alt mod, iar urmele săvârşirii infracţiunii se ridică şi sunt conservate; Obiectele, înscrisurile şi urmele ridicate, care nu sunt ataşate la dosar, pot fi fotografiate. Fotografiile se vizează de organul de urmărire penală şi se ataşează la dosar; mijloacele materiale de probă se păstrează de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată la care se găseşte dosarul, până la soluţionarea definitivă a cauzei; obiectele care nu au legătură cu cauza se restituie persoanei căreia îi aparţin, cu excepţia celor care sunt supuse confiscării, în condiţiile legii; obiectele ce servesc ca mijloc de probă, dacă nu sunt supuse confiscării, în condiţiile legii, pot fi restituite, chiar înainte de soluţionarea definitivă a procesului, persoanei căreia îi aparţin, în afară de cazul când prin această restituire s-ar putea stânjeni aflarea adevărului. Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată pune în vedere persoanei căreia i-au fost restituite obiectele că este obligată să le păstreze până la soluţionarea definitivă a cauzei.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS **1.** *Aplicabilitatea art. 6 din Convenţia europeană în procedura de anchetă având ca obiect percheziţia corporală a reclamantului.* Curtea trebuie să stabilească, în primul rând, dacă art. 6 din Convenţie cuprinde această etapă procedurală, dat fiind că, în temeiul dreptului intern, nu fusese formulată nicio acuzaţie penală faţă de persoana în cauză, acesta nefiind la momentul percheziţiei corporale nici învinuit, nici cercetat pentru săvârşirea vreunei infracţiuni. În această privinţă, trebuie reamintit că, în temeiul jurisprudenţei Curţii în materie penală, „acuzaţia" ar putea fi definită, în sensul art. 6 din Convenţie, ca o notificare oficială, emisă de autoritatea competentă, a acuzaţiei săvârşirii unei infracţiuni sau existenţa unor „repercusiuni importante asupra situaţiei" suspectului. În speţă, înainte de a proceda la percheziţia corporală a reclamantului, procurorul l-a informat de anumite fapte de care era acuzat, reclamantul putând deduce că era bănuit de comiterea infracţiunii de luare de mită. Prin urmare, această informaţie primită de reclamant chiar înainte de percheziţia sa corporală în procedura penală care a urmat, a avut „repercusiuni importante" asupra situaţiei sale, astfel încât acesta era „acuzat" de infracţiunea de luare de mită în sensul autonom al acestui termen în cadrul art. 6 din Convenţie. În consecinţă, art. 6 este aplicabil în speţă.

2. *Cu privire la necesitatea de a fi asistat de un avocat ales în timpul percheziţiei corporale.* În cauza *Salduz c. Turciei* Curtea a subliniat importanţa stadiului anchetei pentru pregătirea procesului şi necesitatea de a fi asistat de un avocat încă de la primul interogatoriu efectuat de poliţie, cu excepţia cazului

în care se demonstrează, faţă de împrejurările fiecărui caz, că este necesară restrângerea acestui drept. Sarcina avocatului constă în special în a face în aşa fel încât să se respecte dreptul oricărui acuzat de a nu se autoincrimina. Acest drept presupune ca, într-o cauză penală, acuzarea să încerce să îşi conceapă argumentaţia fără să recurgă la mijloace de probă obţinute prin constrângere sau presiuni, contrar voinţei acuzatului. În speţă, reclamantul s-a prezentat la sediul poliţiei din motive personale, aşa cum a precizat în procesul-verbal întocmit cu această ocazie. Percheziţia corporală a acestuia s-a efectuat în prezenţa martorilor, iar circumstanţele cauzei nu par să indice o limitare a libertăţii de acţiune a reclamantului dincolo de ceea ce impune o percheziţie corporală. De asemenea, Curtea acordă importanţă faptului că, în timpul percheziţiei reclamantului, organele de cercetare au strâns numai probe „materiale", axându-se numai pe prelevarea urmelor de substanţă fluorescentă găsite pe diferite obiecte aparţinând reclamantului şi pe întocmirea unui proces-verbal. În această privinţă, trebuie reamintit că dreptul de a nu se autoincrimina, în sine, nu se răsfrânge asupra informaţiilor care pot fi obţinute de la acuzat prin recurgerea la puteri coercitive, dar care există independent de voinţa suspectului, ca de exemplu, în prezenta speţă, urme de substanţă fluorescentă. Pe de altă parte, reclamantul a avut ocazia să formuleze obiecţiuni în procesul-verbal şi să ofere explicaţii pentru prezenţa sa la sediul poliţiei. De altfel, acesta a negat orice implicare în fapte. În plus, examinarea probelor materiale astfel strânse a fost înregistrată de autorităţi; aceste aspecte au fost prezentate reclamantului, au fost dezbătute de către părţi şi examinate de tribunalul militar în cadrul procedurii pe fond *(CEDO, hotărârea din 15 martie 2011, în cauza Begu c. României, parag. 137-141).*

§2. Percheziţia unui vehicul

- este procedeul probatoriu ce constă în examinarea exteriorului sau interiorului unui vehicul sau a unui alt mijloc de transport, ori a componentelor acestora când persoana căreia i s-a cerut să predea vreun obiect sau vreun înscris tăgăduieşte existenţa sau deţinerea acestora, precum şi ori de câte ori există indicii temeinice că efectuarea unei percheziţii este necesară pentru descoperirea şi strângerea probelor;

- potrivit NCPP în cazul în care există o suspiciune rezonabilă că prin efectuarea unei percheziţii a vehiculului vor fi descoperite urme ale infracţiunii, corpuri delicte ori alte obiecte ce prezintă importanţă pentru aflarea adevărului în cauză, *organele judiciare sau orice autoritate cu atribuţii în asigurarea ordinii şi securităţii publice* (de pildă, poliţia locală, jandarmeria etc.) *procedează la efectuarea acesteia*;

- pot efectua percheziţii ale vehiculelor în cazul în care există o suspiciune cu privire la săvârşirea unei infracţiuni, iar prin efectuarea percheziţiei pot fi descoperite urme ale infracţiunii, corpuri delicte sau orice alte obiecte în legătură cu infracţiunea: comandaţii de nave sau aeronave pentru infracţiunile săvârşite pe acestea, când navele şi aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor şi aeroporturilor; actele încheiate împreună cu mijloacele materiale de probă se înaintează organelor de

urmărire penală, de îndată ce nava sau aeronava ajunge în primul port sau aeroport românesc;

- organele inspecţiilor de stat, ale altor organe de stat, precum şi ale autorităţilor publice, instituţiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracţiunile care constituie încălcări ale dispoziţiilor şi obligaţiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii, organele de control şi cele de conducere ale autorităţilor administraţiei publice, ale altor autorităţi publice, instituţii publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracţiunile săvârşite în legătură cu serviciul de către cei aflaţi în subordinea ori sub controlul lor;

- potrivit NCPP, organele de ordine publică şi siguranţă naţională, pentru infracţiunile constatate în timpul exercitării atribuţiilor prevăzute de lege au dreptul de a face percheziţii ale vehiculelor în cazul în care infracţiunile pe care au competenţa de a le constata sunt flagrante;

- date fiind particularităţile acestui procedeu probatoriu, pentru efectuarea unei percheziţii a vehiculului nu este necesară emiterea prealabilă a unei ordonanţe ori a unui mandat de percheziţie, NCPP făcând referire numai la cazurile în care aceasta se efectuează;

- potrivit art. 92 alin. (1) lit. b) NCPP, avocatul suspectului sau inculpatului nu are dreptul să asiste la efectuarea percheziţiei vehiculului în cazul infracţiunilor flagrante;

- înainte de începerea percheziţiei, persoanei al cărei vehicul este percheziţionat i se solicită predarea de bunăvoie a obiectelor căutate; dacă obiectele căutate sunt predate, nu se mai efectuează percheziţia, cu excepţia cazului când se consideră util să se procedeze la aceasta, pentru căutarea altor obiecte sau urme;

- activităţile realizate cu ocazia efectuării percheziţiei vehiculului sunt consemnate într-un proces-verbal care constituie mijloc de probă;

- procesul-verbal de percheziţie a vehiculului trebuie să cuprindă:

a) numele şi prenumele persoanei al cărei vehicul este percheziţionat;

b) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a efectuat percheziţia;

c) enumerarea obiectelor găsite cu ocazia percheziţiei;

d) locul unde este încheiat;

e) data şi ora la care a început şi ora la care s-a terminat efectuarea percheziţiei, cu menţionarea oricărei întreruperi intervenite;

f) descrierea amănunţită a locului şi condiţiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracţiunii au fost descoperite şi ridicate, enumerarea şi descrierea lor amănunţită, pentru a putea fi recunoscute.

- procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de cel care îl încheie şi de persoana al cărei vehicul a fost percheziţionat; dacă persoana al cărei vehicul a fost percheziţionat nu poate sau refuză să semneze, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna;

- o copie a *procesului-verbal* se lasă persoanei al cărei vehicul a fost percheziţionat;

- obiectele ori înscrisurile ridicate cu ocazia percheziţiei vehiculului, care constituie mijloace de probă, sunt ataşate la dosar sau păstrate în alt mod, iar urmele săvârşirii infracţiunii se ridică şi sunt conservate; obiectele, înscrisurile şi urmele ridicate, care nu sunt ataşate la dosar, pot fi fotografiate. Fotografiile se vizează de organul de urmărire penală şi se ataşează la dosar; mijloacele materiale de probă se păstrează de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată la care se găseşte dosarul, până la soluţionarea definitivă a cauzei; obiectele care nu au legătură cu cauza se restituie persoanei căreia îi aparţin, cu excepţia celor care sunt supuse confiscării, în condiţiile legii; obiectele ce servesc ca mijloc de probă, dacă nu sunt supuse confiscării, în condiţiile legii, pot fi restituite, chiar înainte de soluţionarea definitivă a procesului, persoanei căreia îi aparţin, în afară de cazul când prin această restituire s-ar putea stânjeni aflarea adevărului. Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată pune în vedere persoanei căreia i-au fost restituite obiectele că este obligată să le păstreze până la soluţionarea definitivă a cauzei.

§3. Percheziţia domiciliară

3.1. Noţiune

- este procedeul probatoriu ce constă în cercetarea locuinţei unei persoane fizice, a sediului unei persoane juridice, sau a oricărui alt spaţiu, delimitat în orice mod, care aparţine sau este folosit de o persoană fizică sau juridică pentru descoperirea şi strângerea probelor cu privire la infracţiunea pentru care s-a început urmărirea penală, la conservarea urmelor săvârşirii infracţiunii sau la prinderea suspectului ori inculpatului;

- domiciliul are un sens autonom în NCPP, neavând aceeaşi semnificaţie cu noţiunea de „domiciliu" din Codul civil; *nu va constitui domiciliu* în sensul NCPP curtea neîmprejmuită a unei case, sau o lojă închiriată de o persoană pe durata unui spectacol la operă/teatru etc.;

- percheziţia domiciliară poate fi efectuată în domiciliul sau reşedinţa suspectului sau inculpatului, dar şi în alte locuinţe sau spaţii aparţinând unor alte persoane (de pildă, rude ale suspectului sau inculpatului, martori etc.);

- legiuitorul constituţional permite pătrunderea în locuinţa unei persoane fără consimţământul acesteia şi în următoarele situaţii: *(i)* executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătoreşti; *(ii)* înlăturarea unei primejdii privind viaţa, integritatea fizică sau bunurile unei persoane; apărarea securităţii naţionale sau a ordinii publice; *(iii)* prevenirea răspândirii unei epidemii; în toate aceste cazuri *nu se pot efectua* acte specifice percheziţiei domiciliare de către organele de urmărire penală care, pătrunzând în locuinţa unei persoane în scopurile enumerate mai sus, constată existenţa unor obiecte sau înscrisuri ce au legătură cu urmărirea penală, ingerinţa în dreptul la domiciliu reglementată de Constituţie fiind de strictă interpretare.

Ridicarea de obiecte conţinând droguri (o pungă ce conţinea canabis), descoperite de către lucrătorii de poliţie într-o locuinţă în urma unei sesizări pentru tulburarea liniştii publice, înainte de începerea urmăririi penale, este legală, fiind

efectuată cu respectarea dispoziţiilor C.proc.pen., şi nu constituie percheziţie domiciliară *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 5748/2004, www.scj.ro.)*.

3.2. Autorizarea percheziţiei domiciliare

a) condiţii: percheziţia domiciliară se poate dispune numai dacă există o suspiciune rezonabilă că prin realizarea acestui procedeu probatoriu pot fi descoperite, ridicate sau conservate probe cu privire la săvârşirea infracţiunii pentru care a fost începută urmărirea penală, iar obţinerea acestor probe este necesară (şi proporţională) pentru buna desfăşurare a procesului penal; de asemenea, este posibilă dispunerea percheziţiei domiciliare în scopul conservării urmelor săvârşirii infracţiunii, ori al prinderii suspectului ori inculpatului, precum şi în vederea identificării, căutării, localizării şi prinderii persoanelor date în urmărire;

- nu se poate dispune percheziţia domiciliară înainte de începerea urmăririi penale;

- pentru dispunerea percheziţiei domiciliare nu este necesar ca organul de urmărire penală să fi dispus, în prealabil, continuarea urmăririi penale faţă de suspect sau punerea în mişcare a acţiunii penale.

b) competenţa: poate fi dispusă numai de *judecătorul de drepturi şi libertăţi*, prin încheiere motivată, în cursul urmăririi penale, la cererea procurorului, sau în cursul judecăţii, *de instanţă*, din oficiu sau la cererea procurorului.

În cursul urmăririi penale, competenţa materială de a dispune efectuarea percheziţiei domiciliare aparţine *judecătorului de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală;

- potrivit NCPP *cererea procurorului prin care se solicită dispunerea unei percheziţii domiciliare trebuie să cuprindă:*

a) descrierea locului unde urmează a se efectua percheziţia, iar dacă sunt suspiciuni rezonabile privind existenţa sau posibilitatea transferării probelor, datelor sau persoanelor căutate în locuri învecinate, descrierea acestor locuri;

b) indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni sau cu privire la deţinerea obiectelor ori înscrisurilor ce au legătură cu o infracţiune;

c) indicarea infracţiunii, a probelor sau a datelor din care rezultă că în locul în care se solicită efectuarea percheziţiei se află suspectul ori inculpatul sau pot fi descoperite probe cu privire la săvârşirea infracţiunii ori urme ale săvârşirii infracţiunii;

d) numele, prenumele şi, dacă este necesar, descrierea suspectului sau inculpatului despre care se bănuieşte că se află în locul unde se efectuează percheziţia, precum şi indicarea urmelor săvârşirii infracţiunii ori a altor obiecte despre care se presupune că există în locul ce urmează a fi percheziţionat.

- procurorul înaintează cererea împreună cu dosarul cauzei judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează cererea prin care se solicită încuviinţarea efectuării percheziţiei domiciliare, în termen de 24 de ore, *în camera de consiliu, fără citarea părţilor. Participarea procurorului este obligatorie*;

- judecătorul dispune, prin încheiere, admiterea cererii, atunci când este întemeiată, şi încuviinţarea efectuării percheziţiei şi emite de îndată *mandatul de percheziţie*; întocmirea minutei este obligatorie;

- în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de NCPP pentru dispunerea percheziţiei domiciliare dispune, prin încheiere, respingerea cererii de efectuare a percheziţiei domiciliare; după respingerea primei cereri, o nouă cerere de percheziţie domiciliară formulată pentru aceleaşi motive şi în privinţa aceloraşi locuri este inadmisibilă, cu excepţia situaţiei în care, au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi, necunoscute la momentul soluţionării cererii anterioare de către judecător, când procurorul poate formula o nouă cerere de încuviinţare a efectuării percheziţiei domiciliare; procurorul poate să solicite emiterea unei noi autorizaţii de percheziţie pentru o altă durată dacă autorizaţia emisă anterior, când din motive operative, nu a fost utilizată în termenul pentru care a fost încuviinţat procedeul probatoriu;

- încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra cererii de încuviinţare a efectuării percheziţiei domiciliare nu este supusă căilor de atac, indiferent de soluţia adoptată.

În cursul judecăţii, competenţa materială de a autoriza efectuarea percheziţiei domiciliare aparţine judecătorului ce face parte din completul la care a fost repartizată aleatoriu cauza, care poate autoriza acest procedeu probatoriu; astfel, instanţa, din oficiu sau la cererea procurorului, poate dispune efectuarea unei percheziţii domiciliare în vederea punerii în executare a mandatului de arestare preventivă a inculpatului, precum şi în cazul în care există suspiciuni rezonabile că în locul unde se solicită efectuarea percheziţiei există mijloace materiale de probă ce au legătură cu infracţiunea ce face obiectul cauzei;

- instanţa se pronunţă cu privire la percheziţia domiciliară *în camera de consiliu, fără citarea părţilor. Participarea procurorului este obligatorie*;

- instanţa dispune, prin încheiere, admiterea cererii, atunci când este întemeiată, şi încuviinţarea efectuării percheziţiei şi emite de îndată *mandatul de percheziţie*. Întocmirea minutei este obligatorie;

- în cazul în care instanţa de judecată apreciază că nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de NCPP pentru dispunerea percheziţiei domiciliare dispune, prin încheiere, respingerea cererii de efectuare a percheziţiei domiciliare;

- *încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi/instanţei de judecată şi mandatul de percheziţie domiciliară* care se emite în baza încheierii trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanţei;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a emis mandatul de percheziţie;

d) perioada pentru care s-a emis mandatul, care nu poate depăşi 15 zile;

e) scopul pentru care a fost emis;

f) descrierea locului unde urmează a se efectua percheziţia sau, dacă este cazul, şi a locurilor învecinate acestuia;

g) numele sau denumirea persoanei la domiciliul, reşedinţa ori sediul căreia se efectuează percheziţia, dacă este cunoscută;

h) numele făptuitorului, suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;

i) descrierea făptuitorului, suspectului sau inculpatului despre care se bănuieşte că se află în locul unde se efectuează percheziţia, indicarea urmelor săvârşirii infracţiunii sau a altor obiecte despre care se presupune că există în locul ce urmează a fi percheziţionat;

j) menţiunea că mandatul de percheziţie poate fi folosit o singură dată;

k) semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

- constituie o încălcare a dispoziţiilor art. 8 din Convenţia europeană emiterea unor mandate de percheziţie domiciliară extrem de generale, în care nu se precizează nimic despre fapta anchetată, locurile care fac obiect al percheziţiei ori asupra bunurilor care trebuiau ridicate;

- mandatul de percheziţie poate fi folosit *numai o singură dată*, organul de urmărire penală având obligaţia de a mobiliza resursele umane şi materiale necesare pentru buna desfăşurare a procedeului probatoriu; dacă, ulterior, este necesară efectuarea unei noi percheziţii în aceeaşi loc, trebuie solicitată o nouă autorizaţie de percheziţie domiciliară;

- comandaţii de nave care investighează infracţiunile săvârşite pe acestea pe, timpul cât navele pe care le comandă se află în afara porturilor, pot verifica *lucrurile pe care pasagerul le are cu sine*, chiar dacă acestea se află în cabina privată a pasagerului [art. 62 alin. (1) NCPP].

3.3. Efectuarea percheziţiei domiciliare

- *în faza de urmărire penală*, percheziţia domiciliară se efectuează de procuror sau de organul de cercetare penală, însoţit, după caz, de lucrători operativi;

- *în faza de judecată*, în cazul în care instanţa de judecată a dispus efectuarea percheziţiei, mandatul este trimis procurorului pentru a lua măsuri în vederea efectuării percheziţiei; instanţa de judecată poate efectua personal percheziţia domiciliară *numai cu ocazia efectuării unei cercetări la faţa locului*;

- înainte de începerea percheziţiei, organul judiciar *se legitimează* şi *înmânează o copie a mandatului* emis de judecător persoanei la care se va efectua percheziţia, reprezentantului acesteia sau unui membru al familiei, iar, în lipsă, oricărei alte persoane cu capacitate deplină de exerciţiu care cunoaşte persoana la care se va efectua percheziţia şi, dacă este cazul, custodelui; în cazul percheziţiei efectuate la sediul unei persoane juridice, mandatul de percheziţie se înmânează reprezentantului acesteia sau, în lipsa reprezentantului, oricărei alte persoane cu capacitate deplină de exerciţiu care se află în sediu ori este angajat al persoanei juridice respective;

- *în mod excepţional, percheziţia poate începe fără înmânarea copiei mandatului de percheziţie*, fără solicitarea prealabilă de predare a persoanei sau a obiectelor, precum şi fără informarea prealabilă privind posibilitatea solicitării prezenţei unui avocat ori a unei persoane de încredere, în următoarele cazuri:

a) când este evident faptul că se fac pregătiri pentru acoperirea urmelor sau distrugerea probelor ori a elementelor ce prezintă importanţă pentru cauză;

b) dacă există suspiciunea că în spaţiul în care urmează a se efectua percheziţia se află o persoană a cărei viaţă sau integritate fizică este pusă în pericol;

c) dacă există suspiciunea că persoana căutată s-ar putea sustrage procedurii.

În toate aceste ipoteze de excepţie copia mandatului de percheziţie se înmânează de îndată ce este posibil.

- organele judiciare care efectuează percheziţia *pot folosi forţa, în mod adecvat şi proporţional, pentru a pătrunde într-un domiciliu:* a) dacă există motive temeinice pentru a anticipa rezistenţă armată sau alte tipuri de violenţă ori există un pericol cu privire la distrugerea probelor; b) în cazul unui refuz sau dacă nu a fost primit niciun răspuns la solicitările organelor judiciare de a pătrunde în domiciliu;

Nu se poate reţine comportamentul abuziv al organelor de urmărire penală aflate în posesia autorizaţiei de percheziţie care au procedat la spargerea uşii de acces a locuinţei unde urma să fie efectuată percheziţia, în condiţiile în care, deşi şi-au declinat calitatea oficială, inculpata a refuzat să le permită accesul în imobil *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2031/2003, www.scj.ro)*.

- persoanelor (fizice sau juridice) la care se efectuează percheziţia li se solicită, înainte de începerea percheziţiei, *predarea de bunăvoie* a persoanelor sau a obiectelor căutate. Percheziţia nu se mai efectuează dacă persoanele sau obiectele indicate în mandat sunt predate; în ipoteza în care organele judiciare decid efectuarea procedeului probatoriu, persoanelor (fizice sau juridice) la care se efectuează percheziţia li se aduce la cunoştinţă că au dreptul ca la efectuarea percheziţiei să participe un avocat. Dacă se solicită prezenţa unui avocat, începerea percheziţiei este amânată până la sosirea acestuia, *dar nu mai mult de două ore de la momentul la care acest drept este comunicat, luându-se măsuri de conservare a locului ce urmează a fi percheziţionat.* În cazuri excepţionale, ce impun efectuarea percheziţiei de urgenţă, sau în cazul în care avocatul nu poate fi contactat, percheziţia poate începe şi înainte de expirarea termenului de două ore;

- percheziţia domiciliară nu poate fi efectuată în timpul nopţii. Organele de urmărire penală pot pătrunde în domiciliul unei persoane în vederea efectuării percheziţiei între orele 6^{00}-20^{00}, cu excepţia situaţiei în care infracţiunea este flagrantă sau percheziţia urmează să se efectueze într-un local public. Percheziţia care este începută între orele 6^{00}-20^{00} poate fi continuată şi în timpul nopţii;

- în cazul în care este necesar, organele judiciare pot restricţiona libertatea de mişcare a persoanelor prezente sau accesul altor persoane în locul unde se efectuează percheziţia, pe durata efectuării acesteia;

- spre deosebire de vechiul Cod, NCPP prevede posibilitatea procurorului de a solicita că autorizarea percheziţiei şi în locurile învecinate în cazurile în care există suspiciuni rezonabile privind posibilitatea transferării probelor, datelor sau persoanelor căutate în acele locuri, descriind aceste locuri în referatul înaintat judecătorului de drepturi şi libertăţi; totuşi în cazul în care, în timpul efectuării percheziţiei, se constată că au fost transferate probe, date sau că persoanele căutate s-au ascuns în locuri învecinate, art. 158 alin. (3) NCPP stipulează că mandatul de percheziţie este valabil şi pentru aceste locuri, caz în care continuarea efectuării percheziţiei în această situaţie se încuviinţează de către procuror; în acest caz, persoanele la care urmează a se efectua, prin extindere, percheziţia sunt încunoştinţate despre efectuarea procedeului probatoriu;

- spre deosebire de vechiul Cod, potrivit NCPP, la efectuarea percheziţiei domiciliare nu mai este, în principiu, necesară prezenţa martorilor asistenţi; persoanei percheziţionate i se poate permite să fie asistată ori reprezentată de o persoană de încredere; când persoana la care se face percheziţia este reţinută ori arestată, va fi adusă la percheziţie. În cazul în care nu poate fi adusă, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, precum şi percheziţia domiciliară *se fac în prezenţa unui reprezentant ori martor asistent; deopotrivă, prezenţa unui martor asistent este necesară în cazul în care în spaţiul unde urmează a fi efectuată percheziţia nu se află nicio persoană;*

- organul judiciar care efectuează percheziţia are dreptul să deschidă, prin folosirea forţei, încăperile, spaţiile, mobilierul şi alte obiecte în care s-ar putea găsi obiectele, înscrisurile, urmele infracţiunii sau persoanele căutate, în cazul în care posesorul acestora nu este prezent sau nu doreşte să le deschidă de bunăvoie. La deschiderea acestora, organele judiciare ce efectuează percheziţia trebuie să evite daunele nejustificate;

- organul judiciar este obligat să se limiteze la ridicarea numai a obiectelor şi înscrisurilor care au legătură cu fapta pentru care se efectuează urmărirea penală. Obiectele sau înscrisurile a căror circulaţie ori deţinere este interzisă sau în privinţa cărora există suspiciunea că pot avea o legătură cu săvârşirea unei infracţiuni pentru care acţiunea penală se pune în mişcare din oficiu se ridică întotdeauna;

- în scopul respectării principiului loialităţii în administrarea probelor NCPP prevede că este interzisă efectuarea în acelaşi timp cu percheziţia a oricăror acte procedurale în aceeaşi cauză, care prin natura lor împiedică persoana la care se face percheziţia să participe la efectuarea acesteia, cu excepţia situaţiei în care se desfăşoară, în aceeaşi cauză, simultan, mai multe percheziţii;

- în vederea respectării dreptului la viaţă privată, organul judiciar trebuie să ia măsuri ca faptele şi împrejurările din viaţa personală a celui la care se efectuează percheziţia şi care nu au legătură cu cauza să nu devină publice;

- respectarea secretului profesional al avocatului nu poate constitui un impediment la efectuarea unei percheziţii domiciliare la cabinetul/societatea de avocatură şi nici la ridicarea acelor înscrisuri din care poate rezulta participarea avocatului ori a altor persoane la comiterea unei infracţiuni;

- după identificare, obiectele sau înscrisurile se prezintă persoanei de la care sunt ridicate şi persoanelor prezente, pentru a fi recunoscute şi a fi însemnate de către acestea spre neschimbare, după care se etichetează şi se sigilează; obiectele care nu pot fi însemnate ori pe care nu se pot aplica etichete şi sigilii se împachetează sau se închid, pe cât posibil împreună, după care se aplică sigilii; obiectele care nu pot fi ridicate se lasă în păstrarea celui la care se află sau a unui custode. Persoanei căreia i se lasă spre păstrare obiectele i se pune în vedere că are obligaţia de a le păstra şi conserva, precum şi de a le pune la dispoziţia organelor de urmărire penală, la cererea acestora;

- probele pentru analiză se iau cel puţin în dublu şi se sigilează;

- activităţile desfăşurate cu ocazia efectuării percheziţiei sunt consemnate într-un proces-verbal care trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) numărul şi data mandatului de percheziţie;

c) locul unde este încheiat;

d) data şi ora la care a început şi ora la care s-a terminat efectuarea percheziţiei, cu menţionarea oricărei întreruperi intervenite;

e) numele, prenumele, ocupaţia şi adresa persoanelor care au fost prezente la efectuarea percheziţiei, cu menţionarea calităţii acestora;

f) efectuarea informării persoanei la care se va efectua percheziţia cu privire la dreptul de a contacta un avocat care să participe la percheziţie;

g) descrierea amănunţită a locului şi condiţiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracţiunii au fost descoperite şi ridicate, enumerarea şi descrierea lor amănunţită, pentru a putea fi recunoscute; menţiuni cu privire la locul şi condiţiile în care suspectul sau inculpatul a fost prins;

h) obiecţiile şi explicaţiile persoanelor care au participat la efectuarea percheziţiei, precum şi menţiunile referitoare la înregistrarea audiovideo sau fotografiile efectuate;

i) menţiuni despre obiectele care nu au fost ridicate, dar au fost lăsate în păstrare;

j) menţiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

- locul în care se desfăşoară percheziţia, precum şi persoanele sau obiectele găsite pe parcursul percheziţionării pot fi fotografiate ori înregistrate audiovideo; înregistrarea audiovideo sau fotografiile efectuate sunt anexate procesului-verbal de percheziţie şi fac parte integrantă din acesta;

- procesul-verbal se semnează pe fiecare pagină şi la sfârşit de cel care îl încheie, de persoana la care s-a făcut percheziţia, de avocatul acesteia, dacă a fost prezent, precum şi de persoanele care au fost prezente la efectuarea percheziţiei; dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna;

- o copie de pe procesul-verbal se lasă persoanei la care s-a făcut percheziţia sau de la care s-au ridicat obiectele şi înscrisurile ori uneia dintre persoanele care au participat la percheziţie;

- NCPP stipulează o serie de particularităţi în cazul percheziţiei domiciliare efectuate la o autoritate publică, instituţie publică sau la alte persoane juridice de drept public, după cum urmează:

a) organul judiciar se legitimează şi înmânează o copie a mandatului de percheziţie reprezentantului autorităţii, instituţiei sau persoanei juridice de drept public;

b) percheziţia se efectuează în prezenţa reprezentantului autorităţii, instituţiei sau persoanei juridice de drept public ori a altei persoane cu capacitate deplină de exerciţiu;

c) o copie de pe procesul-verbal de percheziţie se lasă reprezentantului autorităţii, instituţiei sau persoanei juridice de drept public.

3.4. Măsuri cu privire la bunurile ridicate în urma percheziţiei domiciliare

- obiectele ori înscrisurile ridicate, care constituie mijloace de probă, sunt ataşate la dosar sau păstrate în alt mod, iar urmele săvârşirii infracţiunii se ridică şi sunt conservate; obiectele, înscrisurile şi urmele ridicate, care nu sunt ataşate la dosar, pot fi fotografiate. Fotografiile se vizează de organul de urmărire penală şi se ataşează la dosar;

- mijloacele materiale de probă se păstrează de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată la care se găseşte dosarul, până la soluţionarea definitivă a cauzei;

- metalele sau pietrele preţioase şi obiectele confecţionate cu acestea se depun la cea mai apropiată unitate bancară competentă;

- titlurile de valoare interne, obiectele de artă şi de muzeu, colecţiile de valoare se predau spre păstrare instituţiilor de specialitate;

- sumele de bani ridicate se consemnează la o unitate bancară pe numele suspectului, inculpatului sau al părţii responsabile civilmente, la dispoziţia organului de urmărire penală sau a instanţei;

- obiectele care nu au legătură cu cauza se restituie persoanei căreia îi aparţin, cu excepţia celor care sunt supuse confiscării, în condiţiile legii;

- obiectele ce servesc ca mijloc de probă, dacă nu sunt supuse confiscării, în condiţiile legii, pot fi restituite, chiar înainte de soluţionarea definitivă a procesului, persoanei căreia îi aparţin, în afară de cazul când prin această restituire s-ar putea stânjeni aflarea adevărului. Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată pune în vedere persoanei căreia i-au fost restituite obiectele că este obligată să le păstreze până la soluţionarea definitivă a cauzei.

§4. Percheziţia informatică

4.1. Noţiune

- prin percheziţie în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice se înţelege procedeul de cercetare, descoperire, identificare şi strângere a probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice,

realizat prin intermediul unor mijloace tehnice şi proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informaţiilor conţinute de acestea (de pildă, prelevarea probelor digitale – informaţii electronice cu valoare probatorie stocate sau transmise în format digital – cu privire la o infracţiune, conservarea prin copiere a datelor informatice care conţin urmele infracţiunii în cazul în care există pericolul pierderii ori modificării acestora etc.).

4.2. Condiţii

- percheziţia informatică se poate dispune numai dacă există o suspiciune rezonabilă că prin realizarea acestui procedeu probatoriu pot fi descoperite, ridicate sau conservate probe *aflate într-un sistem informatic sau pe un suport de stocare a datelor informatice* cu privire la săvârşirea infracţiunii pentru care a fost începută urmărirea penală, iar obţinerea acestor probe este necesară (şi proporţională) pentru buna desfăşurare a procesului penal;

- nu se poate dispune percheziţia informatică înainte de începerea urmăririi penale;

- pentru dispunerea percheziţiei informatice nu este necesar ca organul de urmărire penală să fi dispus, în prealabil, continuarea urmăririi penale faţă de suspect sau punerea în mişcare a acţiunii penale.

4.3. Autorizarea percheziţiei informatice

- ***în cursul urmăririi penale***, competenţa de a dispune percheziţia informatică aparţine *judecătorului de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală;

- procurorul înaintează cererea prin care se solicită încuviinţarea efectuării percheziţiei informatice împreună cu dosarul cauzei judecătorului de drepturi şi libertăţi; cererea se soluţionează în camera de consiliu, fără citarea părţilor. Participarea procurorului este obligatorie; judecătorul dispune prin încheiere admiterea cererii, atunci când aceasta este întemeiată, încuviinţarea efectuării percheziţiei informatice şi emite de îndată mandatul de percheziţie;

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi şi mandatul de percheziţie informatică trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanţei;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a emis mandatul;

d) perioada pentru care s-a emis mandatul şi în cadrul căreia trebuie efectuată activitatea dispusă;

e) scopul pentru care a fost emis;

f) sistemul informatic sau suportul de stocare a datelor informatice care urmează a fi percheziţionat, precum şi numele suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;

g) semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

- încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra cererii de încuviinţare a efectuării percheziţiei informatice nu este supusă căilor de atac;

- ***în cursul judecăţii***, percheziţia informatică se dispune de către *instanţă*, din oficiu sau la cererea procurorului, a părţilor ori a persoanei vătămate. Mandatul de efectuare a percheziţiei informatice dispuse de instanţă se comunică procurorului, care îl va pune în executare.

4.4. Punerea în executare a mandatului de percheziţie informatică[1]

- organele de urmărire penală trebuie să manifeste o deosebită atenţie cu ocazia efectuării percheziţiei informatice (inclusiv în ceea ce priveşte numărul sau dimen-

---

[1] În vederea evitării oricăror disfuncţionalităţi şi a asigurării fiabilităţii probelor, în ghidul introductiv pentru aplicarea dispoziţiilor legale referitoare la Criminalitatea Informatică al Ministerului Comunicaţiilor şi Tehnologia Informaţiei se arată că: „Procedura ridicării sistemelor informatice este următoarea:

Etapa 1: închiderea sistemului. Dacă sistemul a fost găsit închis în momentul pătrunderii investigatorilor, nu trebuie sub nici un motiv pornit. Se va proceda în continuare trecând la celelalte etape. Dacă sistemul a fost găsit deschis, el trebuie închis pentru a se putea proceda la ridicarea lui (*înainte de închiderea calculatorului se impune fotografierea ecranului* – n.n.). Pentru închiderea sistemului se pot folosi următoarele procedee: deconectarea de la alimentarea cu energie electrică; închiderea conform procedurii normale. Prima alternativă este de preferat în cazul în care investigatorul nu are cunoştinţe de informatică. Unele calculatoare dispun de surse de alimentare neinteruptibile (UPS). În acest caz, pe lângă deconectarea de la sistemul de alimentare cu energie electrică, trebuie oprit şi acest sistem. Deconectarea nu va produce, în cele mai multe cazuri, pierderea de date, dar poate evita ştergerea unor informaţii relevante, cum ar fi fişierele temporare, care se pot şterge în cadrul procesului normal de închidere a calculatorului. Cea de-a doua alternativă este de preferat atunci când calculatorul este conectat în reţea, sau atunci când investigatorul este asistat de o persoană ce are cunoştinţe asupra modului de funcţionare a sistemului respectiv, precum şi asupra procedurilor ce sunt folosite pentru închiderea lui.

Etapa a 2-a: etichetarea componentelor. În cazul în care se impune dezasamblarea fiecare componentă a sistemului trebuie etichetată înainte de modificarea configuraţiei în vederea ridicării probelor. În cazul cablurilor, se etichetează atât cablul, cât şi suporturile de unde a fost debranşat. În cazul existenţei unor suporturi care nu au conectate cabluri, este recomandabil ca să fie etichetate „neocupat". Se poate realiza şi o schiţă a componentelor, cu precizarea simbolurilor folosite pentru etichetare.

Etapa a 3-a: protejarea la modificare. Toate suporturile magnetice de stocare a datelor trebuie protejate împotriva modificării conţinutului lor. Unele tipuri de hard-discuri au contacte speciale care realizează protejarea la scriere. În cazul dischetelor, protejarea se va face prin mutarea martorului de permitere a modificărilor în poziţia „închis".

Etapa a 4-a: ridicarea propriu-zisă. Ridicarea probelor trebuie făcută cu multă grijă, evitându-se orice avariere a componentelor. Este recomandabilă împachetarea componentelor în ambalajul original, dacă acesta poate fi găsit, sau în ambalaj special ce asigură protecţia electrostatică a acestora. De asemenea, toate suporturile magnetice de stocare a datelor, vor fi ambalate şi sigilate în aşa fel încât accesul la ele nu este permis, până la desfacerea în laborator.

Transportarea probelor în laborator. Transportarea probelor reţinute trebuie făcută cu multă grijă, având în vedere fragilitatea lor. Este necesar să fie luate precauţiuni legate de protejarea faţă de şocuri fizice, umiditate, căldură şi mai ales de influenţa undelor electromag-

siunea sistemului informatic, natura reţelei – internet, reţea internă – etc.) pentru a păstra intact conţinutul de date al suporturilor de memorie, în scopul evitării alterării sau modificării probei digitale[1] stocate în computer sau în alt mediu de stocare a datelor informatice;

- în vederea executării percheziţiei dispuse, pentru asigurarea integrităţii datelor informatice stocate pe obiectele ridicate, procurorul dispune efectuarea de copii. Dacă ridicarea obiectelor care conţin datele informatice ar afecta grav desfăşurarea activităţii persoanelor care deţin aceste obiecte, procurorul poate dispune efectuarea de copii, care servesc ca mijloc de probă. Copiile se realizează cu mijloace tehnice şi proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informaţiilor conţinute de acestea;

- extragerea fizică sau logică (bazată pe fişierele de sistem, prin care sunt identificate şi recuperate date din fişierele active, şterse sau din spaţiul nealocat) a datelor

---

netice. În legătură cu acest din urmă aspect trebuie evitată plasarea echipamentelor în apropierea surselor de radiaţii electromagnetice, cum ar fi aparate de fax, copiatoare, staţii radio, telefoane celulare. Este recomandabilă măsurarea cu instrumente speciale a câmpului electromagnetic în spaţiile unde sunt depozitate echipamentele ridicate.

Analiza probelor. Odată aduse în laborator, componentele trebuie asamblate pentru a reconstitui sistemul original. Pentru aceasta se vor folosi fotografiile sau casetele video filmate înainte de ridicarea probelor, respectându-se conexiunile originale, precum şi informaţiile obţinute de la martori în legătură cu practicile de utilizare a sistemului informatic respectiv. Primul pas în analiza probelor de natură electronică este legat de necesitatea asigurării veridicităţii lor. Pentru a putea dovedi veridicitatea probelor, este necesară ambalarea şi sigilarea acestora în modul amintit mai sus. Primul pas în asigurarea protecţiei împotriva modificării datelor din sistemele informatice trebuie făcut chiar în timpul percheziţiei, prin luarea măsurilor de protejare fizică la scriere a mediilor de stocare. Se recomandă ca analiza criminalistică a conţinutului discului să se realizeze pe o copie fidelă a discului original, realizată în laborator cu ajutorul unor programe şi dispozitive speciale. Procedeul nu presupune doar copierea tuturor fişierelor aflate pe disc, ci a întregului conţinut al discului, sector cu sector, inclusiv fişierele temporare, fişierele de schimb, fişierele şterse, chiar informaţia aflată pe porţiunile avariate ale discului etc. O asemenea copiere de această natură se realizează cu ajutorul unor programe speciale. Se recomandă realizarea a două copii, pe una dintre ele realizându-se analiza propriu-zisă, cealaltă fiind o copie de rezervă. Copierea trebuie realizată după un procedeu demn de încredere. Pentru a putea avea această caracteristică, copierea trebuie: să asigure posibilitatea verificării de către terţi; instanţa de judecată sau partea adversă trebuie să poată să verifice acurateţea copiei realizate; să aibă ca rezultat copii sigure, ce nu pot fi falsificate.

Este recomandată consemnarea detaliată a întregului proces de copiere, indicând echipamentele, programele şi mediile de stocare utilizate. Păstrarea în siguranţă a probelor se realizează în primul rând prin copierea conţinutului sistemelor informatice originale, şi desfăşurarea investigaţiei criminalistice asupra unei copii de lucru, având aceleaşi caracteristici cu originalul. Ca o metodă de siguranţă în plus, se poate realiza autentificarea matematică a conţinutului unui mediu de stocare, fie el hard-disc sau dischetă, mediu optic etc. Acest procedeu constă în realizarea prin procedee matematice a unei imagini a mediului de stocare respectiv, imagine ce poate servi ca referinţă în cazul în care este contestată integritatea acestuia. Autentificarea se realizează cu ajutorul unor programe speciale ce oferă un grad de siguranţă de 1 la câteva milioane".

[1] Spre exemplu, atingerea tastaturii sau a mouse-ului unui computer deschis sau o încercare de examinare a hard-ului calculatorului poate conduce la alterarea probelor digitale.

informatice se realizează de pe copia dispozitivului de stocare. Astfel pot fi obţinute baze de date, corespondenţa e-mail, discuţiile tip chat, programele folosite etc.;

- este recomandabil ca organele de urmărire penală să procedeze la efectuarea de copii în dublu exemplar, astfel încât un exemplar să poată fi sigilat (proba martor), iar celălalt să fie utilizat pentru a fi extrase datele pe care le conţine;

- suporturile de memorie pe care se copiază datele sau plicurile sigilate în care acestea sunt păstrate trebuie semnate de către persoanele prezente la percheziţie. Totodată, pe plicul sigilat trebuie să se facă menţiunea despre locul şi timpul când au fost efectuate actele de procedură în scopul asigurării unicităţii probei digitale;

- organele de urmărire penală trebuie să ia măsuri ca percheziţia informatică să fie efectuată fără ca faptele şi împrejurările din viaţa personală a celui la care se face percheziţia să devină, în mod nejustificat, publice;

- datele informatice identificate cu caracter secret se păstrează în condiţiile legii;

- în cazul în care, cu ocazia efectuării percheziţiei unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, se constată că datele informatice căutate sunt cuprinse într-un alt sistem informatic ori suport de stocare a datelor informatice şi sunt accesibile din sistemul sau suportul iniţial, procurorul dispune, de îndată, conservarea, copierea datelor informatice identificate şi va solicita de urgenţă completarea mandatului de percheziţie informatică;

- percheziţia în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice se efectuează în prezenţa suspectului ori a inculpatului, căruia i se aduce la cunoştinţă că are dreptul ca la efectuarea percheziţiei să participe un avocat. Dacă se solicită prezenţa unui avocat, începerea percheziţiei este amânată până la sosirea acestuia, dar nu mai mult de două ore de la momentul la care acest drept este comunicat, luându-se măsuri de conservare a locului ce urmează a fi percheziţionat. În cazuri excepţionale, ce impun efectuarea percheziţiei de urgenţă, sau în cazul în care avocatul nu poate fi contactat, percheziţia poate începe şi înainte de expirarea termenului de două ore. De asemenea, persoanei percheziţionate i se va permite să fie asistată ori reprezentată de o persoană de încredere;

- potrivit NCPP percheziţia în sistem informatic ori a unui suport de stocare a datelor informatice se efectuează de un specialist care funcţionează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora, în prezenţa procurorului sau a organului de cercetare penală;

- în urma efectuării percheziţiei informatice se întocmeşte un proces-verbal care trebuie să cuprindă:

a) numele persoanei de la care a fost ridicat sistemul informatic sau suporturile de stocare a datelor informatice ori numele persoanei al cărei sistem informatic este cercetat;

b) numele persoanei care a efectuat percheziţia;

c) numele persoanelor prezente la efectuarea percheziţiei;

d) descrierea şi enumerarea sistemelor informatice ori suporturilor de stocare a datelor informatice faţă de care s-a dispus percheziţia;

e) descrierea şi enumerarea activităţilor desfăşurate;

f) descrierea şi enumerarea datelor informatice descoperite cu ocazia percheziţiei;

g) semnătura sau ştampila persoanei care a efectuat percheziţia;

h) semnătura persoanelor prezente la efectuarea percheziţiei.

Secţiunea a 17-a. Metode speciale de supraveghere sau cercetare

- spre deosebire de vechiul Cod de procedură penală, NCPP s-a preocupat îndeaproape de respectarea exigenţelor de previzibilitate şi accesibilitate ale reglementării, aşa cum acestea au fost prezentate mai sus cu referire la jurisprudenţa europeană. În plus, noul Cod a grupat în cuprinsul aceluiaşi capitol majoritatea metodelor speciale de cercetare şi supraveghere care anterior erau prevăzute atât de vechiul Cod, cât şi de diferite legi speciale (de pildă, în Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenţei în exercitarea demnităţilor publice, a funcţiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancţionarea corupţiei[1], Legea nr. 508/2004 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea în cadrul Ministerului Public a Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism (DIICOT)[2] Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie[3], respectiv art. 15 din Legea nr. 39/2003 privind prevenirea şi combaterea criminalităţii organizate[4]], în vreme ce Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale[5], a abrogat dispoziţiile din legile speciale pentru ca, odată cu intrarea în vigoare a NCPP să existe o abordare legislativă structurată şi unitară în această materie;

- potrivit art. 138 alin. (1) NCPP constituie *metode speciale de supraveghere sau cercetare* următoarele:

a) interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanţă;

b) accesul la un sistem informatic;

c) supravegherea video, audio sau prin fotografiere;

d) localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice;

e) obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane;

f) reţinerea, predarea sau percheziţionarea trimiterilor poştale;

g) utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor;

h) participarea autorizată la anumite activităţi;

i) livrarea supravegheată;

---

[1] M.Of. nr. 279 din 21 aprilie 2003, cu modificările şi completările ulterioare.
[2] M.Of. nr. 1089 din 23 noiembrie 2004, cu modificările şi completările ulterioare.
[3] M.Of. nr. 219 din 18 mai 2000, cu modificările şi completările ulterioare.
[4] M.Of. nr. 50 din 29 ianuarie 2003, cu modificările şi completările ulterioare.
[5] M.Of. nr. 515 din 14 august 2013 cu modificările şi completările ulterioare.

j) obţinerea datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, altele decât conţinutul comunicaţiilor, reţinute de către aceştia în temeiul legii speciale privind reţinerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi de furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului.

- metodele speciale de supraveghere de la lit. a)-e) poartă denumirea autonomă de *supraveghere tehnică.*

§1. Supravegherea tehnică

Constituie ***supraveghere tehnică*** utilizarea uneia dintre următoarele metode: interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanţă; accesul la un sistem informatic; supravegherea video, audio sau prin fotografiere; localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice; obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane.

1.1. Noţiuni

1. Interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui tip de comunicare reprezintă interceptarea, accesul, monitorizarea, colectarea sau înregistrarea comunicărilor efectuate *prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare*;

- astfel, cu ajutorul unor mijloace tehnice, pe de o parte, sunt surprinse şi luate sub control convorbirile sau comunicările private efectuate *prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare* de către o anumită persoană şi, pe de altă parte, este stocat fidel pe un suport conţinutul convorbirii ori comunicării interceptate, astfel încât să permită ascultarea, vizualizarea şi redarea ulterioară exactă a acestuia;

- pentru realizarea interceptării comunicărilor este utilizată o gamă variată de sisteme, echipamente şi dispozitive, fiecare particularizat în raport de tipul de comunicare interceptat (spre exemplu, în cazul convorbirilor telefonice sunt cunoscute metodele interceptării prin derivare, prin releu, prin inducţie, prin sisteme radio, prin scanare; pentru interceptarea convorbirilor purtate nemijlocit se folosesc diferite tipuri de microfoane cu fir, microemiţătoare disimulate ori sistemele direcţionale optice; totalitatea aparaturii necesare desfăşurării operaţiunii este cunoscută sub denumirea specifică de „tehnică operativă");

- înregistrarea comunicărilor constituie o activitate subsecventă interceptării, sub aspectul succesiunii lor în timp, ce are ca premisă absolut necesară interceptarea;

- în cazul în care se procedează la înregistrarea convorbirilor purtate nemijlocit de anumite persoane în spaţiile publice sau private, procedeul probatoriu folosit nu va fi interceptarea comunicaţiilor, ci supravegherea video sau audio.

2. Accesul la un sistem informatic reprezintă pătrunderea într-un sistem informatic [sau într-o parte a acestuia (de pildă, accesarea e-mailului)] sau într-un mijloc de stocare a datelor informatice fie direct, fie de la distanţă, prin intermediul

unor programe specializate ori prin intermediul unei reţele, în scopul de a identifica probe[1];

- accesul presupune cercetarea resurselor sistemului informatic, în scopul descoperirii de informaţii sau pentru obţinerea reprezentării sistemului;

- pătrunderea se efectuează fie la locul unde se află sistemul sau suportul accesat, fie de la distanţă prin intermediul unor softuri speciale în condiţii de confidenţialitate. Accesul fizic se desfăşoară în locul în care se află sistemul informatic sau mijlocul de stocare a datelor informatice. Accesul de la distanţă se realizează prin intermediul unei reţele de comunicaţii, utilizându-se soft-uri specializate;

- accesul într-un sistem informatic se realizează de către organele de urmărire penală, cu sprijinul unor persoane specializate, care sunt obligate să păstreze secretul operaţiunii efectuate;

- în practică procedeul probatoriu este utilizat pentru accesarea sistemelor informatice în care sunt stocate e-mail-urile. Odată cu accesarea sistemului informatic organele de urmărire penală pot: realiza şi conserva copii[2] ale datelor informatice identificate; suprima accesarea acestor date ori îndepărta aceste date din sistemul informatic. Organele de urmărire penală trebuie să ia măsuri ca accesul într-un sistem informatic să fie efectuat fără ca faptele şi împrejurările din viaţa personală a celui la care se efectuează accesul să devină, în mod nejustificat, publice;

- prin *sistem informatic* se înţelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relaţie funcţională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic;

- prin *date informatice* se înţelege orice reprezentare de fapte, informaţii sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcţii de către un sistem informatic.

3. Prin supraveghere video, audio sau prin fotografiere se înţelege fotografierea persoanelor, observarea sau înregistrarea conversaţiilor, mişcărilor ori a altor activităţi ale acestora;

- nu prezintă importanţă dacă persoanele supravegheate se află în spaţii publice sau private (de pildă, pe strada din faţa casei, în parcarea subterană a locuinţei, în biroul amenajat în cadrul locuinţei etc.);

- prin acest procedeu probatoriu pot fi autorizate: activităţile de filaj, monitorizarea şi înregistrarea conversaţiilor ambientale purtate în public sau spaţii private, înregistrarea de imagini din spaţii publice sau private etc.;

---

[1] Spre deosebire de *accesul într-un sistem informatic, percheziţia informatică* este un procedeu probatoriu ce constă în cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, în vederea descoperirii şi strângerii probelor necesare soluţionării cauzei (prelevarea probelor digitale – informaţii electronice cu valoare probatorie stocate sau transmise în format digital – cu privire la o infracţiune, conservarea prin copiere a datelor informatice care conţin urmele infracţiunii în cazul în care există pericolul pierderii ori modificării acestora etc.).

[2] Copiile trebuie realizate cu mijloace tehnice şi proceduri adecvate de natură să asigure integritatea informaţiilor conţinute de acestea.

- înregistrarea conversaţiilor purtate în mediul ambiental de anumite persoane intră tot în sfera acestui procedeu probatoriu, interceptarea vizând numai convorbirile purtate mijlocit printr-un mijloc de comunicare.

4. Prin localizare sau urmărire prin mijloace tehnice se înţelege folosirea unor dispozitive care determină locul unde se află persoana sau obiectul la care sunt ataşate;

- prin acest procedeu probatoriu se poate ajunge la determinarea locului sau a itinerariului unei persoane prin mijloace tehnice (de pildă, prin montarea pe autoturismul acestuia a unei balize care să determine în permanenţă locul unde se află făptuitorul).

5. Prin obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane se înţelege:

a) operaţiunile prin care se asigură cunoaşterea conţinutului tranzacţiilor financiare şi al altor operaţiuni *efectuate (indiferent de perioada de timp anterioară în care au fost efectuate*[1]*) sau care urmează să fie efectuate* prin intermediul unei instituţii de credit ori al altei entităţi financiare;

b) obţinerea de la o instituţie de credit sau de la altă entitate financiară de înscrisuri ori informaţii aflate în posesia acesteia referitoare la tranzacţiile sau operaţiunile unei persoane.

- acest procedeu probatoriu reprezintă, în materia tranzacţiilor financiare, echivalentul înregistrărilor convorbirilor telefonice sau al conservării ori reţinerii datelor informatice;

- reprezintă un procedeu probatoriu distinct de cel al obţinerii de date privind situaţia financiară a unei persoane (art. 153 NCPP), care nu constituie o măsură de supraveghere tehnică, ci doar o metodă specială de cercetare ce poate fi solicitată de procuror cu încuviinţarea prealabilă a judecătorului de drepturi şi libertăţi, care constă doar în obţinerea de la o instituţie de credit sau de la oricare instituţie care deţine date privind situaţia financiară a unei persoane a comunicării *doar a datelor privind existenţa şi conţinutul conturilor şi a altor situaţii financiare* ale unei persoane (la momentul solicitării), nu şi a conţinutului tranzacţiilor financiare şi al altor operaţiuni *efectuate în trecut (indiferent de perioada de timp în care au fost efectuate) sau care urmează să fie efectuate în viitor, pe perioada autorizată.*

1.2. Condiţii

- pentru a se putea dispune supravegherea tehnică trebuie îndeplinite următoarele *condiţii*:

a) să fi fost începută urmărirea penală;

- potrivit NCPP supravegherea tehnică poate fi dispusă numai după începerea urmăririi penale, care, în condiţiile noii codificări, presupune începerea etapei de investigare a faptelor;

---

[1] De pildă, tranzacţiile financiare efectuate în ultimii cinci ani anteriori momentului sesizării judecătorului de drepturi şi libertăţi.

- nu este necesar pentru dispunerea măsurii supravegherii tehnice ca procurorul să fi dispus continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect.

b) să existe o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale prevăzute de NCP și de legi speciale, a unei infracțiuni de trafic de droguri, de trafic de arme, de trafic de persoane, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede ori alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, contra patrimoniului, de șantaj, de viol, de lipsire de libertate, de evaziune fiscală, a unei infracțiuni de corupție sau a unei infracțiuni asimilate infracțiunilor de corupție, a unei infracțiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, a unei infracțiuni care se săvârșește prin sisteme informatice sau mijloace de comunicații electronice ori a unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii ***de 5 ani sau mai mare****;*

- în privința autorizării ingerinței în cazul existenței unei suspiciuni cu privire la pregătirea unei infracțiuni, legiuitorul român a dat eficiență principiilor *anchetei pro-active* ce cunosc o largă aplicare și în alte sisteme de drept (de exemplu, sistemul procedural penal italian sau cel belgian, francez, olandez) și care nu sunt incompatibile cu drepturile garantate de art. 6 sau de art. 8 din Convenția europeană. Această formă de anchetă poate fi definită drept ansamblul investigațiilor ce utilizează, cel mai adesea, tehnici speciale pentru prevenirea comiterii probabile de infracțiuni sau pentru descoperirea infracțiunilor deja comise, dar nedescoperite încă;

- referitor la datele ce trebuie să existe *în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni*, legiuitorul român a dat eficiență principiilor *anchetei reactive,* fără să facă însă vreo referire cu privire la formele infracțiunii. Cu toată imperfecțiunea reglementării, consider că, în raport de necesitatea asigurării proporționalității ingerinței cu scopul urmărit, autorizarea trebuie permisă numai în cazurile în care există o suspiciune rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune, o tentativă pedepsibilă la o infracțiune sau acte preparatorii asimilate tentativei pedepsibile, fiind consacrat, de această dată, caracterul *reactiv al anchetei*, ce presupune efectuarea investigațiilor după săvârșirea infracțiunii;

- *în mod excepțional, procurorul,* la cererea motivată a persoanei vătămate, poate solicita judecătorului autorizarea interceptării și înregistrării convorbirilor ori comunicărilor efectuate *de aceasta* prin telefon sau orice mijloc electronic de comunicare, indiferent de natura și gravitatea infracțiunii ce formează obiectul cercetării;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea a apreciat că monitorizarea prin GPS precum și utilizarea în procesul penal a datelor astfel obținute constituie o ingerință în dreptul la viață privată a reclamantului. Însă, în speță, ingerința este justificată de existența unor garanții suficiente oferite de dreptul german, în special prin faptul că această supraveghere nu poate fi dispusă decât cu privire la persoane suspectate de comiterea unor infracțiuni grave *(CEDO, hotărârea din 2 septembrie 2010, cauza Uzun c. Germaniei).*

c) măsura să fie proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor ori a probelor ce urmează a fi obţinute sau gravitatea infracţiunii;

- astfel, a fost reglementat *principiul proporţionalităţii* măsurii supravegherii tehnice cu restrângerea dreptului la viaţă privată, prin raportare la particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute sau gravitatea infracţiunii; în acelaşi sens art. 5 din Recomandarea (2005) 10 a Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei privind „tehnicile speciale de investigare" în legătură cu infracţiuni grave, inclusiv acte de terorism prevede că, în vederea garantării principiului proporţionalităţii, la momentul în care se dispune utilizarea „tehnicilor speciale", această utilizare trebuie evaluată în funcţie de gravitatea infracţiunilor şi ţinând cont de caracterul intruziv al tehnicii utilizate.

d) probele nu ar putea fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

- este consacrat astfel *principiul subsidiarităţii*, reliefând caracterul de excepţie al ingerinţei în dreptul la viaţă privată, în vederea asigurării echitabilităţii procedurii, prin evitarea ca o parte însemnată a probaţiunii ce se efectuează într-o cauză să constea în măsuri de supraveghere tehnică;

- măsurile de supraveghere tehnică pot fi dispuse numai dacă alte procedee probatorii sau mijloace de probă a căror administrare nu presupune o ingerinţă atât de gravă în viaţa privată, nu sunt de natură să contribuie eficient la prevenirea sau descoperirea unei infracţiuni, la stabilirea situaţiei de fapt, identificarea sau localizarea participanţilor ori la desfăşurarea cu celeritate a urmăririi penale (spre exemplu, în cazul în care au fost folosite deja, însă fără succes, alte procedee probatorii sau dacă este probabil că folosirea unor asemenea procedee nu ar fi eficientă, ori dacă folosirea altor procedee ar periclita conservarea probelor etc.);

- NCPP nu prevede nicio limitare cu privire la persoanele care pot fi supuse supravegherii tehnice; în cazul interceptării comunicaţiilor, în principiu, măsura se poate dispune cu privire la orice persoană, sau chiar cu privire la un anumit număr de telefon (de pildă, cel aferent unei cartele pre-pay), la un anumit telefon (identificat după seria IMEI[1]) sau la un anumit sistem informatic ori de comunicaţii, chiar dacă utilizatorul acestora nu este cunoscut;

- NCPP stipulează şi *o limită* în materia supravegherii tehnice în vederea garantării dreptului la apărare. Astfel, *raportul dintre avocat şi persoana pe care o asistă sau o reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice.* Această dispoziţie trebuie interpretată în sensul că, pe de o parte, nu se poate dispune *ab initio* supravegherea tehnică a raportului dintre avocat şi partea pe care o reprezintă, iar, pe de altă parte, în cazul în care în mod accidental au fost supuse supravegherii tehnice aceste raporturi (de exemplu, în situaţia în care nu s-a putut stabili în funcţie de numerele de telefon utilizate că este vorba de o convorbire avocat-client), acestea nu

[1] International Mobile Equipment Identity (IMEI) reprezintă codul unic de identificare a unui telefon mobil („CNP-ul"telefonului).

pot fi redate în cadrul unui proces-verbal pentru a fi folosite ca mijloc de probă, impunându-se *distrugerea lor imediată*;

- potrivit art. 89 alin. (2) NCPP persoana reţinută sau arestată are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidenţialitatea comunicărilor, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei; dacă, totuşi, se procedează la înregistrarea acestor convorbiri, probele astfel opţiune *se exclud*;

- *ca excepţie, măsura supravegherii tehnice poate viza şi raportul dintre avocat şi clientul său* dacă există date că avocatul săvârşeşte ori pregăteşte săvârşirea unei infracţiuni contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de legi speciale, a unei infracţiuni de trafic de droguri, de trafic de arme, de trafic de persoane, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede ori alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, contra patrimoniului, de şantaj, de viol, de lipsire de libertate, de evaziune fiscală, a unei infracţiuni de corupţie sau a unei infracţiuni asimilate infracţiunilor de corupţie, a unei infracţiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, a unei infracţiuni care se săvârşeşte prin sisteme informatice sau mijloace de comunicaţii electronice ori a unei infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare; prin urmare, supravegherea tehnică nu se poate dispune pentru a fi descoperite aceste date, ci ele trebuie să existe la momentul în care se dispune procedeul probatoriu;

- dacă, pe parcursul sau după executarea măsurii, rezultă că activităţile de supraveghere tehnică au vizat şi raporturile dintre avocat şi suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, probele obţinute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror. Judecătorul care a dispus măsura este informat, de îndată, de către procuror. Atunci când apreciază necesar, judecătorul dispune informarea avocatului.

1.3. Procedura autorizării

- supravegherea tehnică poate fi dispusă în cursul urmăririi penale la cererea procurorului, *de judecătorul de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea;

- spre deosebire de vechiul Cod, NCPP stabileşte posibilitatea ca orice judecător din cadrul instanţei, atunci când îndeplineşte funcţia de judecător de drepturi şi libertăţi, să se pronunţe cu privire la încuviinţarea supravegherii tehnice, iar nu doar preşedintele instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau al instanţei corespunzătoare în grad acesteia, în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul sau, în lipsa preşedintelui, judecătorul desemnat de acesta;

- cererea (referatul) trebuie formulată de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală şi trebuie să cuprindă: indicarea măsurilor de supraveghere tehnică care se solicită a fi dispuse, numele sau alte date de identificare a persoanei împotriva căreia se dispune măsura, dacă sunt cunoscute, indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni

pentru care se poate dispune măsura, indicarea faptei şi a încadrării juridice, iar, în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere, dacă se solicită şi încuviinţarea ca organele de urmărire penală să pătrundă în spaţii private indicate pentru a activa sau a dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice, motivarea caracterului proporţional şi subsidiar al măsurii;

- potrivit art. 140 alin. (2) teza finală NCPP procurorul trebuie să înainteze dosarul judecătorului de drepturi şi libertăţi. Acest articol trebuie coroborat cu dispoziţiile art. 287 alin. (2) NCPP potrivit căruia, în cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi (...) în vederea soluţionării propunerilor ori cererilor formulate în cursul urmăririi penale, va înainta copii numerotate şi certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată. Organul de urmărire penală păstrează originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale;

- cererea prin care se solicită încuviinţarea supravegherii tehnice se soluţionează în aceeaşi zi, în camera de consiliu, fără citarea părţilor; participarea procurorului este obligatorie;

- în cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune, prin încheiere, admiterea cererii procurorului şi emite de îndată mandatul de supraveghere tehnică *pe o durată de cel mult 30 de zile. Întocmirea minutei este obligatorie*;

Încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi şi mandatul trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanţei;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a dat încheierea şi a emis mandatul;

d) indicarea măsurii concrete încuviinţate;

e) perioada şi scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii de supraveghere tehnică ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) indicarea, în cazul în care este necesar faţă de natura măsurii încuviinţate, a elementelor de identificare a fiecărui telefon, a punctului de acces la un sistem informatic, a oricăror date cunoscute pentru identificarea căii de comunicare sau a numărului de cont;

h) în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spaţii private, menţiunea privind încuviinţarea solicitării ca organele de urmărire penală să pătrundă în spaţii private pentru a activa sau dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice;

i) semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

- atunci când judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu sunt îndeplinite condiţiile legale dispune, prin încheiere, respingerea cererii de încuviinţare a măsurii supravegherii tehnice; în acest caz o nouă cerere de încuviinţare a aceleiaşi măsuri poate fi formulată numai dacă au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi,

necunoscute la momentul soluționării cererii anterioare de către judecătorul de drepturi și libertăți;

- încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra măsurilor de supraveghere tehnică *nu este supusă căilor de atac*;

- mandatul de supraveghere tehnică poate fi *prelungit, pentru motive temeinic justificate* (menținerea temeiurilor inițiale ce au fost avute în vedere la dispunerea autorizării, dar și necesitatea obținerii de noi informații sau a tuturor informațiilor necesare ori a eșecului înregistrat în încercarea de a obține unele informații), de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă, la cererea motivată a procurorului, *fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile; spre deosebire de vechiul Cod, NCPP nu mai prevede instituția reînnoirii mandatului de supraveghere tehnică după expirarea acestuia, ceea ce conduce la următoarele două concluzii:*

a) pentru a se dispune prelungirea supravegherii tehnice este necesar ca mandatul anterior să nu își fi încheiat încă efectele;

b) în cazul în care mandatul de supraveghere tehnică emis/prelungit anterior și-a încetat efectele, iar durata maximală a supravegherii tehnice nu a fost atinsă încă în cauză, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi și libertăți emiterea unui nou mandat de supraveghere tehnică în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 139 NCPP, iar nu prelungirea mandatului de supraveghere tehnică ale cărui efecte au încetat anterior.

- în cazul în care se solicită prelungirea mandatului de supraveghere tehnică, judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac; întocmirea minutei este obligatorie;

Durata totală a măsurilor de supraveghere tehnică, *cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă*, nu poate depăși, în aceeași cauză, ***6 luni***; este posibilă în aceeași cauză și cu privire la același persoană obținerea unei noi autorizații de interceptare, chiar și după depășirea limitei de 6 luni, dar pentru o altă faptă (de pildă, după începerea urmăririi penale pentru săvârșirea infracțiunii de luare de mită și dispunerea interceptării convorbirilor telefonice pentru o durată de 6 luni, se constată că există date și indicii temeinice cu privire la săvârșirea de către aceeași persoană a unei infracțiuni de trafic de influență; pentru această ultimă infracțiune se poate solicita și obține o nouă autorizare de interceptare a convorbirilor inculpatului);

- ca excepție, față de caracterul extrem de intrusiv în viața privată, *măsura supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spații private, nu poate fi dispusă în aceeași cauză cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă pe o perioadă mai mare **120 de zile**; însă, dacă măsura supravegherii video, audio sau prin fotografiere privește spații publice, poate fi dispusă în aceeași cauză cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă pe o perioadă de cel mult 6 luni*;

- termenele prevăzute de lege pentru luarea sau prelungirea (inclusiv durata maximă) măsurii supravegherii tehnice sunt reglementate de lege pentru a apăra drepturi extraprocesuale, cum este dreptul la viață privată. Prin urmare, dispozițiile

art. 271 NCPP, care reglementează modul de calcul al *termenelor substanţiale*, se aplică şi în acest domeniu, termenele calculându-se pe zile pline;

- *ca excepţie, în caz de urgenţă*, când întârzierea obţinerii mandatului de supraveghere tehnică din partea judecătorului ar conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranţa persoanei vătămate, a martorului sau membrilor familiilor acestora, NCPP a prevăzut posibilitatea ca *procurorul să poată autoriza*[1], *pe o durată de maximum 48 de ore (de pildă, în ipoteza în care membrii unei grupări infracţionale organizate decid intempestiv să îşi schimbe telefoanele şi cartele pe care le foloseau pentru a comunica şi să ţină legătura între ei pentru finalizarea activităţii infracţionale prin intermediul noilor numere de telefon; ori în ipoteza în care, pe parcursul supravegherii tehnice, se constată că persoana monitorizată foloseşte şi un alt telefon de care organele de urmărire penală nu avuseseră cunoştinţă până în acel moment etc.)*;

- *ordonanţa procurorului prin care se autorizează* măsura de supraveghere tehnică trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a dat ordonanţa;

d) indicarea măsurii concrete încuviinţate;

e) perioada şi scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii de supraveghere tehnică ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) indicarea, în cazul în care este necesar faţă de natura măsurii încuviinţate, a elementelor de identificare a fiecărui telefon, a punctului de acces la un sistem informatic, a oricăror date cunoscute pentru identificarea căii de comunicare sau a numărului de cont;

h) semnătura procurorului, judecătorului şi ştampila unităţii de parchet.

- având în vedere că procurorul poate autoriza, în caz de urgenţă, în aceleaşi condiţii ca şi judecătorul de drepturi şi libertăţi, orice măsură de supraveghere tehnică, rezultă că procurorul poate dispune provizoriu şi cu privire la toate elementele necesare punerii în executare eficientă a măsurii (de pildă, în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spaţii private, procurorul poate încuviinţa ca organele de urmărire penală să pătrundă în spaţii private *pentru a activa sau dezactiva* mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice);

- procurorul nu poate dispune autorizarea, în caz de urgenţă, a tehnicii speciale de investigare, dacă, anterior, măsura fusese dispusă şi prelungită de judecător cu privire la *aceeaşi persoană şi la aceeaşi faptă* până la limita de 6 luni/120 de zile, deoarece această autorizare cu caracter excepţional este permisă de legiuitor numai atunci când

[1] Dacă în cazul judecătorului de drepturi şi libertăţi art. 140 NCPP prevede că acesta dispune măsura supravegherii tehnice, în ceea ce priveşte competenţa procurorului, art. 141 NCPP stipulează că acesta autorizează măsura de supraveghere tehnică în cazuri urgente.

întârzierea obţinerii autorizării din partea judecătorului ar aduce grave prejudicii activităţii de urmărire penală; or, în aceste circumstanţe, nu se mai poate dispune autorizarea măsurii de către judecător;

- după dispunerea măsurii, procurorul *are obligaţia de a sesiza, **în termen de cel mult 24 de ore de la expirarea măsurii***, judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanţa, *în vederea confirmării măsurii*, înaintând totodată un proces-verbal de redare rezumativă a activităţilor de supraveghere tehnică efectuate (în mare sunt evidenţiate faptele şi împrejurările relevante sub aspect probatoriu) şi dosarul cauzei; obligaţia de sesizare a judecătorului de drepturi şi libertăţi subzistă indiferent de rezultatele obţinute în urma supravegherii tehnice dispuse de procuror, nu doar atunci când în urma procedeului probatoriu dispus au rezultat probe cu privire la activitatea infracţională investigată; odată cu cererea de confirmare a măsurii sau separat, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi *luarea măsurii supravegherii* tehnice în condiţiile art. 140 NCPP;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra legalităţii şi temeiniciei ordonanţei procurorului; în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că au fost îndeplinite condiţiile prevăzute de lege, *confirmă în termen de 24 de ore măsura dispusă de procuror, prin încheiere, pronunţată în camera de consiliu, fără citarea părţilor.* Dacă procurorul a solicitat, totodată, judecătorul de drepturi şi libertăţi poate *dispune luarea măsurii supravegherii tehnice pe o durata de 30 de zile*;

- în ipoteza în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu au fost respectate condiţiile prevăzute de lege, *infirmă măsura luată de către procuror şi dispune distrugerea probelor obţinute în temeiul acesteia (de pildă, în cazul în care se constată că dispunerea măsurii de supraveghere tehnică de către procuror nu a justificat urgenţa).* Procurorul distruge probele astfel obţinute şi întocmeşte un proces-verbal în acest sens; încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra măsurilor dispuse de procuror nu este supusă căilor de atac;

- chiar şi în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi a infirmat măsura supravegherii tehnice dispusă de procuror, acesta poate solicita şi obţine (în aceeaşi zi sau ulterior) încuviinţarea procedeului probatoriu, dacă sunt îndeplinite condiţiile generale prevăzute de art. 139 NCPP;

- *părţile procesuale, subiecţii procesuali principali sau orice alte persoane pot efectua înregistrări* ale convorbirilor sau comunicărilor purtate *de acestea cu terţii* (nu a celor purtate de terţi, în care nu sunt implicate), *fără autorizare din partea procurorului sau a judecătorului de drepturi şi libertăţi, indiferent de natura infracţiunii sau de existenţa sau inexistenţa unui proces penal;* de asemenea, pot fi folosite în procesul penal, chiar dacă au fost efectuate fără autorizaţie: înregistrările în mediul ambiental efectuate de părţi sau de orice alte persoane cu privire la propriile comunicări, sau înregistrările de imagini efectuate de părţi sau alte persoane, precum şi orice alte înregistrări dacă nu sunt interzise de lege [art. 139 alin. (3) NCPP]; de pildă, pot fi folosite în procesul penal înregistrările de imagini efectuate de camerele de luat vederi ale unui supermarket, sau de cele plasate în holul

unui bloc de locuinţe, de camerele de supraveghere a traficului utilizate de organele poliţiei rutiere etc.

În cauză s-a invocat nulitatea absolută a înregistrării ambientale efectuată în cauză, cât şi a autorizaţiei nr. X emisă de Judecătoria Cluj-Napoca, din mai multe considerente: s-a dispus autorizarea înregistrărilor în mediul ambiental deşi partea vătămată nu solicitase în mod expres acest lucru; interceptarea şi înregistrarea convorbirilor telefonice efectuate de la nr. de telefon Z a fost în mod nelegal dispusă, deşi partea vătămată nu a solicitat acest lucru; supravegherea şi înregistrarea în mediul ambiental au fost efectuate de SIPI Cluj, organ care nu are atribuţii de efectuare a unor acte de cercetare penală sau a unor acte premergătoare; autorizaţia nr. X emisă de Judecătoria Cluj-Napoca este nulă deoarece a fost emisă în vederea strângerii de probe pentru dovedirea infracţiunilor de ameninţare şi distrugere, aspect care contravine prevederilor C.proc.pen. Aşa cum s-a arătat anterior, Curtea a statuat în prezenta cauză că aceste aspecte trebuiau invocate în alte faze procesuale. Chiar şi pe fond, însă, aceste susţineri sunt neîntemeiate, deoarece nu este nevoie de solicitarea expresă a persoanei vătămate, dacă în cauză există indicii de săvârşire a unor alte infracţiuni. De asemenea, potrivit C.proc.pen. se poate autoriza interceptarea şi înregistrarea convorbirilor ori comunicărilor efectuate de aceasta prin telefon sau orice mijloc de comunicare, indiferent de natura infracţiunii. Referitor la interceptarea şi înregistrarea convorbirilor telefonice şi comunicărilor efectuate de la nr. de telefon Z (cartelă SIM), se poate observa cu uşurinţă că la dosar nu se află nicio comunicare sau convorbire efectuată de pe acest număr către alte persoane, ci doar cele către partea vătămată. În ceea ce priveşte Serviciul Independent de protecţie Internă (SIPI) care a procedat la supravegherea şi înregistrarea inculpatului în mediul ambiental în perioada 25-26 iulie 2008, se mai reţine de către Curte că acesta are abilitatea de a efectua astfel de acte, acesta fiind organ de cercetare specială a cărui competenţă este reglementată prin lege specială *(C.A. Cluj, secţia penală şi pentru minori, decizia nr. 547/2011, nepublicată).*

1.4. Efectuarea, certificarea, arhivarea şi conservarea supravegherii tehnice

- procurorul pune în executare supravegherea tehnică ori poate dispune ca aceasta să fie efectuată de organul de cercetare penală sau de lucrători specializaţi din cadrul poliţiei ori de alte organe specializate ale statului; măsurile de supraveghere tehnică ce presupun efectuarea de interceptări şi înregistrări ale comunicărilor se pun în executare, de regulă, prin intermediul Centrului Naţional de Interceptare a Comunicaţiilor din cadrul Serviciului Român de Informaţii; tot astfel, potrivit art. 15^1 din O.U.G. nr. 43/2002, D.N.A. este autorizată să deţină şi să folosească mijloace adecvate pentru obţinerea, verificarea, prelucrarea şi stocarea informaţiilor privitoare la faptele de corupţie prevăzute în Legea nr. 78/2000, cu modificările ulterioare, în condiţiile legii. În cadrul D.N.A. funcţionează un serviciu tehnic care are în componenţă Biroul tehnic şi Biroul de telecomunicaţii, având, printre altele, următoarele atribuţii: asigurarea punerii în executare, inclusiv prin serviciile şi structurile specia-

lizate, a autorizaţiilor de interceptare şi înregistrare a convorbirilor, comunicărilor şi imaginilor sau întreţinerea mijloacelor tehnice proprii; de asemenea, măsurile de supraveghere tehnică pot fi efectuate prin utilizarea mijloacelor tehnice ale unor autorităţi publice sau cu concursul tehnic al specialiştilor din cadrul acestora, cum ar fi: Ministerul Internelor şi Reformei Administrative (Direcţia Generală de Informaţii şi Protecţie Internă, Direcţia Generală de Combatere a Criminalităţii Organizate, Direcţia Generală Anticorupţie, Direcţia Operaţiuni Speciale), Serviciul Român de Informaţii;

- furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice sau furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului sau de orice tip de comunicare ori de servicii financiare (de pildă, Orange, Vodafone, Cosmote etc.) sunt obligaţi să colaboreze cu organele de urmărire penală, cu organul de cercetare penală sau cu lucrători specializaţi din cadrul poliţiei ori cu alte organe specializate ale statului, în limitele competenţelor acestora, pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică;

- persoanele care sunt chemate să dea concurs tehnic la executarea măsurilor de supraveghere au obligaţia să păstreze secretul operaţiunii efectuate, sub sancţiunea legii penale;

- supravegherea tehnică poate fi *continuă* (de pildă, în cazul interceptării şi înregistrării convorbirilor telefonice) *sau secvenţială* (cum ar fi în cazul înregistrărilor audio sau audiovideo efectuate în mediul ambiental de organele de urmărire penală pentru valorificarea momentelor operative);

- exportul rezultatelor activităţii de supraveghere tehnică de la furnizor către organele judiciare se poate realiza zilnic, sau la un interval de timp pe parcursul mandatului ori chiar la finalul mandatului; nu este exclus ca organele judiciare să poată urmări în timp real activităţile sau convorbirile persoanei supravegheate tehnic în scopul conturării operative în mod eficient a planului de acţiune;

- procurorul are obligaţia de a înceta imediat supravegherea tehnică, înainte de expirarea duratei mandatului, dacă nu mai există temeiurile care au justificat măsura, informând de îndată despre aceasta judecătorul care a emis mandatul (de pildă, în cazul în care un traficant internaţional de droguri cu privire la care exista o suspiciune rezonabilă că va aduce în ţară o cantitate importantă de cocaină, decide să renunţe temporar la această activitate ca urmare a intervenţiei unor probleme serioase de sănătate);

- datele rezultate din măsurile de supraveghere care nu privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau care nu contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, dacă nu sunt folosite în alte cauze penale, *se arhivează la sediul parchetului, în locuri speciale, cu asigurarea confidenţialităţii*. Din oficiu sau la solicitarea părţilor, judecătorul ori completul învestit poate solicita datele sigilate dacă există noi probe din care rezultă că, totuşi, o parte dintre acestea privesc fapta ce formează obiectul cercetării. *După un an de la soluţionarea definitivă a cauzei, acestea sunt distruse de către procuror, care întocmeşte un proces-verbal în acest sens*;

- *în vederea asigurării integrităţii datelor obţinute prin procedeul probatoriu al supravegherii tehnice*, NCPP prevede că orice persoană autorizată *care realizează* activităţi de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea *de a asigura semnarea electronică* a datelor rezultate din activităţile de supraveghere tehnică, utilizând o *semnătură electronică extinsă*[1] bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat; tot astfel, orice persoană autorizată *care transmite* date rezultate din activităţile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să semneze datele transmise, utilizând şi o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-şi astfel responsabilitatea în ceea ce priveşte integritatea datelor transmise; deopotrivă, orice persoană autorizată *care primeşte* date rezultate din activităţile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite şi să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate; fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru securitatea şi integritatea acestor date;

- în cazul în care, cu ocazia accesului la un sistem informatic, au fost identificate date informatice, procurorul poate dispune, prin ordonanţă: a) realizarea şi conservarea unei copii a acestor date informatice; b) suprimarea accesării sau îndepărtarea acestor date informatice din sistemul informatic. Copiile se realizează cu mijloace tehnice şi proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informaţiilor conţinute de acestea;

- procurorul sau organul de cercetare penală întocmeşte *un proces-verbal* pentru fiecare activitate de supraveghere tehnică, în care sunt consemnate rezultatele activităţilor efectuate care privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, datele de identificare ale suportului care conţine rezultatul activităţilor de supraveghere tehnică, numele persoanelor la care se referă, dacă sunt cunoscute, sau alte date de identificare, precum şi, după caz, data şi ora la care a început activitatea de supraveghere şi data şi ora la care s-a încheiat;

- înregistrările audio sunt redate numai în măsura în care acestea sunt clare, inteligibile (în celelalte cazuri se va face menţiunea „neinteligibil");

- înregistrările de imagini (atât cele efectuate prin filmare, cât şi cele prin fotografiere) sunt redate în planşe foto, care fac parte integrantă din procesul-verbal întocmit de organele de urmărire penală;

---

[1] Potrivit art. 4 pct. 4 din Legea nr. 455/2001 *„semnătură electronică extinsă* reprezintă acea semnătură electronică care îndeplineşte cumulativ următoarele condiţii:

a) este legată în mod unic de semnatar;

b) asigură identificarea semnatarului;

c) este creată prin mijloace controlate exclusiv de semnatar;

d) este legată de datele în formă electronică, la care se raportează în aşa fel încât orice modificare ulterioară a acestora este identificabilă".

- în cazul în care convorbirile sau comunicările sunt efectuate în altă limbă decât cea română, redarea în procesul-verbal trebuie efectuată numai în limba română, prin intermediul unui interpret, care are obligaţia păstrării confidenţialităţii informaţiilor traduse;

- *la procesul-verbal se ataşează, în plic sigilat, o copie a suportului care conţine rezultatul activităţilor de supraveghere tehnică.* Suportul sau o copie certificată a acestuia se păstrează la sediul parchetului, în locuri speciale, în plic sigilat, şi va fi pus la dispoziţia instanţei, la solicitarea acesteia. *După sesizarea instanţei, copia suportului care conţine activităţile de supraveghere tehnică şi copii de pe procesele-verbale se păstrează la grefa instanţei, în locuri speciale, în plic sigilat, la dispoziţia exclusivă a judecătorului sau completului învestit cu soluţionarea cauzei;*

- orice persoană autorizată care realizează copii ale unui suport de stocare a datelor informatice care conţine rezultatul activităţilor de supraveghere tehnică are posibilitatea să verifice integritatea datelor incluse în suportul original şi, după efectuarea copiei, să semneze datele incluse în aceasta, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-şi astfel responsabilitatea în ceea ce priveşte integritatea datelor;

- convorbirile, comunicările sau conversaţiile interceptate şi înregistrate, care privesc fapta ce formează obiectul cercetării ori contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, sunt redate de către procuror sau organul de cercetare penală într-un *proces-verbal* în care se menţionează mandatul emis pentru efectuarea acestora, numerele posturilor telefonice, datele de identificare ale sistemelor informatice ori ale punctelor de acces, numele persoanelor ce au efectuat comunicările, dacă sunt cunoscute, data şi ora fiecărei convorbiri sau comunicări. *Procesul-verbal este certificat pentru autenticitate de către procuror*;

- după încetarea măsurii de supraveghere, procurorul informează judecătorul de drepturi şi libertăţi despre activităţile efectuate, având în vedere că acesta este organul care a autorizat supravegherea tehnică;

- dacă în cauză s-a dispus o soluţie de clasare, împotriva căreia nu a fost formulată plângere în termenul legal prevăzut la art. 340 NCPP sau plângerea a fost respinsă, procurorul înştiinţează, de îndată, despre aceasta pe judecătorul de drepturi şi libertăţi care a autorizat supravegherea tehnică;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune conservarea suportului material sau a copiei certificate a acestuia, prin arhivare la sediul instanţei în locuri speciale, în plic sigilat, cu asigurarea confidenţialităţii;

- dacă în cauză instanţa a pronunţat o hotărâre de condamnare, de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, de achitare ori încetare a procesului penal, rămasă definitivă, *suportul material sau copia acestuia se conservă prin arhivare odată cu dosarul cauzei, la sediul instanţei, în locuri speciale, cu asigurarea confidenţialităţii.*

1.5. Informarea persoanei supravegheate

- după încetarea măsurii de supraveghere tehnică, procurorul are, în principiu, obligaţia procedurală pozitivă de a informa, în scris, în cel mult 10 zile, pe fiecare subiect al unui mandat, despre măsura de supraveghere tehnică ce a fost luată în privinţa sa;

- după momentul informării, persoana supravegheată are dreptul de a lua cunoştinţă, la cerere, de conţinutul proceselor-verbale în care sunt consemnate activităţile de supraveghere tehnică efectuate. De asemenea, procurorul trebuie să asigure, la cerere, ascultarea convorbirilor, comunicărilor sau conversaţiilor ori vizionarea imaginilor rezultate din activitatea de supraveghere tehnică; termenul de formulare a cererii este de 20 de zile de la data comunicării informării scrise;

- ca excepţie, potrivit art. 145 alin. (4) NCPP *procurorul poate dispune, prin ordonanţă motivată, în termenul de 10 zile de la încetarea măsurii de supraveghere tehnică, amânarea efectuării informării sau, după efectuarea informării, amânarea prezentării suporturilor pe care sunt stocate activităţile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare ca urmare a formulării unei cereri de consultare a dosarului, dacă aceasta ar putea conduce la:*

a) perturbarea sau periclitarea bunei desfăşurări a urmăririi penale în cauză;

b) punerea în pericol a siguranţei victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora;

c) dificultăţi în supravegherea tehnică asupra altor persoane implicate în cauză.

- *amânarea informării/prezentării suporturilor pe care sunt stocate activităţile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare se poate dispune cel mai târziu până la terminarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei;* aşadar, cel târziu înainte de dispunerea unei soluţii în cauză, procurorul are obligaţia de a informa persoana care a fost supravegheată tehnic şi de a-i pune acesteia la dispoziţie, pentru consultare, *activităţile de supraveghere tehnică ori procesele-verbale de redare a supravegherii tehnice*;

- dispoziţiile art. 145 alin. (4) NCPP constituie o excepţie şi de la regula generală referitoare la dreptul la consultarea dosarului prevăzută de art. 94 alin (4) teza a II-a NCPP în ceea ce priveşte componenta *prezentării suporturilor pe care sunt stocate activităţile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare ca urmare a cererii de consultare a dosarului formulată de inculpat.* Această excepţie este conformă cu jurisprudenţa Curţii Europene. În acest sens, *în cauza Asociaţia pentru Integrarea Europeană şi Drepturile Omului şi Ekimdzhiev c. Bulgariei*[1], s-a arătat că autorităţile trebuie să informeze persoana supusă măsurii de supraveghere de îndată ce informarea poate fi efectuată după terminarea supravegherii, fără însă a prejudicia scopul pentru care aceasta a fost dispusă.

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 28 iunie 2007, în cauza *Association for European Integration and Human Rights şi Ekimdzhiev c. Bulgariei*, parag. 90.

1.6. Valoarea probantă a supravegherii tehnice

- mijlocul de probă care rezultă în urma procedeului probatoriu al supravegherii tehnice este procesul-verbal în care sunt redate activităţile de supraveghere tehnică efectuate;

- procesele-verbale în care sunt redate convorbirile telefonice dintre avocat şi partea pe care o reprezintă sau o asistă în proces nu pot fi folosite ca mijloace de probă decât dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informaţii concludente şi utile privitoare la pregătirea sau săvârşirea de către avocat a unei infracţiuni dintre cele pentru care se poate dispune supravegherea tehnică, deoarece, în acest caz, nu se mai poate vorbi de o activitate desfăşurată de avocat în limitele legale ale exercitării dreptului la apărare;

- procesele-verbale de redare a activităţii de supraveghere tehnică sunt supuse principiului liberei aprecieri a probelor; au aceeaşi valoare probantă ca orice alt mijloc de probă, putând fi reţinute de către organele judiciare la stabilirea situaţiei de fapt dintr-o cauză penală sau înlăturate motivat;

- datele rezultate din măsurile de supraveghere tehnică pot fi folosite *şi în altă cauză penală* dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informaţii concludente şi utile privitoare la pregătirea ori săvârşirea unei alte infracţiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) NCPP; în acest caz, procurorul va dispune, prin ordonanţă, ca datele obţinute prin supravegherea tehnică dispusă într-un dosar să fie trimise în scopul de a fi folosite şi în cealaltă cauză, fie că aceasta se află pe rolul aceleiaşi unităţi de parchet sau la altă unitate de parchet (de pildă, procurorul din cadrul parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie poate dispune ca datele rezultate din supravegherea tehnică dispusă într-un dosar al său să fie trimise la o cauză înregistrată pe rolul DIICOT deoarece au legătură cu investigaţia efectuată de acest parchet specializat; sau într-un dosar de crimă organizată şi contrabandă instrumentat de DIICOT, cu ocazia interceptărilor de convorbiri telefonice rezultă date cu privire la comiterea unor acte de corupţie de diferiţi funcţionari din cadrul administraţie publice centrale; aceste date pot fi puse la dispoziţia DNA pentru ca această unitate specializată să desfăşoare activităţile investigative referitoare la infracţiunile de corupţie);

- instanţa, din oficiu sau la cererea procurorului ori a părţilor, poate dispune expertiza tehnică a echipamentelor folosite pentru realizarea interceptării sau a înregistrării, respectiv expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii ori a imaginilor înregistrate.

§2. Reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale.

2.1. Noţiune. Condiţii

- este procedeul probatoriu prin care sunt reţinute, predate sau percheziţionate scrisorile, trimiterile poştale sau obiectele[1] trimise ori primite de făptuitor, suspect,

[1] Art. 2 din O.U.G. nr. 13/2013 privind serviciile poştale (M.Of. nr. 139 din 15 martie 2013), defineşte în materia serviciilor poştale noţiunile de:

inculpat sau de orice persoană care este bănuită că primeşte ori trimite prin orice mijloc aceste bunuri de la făptuitor, suspect sau inculpat ori bunuri destinate acestuia;

- pot fi reţinute, predate sau percheziţionate fie scrisorile, trimiterile poştale sau obiectele trimise de făptuitor, suspect sau inculpat, fie cele al cărei destinatar este făptuitorul, suspectul sau inculpatul, în acest din urmă caz neprezentând importanţă cine este expeditorul corespondenţei (de pildă, un coinculpat, un martor, chiar persoana vătămată etc.); deopotrivă pot fi reţinute şi predată sau percheziţionate fie scrisorile, trimiterile poştale sau obiectele trimise sau primite de orice persoană care este bănuită că primeşte ori trimite prin orice mijloc aceste bunuri de la făptuitor, suspect sau inculpat ori bunuri destinate acestuia;

---

a) *servicii poştale* – serviciile ce constau în colectarea, sortarea, transportul şi livrarea trimiterilor poştale;

b) *furnizor de servicii poştale* – orice persoană fizică autorizată, întreprindere individuală, întreprindere familială sau orice persoană juridică a cărei activitate constă, în tot ori în parte, în furnizarea unuia sau a mai multor servicii poştale;

c) *livrare* – operaţiunea de predare de către furnizorul de servicii poştale a trimiterilor poştale;

d) *distribuire* – procesul care începe cu sortarea trimiterilor poştale şi se încheie cu livrarea acestora la destinatari;

e) *trimitere de corespondenţă* – comunicare în formă scrisă pe orice fel de suport fizic, care urmează să fie transportată şi livrată la adresa indicată de expeditor chiar pe trimiterea în sine sau pe ambalajul acesteia. Cărţile, cataloagele, ziarele, periodicele nu sunt considerate trimiteri de corespondenţă.

f) *trimitere poştală înregistrată* – trimitere poştală care face obiectul unui serviciu ce are drept particularitate eliberarea de către furnizor expeditorului a unui document care atestă data depunerii, precum şi, de regulă, plata tarifului;

g) *trimitere poştală* – bun adresat, aflat în forma finală în care urmează să fie transportat şi livrat la adresa indicată de expeditor. Pe lângă trimiterile de corespondenţă, în această categorie sunt incluse, de exemplu, cărţile, cataloagele, ziarele, periodicele, coletele poştale care conţin bunuri cu sau fără valoare comercială şi mandatele poştale pe suport hârtie;

h) *trimitere poştală internaţională* – trimitere poştală expediată de pe teritoriul României către o adresă care nu se află pe acest teritoriu sau expediată din afara teritoriului României către o adresă aflată pe teritoriul acesteia şi trimiterea poştală expediată din afara teritoriului României către o adresă care nu se află pe acest teritoriu, dar aflată în tranzit pe teritoriul României;

i) *trimitere poştală intracomunitară* – trimiterea poştală internaţională expediată de pe teritoriul României către o adresă de pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene sau expediată de la o adresă de pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene către o adresă de pe teritoriul României şi trimiterea poştală expediată de pe teritoriul unui stat membru al Uniunii Europene către o adresă de pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, dar aflată în tranzit pe teritoriul României;

j) *colet poştal* – trimitere poştală cu greutatea maximă de 50 kg, ce conţine bunuri cu sau fără valoare comercială;

k) *expeditor* – persoana fizică sau juridică ce iniţiază trimiterea poştală şi, personal sau prin intermediul unui terţ, o introduce în reţeaua poştală;

l) *destinatar*– persoana căreia îi este adresată trimiterea poştală;

m) *utilizator* – orice persoană fizică sau juridică ce beneficiază de furnizarea unui serviciu poştal în calitate de expeditor sau destinatar.

- pentru a se dispune reţinerea, predarea şi percheziţionare corespondenţei sau a obiectelor trebuie îndeplinite următoarele ***condiţii***:

(i) să existe o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni;

această măsură se poate dispune *numai în cursul urmăririi penale*; potrivit NCPP în condiţiile în care sesizarea îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege organele de urmărire penală dispun începerea urmăririi penale cu privire la faptă;

- nu prezintă importanţă forma de vinovăţie cu care a fost comisă infracţiunea, nici dacă aceasta a rămas în fază tentată, ori a fost consumată sau comisă în formă continuată. Deopotrivă, nu prezintă importanţă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiune.

(ii) reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a obiectelor să fie necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale (principiul proporţionalităţii);

- pentru a se aprecia exigenţa de necesitate şi proporţionalitate trebuie avute în vedere particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii;

(iii) probele să nu poată fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor să presupună dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare (principiul subsidiarităţii).

- legiuitorul impune autorităţilor să verifice dacă alte mijloace, mai puţin intruzive în viaţa privată, ar putea să fie utilizate pentru stabilirea situaţiei de fapt ori pentru identificarea sau localizarea participanţilor la infracţiune, dacă sunt apte să conducă la aceleaşi rezultate şi dacă folosirea acestora nu ridică obstacole semnificative de ordin practic;

- ca excepţie, în vederea asigurării confidenţialităţii raportului avocat – client, precum şi a dreptului la apărare, este interzisă reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale trimise ori primite în *raporturile dintre avocat şi suspectul, inculpatul sau orice altă persoană pe care acesta o apără.* Totuşi, se va putea dispune reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale trimise ori primite în *raporturile dintre avocat şi suspectul, inculpatul sau orice altă persoană pe care acesta o apără dacă în cauză* există date că avocatul săvârşeşte sau pregăteşte săvârşirea uneia dintre următoarele infracţiuni: infracţiuni contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de legi speciale, precum şi în cazul infracţiunilor de trafic de droguri, de trafic de arme, de trafic de persoane, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede ori alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, contra patrimoniului, de şantaj, de viol, de lipsire de libertate, de evaziune fiscală, în cazul infracţiunilor de corupţie şi al infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie, infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, al infracţiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicaţii electronice ori în cazul altor infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa **închisorii de 5 ani sau mai mare**.

2.2 Procedura de emitere a mandatului de reţinere, predare şi percheziţionare a trimiterilor poştale de judecătorul de drepturi şi libertăţi

- *competenţa dispunerii măsurii reţinerii, predării şi percheziţionării corespondenţei* aparţine *judecătorului de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea;

- autorizarea procedeului probatoriu se dispune la cererea *procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, care trebuie să cuprindă:* numele sau alte date de identificare a persoanei împotriva căreia se dispune măsura, dacă sunt cunoscute, indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni pentru care se poate dispune măsura, indicarea faptei şi a încadrării juridice, motivarea caracterului proporţional şi subsidiar al măsurii. Procurorul trebuie să înainteze dosarul judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- cererea prin care se solicită încuviinţarea reţinerii, predării şi percheziţionării trimiterilor poştale se soluţionează de judecătorul de drepturi şi libertăţi în aceeaşi zi, în camera de consiliu, fără citarea părţilor, însă cu participarea obligatorie a procurorului, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac, indiferent de soluţia dispusă; întocmirea minutei este obligatorie;

- în cazul în care apreciază că cererea *este întemeiată*, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune *admiterea cererii procurorului şi emite de îndată mandatul* de reţinere, predare şi percheziţionare a trimiterilor poştale;

- reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale poate fi dispusă în cursul urmăririi penale, *pe o durată de cel mult 30 de zile*;

- *încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi şi mandatul trebuie să cuprindă:*

a) denumirea instanţei;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a dat încheierea şi a emis mandatul;

d) indicarea măsurii concrete încuviinţate;

e) perioada şi scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

- dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege, dispune, prin încheiere, *respingerea cererii de încuviinţare* a reţinerii, predării şi percheziţionării trimiterilor poştale; în acest caz, o nouă cerere de încuviinţare a aceleiaşi măsuri poate fi formulată *numai dacă au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi, necunoscute la momentul soluţionării cererii anterioare de către judecătorul de drepturi şi libertăţi*;

- mandatul de reţinere, predare şi percheziţionare a corespondenţei sau a trimiterilor *poştale poate fi prelungit*, pentru motive temeinic justificate, de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă, la cererea motivată a procurorului, *fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile*; judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă în camera de consiliu, fără citarea părţilor, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac. Întocmirea minutei este obligatorie; durata totală a măsurii, cu privire la aceeaşi persoană şi aceeaşi faptă, nu poate depăşi, în aceeaşi cauză, ***6 luni***.

2.3. Autorizarea reţinerii, predării şi percheziţionării trimiterilor poştale de către procuror în cazuri urgente

Ca şi în cazul supravegherii tehnice, cu caracter de excepţie, ***procurorul*** care supraveghează sau efectuează urmărirea penală *poate autoriza*, pe o durată de *maximum 48 de ore,* reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale atunci când sunt îndeplinite următoarele **condiţii:**

a) să existe o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni;

b) măsura să fie necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii;

c) probele să nu poată fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor să presupună dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori ar exista un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare;

d) să existe o situaţie de urgenţă, iar obţinerea mandatului judecătorului de drepturi şi libertăţi de reţinere, predare şi percheziţionare a trimiterilor poştale ar conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranţa victimei sau a altor persoane.

- şi în ipoteza în care măsura este autorizată de procuror, este interzisă reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale trimise ori primite în raporturile *dintre avocat şi suspectul, inculpatul sau orice altă persoană pe care acesta o apără*, cu excepţia situaţiilor în care există date că avocatul săvârşeşte sau pregăteşte săvârşirea uneia dintre următoarele infracţiuni: infracţiuni contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de legi speciale, precum şi în cazul infracţiunilor de trafic de droguri, de trafic de arme, de trafic de persoane, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede ori alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, contra patrimoniului, de şantaj, de viol, de lipsire de libertate, de evaziune fiscală, în cazul infracţiunilor de corupţie şi al infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie, infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, al infracţiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicaţii electronice ori în cazul altor infracţiuni pentru care legea **prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare**.

- ordonanţa procurorului prin care se autorizează reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a dat ordonanţa;

d) indicarea măsurii concrete încuviinţate;

e) perioada şi scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) semnătura procurorului şi ştampila parchetului.

Procurorul *are obligaţia de a sesiza, în termen de cel mult 24 de ore de la expirarea măsurii, judecătorul de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanţa, în vederea confirmării măsurii, înaintând totodată un proces-verbal de redare rezumativă a activităţilor efectuate şi dosarul cauzei;

- în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că au fost îndeplinite condiţiile prevăzute de lege, confirmă în termen de 24 de ore măsura dispusă de procuror, prin încheiere, pronunţată în camera de consiliu, fără citarea părţilor;

- în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu au fost respectate condiţiile prevăzute de lege, infirmă măsura luată de către procuror şi dispune distrugerea probelor obţinute în temeiul acesteia. Procurorul distruge probele astfel obţinute şi întocmeşte un proces-verbal în acest sens;

- odată cu cererea de confirmare a măsurii sau separat, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi autorizarea reţinerii, predării şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale, care urmează să fie trimise sau primite;

- încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra măsurilor dispuse de procuror nu este supusă căilor de atac.

2.4. Punerea în executare a mandatului de reţinere, predare şi percheziţionare a trimiterilor poştale

- unităţile poştale sau de transport şi orice alte persoane fizice sau juridice care efectuează activităţi de transport sau transfer de informaţii sunt obligate să reţină şi să predea procurorului scrisorile, trimiterile poştale ori obiectele la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau în autorizaţia emisă de procuror;

- corespondenţa, trimiterile poştale sau obiectele ridicate şi percheziţionate care nu au legătură cu cauza se restituie destinatarului.

2.5. Informarea persoanei ale cărei corespondenţă, trimiteri poştale sau obiecte au fost ridicate şi percheziţionate

- după efectuarea activităţilor autorizate, procurorul trebuie să informeze, în cel mult 10 zile, în scris, pe fiecare subiect al unui mandat prin care s-a dispune reţinerea, ridicarea şi percheziţionarea corespondenţei, despre măsura ce a fost luată în privinţa sa;

- după momentul informării, persoana ale cărei corespondenţă, trimiteri poştale sau obiecte au fost ridicate şi percheziţionate are dreptul de a lua cunoştinţă de activităţile efectuate;

- procurorul poate să amâne motivat efectuarea informării sau a prezentării rezultatelor activităţii investigative ori a proceselor-verbale, dacă aceasta ar putea conduce la:

a) perturbarea sau periclitarea bunei desfăşurări a urmăririi penale în cauză;

b) punerea în pericol a siguranţei victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora;

c) dificultăţi în supravegherea tehnică asupra altor persoane implicate în cauză.

- amânarea se poate dispune cel mai târziu până la terminarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei.

§3. Utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor

3.1. Noţiune. Condiţii

- prin utilizarea **investigatorului sub acoperire şi a colaboratorilor** se înţelege folosirea unei persoane cu o altă identitate decât cea reală în scopul obţinerii de date şi informaţii cu privire la săvârşirea unei infracţiuni;

- *investigatorii sub acoperire* sunt lucrători operativi din cadrul poliţiei judiciare (de pildă, din cadrul Direcţiei de Operaţiuni Speciale, sau a Direcţiei Generale Anticorupţie). *Spre deosebire de vechiul Cod, NCPP prevede că în cazul investigării infracţiunilor contra securităţii naţionale şi infracţiunilor de terorism pot fi folosiţi ca investigatori sub acoperire şi lucrători operativi din cadrul organelor de stat care desfăşoară, potrivit legii, activităţi de informaţii în vederea asigurării securităţii naţionale*;

- *colaboratori* pot fi orice persoane (de pildă, martori-denunţători, lucrători operativi din cadrul organelor de stat care desfăşoară, potrivit legii, activităţi de informaţii în vederea asigurării securităţii naţionale, foşti consumatori de droguri etc.) care înţeleg să ajute organele judiciare în activităţile investigative desfăşurate în vederea descoperirii infracţiunilor;

- autorizarea folosirii investigatorilor sub acoperire se poate dispune de *procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală*, dacă sunt îndeplinite următoarele **condiţii:**

a) a fost începută urmărire penală;

- potrivit NCPP, autorizarea investigatorilor sub acoperire poate fi dispusă numai după începerea urmăririi penale care, în condiţiile noii codificări, presupune etapa de investigare a faptelor.

b) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de alte legi speciale, precum şi în cazul infracţiunilor de trafic de droguri, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanţare a terorismului, spălare a banilor, falsificare de monede ori alte valori, falsificare de instrumente de

plată electronică, şantaj, lipsire de libertate, evaziune fiscală, în cazul infracţiunilor de corupţie, al infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie, al infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, al infracţiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică ori în cazul altor infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii ***de 7 ani sau mai mare*** *ori există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activităţi infracţionale ce au legătură cu infracţiunile enumerate mai sus;*

- pe de o parte, trebuie să existe indicii temeinice cu privire la săvârşirea unei infracţiuni (tentativă pedepsibilă, fapt consumat sau fapt epuizat) sau, pe de altă parte, indicii temeinice care să conducă la concluzia pregătirii săvârşirii unei infracţiuni;

- în acest ultim caz, NCPP, legitimând caracterul *pro-activ* al anchetei, nu face nicio referire cu privire la formele infracţiunii, astfel că, şi în cazul existenţei unor indicii temeinice privind pregătirea săvârşirii unor acte preparatorii sau a unei tentative neincriminate, s-ar putea autoriza folosirea investigatorilor sub acoperire[1];

- nu prezintă importanţă dacă infracţiunea a rămas în fază tentată, ori a fost consumată sau comisă în formă continuată;

- potrivit art. 33 din Legea nr. 218/2002 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei Române[2], în vederea obţinerii de date şi informaţii cu privire la activitatea persoanelor sau grupurilor de persoane suspectate de pregătirea sau săvârşirea unor infracţiuni grave sau cu moduri de operare deosebite, precum şi pentru identificarea, căutarea, localizarea şi/sau prinderea persoanelor date în urmărire potrivit legii, Poliţia Română poate folosi *informatori;* sursele de informare, metodele şi mijloacele activităţii de culegere a informaţiilor au caracter confidenţial şi nu pot fi dezvăluite de nimeni în nici o împrejurare. Excepţie fac cazurile în care îndatoririle funcţiei, nevoile justiţiei sau legea impune dezvăluirea lor. În aceste situaţii dezvăluirea se va face, după caz, cu asigurarea protecţiei necesare;

- această condiţie *este expresia principiului proporţionalităţii* ce trebuie să existe între gravitatea infracţiunii ce s-a săvârşit sau se pregăteşte a fi săvârşită, pentru care se desfăşoară ancheta şi utilizarea investigatorilor sub acoperire.

c) măsura este necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii;

d) probele sau localizarea şi identificarea făptuitorului, suspectului ori inculpatului nu ar putea fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

---

[1] În acest sens pct. 45 din Raportul explicativ la Recomandarea (2005) 10 a Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei privind „tehnicile speciale de investigare" prevede că referirea la „pregătirea săvârşirii unei infracţiuni" acoperă acele situaţii în care, deşi nu a fost comisă nicio infracţiune, o persoană a efectuat sau efectuează acte care pot fi în mod obiectiv considerate a contribui la pregătirea săvârşirii unei infracţiuni.

[2] M.Of. nr. 305 din 9 mai 2002.

- este astfel reglementat *principiul subsidiarității* măsurii, subliniind caracterul de excepție al acesteia, întrucât nu este adecvat ca o parte însemnată a probațiunii dintr-o cauză să fie reprezentată de acte ale investigatorilor sub acoperire;

- alte mijloace mai puțin intruzive trebuie să fie utilizate pentru descoperirea infracțiunii sau identificarea făptuitorilor, dacă sunt apte să conducă la aceleași rezultate și dacă folosirea acestora nu ridică obstacole semnificative de ordin practic.

Autorizarea ***colaboratorilor*** se poate dispune de *procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală*, dacă:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de alte legi speciale, precum și în cazul infracțiunilor de trafic de droguri, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălare a banilor, falsificare de monede ori alte valori, falsificare de instrumente de plată electronică, șantaj, lipsire de libertate, evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție, al infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, al infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, al infracțiunilor care se săvârșesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică ori în cazul altor infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii ***de 7 ani sau mai mare*** *ori există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activități infracționale ce au legătură cu infracțiunile enumerate mai sus;*

b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;

c) probele sau localizarea și identificarea făptuitorului, suspectului ori inculpatului nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare;

d) folosirea investigatorului sub acoperire nu este suficientă pentru obținerea datelor sau informațiilor ori nu este posibilă.

- din această ultimă condiție rezultă că, în principiu, pot fi autorizați într-o cauză colaboratori în vederea conlucrării cu investigatorul sub acoperire pentru a asigura eficiența activității investigative; nu este exclusă, însă, autorizarea în cauză numai a colaboratorilor, în ipoteza în care nu este posibilă autorizarea unui investigator sub acoperire.

3.2. Autorizarea investigatorilor sub acoperire/colaboratorilor

- autorizarea folosirii investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor se poate dispune de *procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală*, pe o perioadă de cel mult ***60 de zile***;

- măsura se dispune de procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, *prin ordonanță* care trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului și data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) indicarea activităţilor pe care investigatorul sub acoperire/colaboratorul este autorizat să le desfăşoare;

e) perioada pentru care s-a autorizat măsura;

f) identitatea atribuită investigatorului sub acoperire/colaboratorului;

g) semnătura procurorului.

- procurorul, judecătorul de drepturi şi libertăţi (de pildă, în ipoteza în care autorizează un procedeu probatoriu la care participă un investigator sub acoperire), judecătorul de cameră preliminară (pe parcursul procedurii de cameră preliminară) sau instanţa de judecată are dreptul de a cunoaşte adevărata identitate a investigatorului sub acoperire şi a colaboratorului, cu respectarea secretului profesional; identitatea reală a investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor cu o altă identitate decât cea reală nu poate fi dezvăluită în timpul ori după terminarea acţiunii acestora;

- investigatorul sub acoperire, colaboratorul, informatorul precum şi membrii de familie ai acestora sau alte persoane supuse ameninţărilor, intimidărilor sau actelor de violenţă, în legătură cu activitatea desfăşurată de investigatorul sub acoperire, informator sau colaborator, pot beneficia de măsuri specifice de protecţie a martorilor ameninţaţi prevăzute de art. 126 NCPP;

- în cadrul unităţilor de parchet specializate în folosirea investigatorilor sub acoperire există şi *persoane de legătură* care au obligaţia de a prezenta procurorului de caz rapoarte periodice referitoare la activităţile desfăşurate de investigatorii sub acoperire; persoanele de legătură vor fi informate de investigator cu privire la activităţile efectuate, precum şi ori de câte ori este necesar să fie desfăşurate şi alte activităţi decât cele autorizate în vederea strângerii de probe ori atunci când există informaţii referitoare la posibilitatea survenirii unui pericol imediat; aceste informaţii sunt aduse, de îndată, la cunoştinţa procurorului care a emis autorizaţia de către persoanele de legătură;

- în cazul în care, pe parcursul activităţilor desfăşurate, se constată că este necesară efectuarea şi a altor activităţi de către investigatorii sub acoperire pentru buna desfăşurare a anchetei, procurorul poate dispune, prin ordonanţă motivată, autorizarea desfăşurării acestora de investigatorul sub acoperire, extinzând astfel sfera activităţilor autorizate; nu este posibil ca investigatorul sub acoperire să efectueze alte activităţi decât cele autorizate, nici chiar în cazuri urgente, dispoziţiile art. 60 NCPP neputând fi aplicate prin analogie;

- dacă există *motive justificate* ce impun folosirea în continuare a investigatorului sub acoperire/colaboratorului, procurorul poate *prelungi* autorizaţia iniţială, *fiecare prelungire neputând depăşi **60 de zile***. Prin „motive justificate" înţelegem menţinerea temeiurilor iniţiale ce au fost avute în vedere la dispunerea autorizării, dar şi necesitatea obţinerii de noi informaţii sau a tuturor informaţiilor necesare ori a eşecului înregistrat în încercarea de a obţine unele informaţii. Procurorul trebuie să

ofere o motivare rezonabilă cu privire la necesitatea prelungirii autorizării folosirii investigatorului sub acoperire;

- durata totală a măsurii, *în aceeaşi cauză şi cu privire la aceeaşi persoană*, nu poate depăşi **un an**, *cu excepţia* infracţiunilor contra vieţii, securităţii naţionale, infracţiunilor de trafic de droguri, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism, spălare a banilor, precum şi infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, pentru investigarea cărora NCPP *nu prevede o limită de timp a duratei* pentru care poate fi autorizat investigatorul sau colaboratorul.

3.3. Activitatea investigatorilor sub acoperire/colaboratorilor

- investigatorul sub acoperire/colaboratorul culege date şi informaţii în baza ordonanţei prin care a fost autorizat, pe care le pune, în totalitate, la dispoziţia procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, întocmind un proces-verbal;

- în cazul în care desfăşurarea activităţii investigatorului sau a colaboratorului impune participarea autorizată la anumite activităţi (de pildă, organizarea unui flagrant la o infracţiune de corupţie sau de trafic internaţional de droguri etc.), procurorul va dispune prin aceeaşi ordonanţă sau printr-o ordonanţă distinctă autorizarea acestui procedeu probatoriu în condiţiile art. 150 NCPP;

- pentru anumite activităţi, este posibil să fie necesară pe lângă autorizaţia procurorului şi autorizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi (spre exemplu, investigatorul sub acoperire autorizat în cauză de procuror poate să efectueze anumite activităţi ce presupun accesul într-un sistem informatic sau copierea datelor informatice descoperite într-un computer în urma accesului, dacă această măsură a fost autorizată, la rândul ei, de judecător; tot astfel, în cazul investigării unor infracţiuni referitoare la pedo-pornografie, comise prin internet, investigatorul sub acoperire poate fi autorizat să intre în contact cu persoanele suspectate de săvârşirea infracţiunilor, să acceseze, prin mijloace specializate, de la distanţă computerul făptuitorului în scopul obţinerii de date şi informaţii);

- în cazul în care procurorul apreciază că este necesar ca investigatorul sub acoperire să poată folosi dispozitive tehnice pentru a obţine fotografii sau înregistrări audio şi video, sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi în vederea emiterii mandatului de supraveghere tehnică; în cazuri de urgenţă procurorul poate dispune autorizarea pentru o durată de 48 de ore a măsurilor de supraveghere tehnică;

- organele judiciare pot folosi sau pune la dispoziţia investigatorului sub acoperire orice înscrisuri ori obiecte necesare pentru desfăşurarea activităţii autorizate. Activitatea persoanei care pune la dispoziţie sau foloseşte înscrisurile ori obiectele nu constituie infracţiune;

- în ipoteza în care în urma activităţilor autorizate efectuate de investigator rezultă pagube materiale pentru persoanele (fizice sau juridice) care nu au legătură cu activităţile infracţionale investigate, plata despăgubirilor se asigură din fonduri speciale constituite în acest sens;

- activitatea investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor trebuie desfăşurată în aşa fel încât să nu conducă la provocarea săvârşirii unei infracţiuni, în cazurile în care aceştia acţionează pe baza unor indicii temeinice că se pregăteşte săvârşirea unei fapte penale, întrucât, potrivit art. 101 alin. (3) NCPP este interzis a determina o persoană să săvârşească sau să continue săvârşirea unei infracţiuni în scopul obţinerii de probe; raţiunea acestei interdicţii constă în aceea că statul, prin agenţii săi, nu poate să-şi depăşească competenţa de a aplica legea, prin instigarea unei persoane să săvârşească o infracţiune, pe care altfel nu ar fi comis-o, pentru ca apoi să declanşeze împotriva acestei persoane mecanismele procesului penal, în vederea tragerii la răspundere[1]; sunt, astfel, create limite ale exercitării activităţilor de urmărire penală în cadrul unei anchete pro-active, în vederea protecţiei cetăţenilor împotriva provocărilor provenite de la agenţii statului, precum şi în scopul protecţiei integrităţii sistemului justiţiei penale, care altfel ar fi compromisă dacă instanţele ar trebui să ţină seama de probele rezultate din aceste practici vădit inacceptabile ale reprezentanţilor statului însărcinaţi cu aplicarea legii[2];

- dacă persoana suspectată de săvârşirea sau pregătirea săvârşirii unei infracţiuni dintre cele prevăzute în art. 148 alin. (1) lit. a) NCPP profită de „oportunitatea" oferită de investigatorii sub acoperire, în împrejurări în care rezultă că aceasta ar fi acţionat în acelaşi fel dacă „oportunitatea" ar fi fost oferită de o altă persoană, nu se poate reţine existenţa provocării; în schimb, dacă prin activitatea desfăşurată de către investigatorii sub acoperire, făptuitorul a fost determinat să comită o infracţiune pe care altfel, în absenţa manoperelor utilizate de investigatori, nu ar fi săvârşit-o, probele astfel obţinute de procuror nu vor putea fi folosite în cadrul procesului penal.

Folosirea unui investigator sub acoperire în scopul surprinderii făptuitorului în flagrant delict de trafic de droguri nu constituie provocare, de vreme ce o persoană, consumatoare de droguri, a comis în mod repetat acţiuni specifice traficului ilicit de droguri, nu agentul sub acoperire a fost cel care a determinat-o să săvârşească sau să continue săvârşirea acestora, rezoluţia în acest sens fiind luată anterior de făptuitor. În atare caz, investigatorul acoperit acţionează numai în vederea strângerii datelor privind existenţa infracţiunii şi identificarea făptuitorilor, prin activităţi precum participarea sa la surprinderea acestora în flagrant delict *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 5169/2003, www.scj.ro).*

Susţinerile apărării referitoare la împrejurarea că inculpatul V.D. ar fi fost provocat de către investigatorii sub acoperire şi că infracţiunea de trafic de droguri nu ar fi fost săvârşită niciodată în lipsa intervenţiei acestora sunt nefondate. Pentru a concluziona astfel, trebuie avute în vedere, pe de o parte, dispoziţiile dreptului intern, respectiv C.proc.pen. iar, pe de altă parte, jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului în materie şi distincţia pe care Curtea o face între agentul infiltrat şi agentul provocator (în mod special,

---

[1] A se vedea *A. Ashworth, M. Redmayne*, The criminal process, 3rd edition, Oxford University Press, 2005, p. 260.

[2] Idem, p. 261.

cauzele *Ramanauskas c. Lituaniei*, *Ludi c. Elveţiei*, *Teixeira c. Portugaliei* şi cauza *Constantin şi Stoian c. României*). Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie reţine că, din jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului, rezultă că utilizarea agenţilor infiltraţi este admisibilă, în măsura în care este circumscrisă unor garanţii, însă interesul public nu poate justifica utilizarea elementelor obţinute ca urmare a unei provocări poliţieneşti – un astfel de procedeu este susceptibil a priva de la început şi în mod definitiv un acuzat de un proces echitabil (Teixeira, §35-36, 39, Ramanauskas, §54). Orice probă obţinută ca urmare a unei provocări din partea poliţiei trebuie înlăturată pentru ca procedura să fie conformă exigenţelor unui proces echitabil (art. 6). În măsura în care acuzatul susţine că a fost provocat, jurisdicţiile penale trebuie să examineze atent dosarul şi din această perspectivă (Ramanauskas, §60). Însă, pentru a distinge între agentul provocator şi cel infiltrat există mai multe criterii (Ramanauskas, §56): dacă intervenţia poliţiştilor este ordonată şi controlată de un magistrat; dacă autorităţile naţionale aveau, aparent, raţiuni suficiente pentru a-l bănui pe acuzat de respectiva activitate ilicită; cazierul judiciar. Există provocare din partea poliţiei atunci când agenţii implicaţi (membri ai forţelor de ordine sau persoane intervenind la cererea acestora) nu se limitează a examina de o manieră pasivă activitatea ilicită, ci exercită asupra persoanei în cauză o influenţă de natură a o incita la comiterea unei infracţiuni care altfel nu ar fi fost săvârşită, în scopul de a face posibilă constatarea infracţiunii, adică pentru a obţine dovezi şi pentru a trage la răspundere (Ramanauskas, §55, *Eurofinacom c. Franţei*). Raportând aceste principii la prezenta speţă, instanţa de recurs constată că inculpatul V.D. este cunoscut ca un consumator de droguri, iar organele de urmărire penală aveau date cu privire la implicarea coinculpatului N.C. în traficul de droguri cu alte persoane din 13 mai 2009, aşa cum rezultă din procesul-verbal de sesizare din oficiu. De asemenea, intervenţia organelor statului a avut loc într-un moment în care (urmare a depistării inculpatului V.D. având asupra sa două bancnote de 200 lei, respectiv 100 lei, la data de 15 iunie 2009, bancnote care corespundeau procesului-verbal întocmit anterior prinderii în flagrant şi pe care inculpatul V.D. a declarat că le-a primit de la inculpatul P.A.) se mai consumaseră deja alte infracţiuni de trafic ilicit de droguri de risc între inculpaţii N.C., P.A., P.V. şi V.D. Din probatoriul administrat rezultă în mod clar că drogurile nu au fost în posesia colaboratorului sau investigatorului sub acoperire, iar operaţiunea a fost efectuată nu în scopul obţinerii de probe, ci în vederea culegerii de date şi informaţii privind activitatea infracţională desfăşurată de numitul N.C. şi persoane din anturajul acestuia, precum şi a procurării de rezină de canabis de la numitul N.C. şi de la persoane din anturajul acestuia, de către investigatorul sub acoperire şi colaboratorul acestuia, conform ordonanţei procurorului Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism – Biroul Teritorial Constanţa din 13 mai 2009. Contactul dintre colaboratorul şi investigatorul sub acoperire şi inculpaţi a fost iniţiat în contextul în care inculpaţii N.C. şi P.A. căutau în mod activ cumpărători şi, respectiv, vânzători de droguri, inculpaţii fiind cei care au promis că pot vinde primilor cantitatea de 10 g de rezină de canabis cu suma totală de 500 lei. Chiar pentru a-i demonstra colaboratorului sub acoperire, L.M., această posibilitate, inculpatul P.A., de faţă cu el, a apelat telefonic o persoană căreia i-a spus să-i pregătească 10 g rezină de

canabis pentru că a găsit un cumpărător. Din conţinutul declaraţiilor inculpaţilor şi convorbirilor ce au avut loc rezultă neechivoc că prima convorbire între inculpatul N.C. şi P.A. şi colaboratorul, respectiv, investigatorul sub acoperire a fost iniţiată de către inculpaţi, care au luat legătura cu persoanele din anturaj, respectiv P.V. şi, ulterior, V.D., realizându-şi scopul propus, acela de vânzare a drogurilor. Faţă de această împrejurare, având în vedere demersurile anterioare ale inculpaţilor pentru găsirea unui cumpărător, precum şi susţinerile exprese referitoare la posibilitatea procurării şi vinderii unor alte cantităţi de drog, faptul că unele dintre conversaţiile ulterioare au fost iniţiate de investigatori sau că aceştia au stabilit locul şi modalitatea în care vânzarea urma să aibă loc prezintă o relevanţă redusă în cauză. Faţă de toate aceste circumstanţe ale cauzei, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie concluzionează că acţiunea investigatorului şi colaboratorului a fost eminamente pasivă şi că, aşa cum a reţinut şi Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza Ludi contra Elveţiei, din momentul în care acuzatul îşi dă seama că îndeplineşte un act ce cade sub incidenţa legii penale, îşi asumă riscul de a întâlni un funcţionar al poliţiei infiltrat şi care încearcă în realitate să-l demaşte. Astfel, nu se poate constata că, pentru săvârşirea faptelor penale pentru care inculpatul V.D. a fost trimis în judecată, a fost determinat în vreun fel de colaboratorul, respectiv, investigatorii sub acoperire, întrucât inculpatul desfăşura această activitate infracţională în contextul unei perioade de timp îndelungate, neavând nevoie de inducerea unui îndemn, de către altă persoană, de a realiza o activitate infracţională *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 917/09.03.2011, www.legalis.ro).*

În cauză, folosirea investigatorului sub acoperire a fost autorizată de procuror întemeiat pe faptul că din verificările efectuate până la acel moment procesual existau indicii ale comiterii unei infracţiuni de corupţie de către avocatul T.S. Existenţa indiciilor temeinice privind comiterea unei fapte penale nu presupune certitudinea comiterii faptei, ci presupunerea rezonabilă că persoana faţă de care se efectuează acte premergătoare a săvârşit fapta, rolul investigatorului sub acoperire fiind tocmai acela de a strânge date şi informaţii care să confirme existenţa infracţiunilor şi să permită identificarea persoanelor faţă de care există presupunerea că au săvârşit infracţiunile, fără ca prin aceasta să fie exclusă ipoteza ca aceste date şi informaţii să infirme existenţa infracţiunilor pentru care a existat anterior o presupunere rezonabilă privind comiterea lor. Dacă aceste date şi informaţii sunt concludente şi utile în procesul de probaţiune, procurorul poate să le includă în procesul verbal sau poate să procedeze la audierea investigatorului sub acoperire în calitate de martor sub o altă identitate, activitate realizată în cauză la data de 17 noiembrie 2009, deci, după data începerii urmăriri penale prin rezoluţia din 6 noiembrie 2009. În practica instanţei supreme s-a reţinut că declaraţia investigatorului sub acoperire ascultat de procuror şi care a servit ca temei pentru întocmirea rechizitoriului are valoare doveditoare dacă persoana este ascultată şi în cursul judecăţii, ascultarea investigatorului sub acoperire fiind realizată în cauză de către instanţă la data de 6 octombrie 2009. Totodată, instanţa mai reţine că activitatea investigatorilor sub acoperire se circumscrie potrivit numai cauzei şi persoanei la care se referă autorizaţia emisă de procuror, or, în cauză procurorul, prin ordonanţa din 24 septembrie 2009, a autorizat folosirea investigatorului sub acoperire în dosarul

nr. 82/P/2009, în legătură cu activitatea infracţională desfăşurată de inculpat, cu respectarea dispoziţiilor legale. Potrivit C.proc.pen. investigatorul sub acoperire este obligat să pună la dispoziţia procurorului, în totalitate, datele şi informaţiile culese, obligaţie realizată de investigator în prezenta cauză. Folosirea aceluiaşi investigator sub acoperire în scopul surprinderii în flagrant a inculpatului T.S. la data de 5 noiembrie 2009 nu reprezintă decât o continuare a activităţilor judiciare pentru care a fost autorizat de către procuror în limitele impuse de textele legale menţionate şi nu constituie o provocare deoarece făptuitorul comisese şi anterior acţiuni specifice traficului influenţă, astfel că nu se poate susţine că investigatorul sub acoperire l-a determinat să săvârşească sau să continue săvârşirea infracţiunii. Faţă toate aceste considerente, instanţa apreciază că mijloacele de probă au fost obţinute legal, urmând a fi analizate de instanţă prin coroborare cu ansamblul probator administrat în cauză *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia penală nr. 51/2011, nepublicată).*

3.4. Valorificarea probatorie a activităţii investigatorilor sub acoperire/ colaboratorilor

- datele şi informaţiile obţinute de investigatorul sub acoperire/colaborator sunt consemnate într-un proces-verbal şi pot fi folosite în cauza penală şi în legătură cu persoanele la care se referă autorizaţia emisă de procuror ori în alte cauze sau în legătură cu alte persoane, dacă sunt concludente şi utile;

- în vederea aprecierii legalităţii şi loialităţii activităţii investigatorului, precum şi a posibilităţii părţilor de a adresa întrebări acestuia, instanţele pot dispune audierea acestuia ca martor, în aceleaşi condiţii ca şi martorii ameninţaţi;

- potrivit art. 103 alin. (3) NCPP, hotărârea de condamnare, de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declaraţiile investigatorului, ori ale colaboratorilor; având în vedere jurisprudenţa recentă a Curţii Europene (revirimentul jurisprudenţial produs prin hotărârea Marii Camere din 15 decembrie 2011, în cauza *Al-Khawaja şi Tahery c. Marii Britanii*[1]), consider că *mutatis mutandis* regula potrivit căreia instanţa nu îşi poate întemeia, în mod exclusiv sau determinant, o hotărâre de condamnare pe declaraţiile martorilor care nu au putut fi audiaţi în faţa instanţei (*regula exclusiv sau determinant*) a suferit o temperare şi în materia investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor, astfel încât, o soluţie de condamnare întemeiată pe aceste declaraţii nu este în sine incompatibilă cu prevederile art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană atâta timp cât inconvenientele rezultate din protecţia acestora sunt contrabalansate prin alte garanţii procedurale efective (de pildă, acordarea apărării de posibilităţi adecvate de a contesta mărturia).

Nu poate fi reţinută vinovăţia unui inculpat dacă între declaraţiile investigatorului sub acoperire şi ale colaboratorului, date în cursul urmăririi penale, şi cele date de aceştia în cursul cercetării judecătoreşti, există contradicţii care creează dubii privind situaţia de fapt cu care a fost sesizată instanţa de judecată, iar în afara acestor declaraţii nu există nicio probă din care să rezulte

[1] Pentru prezentarea şi analiza speţei, a se vedea p. 232-234.

participarea inculpatului la săvârşirea infracţiunii *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4915/2004, www.scj.ro).*

În conformitate cu jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului referitoare la art. 6 parag. 1 şi 3 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, care garantează dreptul la un proces echitabil, nicio condamnare nu poate fi întemeiată în mod decisiv sau exclusiv pe declaraţia unui martor, fără ca persoana acuzată să fi avut posibilitatea de a contesta declaraţia şi de a pune întrebări martorului. Prin urmare, condamnarea nu poate fi întemeiată în mod decisiv sau exclusiv pe declaraţia investigatorului sub acoperire şi a colaboratorului cu identitate protejată, fără ca aceştia să fi fost ascultaţi de către instanţă şi fără ca inculpatul să fi avut posibilitatea de a contesta declaraţiile date de aceştia în cursul urmăririi penale şi de a le pune întrebări. În virtutea rolului activ, instanţa are obligaţia de a lua măsuri pozitive pentru ascultarea investigatorului sub acoperire şi a colaboratorului cu identitate protejată, în astfel de condiţii încât să le asigure protecţia *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1687/29.04.2010, www.legalis.ro).*

§4. Participarea autorizată la anumite activităţi

4.1. Definiţie

- prin **participarea autorizată la anumite activităţi** se înţelege:

a) comiterea unei fapte similare laturii obiective a unei infracţiuni de corupţie (de pildă, organizarea unui flagrant la o infracţiune de luare de mită);

b) efectuarea de tranzacţii, operaţiuni sau orice fel de înţelegeri privind un bun sau privind o persoană despre care se bănuieşte că ar fi dispărută, că este victima traficului de persoane ori a unei răpiri (de pildă, realizarea unui flagrant la o infracţiune de trafic de persoane);

c) efectuarea de operaţiuni privind droguri (de exemplu, realizarea unui flagrant la infracţiunea de trafic de droguri);

d) prestarea unui serviciu (de pildă, efectuarea unui schimb de monede sau bancnote etc.).

- toate aceste activităţi trebuie să fie desfăşurate cu autorizarea organului judiciar competent, în scopul obţinerii de mijloace de probă.

4.2. Condiţii

- participarea autorizată la anumite activităţi se poate dispune de către *procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală*, pe o perioadă **de cel mult 60 de zile**, dacă sunt îndeplinite următoarele *condiţii:*

a) a fost începută urmărirea penală;

- potrivit NCPP, participarea autorizată la anumite activităţi poate fi dispusă numai după începerea urmăririi penale, care, în condiţiile noii codificări, presupune etapa de investigare a faptelor.

b) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni de trafic de droguri, trafic de arme, trafic de persoane, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede ori alte valori, şantaj, lipsire de libertate, evaziune fiscală, în cazul infracţiunilor de corupţie, al infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie şi al infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene sau în cazul altor infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii ***de 7 ani sau mai mare*** *ori dacă există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activităţi infracţionale care au legătură, potrivit art. 43 NCPP*[1] *(reunirea cauzelor), cu infracţiunile enumerate mai sus;*

c) măsura este necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii;

d) probele nu ar putea fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

Prin reglementarea detaliată a condiţiilor în care poate fi autorizată participarea la anumite activităţi legiuitorul a urmărit, în principal, respectarea principiului loialităţii procesuale şi crearea unui cadru adecvat în care să fie evitat cât mai mult riscul provocării.

4.3. Autorizarea procedeului probatoriu

- participarea autorizată la anumite activităţi se poate dispune de către *procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală*, pentru o perioadă de maximum 60 de zile;

- măsura se dispune de către procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin *ordonanţă* care trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului şi data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) indicarea activităţilor autorizate;

e) perioada pentru care s-a autorizat măsura;

f) persoana care desfăşoară activităţile autorizate;

g) semnătura celui care a întocmit-o.

---

[1] Potrivit art. 43 NCPP: „(1) Instanţa dispune reunirea cauzelor în cazul infracţiunii continuate, al concursului formal de infracţiuni sau în orice alte cazuri când două sau mai multe acte materiale alcătuiesc o singură infracţiune. (2) Instanţa poate dispune reunirea cauzelor, dacă prin aceasta nu se întârzie judecata, în următoarele situaţii:

a) când două sau mai multe infracţiuni au fost săvârşite de aceeaşi persoană;

b) când la săvârşirea unei infracţiuni au participat două sau mai multe persoane;

c) când între două sau mai multe infracţiuni există legătură şi reunirea cauzelor se impune pentru buna înfăptuire a justiţiei".

- măsura dispusă poate fi prelungită de către procuror, pentru motive temeinic justificate, în cazul în care sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege, *fiecare prelungire neputând depăşi 60 de zile*;

- durata totală a măsurii, cu privire la aceeaşi persoană şi aceeaşi faptă, *nu poate depăşi **un an, indiferent de natura şi gravitatea avută în vedere de procuror.***

4.4. Executarea măsurii speciale de cercetare

- activităţile autorizate pot fi desfăşurate de un organ de cercetare penală, de un investigator cu identitate reală, de un investigator sub acoperire sau de un colaborator;

- în ipoteza în care participarea autorizată este efectuată de un investigator cu identitate reală, de un investigator sub acoperire sau de un colaborator este necesar ca procurorul, prin aceeaşi ordonanţă sau printr-o ordonanţă separată, să fi autorizat folosirea acestora, deoarece participarea autorizată la anumite activităţi nu echivalează prin ea însăşi cu autorizarea acestora;

- desfăşurarea activităţilor autorizate nu constituie contravenţie sau infracţiune;

- punerea în executare a acestor măsuri se consemnează într-un *proces-verbal* (mijlocul de probă) care conţine: datele la care măsura a început şi s-a încheiat, date cu privire la persoanele care au desfăşurat activităţile autorizate, descrierea dispozitivelor tehnice utilizate în cazul în care s-a autorizat de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, folosirea mijloacelor tehnice de supraveghere, identitatea persoanelor cu privire la care a fost pusă în aplicare măsura;

- persoana care a desfăşurat activităţile autorizate poate fi audiată ca *martor* în cadrul procesului penal, *cu respectarea dispoziţiilor privind audierea martorilor ameninţaţi*, dacă organul judiciar apreciază că audierea este necesară;

- organele judiciare pot folosi sau pune la dispoziţia persoanei care desfăşoară activităţile autorizate orice înscrisuri sau obiecte necesare pentru desfăşurarea activităţii autorizate. Persoana care pune la dispoziţie sau foloseşte înscrisurile ori obiectele nu va comite o infracţiune prin desfăşurarea acestor activităţi, în cazul în care acestea constituie infracţiuni (de pildă, în ipoteza punerii la dispoziţia investigatorului sub acoperire de înscrisuri falsificate în vederea destructurării unor reţele de emitere ilegală de permise de conducere).

§5. Livrarea supravegheată

5.1. Definiţie

- prin *livrare supravegheată* se înţelege metoda specială de cercetare prin care se permite intrarea, tranzitarea sau ieşirea de pe teritoriul ţării a unor bunuri în privinţa cărora există o suspiciune cu privire la caracterul ilicit al deţinerii sau obţinerii acestora, sub supravegherea ori cu autorizarea autorităţilor competente, în scopul investigării unei infracţiuni sau al identificării persoanelor implicate în săvârşirea acesteia;

- *livrarea supravegheată* poate privi *intrarea bunurilor în țară* (de pildă, o cantitate de arme care se află în zona liberă și care urmează să fie introdusă în țară), *tranzitarea bunurilor pe teritoriul țării* (de exemplu, fie ipoteza în care o cantitate de droguri este introdusă pe teritoriul țării în scopul tranzitării acesteia, fie cazul în care drogurile se aflau deja pe teritoriul țării și acestea urmează să fie livrate într-o altă zonă a țării) sau *ieșirea bunurilor de pe teritoriul țării* (de exemplu, o cantitate de bunuri furate intrată/aflată pe teritoriul țării ce urmează a fi transportată în străinătate); deopotrivă, vor putea fi realizate cumulativ două sau chiar toate modalitățile alternative ale livrării enumerate mai sus.

5.2. Condiții

- livrarea supravegheată poate fi autorizată *de procuror* numai în următoarele **cazuri:**

a) dacă descoperirea sau arestarea persoanelor implicate în transportul ilegal de droguri, arme, obiecte furate, materiale explozive, nucleare, alte materiale radioactive, sume de bani și alte obiecte care rezultă din activități ilicite ori obiecte utilizate în scopul comiterii de infracțiuni nu ar putea fi făcută în alt mod sau ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare;

b) dacă descoperirea ori dovedirea infracțiunilor săvârșite în legătură cu livrarea de transporturi ilegale sau suspecte ar fi imposibilă ori foarte dificilă în alt mod (de pildă, în ipoteza în care un transport de droguri efectuat de cetățeni români este preluat din Turcia, urmând ca o parte a stupefiantelor să fie valorificate pe piața internă, iar altă parte în alte state).

5.3. Autorizarea livrării supravegheate

- livrarea supravegheată poate fi autorizată, *prin ordonanță motivată*, de către procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, la solicitarea instituțiilor sau organelor competente (de pildă, la solicitarea procurorilor din alte state) în cazurile enumerate mai sus;

- ordonanța procurorului trebuie să cuprindă: numele suspectului sau inculpatului, dacă sunt cunoscute, dovezile din care rezultă caracterul ilicit al bunurilor ce urmează să intre, să tranziteze sau să iasă de pe teritoriul țării, modalitățile în care va fi efectuată supravegherea. Procurorul trebuie să emită câte o ordonanță pentru fiecare livrare supravegheată dispusă;

- livrarea supravegheată transnațională poate fi realizată în condițiile în care procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală ia măsuri și se asigură ca autoritățile statelor tranzitate:

a) să fie de acord cu intrarea pe teritoriul acestora a transportului ilegal sau suspect și cu ieșirea acestuia de pe teritoriul statului;

b) să garanteze faptul că transportul ilegal sau suspect este supravegheat permanent de către autoritățile competente;

c) să garanteze faptul că procurorul, organele de poliţie sau alte autorităţi de stat competente sunt înştiinţate în ceea ce priveşte rezultatul urmăririi penale împotriva persoanelor acuzate de infracţiuni care au constituit obiectul metodei speciale de cercetare.

Aceste ultime condiţii nu se aplică în cazul în care un tratat internaţional la care România este parte are dispoziţii contrare.

5.4. Executarea măsurii speciale de cercetare

- livrarea supravegheată *este pusă în aplicare de către poliţie sau de altă autoritate competentă* (de pildă, autoritatea vamală) şi poate fi realizată cu sau fără substituirea bunurilor ce fac obiectul livrării (de pildă, înlocuirea drogurilor livrate supravegheat cu făină înainte de capturarea transportului şi organizarea flagrantului pentru a evita pierderea/distrugerea acestora);

- procurorul stabileşte, coordonează şi controlează modul de punere în aplicare a livrării supravegheate; pe lângă livrarea supravegheată procurorul poate autoriza şi folosirea investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor, ori participarea autorizată la anumite activităţi, sau poate solicita autorizarea de judecătorul de drepturi şi libertăţi a unei măsuri de supraveghere tehnică [de pildă, în ipoteza unui trafic internaţional de droguri procurorul poate autoriza livrarea supravegheată cu substituirea drogurilor, precum şi folosirea investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor pentru a strânge informaţii cu privire la activitatea traficantului şi la locul unde acesta va depozita drogurile, participarea autorizată la diferite activităţi (de pildă, cumpărarea unei mostre de drog de către investigator), poate solicita şi obţine de la judecătorul de drepturi şi libertăţi supravegherea audio şi video în spaţii private (pentru a filma şi fotografia activităţile din spaţiul privat în care au fost depozitate drogurile) şi, nu în ultimul rând, procurorul poate autoriza substituirea drogurilor (chiar dacă acestea se află într-un spaţiu privat, cu condiţia existenţei unei autorizări prealabile a judecătorului de a pătrunde în acel spaţiu)];

- punerea în aplicare a livrării supravegheate nu constituie infracţiune (de pildă, introducerea supravegheată a unei cantităţi de droguri în ţară în cadrul procedeului probatoriu al livrării supravegheate nu constituie infracţiunea de trafic internaţional de droguri, fiind incidentă cauza justificativă prevăzută de art. 21 NCP);

- organele care au efectuat livrarea supravegheată au obligaţia de a întocmi, la finalizarea livrării supravegheate pe teritoriul României, *un proces-verbal* cu privire la activităţile desfăşurate, pe care îl înaintează procurorului.

5.5. Obţinerea datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice sau furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, altele decât conţinutul comunicaţiilor, şi reţinute de către aceştia

- reprezintă procedeul probatoriu prin care organele judiciare pot intra în posesia datelor de trafic sau de localizare pe care furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului ***au***

obligaţia de a le reţine pentru o durată de 6 luni[1] potrivit art. 3 din Legea nr. 82/2012, respectiv: a) datele necesare pentru urmărirea şi identificarea sursei unei comunicări; b) datele necesare pentru identificarea destinaţiei unei comunicări; c) datele necesare pentru a determina data, ora şi durata comunicării; d) datele necesare pentru identificarea tipului de comunicare; e) datele necesare pentru identificarea echipamentului de comunicaţie al utilizatorului sau a dispozitivelor ce servesc utilizatorului drept echipament; f) datele necesare pentru identificarea locaţiei echipamentului de comunicaţii mobile;

- procedeul probatoriu prevăzut de art. 152 NCPP nu intră în noţiunea de supraveghere tehnică şi nu poate fi autorizat provizoriu de procuror în cazuri de urgenţă;

- având în vedere dezvoltările actuale din materia tehnologiei comunicaţiilor, măsura reţinerii datelor vine să contribuie la înlăturarea dificultăţilor pe care le întâmpină autorităţile în exercitarea atribuţiilor de prevenire şi de luptă împotriva criminalităţii organizate, a terorismului sau a altor infracţiuni grave;

- *datele referitoare la trafic* facilitează identificarea abonatului sau utilizatorului serviciului, permiţând organelor competente ale statului să acţioneze eficient pentru prevenirea, identificarea şi cercetarea unor infracţiuni grave, cum ar fi terorismul sau criminalitatea organizată. Experţii[2] în criminalitate informatică apreciază că datele de trafic din lumea virtuală reprezintă echivalentul amprentelor ridicate cu ocazia cercetării la faţa locului;

- *datele de localizare* se pot referi la latitudinea, longitudinea şi altitudinea echipamentului terminal al utilizatorului, la direcţia de comunicare, la nivelul de acurateţe al informaţiilor de localizare, la identificarea celulei de reţea în care este situat echipamentul terminal la un moment dat şi la momentul în care a fost înregistrată informaţia referitoare la localizare;

---

[1] Potrivit art. 13 din Legea nr. 82/2012 privind reţinerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi de furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, precum şi pentru modificarea şi completarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal şi protecţia vieţii private în sectorul comunicaţiilor electronice (M.Of. nr. 406 din 18 iunie 2012), activitatea de reţinere a datelor se realizează cu respectarea următoarelor principii:

a) datele reţinute trebuie să fie de aceeaşi calitate şi trebuie supuse aceleiaşi securităţi şi protecţii ca şi datele din reţea;

b) datele reţinute trebuie supuse unor măsuri tehnice şi organizatorice corespunzătoare, în vederea protejării acestora împotriva distrugerilor accidentale sau intenţionate, alterării ori pierderii accidentale, stocării, prelucrării, accesării sau dezvăluirii neautorizate ori ilicite;

c) datele reţinute trebuie supuse unor măsuri tehnice şi organizatorice corespunzătoare, în vederea asigurării faptului că numai personalul autorizat în acest sens are acces la aceste date;

d) datele sunt distruse la expirarea termenului prevăzut la art. 3 alin. (2), cu excepţia celor care au fost accesate şi reţinute.

Conform art. 12 alin. (3), la sfârşitul perioadei de reţinere, toate datele reţinute exclusiv în temeiul prezentei legi, cu excepţia datelor accesate şi reţinute conform legii, puse la dispoziţia autorităţilor trebuie distruse, prin proceduri ireversibile, la data expirării termenului de 6 luni.

[2] A se vedea declaraţia lui *J. Abbott*, la prima reuniune a Forumului U.E. în materia criminalităţii informatice.

- în ipoteza în care organele judiciare doresc să obţină date cu privire la conţinutul traficului vor trebuie să apeleze la alte procedee probatorii mai intrusive din sfera supravegherii tehnice (de pildă, accesul la sisteme informatice, sau interceptarea convorbirilor telefonice);

- în vederea intrării în posesia datelor de trafic reţinute *organele de urmărire penală, cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi şi libertăţi*, pot solicita unui furnizor de reţele publice de comunicaţii electronice sau unui furnizor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului transmiterea datelor reţinute, în baza legii speciale privind reţinerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi de furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, altele decât conţinutul comunicaţiilor;

- pentru a fi obţinută autorizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi trebuie îndeplinite următoarele *condiţii:*

a) să fi fost începută urmărirea penală;

b) să existe suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni grave[1]*;*

c) să existe temeiuri pentru a se crede că datele solicitate constituie probe cu privire la comiterea unei infracţiuni grave.

- judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă în termen de 48 de ore cu privire la solicitarea organelor de urmărire penală de autorizare a transmiterii datelor, prin încheiere motivată, în camera de consiliu;

---

[1] Potrivit art. 2 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 82/2012 „*infracţiune gravă* este infracţiunea care face parte din una dintre următoarele categorii:

1. infracţiunile prevăzute la art. 2 lit. b) din Legea nr. 39/2003 privind prevenirea şi combaterea criminalităţii organizate, cu modificările ulterioare, săvârşite sau nu de un grup infracţional organizat;

2. infracţiunile prevăzute în cap. IV din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului;

3. următoarele infracţiuni prevăzute de Codul penal, republicat, cu modificările şi completările ulterioare: infracţiuni contra siguranţei statului, pruncucidere, vătămare corporală gravă, viol, tâlhărie, act sexual cu un minor, distrugere, ultraj, evadare, înlesnirea evadării, infracţiunile de falsuri în înscrisuri, asociere pentru săvârşirea de infracţiuni, furt calificat sau înşelăciune;

4. infracţiunile de corupţie, infracţiunile asimilate acestora, infracţiunile în legătură directă cu infracţiunile de corupţie sau cu cele asimilate acestora, precum şi infracţiunile împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, prevăzute de Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie, cu modificările şi completările ulterioare;

5. infracţiunea de falsificare a unui instrument de plată electronică, prevăzută la art. 24 din Legea nr. 365/2002 privind comerţul electronic, republicată;

6. infracţiunile de evaziune fiscală, prevăzute la art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea şi combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare;

7. infracţiunea de pornografie infantilă, prevăzută la art. 18 din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea şi combaterea traficului de persoane, cu modificările şi completările ulterioare;

8. infracţiunea de pornografie infantilă prin sisteme informatice, prevăzută la art. 51 din Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenţei în exercitarea demnităţilor publice, a funcţiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancţionarea corupţiei, cu modificările şi completările ulterioare".

- în cazul în care judecătorul autorizează obținerea datelor, nu se va dispune și emiterea unui mandat de supraveghere tehnică procedura prevăzută de art. 152 NCPP fiind distinctă de cea a supravegherii tehnice; în această ipoteză, după obținerea autorizării prealabile a judecătorului de drepturi și libertăți, organele de urmărire penală vor dispune prin ordonanță ca furnizorii să transmită datele reținute;

- furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului *au obligația* ca, la solicitarea organelor de urmărire penală, a instanțelor de judecată și a organelor de stat cu atribuții în domeniul securității naționale, formulată în aplicarea dispozițiilor NCPP precum și a celor din legile speciale în materie, să transmită acestora, *în cel mult 48 de ore de la data solicitării*, datele reținute potrivit prezentei legi. În cazul în care nu este posibilă transmiterea informațiilor solicitate în termenul de 48 de ore de primirea solicitării, furnizorii sunt obligați să anunțe solicitantul cu privire la motivul întârzierii și, în orice caz, să transmită informațiile solicitate *în cel mult 5 zile de la data solicitării inițiale*;

- *solicitările* organelor de urmărire penală, ale instanțelor de judecată și ale organelor de stat cu atribuții în domeniul securității naționale către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului se vor face cu invocarea temeiului legal *existent și se vor transmite în format electronic, semnate cu semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat*;

- în vederea asigurării integrității datelor, furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului *au obligația să asigure semnarea datelor solicitate, utilizând o semnătură electronică extinsă* bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat. Semnarea electronică a datelor se va face în mod automat în momentul extragerii lor din bazele de date; orice persoană autorizată *care transmite* date reținute *are obligația să semneze datele transmise, utilizând o semnătură electronică extinsă* bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat, asumându-și astfel responsabilitatea în ceea ce privește integritatea datelor transmise; orice persoană autorizată care primește date reținute în baza prezentei legi are obligația să verifice integritatea datelor primite și să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat; furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului care colaborează cu organele de urmărire penală au obligația de a păstra secretul operațiunii efectuate;

- dacă în cauză s-a dispus o soluție de clasare sau de renunțare la urmărirea penală suportul pe care sunt stocate informațiile se arhivează la sediul parchetului, în locuri speciale, în plic sigilat, cu asigurarea confidențialității, și se păstrează până la îndeplinirea termenului de prescripție a răspunderii penale pentru fapta ce a format obiectul cauzei, când se distruge, încheind un proces-verbal în acest sens. În aceste cazuri procurorul este obligat ca în termen de 5 zile de la dispunerea soluției să înștiințeze despre aceasta persoana ale cărei date au fost vizate de solicitare;

- dacă în cauză instanţa a pronunţat o hotărâre de condamnare, renunţarea la aplicarea pedepsei, amânare a aplicării pedepsei, de achitare sau de încetare a procesului penal, rămasă definitivă, datele reţinute se arhivează odată cu dosarul cauzei, la sediul instanţei, cu respectarea prevederilor legale privind arhivarea documentelor în formă electronică.

5.6. Obţinerea de date privind situaţia financiară a unei persoane

- constituie procedeul probatoriu prin care organele judiciare pot obţine de la instituţiile de credit sau de la oricare altă instituţie care deţine date privind situaţia financiară a unei persoane comunicarea datelor *privind existenţa şi conţinutul conturilor şi a altor situaţii financiare* ale *unei persoane*;

- procedeul probatoriu prevăzut de art. 153 NCPP nu intră în noţiunea de supraveghere tehnică şi nu poate fi autorizat provizoriu de procuror în cazuri de urgenţă;

- *prin situaţii financiare ale unei persoane juridice vom înţelege*: bilanţul, contul de profit şi pierdere, situaţia modificărilor de capital propriu, situaţia fluxurilor de numerar şi notele explicative la acestea; *nu intră în noţiunea de situaţie financiară* declaraţiile fiscale sau bunurile mobile sau imobile ale unei persoane juridice; acestea din urmă, chiar dacă sunt reflectate în bilanţul persoanei juridice, nu sunt solicitate pentru a fi folosite ca probă în procesul penal, ci pentru a constitui obiectul unei viitoare măsuri asiguratorii; aşadar, pentru obţinerea declaraţiilor fiscale sau pentru identificarea bunurilor unei persoane nu este necesară parcurgerea procedurii prevăzute de art. 153 NCPP, acestea putând fi solicitate direct de organul de urmărire penală;

- nu poate fi utilizată procedura obţinerii de date privind situaţia financiară a unei persoane pentru a obţine rulajul contului deţinut de o persoană pentru o anumita perioada de timp şi nici a documentelor care au stat la baza efectuării operaţiunilor şi tranzacţiilor financiare prin intermediul instituţiei de credit/a oricărei altei entităţi financiare (înscrisuri, ordine de plată, facturi fiscale, documente care atestă primirea mărfurilor, declaraţia de plată valutară externă etc.) în acest caz trebuind să fie obţinut un mandat de supraveghere tehnică;

- măsură specială de cercetare prevăzută de art. 153 NCPP nu trebuie confundată cu *măsura de supraveghere tehnică a obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane* [art. 138 alin. (1) lit. e) şi alin. (9) NCPP] care este autorizată de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi constă în operaţiunile prin care se asigură *cunoaşterea conţinutului tranzacţiilor financiare şi al altor operaţiuni efectuate sau care urmează să fie efectuate* prin intermediul unei instituţii de credit ori al altei entităţi financiare, precum şi obţinerea de la o instituţie de credit sau de la altă entitate financiară de înscrisuri ori informaţii aflate în posesia acesteia referitoare la tranzacţiile sau operaţiunile unei persoane;

- procurorul poate solicita, *cu încuviinţarea prealabilă* a judecătorului de drepturi şi libertăţi, comunicarea datelor privind situaţia financiară a unei persoane fizice sau juridice dacă sunt îndeplinite următoarele *condiţii:*

a) să fi fost începută urmărirea penală;

b) să existe indicii temeinice cu privire la săvârşirea unei infracţiuni;

- nu prezintă importanţă forma de vinovăţie cu care a fost comisă infracţiunea, nici dacă aceasta a rămas în fază tentată, ori a fost consumată sau comisă în formă continuată. Deopotrivă, nu prezintă importanţă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiune.

c) să existe temeiuri pentru a se crede că datele solicitate constituie probe.

- în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi încuviinţează prin încheiere obţinerea datelor privind situaţia financiară a unei persoane (fizice sau juridice) nu se va dispune şi emiterea unui mandat de supraveghere tehnică, procedura prevăzută de art. 153 NCPP fiind distinctă de cea a supravegherii tehnice; în această ipoteză, după obţinerea încuviinţării prealabile a judecătorului de drepturi şi libertăţi, procurorul, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, va dispune prin ordonanţă comunicarea datelor; ordonanţa procurorului trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului şi data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) obiectul măsurii procesuale;

e) instituţia care este în posesia ori care are sub control datele;

f) numele suspectului sau inculpatului;

g) motivarea existenţei indiciilor temeinice cu privire la săvârşirea unei infracţiuni şi a temeiurilor pentru a se crede că datele solicitate constituie probe;

h) menţionarea obligaţiei instituţiei de a comunica imediat, în condiţii de confidenţialitate, datele solicitate;

i) semnătura celui care a întocmit-o.

- instituţia de credit sau instituţia care deţine date privind situaţia financiară a persoanei în cauză este obligată să pună, de îndată, la dispoziţie datele solicitate. În baza acestor date procurorul poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi încuviinţarea măsurii de supraveghere tehnică a obţinerii *datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane, sau poate institui o măsură asiguratorie pe conturile comunicate; nu este exclus însă, ca procurorul să solicite în cadrul aceluiaşi referat atât comunicarea datelor privind existenţa şi conţinutul conturilor şi a altor situaţii financiare, cât şi cunoaşterea conţinutului tranzacţiilor financiare şi al altor operaţiuni efectuate sau care urmează să fie efectuate, caz în care judecătorul va dispune emiterea numai a unui mandat de supraveghere tehnică.*

5.7. Conservarea datelor informatice

5.7.1. Noţiune

- procedeul probatoriu al conservării datelor informatice presupune păstrarea datelor deja existente, obţinute prin intermediul unui sistem informatic şi care sunt înregistrate pe un anumit suport, în scopul evitării alterării, degradării sau ştergerii acestora; aşadar, procedeul vizează datele informatice, inclusiv datele referitoare la

traficul informaţional, care au fost stocate prin intermediul unui sistem informatic şi care se află în posesia sau sub controlul unui furnizor de reţele publice de comunicaţii electronice ori a unui furnizor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului;

- conservarea datelor informatice constituie un procedeu probatoriu extrem de important, în special în cadrul investigaţiilor referitoare la infracţiuni comise pe internet, având în vedere volatilitatea probelor electronice;

- procedeul probatoriu nu este, decât într-o mică măsură, intruzivă în viaţa privată a persoanei, întrucât presupune numai conservarea datelor, nu şi cercetarea acestora; scopul instituţiei este acela de a permite procurorului ca, încă de la primele acte de cercetare, să poată dispune măsura conservării datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informaţional, înainte de a fi obţinută autorizaţia de percheziţie a sistemului informatic. Persoana ale cărei date sunt conservate le poate accesa, dacă o asemenea posibilitate este conferită prin ordonanţa procurorului;

- în esenţă, atât reţinerea, cât şi conservarea imediată se referă la aceeaşi operaţiune de păstrare a unor date, fără ca autorităţile să acceseze conţinutul acestora. Ambele măsuri nu privesc conţinutul comunicării sau informaţiile consultate în timpul utilizării unei reţele de comunicaţii electronice, pentru realizarea acestor operaţiuni fiind incidente dispoziţiile privind interceptarea şi înregistrarea comunicărilor; spre deosebire de conservarea imediată, care se aplică numai cu privire la datele informatice ori la datele referitoare la traficul informaţional, măsura reţinerii se aplică cu privire la datele de trafic şi la cele de localizare a persoanelor fizice şi juridice, precum şi datelor conexe necesare pentru identificarea abonatului sau a utilizatorului înregistrat.

5.7.2. Condiţii

Pentru a se dispune măsura conservării datelor informatice trebuie îndeplinite următoarele **condiţii:**

a) să fi fost începută urmărirea penală;

b) să existe o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni;

- nu prezintă importanţă forma de vinovăţie cu care a fost comisă infracţiunea, nici dacă aceasta a rămas în fază tentată, ori a fost consumată sau comisă în formă continuată. Deopotrivă, nu prezintă importanţă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiune.

c) măsura să fie necesară în vederea strângerii de probe ori identificării făptuitorului, suspectului sau a inculpatului;

d) să existe pericolul pierderii sau modificării datelor informatice.

5.7.3. Autorizarea măsurii conservării datelor informatice

- dacă sunt îndeplinite condiţiile de mai sus, *procurorul,* din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, dispune *prin ordonanţă,* conservarea datelor informatice pe o durată de cel mult **60 de zile;** necesitatea unei reacţii rapide a autorităţilor

în vederea prevenirii modificării, alterării sau ştergerii acestor date justifică opţiunea legiuitorului român de a stabili competenţa procurorului pentru luarea acestei măsuri în cursul urmăririi penale; însă, pentru ca organele de urmărire penală să intre în posesia datelor informatice conservate, este necesară autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- *ordonanţa* procurorului prin care se dispune procedeul probatoriu trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului şi data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului în posesia cărora se află datele informatice ori care le au sub control;

e) numele făptuitorului, suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;

f) descrierea datelor ce trebuie conservate;

g) motivarea îndeplinirii condiţiilor prevăzute la art. 154 alin. (1) NCPP;

h) durata pentru care a fost emisă;

i) menţionarea obligaţiei persoanei sau furnizorilor de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorilor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului de a conserva imediat datele informatice indicate şi de a le menţine integritatea, în condiţii de confidenţialitate;

j) semnătura celui care a întocmit-o.

- având în vedere specificul acestei măsuri, NCPP a prevăzut posibilitatea ca măsura conservării datelor informatice să poată fi *prelungită de procuror* ***o singură dată***, pentru motive temeinic justificate, pe o durată de *cel mult 30 de zile.*

5.7.4. Executarea măsurii conservării datelor

- ordonanţa procurorului prin care s-a dispus conservarea datelor informatice se transmite, de îndată, oricărui furnizor de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului în posesia căruia se află datele ori care le are sub control, acesta fiind obligat să le conserve imediat, în condiţii de confidenţialitate;

- există astfel o dublă obligaţie, pe de o parte, *de a păstra* datele în condiţii de siguranţă şi, pe de altă parte, *de a păstra confidenţialitatea* luării măsurii conservării cu privire la aceste date, ce contribuie la garantarea respectării vieţii private a persoanei vizate de o asemenea măsură sau a altor persoane care ar fi putut fi menţionate sau identificate în aceste date;

- datele informatice sau datele privind traficul informaţional se conservă în forma originală ce este generată de sistemul informatic;

- în cazul în care datele referitoare la traficul informaţional se află în posesia mai multor furnizori de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizori de servicii

de comunicaţii electronice destinate publicului, furnizorul în posesia sau sub controlul căruia se află datele informatice are obligaţia de a pune, de îndată, la dispoziţia organului de urmărire penală informaţiile necesare identificării celorlalţi furnizori, în vederea cunoaşterii tuturor elementelor din lanţul de comunicare folosit;

- pe toată durata în care datele informatice sunt conservate procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate, *cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi şi libertăţi*, să solicite unui furnizor de reţele publice de comunicaţii electronice ori unui furnizor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului ***transmiterea datelor conservate potrivit legii***. *Judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă în termen de 48 de ore cu privire la solicitarea procurorului de transmitere a datelor, prin încheiere motivată, în camera de consiliu. Deopotrivă, procurorul poate dispune, înainte de expirarea perioadei pentru care a fost dispusă,* ***ridicarea măsurii conservării imediate*** *a datelor atunci când aceasta nu mai este necesară*;

- persoanele fizice sau juridice, inclusiv furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice sau furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, au posibilitatea să asigure semnarea datelor solicitate, utilizând o *semnătură electronică extinsă* bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat; orice persoană autorizată *care transmite* date solicitate are posibilitatea să semneze datele transmise utilizând o *semnătură electronică extinsă* bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-şi astfel responsabilitatea în ceea ce priveşte integritatea datelor transmise; orice persoană autorizată *care primeşte* date solicitate are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite şi să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate; fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru integritatea şi securitatea acestor date;

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi prin care a autorizat transmiterea datelor informatice trebuie să cuprindă: numele şi semnătura persoanei care a autorizat transmiterea datelor informatice, numele persoanei ce este obligată să predea datele informatice, descrierea datelor informatice ce trebuie predate, precum şi data şi locul unde trebuie să fie predate;

- dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată apreciază că şi o copie a datelor informatice poate servi ca mijloc de probă, reţine numai copia.

5.7.5. Informarea persoanei ale căror date au fost conservate

Până la terminarea urmăririi penale, procurorul este obligat să încunoştinţeze, în scris, persoanele faţă de care se efectuează urmărirea penală şi ale căror date au fost conservate.

§6. Fotografierea şi amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane

- NCPP a reglementat în mod detaliat activităţile procesuale, incluzând în cadrul dispoziţiilor procedurale şi aspecte ce ţin de domeniul criminalisticii, cum sunt cele referitoare al fotografierea sau amprentarea persoanelor;

- organele de urmărire penală pot dispune fotografierea şi amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane cu privire la care există o suspiciune că au legătură cu fapta comisă sau că au fost prezente la locul faptei, chiar şi în lipsa consimţământului acestora;

- pe perioada reţinerii suspectului sau inculpatului, organul de cercetare penală sau procurorul care a dispus măsura are dreptul de a proceda la fotografierea şi amprentarea acestuia;

- *fotografiile* realizate pot fi folosite, ulterior, pe parcursul procedurilor pentru identificarea de persoane (de pildă, pentru a constatata în cadrul procedeului probatoriu al identificării de persoane dacă persoana vătămată recunoaşte din planşa foto persoana pe care a descris-o ca fiind cea care a comis infracţiunea);

- în vederea protejării dreptului la viaţă privată precum şi a prezumţiei de nevinovăţie NCPP a prevăzut că organul de urmărire penală poate autoriza *să se dea publicităţii fotografia unei persoane* doar în următoarele două cazuri:

a) când această măsură este necesară pentru stabilirea identităţii persoanei (de pildă, în cazul persoanelor dispărute ori în cazul în care organele judiciare deţin doar o imagine a persoanei care se bănuieşte că a comis o infracţiune, fără a cunoaşte datele acesteia de identificare);

b) atunci când publicarea fotografiei prezintă importanţă pentru buna desfăşurare a urmăririi penale (de exemplu, în cazul în care o persoană este bănuită că a comis multiple infracţiuni, publicarea fotografiei acesteia poate permite unor persoane vătămate care nu sesizaseră încă faptul că au fost victimele unei infracţiuni să se adreseze organelor judiciare).

- dacă este necesară identificarea amprentelor ce au fost găsite pe anumite obiecte sau a persoanelor care pot fi puse în legătură cu fapta ori locul comiterii faptei, organele de urmărire penală pot dispune amprentarea persoanelor despre care se presupune că au intrat în contact cu acele obiecte, respectiv fotografierea acelora despre care se presupune că au avut legătură cu fapta comisă sau au fost prezente la locul faptei;

- amprentele obţinute pot fi comparate cu cele ridicate cu ocazia cercetării la faţa locului;

- este necesară crearea unui cadru previzibil cu privire la stocarea şi ştergerea din bazele de date a amprentelor şi fotografiilor persoanelor faţă de care s-a dispus o soluţie de netrimitere în judecată sau de achitare, în vederea compatibilizării dreptului intern cu jurisprudenţa Curţii Europene, astfel cum aceasta a fost dezvoltată de Marea Cameră a instanţei europene în cauza *S. şi Marper c. Marii Britanii* (prezentată mai jos).

Este de necontestat că amprentele nu conţin atât de multe informaţii ca eşantioanele celulare şi ca profilele ADN. Problema impactului stocării lor de către autorităţi a fost deja analizată de organele Convenţiei. Comisia este cea care, în cauza *McVeigh*, a examinat pentru prima dată problema prelevării şi conservării amprentelor în cadrul unei anchete judiciare. Comisia a admis că unele dintre măsurile luate în cadrul acestei anchete puteau aduce atingere dreptului la respectarea vieţii private, dar nu a răspuns la întrebarea dacă, privită separat, stocarea amprentelor digitale ar putea constitui o astfel de ingerinţă. In cauza *Kinnunen*, Comisia a apreciat că stocarea amprentelor şi fotografiilor, după arestarea reclamantului, nu se analizează ca o ingerinţă în viaţa privată având în vedere că aceste elemente nu conţineau nicio apreciere subiectivă care să poată fi contestată. Comisia a notat totuşi că datele în discuţie au fost distruse, la cererea reclamantului, nouă ani mai târziu. Având în vedere aceste constatări şi întrebările care se pun în prezenta cauză, Curtea apreciază că problema trebuie reexaminată. Curtea observă în primul rând că înregistrările amprentelor digitale ale reclamanţilor constituie date cu caracter personal care conţin anumite elemente de identificare externă, la fel ca, spre exemplu, fotografiile sau mostrele vocale. În cauza *Friedl*, Comisia a apreciat că stocarea fotografiilor anonime care au fost făcute în timpul unei manifestaţii publice, nu constituie o ingerinţă în viaţa privată. Ea a ajuns la această concluzie acordând o importantă deosebită faptului că fotografiile în cauză nu au fost înregistrate în vreun sistem de prelucrare a datelor şi că autorităţile nu au luat măsuri pentru a identifica persoanele din fotografie recurgând la prelucrarea datelor. În cauzele *P.G. şi J.H.*, Curtea a considerat că înregistrarea de date şi caracterul sistematic sau permanent al înregistrării ar putea ridica probleme legate de dreptul la respectul vieţii private, chiar dacă datele în cauză erau în domeniul public sau erau disponibile în altă formă. Curtea a reţinut că înregistrarea vocii unei persoane, pe un suport permanent, în vederea analizării ulterioare, permitea în mod clar, ca împreună cu alte date personale să faciliteze identificarea acestei persoane. Curtea a concluzionat că înregistrarea vocilor reclamanţilor în vederea analizării ulterioare a adus atingere dreptului la respectarea vieţii private. Curtea consideră că abordarea adoptată de organele Convenţiei cu privire la fotografii şi mostrele vocale trebuie aplicată, de asemenea, şi cu privire la amprentele digitale. Guvernul apreciază că situaţia acestora din urmă este distinctă pentru că este vorba despre elemente neutre, obiective şi de necontestat şi care, spre deosebire de fotografii, sunt neinteligibile pentru ochiul neavizat şi în absenţa altor amprente cu care să fie comparate. Constatările Guvernului, deşi corecte, nu schimbă cu nimic faptul că amprentele digitale conţin în mod obiectiv informaţii unice despre un individ, permiţând identificarea acestuia cu precizie într-o gamă largă de circumstanţe. Prin urmare amprentele digitale sunt susceptibile să aducă atingere vieţii private iar stocarea lor fără consimţământul persoanei în cauză nu poate fi considerată o măsură neutră sau nesemnificativă. În speţă, Curtea constată că amprentele digitale ale reclamanţilor au fost prelevate în cadrul procedurii penale şi, ulterior, au fost înregistrate într-o bază de date la nivel naţional, pentru a fi stocate şi prelucrate automat în scopul identificării penale. Este de necontestat că datorită informa-

ţiilor pe care le conţin eşantioanele celulare şi profilele ADN, stocarea acestora are un impact mai mare asupra vieţii private decât stocarea amprentelor digitale. Curtea apreciază că, deşi se poate aprecia ca fiind util a se distinge, în privinţa prelevării, utilizării şi stocării, între situaţia amprentelor digitale, pe de o parte, şi cea a eşantioanelor celulare şi profilelor ADN, pe de altă parte, totuşi, când se pune problema justificării, nu este mai puţin adevărat că *stocarea amprentelor digitale constituie o ingerinţă în dreptul la respectarea vieţii private.(...)* Curtea apreciază că măsura stocării nediferenţiate a amprentelor digitale ale persoanelor bănuite de a fi comis infracţiuni dar care nu au fost condamnate, aşa cum s-a întâmplat în cazul reclamanţilor, nu păstrează un just echilibru între interesul public şi interesele private iar Statul a depăşit orice marjă de apreciere acceptabilă în materie. Faţă de argumentele expuse, Curtea constată că stocarea datelor se analizează ca o ingerinţă disproporţionată în dreptul reclamanţilor la respectarea vieţii private şi nu constituie o măsură necesară într-o societate democratică şi prin urmare, în speţă a fost încălcat art. 8 din Convenţie *(CEDO, hotărârea Marii Camere din 4 decembrie 2008, în cauza S. şi Marper c. Marii Britanii, parag. 78-106).*

§7. Fotografiile

- sunt mijloace de probă care pot contribui la stabilirea adevărului într-o cauză penală prin imaginile pe care acestea le conţin;

- pot fi realizate de părţi sau de organele judiciare fie cu ocazia unor activităţi operative de monitorizare a unor persoane, fie cu ocazia ridicării de obiecte şi înscrisuri, a efectuării unei percheziţii domiciliare, sau a unei cercetări la faţa locului;

- organele de urmărire penală pot constitui planşe foto în vederea realizării procedeului probatoriu al identificării de persoane sau obiecte;

- reprezintă un mijloc de probă distinct de planşele foto rezultate în urma supravegherii tehnice efectuate în baza autorizaţiei emise de judecătorul de drepturi şi libertăţi;

- fotografiile sunt supuse principului liberei aprecieri a probelor, având aceeaşi valoare probantă ca orice alt mijloc de probă.

§8. Cercetarea la faţa locului

- este procedeul probatoriu ce constă în cercetarea locului unde se bănuieşte că s-a săvârşit infracţiunea, *atunci când este necesară constatarea directă în scopul determinării sau clarificării unor împrejurări de fapt ce prezintă importanţă pentru stabilirea adevărului, precum şi ori de câte ori există suspiciuni cu privire la decesul unei persoane* (de pildă, în vederea descoperirii şi fixării urmelor infracţiunii, a stabilirii poziţiei şi stării mijloacelor materiale de probă şi împrejurărilor în care infracţiunea a fost săvârşită);

- organele de urmărire penală dispun efectuarea cercetării la faţa locului *prin ordonanţă,* iar instanţa de judecată *prin încheiere*;

- organele judiciare trebuie să încunoştinţeze părţile sau subiecţii procesuali principali cu privire la efectuarea cercetării la faţa locului în cazurile în care aceştia şi-au exprimat dorinţa de a participa la actele de urmărire penală (neprezentarea părţilor sau a subiecţilor procesuali încunoştinţaţi nu împiedică însă efectuarea cercetării);

- *organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate dispune prezenţa medicului legist sau a oricăror persoane a căror prezenţă o consideră necesară la cercetarea la faţa locului; spre deosebire de vechiul Cod, NCPP nu mai prevede obligativitatea prezenţei martorilor asistenţi la cercetarea la faţa locului;*

- când suspectul sau inculpatul este reţinut ori arestat preventiv ori la domiciliu, dacă nu poate fi adus la cercetarea la faţa locului, organul de urmărire penală îi pune în vedere că are dreptul să fie reprezentat şi îi asigură, la cerere, reprezentarea;

- instanţa de judecată efectuează cercetarea la faţa locului cu citarea persoanei vătămate ori a părţilor şi în prezenţa procurorului; avocatul (ales sau din oficiu) al inculpatului, al persoanei vătămate, părţii civile şi al părţii responsabile civilmente are dreptul să participe la cercetare;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate interzice persoanelor care se află ori care vin la locul unde se efectuează cercetarea să comunice între ele sau cu alte persoane;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată încheie un proces-verbal în legătură cu activitatea desfăşurată cu ocazia efectuării cercetării la faţa locului cu privire la constatările făcute, urmele şi obiectele găsite şi ridicate care constituie mijloc de probă;

- *procesul-verbal, care trebuie să cuprindă:*

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) data la care s-a încheiat procesul-verbal;

d) indicarea ordonanţei sau a încheierii prin care s-a dispus măsura;

e) numele, prenumele persoanelor prezente şi calitatea în care acestea participă, obiecţiile şi explicaţiile acestora;

f) numele şi prenumele suspectului sau inculpatului, dacă este cazul;

g) data şi ora la care a început şi s-a sfârşit activitatea consemnată în procesul-verbal;

h) descrierea amănunţită a situaţiei locului, a urmelor găsite, a obiectelor examinate şi a celor ridicate, a poziţiei şi stării celorlalte mijloace materiale de probă, astfel încât acestea să fie redate cu precizie şi, pe cât posibil, cu dimensiunile respective;

i) menţiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

- cu ocazia cercetării la faţa locului pot fi prelevate urme biologice, efectuate fotografii, reconstituiri, schiţe, desene ori alte asemenea lucrări, care se anexează la procesul-verbal;

- procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de către cel care îl încheie şi de către persoanele care au participat la cercetare. Dacă vreuna dintre

aceste persoane nu poate sau refuză să semneze procesul-verbal, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna.

Procesul-verbal de cercetare la faţa locului şi planşele foto executate infirmă susţinerile inculpatului, ale persoanei vătămate şi ale martorilor care au susţinut că inculpatul ar fi alunecat pe zăpadă şi ar fi antrenat în cădere pe partea vătămată, din cele două mijloace de probă rezultând că la locul faptei nu a existat nici zăpadă şi nici alunecuş *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3901/2006, www.legalis.ro).*

§9. Reconstituirea

- este procedeul probatoriu ce constă în reproducerea modului şi condiţiilor în care a fost săvârşită fapta prevăzută de legea penală[1];

- reconstituirea în întregime sau în parte, a modului şi a condiţiilor în care s-a comis fapta poate fi dispusă de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată în situaţia în care apreciază că este necesară pentru verificarea şi precizarea unor date sau probe administrate ori pentru a stabili împrejurări de fapt ce prezintă importanţă pentru soluţionarea cauzei;

- organele de urmărire penală dispun efectuarea reconstituirii *prin ordonanţă,* iar instanţa de judecată *prin încheiere*;

- potrivit NCPP organele judiciare procedează la reconstituirea activităţilor sau a situaţiilor, având în vedere împrejurările în care fapta a avut loc, pe baza probelor administrate; *potrivit NCPP reconstituirea nu mai este condiţionată de efectuarea acesteia la locul comiterii faptei, organele judiciare putând recurge* la *reconstituirea virtuală prin folosirea simulărilor generate de computer*; acest mijloc se poate dovedi a fi extrem de eficient în cazurile în care urmărirea penală vizează investigarea unor infracţiuni care pot presupune utilizarea unor resurse speciale;

- în cazul în care declaraţiile martorilor, ale părţilor sau ale subiecţilor procesuali principali cu privire la activităţile sau situaţiile ce trebuie reconstituite sunt diferite, reconstituirea trebuie efectuată separat pentru fiecare variantă a desfăşurării faptei descrise de aceştia;

- în principiu, reconstituirea se efectuează *în prezenţa suspectului sau inculpatului*, afară de cazul când aceasta nu este posibilă; în cazurile în care asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului este obligatorie, reconstituirea se face în prezenţa acestuia, asistat de avocat. Atunci când suspectul sau inculpatul nu poate sau refuză să participe la reconstituire, aceasta se efectuează cu participarea altei persoane;

- reconstituirea trebuie să fie efectuată astfel încât să nu fie încălcată legea sau ordinea publică, să nu fie adusă atingere moralei publice şi să nu fie pusă în pericol viaţa sau sănătatea persoanelor;

---

[1] Nu există echivalenţă între reconstituire şi experiment judiciar, în acest din urmă caz neurmărindu-se reproducerea modului şi condiţiilor în care a fost săvârşită fapta, ci doar verificarea ipotezei dacă activitatea infracţională se putea produce în anumite împrejurări.

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată încheie un *proces-verbal* în legătură cu activitatea desfăşurată cu ocazia reconstituirii care constituie mijloc de probă;

- procesul-verbal, trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) data la care s-a încheiat procesul-verbal;

d) indicarea ordonanţei sau a încheierii prin care s-a dispus măsura;

e) numele, prenumele persoanelor prezente şi calitatea în care acestea participă, obiecţiile şi explicaţiile acestora;

f) numele şi prenumele suspectului sau inculpatului, dacă este cazul;

g) data şi ora la care a început şi s-a sfârşit activitatea consemnată în procesul-verbal;

h) descrierea amănunţită a activităţii de reconstituire;

i) menţiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

- procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de către cel care îl încheie şi de către persoanele care au participat la reconstituire. Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze procesul-verbal, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna.

Faţă de probele administrate, instanţele au reţinut corect vinovăţia inculpatului, probele administrate fiind de natură a le convinge asupra temeiniciei acuzaţiilor ce i se aduc prin rechizitoriu. Efectuarea altor probe (suplimentarea expertizei dactiloscopice ori reconstituirea) nu este necesară decât dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată le găseşte necesare pentru verificarea şi precizarea unor date. Or, atât instanţa de fond, cât şi instanţa de apel nu au considerat necesare aceste probe. Înalta Curte constată, de asemenea, că probele nu sunt necesare în raport cu probele deja efectuate în cauză. Pe de altă parte, întrucât inculpatul a contestat participarea sa, reconstituirea ar fi lipsită de concludenţă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 462/2004, www.legalis.ro).*

§10. Constatarea

- este procedeul probatoriu ce constă în examinarea unor situaţii de fapt, mijloace de probă, sau persoane de către specialişti, medici-legişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul organului de urmărire penală ori în cadrul altor organe, *când există pericol de dispariţie a mijloacelor de probă* (de pildă, dispariţia urmelor infracţiunii) *sau de schimbare a unor situaţii de fapt* (de exemplu, pentru constatarea rapidă a unor situaţii financiare), *ori este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei* (moarte suspectă);

- spre deosebire de vechiul Cod care reglementa constatările tehnico-ştiinţifice şi pe cele medico-legale, NCPP cuprinde o reglementare generală a constatărilor, natura acestora urmând a fi stabilită de organele de urmărire penală care dispun procedeul probatoriu în funcţie de natura activităţii desfăşurate (de exemplu, analizarea armei sau a muniţiei cu care s-a tras, ridicarea amprentelor digitale şi identificarea persoanei pe baza acestora, identificarea scrierii sau semnăturii unei persoane, identificarea obiectului care a lăsat o urmă la locul săvârşirii infracţiunii, stabilirea compoziţiei chimice a unei substanţe etc.);

- *efectuarea* unei constatări se poate dispune numai în cursul urmăririi penale, *prin ordonanţă,* de *organul de urmărire penală,* din oficiu sau la cererea uneia dintre părţi sau subiect procesual principal; organul de urmărire penală stabileşte prin ordonanţă obiectul constatării, întrebările la care trebuie să răspundă specialistul şi termenul în care urmează a fi efectuată lucrarea; organul de urmărire penală nu are obligaţia de a aduce la cunoştinţa părţilor obiectul constatării şi întrebările formulate;

- spre deosebire de vechiul Cod, NCPP nu prevede vreun caz în care constatarea este obligatorie[1]*, în noua codificare, indiferent de natura acesteia, constatarea are caracter facultativ;*

- constatarea se efectuează asupra persoanei, materialului şi datelor puse la dispoziţie sau indicate de către organul de urmărire penală; celui însărcinat cu efectuarea constatării nu i se pot delega şi nici acesta nu-şi poate însuşi atribuţii de organ de urmărire penală sau de organ de control; specialistul însărcinat cu efectuarea lucrării, dacă socoteşte că materialele puse la dispoziţie ori datele indicate sunt insuficiente, comunică aceasta organului de urmărire penală, în vederea completării lor;

- la efectuarea unei constatări persoana vătămată, suspectul, inculpatul, sau celelalte părţi nu pot solicita numirea unui specialist/expert-parte, ca în cazul procedeului probatoriu al expertizei;

- rezultatele activităţii desfăşurate de specialist se consemnează într-un *raport de constatare* care constituie mijlocul de probă, ce va cuprinde: numele şi calitatea celui care l-a întocmit, prezentarea situaţiilor care au făcut obiectul constatării, descrierea operaţiilor efectuate de specialist, a metodelor, programelor şi echipamentelor utilizate, precum şi concluziile specialistului, care pot fi certe afirmative, certe negative sau de probabilitate; raportul se transmite organului de urmărire penală care l-a dispus;

- certificatul medico-legal întocmit în urma examinării medico-legale a persoanei (art. 189 NCPP) are valoarea unui *raport de constatare*;

- chiar dacă într-o cauză s-a efectuat un raport de constatare, organul de urmărire penală poate dispune refacerea acestuia sau efectuarea unei expertize dacă apreciază că raportul de constatare *nu este complet sau concluziile acestuia nu sunt precise*; organul de urmărire penală va dispune efectuarea unei expertize şi atunci când, deşi

---

[1] Potrivit C.proc.pen. constatarea medico-legală se dispunea în mod *obligatoriu* de organul de urmărire penală: *(i)* în caz de moarte violentă; *(ii)* în caz de moarte a cărei cauză nu se cunoaşte ori este suspectă; *(iii)* când organul de urmărire penală aprecia că este necesară o examinare corporală asupra învinuitului ori persoanei vătămate, pentru a constata pe corpul acestora existenţa urmelor infracţiunii.

raportul de constatare este clar şi complet, însă, faţă de complexitatea cauzei, apreciază că este necesară întocmirea unui raport de expertiză, precum şi în situaţia în care părţile sau subiecţii procesuali principali contestă concluziile raportului de constatare;

- *instanţa de judecată nu poate dispune efectuarea* unei constatări şi nici *completarea sau refacerea* acesteia, ci numai efectuarea unei expertize;

- potrivit art. 10 din Legea nr. 508/2004 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea în cadrul Ministerului Public a Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism, în cadrul DIICOT sunt numiţi, prin ordin al procurorului-şef al DIICOT, cu avizul miniştrilor de resort, specialişti cu înaltă calificare în domeniul prelucrării şi valorificării informaţiilor, economic, financiar, bancar, vamal, informatic, precum şi în alte domenii, pentru clarificarea unor aspecte tehnice sau de specialitate în activitatea de urmărire penală; specialiştii îşi desfăşoară activitatea sub directa conducere, supraveghere şi control nemijlocit al procurorilor din Direcţia de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism. Constatarea efectuată din dispoziţia scrisă a procurorului de către specialişti constituie mijloc de probă;

- deopotrivă, particularităţile luptei împotriva corupţiei şi necesitatea eficientizării activităţii organelor de urmărire penală în acest domeniu a determinat legiuitorul să prevadă în art. 11 din O.U.G. nr. 43/2002 privind Direcţia Naţională Anticorupţie că, în cadrul DNA, sunt numiţi, prin ordin al procurorului-şef al acestui parchet, cu avizul ministerelor de resort, specialişti cu înaltă calificare în domeniul economic, financiar, bancar, vamal, informatic, precum şi în alte domenii, pentru clarificarea unor aspecte tehnice în activitatea de urmărire penală. Aceştia îşi desfăşoară activitatea sub directa conducere, supraveghere şi control nemijlocit al procurorilor din DNA; constatarea efectuată din dispoziţia scrisă a procurorului DNA de specialişti constituie mijloc de probă, în condiţiile legii;

Deşi are un regim diferit de cel al unei expertize, nu se poate considera că prin efectuarea raportului de constatare s-a încălcat dreptul la apărare al inculpaţilor, căci aceştia au avut posibilitatea să analizeze modul în care s-a dispus şi a fost întocmită constatarea, inclusiv concluziile acestei constatări. Aspectele atestate în concluziile raportului de constatare sunt dovedite şi prin alte mijloace de probă cu caracter obiectiv, aşa încât, chiar şi în situaţia în care ar exista suspiciuni cu privire la imparţialitatea şi obiectivitatea persoanelor care au întocmit raportul de constatare (fiind vorba despre experţi din cadrul organului de urmărire penală), nu există temeiuri pentru a se considera că s-a încălcat dreptul la un proces echitabil *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 381/2011, nepublicată).*

Constatarea tehnico-ştiinţifică se poate dispune: când există pericol de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt sau când este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei. În cazul primei situaţii privitoare la existenţa pericolului, dacă organele de urmărire penală au posibilitatea de a înlătura acel pericol, nu vor dispune efectuarea unei

constatări tehnico-ştiinţifice, ci vor lua măsurile necesare pentru conservarea urmelor, ridicarea obiectelor materiale, efectuare de fotografii etc. Constatarea tehnico-ştiinţifică se dispune în cea de a doua situaţie când apare necesitatea de a se clarifica de urgenţă unele fapte sau împrejurări ale cauzei. În acest caz, urgenţa este impusă nu de pericolul dispariţiei mijloacelor de probă sau al schimbării situaţiei de fapt, ci de necesitatea justei orientări a organelor de urmărire penală în efectuarea activităţii de cercetare, acestea fiind singurele în măsură să aprecieze deopotrivă asupra existenţei necesităţii şi relevanţei datelor furnizate de specialişti sau tehnicieni în orientarea constructivă a investigaţiilor. Din această perspectivă, se constată că, într-o primă ipoteză, apărarea inculpatului N.A. a invocat nelegalitatea constatării tehnico-ştiinţifice efectuate de DNA în cursul urmăririi penale pe aspectul că la momentul dispunerii acesteia nu erau întrunite cerinţele legale referitoare la existenţa unui pericol de dispariţie sau de schimbare a stării de fapt care să impună organului de urmărire penală luarea măsurii, în condiţiile în care toate documentele şi hard disk-urile ridicate de la societăţile administrate de inculpaţii P.B. şi V.C. se aflau în custodia parchetului. Susţinerile apărării sunt neîntemeiate, întrucât în cauză, procurorii de caz au apreciat că, pentru justa soluţionarea a cauzei, era necesară lămurirea urgentă a unor aspecte de natură tehnică, pe baza documentelor aflate la dosar. Această împrejurare este dovedită prin obiectivele stabilite de procurorii de caz prin rezoluţia din 26 mai 2008, completate prin rezoluţia din 1 iulie 2008, care au vizat, în esenţă, verificarea respectării procedurilor de achiziţii şi legalitatea plăţilor efectuate de Inspectoratul de Stat în Construcţii societăţilor organizatoare ale evenimentului, precum şi cuantificarea prejudiciului cauzat ca urmare a eventualelor încălcări ale dispoziţiilor legale. Cea de a doua ipoteză avansată de apărarea inculpatului N.A. în invocarea nelegalităţii constatării tehnico-ştiinţifice a vizat aşa zisele condiţii de „clandestinitate" în care s-ar fi realizat, susţinându-se că, întrucât învinuiţii nu au fost încunoştinţaţi în legătură cu efectuarea ei, neavând, prin urmare, posibilitatea de a numi un expert consilier, de a cunoaşte obiectivele şi de a cere modificarea sau completarea lor, dreptul la apărare a fost grav încălcat, ingerinţă care ar atrage incidenţa dispoziţiilor referitoare la nulitatea absolută. Şi analiza acestei critici presupune anumite consideraţii teoretice. Astfel, se reţine că, în ceea ce priveşte natura juridică a constatărilor tehnico-ştiinţifice, doctrina a evidenţiat faptul că, constatările tehnico-ştiinţifice nu sunt propriu-zis categorii de mijloace de probă, ci procedee de probaţiune, adică moduri de a opera asupra anumitor mijloace de probă, în vederea stabilirii exacte a valorii lor probatorii. Ca şi mijloacele de probă, probele evidenţiate prin constatări tehnico-ştiinţifice sunt entităţi extraprocesuale ce dobândesc, prin folosirea lor în procesul penal, caracter de categorii juridico-penale. Constatarea tehnico-ştiinţifică se efectuează, de regulă, de specialişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul ori pe lângă instituţia de care aparţine organul de urmărire penală, putând fi efectuată şi de specialişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul altor organe. Circumstanţele speciale care reclamă efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice – preîntâmpinarea dispariţiei sau deteriorării unui mijloc de probă sau unei situaţii faptice cu relevanţă probatorie şi lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei – precum şi caracterul strict tehnic al aprecierilor înscrise în raportul de constatare, care

exclud comentarii sau propuneri de ordin juridic, particularizează în mod adecvat procedura de folosire a unor specialişti, reglementată de Codul de procedură penală, aceasta fiind mult simplificată faţă de procedura expertizei. Ca urmare, în cazul constatării tehnico-ştiinţifice, organelor de urmărire penală nu le incumbă obligaţia aducerii la cunoştinţa părţilor a obiectivelor stabilite de către procuror pentru specialişti şi nici posibilitatea părţilor de a-şi desemna expert parte sau de a participa la efectuarea constatării. În această materie, legiuitorul recunoaşte inculpatului, precum şi celorlalte părţi numai dreptul de a solicita efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice, de a lua cunoştinţă de conţinutul raportului de constatare şi de a solicita organelor de urmărire penală sau instanţei de judecată completarea sau refacerea constatării sau efectuarea unei expertize, limitările dreptului la apărare al părţii fiind justificate de caracterul special al procedurii. Practic, lămuririle solicitate expertului în procedura constatării tehnico-ştiinţifice constau într-un fapt personal, respectiv, exprimarea opiniei expertului cu privire la aspectele ce se doresc a fi lămurite. Prin urmare, lămuririle solicitate expertului în procedura constatării tehnico-ştiinţifice nu implică efectuarea unei lucrări de expertiză care să justifice astfel, eventuala prezenţă a expertului parte, ci doar exprimarea punctului de vedere asupra chestiunilor de lămurit. Or, după primirea răspunsului de la expert, apărarea are posibilitatea să exprime propria părere prin intermediului unui expert-parte. În cauză, prin rezoluţiile din 26 mai 2008 şi, respectiv, 1 iulie 2008, procurorii de caz M.I. şi V.D. au dispus efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice financiar-contabile, de către specialişti din cadrul DNA, în condiţiile prev. de art. 11 alin. (3) din O.U.G. nr. 43/2002. Raportul de constatare tehnico-ştiinţifică a fost întocmit la data de 4 septembrie 2008, fiind depus la dosarul cauzei la aceeaşi dată, aşa cum rezultă din adresa nr. 520/04.09.2008 a Serviciului Specialişti din cadrul DNA. Subsecvent, raportul de constatare tehnico-ştiinţifică a fost adus la cunoştinţa învinuiţilor cărora li s-a acordat un termen adecvat în vederea luării la cunoştinţă, formulării unor eventuale obiecţiuni şi depunerii documentelor apreciate relevante, care nu fuseseră avute în vedere de către specialişti. Astfel, învinuitul N.A. (ca şi ceilalţi învinuiţi cercetaţi în cauză) a fost citat la data de 5 octombrie 2008 în vederea aducerii la cunoştinţă a raportului de constare tehnico-ştiinţifică, la aceeaşi dată, apărătorului ales al părţii fiindu-i înmânat raportul în format electronic. Cu aceeaşi ocazie, învinuitului i s-a pus în vedere, prin apărător ales, că poate formula obiecţiuni la raportul de constatare tehnico-ştiinţifică până la data de 13 octombrie 2008. Îndeplinirea actelor procedurale susmenţionate este constatată prin procesul-verbal din data de 5 octombrie 2008. Învinuitul N.A. (ca şi învinuiţii G.D., J.I., V.M.) nu a formulat obiecţiuni la raportul de constatare tehnico-ştiinţifică. În schimb, la data de 6 octombrie 2008, învinuitul N.A. – prin apărător ales, a formulat plângere vizând „măsurile şi actele efectuate în baza dispoziţiei procurorului cu privire la raportul de constatare întocmit în cauză" în cuprinsul căreia a invocat aspecte similare celor care fac obiectul analizei, respectiv faptul că dispoziţia efectuării constatării este un abuz şi că dispunerea acesteia „s-a realizat pe ascuns, adică fără ca învinuitul să aibă cunoştinţă". Deopotrivă, în cuprinsul plângerii s-a susţinut că procurorii au nesocotit dreptul la apărare al învinuitului, lipsindu-l de posibilitatea de a cunoaşte obiectivele stabilite sau întrebările la care trebuie să

răspundă specialistul. Plângerea a fost respinsă ca neîntemeiată reţinându-se că procurorii de caz au dispus efectuarea constatării tehnico-ştiinţifice cu respectarea dispoziţiilor Codului de procedură penală. Deopotrivă, s-a reţinut că raportul de constatare a fost adus la cunoştinţa învinuiţilor cărora li s-a acordat termen pentru a formula obiecţiuni şi a depune actele apreciate ca relevante cauzei ce nu fuseseră avute în vedere de către specialişti. Totodată, se constată că, în cursul cercetării judecătoreşti, la solicitarea inculpaţilor (inclusiv a inculpatului N.A.), prima instanţă a dispus efectuarea unei expertize financiar-contabile, precum şi a unui supliment la raportul de expertiză, în vederea lămuririi depline a cauzei procedându-se şi la audierea experţilor. Pentru argumentele expuse, Înalta Curte reţine că, în pofida susţinerilor acuzării, constatarea tehnico-ştiinţifică efectuată în cursul urmăririi penale respectă pe deplin rigorile legii. Totodată, Înalta Curte achiesează la considerentele deciziilor Curţii Constituţionale prin care au fost respinse excepţiile de neconstituţionalitate vizând dispoziţiile art. 11 din O.U.G. nr. 43/2002, potrivit cărora efectuarea constatării tehnico-ştiinţifice de către specialiştii Direcţiei Naţionale Anticorupţie nu contravine dreptului la un proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului, întrucât părţile au posibilitatea de a lua cunoştinţă de concluziile constatării tehnico-ştiinţifice, de a formula obiecţiuni la raportul de constatare sau de a contesta în faţa instanţei de judecată, în condiţii de contradictorialitate, mijlocul de probă respectiv. În plus, fără a intra în analiza elementelor de netemeinicie care vor fi tratate în alt capitol, raportat la aserţiunile apărării cu privire la fundamentarea exclusivă a soluţiei dată laturii civile a cauzei pe raportul de constatare tehnico-ştiinţifică, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Completul de 5 Judecători, reţine că, în procesul deliberării, judecătorii fondului au verificat şi evaluat materialul probator al cauzei, fundamentându-şi atât soluţia majoritară, cât şi cea exprimată în opinia separată, pe întregul probatoriu administrat în cauză, prin coroborarea şi aprecierea probelor, iar nu prin raportare exclusivă la constatarea tehnico-ştiinţifică efectuată în cursul urmăririi penale *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

- raportul de constatare este supus principiului liberei aprecieri a probelor, având aceeaşi valoare probatorie ca orice alt mijloc de probă; poate fi reţinut la stabilirea situaţiei de fapt dintr-o cauză penală sau înlăturat motivat de către organele judiciare.

§11. Expertiza

- este procedeul probatoriu care se poate dispune atunci când pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte sau împrejurări ce prezintă importanţă pentru aflarea adevărului în cauză este necesară şi opinia unui expert;

- în funcţie de obiectul acesteia există mai multe feluri de expertize care se realizează în procesul penal cum ar fi: expertiza criminalistică[1], tehnică, medico-legală,

[1] Potrivit art. 2 alin. (2) din O.G. nr. 75/2000 privind organizarea activităţii de expertiză criminalistică (M.Of. nr. 407 din 29 august 2000), „Specialităţile de expertiză criminalistică în care se poate obţine calitatea de expert criminalist autorizat sunt următoarele: *a)* expertiza

contabilă, psihiatrică, toxicologică etc.; *spre deosebire de vechiul Cod, NCPP conţine, pe lângă regulile generale aplicabile expertizelor, o serie de reguli speciale aplicabile în materia expertizei medico-legale psihiatrice, a autopsiei medico-legale, expertizei toxicologice, examinării medico-legale a persoanei, expertizei de genetică judiciară*;

- expertiza poate fi efectuată de experţi oficiali din laboratoare sau instituţii de specialitate (publice sau private) ori de experţi independenţi autorizaţi din ţară sau din străinătate, în condiţiile legii;

- expertiza şi examinarea medico-legală se efectuează în cadrul instituţiilor medico-legale;

- efectuarea expertizei este, în principiu, *facultativă*, organele judiciare încuviinţând-o numai dacă este pertinentă, concludentă şi utilă cauzei penale;

- ca excepţie, este ***obligatorie*:**

(i) expertiza medico-legală psihiatrică: **1.** în cazul uciderii sau vătămării copilului nou-născut ori a fătului de către mamă (art. 200 NCP); **2.** pentru stabilirea discernământului minorului cu vârsta între 14 şi 16 ani; în vederea întocmirii expertizei psihiatrice a minorului, autoritatea tutelară în a cărei rază teritorială domiciliază minorul are obligaţia să efectueze ancheta socială la cererea unităţii sanitare de specialitate care efectuează expertiza; **3.** atunci când organul de urmărire penală sau instanţa de judecată are îndoieli asupra stării psihice a suspectului sau inculpatului raportat la momentul săvârşirii infracţiunii ce face obiectul acuzaţiei penale (de pildă, în situaţia în care din probele administrate rezultă că suspectul sau inculpatul suferă de boli psihice);

În cazul în care comportarea inculpatului în cursul şedinţei de judecată este de natură să creeze îndoieli asupra stării sale psihice, instanţa trebuie să dispună efectuarea unei expertize psihiatrice, chiar dacă inculpatul, întrebat de instanţă, susţine că nu este iresponsabil şi nu cere efectuarea expertizei *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 3311/12.09.2000, nepublicată).*

Efectuarea expertizei psihiatrice este obligatorie cu internarea inculpatului într-o instituţie sanitară de specialitate pe durata necesară, pentru a înlătura dubiul existent cu privire la responsabilitatea acestuia. Neprocedând în acest mod instanţele au pronunţat hotărâri netemeinice dispunând condamnarea inculpatului. Constatarea medico-legală nu este elocventă pentru a se stabili dacă inculpatul a săvârşit faptele cu discernământ *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2098/2003, www.legalis.ro).*

---

grafică şi tehnică a documentelor; *b)* expertiza dactiloscopică a urmelor palmare şi plantare; *c)* expertiza traseologică a urmelor lăsate de fiinţe şi obiecte; *d)* expertiza balistică a armelor şi a muniţiilor; *e)* expertiza fizico-chimică a probelor materiale; *f)* expertiza criminalistică în accidentele de trafic terestru; *g)* expertiza criminalistică în accidentele de trafic aerian; *h)* expertiza criminalistică în accidentele de trafic fluvial şi maritim; *i)* expertiza criminalistică în explozii şi incendii; *j)* expertiza vocii şi vorbirii; *k)* expertiza imaginilor; *l)* expertiza biologică; *m)* expertiza genetică; *n)* expertiza aplicaţiilor şi datelor informatice; *o)* expertiza pentru detecţia comportamentului simulat (poligraf); *p)* expertiza drogurilor şi a stupefiantelor".

(ii) expertiza medico-legală pentru a se stabili: **1.** boala gravă de care suferă inculpatul în vederea suspendării urmăririi penale sau a judecăţii (art. 312 şi art. 367 NCPP); **2.** dacă cel condamnat suferă de o boală gravă care face imposibilă executarea pedepsei [art. 589 alin. (1) lit. a) NCPP, art. 592 NCPP];

(iii) efectuarea unei expertize atunci când părţile sau subiecţii procesuali principali contestă concluziile raportului de constatare.

- efectuarea unei expertize se dispune, la cerere sau din oficiu, de către organul de urmărire penală, *prin ordonanţă motivată*, iar în cursul judecăţii de către instanţă, *prin încheiere motivată*;

- spre deosebire de vechiul Cod, potrivit NCPP în cazul în care partea sau subiectul procesual principal solicită efectuarea unei expertize, cererea *trebuie formulată în scris, cu indicarea faptelor şi împrejurărilor supuse evaluării şi a obiectivelor care trebuie lămurite de expert*;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată care a dispus efectuarea expertizei va desemna unul sau mai mulţi experţi dintre cei autorizaţi/instituţia medico-legală ori institutul sau laboratorul de specialitate să efectueze expertiza în funcţie de domeniul de specialitate şi va stabili faptele sau împrejurările pe care expertul trebuie să le constate, să le clarifice şi să le evalueze, obiectivele la care trebuie să răspundă, termenul în care trebuie efectuată expertiza, instituţia ori experţii desemnaţi, precum şi onorariul provizoriu[1], dacă este cazul;

[1] Conform art. 17 din O.G. nr. 2/2000 privind organizarea activităţii de expertiză tehnică judiciară şi extrajudiciară (M.Of. nr. 26 din 25 ianuarie 2000): „*(1)* Organul îndreptăţit să dispună efectuarea expertizei judiciare numeşte expertul sau, după caz, specialistul, indică în scris, prin încheiere sau prin ordonanţă, obiectul expertizei şi întrebările la care trebuie să răspundă acesta, stabileşte data depunerii raportului de expertiză, fixează onorariul provizoriu, avansul pentru cheltuielile de deplasare, atunci când este cazul, şi comunică biroului local pentru expertize tehnice judiciare numele persoanei desemnate să efectueze expertiza. *(2)* La termenul la care a avut loc numirea expertului, organul cu atribuţii jurisdicţionale care a dispus efectuarea expertizei înştiinţează partea despre suma ce trebuie avansată pentru expertiza dispusă în contul biroului local pentru expertize tehnice judiciare şi îi pune în vedere să plătească această sumă în termen de 5 zile de la înştiinţare.

(3) Adresa privind numirea expertului se comunică biroului local pentru expertize tehnice judiciare şi expertului tehnic judiciar, după efectuarea plăţii în condiţiile alin. (2), şi cuprinde următoarele: a) denumirea şi datele de contact ale organului cu atribuţii jurisdicţionale care a dispus numirea; b) numărul şi obiectul dosarului în care a fost dispusă efectuarea expertizei tehnice judiciare; c) numele sau, după caz, denumirea părţilor din dosar şi datele de contact ale acestora: domiciliul sau, după caz, sediul acestora, precum şi numărul de telefon, numărul de fax şi adresa de e-mail, dacă acestea sunt cunoscute; d) numărul şi data încheierii sau ordonanţei prin care a fost numit expertul; e) obiectivele expertizei tehnice judiciare dispuse la care trebuie să răspundă expertul; f) termenul stabilit pentru depunerea raportului de expertiză; g) suma stabilită cu titlu de onorariu provizoriu; h) suma stabilită cu titlu de cheltuieli provizorii; i) menţiunea că sumele provizorii, stabilite cu titlu de onorariu provizoriu şi cheltuieli provizorii, au fost plătite în contul biroului local pentru expertize tehnice judiciare.

(4) Plata sumei provizorii către expertul tehnic judiciar numit se va efectua prin intermediul biroului local pentru expertize tehnice judiciare, după depunerea raportului de expertiză la organul cu atribuţii jurisdicţionale care a dispus efectuarea expertizei".

- în cazul expertizei tehnice sau contabile expertul se va desemna din tabelul nominal cuprinzând experţii tehnici judiciari, întocmit, pe specialităţi şi pe judeţe, de Biroul central pentru expertize tehnice judiciare[1], respectiv din Tabloul experţilor contabili şi contabililor autorizaţi din România;

- organul de urmărire penală sau instanţa desemnează, *de regulă, un singur expert, cu excepţia* situaţiilor în care, ca urmare a complexităţii expertizei, sunt necesare cunoştinţe specializate din discipline distincte, situaţie în care desemnează *doi sau mai mulţi experţi*;

- stabilirea onorariului expertului se realizează de organul judiciar care a dispus procedeul probatoriu (nu de către expert) având în vedere natura şi complexitatea cauzei, cheltuielile suportate sau care urmează a fi suportate de către expert, gradul profesional şi ştiinţific al expertului; organele judiciare pot proceda la cenzurarea devizelor întocmite de experţii cu ocazia stabilirii onorariului;

- dacă expertiza este efectuată de instituţia medico-legală ori institutul sau laboratorul de specialitate, costul expertizei este stabilit în condiţiile prevăzute de legea specială;

- în cazul în care există o suspiciune rezonabilă că viaţa, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a expertului ori a unui membru de familie al acestuia ar putea fi puse în pericol ca urmare a activităţii pe care o desfăşoară în cauza penală, procurorul sau instanţa de judecată poate dispune următoarele *măsuri de protecţie*:

a) supravegherea şi paza locuinţei expertului sau asigurarea unei locuinţe temporare;

Tot astfel, art. 22 din O.G. nr. 2/2000 prevede că: „*(1)* Raportul de expertiză sau suplimentul la raportul de expertiză, însoţit de nota de evaluare a onorariului şi, dacă este cazul, de decontul cheltuielilor de transport, cazare, diurnă sau al altor cheltuieli ocazionate de efectuarea expertizei şi în strânsă legătură cu aceasta, se depune la organul cu atribuţii jurisdicţionale care a încuviinţat expertiza. *(2)* La termenul la care se pronunţă asupra raportului de expertiză sau, după caz, asupra suplimentului la raport, depus de expertul tehnic judiciar numit, organul cu atribuţii jurisdicţionale care a dispus efectuarea expertizei se pronunţă şi asupra sumei definitive solicitate de către expert, înştiinţând biroul local pentru expertize tehnice judiciare despre suma definitivă aprobată la plată expertului.

Potrivit articolului unic al O.G. nr. 50/1997 pentru modificarea şi completarea articolului 14 din Ordonanţa Guvernului nr. 65/1994 privind organizarea activităţii de expertiză contabilă şi a contabililor autorizaţi, M.Of. nr. 224 din 30 august 1997: „*(1)* Onorariile stabilite pentru expertizele contabile dispuse din oficiu în cursul procesului penal, în cauzele privind infracţiuni prevăzute în Codul penal sau în legi speciale, vor fi avansate de la bugetul de stat de către Ministerul Finanţelor, prin direcţiile generale ale finanţelor publice şi controlului financiar de stat judeţene ori a municipiului Bucureşti.

(2) Sumele avansate se vor recupera ulterior, hotărârile judecătoreşti definitive şi, după caz, soluţiile adoptate de parchete prin care se dispune în legătură cu plata cheltuielilor judiciare urmând a fi comunicate, în acest scop, şi autorităţii care a efectuat plata".

[1] Potrivit art. 11 alin. (3) din O.G. nr. 2/2000 tabelul nominal cuprinzând experţii tehnici judiciari, cu datele de identificare, întocmit pe specialităţi şi pe judeţe, în funcţie de domiciliul acestora, se publică anual pe pagina de internet a Ministerului Justiţiei şi se transmite birourilor locale pentru expertize judiciare tehnice şi contabile din cadrul tribunalelor.

b) însoţirea şi asigurarea protecţiei expertului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

c) protecţia datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care expertul va semna expertiza;

d) audierea expertului fără ca acesta să fie prezent, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente.

- ulterior, organul judiciar fixează un termen la care sunt chemate părţile, subiecţii procesuali principali, precum şi expertul, când:

(i) se aduce la cunoştinţa părţilor, subiecţilor procesuali şi expertului *obiectul expertizei şi întrebările* la care expertul trebuie să răspundă; de asemenea, după caz, sunt indicate expertului obiectele pe care urmează să le analizeze;

(ii) se pune în vedere părţilor, subiecţilor procesuali şi expertului *că au dreptul să facă observaţii* cu privire la aceste întrebări şi că pot cere modificarea sau completarea lor; după examinarea obiecţiilor şi cererilor făcute de părţi, subiecţii procesuali şi expert, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată pune în vedere expertului termenul în care urmează a fi efectuată expertiza, încunoştinţându-l totodată dacă la efectuarea acesteia urmează să participe părţile sau subiecţii procesuali principali;

(iii) expertul este înştiinţat cu privire la faptul că are obligaţia de a analiza obiectul expertizei, de a indica cu exactitate orice observaţie sau constatare şi de a expune o opinie imparţială cu privire la faptele sau împrejurările evaluate, în conformitate cu regulile ştiinţei şi expertizei profesionale;

(iv) părţile şi subiecţii procesuali principali sunt încunoştinţaţi că au dreptul să ceară numirea şi a câte unui expert recomandat de fiecare dintre ele[1], care să participe la efectuarea expertizei; în cazul în care părţile solicită participarea unui expert-parte la efectuarea expertizei, organul de urmărire penală sau instanţa va lua act de această solicitare şi îl va desemna pe acel expert cu condiţia ca acesta să fie un expert independent, autorizat şi să nu se afle în vreun caz de incompatibilitate; *desemnarea expertului-parte trebuie realizată înainte de chemarea părţilor şi a expertului desemnat de organul judiciar pentru lămuriri; o noutate pe care o aduce NCPP în materia expertizei constă în aceea că în cazul în care expertiza este dispusă de instanţă, procurorul poate solicita ca un expert recomandat de acesta să participe la efectuarea expertizei*;

- în cazul în care expertiza urmează să fie efectuată de o instituţie medico-legală (instituţie aflată în subordinea Ministerului Sănătăţii Publice, având personalitate

[1] Stabilind posibilitatea desemnării unui expert-parte chiar din cursul urmăririi penale, NCPP a consacrat caracterul contradictoriu al expertizei, aliniindu-se jurisprudenţei Curţii Europene din cauza *Mantovanelli c. Franţei* (hotărârea din 18 martie 1997) potrivit căreia respectarea dreptului la un proces echitabil presupune dreptul părţilor de a-şi putea exprima punctul de vedere înainte de depunerea raportului de expertiză, simpla posibilitate acordată de a discuta concluziile expertizei nefiind suficientă pentru a satisface exigenţele art. 6 din Convenţia europeană. Astfel, s-a dat efect, în materia expertizei, principiului egalităţii armelor.

juridică proprie, în cadrul căreia se desfăşoară activitatea medico-legală, respectiv I.N.M.L. „Mina Minovici" – Bucureşti, I.M.L. Craiova, I.M.L. Cluj-Napoca, I.M.L. Timişoara, I.M.L. Tg. Mureş şi I.M.L. Iaşi), de un laborator de expertiză criminalistică (de pildă, Institutul Naţional de Expertize Criminalistice, Institutul de Criminalistică din cadrul Inspectoratului General al Poliţiei Române etc.) sau de orice institut sau laborator de specialitate, organul de urmărire penală ori instanţa de judecată nu va desemna un expert în cauză, ci se va adresa acestora pentru efectuarea expertizei; expertul sau experţii care va/vor efectua expertiza va/vor fi desemnat/desemnaţi de către conducerea institutului sau a laboratorului; instituţia medico-legală, institutul sau laboratorul de specialitate va comunica organului judiciar care a dispus efectuarea expertizei numele experţilor desemnaţi; şi în această situaţie părţile sau subiecţii procesuali pot solicita ca la efectuarea expertizei să participe un expert-parte;

- expertul, instituţia medico-legală, institutul sau laboratorul de specialitate, la cererea expertului, poate solicita, atunci când consideră necesar, participarea specialiştilor de la alte instituţii sau avizul acestora;

- în domeniile strict specializate, dacă pentru înţelegerea probelor sunt necesare anumite cunoştinţe specifice sau alte asemenea cunoştinţe, instanţa ori organul de urmărire penală *poate solicita opinia unor specialişti care funcţionează în cadrul organelor judiciare sau în afara acestora*; aceştia nu vor realiza un raport de expertiză, ci vor fi ascultaţi potrivit procedurii de ascultare a martorilor; tot astfel, când serviciul medico-legal ori laboratorul de expertiză criminalistică sau institutul de specialitate consideră necesar ca la efectuarea expertizei să participe sau să-şi dea părerea şi specialişti de la alte instituţii, poate folosi asistenţa sau avizul acestora;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS În ciuda duratei acestei perioade în care cauza a rămas pendinte în faţa diferitelor parchete, reiese că organele de anchetă au fost incapabile să ofere un răspuns coerent şi dovedit ştiinţific la întrebările care se puneau. În această privinţă, Curtea evidenţiază că cele formulate de Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Alba-Iulia – care a considerat, la 15 august 2002, că avizele diferitelor instituţii de medicină legală erau confuze şi contradictorii şi că desfăşurarea faptelor nu a fost stabilită suficient pentru a putea aprecia eventuala răspundere a medicilor în deplină cunoştinţă de cauză – au rămas fără răspuns. În special, autorităţile nu au răspuns niciodată la întrebarea, esenţială în speţă, de a şti dacă asfixierea care a stat la originea decesului lui Adrian a survenit accidental în timpul traheotomiei, fapt de natură să excludă eroarea medicală, sau dacă aceasta rezulta din întârzierea realizării acestei operaţii, circumstanţă care putea avea consecinţe importante, chiar decisive, în planul răspunderii penale a personalului medical învinuit. Curtea ia act de faptul că parchetele au încercat în repetate rânduri să lămurească aceste întrebări esenţiale, după cum le permit – cel puţin în teorie – art. 124 şi 125 C.proc.pen. Totuşi, toate încercările lor s-au lovit de rezistenţa instituţiilor de medicină legală, care au refuzat să răspundă la întrebările lor, făcând trimitere la dispoziţiile speciale ale Regulamentului de aplicare a O.G. nr. 1/2000 care, în opinia lor, le împiedicau să accepte noi expertize dispuse de parchet având în vedere că autoritatea naţională

supremă în materie de expertiză medico-legală a pronunţat un aviz şi/sau că niciun element nou nu a apărut. În ceea ce o priveşte, jurisdicţia care s-a pronunţat în ultimă instanţă a adăugat încredere avizului pronunţat de Comisia superioară – deşi judecătorii l-au considerat incomplet şi au solicitat un nou aviz – pe motiv că acest document a fost emis de cea mai înaltă autoritate naţională în materie de expertize medico-legale şi că, în circumstanţele speţei, aceasta era împiedicată de legea specială care reglementa activitatea instituţiilor de medicină legală să efectueze o nouă expertiză în lipsa unor elemente noi. Rezultă în mod necesar din raţionamentul acestei ultime instanţe că un element de probă dobândeşte forţă de probă atunci când nu i se poate substitui un element nou sau când nu poate fi combătut de un alt element de probă cu aceeaşi valoare ştiinţifică. O astfel de concluzie este complet contrară obligaţiei procedurale incluse implicit la art. 2 din Convenţie, care impune tocmai autorităţilor naţionale să ia măsuri pentru a asigura obţinerea de probe care să ofere un raport complet şi precis privind faptele şi o analiză obiectivă a constatărilor clinice, în special a cauzei decesului. Orice neregulă a anchetei care îi slăbeşte capacitatea de stabilire a cauzei decesului sau a responsabilităţilor riscă să conducă la concluzia că nu corespunde acestui standard. Bineînţeles, în temeiul principiului liberei aprecieri a probelor care reglementează procedura penală în România instanţele pot respinge o probă care nu le pare credibilă sau concludentă. Totuşi, o astfel de posibilitate rămâne pur teoretică dacă li se interzice instanţelor judiciare să dispună efectuarea unei expertize în afara reţelei de institute de medicină legală autorizate de lege şi ale căror avize sunt singurele admisibile ca elemente de probă în cadrul unui proces penal sau să solicite acestor instituţii să îşi reconsidere concluziile în cazul în care acestea le par incomplete sau insuficient de clare pentru a le permite o alegere clară şi a le ajuta să ia o decizie. Fie că prezenta cauză reprezintă un caz izolat sau că reflectă o practică curentă a Institutului de Medicină Legală „Mina Minovici" care constă în a se sustrage de la cererile pe care i le adresează autorităţile judecătoreşti în vederea obţinerii de informaţii de care acestea au nevoie pentru a lua decizii obiectiv fondate în deplină cunoştinţă de cauză, Curtea consideră că simpla existenţă, în legislaţia naţională, a dispoziţiilor care autorizează instituţiile de medicină legală competente să emită avize care să eludeze cererile autorităţilor judecătoreşti şi să refuze astfel să coopereze cu ele de fiecare dată când nevoile anchetei impun acest lucru nu este conformă cu principala datorie a statului de a garanta dreptul la viaţă prin instituirea unui cadru juridic şi administrativ eficient, care să permită stabilirea cauzei decesului unui individ care se afla sub răspunderea personalului medical *(CEDO, hotărârea din 16 februarie 2010, în cauza Eugenia Lazăr c. României, parag. 76-80).*

- *expertiza medico-legală psihiatrică* se efectuează în cadrul instituţiei medico-legale de către o comisie, constituită potrivit legii, după obţinerea consimţământului scris al persoanei ce urmează a fi supusă expertizei, exprimat în prezenţa unui avocat ales sau din oficiu, în faţa organului judiciar, iar în cazul minorului, şi în prezenţa ocrotitorului legal; în cazul în care suspectul sau inculpatul refuză în cursul urmăririi penale efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală psihiatrică, organul de cercetare penală sesizează procurorul sau judecătorul de drepturi şi libertăţi în vederea emiterii unui mandat de aducere în

scopul prezentării la comisia medico-legală psihiatrică; în cazul în care consideră că este necesară o examinare complexă, ce necesită internarea medicală a suspectului sau a inculpatului într-o instituţie sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea, comisia medico-legală sesizează organul de urmărire penală sau instanţa cu privire la necesitatea luării măsurii internării nevoluntare;

Curtea reaminteşte că o persoană nu poate fi considerată „alienată" şi nu poate fi privată de libertate decât în cazul în care alienarea sa a fost dovedită, iar tulburarea are un caracter sau o dimensiune care justifică internarea; internarea nu se poate prelungi în mod valabil fără ca respectiva tulburare să persiste. În această privinţă, nicio privare de libertate a unei persoane considerate alienate nu poate fi considerată conformă art. 5 parag. 1 lit. e) dacă aceasta s-a stabilit fără consultarea unui medic specialist. Având în vedere libertatea de apreciere crescută de care dispun, în astfel de cazuri, statele contractante în materie de internare cu titlu de urgenţă se acceptă, în cazurile urgente, cu risc ridicat sau atunci când o persoană este arestată din cauza comportamentului său violent, ca un astfel de certificat să fie obţinut imediat după arestare, însă în toate celelalte situaţii, consultarea prealabilă este indispensabilă. În cazul în care nu există altă posibilitate, de exemplu, atunci când persoana în cauză refuză să se prezinte la consult, trebuie să se solicite, cel puţin, evaluarea de către un medic specialist, în baza dosarului, în caz contrar nefiind posibil să se susţină că alienarea persoanei în cauză a fost dovedită. În cele din urmă, privarea de libertate este o măsură atât de gravă încât nu se justifică decât în cazul în care alte măsuri, mai puţin severe, au fost luate în considerare şi sunt apreciate ca fiind insuficiente pentru apărarea interesului personal sau public care impune detenţia. Trebuie să se clarifice că privarea de libertate a persoanei în cauză era indispensabilă având în vedere circumstanţele. În speţă, din documentele aflate la dosar, reiese că reclamantul, care era acuzat de denunţare calomnioasă, a fost supus unei măsuri de internare într-o unitate psihiatrică dispuse de procuror la 3 septembrie 2002, pentru o durată nedeterminată, în vederea efectuării unei expertize psihiatrice, în temeiul art. 117 C.proc.pen. Curtea observă că pentru executarea ordonanţei procurorului, reclamantul a fost ridicat cu forţa, de la domiciliul său, de poliţie, care i-a forţat uşa la ora 6:30 dimineaţa, apoi, sub escorta agenţilor a fost condus încătuşat la secţia de poliţie şi la Serviciul Judeţean de Medicină Legală Prahova şi, în sfârşit, la spitalul de psihiatrie unde a fost internat de urgenţă. Curtea consideră că, având în vedere circumstanţele cauzei, modalităţile de executare a ordonanţei de internare într-o unitate psihiatrică au fost în mod evident disproporţionate. Astfel, acestea contrazic argumentele Guvernului potrivit cărora reclamantul a fost de acord cu internarea sa. De altfel, Guvernul nu a prezentat niciun document care să conţină semnătura reclamantului, prin care acesta din urmă şi-ar fi exprimat acordul pentru internare, la 4 septembrie 2002. Faptul de a-şi fi exprimat disponibilitatea pentru a se supune voluntar unei expertize psihiatrice nu modifică constatarea Curţii cu privire la caracterul nevoluntar al internării. De altfel, înainte de a i se prezenta ordonanţa din 3 septembrie 2002, şi fără a i se oferi în vreun fel ocazia de a se supune de bunăvoie dispoziţiei judiciare, poliţia l-a

ridicat cu forţa de la domiciliul său la primele ore ale dimineţii, acesta continuând să fie privat de libertate pe toată durata zilei de 4 septembrie 2002, apoi a fost încredinţat medicilor de gardă de la Spitalul Obregia. Curtea concluzionează că, fiind vorba despre o internare nevoluntară, dispoziţiile Legii nr. 487/2002 cu privire la internarea nevoluntară a persoanelor cu tulburări psihice invocate de Guvern nu sunt relevante în cauză. În ceea ce priveşte chestiunea de a şti dacă internarea nevoluntară într-o unitate psihiatrică a reclamantului a fost „legală", în sensul art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenţie, Curtea observă că ordonanţa procurorului, prin care s-a stabilit necesitatea acestei internări, s-a bazat pe îndoielile anchetatorilor cu privire la sănătatea psihică a reclamantului şi pe certificatul unui medic generalist. Acesta nu l-a văzut şi nici examinat vreodată pe reclamant, astfel cum reiese din hotărârea Curţii de Apel Ploieşti din 4 noiembrie 2004 şi a pus un diagnostic neconform cu realitatea. Curtea consideră că evaluarea efectuată de un psihiatru, prealabilă oricărei internări nevoluntare, era indispensabilă, având în vedere, în special, că reclamantul nu avea antecedente de tulburări psihice. De altfel, în absenţa unui comportament violent din partea reclamantului şi luând în considerare că Guvernul nu a demonstrat existenţa unui risc pentru el însuşi sau pentru alte persoane, în speţă nu era vorba, în mod evident, de o internare cu titlu de urgenţă. Pe de altă parte, din biletul de trimitere al Serviciului Judeţean de Medicină Legală Prahova, invocat de Guvern, nu reieşea că reclamantul ar prezenta vreun simptom de boală mintală sau că ar fi periculos. În plus, Curtea observă că urmăririle penale împotriva reclamantului vizau acuzaţia de denunţare calomnioasă şi nu o infracţiune de o gravitate care ar fi putut să denote o anumită stare de pericol din partea reclamantului. În cazul în care este adevărat că internarea reclamantului, dispusă de procuror, avea drept scop tocmai obţinerea unui certificat medical, pentru a se stabili dacă acesta avea discernământul necesar spre a fi considerat responsabil din punct de vedere penal şi că, la momentul internării sale, acesta a fost dus la un centru de psihiatrie unde a fost consultat de medici, nimic nu indică totuşi că medicii care l-au internat în spitalul de psihiatrie la 4 septembrie 2002 au fost întrebaţi dacă reclamantul trebuia în mod necesar internat în vederea efectuării unui examen medico-legal. Mai mult, Curtea observă că referatul comisiei medicale din 18 septembrie 2002, întocmit la două săptămâni de la internare, a concluzionat că reclamantul nu suferea de tulburări psihice. În ceea ce priveşte argumentul Guvernului, bazat pe poziţia exprimată de Spitalul Obregia, potrivit căruia durată minimă de internare în vederea efectuării unei expertize psihiatrice este de paisprezece zile, Curtea observă că acesta nu se bazează pe nicio dispoziţie legală, astfel cum prevede art. 5 § 1 din Convenţie. De asemenea, Guvernul nu a explicat de ce nu au fost luate alte măsuri, mai puţin drastice decât internarea într-un pavilion de maximă siguranţă şi, în caz afirmativ, de ce nu au fost considerate insuficiente pentru apărarea interesului personal sau public care impunea privarea de libertate a reclamantului. De altfel, Curtea observă că nu există niciun indiciu la dosar conform căruia reclamantul ar fi refuzat să se supună de bunăvoie examenului psihiatric. În cele din urmă, nu există nimic în dosar care să poată demonstra că medicii specialişti au încercat să stabilească, pe baza dosarului, alienarea persoanei în cauză. În cele din urmă, Curtea nu poate decât să regrete caracterul în mod evident disproporţionat al modalităţilor de

realizare a internării. Reclamantul a fost ridicat de agenţii de poliţie care i-au forţat uşa la primele ore ale dimineţii. I s-au pus cătuşe, apoi a fost condus la postul de poliţie şi, ulterior, la laboratorul medico-legal pentru ca, în final, să fie dus la spitalul de psihiatrie. Trebuie subliniat că acesta nu comisese niciun gest violent şi că necesitatea internării sale nu fusese stabilită în mod legal de către un medic. Prin urmare, Curtea consideră că privarea de libertate a reclamantului timp de paisprezece zile nu era justificată şi nici conformă cu art. 5 parag. 1 lit. e) *(CEDO, hotărârea din 20 aprilie 2010, în cauza CB c. României, parag. 48-59).*

- în cazul în care obiectul cauzei îl constituie învinuirea cu privire la săvârşirea infracţiunii de falsificare de monedă sau de alte valori, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate cere *lămuriri institutului de emisiune*, în vederea efectuării expertizei;

- în scopul efectuării unei expertize grafice în cauzele penale privind infracţiuni de fals în înscrisuri, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate dispune să fie prezentate *scripte de comparaţie*; dacă scriptele se găsesc în depozite publice, autorităţile în drept sunt obligate a le elibera; dacă scriptele se găsesc la un particular organul de urmărire penală ori instanţa de judecată îi pune în vedere să le prezinte; de asemenea, organul de urmărire penală ori instanţa de judecată poate dispune ca suspectul sau inculpatul să prezinte o piesă scrisă cu mâna sa, ori să scrie după dictarea ce i s-ar face, iar în cazul în care suspectul sau inculpatul refuză, se face menţiune despre aceasta în procesul-verbal; refuzul de a se conforma solicitării organului de urmărire penală sau instanţei nu poate fi interpretat în defavoarea suspectului sau inculpatului; scriptele de comparaţie se introduc într-un plic sigilat care se vizează de organul de urmărire penală sau de preşedintele completului de judecată şi se semnează de acela care le prezintă;

- în vederea efectuării expertizei *expertul are următoarele drepturi*:

a) dreptul să ia cunoştinţă de materialul dosarului necesar pentru efectuarea expertizei; în cursul urmăririi penale, cercetarea dosarului se face cu încuviinţarea organului de urmărire;

b) dreptul de a cere lămuriri organului de urmărire penală sau instanţei de judecată cu privire la anumite fapte ori împrejurări ale cauzei;

c) dreptul de a cere lămuriri părţilor şi subiecţilor procesuali principali, cu încuviinţarea şi în condiţiile stabilite de organele judiciare;

d) dreptul de a refuza efectuarea expertizei pentru aceleaşi motive pentru care martorul poate refuza depunerea mărturiei;

e) dreptul la un onorariu pentru activitatea depusă în vederea efectuării expertizei, pentru cheltuielile pe care ar trebui să le suporte sau le-a suportat pentru efectuarea expertizei;

f) dreptul de a beneficia de măsurile de protecţie, în condiţiile prevăzute la art. 125 NCPP.

- în vederea efectuării expertizei expertul are următoarele *obligaţii:*

1. de a se prezenta în faţa organelor de urmărire penală sau a instanţei de judecată ori de câte ori este chemat;

2. de a întocmi raportul de expertiză cu respectarea termenului-limită stabilit în ordonanţa organului de urmărire penală sau în încheierea instanţei. Termenul-limită din ordonanţă sau încheiere poate fi prelungit, la cererea expertului, pentru motive întemeiate, fără ca prelungirea totală acordată să fie mai mare de 6 luni.

- în cazul în care expertul nu finalizează raportul de expertiză până la termenul fixat întârzie, sau refuză nejustificat efectuarea expertizei, organul de urmărire penală, respectiv instanţa poate dispune aplicarea unei amenzi judiciare şi/sau proceda la *înlocuirea expertului*; înlocuirea se dispune prin ordonanţă de către organul de urmărire penală sau prin încheiere de către instanţă, după citarea expertului, şi se comunică asociaţiei sau corpului profesional de care aparţine acesta; expertul înlocuit trebuie să pună de îndată la dispoziţia organului judiciar toate actele sau obiectele încredinţate, precum şi observaţiile cu privire la activităţile desfăşurate până la momentul înlocuirii sale;

- întârzierea sau refuzul nejustificat de a efectua expertiza poate genera prejudicii părţilor sau subiecţilor procesuali principali; acest fapt ilicit al expertului poate atrage răspunderea sa civilă sau a instituţiei desemnate să efectueze expertiza;

- *înlocuirea expertului* se mai poate dispune prin ordonanţă de către organul de urmărire penală sau prin încheiere de către instanţă şi în următoarele *două cazuri: 1.* când este admisă declaraţia sa de abţinere sau cererea de recuzare; *2.* în cazul în care expertul se află în imposibilitate obiectivă de a efectua sau finaliza expertiza;

- după efectuarea expertizei, constatările, clarificările, evaluările şi opinia expertului sunt consemnate într-un raport; *raportul de expertiză va cuprinde: a) partea introductivă*, în care se arată organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei, data când s-a dispus efectuarea acesteia, numele şi prenumele expertului, obiectivele la care expertul urmează să răspundă, data la care a fost efectuată, materialul pe baza căruia expertiza a fost efectuată, dovada încunoştinţării părţilor, dacă au participat la aceasta şi au dat explicaţii în cursul expertizei, data întocmirii raportului de expertiză; *b) partea expozitivă* prin care sunt descrise operaţiile de efectuare a expertizei, metodele, programele şi echipamentele utilizate; *c) concluziile*, prin care se răspunde la obiectivele stabilite de organele judiciare, precum şi orice alte precizări şi constatări rezultate din efectuarea expertizei, în legătură cu obiectivele expertizei; când sunt mai mulţi experţi se întocmeşte un singur raport de expertiză; dacă sunt deosebiri de păreri, opiniile separate sunt consemnate în cuprinsul raportului şi se motivează;

- *raportul de expertiză constituie mijlocul de probă* în cauza penală şi se depune la organul de urmărire penală sau la instanţa de judecată care a dispus efectuarea expertizei;

- în situaţia în care expertiza a fost efectuată în lipsa părţilor ori a subiecţilor procesuali principali, aceştia sau avocatul lor sunt încunoştinţaţi cu privire la întocmirea raportului de expertiză şi cu privire la dreptul la studierea raportului;

- având în vedere jurisprudenţa Curţii Europene potrivit căreia noţiunea autonomă de „martor" include şi experţii *(expert-witness), iar dreptul garantat de art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană include şi dreptul de a obţine audierea contradictorie a experţilor dintr-o cauză penală, NCPP* a stipulat că în cursul urmăririi

penale sau al judecăţii, *expertul poate fi audiat* potrivit dispoziţiilor privitoare la audierea martorilor de organul de urmărire penală sau de instanţă, la cererea procurorului, a părţilor, a subiecţilor procesuali principali sau din oficiu, dacă organul judiciar apreciază că audierea este necesară pentru lămurirea constatărilor sau concluziilor acestuia; în acest fel orice nelămurire, neconcordanţă, carenţă ori obiecţiune[1] va fi supusă atenţiei expertului pe parcursul audierii pentru ca acesta să îşi exprime punctul de vedere faţă de calitatea sa de „martor" care posedă cunoştinţe de specialitate; dacă expertiza a fost efectuată de o instituţie medico-legală, institut sau laborator de specialitate, instituţia va desemna un expert, dintre persoanele care au participat la efectuarea expertizei, ce urmează a fi audiat de către organul de urmărire penală sau de instanţă;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată dispune, din oficiu sau la cerere, efectuarea unui ***supliment de expertiză*** fie de către acelaşi expert, fie de către altul în cazul în care constată că *expertiza nu este completă, iar această deficienţă nu poate fi suplinită prin audierea expertului; prin urmare, potrivit NCPP, pentru a se apela la suplimentul de expertiză organul judiciar trebuie fie să procedeze la audierea expertului iar apoi să constate că în continuare expertiza nu este completă fiind necesar întocmirea unui raport suplimentar, fie să constate ab initio că faţă de complexitatea expertizei completarea acesteia nu este posibilă doar prin audierea expertului;*

- *suplimentul de expertiză* poate fi dispus în cursul urmăririi penale de organul de urmărire penală din oficiu sau la cererea părţilor ori a subiecţilor procesuali principali, respectiv în cursul judecăţii de instanţă din oficiu sau la cererea procurorului, a părţilor ori a subiecţilor procesuali principali; efectuarea suplimentului de expertiză poate fi realizată fie de către acelaşi expert, fie de către altul (nu este posibilă desemnarea aceluiaşi expert);

- suplimentul de expertiză se poate realiza prin *întocmirea unui raport suplimentar de expertiză*; când expertiza a fost efectuată în cadrul instituţiei medico-legale, unui institut sau laborator de specialitate, organul de urmărire penală sau instanţa se adresează instituţiei respective în vederea efectuării suplimentului de expertiză;

- *potrivit NCPP, dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată constată că sunt neclare sau contradictorii concluziile raportului de expertiză ori între conţinutul şi concluziile raportului de expertiză există contradicţii, iar aceste deficienţe nu pot fi înlăturate prin audierea expertului,* dispune efectuarea unei **noi expertize**; efectuarea unei noi expertize poate fi dispusă în cursul urmăririi penale de procuror din oficiu sau la cererea părţilor, respectiv în cursul judecăţii de instanţă din oficiu sau la cererea procurorului sau a părţilor; noua expertiză va avea aceleaşi obiective şi se efectuează după aceeaşi procedură ca şi expertiza anterioară; când organul de urmărire penală sau instanţa de judecată dispune efectuarea unei noi expertize de către o instituţie medico-legală, aceasta este efectuată de o comisie, în condiţiile legii;

- raportul de expertiză este supus principiului liberei aprecieri a probelor, având aceeaşi valoare probantă ca orice alt mijloc de probă; concluziile raportului de expertiză pot fi reţinute la stabilirea situaţiei de fapt dintr-o cauză penală sau înlăturate

motivat de către organele judiciare; în situaţia în care într-o cauză penală au fost efectuate mai multe expertize, iar rapoartele au concluzii diferite, procurorul sau instanţa de judecată poate reţine motivat una dintre aceste concluzii, înlăturând motivat pe celelalte.

În mod întemeiat instanţa de apel a înlăturat concluziile expertizei contabile, singura probă pe baza căreia tribunalul a dispus achitarea inculpaţilor. Ignorând total caracterul fictiv al operaţiunilor contabile, expertul contabil a verificat numai corectitudinea aritmetică şi contabilă a înregistrărilor în evidenţele societăţilor comerciale, precum şi respectarea normelor bancare. Or, inculpaţilor nu li s-a reţinut săvârşirea vreunei evaziuni fiscale, ci a celei de înşelăciune în dauna bugetului de stat, prin prezentarea centralizatoarelor fictive prin care se atestă fals o activitate de aprovizionare şi desfacere de îngrăşăminte chimice, în scopul obţinerii de foloase materiale injuste *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3180/2004, www.legalis.ro).*

§12. Expertiza toxicologică

- NCPP a prevăzut o serie de reguli speciale în materia expertizelor toxicologice;

- organul de urmărire penală, prin ordonanţă, sau instanţa de judecată, prin încheiere, poate dispune efectuarea unei expertize toxicologice în cazul în care există o suspiciune că moartea sau vătămarea corporală a fost produsă printr-o intoxicaţie acută, subacută sau cronică (de pildă, o intoxicaţie prin folosirea arsenicului, ori a unor acizi, sau prin utilizarea unor ciuperci);

- produsele considerate suspecte că ar fi determinat intoxicaţia sunt trimise instituţiei medico-legale sau unei alte instituţii specializate;

- concluziile expertizei toxicologice cuprind constatări de specialitate cu privire la tipul substanţei toxice, cantitatea, calea de administrare, precum şi consecinţele posibile ale substanţei descoperite, cât şi alte elemente care să ajute la stabilirea adevărului;

- pe lângă aceste reguli speciale se vor aplica în mod corespunzător regulile generale descrise mai sus.

§13. Examinarea fizică

- este procedeul probatoriu ce constă în examinarea externă şi internă a corpului unei persoane, precum şi prelevarea de probe biologice;

- examinarea fizică este mult mai intrusivă decât percheziţia corporală, presupunând atât examinarea exteriorului sau interiorului unei persoane, cât şi prelevarea de mostre biologice (păr, unghii, salivă, urină, celule epiteliale etc.), putând aduce atingere dreptului la viaţă privată sau a demnităţii persoanei.

Examinarea fizică poate fi realizată:

a) cu consimţământul scris al persoanei examinate sau, după caz, al reprezentanţilor legali;

- organul de urmărire penală trebuie să solicite, în prealabil, consimţământul scris al persoanei care urmează a fi examinată;

- în cazul persoanelor lipsite de capacitate de exerciţiu, consimţământul scris la examinarea fizică este solicitat reprezentantului legal, iar în cazul celor cu capacitate restrânsă de exerciţiu, consimţământul scris al acestora trebuie exprimat în prezenţa ocrotitorilor legali;

- organul de urmărire penală dispune efectuarea examinării fizice prin ordonanţă motivată.

b) în absenţa consimţământului scris al persoanei examinate sau, după caz, al reprezentanţilor legali, în baza dispoziţiei judecătorului de drepturi şi libertăţi.

- în lipsa consimţământului scris al persoanei care urmează a fi examinată, al reprezentantului legal ori a încuviinţării din partea ocrotitorului legal, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi încuviinţarea examinării fizice dacă această măsură este necesară pentru stabilirea unor fapte sau împrejurări care să asigure buna desfăşurare a urmăririi penale ori pentru a se determina dacă o anumită urmă sau consecinţă a infracţiunii poate fi găsită pe corpul sau în interiorul corpului acesteia;

- cererea (referatul) procurorului trebuie să cuprindă: numele persoanei a cărei examinare fizică este cerută, motivarea îndeplinirii condiţiilor necesare pentru a se dispune examinarea fizică, modalitatea în care examinarea fizică urmează a fi efectuată, infracţiunea de care este acuzat suspectul sau inculpatul;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează cererea de efectuare a examinării fizice în *camera de consiliu*, prin încheiere motivată, ce nu este supusă niciunei căi de atac; NCPP nu prevede obligativitatea participării procurorului în procedura de cameră de consiliu ce se desfăşoară în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- ca excepţie, în cazul în care nu există consimţământul persoanei care urmează a fi examinată şi există urgenţă, iar obţinerea autorizării judecătorului ar conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor, organul de urmărire penală poate dispune, prin ordonanţă, efectuarea examinării fizice. Ordonanţa organului de urmărire penală, precum şi procesul-verbal în care sunt consemnate activităţile desfăşurate cu ocazia examinării fizice sunt înaintate de îndată judecătorului de drepturi şi libertăţi, care poate dispune în camera de consiliu, prin încheiere motivată, ce nu este supusă niciunei căi de atac validarea procedeului probatoriu, *sau infirmarea acestuia şi excluderea probelor obţinute prin examinarea fizică*;

- în vederea respectării dreptului la viaţă privată şi a demnităţii persoanei examinarea fizică sau recoltarea de probe biologice (fie că este dispusă de organul de urmărire penală în urma obţinerii consimţimântului persoanei examinate sau în procedură de urgenţă, fie că este dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi) trebuie efectuată de un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, cu respectarea vieţii private şi a demnităţii umane; examinarea fizică internă a minorului care nu a împlinit 14 ani se poate face în prezenţa unuia dintre

părinţi, la solicitarea părintelui; recoltarea prin metode non-invazive de probe biologice în vederea efectuării expertizei genetice judiciare se poate efectua şi de către personalul de specialitate al Poliţiei Române;

- problematica examinării fizice a constituit o preocupare a Curţii Europene în vederea garantării drepturilor fundamentale ale omului; chiar în cazul în care o măsură nu este motivată de o necesitate terapeutică, art. 3 şi 8 ale Convenţiei europene nu interzic *de plano* recurgerea la o intervenţie medicală împotriva voinţei unui suspect în vederea obţinerii probei participării sale la o infracţiune. Astfel, în jurisprudenţa instituţiilor stabilite de Convenţia europeană s-a concluzionat, în repetate rânduri, că recoltarea de sânge sau de salivă împotriva voinţei unui suspect în cadrul unei anchete cu privire la o infracţiune nu a încălcat aceste articole în circumstanţele cauzelor analizate; totuşi, necesitatea oricărei intervenţii medicale forţate în vederea obţinerii de probe cu privire la săvârşirea unei infracţiuni trebuie să fie justificată în mod convingător, prin raportare la circumstanţele concrete ale cauzei. Această regulă se aplică, în special, în cazul în care intervenţia are drept scop recoltarea din interiorul corpului persoanei a probei materiale a infracţiunii de săvârşirea căreia este suspectată. Caracterul deosebit de invaziv al unui asemenea act necesită o examinare riguroasă a tuturor circumstanţelor. În acest scop, este necesar să se ţină cont în mod corespunzător de gravitatea infracţiunii în cauză. Autorităţile trebuie, de asemenea, să demonstreze că au avut în vedere şi alte metode pentru obţinerea probelor. În plus, intervenţia nu trebuie să prezinte riscuri cu privire la suferirea de către suspect a unei prejudicieri de durată a sănătăţii sale; pe de altă parte, la fel ca în cazul intervenţiilor realizate în scopuri terapeutice, modul în care este constrânsă o persoană să suporte un act medical destinat recuperării de probe din corpul său trebuie să se situeze sub un nivel minim de gravitate definit în jurisprudenţa Curţii Europene cu privire la art. 3 din Convenţia europeană. În special, este necesar să se ţină seama că trebuie să se ştie dacă intervenţia medicală forţată a produs persoanei în cauză dureri mari sau suferinţe fizice; un alt factor relevant în aceste speţe este acela de a şti dacă intervenţia medicală forţată a fost ordonată şi executată de doctori şi dacă persoana în cauză a fost sub supraveghere medicală constantă; cu toate acestea, orice atingere adusă integrităţii fizice a unei persoane în vederea obţinerii de probe trebuie să facă obiectul unei analize riguroase, următorii factori fiind în special importanţi: gradul de necesitate al intervenţiei medicale forţate pentru a recolta probe, riscurile pentru sănătatea suspectului, modul în care intervenţia a fost realizată, precum şi durerile fizice şi suferinţa psihică provocate, supravegherea medicală asigurată şi efectele asupra sănătăţii suspectului. În lumina tuturor circumstanţelor specifice cauzei examinate, intervenţia nu trebuie să atingă gradul minim de gravitate care atrage incidenţa art. 3 din Convenţia europeană; în acest context, Curtea Europeană a apreciat că administrarea forţată de către poliţişti, sub supravegherea unui medic, a unui vomitiv unei persoane private de libertate sub acuzaţia de trafic de droguri, în scopul de a o face să regurgiteze o pungă de droguri pe care aceasta o înghiţise, nu pentru scopuri terapeutice, ci pentru obţinerea de mijloace de probă ce puteau fi obţinute şi prin alte mijloace, reprezintă un tratament inuman şi degradant, prin modalitatea concretă în care măsura a fost adusă la îndeplinire, de natură a inspira sentimente de frică, de inferioritate, ce aduc o gravă

atingere integrităţii fizice şi psihice a reclamantului. Aşa fiind, a fost încălcat art. 3 din Convenţia europeană[1]. Curtea Europeană a mai reţinut[2], în cauza *Jalloh c. Germaniei*, că utilizarea în procesul penal a probelor obţinute prin încălcarea art. 3 din Convenţia europeană ridică serioase semne de întrebare cu privire la echitabilitatea procedurii. Deşi tratamentul la care a fost supus reclamantul nu a atins nivelul de gravitate al torturii, totuşi, în circumstanţele de speţă, a avut nivelul minim de severitate pentru a cădea sub incidenţa interdicţiei prevăzute de art. 3 din Convenţia europeană;

- având în vedere modificarea operată de art. 336 NCP în ceea ce priveşte conţinutul constitutiv al infracţiunii de conducere a unui vehicul sub influenţa băuturilor alcoolice sau a unei substanţe, potrivit căruia la analiza tipicităţii faptei se va avea în vedere îmbibaţia alcoolică *la momentul prelevării mostrelor biologice art. 190 alin. (8) NCPP a prevăzut că recoltarea de probe biologice se efectuează din dispoziţia organelor de constatare (nefiind necesar ca în cauză să fi fost începută urmărirea penală) şi cu consimţământul celui supus examinării, de către un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, în cel mai scurt timp, într-o instituţie medicală, în condiţiile stabilite de legile speciale; absenţa consimţământului la recoltarea mostrelor biologice nu va conduce la aplicarea dispoziţiilor referitoare la examinarea fizică nevoluntară, ci se va constata comiterea infracţiuni prevăzute de art. 337 NCP;*

- activităţile efectuate cu ocazia examinării fizice sunt consemnate de organele de urmărire penală într-un *proces-verbal* ce trebuie să cuprindă: numele şi prenumele organului de urmărire penală care îl încheie, ordonanţa sau încheierea prin care s-a dispus măsura, locul unde a fost încheiat, data, ora la care a început şi ora la care s-a terminat activitatea, numele şi prenumele persoanei examinate, natura examinării fizice, descrierea activităţilor desfăşurate, lista probelor recoltate în urma examinării fizice;

- rezultatele obţinute din analiza probelor biologice pot fi folosite şi în altă cauză penală, dacă servesc la aflarea adevărului;

- probele biologice care nu au fost consumate cu ocazia analizelor efectuate sunt conservate şi păstrate în instituţia unde au fost prelucrate, pe o perioadă de cel puţin 10 ani de la epuizarea căilor ordinare de atac ale hotărârii judecătoreşti.

§14. Expertiza genetică judiciară

- expertiza genetică judiciară presupune stabilirea ADN-ului unei persoane prin utilizarea unui set de determinări biochimice prin care informaţia deţinută în anumite fragmente necodate ale macromoleculei de acid dezoxiribonucleic este transformată într-un cod alfanumeric specific fiecărui individ, iar apoi compararea acestuia cu ADN-ul rezultat dintr-o altă probă biologică în scopul de a constata dacă acestea

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 11 iulie 2006, în cauza *Jalooh c. Germaniei*, parag. 82-83.

[2] Idem, parag. 105-107.

corespund (de pildă, pentru a compara ADN-ul rezultat din sângele unei persoane cu ADN-ul rezultat din urmele de sânge ridicate de la locul comiterii unei crime);

- potrivit Recomandării Comitetului de Miniştri nr. R(92)1[1] recoltarea de probe biologice şi utilizarea rezultatelor analizelor ADN în sistemul justiţiei penale au ca scop identificarea suspectului sau a oricărei alte persoane; informaţiile rezultate din analizele ADN trebuie utilizate numai în scopul pentru care au fost administrate în cadrul procesului penal; tot astfel, se arată că prelevarea de probe biologice în scopul expertizării ADN trebuie să fie efectuată numai în condiţiile determinate în dreptul intern, putând fi supusă unei autorizări prealabile din partea unui organ judiciar. În cazul în care dreptul intern permite prelevarea în lipsa consimţământului suspectului, aceste probe pot fi administrate numai în condiţiile în care circumstanţele cauzei justifică o asemenea acţiune; totodată, standardele europene impun crearea cadrului legislativ pentru constituirea unei baze de date rezultate din expertizele ADN, care să fie compatibilă cu standardele europene şi care să ofere suficiente garanţii privind securitatea şi protecţia datelor personale, în vederea schimbului de informaţii în cadrul procedurilor penale, între statele UE (inclusiv prin transmiterea pe cale electronică) şi în perspectiva constituirii unei baze europene de date ADN[2]. În acest

[1] A se vedea, în acest sens, Recomandarea Comitetului de Miniştri nr. R(92) 1 din 10 februarie 1992 privind utilizarea expertizei ADN în cadrul sistemului justiţiei penale, disponibilă online (*www.coe.int*).

[2] A se vedea, în acest sens, Rezoluţia Consiliului UE din 9 iunie 1997 privind schimbul de rezultate ale expertizelor ADN (97/C193/02) şi Rezoluţia Consiliului UE din 25 iunie 2001 privind schimbul de rezultate ale expertizelor ADN (2001/C187/01), disponibile online (*www.europa.eu*). Existenţa unei asemenea baze de date este reglementată, spre exemplu, de art. 706-54 – 706-56 C.proc.pen. francez privind fişierul naţional informatizat cuprinzând amprentele genetice. Conform acestor dispoziţii legale fişierul naţional informatizat cuprinzând amprentele genetice, aflat sub controlul unui magistrat, este destinat centralizării amprentelor genetice ce provin din probe biologice, precum şi a amprentelor genetice ale persoanelor condamnate pentru anumite infracţiuni prevăzute limitativ de lege (de exemplu, infracţiunile contra vieţii sexuale, furt, înşelăciune, distrugere, ameninţare de atingere aduse bunurilor, actele de terorism, falsificarea de bani şi asocierea în vederea săvârşirii de infracţiuni, spălare de bani etc.), cu scopul de a facilita identificarea şi căutarea autorilor acestor infracţiuni. Amprentele genetice ale persoanelor în privinţa cărora există o suspiciune rezonabilă că au săvârşit anumite infracţiuni ce prezintă un pericol ridicat, enumerate limitativ de lege, sunt şi ele păstrate în acest fişier, la decizia unui ofiţer de poliţie judiciară care acţionează fie din oficiu, fie la cererea procurorului Republicii sau a judecătorului de instrucţie; această decizie este menţionată în dosarul de procedură. Aceste amprente sunt şterse prin dispoziţia procurorului Republicii care acţionează fie din oficiu, fie la cererea persoanei interesate, atunci când păstrarea lor nu pare a mai fi necesară, ţinând cont de scopul fişierului. Când este sesizat de către persoana interesată, procurorul Republicii trebuie să o informeze de modul în care s-a dat curs cererii sale; dacă procurorul nu a dispus ştergerea, persoana poate sesiza în acest scop pe judecătorul de libertăţi şi detenţie, a cărui hotărâre poate fi contestată în faţa preşedintelui camerei de instrucţie.

Ofiţerii de poliţie judiciară, din oficiu sau la cererea procurorului Republicii sau a judecătorului de instrucţie, pot compara amprentele oricărei persoane cu privire la care există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârşirea unei crime sau a unui delict, cu datele incluse în fişier, fără totuşi ca această amprentă să poată fi păstrată în fişier.

sens, Rezoluţiile Consiliului UE arată că prelevarea probelor biologice în scopul stocării rezultatelor analizelor ADN trebuie supusă unor garanţii menite să protejeze integritatea fizică a persoanei de la care se face prelevarea; de asemenea, posibilitatea schimbului trebuie să fie limitată la datele rezultate din analiza părţii necodificate a moleculei ADN, în privinţa cărora se prezumă că nu conţin informaţii cu privire la caracteristicile ereditare specifice;

- expertiza ADN se poate dispune de către organul de urmărire penală, *prin ordonanţă*, în cursul urmăririi penale, sau de instanţă, prin încheiere, în cursul judecăţii, cu privire la probele biologice recoltate de la persoane ca urmare a unei examinări fizice (de pildă, salivă, sânge, păr etc.) sau la orice alte probe ce au fost găsite ori ridicate (de pildă, cu privire la urmele biologice ridicate cu ocazia unei cercetări la faţa locului ori a unei percheziţii domiciliare);

- probele biologice recoltate cu ocazia examinării corporale pot fi folosite *numai la identificarea profilului genetic judiciar* adică a codului alfanumeric obţinut din materialul genetic, prin aplicarea tehnicilor de biologie moleculară, iar nu pentru obţinerea altor date referitoare la persoane (legături de familie, origine etnică, stare de sănătate etc.);

- expertiza genetică judiciară se efectuează în cadrul instituţiilor medico-legale, al unei instituţii ori unui laborator de specialitate sau al oricărei alte instituţii de specialitate certificate şi acreditate în acest tip de analize;

- profilul genetic judiciar obţinut poate fi folosit şi în altă cauză penală, dacă serveşte la aflarea adevărului;

- datele obţinute ca urmare a expertizei genetice judiciare constituie date personale şi sunt protejate conform legii;

- pentru prevenirea şi combaterea unor categorii de infracţiuni prin care se aduc atingeri grave drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei, în special dreptului la viaţă şi la integritate fizică şi psihică, precum şi pentru identificarea cadavrelor cu identitate necunoscută, a persoanelor dispărute sau a persoanelor decedate în urma catastrofelor naturale, a accidentelor în masă, a infracţiunilor de omor sau a actelor de terorism, prin Legea nr. 76/2008[1] a fost înfiinţat Sistemului Naţional de Date Genetice Judiciare (denumit în continuare *S.N.D.G.J.*);

- beneficiarii datelor existente în S.N.D.G.J. sunt organele de urmărire penală şi instanţele judecătoreşti în cauze penale, Serviciul Român de Informaţii pentru îndeplinirea atribuţiilor legale în domeniul prevenirii şi combaterii terorismului, precum şi autorităţile judiciare ale altor state, pe bază de reciprocitate sau în temeiul unor acorduri internaţionale la care România este parte (de pildă schimbul de informaţii cu baza de date ADN deţinută de Interpol);

Fişierul conţine şi amprentele genetice ce provin din probele biologice adunate cu ocazia procedurilor de cercetare a cauzelor unui deces sau ale unei dispariţii, precum şi amprentele genetice care corespund sau sunt susceptibile a corespunde persoanelor decedate sau căutate.

Amprentele genetice păstrate în acest fişier nu pot fi realizate decât pornind de la părţile necodate ale acidului dezoxiribonucleic, cu excepţia segmentului care conţine informaţia genetică despre sex.

[1] Legea nr. 76/2008 privind organizarea şi funcţionarea Sistemului Naţional de Date Genetice Judiciare (M.Of. nr. 289 din 14 aprilie 2008).

- în S.N.D.G.J. se verifică şi se compară profile genetice şi date cu caracter personal, în scopul:

a) excluderii persoanelor din cercul de suspecţi şi identificării autorilor infracţiunilor prevăzute de lege;

b) stabilirii identităţii persoanelor – victime ale catastrofelor naturale, ale accidentelor în masă şi ale actelor de terorism;

c) realizării schimbului de informaţii cu celelalte state şi combaterii criminalităţii transfrontaliere;

d) identificării participanţilor la comiterea infracţiunilor cuprinse în anexă;

- S.N.D.G.J. conţine profile genetice, date cu caracter personal şi date despre caz, corespunzătoare următoarelor categorii:

a) suspecţi – persoanele despre care există date şi informaţii că ar putea fi autori, instigatori sau complici ai infracţiunilor prevăzute de lege[1];

b) persoane condamnate definitiv pentru săvârşirea infracţiunilor prevăzute de lege la pedeapsa închisorii, precum şi persoanele pentru care instanţa a pronunţat amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei[2];

c) urme biologice prelevate cu ocazia efectuării cercetării la faţa locului;

d) cadavre cu identitate necunoscută, persoane dispărute ori persoane decedate în urma catastrofelor naturale, a accidentelor în masă, a infracţiunilor de omor sau a actelor de terorism[3].

- în cazul în care s-a dispus clasarea sau renunţarea la urmărirea penală ori, după caz, achitarea sau încetarea procesului penal, *ştergerea datelor din S.N.D.G.J. se efectuează în baza ordonanţei emise de procuror ori, după caz, în baza hotărârii judecătoreşti*, dacă în cuprinsul acestora există menţiuni exprese cu privire la măsura ştergerii; în aceste situaţii, dispozitivul ordonanţei procurorului ori, după caz, al hotărârii judecătoreşti se comunică de îndată administratorului S.N.D.G.J. Organele judiciare trebuie să manifeste o atenţie deosebită cu privire la dispoziţiile referitoare la ştergerea datelor genetice în scopul compatibilizării dreptului intern cu standardele jurisprudenţei Curţii Europene astfel cum acestea rezultă din *cauza S. şi Marper c. Marii Britanii* (redată mai jos);

---

[1] Aceste profilele genetice introduse în S.N.D.G.J. sunt păstrate până când organele de urmărire penală sau instanţele judecătoreşti dispun ştergerea lor din baza de date. Păstrarea profilelor genetice, a datelor cu caracter personal şi a celor despre caz se realizează electronic prin stocarea acestora în fişiere din servere ce au această destinaţie.

[2] Profilele genetice obţinute de la persoanele condamnate definitiv la pedeapsa închisorii pentru săvârşirea infracţiunilor cuprinse în anexă, introduse în S.N.D.G.J., sunt şterse după trecerea unei perioade de 5 ani de la decesul acestora. Profilele genetice obţinute de la persoanele pentru care instanţa de judecată a pronunţat amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei, introduse în S.N.D.G.J., sunt păstrate timp de 10 ani, iar în cazul în care acestea decedează înainte de împlinirea termenului respectiv, profilele genetice sunt păstrate încă 2 ani după deces, după care sunt şterse.

[3] Aceste profile genetice şi cele provenite din urmele ridicate de la faţa locului sunt păstrate până când se realizează identificarea sau 25 de ani de la înregistrare, nefiind necesară o notificare prealabilă pentru ştergere.

Curtea notează mai întâi că toate cele trei categorii de informaţii personale stocate de autorităţi, respectiv amprentele digitale, profilele ADN şi eşantioanele celulare, constituie date cu caracter personal în sensul Convenţiei cu privire la protecţia datelor cu caracter personal, pentru că se raportează la persoane identificate sau identificabile. În cauza *Van der Velden*, Curtea a apreciat că, având în vedere posibilitatea folosirii în viitor, în special, a mostrelor celulare, conservarea sistematică a unor astfel de elemente era suficient de intruzivă pentru a aduce atingere dreptului la viaţă privată. Guvernul a criticat această concluzie, argumentând că se bazează pe ipoteze referitoare la posibile utilizări în viitor a mostrelor şi nu pe utilizarea imediată. Curtea reafirmă părerea potrivit căreia preocupările unei persoane cu privire la posibile utilizări în viitor a informaţiilor private stocate de autorităţi, sunt legitime şi relevante în privinţa problemei de a şti dacă a avut loc sau nu o ingerinţă. De fapt, având în vedere ritmul ridicat în care se succed inovaţiile în domeniul geneticii şi tehnologiei informaţiilor, Curtea nu poate înlătura posibilitatea ca aspectele legate de viaţa privată aferente informaţiilor genetice să facă în viitor obiectul unor ingerinţe, în forme noi, pe care nu le putem anticipa astăzi cu precizie. Curtea nu a identificat niciun motiv care să justifice în prezenta cauză o altă concluzie decât cea la care a ajuns în cauza *Van der Velden*. Preocuparea legitimă referitoare la posibile utilizări în viitor a mostrelor celulare nu poate fi, totuşi, singurul element luat în calcul pentru a tranşa această problemă. În afara caracterului lor foarte personal, Curtea notează că mostrele celulare conţin multe informaţii sensibile despre un individ, inclusiv despre sănătatea sa. În plus, mostrele conţin un cod genetic unic care are o importanţă deosebită atât pentru persoana în cauză, cât şi pentru rudele sale. (...) Având în vedere natura şi cantitatea informaţiilor personale conţinute în mostrele celulare, stocarea lor poate fi considerată în sine o atingere adusă dreptului la viaţă privată a persoanelor în cauză. Puţin contează faptul că doar o mică parte din aceste informaţii sunt în prezent prelevate sau folosite de autorităţi pentru crearea profilului ADN şi că nu s-a cauzat un prejudiciu imediat într-un caz concret. Curtea remarcă totuşi că profilele conţin o cantitate importantă de date cu un caracter personal unic. Chiar dacă informaţiile conţinute de profile ar putea trece drept obiective şi irefutabile în sensul arătat de Guvern, prelucrarea lor cu ajutorul sistemelor automate, permite autorităţilor să depăşească limitele unei identificări neutre. Curtea observă că Guvernul recunoaşte că profilul ADN ar putea fi utilizat – şi chiar a fost utilizat, în anumite cazuri – în investigaţiile referitoare la legăturile familiale, în vederea identificării unei posibile legături genetice între indivizi. Guvernul recunoaşte de asemenea caracterul extrem de sensibil al acestor cercetări şi necesitatea exercitării unui control foarte strict în materie. După aprecierea Curţii, faptul că profilele ADN furnizează un mijloc de a descoperi legăturile genetice între indivizi, este suficient în sine pentru a concluziona că stocarea lor constituie o ingerinţă în dreptul la viaţa privată a indivizilor în cauză. Puţin contează sub acest aspect, frecvenţa cercetărilor familiale, garanţiile care le însoţesc şi probabilitatea de a cauza un prejudiciu într-un caz concret. De asemenea, nu prezintă relevanţă în privinţa concluziei Curţii, faptul că informaţiile fiind codificate nu devin inteligibile decât după prelucrarea informatică

şi că nu pot fi interpretate decât de un număr restrâns de persoane. Curtea remarcă de altfel, că Guvernul nu contestă că prelucrarea profilelor ADN permite autorităţilor să identifice cu aproximaţie originea etnică a donatorului şi că această tehnică este efectiv utilizată în cadrul anchetelor poliţiei. Posibilitatea pe care o oferă profilele ADN de a deduce originea etnică face ca stocarea lor să devină o problemă şi mai sensibilă şi susceptibilă să aducă atingere dreptului la viaţă privată. Această concluzie este în concordanţă cu principiul prevăzut în Convenţia privind protecţia datelor şi reflectat în legea privind protecţia datelor, ambele incluzând datele referitoare la originea etnică în categoria datelor speciale care au nevoie de un nivel ridicat de protecţie. *În aceste condiţii, Curtea concluzionează că stocarea eşantioanelor celulare cât şi a profilelor ADN ale reclamanţilor se analizează ca o ingerinţă în dreptul acestora la respectarea vieţii private în sensul art. 8 alin. (1) din Convenţie.* Referitor la condiţiile şi modalităţile de memorizare şi utilizare a acestor informaţii personale, art. 64 este însă mai puţin precis. Acest text prevede că mostrele şi amprentele digitale stocate nu pot fi folosite, cu excepţia cazurilor în care acest lucru este necesar pentru a preveni săvârşirea unei infracţiuni sau pentru a descoperi infracţiunile săvârşire, în timpul unei anchete sau în perioada urmăririi penale. Curtea este de acord cu reclamanţii în sensul că, primul dintre aceste scopuri, este exprimat în termeni generali şi se pretează la o interpretare extensivă. Curtea reaminteşte că este esenţial în acest context, la fel ca şi în cazul ascultării convorbirilor telefonice, supravegherii secrete şi culegerii secrete de informaţii, să fie stabilite reguli clare şi detaliate care să prevadă domeniul de aplicare a măsurilor, şi un minim de garanţii referitoare în special la durată, stocare, utilizare, accesul terţilor, procedurile destinate să asigure păstrarea integrităţii şi confidenţialităţii datelor şi procedurile de distrugere a acestora, astfel încât justiţiabilii să dispună de suficiente garanţii contra riscurilor de abuz şi arbitrariu. Curtea apreciază că, în speţă, aceste aspecte sunt strâns legate de problema mai generală a necesităţii ingerinţei într-o societate democratică (...). Curtea este de acord cu Guvernul că *păstrarea datelor referitoare amprentele digitale şi genetice urmărea un scop legitim şi anume depistarea şi pe cale de consecinţă, prevenirea infracţiunilor.* Dacă prelevarea iniţială are ca scop stabilirea unei legături între o anumită persoană şi infracţiunea care se bănuieşte că ar fi săvârşit-o, conservarea are un scop mai larg şi anume de a contribui la identificarea viitorilor delincvenţi. Protecţia datelor cu caracter personal, joacă un rol fundamental în exerciţiul dreptului la respectarea vieţii private şi de familie, consacrat de art. 8 din Convenţie. Legislaţia internă trebuie, prin urmare, să asigure garanţii potrivite pentru a împiedica orice utilizare a datelor cu caracter personal care nu este conformă cu garanţiile prevăzute de acest text. Nevoia unor astfel de garanţii este şi mai evidentă atunci când este vorba despre date cu caracter personal prelucrate automat, în special când datele sunt utilizate de poliţie pentru identificarea unor persoane. Dreptul intern trebuie, în special, să asigure garanţii că aceste date sunt relevante şi nu sunt excesive în raport cu finalitatea pentru care au fost înregistrate şi că sunt conservate sub o formă care să permită identificarea persoanelor în cauză pentru o durată care nu trebuie să fie mai mare celei necesare scopului pentru care au fost înregistrate (preambulul şi art. 5 din Convenţia pentru protecţia datelor şi principiul 7 al Recomandării

R (87)15 a Comitetului de Miniştri, referitoare la reglementarea utilizării datelor cu caracter personal în domeniul poliţiei). Dreptul intern trebuie de asemenea să conţină garanţii apte să protejeze eficient datele cu caracter personal înregistrate, împotriva folosirii lor improprii sau abuzive (a se vedea în special art. 7 din Convenţia pentru protecţia datelor cu caracter personal). Consideraţiile precedente sunt şi mai importante atunci când se pune problema protecţiei unor categorii speciale de date mai sensibile (art. 6 din Convenţia cu privire la protecţia datelor), în special informaţiile conţinute de ADN care, în măsura în care conţin patrimoniul genetic al persoanei, au o importanţă deosebită atât pentru acea persoană, cât şi pentru familie [Recomandarea nr. R (92)1 a Comitetului de Miniştri cu privire la utilizarea ADN-ului în cadrul sistemului de justiţie penală]. Interesul persoanelor în cauză şi al colectivităţii în ansamblu, pentru protejarea datelor cu caracter personal, inclusiv a celor referitoare la amprentele digitale şi la cele genetice, poate păli în faţa interesului legitim al prevenirii infracţiunilor (art. 9 din Convenţia cu privire la protecţia datelor). Totuşi, ţinând cont de caracterul intrinsec privat al acestor informaţii, Curtea trebuie să procedeze la o analiză riguroasă a tuturor măsurilor luate de stat pentru a autoriza conservarea şi utilizarea lor de către autorităţi, fără consimţământul persoanelor în cauză. Pentru Curte, este în afara oricărei discuţii faptul că lupta împotriva criminalităţii şi în special a crimei organizate şi terorismului, care constituie una dintre provocările căreia societăţile europene trebuie să-i facă faţă la ora actuală, depinde într-o mare măsură de utilizarea tehnicilor ştiinţifice moderne de anchetă şi investigaţie. Consiliul Europei a recunoscut acum 15 ani că tehnicile de analiză a ADN-ului prezentau avantaje pentru sistemul justiţiei penale [Recomandarea R(92) 1 a Comitetului de Miniştri]. Este de asemenea de necontestat că statele membre au făcut progrese rapide şi substanţiale în utilizarea informaţiilor furnizate de ADN pentru a stabili vinovăţia sau nevinovăţia. Totuşi, recunoscând rolul şi importanţa jucată de aceste informaţii in descoperirea infracţiunilor, Curtea trebuie să delimiteze domeniul de analiză în speţă. Problema nu este de a determina dacă păstrarea amprentelor digitale, mostrelor celulare şi profilelor ADN, în general, poate fi privită ca având o justificare prin prisma Convenţiei. Singura problemă în speţă, este aceea de a şti dacă stocarea amprentelor digitale şi informaţiilor ADN ale reclamanţilor, bănuiţi de săvârşirea unor infracţiuni pentru care nu au fost condamnaţi, este justificată prin prisma art. 8 din Convenţie. Curtea va examina această problemă ţinând cont de instrumentele relevante ale Consiliului Europei şi de dreptul şi practica în vigoare în Statele contractante. Conform principiilor de bază în materie, conservarea datelor trebuie să fie proporţională cu scopul în vederea căruia au fost colectate şi perioada de stocare să fie limitată. Se pare că Statele contractante aplică sistematic aceste principii în activitatea poliţiei, conform Convenţiei cu privire la protecţia datelor şi recomandărilor ulterioare ale Comitetului de Miniştri. Referitor, în special la mostrele celulare, majoritatea Statelor contractante nu autorizează prelevarea în cadrul procedurilor penale decât în cazul persoanelor suspectate de a fi comis infracţiuni prezentând o anumită gravitate. În marea majoritate a Statelor contractante care dispun de baze de date ADN funcţionale, mostrele celulare şi profilele genetice trebuie înlocuite sau distruse fie imediat, fie într-un anumit termen, după ce s-a dispus achitarea sau neînce-

perea urmăririi penale. Unele state permit anumite excepţii de la aceste reguli. Situaţia din Scoţia, care face parte din Regatul Unit, este sub acest aspect, deosebit de relevantă. Astfel, Parlamentul scoţian a autorizat conservarea ADN-ului persoanelor care nu au fost condamnate penal doar în cazul adulţilor acuzaţi de infracţiuni violente sau de infracţiuni sexuale şi, chiar şi în acest caz, doar pentru o durată de trei ani, cu posibilitatea de a păstra aceste materiale încă doi ani cu aprobarea unui sheriff. Această situaţie este conformă cu Recomandarea R (92) 1 a Comitetului de Miniştri, care pune accentul pe necesitatea de a se distinge între diferitele categorii de situaţii şi de a se stabili termene precise de păstrare a datelor, chiar şi în cazurile mai serioase (grave). Anglia, Ţara Galilor şi Irlanda de Nord sunt singurele state membre ale Consiliului Europei care permit păstrarea pe termen nelimitat a amprentelor digitale şi a eşantioanelor şi profilelor ADN ale tuturor persoanelor, indiferent de vârstă, bănuite de a fi comis infracţiuni a căror evidenţă poate fi păstrată în bazele de date ale poliţiei. Guvernul insistă asupra faptului că Regatul Unit este înaintea altor state în ce priveşte folosirea mostrelor ADN pentru a detecta infracţiunile şi asupra faptului că alte state nu au ajuns la acelaşi nivel de dezvoltare în privinţa mărimii şi resurselor bazelor lor de date ADN, astfel încât analiza comparativă cu dreptul şi practica altor state prezintă un interes limitat. Curtea nu poate ignora faptul că, în ciuda avantajelor care decurg din extinderea maximă a bazei de date ADN, alte state contractante au ales să stabilească limite în conservarea şi utilizarea acestor date pentru a asigura un echilibru potrivit între interesele concurente. Curtea constată că protecţia oferită de art. 8 din Convenţie ar fi diminuată în mod inacceptabil, daca ar fi autorizată folosirea tehnicilor ştiinţifice moderne în sistemul justiţiei penale, indiferent de preţ şi fără a pune atent în balanţă, pe de o parte, avantajele posibile ale utilizării pe scară largă a acestor tehnici şi, pe de altă parte, interesele esenţiale legate de viaţa privată. După aprecierea Curţii, consensul puternic existent, în această privinţă, între statele contractante, îmbracă o importanţă deosebită şi, în procesul de evaluare a imixtiunii în viaţa privată, reduce marja de apreciere lăsată la dispoziţia statului pârât. Curtea apreciază că Statul care revendică un rol de deschizător de drumuri în dezvoltarea noilor tehnologii are o responsabilitate deosebită în găsirea unui just echilibru în domeniu. În speţă, amprentele digitale şi mostrele celulare ale reclamanţilor au fost prelevate iar profilele ADN realizate în cadrul procedurilor penale deschise pentru tentativă de furt, în cazul primului reclamant şi pentru hărţuirea partenerului, în cazul celui de-al doilea. Datele au fost stocate în baza unei legi care autoriza conservarea pentru o durată nelimitată, deşi primul reclamant a fost achitat iar în cazul celui de-al doilea cauza a fost clasată. Curtea trebuie să examineze dacă stocarea permanentă a amprentelor digitale şi a datelor ADN ale tuturor persoanelor suspecte dar care nu au fost condamnate are la baza motive pertinente şi suficiente. Deşi dreptul de a conserva amprentele digitale, mostrele celulare şi profilele ADN, în Ţara Galilor şi Anglia, nu există decât din anul 2001, Guvernul apreciază că s-a demonstrat că stocarea acestor elemente este indispensabilă în cadrul luptei împotriva criminalităţii. Şi, într-adevăr, statisticile şi alte elemente de probă trimise Camerei Lorzilor şi incluse în documentele prezentate Curţii de către Guvern, par impresionante şi indică faptul că profilele ADN care anterior ar fi fost distruse erau legate de

locul crimei, într-un mare număr de cauze. Reclamanţii susţin totuşi că statisticile nu reflectă adevărul, iar acest lucru este confirmat de raportul Nuffield. Într-adevăr, aşa cum au remarcat reclamanţii, cifrele nu indică în ce măsură această «legătură» cu urmele de la locul faptelor a dus la condamnarea persoanelor în cauză, şi nu indică nici numărul de condamnări determinat de conservarea mostrelor de la persoanele care nu au fost condamnate (...). Dacă nici statisticile şi nici exemplele furnizate de Guvern nu permit, prin ele însele, să se stabilească faptul că ar fi fost imposibilă identificarea şi condamnarea autorilor infracţiunii fără stocarea permanentă şi fără distincţie a amprentelor digitale şi datelor ADN ale tuturor persoanelor care se găseau într-o situaţie similară cu a reclamanţilor, Curtea admite totuşi că lărgirea bazei de date a contribuit la descoperirea şi prevenirea infracţiunilor. Rămâne totuşi de determinat dacă o astfel de stocare este proporţională şi reflectă un just echilibru între interesele publice şi private aflate în conflict. În acest sens, Curtea a fost uimită de caracterul general şi nediferenţiat al dreptului de stocare în vigoare în Anglia şi Ţara Galilor. Într-adevăr, datele în cauză pot fi păstrate, indiferent de natura şi de gravitatea infracţiunilor de care este bănuită iniţial o persoană şi indiferent de vârstă. Este posibilă colectarea şi stocarea amprentelor digitale şi mostrelor biologice de la orice persoană, indiferent de vârstă, arestată în legătură cu o abatere care atrage includerea în evidenţele de poliţiei (...). În plus, conservarea nu este limitată în timp (...) nu există decât posibilităţi reduse pentru o persoană care a fost achitată să obţină ştergerea datelor din baza de date naţionale sau să obţină distrugerea mostrelor (....) (şi), în special, legiuitorul nu a prevăzut exercitarea unui control independent cu privire la justificarea conservării, în baza unor crierii precise, cum ar fi gravitatea infracţiunii, starea de recidivă, temeinicia indiciilor cu privire la posibilitatea ca persoana în cauză să fi săvârşit fapta sau alte circumstanţe particulare. Curtea recunoaşte că atingerea adusă dreptului reclamanţilor la respectarea vieţii private poate fi de un grad diferit în funcţie de cele trei categorii de date cu caracter personal stocate. Conservarea eşantioanelor celulare este în mod special intruzivă, ţinând cont de bogăţia de informaţii genetice şi referitoare la sănătate, conţinute de acestea. Totuşi, un regim de conservare atât de nediferenţiat şi necondiţionat, cum este cel în cauză, impune un examen riguros, fără a ţine cont de diferenţele dintre cele trei categorii de date cu caracter personal. (...) Curtea reafirmă că simplul fapt al conservării şi memorizării datelor cu caracter personal de către autorităţile publice, indiferent de modalitatea în care au fost obţinute, poate fi considerat ca având impact direct asupra vieţii private a persoanei în cauză, indiferent dacă acestea sunt sau nu folosite ulterior. În speţă, este îngrijorător riscul de stigmatizare, care decurge din faptul că persoanele în situaţia reclamanţilor, respectiv, care nu au fost condamnate pentru nicio infracţiune şi care beneficiază de prezumţia de nevinovăţie, sunt tratate în acelaşi mod ca şi persoanele condamnate. Nu trebuie pierdut din vedere, în acest context, că dreptul oricărei persoane de a fi prezumată nevinovată, drept garantat de Convenţie, include o regulă generală, potrivit căreia nu mai pot fi exprimate suspiciuni cu privire la nevinovăţia unei persoane puse sub acuzare, după ce a fost achitată. Sigur că stocarea datelor personale referitoare la reclamanţi, nu echivalează cu exprimarea unei îndoieli cu privire la vinovăţia lor, totuşi, percepţia acestora că nu sunt trataţi ca persoane

nevinovate, este întărită de faptul că datele lor sunt păstrate pe termen nelimitat, la fel ca şi cele referitoare la persoanele condamnate, deşi datele care se referă la persoane care nu au fost niciodată condamnate, trebuie distruse. Guvernul susţine că dreptul de conservare se referă la amprentele digitale şi mostrelor celulare prelevate de la o persoană în cadrul unei anchete penale şi nu depinde de vinovăţia sau nevinovăţia acesteia. În plus, prelevarea amprentelor digitale şi mostrele celulare de la reclamanţi, s-a făcut în mod legal iar conservarea nu are nicio legătură cu faptul că iniţial aceştia au fost bănuiţi de comiterea unei infracţiuni, singurul motiv pentru care sunt stocate, este acela de a mări baza de date care să poată fi folosită pentru identificări viitoare. Curtea constată, însă, că acest argument se conciliază greu cu obligaţia prevăzută de art. 64 parag. 3 din Legea din 1984, de a distruge, la cerere, amprentele digitale şi mostrele celulare ale persoanelor care au acceptat de bunăvoie prelevarea, date care, sunt distruse, deşi au aceeaşi importanţă pentru creşterea bazei de date. (...). În plus, Curtea apreciază că stocarea datelor persoanelor necondamnate este în mod special periculoasă în cazul minorilor, aşa cum este cazul primului reclamant, având în vedere situaţia specială a acestora şi importanţa care o prezintă dezvoltarea şi integrarea lor în societate. În concluzie, Curtea apreciază că măsura stocării nediferenţiate a amprentelor digitale şi eşantioanelor celulare şi profilelor ADN ale persoanelor bănuite de a fi comis infracţiuni dar care nu au fost condamnate, aşa cum s-a întâmplat în cazul reclamanţilor, nu păstrează un just echilibru între interesul public şi interesele private, iar Statul a depăşit orice marjă de apreciere acceptabilă în materie. Faţă de argumentele expuse, Curtea constată că stocarea datelor se analizează ca o ingerinţă disproporţionată în dreptul reclamanţilor la respectarea vieţii private şi nu constituie o măsură necesară într-o societate democratică şi prin urmare, în speţă a fost încălcat art. 8 din Convenţie *(CEDO, hotărârea Marii camere din 4 decembrie 2008, în cauza S. şi Marper c. Marii Britanii, parag. 67-106).*

§15. Autopsia medico-legală

- este procedeul probatoriu ce se dispune (*măsură obligatorie*) de către organul de urmărire penală sau de către instanţa de judecată:

a) în caz de moarte violentă[1];

b) în caz de moarte suspectă de a fi violentă[2];

---

[1] *Moartea violentă* este moartea care survine ca urmare a unui accident, uciderii sau exercitării de violenţe asupra unei persoane ce au ca urmare moartea, sinuciderea.

[2] *Moartea suspectă* este decesul intervenit în următoarele situaţii: *(i)* moarte subită; *(ii)* decesul unei persoane a cărei sănătate, prin natura serviciului, este verificată periodic din punct de vedere medical; *(iii)* deces care survine în timpul unei misiuni de serviciu, în incinta unei întreprinderi sau instituţii; *(iv)* deces care survine în custodie, precum moartea persoanelor aflate în detenţie sau private de libertate, decesele în spitalele psihiatrice, decesele în spitale penitenciare, în închisoare sau în arestul poliţiei, moartea asociată cu activităţile poliţiei sau ale armatei în cazul în care decesul survine în cursul manifestaţiilor publice sau orice deces care ridică suspiciunea nerespectării drepturilor omului, cum este suspiciunea de tortură sau oricare altă formă de tratament violent sau inuman; *(v)* multiple decese repetate în

c) când nu se cunoaşte cauza morţii (de pildă, în ipoteza în care aparţinătorii celui decedat nu cunosc sau nu deţin date cu privire la existenţa vreunei boli sau a unui traumatism care să determine decesul);

d) când există o suspiciune rezonabilă că decesul a fost cauzat direct sau indirect printr-o infracţiune ori în legătură cu comiterea unei infracţiuni;

e) *dacă decesul s-a produs în perioada în care persoana se află în custodia poliţiei, a Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor, în timpul internării medicale nevoluntare sau în cazul oricărui deces care ridică suspiciunea nerespectării drepturilor omului, a aplicării torturii sau a oricărui tratament inuman* (raţiunea acestei ipoteze constă în conformarea la standardele jurisprudenţei Curţii Europene care impune statelor, în exercitarea obligaţiei procedurale pozitive, să verifice din oficiu dacă decesul persoanei private de libertate nu a fost cauzat de reprezentanţii autorităţilor, iar în cazul în care există suspiciunea implicării acestora în lanţul cauzal al decesului, să desfăşoare a anchetă concretă şi efectivă pentru lămurirea împrejurărilor decesului).

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea reaminteşte că art. 3 din Convenţie consfinţeşte una dintre valorile fundamentale ale societăţilor democratice. Chiar şi în cele mai dificile situaţii, cum ar fi lupta împotriva terorismului sau a crimei organizate, Convenţia interzice în termeni absoluţi tortura, pedepsele şi tratamentele inumane sau degradante. Art. 3 nu prevede nicio restricţie, aspect prin care contrastează faţă de majoritatea clauzelor normative ale Convenţiei şi Protocoalelor nr. 1 şi 4, iar conform art. 15 parag. 2, el nu suferă nicio derogare, nici măcar în caz de pericol public ce ameninţă viaţa naţiunii (*Labita c. Italiei* [MC], nr. 26.772/95, parag. 119, CEDO 2000-IV; *Selmouni c. Franţei* [MC], nr. 25.803/94, §95, CEDO 1999-V). Interzicerea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante este absolută, indiferent de provocările victimei (*Chahal c. Regatului Unit*, hotărârea din 15 noiembrie 1996, Culegere de hotărâri şi decizii 1996-V, p. 1.855, parag. 79). Natura infracţiunii reproşate reclamantului este, aşadar, lipsită de relevanţă pentru analiza din perspectiva art. 3. (...) În ciuda caracterului subsidiar al rolului său în raport cu cel al instanţelor interne, în contextul special al drepturilor primordiale garantate de art. 2 şi 3 din Convenţie, pentru a stabili dacă în speţă a avut loc încălcarea acestor articole, Curtea nu se consideră legată nici de constatările de fapt ale instanţelor naţionale, nici de modul de soluţionare a procedurilor interne, atunci când există motive serioase care fac inevitabilă abaterea de la ele. Plângerile privind relele tratamente trebuie susţinute în faţa Curţii prin elemente de probă adecvate (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Klaas c. Germaniei*, Hotărârea din 22 septembrie 1993, seria A nr. 269, p. 17, §30). Curtea precizează în acest sens că, pentru aprecierea

---

serie sau concomitent; *(vi)* cadavre neidentificate sau scheletizate; *(vii)* decese survenite în locuri publice sau izolate; *(viii)* moartea este pusă în legătură cu o deficienţă în acordarea asistenţei medicale sau în aplicarea măsurilor de profilaxie ori de protecţie a muncii; *(ix)* decesul pacientului a survenit în timpul sau la scurt timp după o intervenţie diagnostică sau terapeutică medico-chirurgicală [art. 34 alin. (2) pct. 3 din Normele privind efectuarea expertizelor, a constatărilor şi a altor lucrări medico-legale].

elementelor de probă, ea reţine criteriul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă". Totuşi, ea nu a avut niciodată ca scop să împrumute demersul din ordinea juridică de la nivel naţional care aplică acest criteriu. Acesteia nu îi revine obligaţia de a statua asupra vinovăţiei în domeniul dreptului penal sau asupra răspunderii civile, ci asupra răspunderii statelor contractante faţă de Convenţie. Specificitatea sarcinii pe care i-o atribuie art. 19 din Convenţie – să asigure respectarea de către înaltele părţi contractante a angajamentului lor, ce constă în recunoaşterea drepturilor fundamentale consfinţite de acest instrument – îi condiţionează modul de a aborda problematica legată de probatoriu. În cadrul procedurii în faţa Curţii nu există niciun obstacol procedural în calea admisibilităţii unor elemente de probă sau a unor formule predefinite aplicabile la aprecierea lor. Curtea adoptă concluziile care, în opinia sa, sunt susţinute de o evaluare independentă a tuturor elementelor de probă, inclusiv deducţiile pe care le poate extrage din faptele şi observaţiile părţilor. În conformitate cu jurisprudenţa sa constantă, proba poate rezulta dintr-un fascicul de indicii sau din prezumţii necontestate, suficient de grave, exacte şi concordante. În plus, gradul de convingere necesar pentru a ajunge la o anumită concluzie şi, în acest sens, repartizarea sarcinii probei sunt legate în mod intrinsec de specificitatea faptelor, de natura plângerii formulate şi de dreptul convenţional aflat în joc. Curtea este atentă şi la gravitatea unei constatări conform căreia un stat contractant a încălcat drepturile fundamentale (a se vedea, printre altele, *Natchova şi alţii c. Bulgariei* [MC], nr. 43.577/98 şi 43.579/98, §147, CEDO 2005-VII, şi jurisprudenţa citată în aceasta). Sensibilă la vulnerabilitatea deosebită a persoanelor aflate sub controlul exclusiv al agenţilor statului, cum sunt persoanele deţinute, Curtea reiterează că procedura prevăzută de Convenţie nu se pretează întotdeauna unei aplicări riguroase a principiului *affirmanti incumbit probatio* (proba îi revine celui care afirmă). Într-adevăr, în procedurile legate de cauzele de acest tip, în care un individ acuză agenţi ai statului că i-ar fi încălcat drepturile ce îi sunt garantate prin Convenţie, este inevitabil ca Guvernul pârât să fie uneori singurul care are acces la informaţiile capabile să confirme sau să infirme aceste afirmaţii. Din acest motiv, faptul că Guvernul nu furnizează astfel de informaţii, fără a da acestui lucru o justificare mulţumitoare, poate nu numai să aducă atingere respectării de către un stat pârât a obligaţiilor ce îi revin conform art. 38 parag. 1 lit. a) din Convenţie, ci şi să îi permită Curţii să tragă concluzii cu privire la temeinicia susţinerilor reclamantului (a se vedea *Khoudoyorov c. Rusiei*, nr. 6.847/02, §113; CEDO 2005-X (extrase); pentru acelaşi principiu, din perspectiva art. 2, a se vedea hotărârile *Timurtaş c. Turciei*, nr. 23.531/94, §66, CEDO 2000-VI, *Akkum şi alţii c. Turciei*, nr. 21.894/93, §185, CEDO 2005-II (extrase). *Pentru aplicarea acestor principii, fiind vorba de o susţinere ce pune la îndoială conformitatea cu art. 2 parag. 2 a unei recurgeri la forţă care provoacă moartea de către agenţi ai statului, în circumstanţe aflate sub controlul lor, Curtea a statuat că imposibilitatea de a aduce lumină asupra circumstanţelor exacte ale unei cauze nu ridică obstacole în calea constatării unei încălcări materiale a art. 2, atunci când Curtea s-a aflat în această imposibilitate din motive imputabile în mod obiectiv organelor statului, şi anume nerespectarea de către guvernul pârât a obligaţiei sale de a explica într-o manieră mulţumitoare şi convingătoare desfăşurarea faptelor şi de a expune*

elemente care să permită respingerea susţinerilor reclamanţilor (*Mansuroglu c. Turciei*, nr. 43.443/98, §80 şi 99-100, 26 februarie 2008, şi jurisprudenţa citată în aceasta). Această soluţie a fost preferată de Curte datorită apropierii dintre situaţia persoanelor găsite vătămate sau moarte într-o zonă aflată sub controlul exclusiv al autorităţilor statului şi cea a deţinuţilor, a căror stare de sănătate ţine de răspunderea statului. Astfel, Curtea a statuat că, în cele două cazuri, persoanele în discuţie se află într-o stare deosebit de vulnerabilă faţă de autorităţi, iar evenimentele în discuţie, în totalitatea lor sau doar într-o mare parte, sunt cunoscute exclusiv de acestea (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Akkum*, menţionată mai sus, §211). Prin urmare, Curtea apreciază, de această dată din perspectiva art. 3 din Convenţia europeană, că imposibilitatea de a stabili circumstanţele exacte în care o persoană a fost rănită, atunci când ea se afla sub controlul agenţilor statului, nu o împiedică să ajungă la o constatare a încălcării laturii materiale a acestui articol, în lipsa stabilirii de către guvernul pârât a desfăşurării faptelor într-o manieră mulţumitoare şi convingătoare, cu elemente de probă în sprijinul său *(CEDO, hotărârea din 16 martie 2009, în cauza Rupa nr. 1 c. României, parag. 93-100).*

- astfel, autopsia presupune examinarea *postmortem* a corpului unei persoane (atât examinarea externă, cât şi internă, a cavităţii craniene, toracice şi abdominale, inclusiv prin folosirea computerului tomograf sau a RMN) de către un medic legist pentru a se stabili cauza morţii;

- pentru a constata dacă există vreunul dintre motivele enumerate mai sus pentru a efectua autopsia medico-legală, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate solicita opinia medicului legist; pentru efectuarea autopsiei medico-legale nu este necesar acordul aparţinătorilor persoanei decedate;

- în cazul în care obiectul urmăririi penale îl constituie infracţiunea de vătămare a fătului sau întreruperea cursului sarcinii, se va dispune *autopsia medico-legală a fetusului* pentru a se stabili vârsta intrauterină, capacitatea de supravieţuire extrauterină, felul şi cauza morţii, precum şi pentru stabilirea filiaţiei, când este cazul;

- dacă obiectul urmăririi penale îl constituie infracţiunea de ucidere sau vătămare a nou-născutului de către mamă se va dispune *autopsia medico-legală a nou-născutului* pentru a se stabili dacă copilul a fost născut viu, viabilitatea, durata supravieţuirii extrauterine, felul şi cauza medicală a morţii, data morţii, dacă i s-au acordat îngrijiri medicale după naştere, precum şi pentru stabilirea filiaţiei, când este cazul;

- organele de urmărire penală dispun efectuarea autopsiei *prin ordonanţă*, în vreme de instanţa se pronunţă *prin încheiere*;

- în cazul în care corpul victimei a fost înhumat, este dispusă exhumarea pentru examinarea cadavrului prin autopsie; *exhumarea* poate fi dispusă de către *procuror prin ordonanţă sau de către instanţa de judecată prin încheiere* în vederea stabilirii felului şi cauzei morţii, a identificării cadavrului sau pentru stabilirea oricăror elemente necesare soluţionării cauzei; exhumarea se face în prezenţa organului de urmărire penală;

- autopsia se efectuează *în cadrul instituției medico-legale,* potrivit legii speciale (de regulă institutul sau serviciul de medicină–legală în a cărui rază teritorială a fost găsit cadavrul, ori s-a produs decesul); în cazuri excepționale, nu este exclusă posibilitatea efectuării autopsiei medico-legale chiar la locul unde a fost descoperit cadavrul (de pildă, în zonele de munte unde accesul auto este imposibil, iar transportul cadavrului din locuința în care a fost găsit nu poate fi efectuat, medicul legist poate efectua autopsia chiar la locul unde se află cadavrul);

- la efectuarea autopsiei medico-legale pot fi cooptați și specialiști din alte domenii medicale, în vederea stabilirii cauzei decesului (de pildă, medici anatomo-patologi de la spitalele din localitate), la solicitarea medicului legist, cu excepția medicului care a tratat persoana decedată;

- cu ocazia efectuării autopsiei medicul legist poate preleva mostre biologice din corpul celui decedat pentru ca acestea să fie studiate ulterior în laborator pentru a stabili cu precizie cauza morții, poate utiliza orice metode legale pentru stabilirea identității, inclusiv prelevarea de probe biologice în vederea stabilirii profilului genetic judiciar;

- efectuarea autopsiei[1] în cazul morții sau al exhumării impune, pentru asigurarea bunei desfășurări a anchetei, ridicarea de probe biologice[2]. În această privință Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei recomandă statelor membre adoptarea în dreptul intern a principiilor prevăzute în Recomandarea R 99(3) privind armonizarea regulilor în autopsia medico-legală[3]. Astfel, conform principiului 3 pct. 7 din această recomandare este justificat să fie prelevate probe biologice de la persoanele decedate în vederea identificării genetice. De asemenea, trebuie luate măsuri pentru a fi prevenită contaminarea acestora și pentru a fi garantată stocarea adecvată a mostrelor prelevate;

- în acord cu jurisprudența Curții Europene potrivit căreia *„publicul trebuie să aibă dreptul de a verifica în mod suficient ancheta sau concluziile sale, astfel încât să poată fi contestată răspunderea atât în practică, cât și în teorie. Gradul impus de control public poate varia de la o situație la alta. Totuși, în toate cazurile, rudele victimei trebuie asociate procedurii în măsura în care este necesar pentru protecția intereselor lor legitime" (CEDO, hotărârea din 22 februarie 2011, cauza Soare c. României, parag. 165) NCPP a prevăzut posibilitatea ca membrii familiei*

---

[1] Potrivit art. 38 din Normele privind efectuarea expertizelor, a constatărilor și a altor lucrări medico-legale: „1. Medicul legist este asistat la efectuarea autopsiei de personal sanitar mediu sau auxiliar. Autopsia medico-legală trebuie să fie completă, fără a se omite vreun segment, țesut sau organ. 2. Nu se pot formula concluzii medico-legale privind cauza si împrejurările morții numai pe baza unor examene externe sau interne parțiale. 3. Pentru atestarea leziunilor traumatice externe, respectiv interne, se pot efectua fotografii. 4. Medicul legist nu poate elibera certificat de deces fără efectuarea autopsiei medico-legale, cu excepția cazurilor în care decesul a intervenit ca urmare a catastrofelor".

[2] Potrivit art. 39 din Normele privind efectuarea expertizelor, a constatărilor și a altor lucrări medico-legale, materialele biologice, cum ar fi organe, sânge, umori, conținut gastro-intestinal, secreții, precum și corpurile delicte care au astfel de urme biologice se transportă la institutele de medicină legală împreună cu documentația corespunzătoare.

[3] A se vedea Recomandarea Comitetului de Miniștri nr. R(99)3 din 2 februarie 1999 privind armonizarea regulilor în autopsia medico-legală, disponibilă online (*www.coe.int*).

persoanei decedate să participe prin intermediul unui expert parte în cadrul procedeului probator al autopsiei medico-legale; astfel, organele de urmărire penală au obligaţia procedurală pozitivă de a încunoştinţa un membru de familie al persoanei decedate *despre data autopsiei şi despre dreptul de a desemna un expert independent* autorizat care să asiste la efectuarea autopsiei;

- medicul legist care a efectuat autopsia întocmeşte *un raport de expertiză*, care cuprinde constatările şi concluziile sale cu privire la:

a) identitatea persoanei decedate sau elemente de identificare, dacă identitatea nu este cunoscută;

b) felul morţii (violentă sau neviolentă);

c) cauza medicală a morţii [1. *cauza tanato-iniţială (de pildă, lovitura de cuţit primită de victimă)*; 2. *cauza tanato-intermediară (de pildă, secţionarea plămânilor);* 3. *cauza tanato-terminală* (de exemplu, stopul cardio-respirator)];

d) existenţa leziunilor traumatice, mecanismul de producere a acestora, natura agentului vulnerant şi legătura de cauzalitate dintre leziunile traumatice şi deces;

e) rezultatele investigaţiilor de laborator efectuate asupra probelor biologice prelevate de la cadavru şi a substanţelor suspecte descoperite;

f) urmele biologice găsite pe corpul persoanei decedate;

g) data probabilă a morţii;

h) orice alte elemente care pot contribui la lămurirea împrejurărilor producerii morţii.

- pe lângă aceste reguli speciale, după întocmirea raportului de expertiză sunt aplicabile regulile generale din materia expertizei vizând efectuarea unei noi expertize sau audierea expertului.

§16. Examinarea medico-legală a persoanei

- examinarea medico-legală a persoanei în vederea constatării urmelor şi a consecinţelor unei infracţiuni se efectuează fie la solicitarea unei persoane care a fost victima unei infracţiuni, fie în cazurile în care organele judiciare au dispus efectuarea unei constatări sau a unei expertize medico-legale;

- în cazul în care o persoană solicită examinarea, medicul legist poate proceda la verificarea clinică directă a existenţei unor leziuni traumatice recente pe corpul persoanei întocmind un certificat medico–legal care are valoarea unui raport de constatare; organele de urmărire penală pot dispune prin ordonanţă efectuarea unui raport de constatare sau a unui raport de expertiză cu privire la leziunile traumatice existente pe corpul unei persoane sau a consecinţelor posttraumatice suportate de victima infracţiunii; Constatarea leziunilor traumatice este efectuată, de regulă, printr-o examinare fizică. În cazul în care nu este posibilă sau necesară examinarea fizică, expertiza este efectuată în baza documentaţiei medicale puse la dispoziţia expertului;

-instanţa de judecată poate dispune prin încheiere efectuarea unei examinări medico-legale;

- raportul de expertiză sau certificatul medico-legal trebuie să cuprindă: descrierea leziunilor traumatice, precum şi opinia expertului cu privire la natura şi gravitatea leziunilor, mecanismul şi data producerii acestora, urmările pe care acestea le-au produs.

§17. Martorii asistenţi

- sunt martorii care asistă la efectuarea unui act procedural, în cazurile prevăzute de lege;

- în esenţă, martorii asistenţi nu cunosc decât fapte sau împrejurări în legătură cu cauza penală după desemnarea lor să participe la proceduri în această calitate;

- *NCPP nu mai cuprinde o reglementare autonomă a instituţiei martorilor asistenţi, făcând referire la aceştia în două ipoteze ce ţin de efectuarea percheziţiei domiciliare/informatice:*

a) când persoana la care se face percheziţia este reţinută ori arestată, va fi adusă la percheziţie. În cazul în care nu poate fi adusă, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, precum şi percheziţia domiciliară/informatică se fac în prezenţa unui reprezentant *ori martor asistent* [art. 159 alin. (11) NCPP, respectiv art. 168 alin. (11) NCPP];

b) în cazul în care în spaţiul unde urmează a fi efectuată percheziţia nu se află nicio persoană, aceasta se efectuează *în prezenţa unui martor asistent* [art. 159 alin. (15) NCPP].

- tot spre deosebire de vechiul Cod, NCPP stipulează participarea numai a unui singur martor asistent la efectuarea actelor procedurale mai-sus menţionate;

- deşi nu există o reglementare explicită, este preferabil ca interdicţiile impuse de vechiul Cod în privinţa martorilor asistenţi să fie menţinute ca standard de practică şi în condiţiile NCPP, respectiv organele judiciare să evite folosirea ca martori asistenţi a minorilor sub 14 ani, ori a persoanelor interesate în cauză sau a celor care fac parte din aceeaşi unitate cu organul care efectuează actul procedural;

- în procesul-verbal prin care se constată efectuarea actului procedural trebuie menţionate datele de identificare a martorului asistent precum şi observaţiile acestora, dacă este cazul.

§18. Comisia rogatorie

- este activitatea procesuală menită să asigure buna desfăşurare a procedurilor penale, prin care un organ de urmărire penală sau o instanţă de judecată care nu poate efectua nemijlocit un act procedural sau realiza un procedeu probatoriu solicită efectuarea/realizarea acestuia de către un organ judiciar, din aceeaşi categorie şi de acelaşi grad, dintr-o altă circumscripţie teritorială [de exemplu, de organul de urmărire penală sau instanţa de judecată în a cărei circumscripţie se află martorul care

urmează să fie ascultat sau locul unde trebuie efectuat actul sau realizat procedeul probatoriu (ridicarea de înscrisuri, cercetarea la faţa locului, percheziţii)];

- organele judiciare implicate în comisia rogatorie au aceeaşi competenţă funcţională, dar competenţe teritoriale diferite;

- nu pot fi efectuate/realizate prin comisie rogatorie acte procesuale (de exemplu, începerea urmăririi penale, continuarea urmăririi penale faţă de suspect, extinderea cercetărilor, încuviinţarea administrării de probe, punerea în mişcare a acţiunii penale, extinderea acţiunii penale, trimiterea în judecată) ori dispuse măsuri procesuale (de exemplu, dispunerea arestării preventive, arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau pe cauţiune, ori a unei măsuri asigurătorii);

- comisia rogatorie se dispune de organele de urmărire penală *prin ordonanţă,* iar de instanţa de judecată *prin încheiere,* care trebuie să cuprindă toate lămuririle necesare pentru îndeplinirea actului care face obiectul acesteia;

- organul judiciar rogat nu poate dispune şi el, pe mai departe, efectuarea actului de către un alt organ judiciar tot prin intermediul comisie rogatorii, chiar şi în ipoteza în care constată că actul ce trebuie efectuat nu intră în competenţa sa teritorială; în această din urmă ipoteză organul judiciar rogat va restitui *prin ordonanţă*, respectiv *încheiere* restituie dosarul cauzei învederând motivul pentru care nu poate fi efectuat actul prin comisie rogatorie, cu indicarea organului judiciar în a cărei competenţă teritorială intră efectuarea acestuia;

- când se dispune ascultarea unei persoane, organul judiciar care dispune comisia rogatorie, trebuie să indice întrebările la care trebuie să răspundă persoana ascultată prin această procedură; în cursul audierii organul judiciar rogat poate formula şi alte întrebări persoanei ascultate, pe care le apreciază utile pentru aflarea adevărului în cauză;

- părţile pot solicita să fie citate în vederea participării la şedinţa de judecată a instanţei care efectuează actul procedural prin comisie rogatorie; inculpatul arestat va fi reprezentat, de un avocat din oficiu, în absenţa avocatului său ales;

- dacă organul judiciar rogat apreciază că este nelegală desemnarea sa pentru efectuarea unui act prin comisie rogatorie (de pildă, se dispune realizarea prin comisie rogatorie a punerii în mişcare a acţiunii penale, aducerii la cunoştinţă a inculpării şi audierea persoanei devenită inculpat) va respinge efectuarea comisiei rogatorii *prin ordonanţă, respectiv încheiere*, restituind dosarul organului de urmărire penală/instanţei care au încuviinţat efectuarea actului prin comisie rogatorie;

- nu se poate ajunge la un conflict negativ de competenţă între organul judiciar care dispune comisia rogatorie şi organul judiciar rogat întrucât comisia rogatorie nu are natura juridică a unui act de sesizare a organului rogat, iar restituirea dosarului de către organul rogat nu echivalează cu o sesizare;

- **comisia rogatorie internaţională în materie penală** este forma de asistenţă judiciară internaţională ce constă în împuternicirea pe care o autoritate judiciară dintr-un stat (stat solicitant) o acordă unei autorităţi din alt stat (stat solicitat) să îndeplinească în locul şi în numele său unele activităţi judiciare privitoare la un anumit proces penal; poate fi: *(i) activă*, adică comisia rogatorie prin care se solicită

unui stat străin să îndeplinească anumite activităţi judiciare necesare într-o cauză penală aflată în faţa organelor de urmărire penală sau a instanţelor române; *(ii) pasivă*, adică comisia rogatorie prin care un stat străin solicită organelor de urmărire penală sau instanţelor române să îndeplinească anumite activităţi judiciare necesare într-o cauză penală din acel stat;

- obiectul cererii de comisie rogatorie internaţională îl poate constitui: *(i)* localizarea şi identificarea persoanelor şi obiectelor; audierea inculpatului, audierea persoanei vătămate, a celorlalte părţi, a martorilor şi experţilor, precum şi confruntarea; percheziţia, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, sechestrul şi confiscarea specială; cercetarea la faţa locului şi reconstituirea; expertizele, constatarea tehnico-ştiinţifică şi constatarea medico-legală; transmiterea de informaţii necesare într-un anumit proces, interceptările şi înregistrările audio şi video, examinarea documentelor de arhivă şi a fişierelor specializate şi alte asemenea acte de procedură; *(ii)* transmiterea mijloacelor materiale de probă; *(iii)* comunicarea de documente sau dosare;

- executarea cererii de comisie rogatorie internaţională se realizează potrivit dispoziţiilor procedurale ale statului solicitat.

§19. Delegarea

- este activitatea procesuală prin care un organ de urmărire penală sau o instanţă de judecată încredinţează dreptul de efectuare a unui act procedural privind anumite mijloace de probă, pe care nu le poate efectua nemijlocit, unui organ ierarhic inferior, competent teritorial, sau unui alt organ judiciar ce nu îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege privind competenţa funcţională (de pildă, procurorul poate delega efectuarea unei cercetări la faţa locului sau a ascultării unui martor, organului de cercetare penală din altă localitate decât cea a sediului parchetului; instanţa care în cursul judecăţii dispune efectuarea unei percheziţii domiciliare deleagă efectuarea acesteia procurorului);

- organul judiciar căruia i se deleagă efectuarea unui act procedural, are competenţa teritorială de a efectua actul, fără a avea însă competenţa funcţională de îndeplinire a acestuia;

- delegarea se dispune de procuror *prin ordonanţă*, iar de către instanţă *prin încheiere* şi trebuie să cuprindă toate datele necesare pentru îndeplinirea actului procedural;

- părţile pot solicita să fie citate în vederea participării la şedinţa de judecată a instanţei care efectuează actul procedural prin delegare; inculpatul arestat va fi reprezentat de un avocat din oficiu în absenţa avocatului său ales;

- organul judiciar care dispune delegarea trebuie să indice întrebările la care trebuie să răspundă persoana audiată prin această procedură; în cursul audierii organul judiciar delegat poate formula şi alte întrebări persoanei ascultate, pe care le apreciază utile pentru aflarea adevărului în cauză;

- organul judiciar căruia i s-a delegat efectuarea actului procedural nu poate să delege la rândul său efectuarea actului altui organ ierarhic inferior (*delegatus non potest delegare*);

- nu se poate ajunge la un conflict negativ de competenţă între organul judiciar care dispune delegarea şi organul judiciar delegat, întrucât delegarea nu are natura juridică a unui act de sesizare a organului delegat.

În cauzele în care urmărirea penală se efectuează de către procuror, acesta poate dispune prin ordonanţă ca anumite acte de cercetare penală să fie efectuate de către organele poliţiei judiciare. Delegarea acestor atribuţii în sarcina organului de poliţie judiciară este parţială şi temporară, scopul măsurii fiind efectuarea de urgenţă a anumitor acte procesuale care s-ar putea pierde sau ar duce la întârzierea soluţionării cauzei. Or, împrejurarea că în anumite cazuri, ofiţerii de poliţie judiciară efectuează anumite acte de cercetare penală nu echivalează cu o încălcare a dreptului la un proces echitabil întrucât, pe de-o parte, poliţia judiciară a fost creată tocmai în scopul efectuării cu celeritate şi în mod temeinic a activităţilor de descoperire şi de urmărire a infracţiunilor, iar, pe de altă parte, actele de cercetare ale acestor ofiţeri se efectuează în numele procurorului şi numai după emiterea unei ordonanţe sau a unei dispoziţii scrise a acestuia. În plus, ofiţerii şi agenţii de poliţie judiciară îşi desfăşoară activitatea sub directa conducere, supraveghere şi control a procurorului de caz, ceea ce dă expresie prevederilor art. 131 alin. (3) din Constituţie, potrivit cărora parchetele conduc şi supraveghează activitatea de cercetare penală a poliţiei judiciare, în condiţiile legii *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

Capitolul VIII
Măsuri preventive şi alte măsuri procesuale penale

Secţiunea 1. Noţiuni

- *prin măsuri de drept procesual penal* se înţeleg măsurile procesuale sau procedurale ce pot fi dispuse de organele de urmărire penală sau de instanţa de judecată în vederea asigurării bunei desfăşurări a procesului penal;

- *măsurile procesuale* sunt măsuri de drept procesual penal, privative sau restrictive de drepturi şi libertăţi, ce au ca finalitate asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal (de pildă, măsurile asigurătorii, măsurile preventive etc.);

- măsurile procesuale sunt: *(i) cu caracter personal*, adică măsurile privative sau restrictive de drepturi şi libertăţi (reţinerea, arestarea preventivă sau la domiciliu, internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, internarea medicală provizorie, controlul judiciar sau pe cauţiune) sau de ocrotire (măsuri luate faţă de persoanele aflate în ocrotirea celor privaţi de libertate); *(ii) cu caracter real*, respectiv măsurile asigurătorii, restituirea lucrului, restabilirea situaţiei anterioare;

- *măsurile procedurale* sunt măsurile de drept procesual penal ce pot fi dispuse de organele judiciare în vederea asigurării bunei desfăşurări a activităţii procedurale (de pildă, măsurile pe care le poate lua organul judiciar cu ocazia unei confruntări, măsurile pe care le ia preşedintele completului de judecată pentru pregătirea şedinţei, măsurile luate pentru asigurarea solemnităţii şedinţei de judecată etc.);

- *măsurile preventive* sunt măsurile privative sau restrictive de libertate sau de drepturi care se pot lua în cauzele penale în care există o suspiciune rezonabilă privind săvârşirea unei infracţiuni pedepsite cu închisoarea, pentru a se asigura buna desfăşurare a procesului penal ori pentru a se împiedica sustragerea suspectului sau inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei; sunt măsuri preventive: reţinerea, controlul judiciar, controlul judiciar pe cauţiune, arestul la domiciliu, arestarea preventivă.

Secţiunea a 2-a. Reţinerea

- este măsura preventivă privativă de libertate pe care organul de urmărire penală o poate dispune prin ordonanţă faţă de suspect sau inculpat dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că a săvârşit o infracţiune şi că măsura este necesară în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al

împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni;

- este singura măsură preventivă ce poate fi dispusă faţă de suspect, celelalte măsuri preventive privind doar inculpatul; deopotrivă, este singura măsură preventivă care poate fi dispusă de organele de cercetare penală;

- poate fi dispusă *numai după începerea urmăririi penale*, de procuror sau de organele de cercetare penală, *prin ordonanţă; judecătorul de drepturi şi libertăţi, de cameră preliminară sau instanţa de judecată nu pot dispune măsura reţinerii*;

- deşi legea prevede că în cazul infracţiunii flagrante orice persoană are dreptul *să îl prindă* pe făptuitor şi să îl aducă în faţa autorităţii, această privare de libertate nu echivalează cu măsura preventivă a reţinerii; tot astfel, nici *prinderea* făptuitorului de către comandanţii de nave sau aeronave ori de agenţii de poliţie de frontieră nu echivalează cu măsura preventivă a reţinerii.

§1. Luarea măsurii reţinerii

1.1. Condiţii

- pentru a se dispune reţinerea suspectului sau inculpatului trebuie îndeplinite următoarele **condiţii:**

(i) să existe probe (directe sau indirecte) sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune (indiferent de pedeapsa prevăzută de lege pentru aceasta);

- pot exista *probe directe* (fapte principale) sau *probe indirecte* (fapte probatorii) din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că suspectul sau inculpatul a săvârşit o infracţiune;

- există *indicii temeinice* atunci când din datele existente în cauză rezultă suspiciunea rezonabilă că suspectul sau inculpatul a săvârşit fapta;

- în toate cazurile, atât din probe, cât şi din indicii temeinice trebuie să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune; noţiunea de *suspiciune rezonabilă* trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune;

Organele de cercetare penală au considerat că există indicii temeinice privind săvârşirea de către petent a unor fapte prevăzute de legea penală, având în vedere procesul-verbal de verificare şi actele întocmite de D.G.F.P. Galaţi, înaintate la I.P.J. Galaţi cu adresa nr. 78/P/07.02.1998 a Parchetului de pe lângă Tribunalul Galaţi. Împrejurarea că, în final, după aprofundarea cercetărilor, s-a constatat că faptele pentru care petentul este acuzat nu există şi s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală, nu conduce automat la concluzia că măsura reţinerii preventive a fost luată abuziv, atâta vreme cât la data luării acestei măsuri au existat indicii privind săvârşirea acestor fapte *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2378/2006, www.scj.ro).*

- reţinerea poate fi dispusă atât în cazul infracţiunilor pentru care legea stipulează pedeapsa închisorii sau a detenţiunii pe viaţă, cât şi în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede pedeapsa închisorii alternativ cu pedeapsa amenzii penale sau numai pedeapsa amenzii;

- nu prezintă importanţă forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată.

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 NCPP;

- existenţa vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 NCPP la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluţii de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză.

(iii) să fie începută urmărirea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită, iar procurorul să fi dispus continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect;

- potrivit NCPP începerea urmăririi penale se dispune cu privire la faptă (*in rem*), iar conferirea calităţii de suspect se realizează atunci când din datele şi probele existente în cauză rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a comis fapta prevăzută de legea penală, caz în care se dispune continuarea efectuării urmăririi penale faţă de aceasta;

- măsura reţinerii poate fi dispusă şi în cazul în care procurorul a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale, existând inculpat în cauză.

(iv) audierea prealabilă a suspectului sau inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu;

- este reglementată o garanţie a dreptului la apărare, prin propria persoană, cât şi prin avocat, a suspectului sau inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii privative de libertate în mod arbitrar şi permite organelor de urmărire penală să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară şi proporţională cu scopul urmărit;

- în vederea exercitării efective a dreptului la apărare, organele de urmărire penală au obligaţia de a aduce la cunoştinţa suspectului sau inculpatului, înainte de prima audiere, fapta prevăzută de legea penală pentru săvârşirea căreia este suspectat sau pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi încadrarea juridică a acesteia, precum şi drepturile prevăzute de art. 83 NCPP;

- înainte de audiere, organul de cercetare penală ori procurorul *este obligat să aducă la cunoştinţa suspectului sau inculpatului că are dreptul de a fi asistat de un avocat ales ori numit din oficiu şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, cu excepţia furnizării de informaţii referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa*;

- suspectul sau inculpatul are dreptul de a-şi încunoştinţa *personal* avocatul ales sau de a solicita organului de cercetare penală ori procurorului să îl încunoştinţeze pe acesta. Modul de realizare a încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal; suspectului sau inculpatului nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face

personal încunoştinţarea decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal;

- avocatul ales are obligaţia de a se prezenta la sediul organului judiciar *în termen de cel mult două ore de la încunoştinţare.* În caz de neprezentare a avocatului ales, organul de cercetare penală sau procurorul numeşte un avocat din oficiu;

- în vederea pregătirii apărării, avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul de a comunica direct cu acesta, în condiţii care să asigure confidenţialitatea;

- dacă suspectul/inculpatul refuză să dea declaraţie, organul de urmărire penală trebuie să întocmească un proces-verbal prin care să se constate refuzul de a declaraţie; dacă suspectul/inculpatul şi/sau avocatul ales ori din oficiu al acestuia refuză şi semnarea acestui proces-verbal, organul de urmărire penală va consemna această atitudine procesuală în cuprinsul procesului-verbal;

- refuzul suspectului/inculpatului de a da declaraţii nu afectează legalitatea dispunerii măsurii preventive.

(v) măsura reţinerii să fie necesară în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

- spre deosebire de art. 136 alin. (1) C.proc.pen., NCPP nu mai menţionează, ca scop al măsurii preventive, *împiedicarea sustragerii de la executarea pedepsei,* deoarece această ipoteză ridică un dubiu serios cu privire la respectarea prezumţiei de nevinovăţie a suspectului sau inculpatului.

(vi) măsura reţinerii să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse suspectului/inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

Pe lângă condiţiile enumerate mai sus, în cazul anumitor persoane legea impune îndeplinirea şi a unor ***cerinţe suplimentare*** pentru a putea fi dispusă măsura reţinerii:

a) deputaţii sau senatorii nu pot fi reţinuţi fără încuviinţarea Camerei din care fac parte, care se poate dispune numai după ascultarea lor, cu excepţia cazurilor în care infracţiunea este flagrantă, când nu este necesară încuviinţarea prealabilă, dar există obligaţia organelor de urmărire penală de a-l informa pe ministrul justiţiei. Acesta trebuie să informeze neîntârziat pe preşedintele Camerei asupra reţinerii [art. 72 alin. (2) din Constituţie];

b) judecătorii, procurorii şi magistraţii-asistenţi pot fi reţinuţi numai cu încuviinţarea secţiei Consiliului Superior al Magistraturii corespunzătoare, cu excepţia cazurilor în care infracţiunea este flagrantă, când nu este necesară încuviinţarea prealabilă. Există, totuşi, obligaţia organelor de urmărire penală care au luat măsura reţinerii de a informa Consiliul Superior al Magistraturii [art. 95 alin. (2) din Legea nr. 303/2004];

c) Avocatul Poporului poate fi reţinut numai cu încuviinţarea preşedinţilor celor două camere ale Parlamentului; adjuncţii Avocatului Poporului nu pot fi arestaţi preventiv fără înştiinţarea prealabilă a Avocatului Poporului [art. 31 alin. (1) din Legea nr. 35/1997].

1.2. Durata

- măsura reţinerii poate dura *cel mult 24 de ore şi nu poate fi prelungită*;

- *spre deosebire de vechiul Cod, potrivit NCPP în durata reţinerii nu se include timpul strict necesar conducerii suspectului sau inculpatului la sediul organului judiciar* [măsura administrativă a conducerii la sediul poliţiei, prevăzută în art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 218/2002[1]];

- *în ordonanţa* prin care s-a dispus reţinerea trebuie să se menţioneze motivele care au determinat luarea măsurii, ziua şi ora la care reţinerea a început, precum şi ziua şi ora la care reţinerea va înceta;

- termenul pentru care s-a dispus reţinerea curge de la ora emiterii ordonanţei de reţinere, în situaţia în care măsura preventivă se dispune după audierea suspectului/inculpatului care nu a fost privat de libertate; în această situaţie suspectul sau inculpatul se prezintă voluntar la organul de urmărire penală ca urmare a citaţiei primite, ori este adus în temeiul unui mandat de aducere, iar după ce este audiat se dispune măsura reţinerii;

- *potrivit NCPP persoanele aduse cu mandat rămân la dispoziţia organului judiciar numai pe durata impusă de audiere sau de îndeplinirea actului procesual care a făcut necesară prezenţa lor, dar nu mai mult de 8 ore, în afară de cazul când s-a dispus reţinerea acestora;*

- timpul în care suspectul sau inculpatul a fost adus la sediul organului de urmărire penală cu mandat de aducere executat prin constrângere nu poate fi luat în calculul celor 24 de ore pentru care se poate dispune reţinerea, şi nici al celor 8 ore în care libertatea acestuia poate fi restricţionată în baza mandatului de aducere în scopul desfăşurării procedurilor (de pildă, timpul în care o persoană ridicată din locuinţa sa aflată în Baia Mare este adusă la Bucureşti pentru a fi audiată la sediul organului de urmărire penală);

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Chestiunea care trebuie soluţionată este aceea dacă reclamantul a fost lipsit de libertate „potrivit căilor legale" în sensul art. 5 parag. 1 din Convenţie. Termenii „potrivit căilor legale" din această dispoziţie fac trimitere, în mod esenţial, la legislaţia naţională şi consacră obligaţia de a respecta normele de fond, precum şi cele de procedură. Deşi le revine, în primul rând, autorităţilor naţionale, în special instanţelor, sarcina de a interpreta şi de a aplica dreptul intern, situaţia este diferită atunci când nerespectarea acestuia poate

---

[1] Potrivit art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei Române (M.Of. nr. 305 din 9 mai 2002), „În realizarea atribuţiilor ce îi revin, potrivit legii, poliţistul este învestit cu exerciţiul autorităţii publice şi are următoarele drepturi şi obligaţii principale: *(...) b)* să conducă la sediul poliţiei pe cei care, prin acţiunile lor, periclitează viaţa persoanelor, ordinea publică sau alte valori sociale, precum şi persoanele suspecte de săvârşirea unor fapte ilegale, a căror identitate nu a putut fi stabilită în condiţiile legii; în cazurile nerespectării dispoziţiilor date de poliţist, acesta este îndreptăţit să folosească forţa; verificarea situaţiei acestor categorii de persoane şi luarea măsurilor legale, *după caz, se realizează în cel mult 24 de ore, ca măsură administrativă".*

atrage după sine o încălcare a Convenţiei. Acesta este cazul, în special, al cauzelor al căror obiect îl constituie art. 5 parag. 1 din Convenţie, iar Curtea trebuie astfel să exercite un anumit control pentru a examina dacă dreptul intern a fost respectat. Mai exact, este esenţial, în materie de lipsire de libertate, ca dreptul intern să definească clar condiţiile de detenţie şi ca legea să fie previzibilă în aplicarea sa. Curtea observă, în primul rând, că reclamantul a fost citat la PNA pentru a da o declaraţie în cadrul unei proceduri penale, fără să i se ofere alte precizări cu privire la obiectul declaraţiei. Legislaţia naţională în materie impunea ca citaţia să precizeze calitatea în care o persoană este citată, precum şi obiectul cauzei. Rezultă că reclamantul nu ştia că era citat în calitate de martor sau învinuit, ori poate chiar în calitate de poliţist care efectuează el însuşi cercetări. În această privinţă, Curtea reaminteşte că, deşi nu se exclude posibilitatea autorităţilor de a folosi în mod legitim anumite stratageme, de exemplu, pentru a dejuca mai eficient activităţile infracţionale, în schimb, un comportament al administraţiei care încearcă să ofere încredere unor persoane în vederea arestării lor nu este scutită de critici în raport cu principiile generale formulate explicit sau implicit de Convenţie. În continuare, Curtea observă că Guvernul susţine că reclamantul a fost reţinut la sediul parchetului în interesul unei bune administrări a justiţiei, deoarece audierea sau confruntările cu diverse persoane prezente s-ar fi putut dovedi necesare în orice moment, ţinând seama de circumstanţele cauzei. În această privinţă, se bazează pe declaraţia procurorului V.D. din 17 ianuarie 2011, potrivit căreia reclamantul şi colegii săi au fost citaţi la parchet în calitate de „făptuitori" („presupuşi autori ai faptelor" sau „suspecţi", într-un stadiu anterior începerii urmăririi penale). Curtea observă că reclamantul nu avea calitate oficială de învinuit la momentul primei declaraţii, dată pe coală albă, care i se solicitase să o dea încă de la intrarea în sediul PNA. În plus, elementele de care dispune nu îi permit nici să constate cu certitudine că, încă de la sosirea sa la sediul parchetului, acesta a fost tratat ca un suspect sau ca un martor. În orice caz, Curtea observă că, potrivit versiunii faptelor prezentate de Guvern, în jurul orei 12, când agenţii de poliţie au terminat de scris declaraţiile, procurorul a revenit în sală şi i-a informat că, în cazul respectiv, a fost începută urmărirea penală faţă de 10 dintre agenţii de poliţie prezenţi, inclusiv reclamantul, iar aceştia aveau dreptul să aleagă un avocat sau, în caz contrar, li se va repartiza unul din oficiu. Celorlalţi poliţişti li s-ar fi permis să plece deoarece nu se formulase nicio acuzaţie împotriva lor. Curtea observă că, la momentul primei sale declaraţii, reclamantul nu avea cunoştinţă de statutul său juridic şi de garanţiile subsecvente. Chiar dacă, în aceste condiţii, se îndoieşte de compatibilitatea dintre art. 5 parag. 1 din Convenţie şi situaţia reclamantului în primele 3 ore petrecute la sediul PNA, Curtea nu intenţionează se pronunţe asupra acestei chestiuni din moment ce este evident că cel puţin începând cu ora 12 statutul penal al reclamantului s-a clarificat, în urma începerii urmăririi penale. Începând din acel moment, reclamantul a avut incontestabil calitatea de învinuit, astfel încât legalitatea lipsirii sale de libertate trebuie examinată cu începere din acel moment, din perspectiva art. 5 parag. 1 lit. c). În dreptul român, există numai două măsuri preventive privative de libertate: reţinerea şi arestarea preventivă. Pentru a decide una sau alta, este necesar să existe probe sau indicii temeinice că fapta interzisă a fost săvârşită, adică date din care rezultă presu-

punerea rezonabilă că persoana față de care se efectuează urmărirea penală a săvârșit fapta imputată. Însă niciuna dintre aceste măsuri nu a fost luată împotriva reclamantului la 16 iulie 2003 înainte de ora 22. Curtea este conștientă de constrângerile unei anchete penale și nu neagă complexitatea procedurii declanșate în speță având de a face cu necesitatea unei strategii unitare puse în aplicare de către un singur procuror și prin intermediul unor acte realizate într-o singură zi, într-o cauză de mare amploare care implică un număr semnificativ de persoane. De asemenea, nu contestă faptul că corupția constituie un flagel endemic care subminează încrederea cetățenilor în instituții și înțelege că autoritățile naționale trebuie să dea dovadă de fermitate față de persoanele răspunzătoare. Cu toate acestea, combaterea flagelului nu poate justifica, în materie de libertate, recurgerea la acte arbitrare și existența unor zone de non-drept acolo unde există o lipsire de libertate. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că, cel puțin începând cu ora 12, procurorul avea bănuieli suficient de solide susceptibile să justifice lipsirea de libertate a reclamantului în legătură cu ancheta și că dreptul român prevedea măsurile necesare în acest sens, și anume reținerea sau arestarea preventivă. Însă procurorul nu a luat cea de a doua măsură în privința reclamantului decât foarte târziu, pe la ora 22. În consecință, Curtea consideră că lipsirea de libertate căreia i-a căzut victimă reclamantul în data de 16 iulie 2003, cel puțin între orele 12 și 22, nu avea temei legal în dreptul intern și că, prin urmare, constituie o încălcare a art. 5 parag. 1 din Convenție *(CEDO, hotărârea din 23 februarie 2012, în cauza Creangă c. României, parag. 10-110).*

Deși din documentele oficiale invocate de către Guvern reiese că reclamantul ar fi fost arestat pe data de 11 aprilie 2010 la ora 02:20 AM, Guvernul nu a explicat motivul pentru care reclamantul se afla la sediul Parchetului la o asemenea oră. Curtea a observat de asemenea că, pe data de 10 aprilie 2010 a fost publicat un comunicat de presă prin care se anunța că mai mulți suspecți au fost arestați iar domiciliile lor au fost percheziționate. De asemenea, Curtea a avut în vedere și o declarație dată sub jurământ de către avocatul reclamantului prin care acesta arată că a fost împuternicit pe data de 10 aprilie 2010 de către părinții reclamantului să îl reprezinte pe acesta din urmă. Față de acestea, Curtea a reținut că reclamantul a fost reținut pe data de 10 aprilie 2010. Prin urmare, depășirea termenului de 24 de ore prevăzut de dreptul intern privind aducerea de îndată a unei persoane reținute în fața judecătorului și îndeplinirea acestei obligații după 48 de ore duce la încălcarea art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenție *(CEDO, hotărârea din 10 iunie 2012, în cauza Kortesis c. Greciei, parag. 52-53).*

- suspectul sau inculpatul nu poate fi reținut de două ori în aceeași cauză și pentru aceeași faptă; dacă aceeași persoană are calitatea de suspect sau inculpat și în alte cauze ce vizează fapte diferite se poate dispune reținerea sa în fiecare cauză.

1.3. Aspecte procedurale

- măsura reţinerii se dispune prin *ordonanţă* de procuror sau de organul de cercetare penală în cursul urmăririi penale faţă de suspect sau inculpat[1];

- *după emiterea ordonanţei nu se întocmeşte şi un mandat de reţinere;*

- dacă reţinerea a fost dispusă de organul de cercetare penală, acesta are *obligaţia de a-l informa pe procuror* cu privire la luarea măsurii preventive, *de îndată şi prin orice mijloace*;

- suspectului sau inculpatului reţinut i se înmânează un exemplar al ordonanţei de reţinere şi i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, infracţiunea de care este suspectat şi motivele reţinerii;

- persoanei reţinute *i se comunică, sub semnătură, în scris:*

a) drepturile prevăzute la art. 83 NCPP[2];

b) drepturile prevăzute la art. 210 alin. (1) şi (2) NCPP (dreptul la încunoştinţarea membrilor de familie sau a reprezentanţilor diplomatici);

c) dreptul de acces la asistenţa medicală de urgenţă;

d) durata maximă pentru care se poate dispune măsura reţinerii;

e) dreptul de a face plângere împotriva măsurii dispuse.

- în cazul în care persoana reţinută nu poate ori refuză să semneze dovada de comunicare, se va încheia un proces-verbal;

- pe perioada reţinerii suspectului sau inculpatului, organul de cercetare penală sau procurorul care a dispus măsura are dreptul de a proceda la *fotografierea şi amprentarea acestuia*;

- una dintre componentele garanţiei convenţionale *habeas corpus* constă în informarea aparţinătorilor şi/sau ai reprezentanţilor diplomatici ai statului al cărui cetăţean este suspectul sau inculpatul; astfel, *imediat după reţinere*, persoana reţinută are *dreptul de a încunoştinţa personal sau de a solicita organului judiciar care a dispus măsura să încunoştinţeze* un membru al familiei sale ori o altă persoană desemnată de aceasta despre luarea măsurii reţinerii şi despre locul unde este reţinută;

- dacă persoana reţinută nu este cetăţean român, aceasta are, *imediat după reţinere*, şi *dreptul de a încunoştinţa sau de a solicita încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular al statului* al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa

---

[1] Remarcăm o lipsă de coerenţă a NCPP cu privire la cursul procesului penal; astfel, organele de cercetare penală pot dispune începerea urmăririi penale cu privire la faptă, dar nu pot să dispună continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect, putând însă lua măsura reţinerii suspectului.

[2] Aducerea la cunoştinţă a drepturilor prevăzute de art. 83 NCPP şi după luarea măsurii reţinerii, în condiţiile în care există totodată obligaţia procedurală pozitivă de aducere la cunoştinţă a aceloraşi drepturi şi înainte de luarea măsurii prealabil audierii reprezintă o prevedere procedurală excesivă a NCPP care nu vine să conducă la o garantare mai eficientă a drepturilor persoanei reţinute în procesul penal, ci transformă procedura, nu pentru prima oară, într-una extrem de formalistă şi greoaie.

autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane;

- ori de câte ori este schimbat locul de reţinere pe parcursul măsurii preventive, persoana privată de libertate beneficiază de dreptul de a informa familia sau reprezentanţii diplomatici despre noua locaţie în care este privat de libertate;

- corelativ acestor drepturi cu caracter personal de care beneficiază suspectul sau inculpatul reţinut, imediat după privarea de libertate, există obligaţia procedurală pozitivă a organelor de urmărire penală de a asigura efectivitatea lor; *ca excepţie*, persoanei reţinute *i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea* doar pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal;

- în mod excepţional, pentru motive temeinice, încunoştinţarea nu este făcută imediat după reţinere, ci *poate fi întârziată cel mult 4 ore*;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Existenţa unei suspiciuni rezonabile presupune existenţa unor fapte sau indicii de natură a convinge un observator neutru şi obiectiv că persoana în cauză a comis o infracţiune. Totuşi, faptele care dau naştere acestor suspiciuni nu trebuie să fie de aceeaşi forţă precum cele necesare pentru a justifica condamnarea sau pentru punerea sub acuzare, aspecte ce intervin la o fază ulterioară a procesului penal. În cauză, Curtea apreciază că suspiciunile care planau asupra reclamantului atingeau nivelul de plauzibilitate cerut. Astfel, aceste suspiciuni se întemeiau pe o serie de înscrisuri, care puteau crea impresia că reclamantul ar fi putut comite infracţiunile imputate. Aşadar, parchetul şi-a întemeiat decizia pe probe suficiente care ar fi putut convinge un observator neutru şi obiectiv că reclamantul ar fi putut comite infracţiunea. Cât despre susţinerile reclamantului conform cărora reţinerea sa ar fi rezultatul unui ordin politic, Curtea observă că aceste susţineri nu sunt întemeiate pe o probă incontestabilă şi directă. În ceea ce priveşte omisiunea autorităţilor de a menţiona expres în ordonanţa de reţinere a dispoziţiilor art. 148 C.proc.pen., Curtea a apreciat că această omisiune nu duce prin ea însăşi la vicierea legalităţii ordonanţei de reţinere, aceasta fiind motivată în mod corespunzător. Cu privire la audierea reclamantului, Curtea notează că la momentul faptelor, dreptul intern nu prevedea în mod expres obligaţia procurorului de a audia inculpatul înainte de reţinerea sa. În orice caz, reclamantul a fost audiat o lungă perioadă de către anchetatori în prezenţa avocaţilor săi asupra faptelor de care era acuzat, după ce i-au fost aduse la cunoştinţă acuzaţiile care i se aduc. În ceea ce priveşte conformitatea ordonanţei de reţinere cu dreptul intern, Curtea reţine că eventualele lacune din motivarea mandatului de reţinere nu afectează în mod necesar legalitatea privării de libertate. Deşi este adevărat că C.proc.pen. prevede drept una dintre condiţiile pentru dispunerea măsurii reţineri existenţa vreunui caz dintre cele prevăzute de art. 148 C.proc.pen. omisiunea procurorului de a se referi explicit la această dispoziţie nu este în sine de natură de a atrage nelegalitatea ordonanţei de reţinere care a fost motivată în mod adecvat. Cu privire la

necesitatea audierii reclamantului înainte de dispunerea măsurii reţinerii Curtea observă că la momentul desfăşurării activităţii procesuale, dreptul intern nu prevedea în mod explicit obligaţia procurorului de a audia inculpatul înainte de reţinerea sa. În orice caz, reclamantul a fost audiat o lungă perioadă de către anchetatori în prezenţa avocaţilor săi aleşi asupra faptelor de care era acuzat, după ce i-au fost aduse la cunoştinţă acuzaţiile formulate împotriva sa. Faţă de aceste considerente, Curtea apreciază ca fiind vădit nefondate capetele de cerere privind legalitatea reţinerii. Referitor la dreptul de a fi informat în cel mai scurt timp despre motivele privării de libertate Curtea reţine că art. 5 parag. 2 din Convenţia europeană enunţă o garanţie elementară: orice persoană arestată trebuie să ştie de ce a fost privată de libertate. Această garanţie implică informarea persoanei, într-un limbaj simplu şi accesibil pentru ea, despre temeiurile de drept şi de fapt ale privării sale de libertate, astfel încât acea persoană să poată pune în discuţie legalitatea privării de libertate. Ea trebuie să beneficieze de aceste informaţii „în termenul cel mai scurt", dar organul de urmărire penală care o reţine poate să nu i le dea în întregime la momentul reţinerii. Pentru a determina dacă persoana a primit suficiente informaţii suficient de devreme, trebuie avute în vedere particularităţile cauzei. În prezenta cauză, reclamantul a fost audiat îndelung din data de 26 mai 2005 la 27 mai 2005, în prezenţa avocaţilor săi aleşi şi după ce a fost informat despre acuzaţiile aduse împotriva lui, cu privire la raporturile comerciale ale societăţii pe care o administra. Având în vedere aceste elemente, reclamantul era informat, deja din această fază, că era suspectat de a fi implicat în activităţi ilicite, cum ar fi înşelăciunea şi spălarea de bani. De asemenea, în orele care au urmat reţinerii sale, reclamantul a fost informat despre ordonanţa de reţinere, care conţinea o descriere a faptelor de care era acuzat şi a capetelor de acuzare pentru care era urmărit penal. Prin urmare, şi acest capăt de cerere a fost respins ca fiind vădit neîntemeiat *(CEDO, decizia din 17 ianuarie 2012, în cauza Dan Costache Patriciu c. României, parag. 62-71).*

- NCPP cuprinde o reglementare specială cu privire la luarea măsurii reţinerii în cazul infracţiunilor de audienţă; astfel, potrivit art. 360 alin. (1) NCPP dacă în cursul şedinţei se săvârşeşte o faptă prevăzută de legea penală, preşedintele completului de judecată constată acea faptă şi îl identifică pe făptuitor; în cazul în care procurorul participă la judecată, poate declara că începe urmărirea penală, pune în mişcare acţiunea penală şi îl poate reţine pe suspect sau pe inculpat; şi în această ipoteză avem de a face tot cu luarea unei măsuri preventive în cursul urmăririi penale vizând infracţiunea de audienţă comisă, iar nu în cursul judecăţii (instanţa nefiind sesizată cu judecarea infracţiunii de audienţă); pentru această ipoteză specială NCPP nu a mai prevăzut obligaţia audierii prealabile a suspectului sau inculpatului în prezenţa unui avocat.

1.4. Reţinerea minorului

- legiuitorul a prevăzut în art. 243 NCPP cerinţe suplimentare ce trebuie satisfăcute pentru reţinerea minorului care are *vârsta între 14 şi 18 ani*;

- organele de urmărire penală nu pot dispune reţinerea minorului *cu vârsta între 14 şi 18 ani* decât *dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra*

personalității și dezvoltării acestuia nu sunt disproporționate față de scopul urmărit prin luarea măsurii; astfel, NCPP impune o analiză atentă a condiției necesității și proporționalității măsurii preventive cu scopul urmărit relevând caracterul de excepție al privării de libertate în cazul infractorilor minori; din această perspectivă regimul măsurilor preventive aplicabile minorului în NCPP este corelativ regimului sancționator al infractorului minori prevăzut de NCP potrivit căruia măsurile educative privative de libertate se dispun numai în mod excepțional în cazurile și condițiile prevăzute de lege; organele de urmărire penală trebuie să motiveze îndeplinirea acestei condiții suplimentare prin raportare la actele dosarului de urmărire penală;

- durata măsurii reținerii este aceeași ca și în cazul suspectului sau inculpatului major, *de cel mult 24 de ore*;

- când s-a dispus reținerea unui suspect sau inculpat minor este obligatoriu să fie încunoștințat reprezentantul legal al acestuia sau, după caz, persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul.

§2. Plângerea împotriva ordonanței organului de cercetare penală sau a procurorului prin care se dispune măsura reținerii

- împotriva ordonanței organului de cercetare penală prin care s-a luat măsura reținerii suspectul sau inculpatul poate face *plângere la procurorul care supraveghează* urmărirea penală, înainte de expirarea duratei acesteia;

- împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura reținerii suspectul sau inculpatul poate face plângere, înainte de expirarea duratei acesteia, *la prim-procurorul parchetului sau, după caz, la procurorul ierarhic superior*;

- procurorul/procurorul ierarhic superior trebuie să se pronunțe înainte de expirarea celor 24 de ore de la luarea măsurii reținerii, analizând atât legalitatea, cât și oportunitatea măsurii;

- procurorul/procurorul ierarhic superior poate dispune prin ordonanță respingerea plângerii ca neîntemeiată sau admiterea plângerii și revocarea măsurii reținerii când aceasta este ilegală sau nu este oportună și punerea de îndată în libertate a suspectului sau inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză;

- în privința măsurii reținerii NCPP nu prevede posibilitatea ca aceasta să fie atacată separat cu plângere în fața judecătorului de drepturi și libertăți; o astfel de reglementare nu este incompatibilă cu dispozițiile art. 5 parag. 4 din Convenția europeană care nu stipulează necesitatea unui control al legalității privării de libertate de către un judecător pentru privările de libertate de scurtă durată; în acest sens, Curtea Europeană s-a pronunțat în cauza *Lolova- Karadzhova c. Bulgariei* (hotărârea din 27 martie 2012) reținând că reclamanta a fost reținută pe o durată de 29 de ore și eliberată înainte ca judecătorul să se pronunțe cu privire la privarea sa de libertate. Instanța europeană a arătat că art. 5 parag. 4 din Convenția europeană se referă numai la căile de atac ce trebuie să fie disponibile pe perioada privării de libertate a unei persoane în scopul ca aceasta să poată obține o evaluare rapidă a legalității detenției apță de a conduce la punerea sa în libertate. Această dispoziție a Convenției europene

nu vizează alte remedii care pot servi la verificarea legalităţii privării de libertate, care a încetat deja, inclusiv, cu privire la privările de libertate de scurtă durată (de 29 de ore cum a fost situaţia în cauză).

§3. Revocarea măsurii reţinerii

- revocarea măsurii preventive a reţinerii este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii reţinerii suspectului sau inculpatului, dacă *au încetat temeiurile* care au determinat-o ori *au apărut împrejurări noi* din care rezultă nelegalitatea măsurii;

- se dispune din oficiu sau ca urmare a formulării unei plângeri, prin ordonanţă, de organul de urmărire penală care a dispus măsura, de procuror în cazul măsurii luate de organul de cercetare penală, sau de procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura;

- în cazul în care se revocă măsura reţinerii, organul de urmărire penală dispune punerea în libertate a suspectului sau inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză.

§4. Înlocuirea măsurii reţinerii cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune

- este măsura ce poate fi dispusă *de procuror prin ordonanţă*, la cerere sau din oficiu, prin care reţinerea este înlocuită, înainte de expirarea termenului pentru care a fost dispusă, cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii reţinerii;

- în cazul în care se înlocuieşte măsura reţinerii, procurorul dispune punerea în libertate a suspectului sau inculpatului;

- reţinerea nu poate fi înlocuită cu arestarea preventivă/arestul la domiciliu (procurorul va formula propunere de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, iar nu de înlocuire a reţinerii cu arestarea preventivă/arestul al domiciliu), sau cu internarea medicală nevoluntară sau cu internarea medicală provizorie (aceste măsuri procesuale privative de libertate, nu sunt totodată şi măsuri preventive).

§5. Încetarea de drept a măsurii reţinerii

- reprezintă terminarea *ope legis* a privării de libertate impusă prin măsura reţinerii, la expirarea termenului pentru care a fost dispusă măsura, dar nu mai târziu de limita celor 24 de ore;

- odată cu încetarea de drept a măsurii reţinerii este obligatorie punerea în libertate a suspectului sau inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză.

Secţiunea a 3-a. Arestarea preventivă

- este măsura preventivă ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată, constând în privarea de libertate a inculpatului, acuzat de săvârşirea unei infracţiuni;

- potrivit NCPP măsura arestării preventive nu poate fi dispusă:

a) faţă de suspect;

b) de procuror sau de organele de cercetare penală.

§1. Luarea măsurii arestării preventive

1.1. Cazuri şi condiţii

- NCPP prevede *două mari categorii de ipoteze* în care se poate dispune arestarea preventivă, fiecare dintre acestea având condiţiile sale proprii;

- aceste ipoteze care înglobează atât cazurile, cât şi condiţiile în care se poate dispune arestarea preventivă îşi găsesc aplicabilitatea fie atunci când arestarea preventivă este dispusă în cursul urmăririi penale, fie când măsura preventivă este dispusă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel).

A. Ipoteze de arestare preventivă autonome de condiţia pericolului pentru ordinea publică [art. 223 alin. (1) lit. a)-d) NCPP]

- pentru a se dispune arestarea preventivă a inculpatului trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii:***

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune (indiferent de pedeapsa prevăzută de lege pentru aceasta);

- pot exista probe directe (*fapte principale*) sau probe indirecte (*fapte probatorii*) din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune;

- din probe trebuie să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune; noţiunea de suspiciune rezonabilă trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune; tot astfel, instanţa europeană a reţinut în cauza *Gusinskiy c. Rusiei* că nu este suficient ca suspiciunea rezonabilă să se bazeze pe buna-credinţă a autorităţilor, cărora le reveni obligaţia să determine dacă, într-un caz dat, arestarea preventivă este justificată;

- această condiţie implică necesitatea verificării existenţei unei baze factuale a acuzaţiei pentru a se evita privările de libertate arbitrare;

- măsura arestării preventive poate fi dispusă şi în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate ori

pentru care este posibilă împăcarea (de pildă, în cazul infracţiunii de viol, sau de înşelăciune);

- arestarea preventivă poate fi dispusă atât în cazul infracţiunilor pentru care legea stipulează pedeapsa închisorii sau a detenţiunii pe viaţă, cât şi în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede pedeapsa închisorii alternativ cu pedeapsa amenzii penale sau numai pedeapsa amenzii;

- nu prezintă importanţă forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată.

Existenţa în cauză a opt denunţuri penale formulate împotriva inculpatei, coroborate cu depoziţiile martorilor, conduc la concluzia că sunt probe din care rezultă suspiciunea comiterii infracţiunii. Chiar dacă inculpata a contestat dovezile prezentate de procuror, arătând că declaraţiile denunţătorilor nu au fost luate în condiţii procedurale, că acestea conţin inadvertenţe şi nu reflectă realitatea, în această fază procesuală judecătorul nu poate cenzura corectitudinea administrării probelor de către organele de anchetă şi nici de a verifica apărări care ţin de fondul cauzei. Până la proba contrarie, probele instrumentate de procuror nu pot fi înlăturate de către judecătorul sesizat cu luarea unei măsuri preventive *(C.A. Cluj, secţia penală şi de minori, decizia nr. 67/2006, www.legalis.ro).*

Recunoaşterea prezumţiei de nevinovăţie nu exclude luarea măsurilor preventive, ci garantează că acestea nu vor fi luate decât în cadrul şi în condiţiile riguros prevăzute de normele constituţionale şi de dispoziţiile procedurii penale. Concilierea dintre existenţa şi aplicarea măsurilor preventive privative de libertate şi recunoaşterea şi prezenţa perpetuă a prezumţiei de nevinovăţie pe tot parcursul procesului penal se realizează prin observarea dinamicii acesteia din urmă, a modului în care, dintr-o noţiune abstractă cu valoare de garanţie a drepturilor fundamentale ale individului, aceasta capătă substanţă pe măsura derulării procesului penal. În cursul procesului penal, forţa prezumţiei de nevinovăţie scade sau creşte, în funcţie de probatoriul efectuat, ajungând, în final, la stadiul de certitudine a nevinovăţiei sau, dimpotrivă, la negarea sa completă. Art. 5 lit. c) din Convenţia europeană a drepturilor omului condiţionează legalitatea privării de libertate de existenţa unor motive verosimile, temeinice că s-a săvârşit sau că se va săvârşi o infracţiune sau autorul va fugi după săvârşirea unei infracţiuni. Noţiunea de motive verosimile a fost interpretată de Curtea Europeană în sensul existenţei unor date, informaţii, care să convingă un observator obiectiv că e posibil ca persoana respectivă să fi săvârşit infracţiunea ce face obiectul judecăţii. Aceste date nu trebuie să aibă aceeaşi forţă cu cele necesare pentru a justifica o condamnare sau pentru a formula acuzarea. În cauză, presupunerea rezonabilă că persoana faţă de care a fost pusă în mişcare acţiunea penală ar fi comis faptele de care este acuzată rezultă din actele efectuate în cauză. În privinţa actului material săvârşit la 15 decembrie 2009, denunţul şi declaraţiile martorului denunţător S.K. se coroborează cu menţiunile procesului-verbal întocmit de procuror la data de 15 decembrie 2009, cu ocazia identificării la locuinţa denunţătorului a 2 săbii tip samurai, cu planşele fotografice

privind principalele momente ale întâlnirii celor doi din data de 15 decembrie 2009, precum şi cu convorbirile purtate de aceştia în mediul ambiental, interceptate, în mod legal, în baza autorizaţiei nr. 18 din 14 decembrie 2009, emisă de Curtea de Apel Braşov, transcrise prin interpret autorizat şi certificate de procuror. Pentru actul material pretins a fi comis la 18 decembrie 2009, există, de asemenea, indicii temeinice ale săvârşirii sale, rezultate din declaraţiile martorului denunţător S.K. (procesul-verbal întocmit de procuror în data de 18 decembrie 2009 cu ocazia prezentării de către denunţător a sabiei tip samurai şi a unui cuţit militar pe care intenţiona să le predea lui K.A. în schimbul bunurilor originale, procesul-verbal de înseriere şi marcare criminalistică a bancnotelor ce compun suma de 2.000 lei, întocmit la data de 18 decembrie 2009, procesul-verbal de constatare a infracţiunii flagrante din data de 18 decembrie 2009, declaraţiile martorilor asistenţi la flagrant, C.I. şi S.F., declaraţia martorului S.S., cel căruia inculpatul i-a dat o bancnotă de 100 lei dintre cele primite de la denunţător). Toate aceste probe se coroborează şi cu planşele fotografice privind principalele momente ale întâlnirii celor doi din data de 18 decembrie 2009, precum şi cu convorbirile purtate de aceştia în mediul ambiental, interceptate, în mod legal, în baza aceleiaşi autorizaţii, transcrise prin interpret autorizat şi certificate de procuror. Probele se coroborează cu declaraţiile inculpatului date atât în faţa procurorului, în faţa judecătorului instanţei de fond, cât şi a instanţei de recurs. În consecinţă, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenţie, în sensul existenţei acelor motive verosimile de a bănui că inculpatul a comis o infracţiune, care în jurisprudenţa CEDO (cazul *F., C. şi H. c. Regatului Unit*) au fost definite ca acele fapte şi informaţii care ar indica unui observator obiectiv că persoana respectivă ar fi putut săvârşi infracţiunea *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4284/2009, www.legalis.ro).*

Pentru ca o măsură de reţinere sau arestare să fie permisă, trebuie să existe motive plauzibile de a se bănui că s-a săvârşit o infracţiune, iar noţiunea de motive plauzibile depinde de circumstanţele particulare ale fiecărui caz. Organul judiciar este obligat să ofere un set minim de fapte şi informaţii care să convingă instanţele cu privire la existenţa acestor indicii temeinice, dar acest lucru nu presupune ca autorităţile să dispună de probe suficiente pentru a formula acuzele împotriva inculpatului în momentul arestării. Rolul acestei măsuri trebuie să fie acela de a permite clarificarea sau, dimpotrivă, înlăturarea suspiciunilor, iar faptele care suscită bănuieli nu prezintă acelaşi nivel de certitudine cu cele care permit inculparea şi, cu atât mai puţin, cele care permit condamnarea *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 429/2009, www.legalis.ro).*

Nu se poate susţine că interceptările de convorbiri telefonice redate în scris prin procese-verbale, care nu au fost certificate de procuror nu au nicio valoare la luarea măsurii arestării preventive, atâta timp cât legea procesual penală nu impune procurorului să fi certificat redarea chiar în momentul solicitării luării măsurii *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, încheierea nr. 59/2007, C.P.J.P. 2007, p. 479).*

Curtea reţine că în cauză există probe temeinice care fac rezonabilă presupunerea că inculpatul B.R.V. este autorul infracţiunii de luare de mită. C.proc.pen. prevede condiţia existenţei probelor temeinice, că inculpatul a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală, proba fiind privită ca „un element de fapt care serveşte la constatarea existenţei sau inexistenţei unei infracţiuni, la identificarea persoanei care a săvârşit-o şi la cunoaşterea împrejurărilor necesare pentru justa soluţionare a cauzei". Pentru a dispune arestarea unei persoane, organul judiciar este obligat să ofere un set minim de fapte şi informaţii care să convingă un observator obiectiv (judecător) cu privire la existenţa indiciilor temeinice că s-a săvârşit o infracţiune. Acest aspect nu presupune ca autorităţile să dispună de probe suficiente pentru a formula acuzaţii încă din momentul arestării (cauzele *Brogan şi Murray c. Regatului Unit*). În prezenta cauză, probele administrate până în acest moment procesual creează cu suficientă putere rezonabilitatea comiterii de către inculpatul B.R.V. a infracţiunii pentru care este cercetat. Se cunoaşte că, proclamând dreptul la libertate, scopul textelor din Codul de procedură penală român, cât şi cel al art. 5 din Convenţia europeană a drepturilor omului este asigurarea că nici o persoană nu va fi lipsită de libertatea sa în mod arbitrar (cauza *Amuur c. Franţei*). Protejarea libertăţii individuale împotriva ingerinţelor arbitrare ale autorităţilor nu trebuie să stânjenească însă eforturile autorităţilor judiciare în administrarea probelor, desfăşurarea procesului în bune condiţii. Indiciul este un element care poate indica sau poate fi revelator asupra unui fapt sau asupra vinovăţiei celui care l-a comis. El conţine o ştiinţă sau o cunoştinţă certă şi directă asupra unui fapt, circumstanţe, situaţii, iar prin informaţia şi revelaţia produsă de această ştiinţă dă o probă indirectă cu privire la existenţa infracţiunii şi a vinovăţiei – proba indicială. Principiile de securitate juridică şi de protecţie împotriva arbitrariului impun fondarea fiecărei privaţiuni de libertate pe o bază legală specifică şi pe o suspiciune rezonabilă. Prin luarea acestei măsuri nu trebuie să se înţeleagă că inculpatului i se impută săvârşirea unei infracţiuni, ci că există probe considerate temeinice în acest sens, în raport cu stadiul în care se află procesul penal. Raţionamentul procurorului trebuie să fie satisfăcător, convingător, să arate motivele pentru care măsura este necesară, iar lipsa unor elemente reale, raţionale, cât de cât convingătoare, face ca măsura de arestare preventivă să fie ilegală. Convenţia europeană a drepturilor omului prevede, la art. 5, posibilitatea arestării sau reţinerii persoanei în vederea aducerii ei în faţa autorităţii competente „atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârşit o infracţiune". În spiritul Convenţiei, prezumţia de nevinovăţie nu exclude arestarea preventivă. De aceea, nu se poate susţine că dispoziţiile legale ar fi contrare prevederilor constituţionale şi dispoziţiilor corespunzătoare privitoare la prezumţia de nevinovăţie, cuprinse în pactele şi convenţiile internaţionale privitoare la drepturile omului. Art. 23 din Constituţia României, republicată, prevede că libertatea individuală şi siguranţa persoanei sunt inviolabile, iar reţinerea sau arestarea unei persoane este permisă numai în cazurile şi cu procedura prevăzute de lege. Raportând dispoziţiile legale la Convenţia pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale, constatăm că acestea transpun întocmai în dreptul intern prevederile art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenţie, potrivit cărora o persoană poate fi lipsită de libertatea sa dacă a fost arestată sau reţinută, în vederea aducerii sale

în faţa autorităţii judiciare competente, sau când există motive verosimile de a bănui că a săvârşit o infracţiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a o împiedica să săvârşească o infracţiune sau să fugă după săvârşirea acesteia *(C.A. Cluj, secţia penală, încheierea nr. 127/01.11.2011, nepublicată).*

În prezenta cauză, organele de urmărire penală au demarat cercetările iniţial *in rem* în vederea identificării persoanei care la data de 19/20 ianuarie 2011 i-a aplicat victimei V.T. o lovitură cu un cuţit în zona pieptului, secţionându-i atriul drept, leziune care i-a provocat acesteia decesul. În vederea identificării prezumtivului autor, pe lângă probele clasice care se administrează în cazul comiterii unor astfel de fapte (proces-verbal de cercetare la faţa locului, efectuarea unei expertize medico-legale a cadavrului, ridicarea de probe biologice) a fost efectuată şi o expertiză ADN şi concomitent au fost audiaţi aproximativ 30 de martori care ar fi putut da relaţii despre împrejurările în care a fost ucisă victima. Una din condiţiile necesare luării măsurii arestării preventive faţă de inculpat este aceea că faţă de o persoană trebuie să existe probe sau indicii temeinice că acesta a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală. Această presupunere rezonabilă trebuie să fie bazată pe elemente de fapt obiective şi nu pe supoziţii, chiar dacă probele care justifică arestarea preventivă nu trebuie să aibă forţa probantă a unor probe care ar justifica o eventuală trimitere în judecată sau o eventuală condamnare. În prezenta cauză, examinând atât actele de urmărire penală, cât şi conţinutul referatului cu propunere de arestare preventivă, Curtea apreciază că la acest moment nu există suficiente indicii şi probe temeinice care să-l indice pe inculpat ca fiind autorul infracţiunii de omor ce i se impută. Se desprinde cu uşurinţă concluzia că din referatul cu propunere de arestare preventivă nu reiese în mod clar care sunt probele din care s-ar putea desprinde presupunerea rezonabilă că inculpatul este autorul infracţiunii. Astfel, în propunerea formulată, procurorul face o caracterizare generală a comportamentului anterior al inculpatului, arătând că acesta a mai fost condamnat anterior pentru infracţiuni comise cu violenţă, menţionându-se şi faptul că acesta este cunoscut ca având un comportament violent pe raza localităţii, în special când consumă băuturi alcoolice. În continuare s-a mai arătat totodată că, în noaptea crimei, inculpatul ar fi avut o convorbire telefonică cu soţia sa căreia i-a adresat cuvinte obscene şi ameninţări, spunându-i că îi va face „autopsia" şi că o va arunca în Someş, precum şi faptul că unii dintre martorii audiaţi au declarat că au bănuieli aproape de certitudine că autorul faptei ar fi inculpatul. În opinia Curţii, toate aceste elemente nu se pot constitui însă în indicii temeinice în lipsa vreunor alte elemente de fapt obiective, care să-l plaseze pe inculpat în locul şi la ora comiterii faptei. Astfel, inculpatul nu a contestat niciodată împrejurarea că în seara respectivă a consumat împreună cu victima băuturi alcoolice până la o oră târzie, după care s-au despărţit. Simpla împrejurare că inculpatul a fost ultima persoană care a văzut-o în viaţă pe partea vătămată nu echivalează cu faptul că acesta este autorul infracţiunii, arma (cuţitul) nefiind găsită asupra inculpatului. La toate acestea se adaugă faptul că deşi cercetările până la momentul reţinerii şi arestării preventive a inculpatului au durat peste 4 luni de zile, aceste cercetări nu au putut reliefa un eventual mobil al crimei. În tot acest

timp, inculpatul nu a fugit, nu s-a ascuns, a stat la dispoziţia organelor de urmărire penală, astfel încât nimic din comportamentul său ulterior nu a relevat vreun indiciu în sensul că i-ar fi teamă de o eventuală tragere la răspundere penală sau că s-ar fi simţit vinovat. Curtea mai reţine împrejurarea că propunerea de arestare preventivă a fost formulată faţă de inculpat ulterior întocmirii raportului de expertiză de către Institutul de Criminalistică – Serviciul de criminalistică prin care s-a atestat faptul că proba nr. 7 – tampon tip recoltor ce conţine depozit subunghial de la degetul mic al victimei V.T. şi a pus în evidenţă un amestec de profile genetice ce provin de la minim două persoane, printre care şi inculpatul. Curtea consideră că, în condiţiile în care aceasta este singura probă ADN existentă până acum în cauză (deşi reiese că în cursul urmăririi penale au fost identificate în locuinţa inculpatului şi în curtea sa pete brun roşcate), aceasta nu este suficientă pentru a sta la baza arestării preventive a inculpatului, deoarece acesta nu a negat niciodată împrejurarea că în seara respectivă a stat mai multe ore în prezenţa victimei, consumând băuturi alcoolice, timp în care, este foarte probabil (având în vedere starea avansată de ebrietate a amândurora) să fi existat între ei un contact fizic, de genul luatului de după cap, luatului de după gât sau o strângere de mână. Nu în ultimul rând trebuie menţionat că leziunile pe care inculpatul le prezenta pe faţă şi care potrivit raportului medico-legal s-ar fi putut produce prin zgâriere cu unghiile, nu au putut fi cauzate doar prin simpla zgâriere cu degetul mic de la mâna victimei, în condiţiile în care s-ar invoca că aceasta ar fi încercat să se apere de agresiunea care i-a provocat decesul. Mai mult, potrivit aceluiaşi raport medico-legal, aceste leziuni aveau o vechime de 2-3 zile de la data examinării (21 ianuarie 2011), aceasta în condiţiile în care, între momentul examinării medico-legale a inculpatului şi decesul victimei trecuse un interval de timp de aproximativ 36 de ore. Toate aceste elemente conduc la concluzia că în speţa de faţă nu se poate vorbi de existenţa vreunor probe sau indicii temeinice care să justifice luarea măsurii arestării preventive faţă de inculpat *(C.A. Cluj, secţia penală şi de minori, decizia penală nr. 937/2011, nepublicată).*

Din examinarea materialului probator rezultă presupunerea rezonabilă că în noaptea de 29/30.08.2007, pe fondul unei relaţii conflictuale, inculpatul C.C. a ucis-o pe soţia sa, E.G.

Curtea are în vedere următoarele aspecte:

a) *Faptul că inculpatul este ultima persoană care a văzut-o pe E.G. şi lipsa oricărui indiciu că soţia sa a părăsit în mod voluntar locuinţa comună sau că au existat alte motive ale dispariţiei* (victima nu a fost văzută plecând din locuinţă în dimineaţa zilei de 30 august 2007; nu există dovezi că E.G. ar fi pregătit o anumită plecare, declaraţia inculpatului în sensul că victima a plecat luând cu ea actele de identitate, haine şi o sumă de bani, vine în contradicţie cu alte mijloace de probă administrate în cauză; nu au fost identificate dovezi de rezervare a unor locuri de cazare sau a unor bilete de călătorie ori cereri de solicitare de viză, retragere de bani din conturile bancare sau plăţi din aceste conturi şi nici alte pregătiri specifice pentru o deplasare; nu există nici indicii că victima ar fi suferit un accident, nu este plauzibilă nici posibilitatea sinuciderii, materialul probator nu a relevat existenţa unor relaţii conflictuale între victimă şi alte

persoane (în afară de soţul său), sau existenţa unor temeri faţă de alte persoane, care să justifice ipoteza răpirii, a lipsirii de libertate sau a suprimării vieţii victimei de alţi autori; nu a fost evidenţiat nici un motiv serios care să justifice variantele plecării, a dorinţei de a-şi schimba viaţa sau de a se ascunde, la fel ca şi a sinuciderii, aceste ipoteze nefiind plauzibile şi datorită statutului social, relaţiilor strânse pe care victima le avea cu rudele sale şi cu alte persoane, dar şi datorită afecţiunii şi ataşamentului pe care le manifesta faţă de copilul său în vârsta de aproape 3 ani);

b) *Lipsa oricărui indiciu că E.G. mai este în viaţă* (această apreciere se întemeiază, în primul rând, pe durata îndelungată a dispariţiei – de circa 5 ani şi 3 luni – şi pe prezumţia legală a încetării din viaţă ce decurge din hotărârea judecătorească de declarare a morţii, prin care data decesului victimei a fost stabilită la 30 august 2007; pe de altă parte, pe lângă faptul că victima nu a mai fost văzută după data de 30 august 2007, se constată că toate relaţiile au fost întrerupte, nu a mai luat legătura cu nicio persoană din cele cunoscute: rude, prieteni, colaboratori, cunoştinţe, inclusiv I.C. (cu care avea o relaţie extraconjugală) şi nu s-a mai interesat de copilul său; după această dată, nu a mai fost evidenţiată nicio acţiune a E.G. Telefoanele mobile nu au mai fost folosite, fiind închise, nu a mai fost utilizată adresa de email, nu au fost accesate conturile bancare);

c) *Existenţa unor indicii suficiente că E.G. a fost victima unei acţiuni violente ce a avut loc în noaptea de 29/30.08.2007 în locuinţa comună*, când în apartament nu s-au aflat alte persoane în afara inculpatului, a victimei şi a minorului în vârstă de 2 ani şi 8 luni (procesele-verbale de cercetare la faţa locului şi de percheziţie domiciliară, coroborate cu rapoartele de constatare tehnico-ştiinţifică au pus în evidenţă existenţa unui număr mare de urme de sânge aparţinând victimei, concentrate în special în zona dormitorului matrimonial, a băii de serviciu şi a holului învecinat inclusiv a unei urme de sânge de dimensiuni mari, de circa 50 cm scurs la baza peretelui dintre dormitorul matrimonial şi baia de serviciu; având în vedere localizarea, forma, dimensiunea şi mecanismul de producere al urmelor de sânge, nu poate fi reţinută ipoteza propusă de intimatul-inculpat, în sensul că aceste urme puteau fi urmarea celor două avorturi pe care le-a suferit soţia sa, sau că s-ar fi putut datora agresiunilor exercitate asupra victimei de numitul I.C.;

d) *Existenţa indiciilor privind ascunderea urmelor infracţiunii* (*în primul rând*, sunt avute în vedere obiectele găsite cu ocazia cercetării la faţa locului din lunile septembrie, octombrie şi noiembrie 2007 în pădurea de lângă DN1 E, pe direcţia Poiana Braşov-Braşov, faptul că acestea sunt bunuri din locuinţa comună a inculpatului şi a victimei (unele din zona cu cea mai mare concentrare a urmelor de sânge), obiecte personale ale victimei, după caz, ale inculpatului, pe care au fost evidenţiate urme biologice ce aparţin celor doi şi urme de sânge ce aparţin E.G.; *în al doilea rând*, se constată că atât din autoturismul inculpatului cât şi de pe tocul pistolului aflat în folosinţa acestuia, găsit în torpedoul autoturismului, au fost ridicate mai multe urme de sânge, cu privire la care s-a stabilit că aparţin victimei; *nu în ultimul rând*, Curtea are în vedere constatările făcute cu ocazia perchezitiilor domiciliare din 13 septembrie şi 7 noiembrie 2012, când au fost evidenţiate diferenţe între peretele de lângă baia de serviciu şi ceilalţi pereţi ai

dormitorului matrimonial şi când au fost descoperite noi urme de sânge, mascate de lucrarea de zugrăveală);

e) *Existenţa unei relaţii conflictuale între inculpatul C.C. şi soţia sa E.G.*;

f) *Comportamentul suspect al inculpatului înainte şi imediat după dispariţia soţiei* (deşi era programat de serviciu în noaptea de 29/30.08.2007, deşi anterior nu mai făcuse schimb cu alţi colegi, în după-amiaza zilei de 29 august 2007, inculpatul l-a contactat telefonic pe martorul D.S. şi l-a rugat să-l înlocuiască spunând că va pleca cu copilul la Piteşti (fapt neadevărat, din probe rezultând că inculpatul s-a deplasat la numita P.D.G.), iar ulterior, pe 30 august 2007, l-a sunat din nou şi l-a rugat să îl înlocuiască în trei ture, D.S. fiind de acord să îl înlocuiască în tura din 31 august 2007. În ciuda faptului că, în mod obişnuit, copilul inculpatului şi al victimei era dus la bunici vinerea sau sâmbăta, şi fără să se fi stabilit anterior ca plecarea să se facă mai devreme, în dimineaţa zilei de joi, 30 august 2007, inculpatul i-a comunicat bonei T.E. că va pleca cu copilul la Piteşti, ceea ce s-a şi întâmplat. Pe de altă parte, se constată că, deşi potrivit propriilor declaraţii, inculpatul s-a întors în locuinţă în data de 1 septembrie 2007, în jurul prânzului, acesta nu a semnalat dispariţia victimei şi nu a discutat cu nicio altă persoană despre acest subiect, decât după circa două zile, în după-amiaza zilei de 1 septembrie 2007, după ce a fost contactat telefonic de martorul B.M. Până la acest moment, inculpatul nu a făcut nici un demers de căutare a soţiei sale, nu a luat legătura cu persoanele care ar fi putut şti unde se află victima, respectiv cu părinţii, cu fratele acesteia, cu prietenii sau cu colaboratorii săi, asemenea demersuri fiind făcute după data de 1 septembrie 2007 şi la sugestia martorului B.M.).

Faţă de cele reţinute, Curtea apreciază că există suficiente indicii în sensul existenţei unui mobil al crimei şi că inculpatul a avut ocazia şi mijloacele de a suprima viaţa soţiei sale. Prin raportare la întregul material probator, lipsa cadavrului nu mai constituie un element cu valoare determinantă în aprecierea acestor indicii, în condiţiile dovedirii a numeroase alte împrejurări, expuse în cele ce preced, ce conduc la concluzia că singura variantă plauzibilă a dispariţiei victimei E.G. este suprimarea vieţii de către soţul său în noaptea de 29/30.08.2007 *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea nr. 419/05.12.2012 nepublicată).*

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 NCPP;

- existenţa vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 NCPP la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluţii de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză.

(iii) să fie fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

- potrivit NCPP arestarea preventivă poate fi dispusă numai faţă de persoana inculpatului; aşadar, nu este suficient ca într-o cauză să fi fost începută urmărirea penală şi dispusă continuarea acesteia faţă de suspect pentru ca procurorul să solicite arestarea preventivă, noua codificare nepermiţând posibilitatea obţinerii acesteia înainte de punerea în mişcare a acţiunii penale.

(iv) să existe unul dintre ***cazurile*** *prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a-d) NCPP;*

Aceste cazuri sunt următoarele:

1. inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărire sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte [lit. a)];

- este necesar ca din probele existente la dosar (de exemplu, declaraţii de martori, procese-verbale întocmite de organele de urmărire penală, declaraţii ale unor coinculpaţi, procese-verbale de redare a comunicaţiilor) să rezulte că inculpatul, care avea cunoştinţă de existenţa unei proces penal în care era investigată o faptă comisă de acesta, s-a sustras în mod efectiv procedurilor;

- de asemenea, poate fi reţinut acest caz şi atunci când există un *risc semnificativ cu privire la sustragerea inculpatului de la proceduri* (a făcut pregătiri să fugă sau să se sustragă în orice mod de la urmărirea penală, ori de la judecată); pentru aprecierea existenţei unui asemenea risc, este necesar ca judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa de judecată să mai aibă în vedere circumstanţele cauzei şi mai ales: natura şi gravitatea infracţiunii de care este acuzat inculpatul; pedeapsa ce i-ar putea fi aplicată în cazul pronunţării unei hotărâri de condamnare; domiciliul, profesia, resursele financiare de care dispune; vârsta, starea de sănătate, personalitatea, relaţiile de familie sau legăturile de orice fel cu ţara în care este supus urmăririi penale sau judecăţii (în situaţia cetăţenilor străini, apatrizilor sau a persoanelor ce au multiplă cetăţenie); conduita avută anterior în cadrul procedurii cu privire la obligaţiile pe care trebuie să le respecte;

- faptul că o persoană este cetăţean străin sau apatrid sau că nu are nicio legătură cu ţara în care este acuzat de săvârşirea unei infracţiuni, nu este în sine suficient pentru a concluziona că există un risc semnificativ de sustragere.

În vederea audierii de către organele de urmărire penală, inculpatul a fost citat în mod repetat în mai multe locaţii, fără niciun rezultat, nefiind găsit nici pe teritoriul Austriei, unde avocatul său a indicat că s-a aflat o perioadă în vederea unui tratament medical. Ţinând seama şi de faptul că avocatul ales al inculpatului s-a prezentat la sediul parchetului şi a precizat că nu a mai avut contact cu clientul său şi nu ştie unde se află, iar din evidenţele Inspectoratului General al Poliţiei de Frontieră rezultă faptul că inculpatul a părăsit ţara şi nu a mai revenit până în prezent, fiind urmărit local şi urmărit general, având în vedere că acesta este cercetat de mai bine de 1 an de zile, fiind citat în mod repetat de organele judiciare în vederea efectuării urmăririi penale şi soluţionării propunerii de arestare preventivă, dar nu s-a prezentat şi nici nu a putut fi depistat de către organele de poliţie, este evident că a fugit ori s-a ascuns în vederea sustragerii de la urmărirea penală şi, eventual, de la judecată *(Jud. Sectorului 1 Bucureşti, încheierea nr. 6264/299/2007, în N. Cristuş, Arestarea preventivă. Practică judiciară 2008-2010, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010, p. 27).*

2. inculpatul încearcă să influenţeze un alt participant la comiterea infracţiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament [lit. b)];

- este necesară reţinerea existenţei unui *risc semnificativ cu privire la obstrucţionarea cursului justiţiei,* ce justifică privarea de libertate a inculpatului în scopul garantării integrităţii sistemului justiţiei penale;

- din probele existente la dosar (spre exemplu, declaraţii de martori, experţi, părţi vătămate, părţi civile, declaraţii ale unor coinculpaţi, procese-verbale de redare a convorbirilor sau a comunicaţiilor) trebuie să rezulte că inculpatul încearcă să împiedice aflarea adevărului în cauză prin influenţarea unui alt participant la comiterea infracţiunii (indiferent dacă acesta are calitatea de parte sau de suspect), a unui martor sau expert ori prin distrugerea, alterarea sau sustragerea mijloacelor materiale de probă; spre deosebire de vechiul Cod, NCPP se referă în cadrul acestui temei numai la influenţarea participantului la comiterea infracţiunii, iar nu a părţilor; încercarea de influenţare a persoanei vătămate se va analiza din perspectiva temeiului prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. c) NCPP;

- *NCPP prevede ca temei de privare de libertate şi ipoteza în care inculpatul încearcă să determine o altă persoană să influenţeze un alt participant la comiterea infracţiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă;*

- *influenţarea* unui participant la comiterea infracţiunii, a unui martor sau expert poate presupune: exercitarea de presiuni sau ameninţări asupra acestor persoane sau a familiilor lor (risc privind securitatea acestor persoane), coruperea acestora, încercarea realizării unei înţelegeri frauduloase între inculpaţi, îndemnurile, rugăminţile adresate acestor persoane etc.; o atenţie deosebită trebuie acordată naturii şi gravităţii infracţiunii de care este acuzat inculpatul, contextului în care există bănuiala că a fost săvârşită infracţiunea, raportat la posibilitatea exercitării unor presiuni asupra martorilor care au dat declaraţii în acuzare, precum şi demersurilor efectuate de inculpat în vederea identificării martorilor protejaţi;

- este indiferent dacă participanţii, martorul sau expertul pe care inculpatul încearcă să îi influenţeze fuseseră deja audiaţi sau urmau să fie audiaţi în cauză; de asemenea, nu prezintă importanţă dacă aceste persoane relevaseră sau urmau să releve fapte sau împrejurări privitoare la inculpatul care încercă să le influenţeze sau dacă urmau să dea declaraţii cu privire la situaţia unui coinculpat (coautor, complice, instigator) din aceeaşi cauză;

- în privinţa *distrugerii, alterării sau sustragerii mijloacelor materiale de probă* (obiectele care conţin sau poartă o urmă a faptei săvârşite, obiectele care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârşirea unei infracţiuni, obiectele care sunt produsul infracţiunii, orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului) trebuie dovedit că activitatea inculpatului avea ca scop încercarea alterării aflării adevărului în cauză.

3. inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înţelegere frauduloasă cu aceasta [lit. c)];

- acest caz de privare de liberate este justificat fie de necesitatea protecţiei siguranţei victimei infracţiunii, fie de necesitatea evitării obstrucţionării cursului justiţiei penale;

- este necesar ca din probele existente la dosar (de pildă, declaraţii de martori, părţi vătămate, civile, declaraţii ale unor coinculpaţi, procese-verbale de redare a comunicaţiilor) să rezulte că inculpatul exercită presiuni fizice sau psihice asupra persoanei vătămate sau că încearcă o înţelegere frauduloasă cu aceasta, în scopul determinării sale de a nu mai susţine acuzaţiile penale formulate împotriva sa, în vederea împiedicării aflării adevărului în cauză;

- trebuie avut în vedere şi faptul că potrivit art. 272 alin. (2) NCP nu constituie infracţiune *înţelegerea patrimonială dintre infractor şi persoana vătămată*, intervenită în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea; astfel în această ipoteză nu este incident cazul de privare de libertate prevăzut în art. 223 alin. (1) lit. c) NCPP.

Dacă inculpatul, trimis în judecată pentru săvârşirea unei infracţiuni privind traficul de persoane, a remis o sumă de bani victimei infracţiunii şi, imediat după încasarea sumei de bani, victima a declarat în faţa instanţei că îşi retractează declaraţiile anterioare împotriva inculpatului, fără motive pertinente care să justifice retractarea, există date că inculpatul încearcă o înţelegere frauduloasă cu persoana vătămată *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4313/29.12.2009, B.J. 2009, p. 843).*

4. există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune sau pregăteşte săvârşirea unei noi infracţiuni [lit. d)].

- prima teză a cazului prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) NCPP presupune existenţa unei suspiciuni rezonabile că inculpatul a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune (ce stă la baza propunerii de arestare preventivă), după ce anterior fusese pusă în mişcare acţiunea penală împotriva sa pentru săvârşirea unei alte infracţiuni;

- cea de-a doua teză a cazului prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) NCPP presupune existenţa unui *risc semnificativ ca inculpatul să săvârşească o nouă infracţiune*; probele trebuie să evidenţieze că inculpatul a efectuat acte preparatorii în vederea săvârşirii unei noi infracţiuni;

- de asemenea, acest temei trebuie reţinut dacă există *riscul repetării săvârşirii unei infracţiuni sau al continuării actelor de executare rămase în faza tentativei ori a săvârşirii unei infracţiuni pe care inculpatul ameninţase că o va săvârşi*;

- cazul de privare de libertate prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) teza a II-a NCPP, recunoscut şi de jurisprudenţa Curţii Europene, trebuie folosit cu prudenţă, având în vedere că impune judecătorului să stabilească existenţa unei probabilităţi cu privire la săvârşirea unei infracţiuni de către inculpat, ceea ce poate echivala cu instituirea unei prezumţii de vinovăţie incompatibilă cu exigenţele art. 6 parag. 2 din Convenţia europeană.

Temeiul de privare de libertate se referă la date obiective care privesc iminenţa săvârşirii altei infracţiuni, ceea ce presupune referirea lor la o activitate anume a inculpatului, univocă, care determină obiectiv luarea măsurii arestării, ca singură modalitate de împiedicare. Având în vedere că temeiurile de arestare

sunt în acelaşi timp garanţii ale libertăţii persoanei, nu este permisă nicio altă interpretare bazată pe elemente pur subiective. Chiar dacă inculpatul a dat, într-o primă declaraţie, o asemenea explicaţie faptei sale, în lipsa altor date, că ar mai fi încercat să săvârşească fapte similare, nu se poate trage concluzia incidenţei acestui temei de arestare preventivă *(C.A. Braşov, secţia penală, încheierea nr. 6/2003, C.P.J.P. 2003-2004, p. 237-242).*

În cauză există date că inculpatul pregăteşte săvârşirea unei noi infracţiuni. Astfel, în baza unei înţelegeri prealabile cu D.A., inculpatul A.S. pregătea săvârşirea unei noi infracţiuni, prin înlesnirea obţinerii de către societatea acesteia, SC G.F. SRL a unui nou contract de asigurare al parcului auto al RATUC Cluj Napoca pentru anul 2012, astfel, inculpatul i-a spus telefonic învinuitei *„că totul va fi ok, vom merge în continuare ca şi până acum"*, deşi inculpatul a declarat în faţa instanţei ca avea discuţii cu aceasta doar pe teme de sănătate sau în legătură cu activităţile copiilor, aspecte ce rezultă din convorbirile telefonice şi procesele-verbale de supraveghere operativă. Prin prisma activităţii infracţionale pentru care este cercetat inculpatul A.S. în prezentul dosar, aceste aspecte menţionate mai sus relevă riscul comiterii de noi infracţiuni de luare de mită similare cu cele desfăşurate de către acesta, având în vedere şi durata de timp care a trecut de la demararea activităţii sale infracţionale (2009, deci de circa 2 ani) *(C.A. Cluj, secţia penală şi de minori, încheierea nr. 131/2011, nepublicată).*

(v) măsura arestării preventive să fie necesară în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

(vi) măsura arestării preventive să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;

- trebuie demonstrat, pe de o parte, *caracterul necesar* al măsurii privative de libertate pentru buna desfăşurare a procesului penal şi, pe de altă parte, *caracterul insuficient al altor măsuri preventive* pentru realizarea cu aceeaşi eficienţă a scopurilor prevăzute de art. 202 NCPP, faţă de prezumţia de libertate de care se bucură inculpatul şi de caracterul de excepţie al măsurii arestării preventive;

- *cerinţa proporţionalităţii*, ce decurge din cea a necesităţii, presupune existenţa unui just echilibru între măsura privativă de libertate şi scopul urmărit prin dispunerea acesteia, în vederea garantării libertăţii persoanei şi evitării oricărui arbitrariu în luarea unei măsuri atât de grave. În acest scop, vor fi avute în vedere gravitatea acuzaţiei penale, circumstanţele în care se presupune că a fost săvârşită fapta, persoana inculpatului etc.

Alegerea măsurii preventive ce urmează a fi luată se face ţinându-se seama de scopul acesteia, de gradul de pericol social al infracţiunii, dar şi de sănătatea, vârsta, precum şi de alte situaţii privind persoana faţă de care se ia măsura. Or, la alegerea măsurii preventive, judecătorul nu a ţinut seama de aceste aspecte deşi din actele medicale depuse la dosar rezultă starea precară a

sănătății acesteia. Astfel, biletul de externare din data de 3 martie 2009 atestă că aceasta suferă de ciroză hepatică secundară, colangită sclerozantă primitivă, formă compensată, coletatică și se afla pe lista de așteptare pentru transplant hepatic. Acest diagnostic este confirmat și de scrisoarea medicală eliberată de Institutul Clinic Fundeni, care a identificat și prezența unor noduli hepatici și a unui chist renal stâng. Totodată, din biletul de internare nr. 6477/27.10.2005 al Institutului Inimii „Prof. Niculae Stăncioiu" mai rezultă că inculpata este suferindă de ischemie silențioasă de efort cu coronare epicardice. Or, aceste grave afecțiuni de care suferă inculpata reprezentau suficiente temeiuri pentru ca la alegerea măsurii preventive să se concluzioneze că, pentru a se asigura buna desfășurare a urmăririi penale, cea mai adecvată măsură preventivă nu este cea a arestării preventive, astfel că se impunea respingerea propunerii parchetului *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 2551/2009, www.legalis.ro).*

(vii) audierea prealabilă a inculpatului de judecător în prezența avocatului ales ori numit din oficiu.

- este reglementată o garanție a dreptului la apărare, atât prin propria persoană, cât și prin avocat, a inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii privative de libertate în mod arbitrar și permite judecătorului (de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară) sau instanței de judecată să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară și proporțională cu scopul urmărit;

- *NCPP nu mai prevede obligația procurorului de a proceda la audierea inculpatului înainte de a formula propunerea de arestare preventivă, singura audiere stipulată în această procedură fiind cea din fața judecătorului (de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară) sau instanței de judecată;*

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul *îi aduce la cunoștință* infracțiunea de care este acuzat și dreptul de a nu face nicio declarație, atrăgându-i atenția că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- audierea nu trebuie să vizeze numai situația de fapt privitoare la infracțiunea de care este acuzat inculpatul, ci și orice alt aspect ce prezintă relevanță pentru analiza în concret a temeiurilor pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror;

- ca excepție, măsura arestării se poate dispune în mod legal și *fără audierea inculpatului*, când acesta lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate *nu se prezintă sau nu poate fi adus* în fața judecătorului; în aceste situații audierea va fi efectuată după ce inculpatul în privința căruia a fost emis un mandat de arestare preventivă a fost prins ori s-a prezentat de bunăvoie în fața autorităților în procedura remediu prevăzută de art. 231 alin. (7) NCPP;

- de asemenea, măsura arestării preventive se poate dispune în mod legal și *fără audierea* inculpatului în cazurile în care acesta invocă beneficiul dreptului de a păstra tăcerea, refuzând să dea declarații.

Pe lângă condițiile enumerate mai sus, în cazul anumitor persoane legea impune îndeplinirea și a unor ***cerințe suplimentare*** pentru a putea fi dispusă măsura arestării preventive în următoarele cazuri:

a) deputaţii sau senatorii nu pot fi arestaţi fără încuviinţarea Camerei din care fac parte, măsură care se poate dispune numai după ascultarea lor [art. 72 alin. (2) din Constituţie];

b) judecătorii, procurorii şi magistraţii-asistenţi pot fi arestaţi preventiv numai cu încuviinţarea secţiei Consiliului Superior al Magistraturii corespunzătoare funcţiei [art. 95 alin. (1) din Legea nr. 303/2004];

c) Avocatul Poporului poate fi arestat preventiv numai cu încuviinţarea preşedinţilor celor două camere ale Parlamentului; adjuncţii Avocatului Poporului nu pot fi arestaţi preventiv fără înştiinţarea prealabilă a Avocatului Poporului [art. 31 alin. (1) din Legea nr. 35/1997].

B. Ipoteze de arestare preventivă dispusă în considerarea pericolului pentru ordinea publică pe care îl prezintă inculpatul [art. 223 alin. (2) NCPP]

- pentru a se dispune arestarea preventivă a inculpatului trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii:***

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit:

1. o infracţiune intenţionată contra vieţii;

2. o infracţiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane; în ambele ipoteze este necesar ca fapta să fi fost comisă cu intenţie sau praeterintenţie;

3. o infracţiune contra securităţii naţionale prevăzută de Codul penal şi alte legi speciale;

4. o infracţiune de trafic de stupefiante, trafic de arme, trafic de persoane;

5. acte de terorism;

6. spălare a banilor;

7. falsificare de monede ori alte valori;

8. şantaj;

9. viol;

10. lipsire de libertate;

11. evaziune fiscală;

12. ultraj;

13. ultraj judiciar;

14. o infracţiune de corupţie;

15. o infracţiune săvârşită prin mijloace de comunicare electronică;

16. o altă infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii ***de 5 ani ori mai mare*** *(prin raportare la maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru forma consumată a infracţiunii).*

- pot exista probe directe (*fapte principale*) sau probe indirecte (*fapte probatorii*) din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit una sau mai multe dintre infracţiunile enumerate mai sus;

- noţiunea de suspiciune rezonabilă trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune;

- măsura arestării preventive poate fi dispusă şi în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate ori pentru care este posibilă împăcarea [de pildă, în cazul infracţiunii de viol, sau de înşelăciune];

- nu prezintă importanţă forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată;

- cerinţa ca pedeapsa prevăzută de lege să fie de 5 ani sau mai mare nu se aplică şi cu privire la infracţiunile enumerate limitativ la punctele 1-15 de mai sus, în aceste ipoteze pericolul generic al infracţiunilor putând justifica privarea de libertate.

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 NCPP;

- existenţa vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 NCPP la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluţii de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză.

(iii) să fie fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

- potrivit NCPP arestarea preventivă poate fi dispusă numai faţă de persoana inculpatului; aşadar, nu este suficient ca într-o cauză să fi fost începută urmărirea penală şi dispusă continuarea efectuării acesteia faţă de suspect pentru ca procurorul să solicite arestarea preventivă, noua codificare nepermiţând posibilitatea obţinerii acesteia înainte de punerea în mişcare a acţiunii penale.

(iv) privarea sa de libertate să fie necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică;

- este necesar să se constate ca lăsarea în libertate a inculpatului constituie o stare de pericol pentru ordinea publică;

- judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa de judecată pune în balanţă dreptul inculpatului la libertate individuală, pe de o parte, şi necesitatea protecţiei ordinii publice împotriva unui pericol pe care l-ar prezenta lăsarea acestei persoane în libertate, pe de altă parte;

- tulburarea ordinii publice ţine, într-o anumită măsură, de domeniul lucrurilor „resimţite" de opinia publică şi nu numai de datele obiective care justifică această plasare în detenţie, ca măsură excepţională; judecătorul nu trebuie în mod necesar să fie insensibil sau indiferent la opinia publică, însă trebuie să asigure un echilibru între interesele contradictorii (cele ale victimei şi ale autorului în special), în scopul respectării drepturilor fiecăruia şi a interesului public;

- în vederea stabilirii existenţei stării de pericol pentru ordinea publică judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa de judecată va avea în vedere următoarele ***criterii:***

a) gravitatea faptei (inclusiv prin raportare la urmările produse);

b) modul şi circumstanţele de comitere a faptei;

c) anturajul şi mediul din care provine inculpatul;

d) antecedentele penale ale inculpatului;

e) orice împrejurări privitoare la persoana inculpatului.

- în mod inexplicabil NCPP a stipulat aceste criterii de evaluare numai pentru ipoteza de arestare ce vizează pericolul pentru ordinea publică, nu şi pentru cazurile de arestare autonome de acest pericol;

- judecătorul trebuie să analizeze (dincolo de impactul mediatic al cauzei) dacă infracţiunile de care este acuzat inculpatul tulbură ordinea juridică, mediul social ocrotit prin normele dreptului penal şi procesual penal, dacă creează o stare de primejdie pentru raporturile sociale şi normala lor desfăşurare.

Pericolul pe care îl prezintă inculpatul pentru ordinea publică nu trebuie probat prin administrarea unor anumite dovezi, ci poate fi dedus din evidenţierea unor criterii de evaluare a acestui tip de pericol, cum sunt comportamentul agresiv al inculpatului, antecedenţa penală, natura infracţiunii de care este învinuit, pericolul concret al infracţiunii, pericolul ca lăsarea în libertate a inculpatului să conducă la săvârşirea altor infracţiuni de către acelaşi inculpat sau la încurajarea săvârşirii de noi infracţiuni de acelaşi tip, nevoia de prezervare a securităţii şi protecţiei unei anumite colectivităţi, necesitatea de a înlătura posibilităţile inculpatului de a influenţa negativ buna desfăşurare a procesului penal. Aceste criterii sunt în concordanţă cu prevederile art. 5 şi 6 din Convenţia europeană a drepturilor omului şi Recomandarea (80) 11 a Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei care prevăd că detenţia provizorie poate fi ordonată dacă persoana este bănuită că a săvârşit o infracţiune şi sunt motive serioase de a se crede că există cel puţin unul dintre următoarele pericole care vizează direct persoana acuzată, şi anume: pericolul de fugă; pericolul de obstrucţionare a justiţiei; pericolul de a comite o nouă infracţiune gravă. Legea procesual penală română statuează, în acord cu criteriile mai sus relevate, că scopul măsurilor preventive este de a asigura buna desfăşurare a procesului penal ori pentru a se împiedica sustragerea inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei. Neîntrunirea cumulativă a criteriilor stabilite de normele europene şi cele naţionale, pentru a susţine luarea măsurii arestării preventive, nu poate fi înlocuită de alte considerente, cum ar fi calitatea sau funcţia inculpaţilor, mediatizarea excesivă a inculpaţilor, absenţa sancţionării disciplinare sau a suspendării din funcţie a inculpaţilor pe durata anchetei penale şi posibilitatea ca în aceste împrejurări inculpaţii să comită noi infracţiuni datorită continuităţii exerciţiului funcţiei *(C.A. Timişoara, secţia penală, decizia penală nr. 1151/08.11.2010, BJ C.A. Timişoara 2010).*

În condiţiile existenţei unor probe cu privire la comiterea infracţiunii de omor asupra soţiei, date fiind împrejurările comiterii faptei, dar şi mediatizarea deosebită a cazului (acceptată de către inculpat, care a participat la mai multe emisiuni televizate ce au avut drept obiect dispariţia soţiei sale), Curtea apreciază că lăsarea în libertate a inculpatului creează un pericol concret pentru ordinea publică. Cercetarea inculpatului C.C. în stare de libertate, în special după administrarea probelor în perioada septembrie-noiembrie 2012 şi relevarea unor aspecte importante în legătură cu comiterea faptei şi identificarea autorului, este de natură să creeze o tulburare însemnată pentru opinia publică şi să pună sub semnul îndoielii capacitatea organelor statului de a restabili echilibrul social afectat prin comiterea unei infracţiuni de gravitate deosebită, ce vizează viaţa unei alte persoane. Curtea are în vedere şi împrejurarea că fapta a fost comisă în perioada în care inculpatul avea atribuţii de organ de cercetare al poliţiei judiciare şi că, ulterior, până la punerea în mişcare a acţiunii penale, şi-a desfăşurat în continuare activitatea de poliţist, cu atribuţii de a păstra şi a restabili el însuşi ordinea de drept. De asemenea, la evaluarea acestui pericol nu pot fi omise acţiunile de ascundere a urmelor infracţiunii. Prin raportare la toate aceste aspecte, nu se poate considera că perioada de timp îndelungată de circa 5 ani, ce a trecut de la comiterea faptei, a diminuat pericolul pentru ordinea publică. În opinia instanţei de recurs, nici aspectele favorabile inculpatului reţinute prin încheierea recurată nu au o valoare de diminuare a acestui pericol. Lipsa antecedentelor penale nu constituie o împrejurare excepţională, ci corespunde unui comportament normal al oricărui cetăţean, cu atât mai mult pentru inculpat, din moment ce constituia o condiţie pentru desfăşurarea activităţii de poliţist. În acelaşi sens, se apreciază că nici comportamentul inculpatului pe parcursul cercetărilor nu a fost unul deosebit, astfel încât să dobândească greutate în analiza pericolului pentru ordinea publică, căci prezentarea la chemarea organelor judiciare este o atitudine firească, iar inculpatul s-a conformat în condiţiile în care, prin natura atribuţiilor de serviciu, cunoştea foarte bine procedura care se desfăşoară în faţa acestor organe. Cât priveşte atitudinea manifestată începând cu luna februarie 2008, de a refuza să dea declaraţii, invocând dreptul la tăcere, instanţa de recurs nu o reţine în defavoarea inculpatului având în vedere că acesta a exercitat un drept procesual ce constituie o componentă a dreptului la apărare. Drept urmare, prin raportare la celelalte împrejurări, Curtea consideră că datele ce caracterizează persoana inculpatului nu au o pondere suficientă pentru a determina concluzia lipsei de temei a propunerii de arestare *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea nr. 419/05.12.2012 nepublicată).*

În ceea ce priveşte condiţia pericolului concret pentru ordinea publică, şi aceasta este îndeplinită şi rezultă din analiza probelor existente la dosar, după cum urmează: inculpatul, în calitatea pe care a avut-o, de persoană obligată să vegheze la respectarea şi aplicarea legii, a comis fapte prevăzute de legea penală, folosindu-se tocmai de această calitate. Starea de pericol pentru ordinea publică în cazul său presupune o rezonanţă socială a unor fapte grave, atât în rândul comunităţii locale asupra căreia şi-a exercitat influenţa negativă, dar şi la nivelul întregii ordini sociale, într-un context în care imaginea justiţiei este afectată de acuzaţiile de corupţie tot mai frecvente, în legătură cu care se

aşteaptă o reacţie cât mai promptă şi eficientă a organelor judiciare. Astfel, în speţă, săvârşirea infracţiunii de luare de mită în formă continuată, implicând un reprezentant al Ministerului Public, cu precădere prin natura relaţiilor socio-profesionale afectate, face ca lăsarea în libertate a inculpatului să constituie un pericol pentru ordinea publică. CEDO a acceptat, în cauza *Letellier c. Franţei*, că, în circumstanţe excepţionale, prin gravitatea lor deosebită şi prin reacţia publicului la săvârşirea lor, anumite infracţiuni pot să suscite o tulburare socială de natură să justifice detenţia înainte de proces, cel puţin pentru un timp. În situaţia de faţă se impune o astfel de reacţie a autorităţilor, pentru a nu se crea şi mai mult neîncrederea în capacitatea justiţiei de a lua măsurile necesare pentru prevenirea pericolului pentru ordinea publică, pentru crearea unui echilibru firesc şi a unei stări de securitate socială. Aşadar, faţă de modalitatea în care s-a comis fapta, natura relaţiilor socio-profesionale analizate mai sus impun concluzia că lăsarea în libertate a inculpatului generează o stare de insecuritate socială, prezentând un pericol concret pentru ordinea publică, probele de la dosar constituind probe certe în acest sens. Măsura preventivă dispusă este pe deplin conformă condiţiilor legale, neimpunându-se luarea altei măsuri preventive. Ori de câte ori asupra unui magistrat există suspiciune rezonabilă, luarea de îndată a celei mai severe măsuri preventive se justifică, fiind o necesitate. Măsurile luate împotriva persoanelor care sunt acuzate şi faţă de care există indicii rezonabile că au comis infracţiuni de corupţie trebuie să reflecte nu doar din punct de vedere penal măsura/sancţiunea, dar trebuie să reflecte şi mesajul social transmis prin intermediul sistemului judiciar. Toate acestea demonstrează îndeplinirea condiţiilor prevăzute de art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenţia europeană, măsura arestării preventive fiind justificată. Circumstanţele personale ale inculpatului, în mod evident favorabile (lipsa antecedentelor penale, studiile, caracterizările bune de la locul de muncă, proveninţa din familii organizate), nu pot fi evaluate sub aspectul măsurilor preventive decât în contextul gravităţii concrete a faptelor şi scopului urmărit prin luarea unei astfel de măsuri. De asemenea, bolile de care suferă inculpatul nu constituie un impediment la luarea măsurii arestării *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4284/2009, www.legalis.ro).*

Sintagma „pericol pentru ordinea publică" desemnează o stare – şi nu un fapt – ce ar putea periclita în viitor, după punerea în libertate a inculpaţilor, normala desfăşurare a unui segment din relaţiile sociale protejate în cadrul ordinii publice, respectiv cele privind libertatea morală a persoanei. Această stare de pericol se deduce din datele existente în cauză, astfel cum au fost prezentate, privitoare la împrejurările şi modul de desfăşurare a activităţii infracţionale. Raportat la împrejurările şi modul de desfăşurare a activităţii infracţionale, cu siguranţă gravitatea faptelor şi limitele de pedeapsă prevăzute de lege nu pot constitui singurele temeiuri de apreciere asupra pericolului social pentru ordinea publică. Aşa cum s-a statuat în mod constant în jurisprudenţa CEDO, măsura arestării preventive este o măsură excepţională, astfel că luarea, ca şi menţinerea ei, trebuie dispuse doar în cazuri temeinic justificate. Prezervarea ordinii publice este apreciată însă ca un element pertinent şi suficient pentru privarea de libertate a unei persoane, dacă se bazează pe fapte de natură să arate că eliberarea respectivei persoane ar tulbura în mod real ordinea publică.

Este adevărat că pericolul pentru ordinea publică nu se confundă cu pericolul social ca trăsătură esenţială a infracţiunii, dar aceasta nu înseamnă că în aprecierea pericolului pentru ordinea publică trebuie făcută abstracţie de gravitatea faptei. Sub acest aspect, instanţa a constatat că, în speţă, existenţa pericolului public rezultă din însuşi pericolul social al infracţiunilor pentru care sunt cercetaţi inculpaţii, avându-se în vedere reacţia publică la comiterea unei astfel de infracţiuni şi posibilitatea comiterii unor fapte asemănătoare în lipsa unei reacţii ferme faţă de cei bănuiţi ca fiind autori. Prin urmare, la stabilirea pericolului public nu se pot avea în vedere doar date legate de persoana inculpaţilor, ci şi date referitoare la faptă, date care în speţă sunt de natură a crea un sentiment de insecuritate, credinţa că justiţia nu acţionează îndeajuns împotriva infracţionalităţii, în lipsa luării măsurii arestării preventive. Cu privire la persoana inculpatului D.D., instanţa a mai reţinut şi faptul că acesta este o persoană publică ce patronează două posturi de televiziune şi realizează emisiuni cu mare rezonanţă asupra publicului, dezbătând subiecte de larg interes. Inculpatul, în loc să îşi exercite profesia de jurnalist în scopul informării publicului, a înţeles să dobândească prin aceasta avantaje financiare în mod ilicit. Contrar deontologiei profesionale, inculpatul a profitat de avantajele profesiei sale, înţelegând să valorifice informaţiile obţinute în această calitate în interesul său personal, îngrădind libertatea psihică a altor persoane. De asemenea, din datele dosarului reies indicii în sensul că această conduită infracţională nu ar fi una izolată în cadrul postului său de televiziune. La rândul său, beneficiind de imaginea creată prin intermediul unui post de televiziune, inculpatul P.D. a profitat de impactul deosebit pe care îl poate avea asupra oamenilor, folosindu-se de acesta pentru desfăşurarea unor activităţi ce intră în sfera ilicitului penal *(Jud. Sectorului 1 Bucureşti, încheierea nr. 28947/299/2010, în N. Cristuş, op. cit., p. 36).*

La aprecierea gradului de pericol social, curtea a avut în vedere natura infracţiunii săvârşite, modalitatea în care inculpatul a acţionat, dovedind că acesta se prevala de notorietatea sa pentru a atrage mai uşor potenţialele victime, care fie erau neatente, lipsite de vigilenţă în semnarea diferitelor acte, prezumând că un fost parlamentar este o persoană onestă, fie deveneau lipsite de curaj în a-l determina să îşi respecte obligaţiile asumate. Curtea a apreciat că un fost parlamentar, membru în diferite comisii parlamentare, ar trebui să adopte, inclusiv după epuizarea mandatului, o conduită ireproşabilă în societate, să fie un model pentru cetăţeni. Inculpatul nu numai că nu a înţeles acest rol, dar s-a prevalat de aceste împrejurări pentru a-şi facilita activitatea infracţională, acesta nu este la prima acţiune de acest fel, fiind trimis în judecată pentru fapte similare, aspecte de care curtea nu a putut să nu ţină seama, căci persistenţa în acest tip de activităţi este un element pe care trebuie să îl analizeze la aprecierea asupra gradului de pericol social. Curtea apreciază că în acest moment procesual, în care mai sunt necesare lămuriri din partea persoanelor vătămate, continuarea cercetărilor trebuie să se realizeze cu inculpatul în stare de arest preventiv, în acest mod realizându-se în cele mai bune condiţii scopul procesului penal. Având în vedere, totodată, şi consecinţele grave prin cuantumul prejudiciilor care s-au produs şi care s-ar fi putut produce, curtea a constatat că măsura arestării preventive luată faţă de inculpat este temeinică, impunându-se

ca, cel puţin în acest moment, acesta să fie cercetat în stare de arest preventiv. Circumstanţele personale ale inculpatului, ajutoarele umanitare pe care le-a acordat, respectiv susţinerile în sensul că a fost arestat la comandă nu numai că nu sunt dovedite, dar sunt lipsite de relevanţă în contextul tuturor împrejurărilor în care s-au săvârşit infracţiunile, aceste elemente urmând a fi valorificate ulterior de instanţe în măsura dovedirii *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, încheierea nr. 367/R/2009, în N. Cristuş, op. cit., p. 65).*

Atunci când se constată, pe baza probelor administrate, că infracţiunile săvârşite sunt de o gravitate deosebită, că faptele s-au derulat pe o perioadă lungă de timp, cu o relativă ritmicitate, că valoarea de patrimoniu şi valoarea materială a prejudiciului este mare, măsura arestării preventive se impune ca o necesitate, fiind întrunite condiţiile prevăzute de C.proc.pen., în sensul că lăsarea în libertate a inculpaţilor prezintă pericol concret pentru ordinea publică *(Trib. Iaşi, încheierea din 19 iulie 2008, în L.C. Kövesi, D. Tiţian, D. Frăsie, Arestarea preventivă, Aprecierea pericolului social concret pentru ordinea publică: practică judiciară, hotărâri C.E.D.O., Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2009, p. 61).*

Produsul infracţiunilor de crimă organizată este totdeauna unul cuprinzător, extrem de periculos pentru societate, chiar dacă efectele sale nu sunt totdeauna vizibile în planul public. De aceea, şi modalitatea de comitere, durata în timp, arsenalul de mijloace implicate sunt de cele mai multe ori plasate într-un perimetru extins, intern şi extern, îmbrăcat în aparenţă legală. Permanent în cadrul organizaţiei structurate, bazată pe ordine, ierarhie, pe desemnarea locului fiecăruia şi a operaţiunilor folosite, se urmăreşte disimularea originii ilicite a tranzacţiilor, bunurilor, a plăţilor fictive, a operaţiunilor. De aici, periculozitatea evidentă a autorilor implicaţi şi necesitatea cercetării lor în stare de arest preventiv *(Trib. Timiş, secţia penală, încheierea din 23 mai 2008, în L.C. Kövesi, D. Tiţian, D. Frăsie, op. cit., p. 66).*

În ceea ce priveşte condiţia pericolului concret pentru ordinea publică şi aceasta este îndeplinită şi rezultă din analiza probelor de la dosar, după cum urmează: inculpatul, în calitatea pe care a avut-o, de persoană obligată să vegheze la respectarea şi aplicarea legii în instituţiile administraţiei publice, s-a folosit de funcţia sa pentru a obţine foloase materiale. Starea de pericol pentru ordinea publică în cazul său presupune o rezonanţă socială a unor fapte grave, atât în rândul comunităţii locale asupra căreia şi-a exercitat influenţa negativă, dar şi la nivelul întregii ordini sociale, într-un context în care imaginea instituţiilor statului este afectată de acuzaţiile de corupţie tot mai frecvente, în legătură cu care se aşteaptă o reacţie cât mai promptă şi eficientă a organelor judiciare. Astfel, în cazul de faţă, bănuiala vizând săvârşirea infracţiunii de luare de mită implicând un reprezentant al administraţiei publice, cu precădere prin natura relaţiilor socio-profesionale afectate, face ca lăsarea în libertate a inculpatului B.R. să constituie un pericol pentru ordinea publică. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a acceptat, în cauza *Lettellier c. Franţei*, că, în circumstanţe excepţionale, prin gravitatea lor deosebită şi prin reacţia publicului la săvârşirea lor,

anumite infracţiuni pot să suscite o tulburare socială de natură să justifice detenţia înainte de proces, cel puţin pentru un timp. În speţa de faţă există bănuieli rezonabile că fapta pentru care este cercetat inculpatul B., constituia infracţiune la momentul în care s-a produs şi al efectuării urmăririi penale (cauza *Wloch c. Poloniei* din 19 octombrie 2000). Obstrucţionarea justiţiei şi pericolul de sustragere au constituit motive întemeiate de a refuza eliberarea unei persoane arestate preventiv, apreciate ca atare de CEDO în interpretarea art. 5 parag. 3 din Convenţie. De aceea, în situaţia de faţă, se impune o astfel de reacţie a autorităţilor pentru a nu se crea şi mai mult neîncrederea în capacitatea justiţiei de a lua măsurile necesare pentru prevenirea pericolului pentru ordinea publică, pentru crearea unui echilibru firesc şi a unei stări de securitate socială. Cu privire la condiţia pericolului concret pentru ordinea publică pe care lăsarea în libertate a inculpatului B.R.V. o prezintă pentru opinia publică, s-a reţinut îndeplinirea ei, motivat de gravitatea infracţiunii şi modalitatea în care inculpatul a săvârşit pretinsele fapte ce demonstrează ignorarea deliberată a ordinii de drept şi convingerea că legea trebuie folosită doar ca instrument de înfrângere a acesteia, în realizarea unor scopuri personale, materiale, imediate. S-a apreciat că inculpatul prin funcţia avută a intrat în mediile sociale şi economice care puteau să-i asigure siguranţa şi confortul propriu, serviciile pe care le oferea, ca şi sumele mari de bani încasate demonstrând lipsa unor repere morale reale şi disponibilitatea de a rezolva totul prin corupţie, inculpatul având abilitatea de a disimula faptele pretins ilegale în fapte oneste, creând o imagine distorsionată a realităţii. Pericolul pentru ordinea publică nu se confundă cu pericolul social, dar acestea prezintă puncte de interferenţă, astfel că, în practica judiciară s-a conturat un punct de vedere majoritar, în sensul că pericolul concret pentru ordinea publică se apreciază atât în raport cu datele referitoare la fapte, adică natura şi gravitatea infracţiunilor comise, cât şi cu rezonanţa socială negativă produsă în comunitate ca urmare a săvârşirii acestora, datele referitoare la persoana inculpatului, antecedentele penale ale sale. Numai criteriul referitor la pericolul social concret sau generic al infracţiunii săvârşită de inculpat nu poate constitui temei pentru luarea măsurii arestării preventive. O parte a doctrinei naţionale a susţinut că pentru infracţiuni deosebit de grave, cum este şi luarea de mită, probele referitoare la existenţa acestor infracţiuni şi identificarea făptuitorilor constituie tot atâtea probe cu privire la pericolul concret pentru ordinea publică, întrucât prin natura lor au o rezonanţă şi implicaţii negative asupra siguranţei colective. Prin urmare, există anumite tipuri de infracţiuni care, prin natura lor, conduc la ideea unui pericol concret pentru ordinea publică, fie prin amploarea socială a fenomenului infracţional pe care îl presupun şi îl dezvoltă, fie prin impactul asupra întregii colectivităţi, şi care justifică luarea măsurii arestării preventive. În prezenta speţă, se constată că infracţiunea de care este acuzat inculpatul B.R. este în măsură să lezeze ordinea socială, respectul şi încrederea de care angajaţii Consiliului Judeţean Cluj trebuie să se bucure în faţa comunităţii şi a cetăţenilor, lipsa de respect şi de încredere a populaţiei în instituţiile statului cunoscând o creştere alarmantă pe fondul unor astfel de fapte. În cauza *Jose Gomes Pires Coelho c. Spaniei* din 28 martie 2006 Curtea Europeană a arătat că pericolul pentru ordinea publică se poate aprecia şi în raport de alte circumstanţe, cum ar fi de pildă caracterul celui vizat, moralitatea, domiciliul,

profesia, legăturile familiale, aspecte care pot să confirme existenţa riscului de perturbare a anchetei sau să îl facă atât de redus încât să nu justifice detenţia. Dincolo de respectul de care s-a bucurat inculpatul B. în societate până în prezent, aspect demonstrat de încadrarea sa într-o muncă utilă, de împrejurarea că este căsătorit, având în întreţinere un copil, de lipsa antecedentelor penale, Curtea apreciază că presupusa atitudine adoptată de inculpat pentru a-şi atinge scopuri de ordin material şi descrisă în considerentele încheierii denotă un caracter şi o moralitate îndoielnice, în măsură să confirme pericolul periclitării anchetei şi a ordinii publice prin lăsarea în libertate la acest moment procesual. Tot în privinţa pericolului concret pentru ordinea publică, trebuie precizat că în dreptul naţional sunt prevăzute pedepse de peste 10 ani închisoare pentru infracţiunea de care este acuzat inculpatul, deci, prin gravitatea deosebită şi prin reacţia particulară a opiniei publice, faptele de natura celor reţinute în sarcina inculpatului, sunt considerate că suscită o tulburare a societăţii, aşa încât se justifică o detenţie preventivă. Aceste împrejurări sunt apreciate de către Curte ca fiind de natură a tulbura opinia publică şi de a-i afecta grav încrederea într-un sistem real de valori, generând atitudini de neîncredere la adresa organelor statului chemate să protejeze ordinea socială, şi impunându-se luarea măsurii arestării preventive faţă de inculpatul B.R.V. Curtea nu apreciază ca oportună luarea la acest moment procesual a altei măsuri preventive, mai puţin restrictive de libertate, în mod alternativ, întrucât în cauză urmează a fi efectuate investigaţii complexe pentru verificarea tuturor condiţiilor în care a fost săvârşită pretinsa infracţiune de luare de mită, fiind posibilă şi descoperirea de noi fapte, iar faţă de activitatea infracţională şi modalitatea în care a acţionat inculpatul, ţinând seama de relaţiile pe care şi le-a creat în decursul anilor în mediul profesional face posibil ca lăsarea sa în libertate să îi descurajeze pe cei care au cunoştinţă despre acele fapte, în a oferi relaţiile necesare organelor de anchetă. Curtea consideră că pentru desfăşurarea în condiţii corespunzătoare a procesului penal şi pentru o bună administrare a justiţiei, pentru a se împiedica sustragerea inculpatului de la urmărire penală, este oportună la acest moment procesual măsura arestării preventive, subzistând temeiurile invocate de procuror şi reţinute ca atare de către instanţă. Astfel de fapte, de care este bănuit inculpatul, săvârşite la un asemenea nivel, sunt de natură să creeze şi să inducă opiniei publice convingerea că legea se opreşte şi nu are eficienţă faţă de astfel de persoane care, prin statutul lor, ar trebui să asigure încrederea societăţii în modul în care mediul de afaceri şi cel al administraţiei publice funcţionează, astfel că, lăsarea în libertate a acestor persoane ar potenţa starea de neîncredere a opiniei publice, cu privire la modul în care organele judiciare aplică legea şi protejează respectarea valorilor sociale care reglementează buna şi corecta desfăşurare a actului de justiţie. Curtea concluzionează că datele prezentate probează că, lăsarea în libertate a inculpatului B.R.V. prezintă un pericol concret pentru ordinea publică, şi apreciindu-se că se impune luarea măsurii arestării preventive faţă de susnumit, existând un interes în protejarea opiniei publice de riscul lăsării în libertate a inculpatului B.R.V., aplicarea altor măsuri nefiind suficientă *(C.A. Cluj, secţia penală, încheierea nr. 127/01.11.2011, nepublicată).*

(v) măsura arestării preventive să fie necesară în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea

penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

- spre deosebire de art. 136 alin. (1) C.proc.pen., NCPP nu mai menţionează, ca scop al măsurii preventive *împiedicarea sustragerii de la executarea pedepsei*, deoarece această ipoteză ridică un dubiu serios cu privire la respectarea prezumţiei de nevinovăţie a suspectului sau inculpatului.

(vi) măsura arestării preventive să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;

- trebuie demonstrat, pe de o parte, *caracterul necesar* al măsurii privative de libertate pentru buna desfăşurare a procesului penal şi, pe de altă parte, *caracterul insuficient al altor măsuri preventive* pentru realizarea cu aceeaşi eficienţă a scopurilor prevăzute de art. 202 NCPP, faţă de prezumţia de nevinovăţie de care se bucură inculpatul şi de caracterul de excepţie al măsurii arestării preventive;

- *cerinţa proporţionalităţii*, ce decurge din cea a necesităţii, presupune existenţa unui just echilibru între măsura privativă de libertate şi scopul urmărit prin dispunerea acesteia, în vederea garantării libertăţii persoanei şi evitării oricărui arbitrariu în luarea unei măsuri atât de grave.

(vii) audierea prealabilă a inculpatului de judecător în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

Cele două categorii de ipoteze **(A şi B)** descrise mai sus în care se poate dispune arestarea preventivă nu se exclud una pe cealaltă, putând exista situaţii în care propunerea de arestare preventivă să fie întemeiată atât pe vreunul din cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d) NCPP, cât şi pe cazul prevăzut de art. 223 alin. (2) NCPP.

În situaţia în care propunerea de arestare preventivă nu poate fi întemeiată pe vreunul din cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d) NCPP, potrivit NCPP nu va fi posibilă luarea măsurii arestării preventive atunci când există o suspiciune rezonabilă cu privire la comiterea vreuneia dintre următoarele infracţiuni: hărţuire (art. 208 NCP), racolarea minorilor în scopuri sexuale (art. 222 NCP), hărţuire sexuală (art. 223 NCP), violarea de domiciliu (art. 224 NCP), violarea sediului profesional (art. 225 NCP), violarea vieţii private [art. 226 alin. (1) şi (2) NCP], furt (art. 228 NCP inclusiv când furtul este comis într-un loc public ori de două sau mai multe persoane împreună), abuz de încredere (art. 238 NCP), înşelăciune în forma de bază [art. 244 alin. (1) NCP] etc. având în vedere că maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru acestea este mai mic de 5 ani închisoare şi nici nu se regăsesc în enumerarea limitativă de infracţiuni prevăzută de art. 223 alin. (2) NCPP.

1.2. Durata

- *în faza urmăririi penale* arestarea preventivă a *inculpatului* poate fi luată pe o durată de cel mult 30 de zile; *spre deosebire de vechiul Cod, potrivit NCPP durata reţinerii nu se deduce din durata arestării preventive*;

- arestarea preventivă a inculpatului poate fi luată şi *în procedura de cameră preliminară şi în cursul judecăţii*, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza, pentru o perioadă *de cel mult 30 de zile*;

- durata măsurii arestării preventive se calculează, potrivit art. 271 NCPP[1], *de la data emiterii mandatului*, când arestarea a fost dispusă după ascultarea inculpatului reţinut, sau în lipsa inculpatului reţinut care nu a putut fi adus în faţa judecătorului din cauza stării sănătăţii sale, a unei cauze de forţă majoră sau a stării de necesitate;

- când arestarea a fost luată în lipsa inculpatului aflat în stare de libertate care, deşi legal citat, lipseşte nejustificat la dezbaterea propunerii, a inculpatului care se sustrage, este dispărut sau nu se prezintă în faţa judecătorului din cauza stării sănătăţii sale, a unei cauze de forţă majoră sau a stării de necesitate, ori atunci când a expirat durata reţinerii iar propunerea de arestare s-a soluţionat cu inculpatul în stare de libertate, durata măsurii arestării preventive curge *de la data punerii în executare a mandatului de arestare preventivă.*

1.3. Aspecte procedurale

1.3.1. Luarea măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale

A. Reguli generale

- procurorul, dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, întocmeşte o propunere motivată de luare a măsurii arestării preventive faţă de inculpat, cu indicarea temeiului de drept;

- *propunerea motivată de luare a măsurii arestării preventive* a inculpatului împreună cu dosarul cauzei, se înaintează spre competentă soluţionare:

a) judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă; *sau*

b) judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa corespunzătoare în grad instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă în a cărei circumscripţie se află locul de reţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

- potrivit art. 287 alin. (2) NCPP în cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi în vederea soluţionării propunerii de arestare preventivă *va înainta copii numerotate şi certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată*; organul de urmărire penală va păstra originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale;

- chiar dacă mai mulţi procurori efectuează sau supraveghează urmărirea penală într-o anumită cauză, legea nu cere ca propunerea de arestare preventivă să fie întoc-

[1] Potrivit art. 271 NCPP: „În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, *ora sau ziua de la care începe şi cea la care se sfârşeşte termenul intră în durata acestuia*".

mită şi semnată de toţi aceşti procurori, judecătorul de drepturi şi libertăţi fiind legal sesizat chiar dacă propunerea de arestare este întocmită numai de o parte dintre aceştia;

- potrivit NCPP procurorul va trebui să sesizeze judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă, în vederea luării măsurii arestării preventive faţă de inculpatul reţinut, *cu cel puţin 6 ore înainte de expirarea duratei reţinerii acestuia*, pentru a permite, pe de o parte, pregătirea unei apărări concrete şi efective a inculpatului, iar, pe de altă parte, pentru ca judecătorul de drepturi şi libertăţi să aibă timp suficient pentru studierea dosarului; termenul de 6 ore este un termen de recomandare, sesizarea judecătorului cu mai puţin de 6 ore în vederea dezbaterii propunerii de arestare preventivă neafectând legalitatea propunerii formulate;

- NCPP nu prevede obligaţia procurorului de a aduce la cunoştinţă inculpatului conţinutul referatului procurorului prin care s-a solicitat luarea măsurii arestării preventive; în vederea asigurării contradictorialităţii dezbaterilor privind propunerea de arestare preventivă, precum şi a unei apărări concrete şi efective, judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să asigure inculpatului şi avocatului acestuia posibilitatea de a studia referatul procurorului precum şi dosarul de urmărire penală;

- la prezentarea dosarului de către procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi stabileşte termenul de soluţionare a propunerii de arestare preventivă, *fixând data şi ora la care soluţionarea va avea loc*;

- *în cazul inculpatului aflat în stare de reţinere*, termenul de soluţionare a propunerii de arestare preventivă trebuie fixat *înainte de expirarea duratei reţinerii. Ziua şi ora se comunică procurorului, care are obligaţia de a asigura prezenţa inculpatului în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi.* De asemenea, ziua şi ora se aduc la cunoştinţa avocatului inculpatului, căruia, la cerere, *i se pune la dispoziţie dosarul cauzei pentru studiu*;

- nu este necesar însă ca propunerea de arestare a inculpatului să fie judecată înainte de expirarea duratei reţinerii; în acest caz, judecătorul de drepturi şi libertăţi va constata că a expirat durata măsurii reţinerii şi că inculpatul se află în stare de libertate şi va continua soluţionarea propunerii de arestare;

Împrejurarea că la momentul judecării propunerii de arestare durata reţinerii a expirat nu afectează posibilitatea luării măsurii arestării, câtă vreme judecătorul, analizând propunerea, constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de C.proc.pen. În recursul declarat împotriva încheierii prin care s-a dispus arestarea preventivă, instanţa nu are abilitatea de a cenzura corectitudinea administrării probelor de către organele de anchetă şi nici de a verifica apărări care ţin de fondul cauzei. Până la dovada contrarie, probele administrate de procuror nu pot fi înlăturate de către instanţa sesizată cu luarea unei măsuri preventive *(C.A. Cluj, secţia penală şi de minori, decizia nr. 32/R/16.03.2010, în BJ Cluj 2010).*

- *inculpatul aflat în stare de libertate* se citează pentru termenul fixat. Termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, *posibilitatea de a studia dosarul cauzei*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de arestare preventivă, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii de arestare preventivă*;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- în toate cazurile, este obligatorie asistenţa juridică a inculpatului de către un avocat, ales sau numit din oficiu, la soluţionarea propunerii de arestare preventivă;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea nu a considerat că există vreun motiv pentru a distinge între hotărâri ale instanţei prin care se dispune luarea sau menţinerea arestării de cele prin care se verifică legalitatea arestării. Toate aceste proceduri trebuie să ofere un minimum de garanţii procesuale, iar jurisprudenţa Curţii în interpretarea art. 5 parag. 4 privind recursul în materia privării de libertate este, în principiu, aplicabilă procedurii prevăzute de art. 5 parag. 3. Cu toate acestea, pe tărâmul procedurilor care intră sub incidenţa art. 5 parag. 3, Curtea a arătat că instanţa naţională poate decide să nu aştepte până când persoana privată de libertate alege să fie reprezentată de către avocat, iar autorităţile nu au obligaţia de a-i asigura asistenţă juridică gratuită. Chiar şi în acest context, sosirea întârziată a avocaţilor reclamantului poate justifica începerea şedinţei de judecată, dar nu şi refuzul instanţei de a permite participarea acestora la şedinţa de judecată *(CEDO, hotărârea din 25 octombrie 2007, în cauza Lebedev c. Rusiei, parag. 76, 88)*.

- propunerea de arestare preventivă se soluţionează în *camera de consiliu de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*, indiferent de natura infracţiunii, cu participarea obligatorie a procurorului;

- în cazul în care legea impune necesitatea unui complet specializat faţă de natura infracţiunii (de exemplu, infracţiunile de corupţie) sau de persoana inculpatului (de pildă, un minor), judecătorul de drepturi şi libertăţi care soluţionează propunerea de arestare preventivă trebuie să fie specializat în materia respectivă; nerespectarea regulii specializării nu atrage nulitatea absolută a hotărârii pronunţate de un judecător din cadrul instanţei competente (sau a secţiei penale a instanţei competente) care, deşi „nespecializat", satisface cerinţele de independenţă şi imparţialitate, dar poate ridica problema răspunderii disciplinare a magistratului;

- formularea unei cereri de recuzare a judecătorului de drepturi şi libertăţi desemnat să soluţioneze propunerea de arestare nu îl împiedică pe acesta să se pronunţe asupra propunerii; în ipoteza în care cererea de recuzare este admisă, judecătorul care a soluţionat-o va dispune şi anularea tuturor actelor efectuate de judecătorul incompatibil (inclusiv a încheierii prin care acesta s-a pronunţat cu privire la propunerea de arestare);

- inculpatul reţinut este adus în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi şi va fi asistat de avocat; în situaţia în care procurorul formulează propunerea de arestare faţă de un inculpat aflat în stare de libertate (de pildă, faţă de inculpatul cu privire la care nu s-a luat măsura reţinerii), judecătorul de drepturi şi libertăţi învestit cu cauza trebuie să procedeze la citarea acestuia;

- soluţionarea propunerii de arestare preventivă *se face, în principiu, în prezenţa inculpatului*, în afară de cazul când acesta:

a) fiind în stare de libertate şi legal citat lipseşte nejustificat;

b) este dispărut;

c) se sustrage de la urmărirea penală;

d) fiind în stare de libertate şi legal citat din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu se prezintă în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

e) fiind în stare de reţinere sau arestat în altă cauză, din pricina stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate *nu poate fi adus* în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi.

- în toate situaţiile de la *lit. a)-e)* de mai sus propunerea de arestare preventivă se soluţionează *în lipsă*;

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate,* pentru soluţionarea propunerii de arestare preventivă judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat) şi să ia măsuri cu privire la verificarea existenţei situaţiilor invocate de procuror care ar justifica soluţionarea propunerii în lipsă; *prezenţa avocatului său ales sau desemnat din oficiu este obligatorie*, acestuia urmând a i se da cuvântul pentru a formula concluzii în legătură cu propunerea de arestare preventivă, în vederea respectării dreptului la apărare efectivă al inculpatului şi a principiului contradictorialităţii dezbaterii propunerii de arestare preventivă a inculpatului;

- dacă prin aceeaşi propunere s-a solicitat arestarea preventivă a unor inculpaţi reţinuţi, dar şi a altora despre care se susţine că sunt dispăruţi, sau se sustrag de la urmărirea penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi va soluţiona de îndată propunerea de arestare preventivă cu inculpaţii prezenţi, dispunând, totodată, disjungerea şi soluţionarea separată a propunerii de arestare în lipsă, după îndeplinirea procedurii de citare şi a efectuării verificărilor menţionate mai sus;

Pentru a se constata incidenţa în cauză a faptului că prezenţa inculpatului în faţa judecătorului nu este posibilă, din cauze obiective sau subiective, instanţa învestită cu propunerea de luare a măsurii arestării preventive este obligată să dispună citarea persoanei în cauză, căci numai în urma acestei proceduri, obligatorie de altfel pentru soluţionarea aproape a oricărei cauze penale, instanţa poate proceda la analizarea propunerii de arestare preventivă chiar şi în lipsa inculpatului şi fără audierea acestuia. Un asemenea demers este necesar chiar şi atunci când motivul arestării persoanei este sustragerea sa de la urmărire penală, nefiind suficientă doar susţinerea procurorului în acest sens,

aceasta fiind suficientă doar pentru justificarea neaudierii inculpatului şi de către procuror, aşa cum impune art. 150 alin. (1) C.proc.pen. *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea nr. 101/2005, în C.P.J.P. 2005, p. 84-85).*

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi şi libertăţi *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de drepturi şi libertăţi îl va audia despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de arestare formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- deliberând asupra propunerii de arestare preventivă a inculpatului judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu,** una dintre următoarele **soluţii:***

1. admiterea propunerii parchetului şi arestarea preventivă a inculpatului pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;

*- potrivit NCPP durata reţinerii sau a conducerii administrative la sediul poliţiei **nu** se deduce din durata arestării preventive a inculpatului;*

- în baza încheierii motivate a judecătorului se emite *mandatul de arestare preventivă*[1];

- dacă prin aceeaşi hotărâre s-a dispus arestarea mai multor inculpaţi, se emite câte *un mandat de arestare separat*, pentru fiecare dintre ei;

- când mandatul de arestare a fost emis *după ascultarea inculpatului*, judecătorul care a emis mandatul *înmânează un exemplar al mandatului persoanei arestate şi un exemplar organului de poliţie; potrivit NCPP mandatul de arestare poate fi transmis organelor de poliţie şi prin fax, poştă electronică sau prin orice mijloc în măsură să*

---

[1] Potrivit art. 230 alin. (3) NCPP: „În *mandatul de arestare preventivă* se arată:

a) instanţa din care face parte judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus luarea măsurii arestării preventive; b) data emiterii mandatului; c) numele, prenumele şi calitatea judecătorului de drepturi şi libertăţi care a emis mandatul; d) datele de identitate ale inculpatului; e) durata pentru care s-a dispus arestarea preventivă a inculpatului, cu menţionarea datei la care încetează; f) arătarea faptei de care este acuzat inculpatul, cu indicarea datei şi locului comiterii acesteia, încadrarea juridică, infracţiunea şi pedeapsa prevăzută de lege; g) temeiurile concrete care au determinat arestarea preventivă; h) ordinul de a fi arestat inculpatul; i) indicarea locului unde va fi deţinut inculpatul arestat preventiv; j) semnătura judecătorului de drepturi şi libertăţi; *k) semnătura inculpatului prezent. În cazul în care acesta refuză să semneze, se va face menţiune corespunzătoare în mandat"* (*această menţiune are caracter de noutate nefiind prevăzută de vechiul Cod* – s.n.).

producă un document scris în condiţii care să permită autorităţilor destinatare să îi stabilească autenticitatea; organul de poliţie predă exemplarul original al mandatului de arestare preventivă administraţiei locului de deţinere;

- după luarea măsurii, inculpatului i se aduc la cunoştinţă, de îndată, *în limba pe care o înţelege, motivele pentru care s-a dispus arestarea preventivă; NCPP nu prevede obligaţia organelor judiciare de a traduce mandatul de arestare preventivă, sau încheierea prin care s-a dispus măsura, ci numai să asigure încunoştinţarea, prin interpret, a inculpatului cu privire la motivele privării de libertate*;

Curtea reaminteşte că art. 5 parag. 2 enunţă o garanţie fundamentală: orice persoană arestată trebuie să ştie de ce a fost privată de libertate. Această garanţie obligă la semnalarea către o asemenea persoană, într-un limbaj simplu, accesibil, a motivelor juridice şi de fapt ale privării sale de libertate astfel încât să poată discuta cu privire la legalitatea acesteia în faţa unei instanţe în temeiul paragrafului 4. Persoana în cauză trebuie să beneficieze de aceste informaţii „în termenul cel mai scurt", dar poliţistul care îl arestează poate să nu i le ofere în întregime la faţa locului. Pentru a stabili dacă a primit destule informaţii şi suficient de repede, trebuie să se ţină seama de particularităţile cauzei. În prezenta cauză, Curtea observă că, astfel cum reiese din declaraţia reclamantului din 2 noiembrie 2001, data arestării sale, persoana în cauză a fost informată cu privire la acuzaţiile aduse împotriva sa. În plus, observă că, la 5 noiembrie 2001, a avut posibilitatea de a contesta legalitatea măsurii privative de libertate. Curtea consideră că informaţiile astfel oferite cu privire la motivele arestării din 2 noiembrie 2001 îndeplineau cerinţele art. 5 parag. 2 din Convenţie. *(CEDO, hotărârea din 2 februarie 2010, în cauza Scundeanu c. României, parag. 72-74).*

- inculpatului faţă de care s-a dispus măsura arestării preventive *i se comunică, sub semnătură, în scris*:

a) drepturile prevăzute la art. 83 NCPP;

b) drepturile prevăzute la art. 210 alin. (1) şi (2) NCPP (dreptul la încunoştinţarea membrilor de familie sau a reprezentanţilor diplomatici);

c) dreptul de acces la asistenţa medicală de urgenţă;

d) dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea arestării cu o altă măsură preventivă;

e) dreptul de a face plângere împotriva măsurii dispuse.

- în cazul în care persoana arestată nu poate ori refuză să semneze dovada de comunicare, se va încheia un proces-verbal;

- imediat după luarea măsurii arestării preventive, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura *încunoştinţează despre aceasta un membru al familiei* inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta; dacă persoana arestată nu este cetăţean român, aceasta are şi *dreptul de a încunoştinţa sau de a solicita încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular* al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să benefi-

cieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane; efectuarea încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal;

- *imediat după introducerea sa într-un loc de deţinere, inculpatul are dreptul de a încunoştinţa personal sau de a solicita administraţiei locului respectiv să încunoştinţeze membrii de familie sau reprezentanţii diplomatici despre* ***locul unde este deţinut;***

- în cazul schimbării ulterioare a locului de deţinere, imediat după producerea schimbării, inculpatul are dreptul de a încunoştinţa personal sau de a solicita administraţiei locului respectiv să încunoştinţeze membrii de familie sau reprezentanţii diplomatici despre *noul loc unde este deţinut*;

- administraţia locului de deţinere are obligaţia de a aduce la cunoştinţa inculpatului arestat preventiv drepturile referitoare la încunoştinţare precum şi de a consemna într-un *proces-verbal* modul în care s-a realizat încunoştinţarea;

- inculpatului arestat preventiv nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea, *decât pentru motive temeinice*, care se consemnează într-un proces-verbal;

- când măsura arestării preventive a fost luată faţă de un inculpat în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicţie, o persoană căreia i s-a instituit tutela sau curatela ori o persoană care, datorită vârstei, bolii sau altei cauze, are nevoie de ajutor, *autoritatea competentă este încunoştinţată*, de îndată, în vederea luării măsurilor legale de ocrotire pentru persoana respectivă; *obligaţia de încunoştinţare revine judecătorului de drepturi şi libertăţi* de la prima instanţă sau de la instanţa ierarhic superioară, care a luat măsura arestării preventive, modul de îndeplinire a acestei obligaţii fiind consemnat într-un proces-verbal;

- *potrivit NCPP dacă persoana vătămată a solicitat în condiţiile art. 111 alin. (5) NCPP înştiinţarea sa cu privire la eliberarea în orice mod a persoanei arestate, judecătorul care a emis mandatul consemnează aceasta într-un proces-verbal, pe care îl predă organului de poliţie care îl va înainta administraţiei locului de deţinere.*

Legalitatea şi temeinicia luării şi menţinerii măsurii preventive se apreciază distinct în fiecare cauză în parte, neavând relevanţă împrejurarea că inculpatul mai este arestat preventiv şi într-o altă cauză, atâta timp cât nicio dispoziţie a Codului de procedură penală nu interzice ca inculpatul să fie arestat în mai multe cauze între care nu există o legătură care să justifice şi să impună o extindere a procesului penal. Existenţa unui alt mandat de arestare preventivă a inculpatului într-o altă cauză nu afectează legalitatea măsurii arestării preventive luate faţă de acesta în cauza de faţă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 6090/2005, www.legalis.ro).*

Împrejurarea că inculpatul se află în executarea unei pedepse privative de libertate nu constituie un impediment pentru luarea şi menţinerea arestării

preventive a acestuia, cu respectarea dispoziţiilor legale, întrucât arestarea preventivă are ca scop asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal, iar executarea pedepsei închisorii poate fi întreruptă sau inculpatul poate fi liberat condiţionat *(C.A. Braşov, decizia penală nr. 322/R/09.04.2004, în Cpp Ad. 1, p. 84).*

2. respingerea propunerii de arestare preventivă, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;

- dacă inculpatul a fost anterior reţinut în cauză, va fi pus în libertate la data expirării duratei reţinerii, iar nu la data pronunţării încheierii prin care s-a respins propunerea de arestare;

- în ipoteza în care contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a respins propunerea de arestare preventivă este, de asemenea, respinsă înainte de expirarea duratei reţinerii, încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi rămânând astfel definitivă, se va dispune şi punerea în libertate a inculpatului reţinut, potrivit art. 227 alin. (1) NCPP, chiar dacă nu s-a împlinit durata pentru care măsura reţinerii a fost dispusă de organul de urmărire penală.

3. respingerea propunerii de arestare preventivă şi luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune, dacă se constată că arestarea preventivă nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 218 NCPP, respectiv art. 211 NCPP sau art. 216 NCPP.

- în ceea ce priveşte măsura controlului judiciar pe cauţiune este necesar ca în cursul dezbaterii propunerii de luare a măsurii arestării preventive inculpatul sau avocatul acestuia să îşi fi manifestat dorinţa de a fi plasat sub control judiciar pe cauţiune, sens în care să fi depus o sumă considerată de el însuşi îndestulătoare pentru cauţiune, iar judecătorul, cu ocazia deliberării, să aprecieze că se impune reţinerea acestei sume cu titlu de cauţiune;

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale; încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra propunerii de arestare preventivă se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpat care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare; se remarcă astfel că NCPP a înlocuit calea de atac a recursului cu cea a contestaţiei în materia măsurilor preventive, şi a prevăzut obligaţia judecătorului de drepturi şi libertăţi de a comunica încheierea procurorului care a lipsit la pronunţare*;

- dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă nu este atacată cu contestaţie, acesta *restituie dosarul procurorului* în termen de 48 de ore de la expirarea termenului de contestaţie;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, în

termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arestare preventivă se soluţionează de un complet compus din doi judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive, respectiv luarea *măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune după respingerea propunerii de arestare preventivă, dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării*;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în faţa judecătorului de drepturi şi liberarăţi care soluţionează contestaţia;

- în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arestare preventivă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus arestarea inculpatului;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arestare preventivă şi *luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus arestarea inculpatului; totodată, se va dispune punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestării preventive a inculpatului dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a respins propunerea de arestare, ori dacă a *respins* propunerea de arestare preventivă *şi* a dispus *luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

- *în acest caz mandatul de arestare preventivă va fi emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat contestaţia;*

- deopotrivă, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat contestaţia imediat după luarea măsurii arestării preventive, *încunoştinţează despre aceasta un membru al familiei* inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta; dacă persoana arestată nu este cetăţean român, aceasta are şi *dreptul de a încunoştinţa sau de*

a solicita încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane; efectuarea încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal.

4. admiterea, în parte, a contestaţiei şi modificarea temeiurilor (de fapt şi/sau de drept), ori a duratei pentru care s-a dispus arestarea preventivă;

- în acest caz nu se va proceda la anularea mandatului de arestare preventivă emis iniţial (care a fost deja pus în executare) şi la emiterea unui nou mandat de arestare preventivă, mandatul iniţial completându-se cu încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă, aşa cum a fost modificată în urma soluţionării contestaţiei.

5. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

6. ia act de retragerea contestaţiei[1].

Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluţionarea contestaţiei.

Minuta leagă judecătorul sau instanţa şi constituie o garanţie că la redactarea încheierii nu se va omite, adăuga sau schimba ceva privind soluţia şi, de aceea, în special în cazul încheierilor care pot fi atacate separat, cum sunt cele mai multe dintre încheierile prin care judecătorul sau instanţa se pronunţă asupra măsurilor preventive, se impune ca rezultatul deliberării să fie consemnat într-o minută. În lipsa minutei nu ar putea fi realizat controlul judiciar asupra rezultatului deliberării şi nici asupra modului în care au fost respectate dispoziţiile relative la compunerea completului de judecată, dispoziţii prevăzute sub sancţiunea nulităţii absolute *(I.C.C.J., Secţiile Unite, Decizia nr. XVII/2005, www.legalis.ro).*

- după respingerea cu caracter definitiv a unei propuneri de arestare preventivă de judecătorul de drepturi şi libertăţi este posibilă formularea de către procuror *a unei noi propuneri de arestare* în cursul urmăririi penale, în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii dacă, între timp, *au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea de libertate a inculpatului*; prin *temeiuri noi* se înţeleg acele împrejurări inexistente la momentul luării iniţiale a măsurii arestării preventive, atât ca temeiuri de fapt, cât şi ca temeiuri de drept, care fac necesară privarea de libertate

[1] Judecătorul de drepturi şi libertăţi va luat act de retragerea contestaţiei, iar nu va dispune respingerea acesteia ca inadmisibilă şi în ipoteza în care această manifestare de voinţă se referă la o a doua contestaţie declarată de inculpat sau de avocatul său după soluţionarea definitivă a (primei) contestaţii declarate împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii preventive.

a inculpatului, în ciuda faptului că faţă de acesta s-a mai luat anterior în cauză această măsură preventivă.

Având în vedere că în prezenta cauză a mai fost soluţionată o propunere de arestare preventivă a inculpatului C.C., se impune mai întâi a analiza diferenţele dintre cele două propuneri formulate de Parchet şi a examina existenţa unor elemente noi care să facă necesară privarea de libertate a inculpatului. (...) Pentru a preîntâmpina abuzul şi pentru a accentua diferenţele ce trebuie să existe între propunerile formulate, legiuitorul a prevăzut o condiţie specială de soluţionare a unei noi propuneri de arestare preventivă, respectiv existenţa unor elemente noi. Noua propunere se poate întemeia din punct de vedere formal pe aceleaşi dispoziţii legale însă trebuie fundamentată pe existenţa unor elemente cu caracter de noutate, deci inexistente sau necunoscute de instanţa care a soluţionat prima propunere de arestare, fiind vorba despre împrejurări de fapt sau temeiuri de drept ce nu au fost analizate anterior şi care, din punct de vedere cronologic, au fost relevate după soluţionarea primei propuneri. Bineînţeles, nu poate fi vorba despre noi *mijloace de probă* care confirmă fapte deja dovedite prin mijloacele de probă administrate până la momentul soluţionării primei propuneri de arestare, ci despre *probe sau indicii noi*, respectiv orice element de fapt care serveşte la constatarea existenţei sau inexistenţei unei infracţiuni, la identificarea persoanei care a săvârşit-o şi la cunoaşterea împrejurărilor necesare pentru justa soluţionare a cauzei. Fiind vorba despre arestarea preventivă, aceste elemente noi trebuie să vizeze fapta şi persoana inculpatului. Pornind de la aceste considerente, Curtea apreciază că propunerea de arestare ce face obiectul cauzei de faţă nu constituie o reiterare a primei propuneri, soluţionată în mod definitiv prin încheierea din 23 septembrie 2007 a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, prin care s-a stabilit că nu sunt îndeplinite condiţiile pentru arestarea preventivă a numitului C.C., între cele două propuneri existând diferenţe esenţiale, cea de-a doua evidenţiind existenţa unor elemente noi ce conturează concluzia necesităţii privării de libertate a inculpatului. După soluţionarea primei propuneri, în cursul urmăririi penale a fost administrat un amplu material probator ce relevă *elemente de fapt cu caracter de noutate.* Astfel, în lunile octombrie şi noiembrie 2007, pe traseul Poiana Braşov-Braşov, într-o râpă, au fost descoperite numeroase obiecte din locuinţa inculpatului şi a victimei (cutii de parfumuri, fotografii, cărţi, reviste, perne, precum şi trei mănuşi chirurgicale, mai mulţi saci de plastic, o uniformă de poliţie de vară, o pereche de chiloţi bărbăteşti şi o emblemă cu gradul de „inspector principal"). Potrivit rapoartelor de constatare tehnico-ştiinţifică, pe aceste obiecte au fost evidenţiate urme biologice aparţinând victimei şi inculpatului C.C. şi urme de sânge aparţinând victimei E.G., ceea creează suspiciunea rezonabilă cu privire la ascunderea urmelor infracţiunii. Prin rapoartele de constatare tehnico-ştiinţifică efectuate în perioada octombrie-decembrie 2007 a fost evidenţiată identitatea între profilul genetic al victimei şi urmele de sânge găsite în locuinţa comună, respectiv pe maşina de spălat, pe gresia şi pe faianţa din baia de serviciu, pe uşa dormitorului matrimonial, sub lada de lemn situată în holul apartamentului şi pe o sticlă de parfum aflată pe noptiera din dormitorul matrimonial. De asemenea, s-a stabilit corespondenţa dintre profilul genetic al victimei şi urmele de sânge

ridicate de pe capacul şi suportul cotierei – faţă din autoturismul inculpatului. Cu ocazia percheziţiilor domiciliare efectuate în locuinţa comună în lunile septembrie şi noiembrie 2012 şi prin folosirea sistemului de iluminare Crime Lite au fost identificate noi urme de sânge pe peretele dintre dormitorul matrimonial şi baia de serviciu, pe podeaua dormitorului şi sub podea, pe plintele din dormitor, dar şi în holul învecinat şi în baia de serviciu. Cu această ocazie, a fost descoperit un strat suplimentar de glet şi vopsea pe peretele dintre dormitor şi baia de serviciu, în zona cu cea mai mare concentrare a urmelor de sânge, ceea ce pune din nou în evidenţă indicii privind ascunderea urmelor infracţiunii. Prin rapoartele de constatare tehnico-ştiinţifică efectuate în perioada octombrie-noiembrie 2012, s-a stabilit că noile urme de sânge aparţin victimei E.G. şi au fost evidenţiate diferenţele dintre peretele pe care au fost identificate urmele de sânge şi ceilalţi pereţi ai dormitorului matrimonial. Tot ca element de noutate trebuie reţinută şi constatarea judecătorească a morţii victimei E.G. prin sentinţa civilă nr.13072/08.11.2011 a Judecătoriei Braşov, rămasă definitivă, în temeiul căreia a fost emis certificatul de deces seria DZ nr. 363590, cu data decesului 30 august 2007. De asemenea, după soluţionarea primei propuneri de arestare au continuat demersurile de căutare a victimei, inclusiv prin Interpol, fără să existe indicii că victima ar mai fi în viaţă. Faţă de cele reţinute, Curtea constată că prin hotărârea recurată s-a apreciat în mod nejustificat că propunerea Parchetului nu se întemeiază pe elemente noi şi că temeiurile invocate au fost deja analizate cu caracter definitiv cu ocazia primei propuneri de arestare preventivă *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea nr. 419/05.12.2012 nepublicată).*

B. Procedura de punere în executare a mandatului de arestare preventivă. Procedura remediu

- *când măsura arestării preventive a fost dispusă în lipsa inculpatului*, două exemplare originale ale mandatului emis se înaintează organului de poliţie de la domiciliul sau reşedinţa inculpatului în vederea executării. În cazul în care inculpatul nu are domiciliul sau reşedinţa în România, exemplarele se înaintează organului de poliţie în a cărui rază teritorială se află instanţa de judecată;

- *potrivit NCPP mandatul de arestare poate fi transmis organului de poliţie şi prin fax, poştă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiţii care să permită autorităţilor destinatare să îi stabilească autenticitatea;*

- în situaţia în care mandatul de arestare conţine erori materiale, dar permite identificarea persoanei şi stabilirea măsurii dispuse în raport cu datele de identificare ale persoanei existente în evidenţele organelor de poliţie şi hotărârea judecătorului de drepturi şi libertăţi, *organul de poliţie execută măsura, solicitând, în acelaşi timp, judecătorului de drepturi şi libertăţi îndreptarea erorilor materiale sesizate*;

- potrivit art. 231 alin. (5) NCPP în vederea executării mandatului de arestare preventivă, *organul de poliţie poate pătrunde în domiciliul sau reşedinţa oricărei persoane fizice, fără învoirea acesteia, precum şi în sediul oricărei persoane juridice, fără învoirea reprezentantului legal al acesteia*, dacă există *indicii temeinice* din care să rezulte bănuiala rezonabilă că persoana din mandat se află în domiciliul sau

reşedinţa respectivă; în acest caz nu este necesară obţinerea unei autorizaţii de percheziţie domiciliară, mandatul de arestare preventivă emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi incorporând dreptul de a intra în spaţii private pentru a prinde pe inculpatul arestat în lipsă;

- organul de poliţie procedează la arestarea persoanei arătate în mandat, căreia îi predă un exemplar al acestuia, după care o conduce *în cel mult 24 de ore la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura arestării preventive*; în cazul în care arestarea preventivă a inculpatului a fost dispusă *în lipsă din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate*, inculpatul este prezentat, la încetarea acestor motive, judecătorului de drepturi şi libertăţi care a luat măsura;

- *în cazul în care arestarea s-a dispus în lipsă, NCPP a stipulat o* ***procedură remediu*** *la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura arestării preventive care se desfăşoară în camera de consiliu pentru a se stabili, în urma audierii inculpatului, dacă se dispune sau nu confirmarea măsurii arestării preventive;*

- *înainte de a proceda la ascultarea inculpatului arestat în lipsă*, judecătorul de drepturi şi libertăţi *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; inculpatul poate opta să păstreze tăcerea sau să dea declaraţie, caz în care judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpat în prezenţa avocatului său ales sau numit din oficiu despre fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror; după audiere judecătorul de drepturi şi libertăţi pune în dezbatere contradictorie necesitatea confirmării măsurii arestării preventive şi a executării mandatului de arestare;

- după ascultarea concluziilor procurorului, ale avocatului inculpatului precum şi ale inculpatului (atât în exercitarea dreptului la apărare prin propria persoană, cât şi în ultimul cuvânt) *judecătorul de drepturi şi libertăţi, evaluând declaraţia inculpatului în contextul probelor administrate şi al motivelor avute în vedere la luarea măsurii arestării preventive, poate dispune, prin încheiere motivată, pronunţată în camera de consiliu:*

a) *confirmarea* măsurii arestării preventive şi a executării mandatului de arestare;

b) *revocarea* măsurii arestării preventive şi punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

c) *înlocuirea* măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau controlului judiciar pe cauţiune şi punerea în libertate a inculpatului dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale; încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă s-a pronunţat în procedura remediu se poate face *contestaţie în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpat care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare*, pentru inculpatul şi procurorul care au lipsit de la pronunţare;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus confirmarea măsurii arestării preventive; *va fi, însă, suspensivă de executare* încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau controlului judiciar pe cauţiune;

- în privinţa punerii în executare a mandatului de arestare preventivă trebuie distins între următoarele două situaţii:

1. *când măsura preventivă s-a dispus după ascultarea inculpatului*, NCPP prevede că în situaţia în care inculpatul a fost prezent şi mandatul de arestare a fost emis după ascultarea acestuia, judecătorul care a emis mandatul înmânează un exemplar al mandatului persoanei arestate, iar un alt exemplar îl trimite organului de poliţie pentru a fi predat la locul de deţinere odată cu arestatul; dacă la momentul la care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra luării măsurii arestării preventive inculpatul se află în stare de libertate (fie pentru că faţă de acesta nu s-a dispus măsura reţinerii, fie deoarece durata reţinerii a expirat) şi nu este prezent la pronunţare, mandatul de arestare preventivă *se pune în executare de către organul de poliţie, întrucât conţine ordinul de a fi arestat inculpatul. În această situaţie nu mai este necesară aducerea inculpatului în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi în vederea ascultării şi a confirmării măsurii arestării preventive, durata arestării preventive începând să curgă de la încarcerare*;

2. când inculpatul a fost arestat în lipsă (deci fără a fi prezent la dezbaterea propunerii de arestare şi ascultat) mandatul de arestare preventivă emis se înaintează în dublu exemplar organului de poliţie, pentru executare; la găsirea persoanei arătate în mandat organul de poliţie procedează la arestarea acesteia, îi predă un exemplar al mandatului şi o conduce la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a emis mandatul în vederea ascultării şi parcurgerii procedurii remediu.

- când persoana menţionată în mandatul de arestare preventivă nu a fost găsită, organul de poliţie însărcinat cu executarea mandatului încheie un proces-verbal prin care constată aceasta şi înştiinţează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura arestării preventive, precum şi organele competente pentru darea în urmărire şi în consemn la punctele de trecere a frontierei;

- în ipoteza în care inculpatul arestat în lipsă este găsit după emiterea rechizitoriului în cauză, procedura remediu descrisă mai sus se va desfăşura în faţa judecătorului de cameră preliminară, respectiv a instanţei de judecată care va proceda la ascultarea acestuia.

1.3.2. Luarea măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul procedurii de cameră preliminară

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului arestat cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri, pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară poate, din *oficiu sau la propunerea motivată a procurorului*, să analizeze necesitatea luării măsurii

arestării preventive a inculpatului (de pildă, în ipoteza în care după trimiterea în judecată inculpatul a efectuat presiuni asupra victimelor sau a martorilor să îşi schimbe declaraţiile pe parcursul judecăţii); astfel, procedura de cameră preliminară se va desfăşura paralel cu cea în care se dezbate necesitatea luării măsurii arestării preventive a inculpatului;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei analiza necesităţii luării măsurii arestării preventive poate fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- *condiţiile* ce trebuie îndeplinite pentru dispunerea luării măsurii arestării preventive în cadrul procedurii de cameră preliminară sunt aceleaşi cu cele ce trebuie verificate de judecătorul de drepturi şi libertăţi în cursul urmăririi penale;

Deopotrivă, regulile de procedură referitoare la luarea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale se aplică, în mod corespunzător, şi în procedura de cameră preliminară, respectiv:

- procurorul poate formula *propunerea de luare a măsurii arestării preventive* fie prin rechizitoriu, fie ulterior emiterii acestuia, printr-o propunere separată pe parcursul procedurii de cameră preliminară;

- propunerea de arestare preventivă va fi soluţionată de judecătorul de cameră preliminară;

- judecătorul de cameră preliminară poate pune, *din oficiu*, în discuţie necesitatea luării măsurii arestării preventive;

- *inculpatul aflat în stare de libertate* se citează pentru termenul fixat de judecătorul de cameră preliminară pentru dezbaterea necesităţii privării de libertate a inculpatului. Termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, *posibilitatea de a studia dosarul cauzei*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii referitoare la dezbaterea necesităţii arestării preventive a inculpatului sau a procedurii de cameră preliminară în ansamblu*;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de cameră preliminară şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, judecătorul de cameră preliminară ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- în toate cazurile, este obligatorie asistenţa juridică a inculpatului de către un avocat, ales sau numit din oficiu, la soluţionarea propunerii de arestare preventivă;

- dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive se face în *camera de consiliu; spre deosebire de regulile generale aplicabile procedurii de cameră preliminară (procedură scrisă, desfăşurată fără participarea inculpatului sau a procurorului) NCPP prevede prezenţa procurorului şi a inculpatului la dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive*;

- ca excepţie, dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive a inculpatului poate fi realizată în lipsa acestuia când:

a) fiind în stare de libertate şi legal citat lipseşte nejustificat;

b) este dispărut;

c) se sustrage;

d) fiind în stare de libertate şi legal citat din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu se prezintă în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

e) fiind în stare de reţinere sau arestat în altă cauză, din pricina stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate *nu poate fi adus* în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi.

- formularea unei cereri de recuzare a judecătorului de cameră preliminară nu îl împiedică pe acesta să se pronunţe asupra propunerii; în ipoteza în care cererea de recuzare este admisă judecătorul care a soluţionat-o va dispune şi anularea tuturor actelor efectuate de judecătorul incompatibil (inclusiv a încheierii prin care acesta s-a pronunţat cu privire la propunerea de arestare);

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate* pentru soluţionarea propunerii de arestare preventivă judecătorul de cameră preliminară trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat), şi să ia măsuri cu privire la verificarea existenţei situaţiilor invocate de procuror care ar justifica soluţionarea propunerii în lipsă; *prezenţa avocatului său ales sau desemnat din oficiu este obligatorie*, acestuia urmând a i se da cuvântul pentru a formula concluzii în legătură cu propunerea de arestare preventivă, în vederea respectării dreptului la apărare efectivă al inculpatului şi a principiului contradictorialităţii dezbaterii propunerii de arestare preventivă a inculpatului;

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de cameră preliminară *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de cameră preliminară îl va audia despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, propunerii de arestare formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- judecătorul de cameră preliminară poate dispune, *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu**, una dintre următoarele soluţii:*

1. arestarea preventivă a inculpatului pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;

2. respingerea propunerii de arestare preventivă formulată de procuror, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă.

- în mod regretabil, art. 238 NCPP nu face referire şi la aplicarea corespunzătoare a dispoziţiilor art. 227 NCPP ceea ce nu poate conduce decât la concluzia că judecătorul de cameră preliminară nu poate dispune consecutiv respingerii propunerii de arestare preventivă şi luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune; o asemenea soluţie este prevăzută însă de art. 220 NCPP ipoteza respingerii propunerii de arest la domiciliu, când judecătorul de cameră preliminară poate dispune prin aceeaşi încheiere şi luarea controlului judiciar sau pe cauţiune; în condiţiile acestei incoerenţe legislative, respectarea principiului legalităţii presupune ca atunci când se doreşte luarea unei alte măsuri în urma respingerii propunerii de arestare preventivă, judecătorul de cameră preliminară să pună în dezbaterea părţilor în mod autonom aceasta, fie din oficiu, fie în urma unei noi solicitări a procurorului;

- încheierea judecătorului de cameră preliminară se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra arestării preventive se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare, pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare*;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arestare preventivă se soluţionează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face în procedura *de cameră de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi care soluţionează contestaţia;

- în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară soluționează contestația *prin încheiere motivată, **care se pronunță în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele *soluții:*

1. admiterea contestației și respingerea propunerii de arestare preventivă, în cazul în care judecătorul de cameră preliminară de la prima instanță a dispus arestarea inculpatului;

2. admiterea contestației și dispunerea arestării preventive a inculpatului dacă judecătorul de cameră preliminară de la prima instanță a respins propunerea de arestare;

- în acest caz, mandatul de arestare preventivă va fi emis de judecătorul de cameră preliminară care a soluționat contestația.

3. admiterea contestației și trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în ipoteza în care măsura preventivă a fost luată de un judecător de cameră preliminară incompatibil);

4. admiterea, în parte, a contestației și modificarea temeiurilor (de fapt și/sau de drept), ori a duratei pentru care s-a dispus arestarea preventivă;

5. respingerea contestației ca neîntemeiată sau tardivă;

6. ia act de retragerea contestației.

- după respingerea cu caracter definitiv a unei propuneri de arestare preventivă de judecătorul de cameră preliminară este posibilă formularea de către procuror *a unei noi propuneri de arestare* în cursul judecății *dacă, între timp, au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea de libertate a inculpatului*; prin *temeiuri noi* se înțeleg acele împrejurări inexistente la momentul luării inițiale a măsurii arestării preventive, atât ca temeiuri de fapt, cât și ca temeiuri de drept, care fac necesară privarea de libertate a inculpatului, în ciuda faptului că față de acesta s-a mai luat anterior în cauză această măsură preventivă;

- procedura punerii în executare a mandatului de arestare preventivă (inclusiv a celui emis în lipsă) emis de judecătorul de cameră preliminară este similară cu cea prevăzută de NCPP pentru punerea în executare a mandatului de arestare preventivă emis de judecătorul de drepturi și libertăți; astfel, *când măsura arestării preventive a fost dispusă în lipsa inculpatului*, două exemplare originale ale mandatului emis se înaintează organului de poliție de la domiciliul sau reședința inculpatului în vederea executării. În cazul în care inculpatul nu are domiciliul sau reședința în România, exemplarele se înaintează organului de poliție în a cărui rază teritorială se află instanța de judecată; potrivit NCPP *mandatul de arestare poate fi transmis organului de poliție și prin fax, poștă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiții care să permită autorităților destinatare să îi stabilească autenticitatea*; în situația în care mandatul de arestare conține erori materiale dar permite identificarea persoanei și stabilirea măsurii dispuse în raport cu datele de identificare ale persoanei existente în evidențele organelor de poliție și hotărârea instanței de judecată, *organul de poliție execută măsura, solicitând, în același timp, judecătorului de cameră preliminară îndreptarea erorilor materiale sesizate*;

- în vederea executării mandatului de arestare preventivă emis de judecătorul de cameră preliminară, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința

oricărei persoane fizice, fără învoirea acesteia, precum şi în sediul oricărei persoane juridice, fără învoirea reprezentantului legal al acesteia, dacă există indicii temeinice din care să rezulte bănuiala rezonabilă că persoana din mandat se află în domiciliul sau reşedinţa respectivă; în acest caz nu este necesară obţinerea unei autorizaţii de percheziţie domiciliară, mandatul de arestare preventivă emis de judecătorul de cameră preliminară incorporând dreptul de a intra în spaţii private pentru a prinde pe inculpatul arestat în lipsă;

- organul de poliţie procedează la arestarea persoanei arătate în mandat, căreia îi predă un exemplar al acestuia, după care o conduce în cel mult 24 de ore la judecătorul de cameră preliminară care a dispus măsura arestării preventive; în cazul în care arestarea preventivă a inculpatului a fost dispusă în lipsă, din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate, inculpatul este prezentat, la încetarea acestor motive, judecătorului de cameră preliminară care a luat măsura;

- *în cazul în care arestarea s-a dispus în lipsă, NCPP a stipulat o* ***procedură remediu*** *la judecătorul de cameră preliminară care a dispus măsura arestării preventive care se desfăşoară în camera de consiliu pentru a se stabili, în urma audierii inculpatului, dacă se dispune sau nu confirmarea măsurii arestării preventive*;

- *înainte de a proceda la ascultarea inculpatului arestat în lipsă*, judecătorul de cameră preliminară *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; inculpatul poate opta să păstreze tăcerea sau să dea declaraţie, caz în care judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpat în prezenţa avocatului său ales sau numit din oficiu despre fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror; după audiere judecătorul de cameră preliminară pune în dezbaterea contradictorie necesitatea confirmării măsurii arestării preventive şi a executării mandatului de arestare;

- după ascultarea concluziilor procurorului, ale avocatului inculpatului precum şi ale inculpatului (atât în exercitarea dreptului la apărare prin propria persoană, cât şi în ultimul cuvânt) judecătorul de cameră preliminară *poate dispune, prin încheiere motivată, pronunţată în camera de consiliu:*

a) confirmarea măsurii arestării preventive şi a executării mandatului de arestare;

b) revocarea măsurii arestării preventive şi punerea în libertate a inculpatului dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

c) înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau controlului judiciar pe cauţiune şi punerea în libertate a inculpatului dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale; încheierea judecătorului de cameră preliminară se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă pronunţată în procedura remediu se poate face *contestaţie în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicarea* copiei de pe minută;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus confirmarea măsurii arestării preventive; *va fi însă suspensivă de executare* încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară dispune revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau controlului judiciar pe cauţiune;

- *în toate cazurile în care arestarea este dispusă de judecătorul de cameră preliminară în lipsa inculpatului, iar încarcerarea efectivă a acestuia are loc după finalizarea procedurii de cameră preliminară şi începerea judecăţii, inculpatul va fi prezentat, în scopul ascultării, instanţei de judecată care judecă cauza în fond, iar în cazul în care încarcerarea efectivă a acestuia are loc după finalizarea procedurii de cameră preliminară şi restituirea cauzei la parchet, inculpatul va fi prezentat, în scopul ascultării, judecătorului de drepturi şi libertăţi;*

- când persoana menţionată în mandatul de arestare preventivă nu a fost găsită, organul de poliţie însărcinat cu executarea mandatului încheie un proces-verbal prin care constată aceasta şi înştiinţează judecătorul de cameră preliminară care a dispus măsura arestării preventive, precum şi organele competente pentru darea în urmărire şi în consemn la punctele de trecere a frontierei;

- legiuitorul a prevăzut în art. 243 NCPP ***cerinţe suplimentare*** ce trebuie satisfăcute pentru *arestarea* ***minorului*** *care are vârsta între 14 şi 18 ani*;

- judecătorul de cameră preliminară nu poate dispune arestarea minorului *cu vârsta între 14 şi 18 ani decât dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalităţii şi dezvoltării acestuia nu sunt disproporţionate faţă de scopul urmărit prin luarea măsurii;* astfel, NCPP impune o analiză atentă a condiţiei necesităţii şi proporţionalităţii măsurii preventive cu scopul urmărit, relevând caracterul de excepţie al privării de libertate în cazul infractorilor minori; din această perspectivă, regimul măsurilor preventive aplicabile minorului în NCPP este corelativ regimului sancţionator al infractorului minor prevăzut de NCP potrivit căruia, măsurile educative privative de libertate se dispun numai în mod excepţional în cazurile şi condiţiile prevăzute de lege;

- durata măsurii arestării preventive a minorului este aceeaşi ca şi în cazul inculpatului major;

- când s-a dispus arestarea preventivă a unui inculpat minor este obligatoriu să fie încunoştinţat reprezentantul legal al acestuia sau, după caz, persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul.

1.3.3. Luarea măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul judecăţii

- procurorul poate solicita instanţei *prin propunere motivată* formulată în cursul judecăţii, luarea faţă de inculpat a măsurii arestării preventive dacă sunt întrunite condiţiile necesare pentru a dispune privarea de libertate;

- în cursul judecăţii (primă instanţă, instanţa de apel) instanţa poate, *din oficiu*, să pună în dezbatere publică necesitatea luării măsurii arestării preventive a inculpatului;

- condiţiile ce trebuie îndeplinite pentru dispunerea luării măsurii arestării preventive în cursul judecăţii sunt aceleaşi cu cele ce trebuie verificate de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de judecătorul de cameră preliminară;

- deopotrivă, regulile de procedură referitoare la luarea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale se aplică, în mod corespunzător, şi în procedura de luare a măsurii arestării preventive în cursul judecăţii, cu menţiunea că se va aplica principiul publicităţii şedinţei de judecată; tot astfel, se aplică în mod corespunzător şi dispoziţiile art. 228 NCPP referitoare la încunoştinţarea membrilor de familie sau a reprezentanţilor diplomatici despre luarea măsurii arestării preventive şi locul de deţinere, art. 229 NCPP referitoare la luarea măsurilor de ocrotire cu privire la persoanele aflate în ocrotirea inculpatului arestat, ale art. 230 NCPP referitoare la conţinutul mandatului de arestare, ori ale art. 231 NCPP cu privire la executarea mandatului de arestare preventivă emis în lipsă;

- în cursul judecăţii, măsura arestării preventive se poate dispune prin încheiere motivată de către instanţa de judecată în compunerea prevăzută de lege; în acest caz, mandatul de arestare preventivă este emis de către preşedintele completului;

- spre deosebire de vechiul Cod, potrivit NCPP instanţa de judecată nu mai poate dispune luarea măsurii arestării preventive direct prin sentinţa de condamnare; de asemenea, NCPP precizează în mod expres că durata pentru care se poate dispune luarea măsurii arestării preventive în cursul judecăţii este de 30 de zile;

- chiar şi în cazul în care judecata în apel se desfăşoară ca urmare a căii de atac formulate de inculpat, apreciez că, faţă de scopurile urmărite la dispunerea măsurii preventive privative de libertate, nu s-ar putea considera că există un impediment împotriva luării măsurii arestării preventive, nefiind aplicabil în acest context principiul *non reformatio in peius* (de pildă, în situaţia în care inculpatul exercită presiuni asupra martorilor sau a persoanei vătămate pentru a-şi schimba declaraţiile date anterior în cauză sau încearcă influenţarea unui expert, ori încalcă cu rea-credinţă obligaţiile impuse cu ocazia luării măsurii obligării de a nu părăsi localitatea);

- *inculpatul aflat în stare de libertate* se citează pentru termenul fixat de instanţa de judecată pentru dezbaterea necesităţii privării de libertate; termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, *posibilitatea de a studia dosarul cauzei*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii referitoare la dezbaterea necesităţii arestării preventive a inculpatului*;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de instanţa de judecată şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, instanţa de judecată ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive *se face în şedinţă publică, în prezenţa inculpatului*;

- ca excepţie, dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive a inculpatului poate fi realizată în lipsa acestuia când:

a) fiind în stare de libertate şi legal citat lipseşte nejustificat;

b) este dispărut;

c) se sustrage;

d) fiind în stare de libertate şi legal citat, din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu se prezintă în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

e) fiind în stare de reţinere sau arestat în altă cauză, din pricina stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate *nu poate fi adus* în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi.

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, instanţa de judecată *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, instanţa de judecată îl va audia despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de arestare formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- instanţa de judecată poate dispune *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în şedinţă publică** una dintre următoarele soluţii:*

1. arestarea preventivă a inculpatului pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;

2. respingerea propunerii de arestare preventivă formulată de procuror, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;

- întocmirea minutei în două exemplare este obligatorie;

- în mod regretabil art. 238 NCPP nu face referire şi la aplicarea corespunzătoare a dispoziţiilor art. 227 NCPP ceea ce nu poate conduce decât la concluzia că instanţa de judecată nu poate dispune consecutiv respingerii propunerii de arestare preventivă şi luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune; o asemenea soluţie este prevăzută însă de art. 220 NCPP, ipoteza respingerii propunerii de arest la domiciliu când instanţa de judecată poate dispune prin aceeaşi încheiere şi luarea controlului judiciar sau pe cauţiune; în condiţiile acestei incoerenţe legislative, respectarea principiului legalităţii presupune ca atunci când se doreşte luarea unei alte măsuri în urma respingerii propunerii de arestare preventivă, instanţa de judecată să pună în dezbaterea părţilor în mod autonom aceasta, fie din oficiu, fie ca urmare a unei noi solicitări făcute de procuror;

- încheierea instanţei de judecată se comunică procurorului şi inculpatului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, *în primă instanţă*, asupra arestării preventive se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare pentru inculpatul şi procurorul care au lipsit de la pronunţare; prin urmare, dacă luarea măsurii arestării preventive este dispusă de instanţa de apel încheierea este definitivă*;

- contestaţia se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- contestaţia se soluţionează *în şedinţă publică, cu participarea procurorului şi cu citarea inculpatului*;

- *spre deosebire de regulile prevăzute de NCPP pentru soluţionarea contestaţiei în cursul urmăririi penale sau în camera preliminară, art. 206 NCPP nu prevede că în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu; prin urmare, asistenţa juridică va fi obligatorie în cazul în care inculpatul este arestat (inclusiv la domiciliu) ori în alte cazuri prevăzute de art. 90 NCPP;*

- instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în şedinţă publică,*** putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arestare preventivă, în cazul în care prima instanţă a dispus arestarea inculpatului;

2. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestării preventive a inculpatului dacă prima instanţă a respins propunerea de arestare;

- în acest caz mandatul de arestare preventivă va fi emis de completul care a soluţionat contestaţia.

3. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de exemplu, în ipoteza în care măsura preventivă a fost luată de un judecător incompatibil);

4. admiterea, în parte, a contestaţiei şi modificarea temeiurilor (de fapt şi/sau de drept), ori a duratei pentru care s-a dispus arestarea preventivă;

5. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

6. ia act de retragerea contestaţiei.

- faţă de inculpatul care a mai fost anterior arestat în aceeaşi cauză, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, se poate dispune din nou aceasta măsură, *dacă au intervenit temeiuri noi* care fac necesară privarea sa de libertate (de pildă, în cazul în care inculpatul cu privire la care s-a dispus înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura controlului judiciar nu respectă cu rea-credinţă obligaţiile impuse de către instanţă, se poate dispune din nou măsura arestării preventive);

- prin *temeiuri noi* se înţeleg acele împrejurări inexistente la momentul luării iniţiale a măsurii arestării preventive, atât ca temeiuri de fapt, cât şi ca temeiuri de drept, care fac necesară privarea de libertate a inculpatului, în ciuda faptului că faţă de acesta s-a mai luat anterior în cauză această măsură preventivă;

Din datele existente în cauză rezultă că faţă de inculpaţi s-a dispus în faza de urmărire penală arestarea preventivă pentru săvârşirea infracţiunilor prevăzute de art. 2 şi art. 4 din Legea nr. 143/2000, reţinându-se în esenţă că în cursul anului 2003 au deţinut diferite cantităţi de canabis, atât pentru consumul propriu, cât şi pentru vinderea către mai mulţi consumatori de droguri. Ulterior, în faza de cercetare judecătorească, la termenul din 12 iulie 2005, prima instanţă a constatat încetată de drept măsura arestării preventive a inculpaţilor, însă, a apreciat totodată că există un temei nou ce justifică privarea de libertate a inculpaţilor, respectiv faptul că fiind consumatori de droguri, aceştia pot intra din nou în conflict cu legea penală, odată puşi în libertate, în sensul că pot consuma droguri şi chiar să se ocupe cu traficul de droguri pentru a achiziţiona banii necesari procurării drogurilor pentru propriul lor consum. Aceste aspecte nu au caracterul unor elemente noi întrucât împrejurarea că inculpaţii sunt implicaţi în traficul şi consumul de droguri a fost cunoscută încă de la momentul arestării lor iniţiale, iar riscul ipotetic că aceştia ar putea săvârşi infracţiuni de acelaşi gen cu cele care fac obiectul cercetărilor în prezenta cauză a existat, de asemenea, la momentul arestării anterioare *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 1205/2005, în C.P.J.P. 2005, p. 77-79).*

- legiuitorul a prevăzut în art. 243 NCPP ***cerinţe suplimentare*** ce trebuie satisfăcute pentru *arestarea **minorului** care are vârsta între 14 şi 18 ani*;

- instanţa de judecată nu poate dispune arestarea minorului *cu vârsta între 14 şi 18 ani* decât dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalităţii şi dezvoltării acestuia nu sunt disproporţionate faţă de scopul urmărit prin luarea măsurii; astfel, NCPP impune o analiză atentă a condiţiei necesităţii şi proporţionalităţii măsurii preventive cu scopul urmărit, relevând caracterul de excepţie al privării de libertate în cazul infractorilor minori; din această perspectivă regimul măsurilor preventive aplicabile minorului în NCPP este corelativ regimului sancţionator al infractorului minor prevăzut de NCP potrivit căruia, măsurile educative privative de libertate se dispun numai în mod excepţional în cazurile şi condiţiile prevăzute de lege;

- durata măsurii arestării preventive a minorului este aceeaşi ca şi în cazul inculpatului major;

- când s-a dispus arestarea preventivă a unui inculpat minor este obligatoriu să fie încunoştinţat reprezentantul legal al acestuia sau, după caz, persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul;

- art. 399 alin. (10) NCPP prevede posibilitatea instanţei ca după pronunţarea hotărârii, până la sesizarea instanţei de apel, să poată dispune, prin încheiere, la cerere sau din oficiu, luarea măsurii arestării preventive cu privire la inculpatul condamnat, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de NCPP (de pildă, când după condamnarea în primă instanţă, inculpatul trece la represalii împotriva martorilor care au dat declaraţiile ce au servit drept temei al condamnării şi totodată face demersuri în vederea părăsirii teritoriului ţării pentru a se sustrage de la o eventuală executare a pedepsei).

§2. Prelungirea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale

- în cazul în care temeiurile care au determinat arestarea iniţială impun în continuare privarea de libertate sau există temeiuri noi care să justifice privarea de libertate, procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate formula *propunere de prelungire* a arestării preventive, înainte de expirarea duratei privării de libertate dispuse anterior în cauză;

- în ipoteza în care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive pentru mai multe infracţiuni, iar, ulterior, procurorul a dispus trimiterea în judecată numai pentru o parte dintre acestea şi disjungerea cauzei cu privire la celelalte infracţiuni şi constituirea unui nou dosar de urmărire penală, se poate formula o propunere de prelungire a arestării preventive a inculpatului pentru infracţiunile rămase în faza de urmărire penală dacă temeiurile de fapt şi de drept reţinute la luarea măsurii se menţin şi impun în continuare, cu respectarea exigenţei de proporţionalitate, privarea de libertate;

- *propunerea de prelungire a arestării preventive* se înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea;

Procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate cere Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie să desemneze o instanţă egală în grad cu cea căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul. Admiterea cererii şi desemnarea unei instanţe egale în grad cu cea căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă nu operează, prin urmare, anterior emiterii rechizitoriului. În consecinţă, competenţa de a soluţiona propunerea de prelungire a duratei arestării în cursul urmăririi penale aparţine judecătorului din cadrul instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond sau instanţei corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea faptei prevăzute de legea penală ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau suprave-

ghează urmărirea penală, chiar dacă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a desemnat o instanţă egală în grad cu cea căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 4189/23.11.2010, B.J. 2010, p. 600).*

- dacă arestarea preventivă a fost dispusă iniţial de către un judecător de drepturi şi libertăţi de la o instanţă inferioară celei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, prelungirea acestei măsuri se poate dispune numai de un judecător de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă în momentul soluţionării propunerii de prelungire sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea; în acest caz este absolut necesar ca la momentul dispunerii luării măsurii arestării preventive judecătorul de drepturi şi libertăţi care a luat măsura să fi fost competent să soluţioneze propunerea, însă, ulterior, fie ca urmare a schimbării încadrării juridice, fie a intervenţiei unei legi noi, competenţa să aparţină instanţei ierarhic superioare [de exemplu, în cazul în care procurorul dispune schimbarea încadrării juridice, iar în raport de noua încadrare juridică competenţa ar aparţine judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară celei care a dispus luarea măsurii (*exempli gratia*, din vătămare corporală în tentativă la omor sau din proxenetism în trafic de persoane), propunerea de prelungire a arestării preventive se va soluţiona de acesta]; tot astfel, dacă luarea şi prelungirea măsurii arestării preventive a fost dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la o instanţă inferioară celei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, iar schimbarea încadrării juridice sau intervenţia legii noi are loc după ce în cauză se dispusese deja prelungirea măsurii arestării preventive, următoarea propunere de prelungire a măsurii preventive va fi soluţionată de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă la momentul formulării propunerii; dacă *ab initio* măsura arestării preventive a fost luată/prelungită un judecător necompetent, măsura fiind nelegală, se impune revocarea acesteia, neputându-se dispune prelungirea privării de libertate prin formularea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive la judecătorul de drepturi şi libertăţi competent;

- când, în aceeaşi cauză, se găsesc mai mulţi inculpaţi arestaţi pentru care durata arestării preventive expiră la date diferite, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi şi libertăţi cu propunerea de prelungire a arestării preventive pentru toţi inculpaţii;

- procurorul are obligaţia înaintării dosarului la instanţă, împreună cu propunerea de prelungire a arestării preventive, *cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive* (*termen de recomandare*); nerespectarea acestui termen, nu atrage nulitatea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive, însă judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să asigure avocatului inculpatului posibilitatea pregătirii unei apărări concrete şi efective în vederea dezbaterii propunerii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi fixează termen pentru soluţionarea propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea măsurii; ziua şi ora stabilite se comunică procurorului, care are obligaţia de a asigura prezenţa în faţa judecă-

torului de drepturi şi libertăţi a inculpatului arestat preventiv. Avocatul inculpatului este încunoştinţat şi i se acordă, *la cerere*, posibilitatea de a studia dosarul cauzei;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de prelungire a arestării preventive, fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii;

Avocatul nu poate asista sau reprezenta părţi cu interese contrare în aceeaşi cauză sau în cauze conexe şi nu poate pleda împotriva părţii care l-a consultat mai înainte în legătură cu aspectele litigioase concrete ale pricinii. Dispoziţiile art. 46 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 nu sunt incidente, în cazul în care avocatul ales al inculpatului în procedura prelungirii duratei arestării preventive în cursul urmăririi penale a acordat asistenţă juridică unui coinculpat în procedura arestării preventive, inculpaţii au interese comune, apărarea unuia dintre inculpaţi nu urmăreşte învinuirea coinculpatului, iar pledoaria avocatului nu a fost formulată împotriva coinculpatului care îl consultase anterior, ci împotriva propunerii procurorului de prelungire a arestării preventive *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 3440/02.10.2010, B.J. 2010, p. 630).*

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecător şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul necesar pentru pregătirea apărării;

- propunerea de prelungire a arestării se soluţionează *în camera de consiliu, de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*, indiferent de natura infracţiunii, în prezenţa inculpatului a cărui asistenţă juridică este obligatorie şi cu participarea procurorului;

- în cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital şi din cauza stării sănătăţii nu poate fi adus în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sau când, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, propunerea va fi examinată în lipsa inculpatului, dar numai în prezenţa avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- soluţionarea propunerii de prelungire a arestării preventive în şedinţă publică poate atrage nulitatea relativă a încheierii numai dacă s-a adus inculpatului o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea acelui act; nulitatea absolută, derivând din încălcarea dispoziţiilor privitoare la publicitatea şedinţei, ce nu poate fi înlăturată în nici un mod, se referă numai la situaţia în care legea prevede judecata în şedinţă publică şi se judecă fără publicitate, iar nu la cazurile când, dimpotrivă, legea prevede soluţionarea cauzei fără publicitate şi se soluţionează în şedinţă publică;

Soluţionarea propunerii de prelungire a arestării preventive în şedinţă publică, iar nu în camera de consiliu nu atrage nulitatea absolută a hotărârii, întrucât aceste dispoziţii sancţionează cu nulitatea absolută numai nerespectarea dispoziţiilor referitoare la publicitatea şedinţei de judecată. Nerespectarea dispoziţiilor privitoare la soluţionarea în şedinţă nepublică a cererii de prelungire a măsurii arestării preventive este sancţionată cu nulitatea relativă care poate

duce la anularea hotărârii numai dacă se constată existenţa unei vătămări, ce nu ar putea fi înlăturată decât prin desfiinţarea actului. În cauză, nu a fost evidenţiată nicio vătămare sau păgubire a vreunui drept sau interes legitim al inculpaţilor prin publicitatea dezbaterilor şi nici din lucrările dosarului nu rezultă aceasta, astfel încât una din condiţiile esenţiale ale anulării actului de procedură nu este îndeplinită şi, prin urmare, nu este îndeplinită nici condiţia subsecventă privind necesitatea desfiinţării actului. Ca urmare, nulitatea hotărârii pronunţate în cauză nu poate fi constatată de instanţă, lipsind condiţia esenţială, de existenţă a unei vătămări procesuale în drepturile inculpaţilor *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 3440/02.10.2010, B.J. 2010, p. 630).*

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat propunerea de luare a măsurii arestării preventive nu este incompatibil să participe la soluţionarea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive; tot astfel, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat o propunere de prelungire a măsurii arestării preventive poate participa la soluţionarea unei alte propuneri de prelungire a arestării preventive;

- *spre deosebire de vechiul Cod, NCPP prevede obligativitatea ascultării inculpatului şi în cadrul procedurii de prelungire a măsurii arestării preventive; inculpatul este ascultat de judecătorul de drepturi şi libertăţi asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestării preventive, în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu;*

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de prelungire a arestării preventive formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Procedurilor judiciare iniţiate de Ministerul Public privind menţinerea sau prelungirea arestării preventive le sunt aplicabile garanţiile instituite de art. 5 §4, Curtea statuând că este de o relevanţă redusă faptul că instanţa naţională este chemată să soluţioneze o cerere de prelungire sau de menţinere formulată de către Ministerul Public sau o cerere de eliberare formulată de către inculpat *(CEDO, hotărârea din 25 octombrie 2007, în cauza Lebedev c. Rusiei, parag. 72).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Din documentele puse la dispoziţie de către Guvern, Curtea a reţinut că avocaţii inculpaţilor nu au avut acces la dosarul cauzei, nici în faţa primei instanţe şi nici în faţa instanţei recurs, cererile avocaţilor de amânare pentru a lua la cunoştinţă de actele din dosar fiind respinse. Mai mult, dosarul de urmărire penală nu a fost adus în sala de judecată la instanţa de fond, ci numai la instanţa de recurs. Prin urmare a existat o încălcare a art. 5 parag. 4 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 1 decembrie 2009, în cauza Irinel Popa şi alţii c. României).*

La cererea de prelungire a arestării preventive formulată de către Ministerul Public erau ataşate un număr de documente care au fost făcute publice şi inculpatului. După şedinţa de judecată, înainte de a se retrage pentru a delibera, preşedintele completului de judecată a solicitat întreg dosarul de urmărire penală, la care inculpatul nu a avut acces. Curtea a arătat că, indiferent dacă judecătorul a avut în vedere numai materiale prezentate şi inculpatului sau şi cele care nu au fost prezentate, modul în care preşedintele de complet a procedat este în sine suficient pentru a concluziona că inculpatul a fost privat de posibilitatea efectivă de a formula apărări faţă de cererea Ministerului Public, ceea ce a dus la încălcarea art. 5 parag. 4 *(CEDO, hotărârea din 26 iunie 2012, în cauza Piruzyan c. Armeniei, parag. 117-118).*

- judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea duratei acesteia, putând dispune, *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu,* una dintre următoarele ***soluţii:***

(i) admiterea propunerii procurorului şi prelungirea măsurii arestării preventive pe o durată de cel mult 30 de zile, verificând în acelaşi timp ca durata totală a privării de libertate în cursul urmăririi penale să nu depăşească *un termen rezonabil* şi, în orice caz, nu mai mult de *180 de zile* (inclusiv în situaţia în care inculpaţii sunt minori cu vârsta cuprinsă între 14 şi 18 ani);

- prelungirea măsurii arestării preventive se poate dispune dacă temeiurile care au determinat arestarea iniţială impun în continuare privarea de libertate sau există temeiuri noi care să justifice privarea de libertate; astfel, trebuie motivată în concret existenţa unor suspiciuni rezonabile cu privire la săvârşirea infracţiunii pentru care se efectuează urmărirea penală, existenţa, la momentul dispunerii soluţiei, a vreunui caz prevăzut de art. 223 alin. (1) sau (2) NCPP, caracterul necesar şi proporţional al prelungirii măsurii privative de libertate cu scopurile urmărite (asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal, împiedicarea sustragerii inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei etc.); judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să evidenţieze motive relevante şi suficiente faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi poate acorda în cursul urmăririi penale şi alte prelungiri, fiecare neputând depăşi 30 de zile, însă trebuie să aibă în vedere ca prin măsura dispusă *să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestării preventive* prin raportare la jurisprudenţa Curţii Europene[1];

- durata privării de libertate dispusă prin măsura arestului la domiciliu nu se ia în considerare pentru calculul duratei maxime a măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale;

---

[1] De pildă, instanţa europeană a arătat că persistenţa motivelor plauzibile cu privire la săvârşirea unei infracţiuni nu mai este suficientă după o anumită perioadă de timp, trebuind relevată fie existenţa pericolului de fugă, fie existenţa riscului săvârşirii unor noi infracţiuni, fie protejarea ordinii publice, fie protejarea modului în care a fost instrumentat cazul de către autorităţi (complexitate, desesizări, perioadele de stagnare ale anchetei).

- începând cu 1 februarie 2014 judecătorul de drepturi şi libertăţi este obligat să aibă în vedere dacă atât dispoziţiile vechiului C.pen., cât şi cele ale NCP prevăd o limită de pedeapsă care să fie de cel puţin 5 ani. Altfel spus, legalitatea arestării preventive trebuie să fie verificată şi prin raportare la legea penală mai favorabilă care poate fi aplicată inculpatului, măsura arestării preventive dispusă în considerarea stării de pericol pentru ordinea publică neputând fi prelungită dacă NCP prevede o pedeapsă inferioară cuantumului de 5 ani închisoare.

În analiza pe care o reclamă dispoziţiile privitoare la prelungirea arestului preventiv, judecătorul este chemat să verifice exclusiv dacă temeiurile care au determinat arestarea iniţială impun în continuare privarea de libertate sau dacă s-au ivit temeiuri noi care să justifice aceasta. Rezultă, aşadar, că în aplicarea dispoziţiilor legale enunţate, instanţa nu este în drept să statueze în fond asupra temeiniciei acuzaţiilor, o asemenea examinare efectuându-se numai în baza sesizării prin rechizitoriu. Prin urmare, valabilitatea continuării detenţiei nu este condiţionată de existenţa unor probe certe de vinovăţie, aşa cum se susţine de către apărare, fiind suficient să se constate persistenţa suspiciunilor rezonabile că persoana arestată a comis o infracţiune şi că restrângerea libertăţii individuale serveşte pe mai departe unei necesităţi reale de interes public. În speţă, analizând temeiurile care au stat la baza luării măsurii arestării preventive faţă de recurenţii-inculpaţi, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că acestea se menţin şi justifică în continuare privarea de libertate, aşa cum în mod întemeiat a apreciat şi judecătorul primei instanţe. Se reţine în acest sens că ancheta penală ce se efectuează în cauză are ca scop obţinerea tuturor probelor disponibile privind incidentul petrecut în Penitenciarul Galaţi în noaptea de 3/4 iunie 2010 şi din care a rezultat decesul persoanei private de libertate S.C., în vârstă de 35 ani. Activităţile de urmărire penală efectuate în cursul anchetei au stabilit că moartea deţinutului nu a intervenit din cauze naturale, existând puternice suspiciuni de rele tratamente aplicate victimei din partea angajaţilor penitenciarului. Pe baza declaraţiilor martorilor S.M., M.V., T.L. şi T.A. – colegii de celulă ai victimei – coroborate cu evidenţele locului de deţinere privitoare la persoanele care asiguraseră efectuarea serviciului de pază în perioada ce interesează, precum şi imaginile surprinse de camerele video amplasate pe secţia Penitenciarului Galaţi au fost identificaţi inculpaţii şi coacuzaţii G.C., B.P. şi M.V. ca fiind agenţii statului implicaţi în evenimente. Deşi ambii inculpaţi au susţinut că nu pot fi consideraţi participanţi la agresiunea comisă, martorii menţionaţi au descris acţiunile şi actele de violenţă exercitate de aceştia asupra victimei, iar imaginile surprinse de camerele video confirmă prezenţa inculpaţilor la faţa locului şi participarea lor activă la imobilizarea şi lovirea victimei. Dacă inculpaţii au gestionat corespunzător situaţia creată de comportamentul violent al victimei şi dacă uzul de forţă era absolut necesar în circumstanţele cazului ori dacă incidentul putea fi evitat printr-o examinare medicală corespunzătoare a victimei la introducerea sa în penitenciar şi stabilirea unui tratament adecvat afecţiunilor pe care le prezenta, atitudinea manifestată pe întreg parcursul zilei ce a premers evenimentelor în cauză sugerând simptomele alcoolismului cronic, constituie elemente asupra cărora trebuie să răspundă ancheta penală, aflată în curs de desfăşurare la organele de urmărire penală. Tot

astfel, procurorul este chemat să stabilească şi dacă traumatismul toraco-abdominal care a constituit cauza sigură şi directă a decesului a fost produs prin activităţile desfăşurate în comun de participanţii la evenimente ori numai de către unii dintre aceştia, iar într-o atare ipoteză, măsura în care toţi participanţii pot fi consideraţi răspunzători de săvârşirea aceleiaşi infracţiunii – uciderea victimei. Dar toate aceste împrejurări interesează rezolvarea pe fond a acţiunii penale, neavând o semnificaţie distinctă în procedura de faţă, unde limitele judecăţii sunt circumscrise verificării subzistenţei temeiurilor avute în vedere la luarea măsurii restrictive de libertate. Din această perspectivă se constată că în speţă există suficiente elemente de fapt care justifică presupunerea rezonabilă că inculpaţii au participat la săvârşirea agresiunii comise asupra deţinutului decedat şi că raţiuni ce ţin de menţinerea încrederii publicului în respectarea de către autorităţi a ordinii de drept şi dezacordul împotriva oricăror forme de abuz faţă de cei aflaţi în custodia şi supravegherea autorităţilor statului reclamă continuarea anchetei cu inculpaţii în stare de arest. Natura şi gravitatea deosebită a acuzaţiilor aduse inculpaţilor, modalitatea concretă în care se prezumă a fi intervenit decesul victimei, tipul şi severitatea violenţelor exercitate şi intervalul de timp în care în care s-ar fi desfăşurat agresiunea demonstrează pericolul pentru ordinea publică rezultat din sentimentul de nesiguranţă produs în rândul opiniei publice şi, în special, a colectivităţilor din penitenciare, prin faptul că autorităţile statului nu reacţionează ferm împotriva acelora care, prin statutul deţinut, aveau tocmai ca principală obligaţie protejarea dreptului la viaţă al persoanelor aflate în custodia statului. Timpul scurs de la data săvârşirii presupuselor infracţiuni, de aproximativ 3 luni, nu a estompat riscul de tulburare a ordinii publice, gravitatea deosebită a faptelor şi reacţia publicului constituind temeiuri suficiente pentru refuzul de eliberare din detenţie şi în jurisprudenţa în materie a Curţii Europene a Drepturilor Omului. Sub un alt aspect, se apreciază că desfăşurarea anchetei în stadiul actual cu inculpaţii în stare de libertate, în contextul în care urmează a se efectua confruntări între coacuzaţi şi principalii martori oculari – colegii de celulă ai victimei decedate, ar putea aduce grave prejudicii bunei administrări a justiţiei, existând riscul ca martorii aflaţi în continuare în penitenciar să se simtă descurajaţi în efortul de a formula declaraţii complete în cauză, interpretând eliberarea inculpaţilor ca o posibilă disculpare şi minimalizare a evenimentelor petrecute în noaptea incidentului. În considerarea acestor motive, legate de necesitatea prezervării ordinii publice şi desfăşurarea în condiţii adecvate a cercetărilor iniţiate de organele de urmărire penală, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că restrângerea libertăţii individuale a recurenţilor-inculpaţi este justificată în circumstanţele cazului, împrejurările invocate în favoare, referitoare la situaţia personală a inculpaţilor şi buna conduită avută înainte de formularea acuzaţiilor fiind lipsite de relevanţă şi, totodată, insuficiente pentru a determina luarea unor măsuri mai puţin severe împotriva acestora *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 3440/02.10.2010, B.J. 2010, p. 630).*

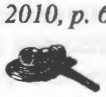

La acest moment procesual judecătorul apreciază că temeiurile care au determinat arestarea iniţială subzistă, constatându-se că există indicii temeinice din care rezultă că inculpaţii au participat la săvârşirea faptelor pentru care sunt

cercetaţi, pedeapsa prevăzută de lege este mai mare de 4 ani închisoare şi apreciindu-se că există probe certe că lăsarea în libertate a inculpaţilor prezintă un pericol concret pentru ordinea publică, ţinându-se cont de natura infracţiunilor şi gravitatea acestora, împrejurările şi modul de comitere a acestora, într-un un veritabil grup infracţional, practic o reţea bine organizată, prin intermediul căreia reperau şi recrutau persoane de sex bărbătesc, în mare parte minori, dintre persoanele care se confruntau cu dificultăţi financiare sau persoanele care au o anumită orientare sexuală, exploatând slăbiciunile acestora dar şi naivitatea, inocenţa, lipsa de discernământ specifică persoanelor minore şi poate pornirile de natură sexuală, astfel încât să-şi asigure din exploatarea acestor persoane atât resurse financiare sau alte foloase, cât şi satisfacerea unor nevoi de natură fiziologică/sexuală. Asupra unor minori aflaţi în situaţii familiale deosebite, proveniţi din familii dezbinate şi deci lipsiţi de ocrotire părintească, lipsiţi de ajutor şi de resurse financiare, unii dintre aceştia trăind prin gări etc., profitându-se de situaţia dificilă a acestora, tocmai în scopul determinării lor să accepte, chiar împotriva orientării lor sexuale, să întreţină relaţii sexuale de natura celor descrise anterior, ceea ce constituie veritabile abuzuri sexuale întrucât victimele sunt cooptate la practicarea de activităţi necorespunzătoare vârstei şi dezvoltării lor psiho-sexuale, ele nefiind în măsură să le înţeleagă deplin valenţele, consecinţele, dar şi riscurile la care se supun, în sensul că pot conduce la depresii, dezordini mentale, stima scăzută de sine (dovada fiind faptul că majoritatea prostituaţilor minori ofereau anumite servicii de natură sexuală ce cu greu pot fi înţelese şi acceptate de către o persoană raţională), probleme şcolare şi probleme de comportament care pot să includă abuzul de substanţe dăunătoare, anxietate, înclinaţii deviante (majoritatea minorilor în cauză deja le manifestă), traume psihologice cu o mare întindere în timp, toate cu influenţe negative asupra dezvoltării ulterioare, iar în final conduc la formarea unui adult ce va păstra un comportament alterat, distructiv, autodistructiv şi antisocial. În acelaşi sens se reţine că acţiunile inculpaţilor conturează un adevărat „modus operandi", o specializare infracţională, iar oferirea în schimbul „serviciilor" a unor sume mici de bani persoanelor care se prostituau le determina implicit pe acestea să revină pentru repetarea favorurilor sexuale, în timp ce proxeneţii primeau sume considerabil mai mari decât persoanele ce se prostituau. Astfel, inculpaţii acţionau permanent şi sistematic pentru lărgirea cercului persoanelor implicate în aceste activităţi ilicite, încurajând şi promovând în acest fel obţinerea în mod ilicit a resurselor materiale. Toate aceste aspecte relevă un potenţial criminogen ridicat, dar şi periculozitate socială sporită. În raport de toate aceste considerente de fapt şi temeiuri de drept, judecătorul apreciază că nicio altă măsură preventivă – restrictivă de libertate, nu ar fi suficientă în cauză, la acest moment procesual. Sintetizând, se apreciază că temeiurile care au determinat arestarea inculpaţilor impun în continuare privarea de libertate a acestora, subzistând indiciile temeinice din care rezultă presupunerea rezonabilă că inculpaţii au participat la săvârşirea infracţiunilor pentru care sunt cercetaţi, cât şi temerea că, dacă ar fi lăsaţi în libertate ar putea pune în pericol ordinea publică, dată fiind periculozitatea socială ridicată a faptelor ce fac obiectul urmării penale. Pe de altă parte, prelungirea măsurii se impune în condiţiile în care urmărirea penală nu este terminată, fiind necesară efectuarea altor acte de urmărire penală, astfel

încât privarea de libertate a inculpaţilor este de natură a contribui esenţial la buna înfăptuire a actului de justiţie şi la aflarea adevărului în cauză, cu atât mai mult cu cât în cauză nu s-a mai acordat nicio altă prelungire a duratei măsurii arestării preventive *(Trib. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea din 22 iulie 2011, nepublicată).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Persistenţa suspiciunii rezonabile că persoana arestată a comis o infracţiune este o condiţie *sine qua non* pentru legalitatea arestării prelungite, însă după un interval de timp aceasta nu mai este suficientă. În astfel de cazuri, Curtea trebuie să stabilească dacă celelalte justificări oferite de autorităţile judiciare au justificat în continuare privarea de libertate. În cazul în care aceste justificări sunt „relevante" şi „suficiente", Curtea trebuie de asemenea să stabilească dacă autorităţile naţionale competente au demonstrat o „diligenţă specială" în desfăşurarea procedurilor. În prezenta cauză, arestarea preventivă a reclamantului a durat de la 7 aprilie până la 18 octombrie 2005, ajungând astfel la un total de 6 luni şi 11 zile. Având în vedere natura complexă a cazului, respectiva durată nu pare *per se* a fi excesivă. Cu toate acestea, Curtea trebuie să verifice dacă instanţele naţionale au prezentat „motive relevante şi suficiente" ca să justifice arestarea preventivă a reclamantului pe întreaga durată. În această privinţă, Curtea constată că arestarea preventivă a reclamantului a fost supravegheată de autorităţile judiciare competente la intervalele prevăzute de lege. Deciziile privind dispunerea şi prelungirea arestării preventive s-au bazat pe mai multe motive. În primul rând, autorităţile naţionale s-au bazat pe suspiciunea rezonabilă că reclamantul a săvârşit infracţiunile de care a fost ulterior învinuit. În continuare, autorităţile naţionale s-au bazat pe faptul că reclamantul a încercat să falsifice dovezile după începerea urmăririi penale. În lumina propriilor declaraţii ale reclamantului către organele de anchetă, Curtea acceptă faptul că instanţele interne au avut motive suficiente pentru a crede că exista un risc real sau concret că, în caz de punere în libertate, reclamantul ar încerca din nou să falsifice dovezile sau ar putea face presiuni asupra martorilor. Curtea reţine, de asemenea, celelalte motive invocate de autorităţile naţionale care luate împreună par să constituie motive valide pentru a justifica arestarea preventivă a reclamantului. Deşi unele dintre deciziile pentru prelungirea arestării preventive au reiterat motivarea din deciziile anterioare, Curtea ţine cont şi de faptul că toate aceste decizii au fost luate într-un interval de timp destul de scurt, de 6 luni. Nu se poate considera că motivarea iniţială şi-a pierdut relevanţa în acest interval. Mai mult, Curtea este mulţumită de faptul că instanţele interne, în deciziile de revizuire a necesităţii prelungirii arestării reclamantului, nu s-au bazat pe motive stereotipe. Deciziile în cauză detaliază suspiciunile la adresa fiecăruia dintre acuzaţi cu privire la infracţiunile prezumtiv săvârşite, inclusiv tentativele de falsificare a dovezilor, şi fac trimitere la dovezile pe care se bazează suspiciunile respective. Considerentele de mai sus sunt suficiente pentru concluzia Curţii că motivele oferite pentru arestarea preventivă a reclamantului erau „relevante" şi „suficiente" pentru a justifica ţinerea acestuia în arest în perioada în cauză. Prin urmare, rămâne de stabilit dacă autorităţile naţionale au demonstrat o „diligenţă specială" în desfăşurarea procedurilor. În această privinţă, Curtea observă că ancheta era destul de complexă, având în vedere caracterul infracţiunilor,

numărul de persoane acuzate, procedurile probatorii ample şi aplicarea unor măsuri speciale necesare în cazurile de crimă organizată. De asemenea, reiese că ancheta a devenit mai complexă pe măsură ce se desfăşura, demonstrând implicarea în activităţile infracţionale a multor alte persoane, necesitând aşadar interogarea suplimentară a unor noi persoane acuzate, confruntări între inculpaţi, colectarea de informaţii financiare suplimentare de la toate societăţile private care au livrat bunurile în litigiu. În aceste împrejurări, Curtea constată că autorităţile au acţionat cu diligenţa necesară în instrumentarea cazului. Astfel, rechizitoriul a fost întocmit în termen de 4 luni de la data arestării reclamantului, iar după ce cauza a fost repartizată tribunalului, termenele s-au desfăşurat la intervale rezonabile. Prin urmare, Curtea concluzionează că autorităţile naţionale au dat dovadă de diligenţă în desfăşurarea procedurilor. Rezultă că, în circumstanţele prezentei cauze, autorităţile nu au omis să ofere o justificare suficientă şi relevantă pentru prelungirea arestării reclamantului şi să instrumenteze cauza cu diligenţă *(CEDO, decizia din 18 ianuarie 2011, în cauza Erimescu c. României, parag. 27-34).*

Curtea ia act de faptul că, în speţă, instanţele naţionale au prelungit periodic arestarea preventivă a reclamantului. Cu toate acestea, justificarea prelungirii arestării preventive nu se raporta la situaţia concretă a persoanei în cauză, vizând în mod general toate persoanele anchetate în cadrul procedurii. Or, deşi este conştientă de complexitatea unui anchete care se referă la un număr mare de inculpaţi, Curtea nu poate considera că o motivare globală pentru toţi inculpaţii aflaţi în detenţie ar putea îndeplini cerinţele art. 5 parag. 3 din Convenţie dincolo de perioada iniţială a detenţiei . Mai specific, aceasta observă că, deşi au făcut uneori referire la posibilitatea de a influenţa martorii sau la tentative de a fugi din ţară, instanţele naţionale nu au numit inculpaţii în cauză. Or, nimic din dosar nu permite să se constate că o asemenea motivare din partea instanţelor naţionale a fost generată de comportamentul reclamantului *(CEDO, decizia din 6 iulie 2010, în cauza Erimescu c. României, parag. 43).*

(ii) respingerea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive ca neîntemeiată;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi, dacă apreciază că nu sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege pentru prelungirea arestării preventive a inculpatului, respinge, prin încheiere motivată, propunerea procurorului, dispunând punerea în libertate a inculpatului la expirarea duratei acesteia, dacă nu este arestat în altă cauză.

(iii) respingerea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive şi înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune, dacă se constată că arestarea preventivă nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 218 NCPP, respectiv art. 211 NCPP sau art. 216 NCPP.

- potrivit NCPP judecătorul sesizat cu o propunere de prelungire a arestării preventive poate analiza cererea persoanei private de libertate sau a procurorului de a dispune înlocuirea măsurii arestării preventive şi să dispună în consecinţă;

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive se poate face ***contestaţie în termen de 48 de ore de la pronunţare*** pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare; se remarcă astfel că NCPP a înlocuit calea de atac a recursului cu cea a contestaţiei în materia măsurilor preventive şi a prevăzut obligaţia judecătorului de drepturi şi libertăţi de a comunica încheierea procurorului care a lipsit de la pronunţare*;

- dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă nu este atacată cu contestaţie, acesta *restituie dosarul procurorului* în termen de 48 de ore de la expirarea termenului de contestaţie;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare;

- contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive se soluţionează de un complet compus din doi judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus prelungirea măsurii arestării preventive, *dispoziţiile din această încheiere fiind executorii de la momentul pronunţării*; va fi însă suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus înlocuirea măsurii arestării preventive cu *măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune după respingerea propunerii* de prelungire a măsurii arestării preventive;

- *contestaţia formulată de inculpat se soluţionează în termen de 5 zile de la înregistrare; spre deosebire de vechiul Cod, NCPP nu mai cuprinde o dispoziţie care să se stipuleze necesitatea soluţionării căii de atac declarate de inculpatul faţă de care s-a dispus prelungirea măsurii arestării preventive înainte de expirarea duratei arestării preventive dispuse anterior încheierii atacate;* astfel, soluţionarea contestaţiei declarate de inculpat după expirarea duratei arestării preventive dispuse anterior încheierii atacate nu atrage nici nulitatea hotărârii pronunţate de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă prin care s-a dispus prelungirea măsurii arestării preventive, nici încetarea de drept a măsurii arestării preventive, şi nici respingerea/admiterea contestaţiei, NCPP neprevăzând nici explicit şi nici implicit astfel de soluţii; în acest caz încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă se bucură de o prezumţie de legalitate şi temeinicie, iar cel mai eficient

remediu pentru persoana privată de libertate este soluţionarea contestaţiei prin care aceasta critică legalitatea sau temeinicia încheierii prin care s-a dispus prelungirea arestării preventive;

- *contestaţia formulată de procuror* împotriva încheierii prin care s-a dispus respingerea propunerii de prelungire a arestării preventive se soluţionează înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior; în cazul în care contestaţia nu este soluţionată în acest termen, măsura arestării preventive *va înceta de drept* şi pe cale de consecinţă se va dispune respingerea contestaţiei întrucât nu se mai poate dispune prelungirea măsurii arestării preventive care nu mai este în fiinţă, încetând de drept;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta nu poate fi adus în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate;

- în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu*, putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii prelungire a arestării preventive, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus prelungirea arestării preventive a inculpatului;

2. admiterea contestaţiei şi dispunerea prelungirii arestării preventive a inculpatului dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a respins propunerea de prelungire a arestării preventiv;

3. admiterea, în parte, a contestaţiei şi dispunerea prelungirii arestării preventive pe o altă durată decât cea pentru care s-a dispus prelungirea de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă;

4. admiterea contestaţiei, *respingerea* propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive *şi înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune* în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus prelungirea arestării preventive a inculpatului; totodată, se va dispune punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

5. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

6. ia act de retragerea contestaţiei.

§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest în camera preliminară

- când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului în stare de arest preventiv, rechizitoriul, împreună cu dosarul cauzei, se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanţa competentă, cu cel puţin 5 zile (*termen de recomandare*) înainte de expirarea duratei acesteia pentru a proceda la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive;

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului arestat, cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri, pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară trebuie să procedeze din oficiu *în termen de 3 zile de la primirea dosarului la verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest preventiv*, înainte de expirarea duratei arestării preventive; judecătorul de cameră preliminară trebuie să manifeste o diligenţă specială în scopul verificării de îndată a legalităţii măsurii arestării preventive în vederea evitării încetării de drept a acesteia (de pildă, în ipoteza în care după trimiterea în judecată durata arestării preventive luată/prelungită în cursul urmăririi penale urmează să expire în următoarele 5 zile, iar judecătorul de cameră preliminară fixează termen pentru analiza legalităţii stării de arest în a treia zi de la primirea dosarului şi dispune revocarea/înlocuirea arestării preventive, termenul de formulare a contestaţiei fiind de 48 de ore de la pronunţare/comunicare, există riscul ca măsura preventivă să înceteze de drept înainte de rămânerea definitivă a încheierii prin care a fost soluţionată contestaţia);

- rechizitoriul procurorului poate cuprinde şi propunerea de menţinere a măsurii arestării preventive;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest va fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- înainte de verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive judecătorul de cameră preliminară trebuie să analizeze dacă nu a fost depăşită durata maximală a arestării preventive în cursul urmăririi penale (180 de zile) pentru că în acest caz starea de arest a încetat de drept şi se impune eliberarea de îndată a inculpatului arestat;

- judecătorul de cameră preliminară analizează legalitatea şi temeinicia arestării preventive în *camera de consiliu*[1], fără citarea părţilor, dar în prezenţa inculpatului asistat de avocatul ales sau din oficiu şi a procurorului;

---

[1] Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive de judecătorul de cameră preliminară la primirea dosarului, în şedinţă publică, iar nu în camera de consiliu poate atrage nulitatea relativă a încheierii pronunţate numai dacă inculpatului i s-a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului.

- în cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital şi din cauza stării sănătăţii nu poate fi adus în faţa judecătorului de cameră preliminară sau când, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, analiza legalităţii şi temeiniciei stării de arest se va face *în lipsa inculpatului*, dar numai în prezenţa avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- ascultarea inculpatului arestat nu este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii stării de arest a inculpatului, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare judecătorul de cameră preliminară poate pronunţa, *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu*, una dintre următoarele *soluţii*:

(i) menţinerea stării de arest, când judecătorul de cameră preliminară stabileşte că temeiurile care au determinat arestarea se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea privării de libertate sau că există temeiuri noi care justifică privarea de libertate, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal în faza de judecată; judecătorul trebuie să evidenţieze motive relevante şi suficiente faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului; *este, totodată, necesar să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestării preventive*;

- judecătorul nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura arestării preventive, aceasta neputând dura, însă, mai mult de 30 de zile; având în vedere că pe parcursul camerei preliminare nu sunt stabilite termene de judecată, judecătorul de cameră preliminară poate stabili un termen pentru următoarea verificare a legalităţii arestării preventive.

(ii) revocarea arestării preventive, în situaţia în care judecătorul de cameră preliminară constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice, ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

- judecătorul de cameră preliminară dispune, totodată, şi punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(iii) înlocuirea măsurii arestării preventive cu arestul la domiciliu, controlul judiciar, sau controlul judiciar pe cauţiune, dacă judecătorul de cameră preliminară constată în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului că temeiurile arestării iniţiale s-au schimbat sau că, deşi există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit infracţiunea de care este acuzat, menţinerea măsurii arestării preventive nu mai este necesară faţă de scopurile urmărite prin privarea de libertate sau că măsura preventivă nu este proporţională cu scopurile urmărite ori a fost depăşit termenul rezonabil al arestării preventive;

(iv) încetarea de drept a măsurii arestării preventive, în cazul în care, până la momentul pronunţării judecătorului de cameră preliminară asupra legalităţii şi temeiniciei stării de arest, s-a împlinit termenul pentru care măsura preventivă fusese anterior dispusă sau dacă a fost depăşită durata maximă de 180 de zile a arestării în cursul urmăririi penale.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de cameră preliminară trebuie comunicată inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra arestării preventive se poate face ***contestaţie în termen de 48 de ore de la pronunţare***, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare, pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la* pronunţare;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arestare preventivă se soluţionează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii arestării preventive, respectiv încetarea de drept a măsurii arestării preventive, *dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării; va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care s-a dispus* revocarea măsurii arestării preventive, sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- contestaţia formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune se soluţionează înainte de expirarea duratei măsurii arestării preventive (luate sau prelungire în cursul urmăririi penale);

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta, din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în faţa judecătorului de cameră preliminară care soluţionează contestaţia;

- în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

2. admiterea contestaţiei şi menţinerea stării de arest în cazul în care judecătorul de cameră preliminară din prima instanţă a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

3. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul dispunerii menţinerii măsurii arestării preventive de către judecătorul de cameră preliminară care, anterior, în cursul urmăririi penale, a dispus luarea sau prelungirea măsurii arestării în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi sau care a încuviinţat în cursul urmăririi penale un procedeu probator în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi);

4. respingerea contestaţiei ca nefondată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

- potrivit art. 343 NCPP durata procedurii în camera preliminară este de cel mult 60 de zile de la data înregistrării cauzei la instanţă; astfel, este posibil ca în cazul în care la prima verificare a măsurii judecătorul de cameră preliminară a dispus menţinerea stării de arest pe parcursul procedurii de cameră preliminară să mai fie dezbătută din nou legalitatea şi temeinicia arestării preventive deoarece judecătorul are obligaţia ca, din oficiu, să verifice periodic, dar nu mai târziu de 30 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive, altfel măsura preventivă va înceta de drept; regulile procedurale descrise mai sus cu referire la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive în primele trei zile de la primirea dosarului se aplică în mod corespunzător şi în cazul verificărilor ulterioare efectuate în cadrul procedurii de cameră preliminară;

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune restituirea cauzei la parchet, verificarea necesităţii prelungirii stării de arest va reveni din nou în competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sesizat de procuror, iar în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii, verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest va intra în competenţa instanţei de judecată.

§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest în cursul judecăţii

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii, înaintează dosarul instanţei de judecată cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea măsurii arestării preventive;

- în cursul judecăţii (indiferent dacă sesizarea a fost făcută prin rechizitoriu sau ca urmare a încheierii unui acord de recunoaştere a vinovăţiei), instanţa are obligaţia de a verifica periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea şi temeinicia arestării preventive; astfel, instanţa de judecată verifică dacă subzistă temeiurile care au

determinat luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii arestării preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului;

- după verificarea legalităţii şi menţinerea arestării preventive în cadrul procedurii de cameră preliminară, instanţa trebuie să procedeze, înainte de expirarea prevenţiei, la o nouă verificare a legalităţii şi temeiniciei arestării preventive, chiar dacă această verificare nu are loc la data primului termen de judecată, ci la un termen intermediar, anterior acestui moment procesual;

- potrivit art. 367 alin. (8) NCPP şi în cazul în care instanţa de judecată a dispus suspendarea judecăţii va proceda la verificarea periodică a legalităţii şi temeiniciei stării de arest preventiv, urmând a avea în vedere atât circumstanţele cauzei care au condus la dispoziţia de suspendare, cât şi jurisprudenţa Curţii Europene în contextul termenului rezonabil al arestării preventive, cu referire la diligenţa pe care trebuie să o arate autorităţile pe parcursul procedurilor;

- instanţa analizează legalitatea şi temeinicia arestării preventive în *şedinţă publică*, în prezenţa inculpatului asistat de avocat ales sau din oficiu şi a procurorului;

- în cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital şi din cauza stării sănătăţii nu poate fi adus în faţa instanţei de judecată sau când, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, analiza legalităţii şi temeiniciei stării de arest se va face *în lipsa inculpatului*, dar numai în prezenţa avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- ascultarea inculpatului arestat nu este obligatorie;

- instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii stării de arest a inculpatului, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare, instanţa de judecată poate pronunţa, *prin încheiere* motivată pronunţată în şedinţă publică, una dintre următoarele *soluţii*:

(i) menţinerea stării de arest, când instanţa stabileşte că temeiurile care au determinat arestarea se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea privării de libertate sau că există temeiuri noi care justifică privarea de libertate, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal în faza de judecată; instanţa de judecată trebuie să evidenţieze motive relevante şi suficiente faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului; *este, totodată, necesar să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestării preventive*;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea face trimitere la principiile fundamentale care rezultă din jurisprudenţa sa şi care determină caracterul rezonabil al unei arestări, în sensul art. 5 parag. 3 din Convenţie. În jurisprudenţa sa, Curtea a expus patru motive fundamentale acceptabile pentru arestarea preventivă a unui acuzat suspectat că a comis o infracţiune: pericolul ca inculpatul să fugă; riscul ca inculpatul, odată pus în libertate, să împiedice administrarea justiţiei, să comită noi infracţiuni, sau să tulbure ordinea publică. Curtea reaminteşte că nu se poate

face o evaluare abstractă a caracterului rezonabil al duratei unei detenţii şi că acesta trebuie examinat în fiecare caz, ţinând seama de condiţiile concrete. Astfel, continuarea detenţiei nu se justifică într-o anumită speţă decât dacă indicii concrete demonstrează o cerinţă veritabilă de interes public care prevalează, în ciuda prezumţiei de nevinovăţie, asupra regulii respectării libertăţii individuale. Curtea ia act de faptul că, în speţă, instanţele naţionale au menţinut periodic arestarea preventivă a reclamantului. Totuşi, aceasta evidenţiază caracterul prea succint şi abstract al motivelor acestor sentinţe, care se limitau să menţioneze anumite criterii prevăzute de Codul de procedură penală, dar omiteau să specifice modul în care interveneau în cazul reclamantului. De asemenea, Curtea constată că instanţa a menţinut arestarea prin formule similare, pentru a nu spune stereotipe, care repetă de-a lungul timpului aceleaşi criterii. O astfel de justificare nu este conformă garanţiilor prevăzute la art. 5 parag. 3 din Convenţie. Curtea recunoaşte că, prin gravitatea lor deosebită şi prin reacţia publicului la săvârşirea lor, anumite infracţiuni pot genera tulburări sociale care să justifice arestarea preventivă, cel puţin o anumită perioadă de timp. Totuşi, aceasta ia act de faptul că un astfel de pericol scade în mod necesar în timp şi că, prin urmare, autorităţile judiciare trebuie să prezinte motive mai specifice care să justifice persistenţa motivelor detenţiei. Curtea constată că, în speţă, instanţele naţionale au justificat menţinerea arestării preventive a reclamantului prin persistenţa motivelor iniţiale, prin faptul că punerea sa în libertate prezenta un pericol pentru ordinea publică şi prin necesitatea continuării anchetei. Bineînţeles, nevoia de a păstra ordinea publică şi de a asigura o bună desfăşurare a anchetei au fost deja recunoscute de Curte drept un motiv ce poate justifica prelungirea privării de libertate. Cu toate acestea, în speţă, instanţele nu au oferit nici o explicaţie pentru a justifica, cu trecerea timpului, modul în care punerea în libertate a reclamantului putea avea un impact negativ asupra societăţii civile sau putea împiedica desfăşurarea anchetei. Scurta trimitere la gravitatea faptelor comise, la modul în care acuzatul le-a comis, perspectiva unei pedepse severe şi valoarea prejudiciului nu ar putea completa lipsa de motivaţie menţionată anterior, deoarece este de natură să ridice mai multe întrebări decât să ofere răspunsuri în privinţa rolului acestor elemente în existenţa invocată a unui pericol pentru ordinea publică în speţă. În special, Curtea reaminteşte că a decis deja că instanţelor interne le revine sarcina de a motiva în mod concret, pe baza faptelor relevante, motivele pentru care ordinea publică ar fi efectiv ameninţată în cazul în care inculpatul ar fi liber. Ştiind că instanţele interne trebuie să respecte prezumţia de nevinovăţie cu ocazia examinării necesităţii de a prelungi arestarea preventivă a unui inculpat, trebuie reamintit că menţinerea în detenţie nu ar putea servi la anticiparea asupra unei pedepse privative de libertate bazându-se în principal şi în mod abstract pe gravitatea faptelor comise sau pe valoarea prejudiciului. Curtea este în special afectată de refuzul instanţelor naţionale de a dispune punerea în libertate a reclamantului din cauza atitudinii sale din timpul instrumentării de a nu recunoaşte anumite fapte. Aceasta reaminteşte că, nu numai că acest motiv nu poate justifica o măsura privativă de libertate, dar aduce atingere drepturilor de a nu face declaraţii şi de a nu contribui la propria incriminare, astfel cum sunt garantate de art. 6 din Convenţie. De altfel, Curtea reaminteşte că art. 5 parag. 3 din Convenţie impune

instanţelor naţionale, atunci când acestea se confruntă cu necesitatea prelungirii unei măsuri de arest preventiv, să ia în considerare măsurile alternative prevăzute de legislaţia naţională. În prezenta cauză, deşi sesizate cu o astfel de cerere şi deşi o astfel de măsură a fost adoptată în primă instanţă de patru ori, instanţele naţionale nu au indicat motivele concrete pentru care această măsură alternativă nu putea asigura prezenţa reclamantului în faţa instanţei. Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea consideră că autorităţile nu au oferit motive „relevante şi suficiente" pentru a justifica necesitatea menţinerii reclamantului în arest preventiv. Prin urmare, a fost încălcat art. 5 parag. 3 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 7 aprilie 2009, în cauza Tiron c. României, parag. 36-45).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Orice menţinere sub arest preventiv a unui acuzat, chiar şi pentru o scurtă durată, trebuie să fie justificată într-un mod convingător de către autorităţi. Numai precizând motivele pe care se întemeiază o hotărâre este posibil un control public al administrării justiţiei; în plus, argumentele pro şi contra repunerii în libertate nu trebuie să fie „generale şi abstracte" *(CEDO, hotărârea din 24 februarie 2009, în cauza Tarău c. României, parag. 45).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea reaminteşte că, în conformitate cu jurisprudenţa sa constantă, existenţa unor motive plauzibile pentru a suspecta că persoana arestată a săvârşit o infracţiune este o condiţie *sine qua non* a legalităţii menţinerii detenţiei. Totuşi, după un anumit timp, acest lucru nu mai este suficient. În acest caz, Curtea trebuie să stabilească dacă celelalte motive invocate de autorităţile judiciare legitimează în continuare privarea de libertate. Atunci când acestea se dovedesc „relevante" şi „suficiente", verifică, de asemenea, dacă autorităţile naţionale competente au contribuit cu o „diligenţă deosebită" la continuarea procedurii. Având în vedere faptele relevante în speţă, Curtea consideră că existau motive plauzibile pentru a suspecta că reclamantul a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală, şi anume înşelăciunea. Cu privire la pericolul de a împiedica buna derulare a procesului penal, acesta nu poate fi invocat în mod abstract de autorităţi, ci trebuie să se bazeze pe probe faptice. La fel se întâmplă în cazul tulburărilor aduse ordinii publice: dacă un asemenea motiv poate fi luat în calcul potrivit art. 5 în circumstanţe excepţionale şi în măsura în care dreptul intern recunoaşte această noţiune, acesta nu poate fi considerat relevant şi suficient decât dacă se bazează pe fapte de natură să indice că eliberarea deţinutului ar tulbura cu adevărat ordinea publică. Curtea reaminteşte că, în cauza *Calmanovici c. României* (hotărârea din 1 iulie 2008), a concluzionat că autorităţile nu au oferit motive „relevante şi suficiente" pentru a justifica necesitatea menţinerii reclamantului în arest preventiv timp de aproximativ trei luni şi jumătate, având în vedere că nu au prezentat fapte concrete în raport cu riscurile asumate în caz de punere în libertate a persoanei în cauză, că acestea nu au examinat individual situaţia acestuia şi că nu au ţinut seama de posibilitatea aplicării de măsuri alternative pentru detenţie. În speţă, după examinarea faptelor relevante, Curtea consideră că Guvernul nu a prezentat elemente care să conducă la o concluzie diferită. În speţă, reclamantul a fost

menţinut în arest preventiv timp de un an şi două luni fără să fi fost judecat pentru infracţiunile de care era acuzat. Or, cu excepţia ordonanţei procurorului din 2 noiembrie 2001 toate celelalte hotărâri care au dus la menţinerea arestării preventive a reclamantului s-au bazat în principal pe considerentul pericolului social al acuzatului. Curtea evidenţiază, în special, faptul că din deciziile relevante reiese că, precum în cauza menţionată, instanţele interne nu au oferit motive concrete pentru a susţine argumentul „pericolului pentru ordinea publică" şi pentru a justifica necesitatea menţinerii reclamantului în arest, deşi jurisprudenţa internă a precizat criterii şi elemente de care trebuie să se ţină seama în cazul unei astfel de examinări şi că dispoziţiile legale impuneau instanţelor să ofere motive în acest temei. În principal, instanţele s-au limitat la reproducerea textului acestui din urmă articol în mod stereotip. În cele din urmă, astfel cum reiese din fapte, Curtea subliniază că instanţele interne nu au invocat buna derulare a procedurii şi pericolul pentru ordinea publică decât de trei ori, în timp ce arestarea preventivă a fost prelungită pentru mai mult de un an. Cu privire la eventuala piedică în calea bunei derulări a procedurii, instanţele nu au prezentat niciodată dovezi în sprijinul acestei afirmaţii. În plus, Curtea observă că instanţele interne nu au examinat în mod individual situaţia reclamantului, profilul său personal şi situaţia sa familială şi nu au examinat niciodată posibilitatea adoptării uneia dintre măsurile alternative prevăzute de dreptul intern, deşi art. 5 parag. 3 conţine cerinţa ca autorităţile să ţină seama de asemenea măsuri în măsura în care se pot aplica situaţiei în cauză, iar acuzatul oferă garanţii privind prezentarea la audiere. Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea consideră că autorităţile nu au oferit motive „relevante şi suficiente" pentru a justifica necesitatea menţinerii reclamantului în arest preventiv pentru perioada în cauză. Aceasta consideră că numai menţionarea stării de recidivă a reclamantului nu este suficientă pentru a justifica o arestare preventivă pentru perioada în cauză *(CEDO, hotărârea din 2 februarie 2010, în cauza Scundeanu c. României, parag. 81-89).*

Instanţele naţionale au realizat o analiză concretă a situaţiei de fapt şi a personalităţii inculpatului, însă, având în vedere perioada dintre deciziile criticate, respectiv 1 an 1 lună şi 2 săptămâni, Curtea a considerat că este rezonabil ca instanţele să utilizeze argumente similare şi să întemeieze pe aceleaşi motive arestarea preventivă a inculpatului. De asemenea, instanţele naţionale au efectuat o analiză aprofundată asupra oportunităţii înlocuirii măsurii arestării preventive cu măsura obligării de a nu părăsi localitatea şi au oferit o explicaţie detaliată pentru respingerea cererilor de revocare a măsurii arestării preventive formulate de către inculpat *(CEDO, hotărârea din 30 octombrie 2012, în cauza Ardelean c. României, parag. 68-70).*

Doar acuzaţia săvârşirii unor infracţiuni grave, chiar dacă rămâne un factor pertinent, nu legitimează prin ea însăşi o lungă perioadă de arestare preventivă, în special în cazul în care inculpatul a fost audiat, procedându-se totodată la demararea cercetării judecătoreşti, fiind audiate majoritatea persoanelor vătămate. Dacă „pericolul concret pentru ordinea publică" ar fi apreciat în

continuare prin prisma rezonanţei sociale a faptelor de care este acuzat inculpatul, s-ar da măsurii preventive o altă natură juridică, mai exact una punitivă, ori funcţionalitatea unei astfel de măsuri constă în a preveni sau înlătura împrejurările care împiedică realizarea în bune condiţiuni a procesului penal, creându-se totodată confuzii între „pericolul social pentru ordinea publică" în cazul lăsării în libertate a unei persoane şi pericolul social generic stabilit de legiuitor pentru anumite infracţiuni *(C.A. Cluj, secţia penală şi de minori, încheiere din 20 septembrie 2010, în BJ C.A. Cluj 2010).*

Din examinarea cauzei, instanţa de control judiciar consideră că în ceea ce-l priveşte pe inculpatul B.B.A. există presupuneri rezonabile că acesta a comis pretinsele infracţiuni pentru care a fost trimis în judecată, subzistând temeiurile avute în vedere la luarea măsurii arestării preventive. Plecând de la jurisprudenţa CEDO, instanţele interne au definit de-a lungul timpului criterii şi elemente care trebuie avute în vedere în analiza existenţei „pericolului pentru ordinea publică", ce nu trebuie confundat cu „pericolul social al faptelor" şi anume reacţia publică declanşată din cauza faptelor comise, starea de nesiguranţă ce ar putea fi generată prin lăsarea sau punerea în libertate a inculpatului, precum şi profilul profesional al acestuia. Cu toate acestea, în examinarea condiţiei relativă la pericolul concret pentru ordinea publică determinat de lăsarea în libertate a inculpatului nu se poate face abstracţie de gravitatea faptelor despre care există indicii că au fost comise de inculpat, modalitatea în care acesta a acţionat şi contribuţia efectivă în cadrul pretinsului grup infracţional organizat. Pericolul concret pentru ordinea publică se deduce în fiecare caz individual şi se particularizează în concret, fiind o noţiune cu conţinut dinamic şi variabil determinat de circumstanţele cauzei, persoana inculpatului şi infracţiunile despre care se presupune că le-a comis. În contextul prezentei cauze există presupuneri rezonabile că inculpatul B.B.A. ar fi comis pretinsele infracţiuni pentru care a fost trimis în judecată în raport cu mijloacele de probă în modalităţile reţinute, iar circumstanţele personale favorabile ale acestuia în ceea ce priveşte lipsa antecedentelor penale, studiile superioare, comportarea în societate a acestuia nu sunt în măsură ca în mod exclusiv să conducă la înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura obligării de a nu părăsi ţara. Faţă de cele mai sus menţionate, instanţa de recurs consideră că scopul măsurii arestării preventive dispuse faţă de inculpat subzistă în continuare aşa că se impune menţinerea ca legală şi temeinică a acesteia *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 175/2012, nepublicată).*

În practica CEDO s-a stabilit că menţinerea detenţiei este justificată atunci când se face dovada că asupra procesului penal planează cel puţin unul dintre următoarele pericole care trebuie apreciate *in concreto* pentru fiecare caz în parte: pericolul de săvârşire a unei noi infracţiuni, pericolul de distrugere a probelor, riscul presiunii asupra martorilor, pericolul de dispariţie a inculpatului sau pericolul de a fi tulburată ordinea publică. În prezent, cauza se află în faza procesuală a judecăţii în primă instanţă, cercetarea judecătorească nefiind finalizată, astfel că există un pericol pentru buna desfăşurare a procesului penal. Din examinarea lucrărilor şi actelor dosarului rezultă, într-adevăr, că, în raport

de natura şi gradul deosebit de ridicat de pericol social al faptelor de corupţie, complicitate la trafic de influenţă, complicitate la cumpărare de influenţă şi favorizarea infractorului, reflectat de calitatea inculpaţilor, care au fost trimişi în judecată şi pentru care nu s-a pronunţat încă o hotărâre în primă instanţă, precum şi de faptul că cercetarea judecătorească nu a fost terminată, lăsarea inculpaţilor în libertate ar putea crea atât riscul de a se exercita presiuni asupra martorilor, precum şi ca aceştia să repete asemenea fapte. Astfel, în raport de calitatea inculpaţilor (un ofiţer de poliţie şi subofiţeri ai poliţiei de frontieră), aceştia, repuşi în stare de libertate, ar putea să zădărnicească aflarea adevărului prin exercitare de influenţe asupra martorilor ce urmează să fie ascultaţi în instanţă. Pe de altă parte, în raport de complexitatea cauzei, dată de natura infracţiunilor de o gravitate sporită, de numărul mare al inculpaţilor care au acţionat ca o structură organizată, precum şi de valoarea de peste 2 milioane euro a ţigărilor provenite din contrabandă, prin lăsarea în libertate s-ar induce un sentiment de insecuritate în ordinea publică *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2556/2009, www.legalis.ro).*

În raport de momentul procesual şi de complexitatea cauzei, dată de natura infracţiunilor de o gravitate sporită, de numărul mare al inculpaţilor care au acţionat ca o structură organizată, precum şi de numărul mare de părţi, simpla trecere a unei perioade mai mari de timp (trei ani de la momentul arestării preventive) nu este de natură să încalce principiul rezonabilităţii măsurii arestării preventive, în accepţiunea Convenţiei europene a drepturilor omului, întrucât aceasta se apreciază în concret, în raport cu atitudinea procesuală a părţilor şi cu durata procedurilor în faţa instanţei *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 20/2010, www.legalis.ro).*

Aprecierea duratei rezonabile a detenţiei potrivit art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană a drepturilor omului se analizează *in concreto* în funcţie de trăsăturile fiecărui caz în parte. Considerentele de genul probatoriul amplu de administrat, complexitatea cauzei, comportamentul părţilor au relevanţă în jurisprudenţa Curţii Europene atunci când se face o apreciere asupra duratei rezonabile a procedurii din perspectiva art. 6 parag. 1 din Convenţie. Aprecierea „limitelor rezonabile" ale unei detenţii provizorii se face luându-se în considerare circumstanţele concrete ale fiecărui caz, pentru a se vedea în ce măsură există indicii precise cu privire la un interes public real care, fără a fi adusă atingere prezumţiei de nevinovăţie, are o pondere mai mare decât cea a regulii generale a judecării în stare de libertate, or, în speţă, fapta inculpatului care aduce atingere bunei desfăşurări a ordinii sociale şi siguranţei raporturilor juridice reclamă menţinerea stării de arest preventiv a acestuia *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2633/2009, www.legalis.ro).*

Având în vedere gravitatea faptelor comise, modalitatea de comitere a faptelor respective, prin ademenirea părţilor vătămate minore, sub pretextul oferirii unei vieţi îndestulate, după care le lipseau de libertate şi le obligau să întreţină relaţii sexuale cu mai mulţi bărbaţi, inculpata având un rol important în cadrul activităţii infracţionale, în sensul că le păzea pe părţile vătămate pentru a

le împiedica să fugă din locurile unde se aflau, s-a apreciat că nu s-au schimbat temeiurile avute în vedere la luarea măsurii arestării preventive, subzistă şi fac necesară în continuare privarea de libertate a inculpatei, iar perioada de 2 ani de când aceasta se află în stare de arest preventiv nu încalcă termenul rezonabil consacrat de dispoziţiile art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană a drepturilor omului, acest termen fiind analizat în raport de circumstanţele specifice cauzei, numărul mare de persoane implicate în activitatea infracţională. Pe de altă parte, s-a apreciat că nu se impune, în acest moment procesual, lăsarea în libertate a inculpatei, existând pericolul ca aceasta să influenţeze bunul mers al procesului penal, în condiţiile în care instanţa de apel urmează să procedeze la audierea persoanelor vătămate *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3201/2009, www.legalis.ro).*

Instanţa constată că în cauză subzistă motivele care impun privarea de libertate în continuare a inculpaţilor: reanalizând actele şi lucrările dosarului, tribunalul constată că, în cauză, temeiurile iniţiale ce au justificat luarea măsurii arestării preventive nu s-au modificat şi nici nu au încetat, ci din contră s-au consolidat prin emiterea rechizitoriului şi trimiterea acestuia în judecată. Într-adevăr, tribunalul a constatat că, în cauză, există probe certe că lăsarea în libertate prezintă pericol pentru ordinea publică prin sentimentul de insecuritate pe care l-ar provoca în rândul societăţii civile, amplificarea şi diversificarea criminalităţii asociate consumului de droguri, creşterea numărului de consumatori de droguri, natura şi gravitatea faptelor săvârşite, circumstanţele reale de săvârşire a faptelor şi, nu în ultimul rând, de aparenta atitudine antisocială a inculpaţilor. Astfel, în speţă, lăsarea în libertate a inculpaţilor prezintă în continuare un pericol concret pentru ordinea publică, pericol ce rezultă din analiza coroborată a elementelor extrase din mijloacele de probă administrate în cauză. Măsura arestării preventive a fost luata cu respectarea drepturilor şi garanţiilor procesuale prevăzute de dispoziţiile interne şi de art. 5 din Convenţia europeană a drepturilor omului: inculpaţii au fost ascultaţi la luarea măsurii, li s-a asigurat asistenţă juridică, li s-au adus la cunoştinţă învinuirile şi motivele arestării; atât inculpaţii, cât şi avocaţii au avut acces la lucrările din dosar, în baza principiului egalităţii armelor. Din altă perspectivă, tribunalul reţine că în cauză menţinerea măsurii arestării preventive se justifică nu atât în scopul de a-i face pe inculpaţi să „conştientizeze asupra comportamentului lor antisocial", ci acela al asigurării bunei desfăşurări a judecăţii, cât şi pentru a-i împiedica să comită noi infracţiuni. Faţă de considerentele expuse, instanţa va constata legalitatea şi temeinicia arestării preventive a inculpaţilor şi, reţinând că temeiurile care au determinat arestarea subzistă şi în prezent şi impun în continuare privarea de libertate, va menţine arestarea preventivă a acestora. Simpla împrejurare că la acest termen intermediar inculpaţii învederează că înţeleg să se prevaleze de dispoziţiile referitoare la judecata în cazul recunoaşterii vinovăţiei nu este de natură să contureze o schimbare a temeiurilor pentru care s-a dispus luarea arestării preventive a acestora: cu ocazia deliberării, instanţa va urma să dea eficienţă dispoziţiilor acestui text de lege, având în vedere că la termenul anterior a întrebat inculpaţii personal dacă înţeleg consecinţele ce decurg din alegerea procedurii simplificate şi a procedat la ascultarea inculpaţilor sub aspectul recunoaşterii faptelor descrise în rechizitoriu şi însuşirii probelor administrate în

cursul urmăririi penale. Comportamentul sincer al inculpaţilor va fi de asemenea apreciat de instanţă la fundamentarea sentinţei ce se va pronunţa în cauză. În acest moment procesual, instanţa urmează să constate că temeiurile care au determinat arestarea subzista şi în prezent şi impun în continuare privarea de libertate a inculpaţilor, pentru a garanta o mai bună desfăşurare a procesului penal *(Trib. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea din 10 iulie 2011, nepublicată).*

- instanţa de judecată nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura arestării preventive, aceasta neputând dura mai mult de 60 de zile;

În cazul în care instanţa de control judiciar a dispus menţinerea arestării preventive, casând încheierea prin care prima instanţă a revocat arestarea preventivă la un termen de judecată anterior împlinirii celui de 60 de zile prevăzut pentru verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive, termenul de 60 de zile pentru o nouă verificare a legalităţii şi temeiniciei arestării preventive se calculează de la data deciziei instanţei de control judiciar, iar nu de la data la care prima instanţă a dispus menţinerea arestării preventive anterior revocării acestei măsuri *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 7333/18.12.2006, în L.C. Kövesi, D. Tiţian, D. Frăsie, op. cit., p. 87).*

- *în cursul judecăţii* în primă instanţă, *durata totală a arestării preventive a inculpatului* nu poate depăşi *un termen rezonabil* şi nu poate fi mai mare de *jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracţiunea care face obiectul sesizării instanţei de judecată*; în ceea ce priveşte maximul special al pedepsei se va avea în vedere limita maximă prevăzută de lege pentru infracţiunea consumată, inclusiv prin aplicarea dispoziţiilor legii penale mai favorabile ca urmare a intrării în vigoare a NCP; în ipoteza în care maximul special al pedepsei prevăzută de lege pentru infracţiunea de care este acuzat inculpatul este mai mare de 10 ani, *în niciun caz durata arestării preventive în primă instanţă nu poate depăşi 5 ani.* Aceste termene curg *de la data sesizării instanţei de judecată*, în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv, şi, respectiv, de la data punerii în executare a măsurii, când faţă de acesta s-a dispus arestarea preventivă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii sau în lipsă (deci fără a fi luată în considerare durata măsurii arestării preventive din cursul urmăririi penale şi/sau din camera preliminară);

(ii) revocarea arestării preventive, în situaţia în care instanţa de judecată constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii arestării preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

- instanţa de judecată dispune, totodată, şi punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(iii) înlocuirea măsurii arestării preventive cu arestul la domiciliu, controlul judiciar, sau controlul judiciar pe cauţiune, dacă instanţa de judecată constată în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului că temeiurile arestării iniţiale s-au schimbat sau că, deşi există probe din care

rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit infracţiunea de care este acuzat, menţinerea măsurii arestării preventive nu mai este necesară faţă de scopurile urmărite prin privarea de libertate sau că măsura preventivă nu este proporţională cu scopurile urmărite ori a fost depăşit termenul rezonabil al arestării preventive;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Tribunalul Ialomiţa a dispus punerea în libertate a inculpatului, considerând că menţinerea sa în arest preventiv nu mai era oportună. Curtea a considerat că această hotărâre nu este în contradicţie cu cele precedente de menţinere a inculpatului în stare de arest preventiv întrucât la fiecare moment al procesului, autorităţile naţionale au dreptul de a evalua în mod liber elementele care justifică prelungirea arestării preventive şi caracterul pertinent şi suficient al motivelor, având în vedere trecerea timpului. Astfel, instanţa naţională a analizat noţiunea de pericol pentru ordinea publică având în vedere trecerea timpului între data săvârşirii faptelor şi momentul luării hotărârii *(CEDO, decizia de inadmisibilitate din 13 noiembrie 2012, în cauza Medinţu c. României, parag. 49)*.

(iv) încetarea de drept a măsurii arestării preventive, în situaţia în care în cauză nu s-a mai procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în termen de 30 de zile de la menţinerea măsurii arestării preventive de judecătorul de cameră preliminară, respectiv în termen de 60 de zile de la ultima verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive de către instanţa de judecată.

- deopotrivă, se va constata *încetarea de drept* a măsurii arestării preventive:

a) dacă înainte de pronunţarea unei hotărâri în primă instanţă, durata arestării preventive a atins jumătatea maximului pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea pentru care inculpatul a fost trimis în judecată (respectiv durata maximală de 5 ani);

b) la data pronunţării în primă instanţă a unei hotărâri de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de condamnare cu suspendare a executării pedepsei sub supraveghere;

c) în apel, dacă durata măsurii arestării preventive a atins durata pedepsei pronunţate în hotărârea de condamnare.

- după încetarea de drept a măsurii arestării preventive instanţa de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condiţiile legii;

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea instanţei de judecată se comunică procurorului şi inculpatului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, în primă instanţă, asupra arestării preventive se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare *sau, după caz, de la comunicare pentru inculpatul şi procurorul care* au lipsit de la pronunţare; *aşadar, încheierile prin care instanţa de apel dispune asupra măsurii arestării preventive sunt definitive indiferent de soluţia adoptată*;

- *contestaţia* se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii arestării preventive, respectiv încetarea de drept a măsurii arestării preventive, *dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării; va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus* revocarea măsurii arestării preventive, sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

- *contestaţia formulată de inculpat* se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare;* nu este necesar ca soluţionarea contestaţiei să aibă loc înainte de expirarea termenului de 60 de zile de la menţinerea anterioară, deoarece, pe de o parte, legea nu prevede o astfel de cerinţă, iar, pe de altă parte, măsura arestării preventive încetează de drept numai dacă prima instanţa nu procedează la verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest în termen de 60 de zile de la ultima menţinere, nu şi atunci când contestaţia împotriva încheierii de menţinere a stării de arest pronunţată în acest termen nu este soluţionată înainte de expirarea termenului de 60 de zile de la menţinerea anterioară;

- *contestaţia formulată de procuror* împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune se soluţionează înainte de expirarea duratei măsurii arestării preventive dispuse anterior;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în şedinţă publică şi contradictorie*, în prezenţa inculpatului;

Spre deosebire de procedura de soluţionare a contestaţiei împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, în cazul în care cauza se află în curs de judecată nu se poate proceda la soluţionarea contestaţiei în lipsa inculpatului nici măcar în cazurile de excepţie când acesta din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în faţa instanţei care soluţionează contestaţia.

- participarea procurorului este obligatorie;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS În măsura în care capetele de cerere ale reclamantei au legătură cu procedurile privind menţinerea sub arest preventiv, Curtea le va analiza din perspectiva art. 5 parag. 4 din Convenţie care prevede următoarele: „Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deţinere are dreptul să introducă un recurs în faţa unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalităţii deţinerii sale şi să dispună eliberarea sa dacă deţinerea este ilegală". Curtea reaminteşte în primul rând că, potrivit art. 5

parag. 4, persoanele arestate sau deţinute au dreptul la o analiză a respectării cerinţelor de procedură şi de fond necesare „legalităţii", în sensul art. 5 parag. 1, a privării lor de libertate. Deşi procedura ce intră sub incidenţa art. 5 parag. 4 nu trebuie să fie întotdeauna însoţită de garanţii identice cu cele prevăzute de art. 6 parag. 1, pentru persoanele deţinute în condiţiile enunţate la art. 5 parag. 1 lit. c) este necesară o audiere. În mod special, un proces având ca obiect un recurs formulat împotriva unei detenţii sau prelungirii sale trebuie să garanteze egalitatea armelor între părţi, procuror şi deţinut. În speţă, Curtea observă că după ce tribunalul municipal a dispus la data de 26 iunie 2001 punerea în libertate a reclamantei în prezenţa acesteia şi a unui avocat care o asista, procedura de judecare a recursului formulat de parchet împotriva acestei încheieri s-a derulat în faţa tribunalului municipal în aceeaşi seară, în lipsa părţii interesate, care a fost citată să se prezinte, însă nu a fost adusă la şedinţa de judecată din cauza unei lipse de personal. Sub acest aspect, Curtea constată că autorităţile interne însele au considerat, cel puţin în primă fază, că prezenţa părţii interesate era necesară, deşi la data respectivă prezentarea unui inculpat nu era obligatorie în dreptul intern la analizarea recursului. Curtea reiterează că un stat care dispune de un recurs împotriva hotărârilor referitoare la arestarea preventivă trebuie să le acorde părţilor interesate aceleaşi garanţii în recurs ca şi în primă instanţă. Ea reaminteşte şi că prezenţa reclamanţilor şi a avocaţilor lor la şedinţă în primă instanţă nu poate scuti statul de obligaţia de a asigura şi prezenţa lor personală în faţa instanţei de recurs sau, dacă este nevoie, a reprezentanţilor lor, pentru a asigura egalitatea armelor cu procurorul care a cerut menţinerea arestării. În speţă, respectarea acestei obligaţii avea o importanţă specială, având în vedere că era vorba de cererea de a desfiinţa o hotărâre ce dispunea punerea în libertate. Observând delegaţia avocatului G.S. data din 27 iunie 2001, Curtea nu consideră necesar să statueze asupra faptului controversat între părţi cu privire la prezenţa acestui avocat din oficiu la analiza recursului parchetului din seara de 26 iunie 2001 în faţa tribunalului municipal. Presupunând chiar că acest avocat ar fi participat la şedinţa în discuţie, Curtea constată că acesta a fost desemnat pe loc şi că nu cunoştea nici dosarul, nici pe clienta sa. Astfel, trebuie subliniat că, spre deosebire de procuror, avocatul nu a avut la dispoziţie decât câteva minute pentru a-şi pregăti apărarea, deoarece dosarul fusese trimis la tribunalul municipal în jurul orei 18:25, iar acest tribunal şi-a pronunţat hotărârea spre ora 19:00. Având în vedere aceste circumstanţe şi fără a se pronunţa asupra modalităţii concrete în care avocatul din oficiu şi-a îndeplinit obligaţiile, Curtea constată că autorităţile nu i-au asigurat reclamantei o participare adecvată şi o apărare efectivă în procedura desfăşurată la data de 26 iunie 2001 în faţa tribunalului municipal şi că egalitatea de arme cu procurorul nu a fost păstrată. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 5 parag. 4 din Convenţie în această privinţă *(CEDO, hotărârea din 24 februarie 2009, în cauza Tarău c. României, parag. 54-62).*

- instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se **pronunţă în şedinţă publică***, putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

Deşi există probe că inculpaţii au săvârşit fapte prevăzute de legea penală, s-au schimbat temeiurile care au determinat iniţial arestarea lor preventivă, astfel că se impune înlocuirea măsurii respective cu o altă măsură preventivă, neprivativă de libertate. În acest sens, curtea a constatat că nu se mai poate susţine în această fază procesuală, pe bază de probe, că lăsarea în libertate a inculpaţilor ar prezenta, în concret, vreun pericol pentru ordinea publică. Astfel, în lipsa oricăror alte date, aprecierea asupra acestui pericol s-a făcut până în prezent exclusiv în raport cu gravitatea faptelor ce fac obiectul acuzaţiilor aduse inculpaţilor şi cu împrejurările în care se presupune că acestea ar fi fost comise. Or, dacă iniţial gravitatea acuzaţiilor a putut justifica într-adevăr arestarea preventivă, după aproximativ 11 luni de la luarea măsurii, menţinerea inculpaţilor în stare de detenţie nu se mai poate întemeia exclusiv pe simplul motiv al gravităţii faptelor de care sunt acuzaţi, în acest sens pronunţându-se, de altfel, în mod constant, şi Curtea Europeană a Drepturilor Omului (a se vedea, spre exemplu, hotărârile pronunţate în cauzele *Goral c. Poloniei*, *Al Akidi c. Bulgariei* şi *Klyakhin c. Rusiei*). Nu este lipsită de relevanţă, sub acest aspect, nici împrejurarea că, pentru un timp de aproximativ 3 ani de la data comiterii presupuselor fapte şi până la arestarea lor preventivă, nu există dovezi că inculpaţii ar mai fi săvârşit vreo faptă de natură penală, astfel încât nu se poate afirma – în mod rezonabil – că, aflându-se în libertate, aceştia ar constitui într-adevăr un pericol real şi, totodată, actual pentru comunitate. De asemenea, de la începerea urmăririi penale în cauză şi până la privarea lor de libertate, vreme de mai mult de 2 ani, inculpaţii nu au întreprins nicio acţiune pentru obstrucţionarea sau tergiversarea anchetei penale. Totodată, nu există nicio dovadă că pe viitor aceştia ar intenţiona să se sustragă procesului penal. Antecedentele penale anterioare ale inculpaţilor T.I., P.M. şi S.C. – constând în condamnări uşoare pentru infracţiuni de mică gravitate şi de cu totul altă natură decât cele ce fac obiectul acuzaţiilor prezente – nu sunt suficiente pentru ca aceştia să fie menţinuţi în detenţie preventivă o perioadă de timp atât de îndelungată. Mai mult, întrucât această împrejurare nu este niciodată susceptibilă de modificare, persistenţa sa ar trebui să conducă automat la perpetuarea *sine die* a stării de arest preventiv, o astfel de modalitate de apreciere a oportunităţii menţinerii în detenţie a unei persoane fiind însă incompatibilă cu prevederile art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană a drepturilor omului, sens în care s-a pronunţat şi Curtea Europeană a Drepturilor Omului (a se vedea, spre exemplu, hotărârile pronunţate în cauzele *Belchev c. Bulgariei şi Kuibishev c. Bulgariei*). Curtea a reţinut, că un element important în aprecierea schimbării temeiurilor ce au determinat arestarea iniţială (cu referire la caracterul necesar al oricărei măsuri preventive pentru asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal), şi faptul că, deşi au trecut mai mult de 8 luni de la sesizarea instanţei cu judecarea pe fond a cauzei, procedura s-a prelungit din motive ce exclud orice culpă a inculpaţilor. Totodată, în întreagă această perioadă, inculpaţii nu au fost niciodată audiaţi, iar în cauză nu a fost administrată, în condiţii de contradictorialitate, nicio probă care să confirme temeinicia acuzaţiilor ce li se aduc acestora. Curtea a subscris integral la susţinerile reprezentantului Ministerului Public, în sensul că exigenţa desfăşurării cu celeritate a procesului penal nu poate să ştirbească dreptul organelor judiciare de a stabili adevărul cu privire la

temeinicia sau netemeinicia acuzaţiilor formulate împotriva unei persoane, însă, în speţă, de la începerea judecăţii, nu s-a efectuat niciun act procedural care să tindă la lămurirea faptelor imputate inculpaţilor, deşi instanţa de fond avea obligaţia de a manifesta o diligenţă specială, tocmai în considerarea termenului rezonabil în care inculpaţii pot fi privaţi de libertate. Declinările reciproce de competenţă teritorială şi, ulterior, amânarea succesivă a judecăţii pentru motive care nu au nicio legătură cu inculpaţii arestaţi preventiv nu pot fi apreciate ca manifestări ale unei astfel de diligenţe. Dimpotrivă, deşi inculpaţii arestaţi preventiv şi avocaţii aleşi ai acestora au fost prezenţi la fiecare termen în faţa instanţei de fond şi au solicitat în mod expres ascultarea lor, cerere susţinută şi de reprezentantul Ministerului Public, instanţa nu a procedat astfel şi, mai mult, nici nu s-a pronunţat în vreun fel asupra solicitării lor. Deopotrivă, curtea a constatat că, în lipsa oricărei motivări a acestuia în încheierea de luare a măsurii din data de 16 februarie 2007, nu se poate aprecia care au fost datele concrete ce au determinat reţinerea sa pentru fiecare inculpat în parte şi, în mod evident, nici subzistenţa acestor date în prezent. De altfel, riscul unor presiuni sau încercări de influenţare a persoanelor care au declarat împotriva inculpaţilor este aproape exclus, în condiţiile în care aproape toate aceste persoane au fost audiate în faza de urmărire penală sub identitate protejată. În plus, un risc potenţial de această natură poate fi evitat cu succes prin impunerea pentru inculpaţi, pe durata măsurii preventive ce va înlocui arestarea, a obligaţiei de a nu se apropia de persoanele respective sau de membrii familiilor acestora şi de a nu comunica cu ele, direct sau indirect, eventuala încălcare a obligaţiei menţionate expunându-i pe inculpaţi variantei de a fi din nou arestaţi preventiv, în condiţiile legii. Totodată, pentru a asigura buna desfăşurare a procesului penal (unul dintre scopurile legale ale oricărei măsuri preventive), prin înlăturarea posibilităţii inculpaţilor de a-şi coordona şi pune de acord declaraţiile, s-a impus acestora şi obligaţia de a nu se apropia unii de alţii şi a nu comunica, direct sau indirect, între ei. Sub aspect procedural, curtea a constatat că înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se poate face oricând, inclusiv din oficiu, atunci când s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii iniţiale, prin urmare, inclusiv cu ocazia verificării arestării preventive în cursul judecăţii, dar şi a soluţionării căii de atac ce vizează o încheiere pronunţată pe temeiul acestor dispoziţii, cum este cazul în speţă *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 41/R/2008, în N. Cristuş, op. cit., p. 168).*

2. admiterea contestaţiei şi menţinerea stării de arest în cazul în care prima instanţa a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

Curtea reţine că inculpatul recurent H.A. a fost trimis în judecată pentru săvârşirea infracţiunilor de trafic de persoane şi conducere pe drumurile publice a unui autoturism de către o persoană ce nu posedă permis de conducere. Măsura arestării preventive s-a luat faţă de inculpatul H.A. prin încheierea penală nr. 19/14.01.2010 a Tribunalului Maramureş în temeiul art. 148 lit. f) C.proc.pen. reţinându-se că pedeapsa prevăzută de lege pentru faptele de comiterea cărora era acuzat este închisoarea mai mare de 4 ani, iar lăsarea în libertate

a inculpatului prezenta pericol concret pentru ordinea publică. La data de 26 martie 2010 inculpatul a fost trimis în judecată, fiind declanşată cercetarea judecătorească, fiind audiaţi inculpaţii şi o mare parte din părţile civile şi vătămate, instanţa de fond depunând diligenţe în asigurarea prezenţei acestora şi soluţionarea cu celeritate a cauzei. Aşa cum de altfel, a reţinut şi judecătorul fondului, la momentul actual probele administrate în cursul urmăriri penale şi cele administrate în cursul judecăţii, până la 29 iunie 2011 fac rezonabilă presupunerea că inculpatul ar fi autorul faptelor pentru care a fost trimis în judecată, constând că în perioada iulie 2008 - ianuarie 2010, ar fi recrutat prin înşelăciune un număr de 41 persoane majore (bărbaţi şi femei), în realitate urmărind traficarea şi transportarea lor în Sicilia şi vânzarea acestora unor traficanţi sicilieni, în scopul exploatării prin muncă (rezultat produs efectiv în cazul primelor 33 de victime, iar în cazul ultimelor 8 victime, actul infracţional realizându-se sub forma recrutării prin înşelăciune şi a actelor preparatorii în vederea transportării), promiţându-le locuri de muncă decente, remunerate corespunzător cu salarii între 500-1.200 euro lunar, masă şi cazare asigurate, exercitând chiar şi acte de ameninţare ori de violenţă fizică asupra unora dintre victime, confiscându-le ilicit actele de identitate. În aceeaşi perioadă, în baza aceleiaşi rezoluţii infracţionale, inculpatul ar fi condus în mod constant, repetat, pe drumurile publice din ţară şi din străinătate mai multe autovehicule, fără a poseda permis de conducere. Curtea apreciază însă, la acest moment procesual, că subzistă în cauză, pericolul pentru ordinea publică a lăsării în libertate a inculpatului, pericol care, chiar dacă s-a diminuat prin trecerea timpului, nu s-a diminuat suficient ca să justifice acum punerea în libertate a inculpatului. Dimensiunile acestui pericol au fost raportate de instanţă primordial prin raportare la intervalul de timp scurs de la data comiterii faptelor, fără a se avea în vedere ansamblul noţiunilor ce definesc sintagma de pericol pentru ordinea publică. Astfel, aşa cum s-a arătat şi în motivele de recurs şi cum s-a consacrat şi prin jurisprudenţa I.C.C.J., la aprecierea acestui pericol nu poate fi ignorată gravitatea deosebită a faptelor pentru care este judecat inculpatul, gravitate reliefată nu doar de pedeapsa prevăzută de lege pentru aceste infracţiuni, dar şi de împrejurările şi modalitatea concretă în care se presupune că au fost comise, amploarea activităţii infracţionale în sine, care s-a întins pe o perioadă îndelungată, numărul de persoane care se reţine a fi fost traficate, amploarea socială a unor astfel de fenomene infracţionale, caracterul transfrontalier, faptul că lăsarea în libertate a unor astfel de persoane ar fi de natură să încurajeze comiterea unor fapte similare, toate acestea fiind de natură să inducă un sentiment generalizat de insecuritate socială. Nu sunt lipsite de importanţă nici datele şi indiciile privind persoana inculpatului – care s-a evidenţiat printr-un comportament preponderent infracţional şi violent de-a lungul timpului, nu doar ca una din modalităţile prin care, se pare, că şi-a realizat activitatea infracţională, dar şi sub aspectul antecedenţei penale (conform cazierului de la dosar – a fost condamnat la: pedeapsa de 2 ani şi 6 luni închisoare pentru comiterea de infracţiuni de furt calificat, la pedeapsa de 1 an şi 5 luni închisoare pentru conducerea unui autoturism neînmatriculat, cu număr fals, fără permis şi părăsirea locului accidentului, precum şi la pedeapsa rezultantă de 9 ani şi 3 luni închisoare pentru 7 infracţiuni de tâlhărie). Curtea apreciază totodată că, deşi a trecut o perioadă considerabilă de la momentul arestării preventive a inculpatului, nu se poate spune că s-a depăşit rezonabilitatea detenţiei provizorii, raportat şi la criteriile pe care jurisprudenţa

CEDO le-a statuat pentru evaluarea acestui termen, criterii ce se regăsesc în cauză – complexitatea cauzei, comportamentul părţilor, preocuparea autorităţilor pentru soluţionarea cu celeritate a cauzei. În speţă, se constată că autorităţile au depus diligenţele necesare, inculpatul fiind trimis în judecată la scurt timp după arestare, fiind declanşată cercetarea judecătorească, administrat un probatoriu consistent până la acest moment, însă raportat la tipologia cauzei, la numărul mare de părţi vătămate şi părţi civile din dosar, la numărul mare de martori, este firesc ca procesul să dureze o perioadă mai lungă de timp. Faptele de comiterea cărora este acuzat inculpatul, în mod special traficul de persoane, au o rezonanţă socială extrem de negativă, în general, la nivelul societăţii, dar şi la nivelul comunităţii din care provin inculpatul sau părţile vătămate. Datorită riscurilor potenţiale, mai sus amintite, pe care le-ar prezenta lăsarea în libertate a inculpatului, riscuri care totodată, ar impieta şi asupra bunei desfăşurări a procesului, Curtea apreciază că, doar detenţia preventivă este încă singura măsură aptă a asigura realizarea scopului măsurilor preventive, fiind insuficiente garanţiile ce se presupune că ar trebui să le asigure obligaţiile impuse de instanţă în cazul unei măsuri neprivative de libertate. De altfel, chiar şi prima instanţă a apreciat că aceste riscuri subzistă, impunând ca atare prin hotărârea recurată o serie de interdicţii inculpatului, inclusiv aceea de a lua legătura cu un număr considerabil de persoane vătămate şi de martori din dosar. Însăşi jurisprudenţa CEDO este constantă în a aprecia că, raportat la obiectul unei anumite cauze, cum sunt cele privind traficul de droguri sau de persoane săvârşite în interiorul unei reţele de crimă organizată este prioritară protejarea martorilor şi a părţilor vătămate şi, în acest scop, chiar dreptul la apărare poate suferi anumite limitări. Există, ca atare, situaţii când se poate aprecia de instanţele interne că interesele reclamantului (acuzatului) sunt mai puţin importante decât cele ale garantării securităţii martorilor sau persoanelor vătămate *(C.A. Cluj, secţia penală şi de minori, decizia nr. 1444/2011, nepublicată).*

3. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul dispunerii menţinerii măsurii arestării preventive de către un judecător care, anterior, în cursul urmăririi penale a dispus luarea sau prelungirea măsurii arestării în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi sau care a încuviinţat în cursul urmăririi penale un procedeu probatoriu în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi);

4. respingerea contestaţiei ca nefondată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

§5. Termenul rezonabil al arestării preventive

5.1. Noţiune

- Curtea Europeană a arătat că[1] art. 5 din Convenţia europeană, care începe prin afirmarea dreptului oricărei persoane la libertate şi la siguranţă, determină şi cazurile şi condiţiile în care este permis să se deroge de la acest principiu, în special în vederea menţinerii ordinii publice, care impune reprimarea infracţiunilor. Aşadar,

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 27 iunie 1968, în cauza *Wemhoff c. Germaniei*, parag. 5 al secţiunii „În drept".

este esenţial ca, în situaţia în care persoana este în stare de detenţie, instanţele naţionale să aprecieze dacă termenul care a curs înaintea judecării acuzatului a depăşit la un moment dat limitele rezonabile, adică acelea ale sacrificiului care, în circumstanţele cauzei, ar putea în mod rezonabil să fie impus unei persoane prezumate a fi nevinovată. Cu alte cuvinte, detenţia provizorie a unui acuzat nu poate fi menţinută dincolo de limitele ei rezonabile. În acest sens art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană a reglementat instituţia termenului rezonabil al arestării preventive prevăzând că: „Orice persoană arestată sau deţinută, în condiţiile prevăzute de parag. 1 lit. c) din prezentul articol, (...) are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii". Dispoziţiile art. 5 parag. 3 se referă numai la privarea de libertate dispusă în temeiul art. 5 parag. 1 lit. c) cu care formează un tot unitar în privinţa situaţiei celui arestat în vederea aducerii sale în faţa autorităţii judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănui că a săvârşit o infracţiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârşească o infracţiune sau să fugă după săvârşirea acesteia[1].

5.2. Perioada de timp luată în considerare

- momentul de la care începe să se calculeze durata termenului rezonabil (*dies a quo*) este cel de la care persoana acuzată este reţinută sau arestată[2];

- sfârşitul perioadei ce trebuie luat în considerare (*dies ad quem*) se raportează la momentul pronunţării unei hotărâri de condamnare în primă instanţă, chiar nedefinitivă, sau la momentul punerii în libertate[3]. Curtea Europeană a apreciat că, după pronunţarea unei hotărâri de condamnare, privarea de libertate a unei persoane este întemeiată pe cazul specificat în art. 5 parag. 1 lit. a) din Convenţia europeană, neavând drept scop aducerea unei persoane în faţa autorităţii competente[4];

- în scopul analizei respectării prevederilor art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană, la aprecierea duratei totale a privării de libertate vor fi luate în considerare toate perioadele de timp în care o persoană a fost arestată pentru aceeaşi acuzaţie, în cazul în care ulterior punerii în libertate iniţiale, a fost rearestată[5]. Totuşi, Curtea Europeană, în unele cazuri, deşi existau două perioade de privare de libertate, a

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 22 februarie 1989, în cauza *Ciulla c. Italiei*, parag. 38.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 22 mai 1984, în cauza *De Jong, Baljet şi Van den Brink c. Olandei*, parag. 67, 75.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 12 decembrie 1991, în cauza *Toth c. Austriei*, parag. 66; CEDO, hotărârea din 27 iunie 1968, în cauza *Wemhoff c. Germaniei*, parag. 9 al secţiunii „În drept"; CEDO, hotărârea din 6 aprilie 2000, în cauza *Labita c. Italiei*, parag. 147; CEDO, hotărârea din 8 august 2006, în cauza *Huseyin Esen c. Turciei*, parag. 71.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 12 ianuarie 2007, în cauza *Solmaz c. Turciei*, parag. 23-33. Pentru o analiză critică a acestei jurisprudenţe, a se vedea *S. Trechsel*, Human Rights in criminal proceedings, op. cit., p. 520. În susţinerea opiniei Curţii Europene, a se vedea *D.J. Harris, M. O'Boyle, C. Warbrick*, op. cit., p. 138; *J.-F. Renucci*, Traité de Droit Européen des droits de l'homme, op. cit., p. 322-323.

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 19 februarie 2008, în cauza *Yalcin c. Turciei*, parag. 36-38; CEDO, hotărârea din 26 iunie 1991, în cauza *Letellier c. Franţei*, parag. 34.

constatat încălcarea condiţiilor art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană prin analiza separată a acestora[1];

- în ceea ce priveşte persoanele condamnate în primă instanţă, durata arestării preventive a acestora pe parcursul judecării apelului şi/sau a recursului se analizează din perspectiva art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană privind dreptul la un proces echitabil[2].

5.3. Noţiunea de termen rezonabil potrivit de art. 5 parag. 3 şi, respectiv, art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană[3]

- art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană se aplică numai în cazul persoanelor arestate preventiv în faza de urmărire penală, precum şi în faza judecăţii în primă instanţă, şi are ca scop garantarea dreptului la libertate al unei persoane prin evitarea menţinerii acesteia în detenţie pentru o durată de timp excesivă;

- art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană se aplică tuturor persoanelor implicate într-o procedură civilă sau penală, în această din urmă ipoteză indiferent dacă sunt sau nu în stare de arest, şi are ca scop protejarea acestora contra lentorii excesive a procedurii. În materie penală, art. 6 parag. 1 vizează, în special, să evite prelungirea pe o perioadă prea mare de timp a incertitudinii cu privire la soarta celui acuzat;

- termenul rezonabil prevăzut de art. 5 parag. 3 începe să se calculeze (*dies a quo*) de la data la care persoana acuzată este reţinută sau arestată şi se sfârşeşte (*dies ad quem*) la momentul pronunţării unei hotărâri de condamnare în primă instanţă, chiar nedefinitivă;

- termenul rezonabil prevăzut de art. 6 parag. 1 în cauzele penale are ca punct de plecare (*dies a quo*) momentul în care este formulată o „acuzaţie în materie penală",

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 27 noiembrie 1991, în cauza *Kemmache c. Franţei*, parag. 46-48.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 27 iunie 1968, în cauza *Wemhoff c. Germaniei*, parag. 9 al secţiunii „În drept".

[3] Pentru o analiză detaliată, a se vedea *B. Bouloc*, Procédure pénale, Dalloz, 21ème édition, 2007, p. 44-45; *S. Guinchard, J. Buisson*, Procédure pénale, Litec, 4ème édition, 2008, p. 360-363; *J.-F. Renucci*, Traité de Droit Européen des droits de l'homme, op. cit., p. 325- 326; *E. Bleichrodt*, Right to liberty and security of person, în *P. van Dijk, F. Van Hoof, A. Van Rijn, L. Zwaak*, Theory and practice of the European Convention on Human Rights, op. cit., p. 491-492; *J. Velu, R. Ergec*, La Convention européenne des droits de l'homme, Ed. Bruylant, Bruxelles, 1990, p. 292 şi urm.; *J. Velu, R. Ergec*, Les notions de „délai raisonnable" dans les articles 5 et 6 de la Convention Européenne des Droits de L'Homme, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, vol. 2, nr. 5/1991, p. 137 şi urm.; *M. Picard, P. Titiun*, Article 5 §3, în *L.-E. Pettiti, E. Decaux, P.-H. Imbert*, La Convention Européenne des Droits de L'Homme. Commentaire article par article, op. cit., p. 217-227; *P. Lambert*, Les notions de „délai raisonnable" dans la jurisprudence de la Cour Européenne des Droits de L'Homme, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, vol. 2, nr. 5/1991, p. 3-21; *J.-F. Flauss*, Le „délai raisonnable" au sens des articles 5(3) et 6(1) de la Convention Européenne des Droits de L'Homme dans la jurisprudence française, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, vol. 2, nr. 5/1991, p. 49-59; *J. Lestrades*, Les delais des articles 5 et 6 de la Convention Européenne des Droits de L'Homme, Th. Nice, 2000.

definită de Curtea Europeană[1] ca „notificare oficială provenită de la o autoritate competentă a învinuirii de a fi săvârşit o faptă penală, ceea ce corespunde ideii de consecinţe importante cu privire la situaţia persoanei suspectate". Ca moment final (*dies ad quem*), Curtea Europeană se raportează la momentul pronunţării unei hotărâri definitive de condamnare sau de achitare, respectiv încetarea procesului penal (a unei soluţii finale în cauză);

- Curtea Europeană[2] a arătat că, prin raportare la art. 6 parag. 1, durata rezonabilă a procedurii se apreciază în fiecare cauză în parte, în funcţie de circumstanţele sale, după următoarele criterii: complexitatea cauzei în fapt şi în drept, comportamentul părţilor, comportamentul autorităţilor şi importanţa pentru părţi a obiectului procedurii;

- durata rezonabilă a detenţiei conform art. 5 parag. 3 se apreciază tot *in concreto*, dar instanţelor naţionale le revine obligaţia să argumenteze cu probe motivele prelungirii detenţiei. Persistenţa motivelor plauzibile cu privire la săvârşirea unei infracţiuni nu mai este suficientă după o anumită perioadă de timp, trebuind relevată existenţa fie a pericolului de fugă, fie a riscului săvârşirii unor noi infracţiuni, fie protejarea ordinii publice, fie a modului în care a fost instrumentat cazul de către autorităţi (complexitate, desesizări, perioadele de stagnare ale anchetei);

- este posibil ca durata procedurii să nu încalce prevederile art. 6 parag. 1, dar durata arestării preventive să depăşească termenul rezonabil prevăzut de art. 5 parag. 3[3]. De asemenea, se poate reţine şi ipoteza contrară, în care durata arestării preventive nu încalcă exigenţele art. 5 parag. 3, dar durata procedurii depăşeşte termenul rezonabil prevăzut în art. 6 parag. 1[4].

5.4. Criterii de apreciere a rezonabilităţii arestării preventive

- Curtea Europeană analizează, pe de o parte, dacă temeiurile invocate de autorităţile naţionale au fost relevante şi suficiente pentru a justifica privarea de libertate, iar, pe de altă parte, dacă autorităţile naţionale competente au depus o „diligenţă specială" în desfăşurarea procedurii, în vederea evitării prelungirii acesteia cu perioade în care detenţia putea fi evitată.

A. Temeiuri relevante şi suficiente

- Curtea Europeană a arătat[5] că nu este fezabil a explica conceptul termenului rezonabil printr-un număr fix de zile, săptămâni, luni sau ani sau în diferite perioade de timp în funcţie de gravitatea infracţiunii;

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 15 iulie 1982, în cauza *Eckle c. R.F.G.*, parag. 73.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 10 februarie 1995, în cauza *Allenet de Ribemont c. Franţei*, parag. 47.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 10 noiembrie 1969, în cauza *Stogmuller c. Austriei*.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 28 martie 1990, în cauza *B. c. Austriei*.

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 10 noiembrie 1969, în cauza *Stogmuller c. Austriei*, parag. 4 al secţiunii „În drept".

- într-o jurisprudenţă constantă[1] Curtea de la Strasbourg a stabilit criteriile de apreciere a caracterului rezonabil al arestării preventive. *În primul rând*, caracterul rezonabil al unei perioade de detenţie nu poate fi apreciat *in abstracto*, ci de la caz la caz, în funcţie de trăsăturile specifice ale acestuia. Menţinerea stării de detenţie poate fi justificată, într-un caz concret, numai dacă există indicii precise în sensul unei necesităţi reale şi de interes public care, în pofida prezumţiei de nevinovăţie, prevalează asupra regulilor privind libertatea individuală. *În al doilea rând*, este datoria autorităţilor judiciare naţionale să se asigure că, într-o cauză determinată, arestarea preventivă nu depăşeşte o perioadă rezonabilă. În acest scop şi având în vedere respectarea principiului prezumţiei de nevinovăţie, autorităţile trebuie să ia în considerare toate argumentele pentru şi împotriva unei necesităţi de interes public, care să justifice o îndepărtare de la regula libertăţii individuale şi care să constituie considerentele pentru hotărârea autorităţilor de a respinge cererea de punere în libertate. *În al treilea rând,* persistenţa unei suspiciuni rezonabile că persoana arestată a comis o infracţiune reprezintă o condiţie *sine qua non* pentru legalitatea luării şi menţinerii stării de arest, dar după o anumită perioadă de timp această condiţie nu mai este şi suficientă. În asemenea situaţii, Curtea Europeană stabileşte dacă restul motivelor invocate de autorităţile judiciare au continuat să justifice privarea de libertate, fiind „pertinente şi suficiente";

- nu cade în sarcina persoanei private de libertate să probeze existenţa unor temeiuri ce trebuie să conducă la punerea sa în libertate. Astfel, Curtea Europeană a constatat o încălcare a art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană în condiţiile în care autorităţile naţionale au apreciat că se impune prelungirea duratei privării de libertate a reclamantului atâta timp cât acesta nu a probat existenţa unor circumstanţe excepţionale şi nu a făcut dovada unor fapte concrete care nu justificau prelungirea detenţiei[2];

- prelungirea de trei ori a privării de libertate prin utilizarea de fiecare dată de către instanţă a unor formulări identice (de exemplu, faţă de natura infracţiunii şi de probatoriul existent), fără a arăta temeiurile pentru care se dispune privarea de libertate, constituie o încălcare a prevederilor art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană, deoarece dă naştere la dubii cu privire la caracterul justificat al măsurii[3];

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 21 februarie 2008, în cauza *Matskus c. Rusiei*, parag. 57; CEDO, hotărârea din 19 februarie 2008, în cauza *Yalcin c. Turciei*, parag. 36-38; CEDO, hotărârea din 8 noiembrie 2007, în cauza *Lelievre c. Belgiei*, parag. 90; CEDO, hotărârea din 4 mai 2006, în cauza *Celejewski c. Poloniei*, parag. 40; CEDO, hotărârea din 6 aprilie 2000, în cauza *Labita c. Italiei*, parag. 152 şi urm.; CEDO, hotărârea din 26 ianuarie 1993, în cauza *W. c. Elveţiei*, parag. 30-40; CEDO, hotărârea din 24 august 1998, în cauza *Contrada c. Italiei*, parag. 51-57; CEDO, hotărârea din 18 decembrie 1996, în cauza *Scott c. Spaniei*, parag. 74; CEDO, hotărârea din 23 septembrie 1998, în cauza *I.A. c. Franţei*, parag. 102; CEDO, hotărârea din 26 octombrie 2000, în cauza *Kudla c. Poloniei*, parag. 110-111; CEDO, hotărârea din 9 ianuarie 2003, în cauza *Shishkov c. Bulgariei*, parag. 58. De asemenea, pentru o analiză detaliată, a se vedea *C. Guery*, Détention provisoire, Dalloz, Paris, 2001, p. 44-46.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 iunie 2001, în cauza *Ilijkov c. Bulgariei*, parag. 85-86.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 8 iunie 1995, în cauza *Mansur c. Turciei*, parag. 55; CEDO, hotărârea din 22 noiembrie 2002, în cauza *Lavents c. Letoniei*, parag. 73.

- tot astfel, în mai multe hotărâri de condamnare a Rusiei, Curtea de la Strasbourg a arătat că nu sunt satisfăcute exigenţele art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană, dacă instanţele au prelungit privarea de libertate a reclamantului bazându-se în mod esenţial pe gravitatea infracţiunilor şi folosind formule stereotipe care parafrazau temeiurile arestării preventive din Codul de procedură penală, fără să explice aplicabilitatea lor în cauză sau să aibă în vedere măsuri preventive alternative[1];

- existenţa şi persistenţa unor indicii serioase cu privire la vinovăţia persoanei acuzate, precum şi gravitatea infracţiunii săvârşite nu justifică în sine o detenţie îndelungată[2]. De aceea, prelungirea arestării preventive trebuie să se raporteze şi la alte criterii ca: apărarea ordinii publice, riscul exercitării unor presiuni asupra martorilor şi al realizării unor înţelegeri între coacuzaţi, pericolul de a se sustrage procedurilor, riscul săvârşirii unor noi infracţiuni;

- în privinţa apărării ordinii publice, Curtea Europeană a arătat[3] că anumite infracţiuni, prin gravitatea deosebită şi reacţia publicului, pot crea o stare de nelinişte capabilă să justifice temporar detenţia preventivă, dar acest factor poate fi pertinent şi suficient numai dacă se bazează pe fapte capabile să demonstreze că eliberarea acuzatului tulbură, în mod real, ordinea publică. Detenţia nu rămâne legitimă decât dacă ordinea publică este efectiv ameninţată, întrucât continuarea detenţiei nu trebuie să servească pentru a anticipa o pedeapsă privativă de libertate.

B. Diligenţa specială în desfăşurarea procedurii

- în măsura în care motivele invocate de autorităţile naţionale satisfac cerinţele menţionate mai sus, Curtea Europeană trebuie să stabilească dacă autorităţile naţionale competente au depus o „diligenţă specială" în desfăşurarea procedurii, care nu a fost prelungită cu perioade în care detenţia putea fi evitată;

- în ceea ce priveşte modul în care s-a desfăşurat procedura în faţa autorităţilor naţionale, Curtea Europeană a arătat[4] că trebuie ţinut seama de complexitatea cazului şi că nu trebuie pierdut din vedere că, dacă un acuzat în stare de detenţie are dreptul la tratarea cu prioritate şi celeritate a cazului său, aceasta nu trebuie să dăuneze eforturilor judecătorilor de a lămuri toate aspectele de fapt, de a da atât apărării, cât şi acuzării posibilitatea de a-şi furniza probele şi argumentele şi de a nu se pronunţa decât după o matură chibzuinţă asupra existenţei infracţiunii şi a pedepsei. Trebuie avut în vedere volumul dosarului[5], prelungirea procedurii într-o cauză nu foarte

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 21 februarie 2008, în cauza *Matskus c. Rusiei*, parag. 59-65; CEDO, hotărârea din 2 martie 2006, în cauza *Dolgova c. Rusiei*, parag. 38; CEDO, hotărârea din 7 aprilie 2005, în cauza *Rokhlina c. Rusiei*, parag. 63; CEDO, hotărârea din 8 februarie 2005, în cauza *Panchenko c. Rusiei*, parag. 91; CEDO, hotărârea din 4 mai 2006, în cauza *Ambruszkiewicz c. Poloniei*, parag. 33.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 19 februarie 2008, în cauza *Yalcin c. Turciei*, parag. 37; CEDO, hotărârea din 18 iulie 2006, în cauza *Baltaci c. Turciei*, parag. 48; CEDO, hotărârea din 5 aprilie 2005, în cauza *Ali Hıdır Polat c. Turciei*, parag. 25; CEDO, hotărârea din 27 august 1992, în cauza *Tomasi c. Franţei*, parag. 85-99.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 26 iunie 1991, în cauza *Letellier c. Franţei*, parag. 51.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 28 martie 1990, în cauza *B c. Austriei*, parag. 45.

[5] A se vedea CEDO, hotărârea din 18 decembrie 1996, în cauza *Scott c. Spaniei*, parag. 83.

complexă datorită conexării acesteia cu o altă cauză de o mare complexitate vizând săvârşirea infracţiunilor de trafic de droguri de către o grupare infracţională[1], numărul martorilor citaţi pentru a fi audiaţi şi diligenţa manifestată de instanţă în aducerea martorilor[2], complexitatea anchetei, numărul inculpaţilor, necesitatea administrării unor mijloace de probă prin comisie rogatorie internaţională[3], atitudinea procesuală a reclamantului[4]. În această ultimă privinţă, în doctrină[5] s-a remarcat că nu se se impune ca reclamanţii să aibă o atitudine de cooperare cu autorităţile judiciare şi nu pot fi acuzaţi că profită de prevederile legii naţionale în scopul apărării propriilor drepturi. Există o diferenţă fină între această situaţie şi comportamentul procesual ce depăşeşte această limită, constând în atitudinea de obstrucţionare a justiţiei, ce contribuie la întârzierea procedurilor. De asemenea, trebuie ţinut seama şi de perioadele de timp în care ancheta a stagnat sau de lentoarea procedurii;

- în privinţa complexităţii cauzei, Curtea Europeană a arătat că procedura în materia cauzelor vizând grupuri criminale organizate este incontestabil un factor ce atrage o investigaţie complexă şi de lungă durată. Cu toate acestea, nu poate fi justificată nici în această materie o arestare preventivă de mai mult de cinci ani prin raportare la exigenţele art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană[6]. Tot astfel, s-a constatat lipsa de diligenţă a autorităţilor în desfăşurarea procesului penal, în condiţiile în care persoana acuzată de săvârşirea unei infracţiuni care se afla în stare de arest a fost audiată pentru prima oară în cauză la mai bine de un an de la data trimiterii în judecată[7].

§6. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive

- *revocarea măsurii arestării preventive* este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii arestării preventive a inculpatului *dacă au încetat temeiurile care au determinat-o* (încetarea existenţei tuturor temeiurilor de fapt şi de drept ce au fost avute în vedere la luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii), *ori au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii*; în acest sens Curtea Europeană a reţinut în cauza *Bujac c. României* (hotărârea din 2 noiembrie 2011) că cerinţa unui temei juridic continuu pentru fiecare privare de libertate se extinde pe toată perioada arestării. Această cerinţă impusă la art. 5 parag. 1 din Convenţia europeană are ca scop să asigure că nimeni nu este privat de libertate în mod arbitrar. Astfel, în principiu, temeiul legal al oricărei arestări trebuie să existe din momentul în care măsura este luată împotriva persoanei în cauză, iar aceasta trebuie să acopere

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 13 iulie 1995, în cauza *Van der Tang c. Spaniei*, parag. 75.

[2] A se vedea CEDO, hotărârea din 11 iulie 2000, în cauza *Trzaska c. Poloniei*, parag. 68.

[3] A se vedea CEDO, hotărârea din 28 martie 1990, în cauza *B. c. Austriei*, parag. 45; CEDO, hotărârea din 10 noiembrie 1969, în cauza *Matzenetter c. Austriei*, parag. 12.

[4] A se vedea CEDO, hotărârea din 18 septembrie 2001, în cauza *Kalashnikov c. Rusiei*, parag. 75.

[5] A se vedea *K. Reid*, A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights, 2nd Edition, Ed. Thomson, Sweet &Maxwell, 2004, p. 425.

[6] A se vedea CEDO, hotărârea din 4 mai 2006, în cauza *Celejewski c. Poloniei*, parag. 40; CEDO, hotărârea din 19 decembrie 2006, în cauza *Adamiak c. Poloniei*, parag. 37.

[7] A se vedea CEDO, hotărârea din 12 februarie 2008, în cauza *Pyrak c. Poloniei*, parag. 52.

întreaga perioadă a arestării. Prin urmare, atunci când temeiul arestării nu mai există se impune revocarea măsurii preventive; odată cu revocarea judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară/instanţa dispune punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

- *în ipoteza în care există o nelegalitate vădită, flagrantă la luarea/prelungirea/menţinerea arestării preventive (de pildă, lipsa oricărei motivări la luarea măsurii preventive, necompetenţa materială a judecătorului de drepturi şi libertăţi etc.), această nelegalitate originară, iar nu ulterioară, poate constitui, de asemenea, temei pentru revocarea măsurii arestării preventive;*

- *înlocuirea măsurii arestării preventive* este măsura procesuală ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată prin care arestarea preventivă este înlocuită cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 NCPP, art. 216 NCPP, respectiv art. 218 NCPP şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai uşoară *este suficientă* pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP;

- şi în ipoteza în care judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară sau instanţa de judecată constată că în cauza pe care o examinează a fost depăşit termenul rezonabil al arestării preventive poate dispune înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu/controlului judiciar/controlului judiciar pe cauţiune, această încălcare a dispoziţiilor art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană echivalând cu schimbarea temeiurilor avute în vedere la momentul luării măsurii arestării preventive;

- arestarea preventivă nu poate fi înlocuită cu măsura reţinerii, internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice sau a internării medicale provizorii;

- în cazul dispunerii arestării preventive în lipsă nu există niciun impediment legal pentru formularea unei cereri de revocare a măsurii, chiar înainte de punerea în executare a mandatului de arestare, în cazul în care sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 242 alin. (1) NCPP; o cerere de revocare astfel formulată nu poate fi respinsă ca inadmisibilă, judecătorul având obligaţia procedurală pozitivă să verifice legalitatea măsurii preventive chiar înainte de încarcerare pentru a se evita riscul unei privări arbitrarii de libertate (de pildă, în ipoteza în care singurul temei al arestării a fost cel al existenţei riscului influenţării martorilor, iar după emiterea mandatului de arestare preventivă urmărirea penală a fost efectuată în bune condiţii, fiind administrate toate probele necesare trimiterii în judecată înainte de încarcerarea inculpatului); această posibilitate oferită de lege în vederea garantării dreptului la libertate nu trebuie însă să se transforme într-un prilej de abuz de drept procesual prin formularea cu rea-credinţă a nenumărate cereri de revocare;

- revocarea arestării preventive sau înlocuirea ei cu o altă măsură preventivă *se poate dispune* la cererea scrisă a persoanei private de libertate, a procurorului sau din oficiu, de către:

(i) judecătorul de drepturi şi libertăţi din cadrul instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă (chiar şi în situaţia în care măsura privativă de libertate a fost dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, instanţa ierarhic superioară cu ocazia judecării contestaţiei), ori al instanţei corespunzătoare în grad în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, *în cursul urmăririi penale*;

(ii) judecătorul de cameră preliminară căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza spre soluţionare;

(iii) instanţa sesizată cu judecarea cauzei în primă instanţă sau în apel; în acest ultim caz, completul de judecată căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza trebuie să soluţioneze şi cererile de revocare sau de înlocuire a arestării preventive.

- în cazul în care măsura arestării preventive a fost luată în cursul urmăririi penale, organul de cercetare penală are obligaţia *să îl informeze de îndată*, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau înlocuirea măsurii preventive. Dacă apreciază că informaţiile comunicate justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive, procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a luat măsura, în termen de 24 de ore de la primirea informării. Procurorul este obligat să sesizeze şi din oficiu judecătorul de drepturi şi libertăţi, când constată el însuşi existenţa vreunei împrejurări care justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate de acesta;

- în cursul urmăririi penale, judecătorul de drepturi şi libertăţi sesizat cu o propunere de prelungire a arestării preventive poate analiza cererea persoanei private de libertate sau a procurorului, formulată în cursul şedinţei de judecată, de a dispune înlocuirea sau revocarea măsurii arestării preventive;

- în cazul în care sunt formulate atât cereri de revocare, cât şi cereri de înlocuire a măsurii arestării preventive (fie pe cale principală, fie în subsidiar) în faţa aceleiaşi instanţe, aceasta nu poate dispune în acelaşi timp atât revocarea măsurii arestării preventive, cât şi înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu/controlului judiciar/controlului judiciar pe cauţiune; judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa poate respinge ambele cereri sau poate admite pe una dintre ele respingând-o pe cealaltă;

- în situaţia în care procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală într-o cauză în care există un inculpat arestat, măsura arestării preventive încetează de drept la momentul dispunerii soluţiei de netrimitere în judecată; prin urmare, în această ipoteză procurorul nu mai poate formula o cerere de revocare a măsurii preventive în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- *în cursul urmăririi penale*, soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în cameră de consiliu*, cu maximă celeritate, care se apreciază prin raportare la durata de timp existentă între momentul depunerii cererii de către inculpatul privat de libertate şi data pronunţării încheierii judecătorului; procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi dosarul cauzei sau copie de pe acesta certificată de grefa parchetului, în termen de 24 de ore de la solicitarea acestuia de către judecător;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară* soluționarea cererii de revocare sau înlocuire se desfășoară *în cameră de consiliu*, judecătorul având la dispoziție dosarul trimis de procuror în urma emiterii rechizitoriului;

- *în cursul judecății soluționarea* cererii de revocare sau înlocuire se desfășoară *în ședință publică*; *în mod bizar art. 242 alin. (10)-(12) NCPP prevede că admisibilitatea în principiu și soluționarea cererii de înlocuire a măsurii arestării preventive cu controlul judiciar pe cauțiune presupune desfășurarea unei proceduri în camera de consiliu, inclusiv în faza de judecată*;

- în vederea soluționării cererii de revocare sau înlocuire, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată fixează data de soluționare a acesteia și dispune citarea inculpatului;

- *spre deosebire de vechiul Cod, NCPP prevede soluționarea cererii de revocare sau înlocuire se face numai după ascultarea inculpatului arestat preventiv asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază cererea, în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu; cererea de revocare sau înlocuire se soluționează și în lipsa inculpatului, atunci când, din cauza stării de sănătate, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, nu poate fi adus, dar numai în prezența avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;*

- participarea procurorului este obligatorie;

- în urma deliberării judecătorul (de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară) sau instanța poate dispune *prin încheiere*[1] una dintre următoarele *soluții:*

(i) admiterea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestării preventive;

(ii) respingerea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestării preventive;

(iii) ia act de retragerea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestării preventive.

Tribunalul apreciază că, în cauză, temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive a inculpatului nu s-au schimbat, astfel că nu se impune înlocuirea măsurii arestării preventive. Tribunalul constată că măsura arestării preventive a fost dispusă cu respectarea dispozițiilor legale în vigoare. În acest sens, Tribunalul consideră că în cauză există suficiente probe că inculpatul a săvârșit infracțiunile pentru care este cercetat, așa cum rezultă din actele aflate la dosarul de urmărire penală. De asemenea, Tribunalul apreciază există probe că lăsarea inculpatului în libertate prezintă un pericol concret pentru ordinea publică. Dacă pericolul pe care l-ar prezenta pentru societate lăsarea în libertate a inculpatului nu se presupune generic, ci trebuie dovedit, tot atât de evident este că nu putem susține că nu există acest pericol pentru ordinea publică atunci când inculpatul a produs prin faptele sale o încălcare a regulilor de conviețuire socială ocrotite, printre care figurează persoana, drepturile și libertățile ei ca urmare a reacției declanșate de faptele comise. Noțiunea de pericol pentru ordinea publică nu trebuie înțeleasă doar ca o primejdie concretă

[1] În ipoteza în care cererea de revocare sau de înlocuire a fost formulată cu ocazia dezbaterilor, instanța de judecată se va pronunța asupra acesteia prin sentință/decizie.

şi imediată, constând în posibilitatea comiterii unor fapte penale grave, ci ea semnifică şi o stare de neliniște, un sentiment de insecuritate în rândul societății civile, generată de rezonanța socială negativă a faptului că inculpații asupra cărora planează acuzația comiterii unor infracțiuni aduc atingere sănătății societății. Astfel, Tribunalul are în vedere gradul ridicat de pericol social, ce rezultă nu numai din limitele mari de pedeapsă stabilite de legiuitor, ci şi numărul infracțiunilor, din modalitățile şi împrejurările concrete de săvârşire a faptelor, din urmările produse sau care se pot produce prin săvârşirea de infracțiuni de genul celor pentru care este cercetat inculpatul şi din rezonanța socială negativă a infracțiunilor de acest gen, care generează o stare de neîncredere şi insecuritate în rândul societății, cât şi modul de organizare foarte bine pus la punct al grupării. Astfel, în ceea ce-l priveşte pe inculpat, concluzia periculozității acestuia, pe lângă cea care rezultă din gravitatea faptei la a cărei săvârşire, potrivit indiciilor temeinice, a participat, şi de ale cărei rezultate a profitat, se întemeiază şi pe datele personale ale acestuia, care, aşa cum rezultă din copia de pe cazierul judiciar al acestuia, a suferit anterior condamnări pentru infracțiuni contra patrimoniului, una dintre condamnări survenind chiar pentru infracțiunea de înşelăciune, fapt ce probează perseverența şi specializare infracțională. Perioada infracțională îndelungată, implicarea mai multor persoane într-o activitate infracțională conjugată, sumele mari de bani justifică presupunerea rezonabilă că lăsarea în libertate a inculpatului prezintă un pericol concret pentru ordinea publică. Tribunalul are în vedere şi faptul că scopul măsurilor preventive nu se poate realiza printr-o altă măsură preventivă mai puțin restrictivă, cum este cea a obligației de a nu părăsi localitatea, mai ales la acest moment procesual, când acte procesuale importante nu au fost efectuate. Tribunalul consideră că cercetarea în libertate a inculpatului nu se impune la acest moment şi pentru a nu se da posibilitatea acestuia să se înțeleagă cu ceilalți participanți cu privire la declarațiile, pe care le vor da, astfel încât să zădărnicească aflarea adevărului, dar şi pentru a preîntâmpina săvârşirea unor noi infracțiuni de genul celor pentru care este anchetat inculpatul. În ceea ce priveşte circumstanțele de ordin personal ale inculpatului, Tribunalul reține că ele trebuie avute în vedere cu ocazia soluționării cauzei pe fond, în situația în care inculpatul va fi găsit vinovat şi trimis în judecată, acestea nefiind de natură a justifica aprecierea rezonabilă în sensul că se impune înlocuirea măsurii arestării preventive. Este adevărat că până la rămânerea definitivă a unei hotărâri într-o cauză penală, persoana judecată se bucură de prezumția de nevinovăție, însă legiuitorul a stabilit ca, în cazul în care se regăsesc anumite condiții expres prevăzute, să se poată lua una din măsurile preventive, indiferent dacă acuzatul recunoaşte sau nu săvârşirea faptelor pentru care este judecat, dacă are sau nu antecedente penale, normele de procedură interne fiind în deplin consens cu dispozițiile art. 5 şi 6 din Convenția europeană a drepturilor omului. Relativ la durata rezonabilă a arestării preventive, Tribunalul reține că, la acest moment, perioada pe care s-a luat această măsură nu a depăşit un termen rezonabil, dată fiind complexitatea cauzei, numărul mare de participanți, dar şi amploarea activității infracționale. Prin urmare, considerând că elementele care au determinat arestarea preventivă a inculpatului nu numai că subzistă, dar şi impun în continuare privarea de libertate a acestuia, pentru o mai bună desfăşurare a procesului penal, Tribunalul

va respinge cererea de înlocuire a măsurii arestării preventive ca neîntemeiată *(Trib. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea din 17 august 2010, nepublicată).*

- o particularitate prezintă procedura de soluţionare a cererii de înlocuire a *măsurii arestării preventive cu controlul judiciar pe cauţiune*, remarcându-se printr-un caracter cu totul inedit în care temeinicia pe fond a cererii ţine de depunerea sau nu a cauţiunii; astfel, potrivit art. 242 alin. (10) NCPP dacă găseşte ***cererea întemeiată***, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară *sau instanţa de judecată, prin încheiere, dată în camera de consiliu, admite în principiu cererea şi stabileşte valoarea cauţiunii,* acordând inculpatului termen pentru depunerea ei; rezultă din dispoziţia Codului că şi pentru faza de judecată această procedură este *nepublică*, desfăşurându-se *în camera de consiliu*, iar judecătorul/instanţa în etapa admisibilităţii în principiu analizează *inclusiv temeinicia cererii*; dacă cererea nu este întemeiată judecătorul dispune respingerea acesteia; împotriva acestei încheieri (indiferent de soluţia pronunţată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; termenul fixat pentru depunerea cauţiunii curge de la data rămânerii definitive a hotărârii de admitere în principiu; apoi, potrivit art. 242 alin. (11) NCPP *dacă se depune cauţiunea* în termenul fixat, judecătorul/instanţa, *prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune*, stabileşte obligaţiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză; potrivit art. 242 alin. (12) NCPP *dacă nu se depune* cauţiunea în termenul fixat, judecătorul/instanţa *prin încheiere dată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului şi a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat;* şi împotriva acestei a doua încheieri (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată se pronunţă *cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive* (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată[1]) pot formula contestaţie procurorul sau

[1] Potrivit vechiului Cod în cursul urmăririi penale sau al judecăţii inculpatul nu putea declara recurs împotriva încheierii prin care a fost respinsă cererea de revocare sau de înlocuire a măsurii arestării preventive cu obligarea de a nu părăsi localitatea sau ţara, această dispoziţie nefiind în contradicţie cu dispoziţiile art. 5 parag. 4 din Convenţia europeană, deoarece nu se putea considera că inculpatul nu are un drept de recurs efectiv împotriva privării de libertate sau că a fost încălcat principiul egalităţii armelor. Pe de o parte, inculpatul putea formula în orice moment alte cereri de revocare a măsurii arestării preventive sau de înlocuire a acesteia cu măsura obligării de a nu părăsi localitatea, numărul acestora nefiind limitat de legiuitor în cursul procesului penal; deopotrivă, inculpatul arestat putea solicita liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauţiune, situaţie în care încheierea primei instanţe putea fi atacată cu recurs atât de petent cât şi de procuror. Pe de altă parte, cu ocazia

inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- atât în cursul urmăririi penale, cât şi în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii, contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune *este suspensivă de executare*;

- procedura de soluţionare a contestaţiei este cea generală prevăzută de art. 204-206 NCPP, în *funcţie* de faza în care se află procesul penal;

- potrivit art. 399 alin. (1) şi (4) NCPP instanţa are obligaţia ca, prin hotărâre, să se pronunţe asupra menţinerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept a măsurii arestării preventive dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat, hotărârea pronunţată cu privire la măsurile preventive fiind *executorie*; prin urmare, în cazul în care instanţa dispune revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu o altă măsură preventivă, dispoziţia din minută este executorie, inculpatul urmând a fi pus în libertate, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză.

§7. Încetarea de drept a măsurii arestării preventive

- reprezintă terminarea *ope legis* a privării de libertate impusă prin măsura arestării preventive; legiuitorul a reglementat anumite cazuri în care, independent de subzistenţa temeiurilor, arestarea preventivă nu poate continua, fiind obligatorie punerea în libertate a inculpatului;

- măsura arestării preventive *încetează de drept:*

a) la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori la expirarea termenului de 30 de zile, dacă judecătorul de cameră preliminară

---

judecării recursului procurorului, inculpatul putea formula orice apărare considera necesară în susţinerea soluţiei primei instanţe de eliberare a sa, şi putea combate motivele de recurs ale procurorului. În acest sens s-a pronunţat şi Curtea Europeană în cauza *Stephens c. Maltei nr. 1* (hotărârea din 21 aprilie 2009), reţinând că reclamantul ar fi putut depune o nouă cerere de eliberare potrivit dreptului intern maltez oricât de des ar fi intenţionat, iar faptul că o astfel de cerere ar putea fi în mod repetat soluţionată de acelaşi magistrat nu este incompatibil cu Convenţia. În consecinţă, s-a apreciat că numărul limitat de magistraţi din Malta nu a afectat dreptul reclamantului de a depune o astfel de cerere[1]. În plus, instanţa de la Strasbourg a opinat că în esenţă nu există nicio diferenţă între stabilirea arestării ilegale a reclamantului printr-o nouă cerere şi aceeaşi stabilire ca rezultat al recursului procurorului, considerând că o nouă cerere este echivalentă cu un recurs în sensul art. 5 parag. 4. S-a remarcat şi faptul că reclamantul avea la dispoziţie o cale de atac care este echivalentă cu cea a recursului procurorului şi care îi oferea acestuia garanţii mai mari, nefiind astfel afectat echilibrul care trebuie să se menţină pe întreg parcursul acestor proceduri. În consecinţă, Curtea consideră că legislaţia malteză care nu oferă drept de recurs decât procurorului în măsura în care prima instanţă dispune eliberarea inculpatului, fără a conferi această cale de atac şi inculpatului pentru ipoteza în care instanţa refuză eliberarea sa, nu încalcă principiul egalităţii armelor, intrinsec dispoziţiilor art. 5 parag. 4 din Convenţia europeană.

sau instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în acest termen, respectiv la expirarea termenului de 60 de zile, dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în acest termen;

- *în cursul urmăririi penale,* depăşirea termenelor pentru care s-a dispus de către judecătorul de drepturi şi libertăţi luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive, fără ca anterior măsura să fi fost prelungită, atrage încetarea de drept a arestării preventive la expirarea ultimei zile pentru care s-a dispus privarea de libertate;

- în cursul urmăririi penale durata totală a arestării preventive în aceeaşi cauză şi pentru aceeaşi infracţiune nu poate depăşi **180 de zile**; după acest termen măsura încetează de drept;

- în cazul în care se dispune restituirea cauzei la procuror, măsura arestării preventive a inculpatului va putea fi menţinută şi după restituirea cauzei la procuror, pe o perioadă de cel mult 30 de zile, care nu poate fi mai mare decât diferenţa dintre termenul maxim de 180 de zile şi timpul în care inculpatul a fost arestat preventiv, în aceeaşi cauză, anterior sesizării instanţei prin rechizitoriu; în situaţia în care în cursul urmăririi penale durata arestării preventive a inculpatului a fost de 180 de zile, după dispunerea restituirii cauzei la parchet judecătorul de cameră preliminară nu poate menţine starea de arest, pentru că astfel ar fi depăşită limita maximă a arestării preventive în cursul urmăririi penale prevăzută de Constituţie şi NCPP;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară,* judecătorul are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea privării de libertate. Dacă procedura de cameră preliminară nu a fost finalizată, iar judecătorul de cameră preliminară nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în termen de 30 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea stării de arest, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen; dacă procedura de cameră preliminară a fost finalizată, iar instanţa de judecată nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în termen de 30 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea stării de arest, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen;

- *în cursul judecăţii,* instanţa are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea privării de libertate. Dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea stării de arest, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen.

b) în cazul în care procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală;

- în aceste cazuri procesul penal este încheiat din faza urmăririi penale, caz în care măsura preventivă nu poate subzista dincolo de limitele procesului penal.

c) în ipoteza în care instanţa de judecată pronunţă o hotărâre de achitare, de încetare a procesului penal, de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de condamnare cu suspendare a executării pedepsei sub supraveghere, chiar nedefinitivă;

d) când, înainte de pronunţarea unei sentinţe în primă instanţă, durata arestării a atins jumătatea maximului pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea care face obiectul învinuirii, fără a se putea depăşi, în niciun caz, limita de 5 ani;

- *în cursul judecăţii în primă instanţă, durata totală a arestării preventive* a inculpatului nu poate depăşi un termen rezonabil şi nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracţiunea care face obiectul sesizării instanţei de judecată; în toate cazurile, durata arestării preventive în primă instanţă nu poate depăşi 5 ani[1]; după acest termen măsura încetează de drept;

- maximul special se raportează la pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârşită în formă consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei; se va avea în vedere maximul special determinat potrivit legii penale mai favorabile, având în vedere că odată cu intrarea în vigoare a NCP instanţele vor trebui să facă aplicarea principiului *mitior lex*;

- în cazul concursului de infracţiuni se va avea în vedere maximul special prevăzut de lege pentru infracţiunea cea mai gravă dintre cele concurente, care constituie totodată temei al privării de libertate.

e) în apel, dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunţate în sentinţa de condamnare;

- în cazul în care prima instanţă a dispus prin hotărârea de condamnare pentru infracţiuni comise în stare de recidivă postcondamnatorie şi revocarea suspendării sub supraveghere a executării unei pedepse anterioare/liberării condiţionate, prin „pedeapsă pronunţată" se va înţelege pedeapsa aplicată pentru infracţiunea sau infracţiunile deduse judecăţii, la care se adaugă pedeapsa devenită executabilă ca urmare a revocării sub supraveghere a executării pedepsei/liberării condiţionate;

- se va constata încetarea de drept a măsurii arestării preventive şi în ipoteza în care instanţa de apel admite calea de atac declarată numai de inculpat şi trimite cauza spre rejudecare la prima instanţă, dacă durata pedepsei pronunţate în prima instanţă este egală cu durata măsurii arestării preventive; în acest caz, ca urmare a aplicării principiului *non reformatio in peius* instanţele nu vor putea aplica o pedeapsă mai mare decât pedeapsa aplicată iniţial.

f) când instanţa pronunţă o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii egală cu durata reţinerii şi arestării preventive [art. 399 alin. (3) lit. a) NCPP];

- inculpatul condamnat de prima instanţă şi aflat în stare de arest preventiv este liberat de îndată ce durata reţinerii şi cea a arestării devin egale cu durata pedepsei pronunţate, deşi hotărârea nu este definitivă. Liberarea se dispune de administraţia locului de deţinere, căreia i se comunică, îndată după pronunţarea hotărârii, o copie de pe dispozitiv sau extras.

---

[1] Termenele curg de la data sesizării instanţei de judecată, în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv, şi, respectiv, de la data punerii în executare a măsurii, când faţă de acesta s-a dispus arestarea preventivă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii sau în lipsă.

g) când instanţa pronunţă o hotărâre de condamnare la pedeapsa amenzii (care nu însoţeşte pedeapsa închisorii) sau la o măsură educativă [art. 399 alin. (3) lit. c), d) NCPP];

h) la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare.

- persoana condamnată la pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenţie va rămâne privată de libertate, dar nu în temeiul măsurii preventive, ci în executarea pedepsei stabilită de instanţă;

- în aceste cazuri, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată are obligaţia să constate încetarea de drept a măsurii arestării preventive şi să dispună punerea de îndată în libertate a celui arestat (dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză) trimiţând administraţiei locului de deţinere o copie de pe dispozitiv;

- încetarea de drept a măsurii arestării preventive trebuie să fie constatată şi de procurorul care dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală în chiar cuprinsul ordonanţei prin care se dispune această soluţie; procurorul are obligaţia de a comunica de îndată administraţiei locului de deţinere copie a ordonanţei de clasare sau de renunţare la urmărirea penală pentru a se dispune cât mai rapid punerea în libertate a persoanei private de libertate;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea reaminteşte că lista excepţiilor de la dreptul la libertate prevăzut la art. 5 parag. 1 din Convenţie are un caracter exhaustiv şi că numai o interpretare strictă se potriveşte cu scopul acestei dispoziţii: să se asigure că nimeni nu este privat în mod arbitrar de libertate. Prin urmare, îi revine sarcina de a examina capetele de cerere privind întârzierile în executarea unei hotărâri de punere în libertate cu o atenţie deosebită. De asemenea, aceasta reafirmă că, deşi un anumit termen de executare a unei hotărâri de punere în libertate este adesea inevitabil, acesta trebuie redus la minimum. În cauză, Curtea observă că hotărârea definitivă din 31 ianuarie 2003 condamnase reclamantul la o pedeapsă având o durată egală cu cea a detenţiei deja executate până la acea dată şi că, imediat după pronunţarea hotărârii, grefa curţii de apel a contactat Penitenciarul Bucureşti-Jilava pentru a se lua măsurile necesare în vederea eliberării părţii interesate; Curtea reţine că eşecul acestor demersuri a fost consemnat în procesul-verbal întocmit în aceeaşi zi, la ora 15:10. Curtea reaminteşte că, la examinarea termenului de executare a hotărârilor de repunere în libertate a reclamanţilor în cauze în care condiţiile cerute pentru eliberare erau îndeplinite la o oră la care angajatul închisorii însărcinat cu operaţiunile necesare în acest sens nu era prezent din cauza programului de lucru, aceasta nu a exclus perioade precum seara şi noaptea. Aceasta nu poate, cu atât mai puţin, să adopte o altă abordare în cauză mai ales că, spre deosebire de cauza *Calmanovici c. României*, grefa curţii de apel a contactat administraţia Penitenciarului Bucureşti-Jilava în timpul zilei pentru a-i aduce la cunoştinţă hotărârea definitivă pronunţată şi necesitatea de a lua măsurile care se impuneau în vederea eliberării reclamantului. Curtea nu poate accepta ca, din cauza programului de lucru al secretariatului, administraţia unei închisori să nu ia măsuri pentru recepţionarea, vineri, la începutul după-amiezii, a unui document trimis prin fax, necesar repunerii în

libertate a unui deţinut, ştiind că închiderea secretariatului va avea drept consecinţă menţinerea părţii interesate în detenţie pentru o durată suplimentară de mai mult de patruzeci şi opt de ore. În opinia Curţii, o asemenea întârziere nu poate constitui „o întârziere minimă inevitabilă" pentru executarea unei hotărâri definitive având drept efect repunerea în libertate a unui individ. Prin urmare, detenţia în cauză nu se întemeiază pe unul din alineatele art. 5 din Convenţie, fiind încălcate dispoziţiile art. 5 parag. 1 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 27 mai 2010, în cauza Ogică c. României, parag. 61-65).*

- în cursul procesului penal inculpatul arestat preventiv sau administraţia locului de deţinere poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei de judecată să constate încetarea de drept a măsurii arestării preventive;

- cererea se soluţionează *în cameră de consiliu* (în situaţia în care cauza se află în cursul urmăririi penale sau în faza camerei preliminare), respectiv *în şedinţă publică* atunci când cauza se află în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel), cu participarea procurorului şi, în principiu, a inculpatului arestat preventiv asistat de avocatul său ales sau desemnat din oficiu; în vederea soluţionării cu celeritate a cererii/sesizării soluţionarea poate avea loc şi în lipsa inculpatului, care va fi reprezentat de avocatul său ales sau desemnat din oficiu;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată se pronunţă *cu privire la încetarea de drept a* măsurii arestării preventive (indiferent de soluţia pronunţată: constatarea încetării de drept a măsurii arestării preventive sau respingerea cererii inculpatului/procurorului sau a sesizării administraţiei locului de deţinere) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a constatat *încetarea de drept* a acestei măsuri *nu este suspensivă de executare*, încheierea fiind executorie;

- persoanei faţă de care s-a dispus măsura preventivă, precum şi tuturor instituţiilor cu atribuţii în executarea măsurii li se comunică de îndată câte o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Secţiunea a 4-a. Arestul la domiciliu

- este măsura preventivă ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată, constând în privarea de libertate a inculpatului, acuzat de săvârşirea unei infracţiuni, a cărei executare nu se realizează într-un loc de detenţie, ci în locuinţa inculpatului;

- măsura arestului la domiciliu este o măsură preventivă privativă de libertate;

- *potrivit NCPP nu poate fi dispusă măsura arestului la domiciliu faţă de suspect.*

§1. Luarea măsurii arestului la domiciliu

1.1. Condiţii

- NCPP prevede *două mari categorii de situaţii* în care se poate dispune luarea măsurii arestului la domiciliu; aceste condiţii sunt, în principiu, similare cu cele prevăzute de NCPP pentru dispunerea măsurii arestării preventive în considerarea faptului că ambele măsuri sunt privative, iar nu restrictive de libertate[1];

- aceste cazuri îşi găsesc aplicabilitatea fie atunci când arestul la domiciliu este dispus în cursul urmăririi penale, fie când măsura preventivă este dispusă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel);

- potrivit NCPP pentru luarea măsurii arestului la domiciliu trebuie îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 223 NCPP; chiar dacă art. 218 alin. (1) NCPP face referire numai la condiţiile prevăzute de art. 223 NCPP credem că, în realitate, sunt vizate ***atât condiţiile, cât şi cazurile stipulate de art. 223 NCPP;***

- în mod nefericit, NCPP stipulează condiţii relativ similare pentru luarea măsurii arestului la domiciliu (măsură preventivă privativă de libertate) şi pentru luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune (măsură preventivă neprivativă de libertate) lipsind astfel de substanţă caracterul principial progresiv al măsurilor preventive precum şi analiza condiţiei „suficienţei" măsurii pentru atingerea scopurilor prevăzute de art. 202 NCPP prin raportare la aceste două măsuri preventive.

A. Ipoteze de arest la domiciliu autonome de condiţia pericolului pentru ordinea publică [art. 218 alin. (1) NCPP raportat la art. 223 alin. (1) lit. a)-d) NCPP]

- pentru a se dispune arestul la domiciliu trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii:***

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune (indiferent de cuantumul pedepsei prevăzute de lege pentru aceasta);

- pot exista probe directe (*fapte principale*) sau probe indirecte (*fapte probatorii*) din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune;

- din probe trebuie să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune; noţiunea de suspiciune rezonabilă trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune;

- măsura arestului la domiciliu poate fi dispusă şi în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate ori pentru care este posibilă împăcarea (de pildă, în cazul infracţiunii de viol, sau de înşelăciune);

---

[1] Explicaţiile detaliate ale condiţiilor necesare pentru luarea măsurii arestării preventive sunt valabile în mod corespunzător şi în materia arestului la domiciliu.

- arestul la domiciliu poate fi dispus atât în cazul infracţiunilor pentru care legea stipulează pedeapsa închisorii sau a detenţiunii pe viaţă, cât şi în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede pedeapsa închisorii alternativ cu pedeapsa amenzii penale;

- nu prezintă importanţă forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată;

- nu se va dispune măsura arestului la domiciliu dacă suspiciunea rezonabilă vizează comiterea de către inculpat a unei infracţiuni asupra unui membru de familie [violenţa în familie (art. 199 NCP), sau uciderea sau vătămarea nou-născutului săvârşită de către mamă (art. 200 NCP), rele tratamente aplicate minorului (art. 197 NCP), trafic de minori (art. 211 NCP), viol [art. 218 alin. (3) lit. b) NCP], agresiune sexuală [art. 219 alin. (2) lit. b) NCP], act sexual cu un minor [art. 220 alin. (4) lit. a) NCP] etc.]; nu prezintă importanţă în aceste cazuri dacă persoana vătămată locuieşte sau nu în aceeaşi spaţiu cu inculpatul; măsura arestului la domiciliu nu poate fi dispusă într-o cauză penală care nu are ca obiect o infracţiune contra unui membru de familie, dacă există înregistrată pe rolul organelor judiciare o cauză penală cu privire la aceeaşi persoană în care acuzaţia penală vizează o astfel de infracţiune.

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 NCPP;

- existenţa vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 NCPP la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluţii de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză.

(iii) să fi fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

- potrivit NCPP arestul la domiciliu poate fi dispus numai faţă de persoana inculpatului; aşadar, nu este suficient ca într-o cauză să fi fost începută urmărirea penală şi dispusă continuarea efectuării acesteia faţă de suspect pentru ca procurorul să solicite arestul la domiciliu, noua codificare nepermiţând posibilitatea obţinerii acestuia înainte de punerea în mişcare a acţiunii penale.

(iv) inculpatul să nu fi fost condamnat definitiv anterior pentru infracţiunea de evadare;

- o asemenea condiţie are în vedere comportamentul anterior al inculpatului care s-a sustras executării unei pedepse privative de libertate, existând riscul ca măsura arestului la domiciliu să fie ineficientă; interdicţia prevăzută de legiuitor vizează doar condamnările definitive pentru comiterea infracţiunii de evadare, nu şi pe cele referitoare la infracţiunea de înlesnirea evadării (art. 286 NCP), sau de neexecutare a sancţiunilor penale [art. 288 alin. (2) NCP]; în ipoteza în care aceste infracţiuni se află în antecedenţa inculpatului se va putea dispune respingerea cererii de luare a măsurii arestului la domiciliu, dar nu ca urmare a interpretării prin analogie a art. 218 alin. (3) NCPP, ci ca urmare a neîndeplinirii celorlalte condiţii necesare pentru dispunerea măsurii preventive.

*(v) să existe unul dintre **cazurile** prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d) NCPP;*

Aceste **cazuri** sunt următoarele:

1. inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărire sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte [lit. a)];

2. inculpatul încearcă să influenţeze un alt participant la comiterea infracţiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament [lit. b)];

3. inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înţelegere frauduloasă cu aceasta [lit. c)];

4. există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune sau pregăteşte săvârşirea unei noi infracţiuni [lit. d)].

(vi) măsura arestului la domiciliu să fie ***necesară şi suficientă*** *în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);*

- trebuie demonstrat, pe de o parte, *caracterul necesar* al măsurii privative de libertate pentru buna desfăşurare a procesului penal şi, pe de altă parte, *caracterul insuficient al altor măsuri preventive mai uşoare* pentru realizarea cu aceeaşi eficienţă a scopurilor prevăzute de art. 202 NCPP, faţă de prezumţia de libertate de care se bucură inculpatul şi de caracterul de excepţie al măsurii arestului la domiciliu; deopotrivă, trebuie dovedit caracterul *suficient* al măsurii pentru atingerea scopurilor prevăzute de art. 202 NCPP prin raportare la măsura mai grea a arestului preventiv.

(vii) măsura arestului la domiciliu să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;

- *cerinţa proporţionalităţii*, ce decurge din cea a necesităţii, presupune existenţa unui just echilibru între măsura privativă de libertate şi scopul urmărit prin dispunerea acesteia, în vederea garantării libertăţii persoanei şi evitării oricărui arbitrariu în luarea unei măsuri atât de grave. În acest scop vor fi avute în vedere gradul de pericol al infracţiunii, de scopul măsurii, de sănătatea, vârsta, situaţia familială şi alte împrejurări privind persoana faţă de care se ia măsura.

(viii) audierea prealabilă a inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

- este reglementată o garanţie a dreptului la apărare, prin propria persoană, cât şi prin avocat, a inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii privative de libertate în mod arbitrar şi permite judecătorului (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţei de judecată să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară şi proporţională cu scopul urmărit;

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului *i se aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i-se atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- audierea nu trebuie să vizeze numai situaţia de fapt privitoare la infracţiunea de care este acuzat inculpatul, ci şi orice alt aspect ce prezintă relevanţă pentru analiza în concret a temeiurilor pe care se întemeiază propunerea de arest la domiciliu formulată de procuror;

- ca excepţie, măsura arestării se poate dispune în mod legal şi *fără audierea inculpatului*, când acesta nu este prezent deşi a fost legal citat;

- de asemenea, măsura arestului la domiciliu se poate dispune în mod legal şi *fără audierea* inculpatului în cazurile în care acesta se prezintă însă invocă beneficiul dreptului de a păstra tăcerea, refuzând să dea declaraţii, sau nu se prezintă în faţa judecătorului deşi era legal citat.

Pe lângă condiţiile enumerate mai sus, în cazul anumitor persoane legea impune îndeplinirea şi a unor ***cerinţe suplimentare*** pentru a putea fi dispusă măsura arestului la domiciliu în următoarele cazuri:

a) deputaţii sau senatorii nu pot fi arestaţi la domiciliu fără încuviinţarea Camerei din care fac parte, măsură care se poate dispune numai după ascultarea lor [art. 72 alin. (2) din Constituţie];

b) judecătorii, procurorii şi magistraţii-asistenţi pot fi arestaţi la domiciliu numai cu încuviinţarea secţiei Consiliului Superior al Magistraturii corespunzătoare funcţiei [art. 95 alin. (1) din Legea nr. 303/2004];

c) Avocatul Poporului poate fi arestat numai cu încuviinţarea preşedinţilor celor două camere ale Parlamentului; adjuncţii Avocatului Poporului nu pot fi arestaţi la domiciliu fără înştiinţarea prealabilă a Avocatului Poporului [art. 31 alin. (1) din Legea nr. 35/1997].

B. Arestul la domiciliu dispus în considerarea pericolului pentru ordinea publică pe care îl prezintă inculpatul [art. 223 alin. (2) NCPP]

- pentru a se dispune arestul la domiciliu trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii:***

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit:

1. o infracţiune intenţionată contra vieţii;

2. o infracţiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane; în ambele ipoteze este necesar ca fapta să fi fost comisă cu intenţie sau praeterintenţie;

3. o infracţiune contra securităţii naţionale prevăzută de Codul penal şi alte legi speciale;

4. o infracţiune de trafic de stupefiante, trafic de arme, trafic de persoane;

5. acte de terorism;

6. spălare a banilor;

7. falsificare de monede ori alte valori;

8. şantaj;

9. viol;

10. lipsire de libertate;

11. evaziune fiscală;

12. ultraj;

13. ultraj judiciar;

14. o infracţiune de corupţie;

15. o infracţiune săvârşită prin mijloace de comunicare electronică;

16. o altă infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii ***de 5 ani ori mai mare*** *(prin raportare la pedeapsa prevăzută de lege pentru forma consumată a infracţiunii).*

- nu se va dispune măsura arestului la domiciliu dacă suspiciunea rezonabilă vizează comiterea de către inculpat a unei infracţiuni asupra unui membru de familie [violenţa în familie (art. 199 NCP), sau uciderea sau vătămarea nou-născutului săvârşită de către mamă (art. 200 NCP)] în care este absorbită vreuna dintre infracţiunile de mai sus (de pildă, omorul care este o infracţiune contra vieţii este absorbit în infracţiunea de violenţă în familie).

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 NCPP;

(iii) să fie fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

(iv) inculpatul să nu fi fost condamnat definitiv anterior pentru comiterea unei infracţiuni de evadare;

(v) arestul al domiciliu să fie necesar pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică;

- este necesar să se constate că lăsarea în libertate a inculpatului constituie o stare de pericol pentru ordinea publică;

- judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa de judecată pune în balanţă dreptul inculpatului la libertate individuală, pe de o parte, şi necesitatea protecţiei ordinii publice împotriva unui pericol pe care l-ar prezenta lăsarea acestei persoane în libertate, pe de altă parte;

- în vederea stabilirii existenţei stării de pericol pentru ordinea publică judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa de judecată va avea în vedere următoarele ***criterii:***

a) gravitatea faptei (inclusiv prin raportare la urmările produse);

b) modul şi circumstanţele de comitere a faptei;

c) anturajul şi mediul din care provine inculpatul;

d) antecedentele penale ale inculpatului;

e) orice împrejurări privitoare la persoana inculpatului.

(vi) măsura arestului la domiciliu să fie ***necesară şi suficientă*** *în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de*

la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

(vii) măsura arestului la domiciliu să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;

(viii) audierea prealabilă a inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

- ca excepţie, măsura arestului la domiciliu se poate dispune în mod legal şi *fără audierea inculpatului*, când acesta nu este prezent deşi a fost legal citat;

- de asemenea, măsura arestului la domiciliu se poate dispune în mod legal şi *fără audierea* inculpatului în cazurile în care acesta se prezintă însă invocă beneficiul dreptului de a păstra tăcerea, refuzând să dea declaraţii.

Cele două categorii de ipoteze **(A şi B)** descrise mai sus în care se poate dispune arestul la domiciliu nu se exclud una pe cealaltă, putând exista situaţii în care propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu să fie întemeiată atât pe vreunul din cazurile prevăzute de art. 218 NCPP raportat la art. 223 alin. (1) lit. a)-d) NCPP, cât şi pe cazul prevăzut de art. 218 NCPP raportat la art. 223 alin. (2) NCPP.

1.2. Durata

- *în faza urmăririi penale* arestul la domiciliu al *inculpatului* poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile; *durata reţinerii nu se deduce din durata arestului la domiciliu, NCPP necuprinzând nicio dispoziţie explicită în acest sens*;

- arestul la domiciliu poate fi dispus *în procedura de cameră preliminară şi în cursul judecăţii,* de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza, pentru o perioadă *de cel mult 30 de zile.*

1.3. Conţinutul măsurii arestului la domiciliu

- măsura arestului la domiciliu constă în obligaţia impusă inculpatului, pe o perioadă determinată, de a nu părăsi imobilul unde locuieşte, fără permisiunea organului judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza şi de a se supune unor restricţii stabilite de acesta;

- prin *„imobil în care se execută arestul la domiciliu"* se înţelege locuinţa inculpatului, încăperea, dependinţa sau locul împrejmuit ţinând de acestea unde inculpatul locuieşte efectiv;

- pe lângă interdicţia de a părăsi locuinţa inculpatul are *ope legis* şi *următoarele obligaţii:*

a) o obligaţie de „a face": să se prezinte în faţa organului de urmărire penală, a judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată ori de câte ori este chemat;

b) *o obligaţie de „a nu face"*: să nu comunice cu persoana vătămată sau membrii de familie ai acesteia, cu alţi participanţi la comiterea infracţiunii, cu martorii ori experţii, precum şi cu alte persoane stabilite de organul judiciar.

- judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată *poate dispune* ca pe durata arestului la domiciliu inculpatul să poarte *permanent un sistem electronic de supraveghere*;

- inculpatul suspus măsurii arestului la domiciliu poate părăsi imobilul (fără ca prin aceasta să fie considerat că a încălcat măsura preventivă la care este supus) în următoarele situaţii:

a) pentru prezentarea în faţa organelor judiciare, la chemarea acestora;

b) cu încuviinţarea prealabilă a judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată, dispusă pentru prezentarea la locul de muncă, la cursuri de învăţământ sau de pregătire profesională ori la alte activităţi similare sau pentru procurarea mijloacelor esenţiale de existenţă, precum şi în alte situaţii temeinic justificate; încuviinţarea poate fi dispusă de organele judiciare prin încheiere ca urmare a cererii scrise şi motivate a inculpatului pentru o perioadă determinată de timp, dacă acest lucru este necesar pentru realizarea unor drepturi ori interese legitime ale inculpatului;

c) *în cazuri urgente,* pentru motive întemeiate, inculpatul poate părăsi imobilul, *fără permisiunea judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată,* pe durata de timp strict necesară, informând imediat despre aceasta instituţia, organul sau autoritatea desemnată cu supravegherea sa şi organul judiciar care a luat măsura arestului la domiciliu ori în faţa căruia se află cauza.

- *sunt considerate cazuri urgente* situaţiile în care inculpatul care a părăsit imobilul pentru a salva de la un pericol imediat viaţa, integritatea corporală sau sănătatea sa ori a altei persoane sau un bun important al său ori al altei persoane sau un interes general. În aceste situaţii, organul de supraveghere verifică realitatea şi temeinicia motivelor invocate.

1.4. Aspecte procedurale

1.4.1. Luarea măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale

A. Reguli generale

- procurorul, dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, întocmeşte o propunere motivată de luare a măsurii arestului la domiciliu faţă de inculpat, cu indicarea temeiului de drept;

- *propunerea motivată de luare a măsurii arestului la domiciliu* împreună cu dosarul cauzei, se înaintează spre competentă soluţionare:

a) judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă; *sau*

b) judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa corespunzătoare în grad instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală *(în privinţa măsurii arestului la domiciliu NCPP nu prevede ca în cazul*

competenţei teritoriale la măsura arestării preventive şi competenţa teritorială a judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere);

- potrivit art. 287 alin. (2) NCPP în cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi în vederea soluţionării propunerii de arest la domiciliu *va înainta copii numerotate şi certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată*; organul de urmărire penală va păstra originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale;

- chiar dacă mai mulţi procurori efectuează sau supraveghează urmărirea penală într-o anumită cauză, legea nu cere ca propunerea de arest la domiciliu să fie întocmită şi semnată de toţi aceşti procurori, judecătorul de drepturi şi libertăţi fiind legal sesizat chiar dacă propunerea este întocmită numai de o parte dintre aceştia;

- NCPP nu prevede obligaţia procurorului de a aduce la cunoştinţă inculpatului conţinutul referatului prin care s-a solicitat luarea măsurii arestului la domiciliu; în vederea asigurării contradictorialităţii dezbaterilor privind propunerea de arest la domiciliu precum şi a unei apărări concrete şi efective judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să asigure inculpatului şi avocaţilor acestuia posibilitatea de a studia referatul procurorului precum şi dosarul de urmărire penală;

- la prezentarea dosarului de către procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi stabileşte termenul de soluţionare a propunerii de arest la domiciliu, *fixând data şi ora la care soluţionarea va avea loc*; propunerea procurorului trebuie soluţionată în termen de 24 de ore de la data înregistrării acesteia la judecătorul de drepturi şi libertăţi;

- *în cazul inculpatului aflat în stare de reţinere, ziua şi ora se comunică procurorului, care are obligaţia de a asigura prezenţa inculpatului în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi.* De asemenea, ziua şi ora se aduc la cunoştinţa avocatului inculpatului, căruia, la cerere, *i se pune la dispoziţie dosarul cauzei pentru studiu*;

- nu este necesar însă ca propunerea de arest la domiciliu să fie judecată înainte de expirarea duratei reţinerii; în acest caz, judecătorul de drepturi şi libertăţi va constata că a expirat durata măsurii reţinerii şi că inculpatul se află în stare de libertate şi va continua soluţionarea propunerii de arestare;

- soluţionarea propunerii de arest la domiciliu *se face, în principiu, în prezenţa inculpatului*;

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate,* pentru soluţionarea propunerii de arest la domiciliu judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat); neprezentarea inculpatului nu împiedică judecătorul de drepturi şi libertăţi să soluţioneze propunerea înaintată de procuror; *prezenţa avocatului său ales sau desemnat din oficiu este obligatorie*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de arest la domiciliu, *fără ca prin*

aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilită de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- propunerea de arest la domiciliu se soluţionează în *camera de consiliu de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*, indiferent de natura infracţiunii, cu participarea obligatorie a procurorului;

- în cazul în care legea impune necesitatea unui complet specializat faţă de natura infracţiunii (de exemplu, infracţiunile de corupţie) sau de persoana inculpatului (de pildă, un minor), judecătorul de drepturi şi libertăţi care soluţionează propunerea de arest la domiciliu trebuie să fie specializat în materia respectivă; nerespectarea regulii specializării nu atrage nulitatea absolută a hotărârii pronunţate de un judecător din cadrul instanţei competente (sau a secţiei penale a instanţei competente) care, deşi „nespecializat", satisface cerinţele de independenţă şi imparţialitate, dar poate ridica problema răspunderii disciplinare a magistratului;

- formularea unei cereri de recuzare a judecătorului de drepturi şi libertăţi desemnat să soluţioneze propunerea de arest la domiciliu nu îl împiedică pe acesta să se pronunţe asupra propunerii; în ipoteza în care cererea de recuzare este admisă judecătorul care a soluţionat-o va dispune şi anularea tuturor actelor efectuate de judecătorul incompatibil (inclusiv a încheierii prin care acesta s-a pronunţat cu privire la propunerea de arest la domiciliu);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent;

- în ipoteza în care inculpatul este prezent, înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi şi libertăţi *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de drepturi şi libertăţi îl va audia despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arest la domiciliu formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de arestare formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- deliberând asupra propunerii de arest la domiciliu judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu, una dintre următoarele soluţii:***

1. admiterea propunerii parchetului şi dispunerea luării măsurii arestului la domiciliu pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;

- potrivit NCPP durata reţinerii sau a conducerii administrative la sediul poliţiei ***nu*** *se deduce din durata arestului la domiciliu a inculpatului;*

- NCPP nu prevede obligaţia emiterii unui mandat în ipoteza dispunerii arestului la domiciliu;

- punerea în executare a măsurii arestului la domiciliu se face prin comunicarea copiei de pe încheierea prin care s-a dispus luarea măsurii preventive către organul de poliţie în a cărui circumscripţie se află imobilul în care locuieşte inculpatul, stabilit prin încheiere, către serviciul public comunitar de evidenţă a persoanelor şi organelor de frontieră;

- inculpatului faţă de care s-a dispus măsura arestului la domiciliu *i se comunică, sub semnătură, în scris:*

a) drepturile prevăzute la art. 83 NCPP;

b) drepturile prevăzute la art. 210 alin. (1) şi (2) NCPP (dreptul la încunoştinţarea membrilor de familie sau a reprezentanţilor diplomatici);

c) dreptul de acces la asistenţa medicală de urgenţă;

d) dreptul de a contesta măsura şi dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea arestului la domiciliu cu o altă măsură preventivă.

- în cazul în care persoana arestată la domiciliu nu poate ori refuză să semneze dovada de comunicare, se va încheia un proces-verbal;

- în cuprinsul încheierii prin care se dispune măsura arestului la domiciliu judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată trebuie să prevadă în mod explicit obligaţiile pe care inculpatul trebuie să le respecte şi totodată trebuie să-i pună în vedere inculpatului că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a măsurii sau a obligaţiilor care îi revin, măsura arestului la domiciliu *poate fi înlocuită cu măsura arestării preventive*;

- îndeplinirea obligaţiilor impuse de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată, impuse în sarcina inculpatului faţă de care s-a dispus măsura arestului la domiciliu, este supravegheată de organul de poliţie (*organ de supraveghere*), în a cărui circumscripţie se află imobilul în care locuieşte inculpatul, stabilit prin încheiere;

- la primirea încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată, *organul de supraveghere* desemnează reprezentanţi care se deplasează, de îndată, la locuinţa inculpatului, îl legitimează şi identifică persoanele care locuiesc în mod obişnuit cu acesta sau care se află în îngrijirea sa, încheie *proces-verbal* în acest sens, după care comunică judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată începerea activităţilor de supraveghere;

- după consultarea inculpatului, organul de supraveghere întocmeşte un program care cuprinde modul de executare a arestului la domiciliu, obligaţia de informare în

situaţia părăsirii locuinţei în cazuri urgente, precum şi, după caz, condiţiile de părăsire, deplasare şi revenire la locuinţă, care i se comunică, de îndată, sub semnătură;

- organul de supraveghere dispune efectuarea, periodic ori la sesizare, de vizite inopinate, în orice moment al zilei, la locuinţa inculpatului sau în locurile stabilite prin încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată, pentru verificarea respectării măsurii şi a obligaţiilor de către persoana supravegheată. Efectuarea de vizite inopinate de către organul de supraveghere este adusă de îndată la cunoştinţa judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată, după caz;

- organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată încunoştinţează organul de supraveghere ori de câte ori îl cheamă pe inculpat, arătând data, ora şi locul chemării. În acest caz, itinerarul şi condiţiile de deplasare se stabilesc de organul de supraveghere şi sunt aduse la cunoştinţa inculpatului pe bază de semnătură. În cazul în care inculpatul nu se prezintă, organul judiciar încunoştinţează de îndată organul de supraveghere;

- verificările cu privire la respectarea măsurii şi a obligaţiilor de către inculpat, efectuate de organele de supraveghere, se materializează în procese-verbale care se depun la dosarul individual al inculpatului care poate fi consultat de organele judiciare;

- organul de supraveghere colaborează cu autorităţile locale, alte organe de ordine şi siguranţă publică, precum şi cu orice persoane fizice şi juridice care ar putea oferi informaţii privind îndeplinirea sau neîndeplinirea obligaţiilor impuse de organul judiciar care a luat măsura; dacă aceste persoane iau la cunoştinţă, în orice mod, despre încălcarea măsurii arestului la domiciliu şi a obligaţiilor impuse inculpatului, au obligaţia de a informa, de îndată, organul de supraveghere, pentru a sesiza organul judiciar competent; în cazul în care inculpatul are obligaţia de a nu intra în legătură cu anumite persoane, organul de supraveghere identifică şi contactează persoanele care ar putea furniza informaţii relevante despre o eventuală neîndeplinire a obligaţiei.

2. respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;

- dacă inculpatul a fost anterior reţinut în cauză, va fi pus în libertate la data expirării duratei reţinerii, iar nu la data pronunţării încheierii prin care s-a respins propunerea de arest la domiciliu, şi nici la data la care aceasta a rămas definitivă.

3. respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu şi luarea măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune, dacă se constată că arestul la domiciliu nu este necesar sau proporţional cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 NCPP, respectiv art. 216 NCPP.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale; încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie în termen de 48 de ore de la pronunţare*** pentru procurorul şi inculpatul care au fost

prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare*;

- dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă nu este atacată cu contestaţie, acesta *restituie dosarul procurorului* în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de contestaţie;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare;

- contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arest la domiciliu se soluţionează de un complet compus din doi judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu, respectiv luarea *măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune după respingerea propunerii de arest la domiciliu, dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării*;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arest la domiciliu, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus luarea măsurii preventive;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arest la domiciliu şi *luarea măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus arestul la domiciliu;

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestului la domiciliu dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a respins propunerea procurorului, ori dacă a *respins* propunerea de arest la domiciliu *şi* a dispus *luarea măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

4. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

- dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluţionarea contestaţiei;

- după respingerea cu caracter definitiv a unei propuneri de arest la domiciliu de judecătorul de drepturi şi libertăţi este posibilă formularea de către procuror *a unei noi propuneri de arestare* în cursul urmăririi penale, în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii, dacă între timp *au intervenit temeiuri noi care fac necesară luarea măsurii privative de libertate.*

1.4.2. Luarea măsurii arestului la domiciliu în cursul procedurii de cameră preliminară

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară poate, din *oficiu sau la propunerea motivată a procurorului*, să analizeze în cadrul acestei proceduri necesitatea luării măsurii arestului la domiciliu a inculpatului; astfel, procedura de cameră preliminară se va desfăşura paralel cu cea în care se dezbate necesitatea luării măsurii arestului la domiciliu;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, analiza necesităţii luării măsurii arestului la domiciliu poate fi dispusă de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- *condiţiile* ce trebuie îndeplinite pentru dispunerea luării măsurii arestului la domiciliu în cadrul procedurii de cameră preliminară sunt aceleaşi cu cele ce trebuie verificate de judecătorul de drepturi şi libertăţi în cursul urmăririi penale;

Deopotrivă, regulile de procedură referitoare la luarea măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale se aplică, în mod corespunzător, şi în procedura de cameră preliminară, respectiv:

- procurorul poate formula *propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu* fie prin rechizitoriu, fie ulterior emiterii acestuia, printr-o propunere separată pe parcursul procedurii de cameră preliminară;

- propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu va fi soluţionată de judecătorul de cameră preliminară;

- judecătorul de cameră preliminară poate pune *din oficiu* în discuţie necesitatea luării măsurii arestului la domiciliu;

- soluţionarea propunerii de arest la domiciliu *se face, în principiu, în prezenţa inculpatului*;

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate*, pentru soluţionarea propunerii de arest la domiciliu judecătorul de cameră preliminară trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat); neprezentarea

inculpatului nu împiedică judecătorul de cameră preliminară să soluţioneze propunerea înaintată de procuror; *prezenţa avocatului său ales sau desemnat din oficiu este obligatorie*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de arest la domiciliu, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii*;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- dezbaterea necesităţii luării măsurii arestului la domiciliu se face în *camera de consiliu; spre deosebire de regulile generale aplicabile procedurii de cameră preliminară (procedură scrisă, desfăşurată fără participarea inculpatului sau a procurorului), NCPP prevede prezenţa procurorului şi citarea inculpatului la dezbaterea necesităţii luării măsurii arestului la domiciliu*;

- formularea unei cereri de recuzare a judecătorului de cameră preliminară nu îl împiedică pe acesta să se pronunţe asupra propunerii; în ipoteza în care cererea de recuzare este admisă judecătorul care a soluţionat-o va dispune şi anularea tuturor actelor efectuate de judecătorul incompatibil (inclusiv a încheierii prin care acesta s-a pronunţat cu privire la propunerea de arestare);

- judecătorul de cameră preliminară îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent;

- în ipoteza în care inculpatul este prezent, înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de cameră preliminară *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de cameră preliminară îl va audia despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arest la domiciliu formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de arestare formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- judecătorul de cameră preliminară poate dispune *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu**, una dintre următoarele soluţii:*

1. luarea măsurii arestului la domiciliu pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;

2. respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu formulată de procuror, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;

3. respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu şi luarea măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune, dacă se constată că arestul la domiciliu nu este necesar sau proporţional cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 NCPP, respectiv art. 216 NCPP.

- este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de cameră preliminară se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare*;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arest la domiciliu se soluţionează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu, respectiv luarea *măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune după respingerea propunerii de arest la domiciliu, dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării*;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului; acesta are obligaţia după luarea măsurii să se prezinte în faţa judecătorului de cameră preliminară ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arest la domiciliu, în cazul în care judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă a dispus luarea măsurii;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arest la domiciliu şi *luarea măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă a dispus arestul la domiciliu;

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestului la domiciliu dacă judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă a respins propunerea procurorului, ori dacă a *respins* propunerea de arest la domiciliu *şi* a dispus *luarea măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

4. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

- după respingerea cu caracter definitiv a unei propuneri de arest la domiciliu de judecătorul de cameră preliminară este posibilă formularea de către procuror *a unei noi propuneri de arest la domiciliu* în cursul judecăţii *dacă, între timp, au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea de libertate a inculpatului.*

1.4.3. Luarea măsurii arestului la domiciliu a inculpatului în cursul judecăţii

- procurorul poate solicita instanţei *prin propunere motivată* formulată în cursul judecăţii, luarea faţă de inculpat a măsurii arestului la domiciliu dacă sunt întrunite condiţiile necesare pentru a dispune privarea de libertate;

- în cursul judecăţii (primă instanţă, apel) instanţa poate *din oficiu* să pună în dezbatere publică necesitatea luării măsurii arestului la domiciliu a inculpatului;

- *condiţiile ce trebuie îndeplinite pentru dispunerea luării măsurii* arestului la domiciliu *în cursul judecăţii sunt aceleaşi cu cele ce trebuie verificate de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de judecătorul de cameră preliminară;*

- *deopotrivă, regulile de procedură referitoare la luarea măsurii* arestului la domiciliu *în cursul procedurii de cameră preliminară se aplică, în mod corespunzător, şi în procedura de luare a măsurii* arestului la domiciliu *în cursul judecăţii, cu menţiunea că se va aplica principiul publicităţii şedinţei de judecată;*

- în cursul judecăţii, măsura arestului la domiciliu se poate dispune prin încheiere motivată de către instanţa de judecată în compunerea prevăzută de lege;

- chiar şi în cazul în care judecata în apel se desfăşoară ca urmare a căii de atac formulate de inculpat, apreciez că, faţă de scopurile urmărite la dispunerea măsurii preventive privative de libertate, nu s-ar putea considera că există un impediment împotriva luării măsurii arestului la domiciliu, nefiind aplicabil în acest context principiul *non reformatio in peius* (de pildă, în situaţia în care inculpatul exercită presiuni asupra martorilor sau a persoanei vătămate pentru a-şi schimba declaraţiile date anterior în cauză sau încearcă influenţarea unui expert, ori încalcă cu rea-credinţă obligaţiile impuse cu ocazia luării măsurii obligării de a nu părăsi localitatea);

- soluţionarea propunerii de arest la domiciliu *se face, în principiu, în prezenţa inculpatului*;

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate* pentru soluţionarea propunerii de arest la domiciliu instanţa de judecată trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat); neprezentarea inculpatului nu

împiedică instanţa să soluţioneze propunerea înaintată de procuror; *prezenţa avocatului său ales sau desemnat din oficiu este obligatorie*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de arest la domiciliu, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii*;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- dezbaterea necesităţii luării măsurii arestului la domiciliu *se face în şedinţă publică, în prezenţa inculpatului*;

- instanţa de judecată îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent;

- în ipoteza în care inculpatul este prezent, înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, instanţa de judecată *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, instanţa de judecată îl va audia despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arest la domiciliu formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de arestare la domiciliu formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- instanţa de judecată poate dispune *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în şedinţă publică** una dintre următoarele soluţii:*

1. luarea măsurii arestului la domiciliu pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;

2. respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu formulată de procuror, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;

3. respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu şi luarea măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune, dacă se constată că arestul la domiciliu nu este necesar sau proporţional cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 NCPP, respectiv art. 216 NCPP.

- este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea instanţei de judecată se comunică procurorului şi inculpatului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, în primă instanţă, asupra arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare pentru inculpatul şi procurorul care au lipsit de la pronunţare*; încheierea instanţei de apel prin care aceasta dispune asupra arestului la domiciliu este definitivă indiferent de soluţia pronunţată;

- contestaţia se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu sau a controlului judiciar ori pe cauţiune în ipoteza respingerii propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa instanţei de judecată ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- contestaţia se soluţionează în şedinţă publică, cu participarea procurorului şi cu citarea inculpatului;

- *spre deosebire de regulile prevăzute de NCPP pentru soluţionarea contestaţiei în cursul urmăririi penale sau în camera preliminară, art. 206 NCPP nu prevede că în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu; prin urmare asistenţa juridică va fi obligatorie în cazul în care inculpatul este arestat ori în alte cazuri prevăzute de art. 90 NCPP;*

- instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în şedinţă publică***, putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arest la domiciliu, în cazul în care prima instanţă a dispus luarea măsurii;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arest la domiciliu şi *luarea măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care prima instanţă a dispus arestul la domiciliu;

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestului la domiciliu dacă prima instanţă a respins propunerea procurorului, ori dacă a *respins* propunerea de arest la domiciliu *şi* a dispus *luarea măsurii controlului judiciar, sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

4. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

- faţă de inculpatul care a mai fost anterior arestat la domiciliu în aceeaşi cauză, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, se poate

dispune din nou aceasta măsură, *dacă au intervenit temeiuri noi* care fac necesară privarea sa de libertate;

- art. 399 alin. (10) NCPP prevede posibilitatea instanţei ca după pronunţarea hotărârii, până la sesizarea instanţei de apel, să poată dispune, la cerere sau din oficiu, luarea măsurii arestului la domiciliu cu privire la inculpatul condamnat, în condiţiile legii (de pildă, când după condamnarea în primă instanţă, inculpatul trece la represalii împotriva martorilor care au dat declaraţiile ce au servit drept temei al condamnării şi, totodată, face demersuri în vederea părăsirii teritoriului ţării pentru a se sustrage de la o eventuală executare a pedepsei).

§2. Prelungirea măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale

- în cazul în care temeiurile care au determinat arestul la domiciliu iniţial impun în continuare privarea de libertate sau există temeiuri noi care să justifice privarea de libertate, procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate formula *propunere de prelungire* a arestului la domiciliu, înainte de expirarea duratei privării de libertate dispuse anterior în cauză;

- în ipoteza în care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu pentru mai multe infracţiuni, iar, ulterior, procurorul a dispus trimiterea în judecată numai pentru o parte dintre acestea şi disjungerea cauzei cu privire la celelalte infracţiuni şi constituirea unui nou dosar de urmărire penală, se poate formula o propunere de prelungire a arestului la domiciliu a inculpatului pentru infracţiunile rămase în faza de urmărire penală dacă temeiurile de fapt şi de drept reţinute la luarea măsurii se menţin şi impun în continuare, cu respectarea exigenţei de proporţionalitate, privarea de libertate;

- *propunerea de prelungire a arestului la domiciliu* se înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea *(NCPP nu prevede şi competenţa teritorială a judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa corespunzătoare în grad celei în a cărei circumscripţie se află locuinţa celui arestat la domiciliu)*;

- dacă arestul la domiciliu a fost dispus de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la o instanţă inferioară celei competente să acorde prelungirea, propunerea de prelungire se înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi din cadrul instanţei competente să judece cauza în fond, la momentul soluţionării propunerii de prelungire a stării de arest la domiciliu;

- când, în aceeaşi cauză, se găsesc mai mulţi inculpaţi arestaţi la domiciliu pentru care durata privării de libertate expiră la date diferite, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi şi libertăţi cu propunerea de prelungire a arestului la domiciliu pentru toţi inculpaţii;

- procurorul are obligaţia înaintării dosarului la instanţă, împreună cu propunerea de prelungire a arestului la domiciliu, *cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii preventive (termen de recomandare)*; nerespectarea acestui termen nu atrage nulitatea propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu, însă judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să asigure avocatului inculpatului posibilitatea pregătirii unei apărări concrete şi efective în vederea dezbaterii propunerii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi fixează termen pentru soluţionarea propunerii de prelungire a arestului la domiciliu înainte de expirarea măsurii;

- soluţionarea propunerii prelungire a arestului la domiciliu *se face, în principiu, în prezenţa inculpatului*;

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate,* pentru soluţionarea propunerii de arest la domiciliu judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să dispună citarea inculpatului la adresa unde acesta locuieşte; neprezentarea inculpatului legal citat nu împiedică judecătorul de drepturi şi libertăţi să soluţioneze propunerea înaintată de procuror; *prezenţa avocatului ales sau desemnat din oficiu al inculpatului este obligatorie*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de prelungire a arestului la domiciliu, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii*;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent; trebuie menţionat că inculpatul arestat la domiciliu are obligaţia de a se prezenta la orice convocare în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- în ipoteza în care inculpatul este prezent, înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi şi libertăţi *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de drepturi şi libertăţi îl va audia despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestului la domiciliu formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de prelungire a arestului la domiciliu formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- propunerea de prelungire a arestului la domiciliu se soluţionează *în camera de consiliu, de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*;

- soluţionarea propunerii de prelungire a arestului la domiciliu poate atrage nulitatea relativă a încheierii numai dacă s-a adus inculpatului o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea acelui act; nulitatea absolută, derivând din încălcarea dispoziţiilor privitoare la publicitatea şedinţei, ce nu poate fi înlăturată în nici un mod, se referă numai la situaţia în care legea prevede judecata în şedinţă publică şi se judecă fără publicitate, iar nu la cazurile când, dimpotrivă, legea prevede soluţionarea cauzei fără publicitate şi se soluţionează în şedinţă publică;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu nu este incompatibil să participe la soluţionarea propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu; tot astfel, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat o propunere de prelungire a măsurii arestului la domiciliu poate participa la soluţionarea unei alte propuneri de prelungire a arestului la domiciliu;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra propunerii de prelungire a arestului la domiciliu înainte de expirarea duratei acesteia putând dispune, *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu,* una dintre următoarele ***soluţii:***

(i) admiterea propunerii procurorului şi prelungirea măsurii arestului la domiciliu pe o durată de cel mult 30 de zile, verificând în acelaşi timp ca durata totală a privării de libertate în cursul urmăririi penale să nu depăşească *180 de zile* (inclusiv în situaţia în care inculpaţii sunt minori cu vârsta cuprinsă între 14 şi 18 ani);

- prelungirea măsurii arestului la domiciliu se poate dispune dacă temeiurile care au determinat arestarea iniţială impun în continuare privarea de libertate sau există temeiuri noi care să justifice privarea de libertate; astfel, trebuie motivată în concret existenţa unor suspiciuni rezonabile cu privire la săvârşirea infracţiunii pentru care se efectuează urmărirea penală, existenţa, la momentul dispunerii soluţiei, a vreunui caz prevăzut de art. 223 alin. (1) sau (2) NCPP, caracterul necesar şi proporţional al prelungirii măsurii privative de libertate cu scopurile urmărite (asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal, împiedicarea sustragerii inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei etc.); judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să evidenţieze motive relevante şi suficiente faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi poate acorda în cursul urmăririi penale şi alte prelungiri, fiecare neputând depăşi 30 de zile.

(ii) respingerea propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu ca neîntemeiată.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie în termen de 48 de ore de la pronunţare*** pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare*;

- dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă nu este atacată cu contestaţie, acesta *restituie dosarul procurorului* în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de contestaţie;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare;

- contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu se soluţionează de un complet compus din doi judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus prelungirea măsurii arestului la domiciliu, *dispoziţiile din această încheiere fiind executorii de la momentul pronunţării*;

- *contestaţia formulată de inculpat se soluţionează în termen de 5 zile de la înregistrare;*

- *NCPP nu cuprinde vreo dispoziţie care să se stipuleze necesitatea soluţionării căii de atac declarate de inculpatul faţă de care s-a dispus prelungirea măsurii arestului la domiciliu înainte de expirarea duratei arestului la domiciliu dispuse anterior încheierii atacate;*

- *contestaţia formulată de procuror* împotriva încheierii prin care s-a dispus respingerea propunerii de prelungire a arestului la domiciliu ar trebui soluţionată înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior; în cazul în care contestaţia nu este soluţionată în acest termen, măsura arestului la domiciliu *va înceta de drept* şi, pe cale de consecinţă, se va dispune respingerea contestaţiei întrucât nu se mai poate dispune prelungirea măsurii arestului la domiciliu care nu mai este în fiinţă, încetând de drept;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei, şi respingerea propunerii de prelungire a arestului la domiciliu, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus prelungirea măsurii preventive;

2. admiterea contestaţiei şi dispunerea prelungirii arestului la domiciliu a inculpatului dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a respins propunerea de prelungire a măsurii preventive;

3. admiterea, în parte, a contestaţiei şi dispunerea prelungirii arestului la domiciliu pe o altă durată decât cea pentru care s-a dispus prelungirea de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă;

4. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în camera preliminară

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului arestat la domiciliu cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară trebuie să procedeze, din oficiu, în termen de 3 zile de la primirea dosarului, la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu, înainte de expirarea duratei măsurii preventive;

- rechizitoriul procurorului poate cuprinde şi propunerea de menţinere a măsurii arestului la domiciliu;

- când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului arestat la domiciliu, rechizitoriul, împreună cu dosarul cauzei, se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanţa competentă, cu cel puţin 5 zile (*termen de recomandare*) înainte de expirarea duratei acesteia pentru a proceda la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu va fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- înainte de verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu judecătorul de cameră preliminară trebuie să analizeze dacă nu a fost depăşită durata maximală a măsurii preventive în cursul urmăririi penale (180 de zile) pentru că în acest caz starea de arest a încetat de drept;

- judecătorul de cameră preliminară analizează legalitatea şi temeinicia arestului la domiciliu în *camera de consiliu*[1], cu citarea inculpatului; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa judecătorului de cameră preliminară ori de câte

[1] Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu de judecătorul de cameră preliminară la primirea dosarului, în şedinţă publică, iar nu în camera de consiliu poate atrage nulitatea relativă a încheierii pronunţate numai dacă inculpatului i s-a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului.

ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu;

- asistenţa juridică a inculpatului şi prezenţa procurorului sunt obligatorii;

- ascultarea inculpatului arestat la domiciliu *nu este obligatorie*;

- judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii stării de arest a inculpatului, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare, judecătorul de cameră preliminară poate pronunţa, *prin încheiere motivată, pronunţată în camera de consiliu,* una dintre următoarele *soluţii*:

(i) menţinerea stării de arest la domiciliu, când judecătorul de cameră preliminară stabileşte că temeiurile care au determinat arestul la domiciliu se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea privării de libertate sau că există temeiuri noi care justifică privarea de libertate, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal în faza de judecată; judecătorul trebuie să evidenţieze motive relevante şi suficiente faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului;

- judecătorul nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura arestului la domiciliu, aceasta neputând dura însă mai mult de 30 de zile; având în vedere că pe parcursul camerei preliminare nu sunt stabilite termene de judecată, judecătorul de cameră preliminară poate stabili un termen pentru următoarea verificare a legalităţii arestului la domiciliu.

(ii) revocarea arestului la domiciliu, în situaţia în care judecătorul de cameră preliminară constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea sau prelungirea măsurii arestului la domiciliu şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

(iii) înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu controlul judiciar, sau controlul judiciar pe cauţiune, dacă judecătorul de cameră preliminară constată în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului că temeiurile arestului la domiciliu s-au schimbat sau că, deşi există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit infracţiunea de care este acuzat, menţinerea măsurii arestului la domiciliu nu mai este necesară faţă de scopurile urmărite prin privarea de libertate sau că măsura preventivă nu este proporţională cu scopurile urmărite;

(iv) încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu, în cazul în care până la momentul pronunţării judecătorului de cameră preliminară asupra legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu s-a împlinit termenul pentru care măsura preventivă fusese anterior dispusă sau dacă a fost depăşită durata maximă de 180 de zile a arestării în cursul urmăririi penale.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de cameră preliminară trebuie comunicată inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la* pronunţare;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arest la domiciliu se soluţionează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea arestului la domiciliu, respectiv încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu; *dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării; va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care s-a dispus* revocarea măsurii arestului la domiciliu, sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- contestaţia formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune se soluţionează înainte de expirarea duratei măsurii arestului la domiciliu (luate sau prelungire în cursul urmăririi penale);

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa judecătorului de cameră preliminară ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

2. admiterea contestaţiei şi menţinerea arestului la domiciliu în cazul în care judecătorul de cameră preliminară din prima instanţă a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

3. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul dispunerii menţinerii măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de cameră

preliminară care, anterior, în cursul urmăririi penale, a dispus luarea sau prelungirea măsurii arestului la domiciliu în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi sau care a încuviinţat în cursul urmăririi penale un procedeu probatoriu în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi);

4. respingerea contestaţiei ca nefondată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

- potrivit art. 343 NCPP durata procedurii în camera preliminară este de cel mult 60 de zile de la data înregistrării cauzei la instanţă; astfel, este posibil ca în cazul în care la prima verificare a măsurii judecătorul de cameră preliminară a dispus menţinerea arestului la domiciliu pe parcursul procedurii de cameră preliminară, să mai fie dezbătută din nou legalitatea şi temeinicia arestului la domiciliu deoarece judecătorul are obligaţia ca, din oficiu, să verifice periodic, dar nu mai târziu de 30 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii arestului la domiciliu, altfel măsura preventivă va înceta de drept; regulile procedurale descrise mai sus cu referire la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestului la domiciliu în primele trei zile de la primirea dosarului se aplică în mod corespunzător şi în cazul verificărilor ulterioare efectuate în cadrul procedurii de cameră preliminară;

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune restituirea cauzei la parchet verificarea necesităţii prelungirii arestului la domiciliu va reveni din nou în competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sesizat de procuror, iar în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii, verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu va intra în competenţa instanţei de judecată.

§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în cursul judecăţii

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii, înaintează dosarul instanţei de judecată cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea măsurii arestului la domiciliu;

- în cursul judecăţii (indiferent dacă sesizarea a fost făcută prin rechizitoriu sau ca urmare a încheierii unui acord de recunoaştere a vinovăţiei), instanţa are obligaţia de a verifica periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea şi temeinicia arestului la domiciliu; astfel, instanţa de judecată verifică dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii arestului la domiciliu, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului;

- după verificarea legalităţii şi menţinerea arestului la domiciliu în cadrul procedurii de cameră preliminară, instanţa trebuie să procedeze, înainte de expirarea prevenţiei, la o nouă verificare a legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu, chiar dacă această verificare nu are loc la data primului termen de judecată, ci la un termen intermediar, anterior acestui moment procesual;

- instanţa analizează legalitatea şi temeinicia arestului la domiciliu în *şedinţă publică*, în prezenţa inculpatului asistat de avocat ales sau din oficiu şi a procu-

rorului; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa instanţei ori de câte ori este chemat;

- ascultarea inculpatului arestat la domiciliu nu este obligatorie;

- instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii arestului la domiciliu, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare instanţa de judecată poate pronunţa, *prin încheiere* motivată pronunţată în şedinţă publică, una dintre următoarele *soluţii*:

(i) menţinerea arestului la domiciliu, când instanţa stabileşte că temeiurile care au determinat arestul la domiciliu se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea privării de libertate sau că există temeiuri noi care justifică privarea de libertate, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal în faza de judecată; instanţa de judecată trebuie să evidenţieze motive relevante şi suficiente faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului;

- instanţa de judecată nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura arestului la domiciliu, aceasta neputând dura mai mult de 60 de zile;

- *în cursul judecăţii* în primă instanţă, *durata totală a* arestului la domiciliu *nu este limitată în timp; totuşi, durata arestului la domiciliu nu poate fi mai mare decât durata pedepsei pronunţate în hotărârea de condamnare în primă instanţă.*

(ii) revocarea arestului la domiciliu, în situaţia în care instanţa de judecată constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii arestului la domiciliu şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

(iii) înlocuirea măsurii arestului la domiciliu *cu controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauţiune*, dacă instanţa de judecată constată, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, că temeiurile arestării iniţiale s-au schimbat sau că, deşi există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit infracţiunea de care este acuzat, menţinerea măsurii arestului la domiciliu nu mai este necesară faţă de scopurile urmărite prin privarea de libertate sau că măsura preventivă nu este proporţională cu scopurile urmărite;

(iv) încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu, în situaţia în care în cauză nu s-a mai procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în termen de 30 de zile de la menţinerea măsurii arestului la domiciliu de judecătorul de cameră preliminară, respectiv în termen de 60 de zile de la ultima verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestului la domiciliu de către instanţa de judecată.

- deopotrivă, se va constata *încetarea de drept* a măsurii arestului la domiciliu:

a) la data pronunţării în primă instanţă a unei hotărâri de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de condamnare cu suspendare a executării pedepsei sub supraveghere;

b) în apel, dacă durata măsurii arestului la domiciliu a atins durata pedepsei pronunţate în hotărârea de condamnare.

- după încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu instanţa de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condiţiile legii;

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea instanţei de judecată se comunică procurorului şi inculpatului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, în primă instanţă, asupra arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie în termen de 48 de ore de la pronunţare*** pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare pentru inculpatul şi procurorul care au lipsit de la pronunţare*; în cazul în care instanţa de apel se pronunţă asupra arestului la domiciliu încheierea este definitivă;

- *contestaţia* se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii arestului la domiciliu, respectiv încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu, *dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării; va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus* revocarea măsurii arestului la domiciliu, sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

- *contestaţia formulată de inculpat* se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare;* nu este necesar ca soluţionarea contestaţiei să aibă loc înainte de expirarea termenului de 60 de zile de la menţinerea anterioară, deoarece pe de o parte, legea nu prevede o astfel de cerinţă, iar, pe de altă parte, măsura arestului la domiciliu încetează de drept numai dacă prima instanţă nu procedează la verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest în termen de 60 de zile de la ultima menţinere, nu şi atunci când contestaţia împotriva încheierii de menţinere a stării de arest pronunţată în acest termen nu este soluţionată înainte de expirarea termenului de 60 de zile de la menţinerea anterioară;

- *contestaţia formulată de procuror* împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune se soluţionează înainte de expirarea duratei măsurii arestului la domiciliu dispuse anterior;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în şedinţă publică şi contradictorie*, în prezenţa inculpatului;

Spre deosebire de procedura de soluţionare a contestaţiei împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, în cazul în care cauza se află în curs de judecată, nu se poate proceda la soluţionarea contestaţiei în lipsa inculpatului nici măcar în cazurile de excepţie când acesta când acesta din

cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în fața instanței care soluționează contestația.

- este obligatorie acordarea asistenței juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- instanța de judecată soluționează contestația *prin încheiere motivată, **care se pronunță în ședință publică***, putând dispune una din următoarele *soluții:*

1. admiterea contestației și revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune;

2. admiterea contestației și menținerea arestului la domiciliu în cazul în care prima instanță a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune;

3. admiterea contestației și trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul dispunerii menținerii măsurii arestului la domiciliu de către un judecător care, anterior, în cursul urmăririi penale, a dispus luarea sau prelungirea arestului la domiciliu în calitate de judecător de drepturi și libertăți sau care a încuviințat în cursul urmăririi penale un procedeu probatoriu în calitate de judecător de drepturi și libertăți);

4. respingerea contestației ca nefondată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestației.

§5. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestului la domiciliu

- *revocarea măsurii arestului la domiciliu* este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii arestului la domiciliu *dacă au încetat temeiurile care au determinat-o* (dispariția tuturor temeiurilor de fapt și de drept ce au fost avute în vedere la luarea, prelungirea sau menținerea măsurii), *ori au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii*;

- *în ipoteza în care există o nelegalitate vădită, flagrantă la luarea/prelungirea/menținerea arestului la domiciliu (de pildă, lipsa oricărei motivări la luarea măsurii preventive, necompetența materială a judecătorului de drepturi și libertăți etc.), această nelegalitate originară, iar nu ulterioară, poate constitui, de asemenea, temei pentru revocarea măsurii arestului la domiciliu;*

- *înlocuirea măsurii arestului la domiciliu* este măsura procesuală ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată prin care arestul la domiciliu este înlocuit cu măsura arestării preventive, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune, în situația în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestului la domiciliu, sunt îndeplinite condițiile prevăzute art. 211 NCPP, art. 216 NCPP, respectiv art. 223 NCPP și, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai ușoară este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP, respectiv

măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP;

- în cazul în care inculpatul încalcă cu rea-credinţă măsura arestului la domiciliu sau obligaţiile care îi revin ori există suspiciunea rezonabilă că a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune pentru care s-a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară ori instanţa de judecată, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu, *poate dispune înlocuirea arestului la domiciliu cu măsura arestării preventive*, dacă această din urmă măsură este necesară şi proporţională cu scopul urmărit; în acest scop, dacă organul de supraveghere constată nerespectarea cu rea-credinţă a măsurii şi a obligaţiilor impuse inculpatului, întocmeşte o sesizare motivată pe care o înaintează, de îndată, procurorului, în cursul urmăririi penale, judecătorului de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanţei de judecată, în cursul judecăţii; în vederea întocmirii sesizării organul de supraveghere verifică situaţia de fapt şi audiază inculpatul, dacă este posibil, sau alte persoane;

- arestul la domiciliu nu poate fi înlocuit cu măsura reţinerii, internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice sau a internării medicale provizorii;

- revocarea sau înlocuirea arestului la domiciliu *se poate dispune* la cererea scrisă a persoanei private de libertate, a procurorului sau din oficiu, de către:

(i) judecătorul de drepturi şi libertăţi din cadrul instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă (chiar şi în situaţia în care măsura privativă de libertate a fost dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară cu ocazia judecării recursului), ori al instanţei corespunzătoare în grad în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, *în cursul urmăririi penale*;

(ii) judecătorul de cameră preliminară căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza spre soluţionare;

(iii) instanţa sesizată cu judecarea cauzei în primă instanţă sau în apel; în acest ultim caz, completul de judecată căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza trebuie să soluţioneze şi cererile de revocare sau de înlocuire a arestului la domiciliu.

- în cazul în care măsura arestului la domiciliu a fost luată în cursul urmăririi penale, organul de cercetare penală are obligaţia *să îl informeze de îndată*, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau înlocuirea măsurii preventive. Dacă apreciază că informaţiile comunicate justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive, procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a luat măsura, în termen de 24 de ore de la primirea informării. Procurorul este obligat să sesizeze şi din oficiu judecătorul de drepturi şi libertăţi, când constată el însuşi existenţa vreunei împrejurări care justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate de acesta;

- în cazul în care sunt formulate atât cereri de revocare, cât şi cereri de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu (fie pe cale principală, fie în subsidiar) în faţa aceleiaşi instanţe, aceasta nu poate dispune în acelaşi timp revocarea măsurii arestului la domiciliu şi înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar/controlului judiciar pe

cauţiune; judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa poate respinge ambele cereri sau poate admite pe una dintre ele respingând-o pe cealaltă;

- în situaţia în care procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală într-o cauză în care există un inculpat arestat la domiciliu, măsura preventivă încetează de drept la momentul dispunerii soluţiei de netrimitere în judecată; prin urmare, în această ipoteză procurorul nu mai poate formula o cerere de revocare a măsurii preventive în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- *în cursul urmăririi penale*, soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în cameră de consiliu*, cu maximă celeritate, care se apreciază prin raportare la durata de timp existentă între momentul depunerii cererii de către inculpatul privat de libertate şi data pronunţării încheierii judecătorului; procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi dosarul cauzei sau copie de pe acesta certificată de grefa parchetului, în termen de 24 de ore de la solicitarea acestuia de către judecător;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară* soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în cameră de consiliu*, judecătorul având la dispoziţie dosarul trimis de procuror în urma emiterii rechizitoriului;

- *în cursul judecăţii soluţionarea* cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în şedinţă publică*; *în mod bizar art. 242 alin. (10)-(12) NCPP prevede că admisibilitatea în principiu şi soluţionarea cererii de înlocuire a măsurii* arestului la domiciliu *cu controlul judiciar pe cauţiune presupune desfăşurarea unei proceduri în camera de consiliu, inclusiv în faza de judecată*;

- în vederea soluţionării cererii de revocare sau înlocuire, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată fixează data de soluţionare a acesteia şi dispune citarea inculpatului;

- *spre deosebire de vechiul Cod, NCPP prevede că soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se face numai după ascultarea inculpatului* arestat la domiciliu, prezent în faţa organului judiciar, *asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază cererea, în prezenţa unui avocat ales sau numit din oficiu; cererea de revocare sau înlocuire se soluţionează şi în lipsa inculpatului legal citat când acesta nu se prezintă în faţa organului judiciar, dar numai în prezenţa avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii*;

- participarea procurorului este obligatorie;

- în urma deliberării judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa poate dispune *prin încheiere*[1] una dintre următoarele *soluţii:*

(i) admiterea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu;

(ii) respingerea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu;

(iii) ia act de retragerea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu.

---

[1] În ipoteza în care cererea de revocare sau de înlocuire a fost formulată cu ocazia dezbaterilor, instanţa de judecată se va pronunţa asupra acesteia prin sentinţă/decizie.

- o particularitate prezintă procedura de soluţionare a cererii de înlocuire a *măsurii arestului la domiciliu cu controlul judiciar pe cauţiune*, remarcându-se printr-un caracter cu totul inedit în care temeinicia pe fond a cererii ţine de depunerea sau nu a cauţiunii; astfel, potrivit art. 242 alin. (10) NCPP, dacă găseşte ***cererea întemeiată***, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară *sau instanţa de judecată, prin încheiere, dată în camera de consiliu, admite în principiu cererea şi stabileşte valoarea cauţiunii,* acordând inculpatului termen pentru depunerea ei; rezultă din dispoziţia Codului că şi pentru faza de judecată această procedură este *nepublică,* desfăşurându-se *în camera de consiliu,* iar judecătorul/instanţa în etapa admisibilităţii în principiu analizează *inclusiv temeinicia cererii*; dacă cererea nu este întemeiată judecătorul dispune respingerea acesteia; împotriva acestei încheieri (indiferent de soluţia pronunţată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; termenul fixat pentru depunerea cauţiunii curge de la data rămânerii definitive a hotărârii de admitere în principiu; apoi, potrivit art. 242 alin. (11) NCPP *dacă se depune cauţiunea* în termenul fixat, judecătorul/instanţa, *prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune,* stabileşte obligaţiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză; potrivit, art. 242 alin. (12) NCPP *dacă nu se depune* cauţiunea în termenul fixat, judecătorul/instanţa, *prin încheiere dată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului şi a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat*; şi împotriva acestei a doua încheieri (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată se pronunţă *cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii* arestului la domiciliu (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula *contestaţie* procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- atât în cursul urmăririi penale, cât şi în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acestuia cu măsura controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune *este suspensivă de executare*;

- potrivit art. 399 alin. (1) şi (4) NCPP instanţa are obligaţia ca, prin hotărâre, să se pronunţe asupra menţinerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept a măsurii arestului la domiciliu dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat, hotărârea pronunţată cu privire la măsurile preventive fiind *executorie*; prin urmare, în cazul în care instanţa dispune revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu o altă măsură preventivă mai uşoară, dispoziţia din minută este

executorie, inculpatul urmând a fi pus în libertate, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză.

§6. Încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu

- reprezintă terminarea *ope legis* a privării de libertate impusă prin măsura arestului la domiciliu; legiuitorul a reglementat anumite cazuri în care, independent de subzistenţa temeiurilor, arestul la domiciliu nu poate continua;

- măsura arestului la domiciliu *încetează de drept:*

a) la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori la expirarea termenului de 30 de zile, dacă judecătorul de cameră preliminară sau instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu *în acest termen, respectiv la expirarea termenului de 60 de zile, dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei* arestului la domiciliu *în acest termen;*

- *în cursul urmăririi penale,* depăşirea termenelor pentru care s-a dispus de către judecătorul de drepturi şi libertăţi luarea sau prelungirea măsurii arestului la domiciliu, fără ca anterior măsura să fi fost prelungită, atrage încetarea de drept a arestului la domiciliu la expirarea ultimei zile pentru care s-a dispus privarea de libertate;

- în cursul urmăririi penale durata totală a arestului la domiciliu în aceeaşi cauză şi pentru aceeaşi infracţiune nu poate depăşi 180 de zile; după acest termen măsura încetează de drept;

- în cazul în care se dispune restituirea cauzei la procuror, măsura arestului la domiciliu a inculpatului va putea fi menţinută şi după restituirea cauzei la procuror, pe o perioadă de cel mult 30 de zile, care nu poate fi mai mare decât diferenţa dintre termenul maxim de 180 de zile şi timpul în care inculpatul a fost arestat la domiciliu, în aceeaşi cauză, anterior sesizării instanţei prin rechizitoriu; în situaţia în care în cursul urmăririi penale durata arestului la domiciliu a inculpatului a fost de 180 de zile, după dispunerea restituirii cauzei la parchet judecătorul de cameră preliminară nu poate menţine arestul la domiciliu, pentru că astfel ar fi depăşită limita maximă a arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale prevăzută de NCPP;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară,* judecătorul are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea privării de libertate. Dacă procedura de cameră preliminară nu a fost finalizată, iar judecătorul de cameră preliminară nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în termen de 30 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea arestului la domiciliu, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen; dacă procedura de cameră preliminară a fost finalizată, iar instanţa de judecată nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în termen de 30 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea arestului la domiciliu, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen;

- *în cursul judecăţii*, instanţa are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea privării de libertate. Dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea arestului la domiciliu, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen.

b) în cazul în care procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală;

- în aceste cazuri procesul penal este încheiat din faza urmăririi penale, caz în care măsura preventivă nu poate subzista dincolo de limitele procesului penal.

c) în ipoteza în care instanţa de judecată pronunţă o hotărâre de achitare, de încetare a procesului penal, de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de condamnare cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, chiar nedefinitivă;

d) în apel, dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunţate în hotărârea de condamnare;

- în cazul în care prima instanţă a dispus prin hotărârea de condamnare pentru infracţiuni comise în stare de recidivă postcondamnatorie şi revocarea suspendării sub supraveghere a executării unei pedepse anterioare/liberării condiţionate, prin „pedeapsă pronunţată" se va înţelege pedeapsa aplicată pentru infracţiunea sau infracţiunile deduse judecăţii, la care se adaugă pedeapsa devenită executabilă ca urmare a revocării sub supraveghere a executării pedepsei/liberării condiţionate.

e) la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare.

- în aceste cazuri, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată are obligaţia să constate încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu şi să dispună punerea de îndată în libertate a celui arestat (dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză) trimiţând administraţiei locului de deţinere o copie de pe dispozitiv;

- încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu trebuie să fie constatată şi de procurorul care dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală în chiar cuprinsul ordonanţei prin care se dispune această soluţie;

- în cursul procesului penal inculpatul arestat la domiciliu poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei de judecată să constate încetarea de drept a măsurii preventive;

- cererea se soluţionează *în cameră de consiliu* (în situaţia în care cauza se află în cursul urmăririi penale sau în faza camerei preliminare), respectiv *în şedinţă publică* atunci când cauza se află în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel), cu participarea procurorului şi, în principiu, a inculpatului arestat la domiciliu asistat de avocatul său ales sau desemnat din oficiu; în vederea soluţionării cu celeritate a cererii/sesizării soluţionarea poate avea loc şi în lipsa inculpatului, care va fi reprezentat de avocatul său ales sau desemnat din oficiu;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată (în primă instanţă) se pronunţă *cu privire la încetarea de drept a* măsurii arestului la domiciliu (indiferent de soluţia pronun-

ţată: constatarea încetării de drept a măsurii arestului la domiciliu sau respingerea cererii inculpatului/procurorului sau a sesizării administraţiei locului de deţinere) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a constatat *încetarea de drept* a acestei măsuri *nu este suspensivă de executare*, încheierea fiind executorie;

- persoanei faţă de care s-a dispus măsura preventivă, precum şi tuturor instituţiilor cu atribuţii în executarea măsurii li se comunică, de îndată, câte o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Secţiunea a 5-a. Controlul judiciar

§1. Noţiune

- controlul judiciar este măsura preventivă ce constă în îndatorirea inculpatului, acuzat de săvârşirea unei infracţiuni, de a se supune obligaţiilor impuse de lege sau de organul judiciar care a dispus măsura în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal;

- în NCPP măsura controlului judiciar reuneşte elemente ale măsurilor preventive restrictive de libertate din vechiul Cod, preluând în cadrul unei instituţii unice dispoziţii procedurale atât de la măsurile obligării de a nu părăsi localitatea/ţara, cât şi de la liberarea provizorie sub control judiciar;

- în lumina NCPP controlul judiciar este, ca regulă, o măsură a priori arestării preventive, autonomă de aceasta, deosebindu-se esenţial de măsura liberării provizorii sub control judiciar prevăzută de vechiul Cod care era o măsură procesuală a posteriori condiţionată de existenţa în prealabil a unei stări de arest legală şi temeinică (ca excepţie, este posibilă plasarea unei persoane sub control judiciar în ipoteza înlocuirii măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu);

- controlul judiciar poate fi dispus de procuror, de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată;

- organele de cercetare penală nu pot dispune măsura controlului judiciar;

- potrivit NCPP controlul judiciar nu poate fi dispus faţă de suspect.

§2. Luarea măsurii controlului judiciar

2.1. Condiţii

- NCPP reglementează aceleaşi condiţii pentru luarea măsurii controlului judiciar fie că măsura preventivă este dispusă în cursul urmăririi penale, fie în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel);

- pentru a se dispune luarea controlului judiciar faţă de inculpat trebuie îndeplinite următoarele **condiţii**[1]**:**

(i) să existe probe (directe sau indirecte) sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune (indiferent de pedeapsa prevăzută de lege pentru aceasta);

- pot exista *probe directe* (fapte principale) sau *probe indirecte* (fapte probatorii) din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune;

- există *indicii temeinice* atunci când din datele existente în cauză rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul este persoana care a săvârşit fapta;

- în toate cazurile, atât din probe, cât şi din indicii temeinice trebuie să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune; noţiunea de *suspiciune rezonabilă* trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune;

- controlul judiciar poate fi dispus atât în cazul infracţiunilor pentru care legea stipulează pedeapsa închisorii sau a detenţiunii pe viaţă, cât şi în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede pedeapsa închisorii alternativ cu pedeapsa amenzii penale sau numai amenda;

- nu prezintă importanţă forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată.

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 NCPP;

- existenţa vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 NCPP la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluţii de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză.

(iii) să fie fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

- potrivit NCPP controlul judiciar poate fi dispus numai faţă de persoana inculpatului; aşadar, nu este suficient ca într-o cauză să fi fost începută urmărirea penală şi dispusă continuarea efectuării acesteia faţă de suspect pentru ca procurorul dispună controlul judiciar, noua codificare nepermiţând posibilitatea luării acestei măsuri înainte de punerea în mişcare a acţiunii penale.

(iv) audierea prealabilă a inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu;

- potrivit NCPP nu se poate dispune măsura controlului judiciar fără audierea prealabilă a inculpatului, excepţie făcând situaţia în care acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul la tăcere;

---

[1] În principiu, condiţiile impuse de NCPP sunt similare cu cele prevăzute pentru dispunerea măsurii reţinerii, cu menţiunea că spre deosebire de reţinere controlul judiciar poate fi dispus numai cu privire la persoana inculpatului.

- este reglementată o garanţie a dreptului la apărare, prin propria persoană, cât şi prin apărător, a inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii controlului judiciar în mod arbitrar şi permite organelor judiciare (procuror, judecător de drepturi şi libertăţi, judecător de cameră preliminară sau instanţa de judecată) să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară şi proporţională cu scopul urmărit;

- ascultarea trebuie să vizeze nu numai situaţia de fapt, ci şi orice alte aspecte ce prezintă importanţă la analiza condiţiilor necesare pentru luarea măsurii restrictive de libertate;

- chiar dacă asistenţa juridică nu este obligatorie în cursul urmăriri penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, *la luarea măsurii controlului judiciar este obligatorie ascultarea inculpatului în prezenţa apărătorului ales sau desemnat din oficiu;* absenţa avocatului ales sau desemnat din oficiu de la ascultare atrage nulitatea măsurii restrictive de libertate, prin vătămarea gravă a dreptului la apărare al inculpatului ce nu poate fi înlăturată în alt mod;

- *înainte de audiere, organul judiciar competent este obligat să aducă la cunoştinţa inculpatului că are dreptul de a fi asistat de un avocat ales ori numit din oficiu şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, cu excepţia furnizării de informaţii referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;*

- inculpatul are dreptul de a-şi încunoştinţa *personal* avocatul ales sau de a solicita organului de cercetare penală ori procurorului să îl încunoştinţeze pe acesta. Modul de realizare a încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal; inculpatului nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal;

- avocatul ales are obligaţia de a se prezenta la sediul organului judiciar *în termen de cel mult două ore de la încunoştinţare.* În caz de neprezentare a avocatului ales, se dispune desemnarea unui avocat din oficiu;

- în vederea pregătirii apărării avocatul inculpatului are dreptul de a comunica direct cu acesta, în condiţii care să asigure confidenţialitatea;

- dacă inculpatul refuză să dea declaraţie, organul judiciar trebuie să întocmească un proces-verbal prin care să se constate refuzul de a da declaraţie; dacă inculpatul şi/sau avocatul ales ori din oficiu al acestuia refuză şi semnarea acestui proces-verbal, organul judiciar va consemna această atitudine procesuală în cuprinsul procesului-verbal.

(v) măsura controlului judiciar ***să fie necesară*** *în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);*

- spre deosebire de art. 136 alin. (1) C.proc.pen., noul Cod nu mai menţionează ca scop al măsurii preventive *împiedicarea sustragerii de la executarea pedepsei,* deoarece această ipoteză ridică un dubiu serios cu privire la respectarea prezumţiei de nevinovăţie a suspectului sau inculpatului;

- caracterul gradual al măsurilor preventive se reflectă nu numai din enumerarea lor, ci si din analiza condiţiilor necesare pentru luarea acestora; astfel, dacă în ipoteza

controlului judiciar NCPP face referire numai la testul necesităţii, în cazul măsurilor preventive mai grele adaugă şi condiţia caracterului *suficient* al măsurii.

(vi) măsura controlului judiciar să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

- această condiţie decurge din cea a necesităţii şi presupune, în scopul garantării libertăţii de circulaţie a persoanei şi evitării arbitrarului, existenţa unei proporţionalităţi, a unui just echilibru între restricţia libertăţii de circulaţie şi scopul urmărit prin dispunerea măsurii preventive, prin raportare la circumstanţele fiecărei cauze în parte, spre exemplu, la gravitatea infracţiunii de care este suspectat inculpatul (nu există un just echilibru între restricţia libertăţii şi gravitatea extrem de redusă a infracţiunii săvârşite), situaţia personală sau profesională a inculpatului etc.

Constituţia, NCPP sau legislaţia specială nu prevăd cerinţe suplimentare cu privire la dispunerea controlului judiciar faţă de anumite categorii de persoane (parlamentari, magistraţi, membrii Curţii de Conturi, Avocatul Poporului etc.) ca în cazul măsurilor preventive privative de libertate (reţinerea, arestul la domiciliu, arestarea preventivă).

2.2. Conţinutul controlului judiciar

- constă în ansamblul de măsuri restrictive a unor drepturi şi libertăţi ale inculpatului, stabilite de procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară, sau instanţa de judecată;

- persoana supusă controlului judiciar va suporta anumite restricţii cu privire la libertatea de mişcare, la viaţa sa socială sau la activitatea profesională şi va fi verificat modul de conformare la obligaţiile ce i-au fost impuse;

- impunerea acestor obligaţii are ca scop să asigure buna desfăşurare a procesului penal, să împiedice sustragerea inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată, menţinerea ordinii publice şi prevenirea *săvârşirii unei alte infracţiuni*;

- enumerarea obligaţiilor este limitativă, iar în vederea respectării principiului legalităţii procesului penal, procurorul, judecătorul (de drepturi şi libertăţi, sau de cameră preliminară), sau instanţa nu poate impune persoanei supuse acestei măsuri preventive alte obligaţii;

- art. 215 alin. (1) NCPP prevede că pe timpul controlului judiciar inculpatul *este obligat să respecte următoarele obligaţii (cumulativ)*:

a) să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanţa de judecată ori de câte ori este chemat;

b) să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinţei;

c) să se prezinte la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat.

- spre deosebire de vechiul Cod, NCPP nu mai prevede între obligaţiile care sunt de esenţa controlului judiciar (fiind impuse ope legis), interdicţia de a depăşi o anumită limită teritorială şi pe cea de a deţine, folosi şi purta vreo categorie de arme, obligaţii impuse ope legis în cadrul fostelor măsuri preventive restrictive de libertate (obligarea de a nu părăsi localitatea/ţara ori liberarea provizorie sub control judiciar);

- pe lângă aceste obligaţii, art. 215 alin. (2) NCPP stipulează că organul judiciar care a dispus măsura *poate impune* inculpatului ca pe timpul controlului judiciar să respecte *una sau mai multe dintre următoarele obligaţii*:

a) să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviinţarea prealabilă a acestuia;

b) să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;

c) să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;

d) să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;

e) să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfăşoare activitatea în exercitarea căreia a săvârşit fapta;

f) să comunice periodic informaţii relevante despre mijloacele sale de existenţă;

g) să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării;

h) să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;

i) să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;

j) să nu deţină, să nu folosească şi să nu poarte arme;

k) să nu emită cecuri.

- spre deosebire de vechiul Cod, NCPP extinde sfera obligaţiilor ce pot fi impuse inculpatului prevăzând noi obligaţii cum ar fi cele de a comunica informaţii despre mijloacele sale de existenţă, de a se supune măsurilor de control, îngrijire sau tratament medical şi de a nu emite cecuri;

- în cuprinsul ordonanţei sau încheierii prin care se dispune luarea măsurii controlului judiciar trebuie prevăzute în mod expres obligaţiile pe care inculpatul trebuie să le respecte pe durata acestuia şi i se atrage atenţia că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a obligaţiilor care îi revin, măsura controlului judiciar *se poate înlocui cu măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării preventive*;

- dacă prin ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi/cameră preliminară sau a instanţei de judecată nu este stabilită nicio obligaţie *in concreto* sau dacă sunt stabilite alte obligaţii decât cele prevăzute de art. 215 alin. (1) şi (2) NCPP actul procesual este lovit de nulitate;

- organul judiciar care a dispus controlul judiciar trimite o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care a luat această măsură *secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte persoana în cauză, precum şi, dacă este cazul, celorlalte instituţii abilitate să supravegheze respectarea obligaţiilor impuse. În cazul cetăţenilor străini faţă de care s-a impus interdicţia de a părăsi ţara, comunicarea se face şi Oficiului Român pentru Imigrări; după primirea copiei de pe actul prin care s-a dispus controlul judiciar, *organul de poliţie procedează de îndată la stabilirea programului de supraveghere şi cheamă persoana aflată sub control judiciar, pentru a-i aduce la cunoştinţă acest program*;

- dacă organul judiciar a impus inculpatului interdicţia de a părăsi ţara sau o anumită localitate, câte o copie a ordonanţei procurorului ori, după caz, a minutei, se comunică, în ziua emiterii ordonanţei sau a pronunţării încheierii, inculpatului, unităţii de poliţie în a cărei circumscripţie locuieşte, precum şi celei în a cărei circumscripţie are interdicţia de a se afla acesta, serviciului public comunitar de evidenţă a persoanelor, Poliţiei de Frontieră Române şi Inspectoratului General pentru Imigrări, în situaţia celui care nu este cetăţean român, în vederea asigurării respectării de către inculpat a obligaţiei care îi revine. Organele în drept dispun darea inculpatului în consemn la punctele de trecere a frontierei;

- în cazul în care organul judiciar a impus inculpatului obligaţia de a nu reveni în locuinţa familiei, sau de a nu se apropia de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, şi de a nu comunica cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale, o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care s-a luat măsura controlului judiciar se trimite şi persoanei vătămate;

- dacă prin ordonanţa procurorului sau prin încheierea judecătorului sau a instanţei a fost impusă inculpatului respectarea uneia sau mai multor obligaţii „facultative" dintre cele prevăzute la art. 215 alin. (2) NCPP *supravegherea respectării obligeţiilor* se face după cum urmează:

a) de către organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de instituţia sanitară în care urmează a se efectua tratamentul, în cazul obligaţiei de a se supune unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării;

b) de către organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de către banca sau băncile la care inculpatul are deschise conturi, în cazul obligaţiei de a nu emite cecuri;

c) de către organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul, în cazul celorlalte obligaţii.

- supravegherea îndeplinirii obligaţiei de a purta permanent un sistem electronic de supraveghere se face în condiţiile stabilite prin lege specială;

- instituţia, organul sau autoritatea desemnate cu supravegherea respectării obligaţiilor verifică periodic respectarea obligaţiilor de către inculpat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanţa de judecată, în cursul judecăţii.

A. Obligaţii de „a face"

- potrivit NCPP obligaţiile pozitive de *„a face"* constau în următoarele:

a) să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanţa de judecată ori de câte ori este chemat;

- sustragerea de la urmărire penală sau de la judecată a persoanei aflate sub control judiciar poate atrage revocarea măsurii.

b) să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinţei;

- impunerea acestei obligaţii are ca scop cunoaşterea permanentă a locului unde poate fi găsit inculpatul;

- interesează adresa unde locuieşte efectiv şi unde poate fi găsită persoana aflată sub control judiciar, iar nu domiciliul sau reşedinţa acesteia.

c) să se prezinte la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat;

- este o obligaţie de esenţa controlului judiciar, care dă eficienţă programului de supraveghere impus de organele judiciare inculpatului.

d) să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;

- permite, indiferent de sistemul de supraveghere, obţinerea de informaţii, prin intermediul sistemelor G.P.S. şi G.S.M. despre inculpat;

- *astfel, este controlată respectarea şi a altor obligaţii impuse inculpatului:* să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar; să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale; să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta.

e) să comunice periodic informaţii relevante despre mijloacele sale de existenţă;

f) să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării.

B. Obligaţii de „a nu face"

- potrivit NCPP obligaţiile negative de *„a nu face"* au doar caracter facultativ şi constau în următoarele:

a) să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviinţarea prealabilă a acestuia;

- permite organului judiciar să restrângă persoanei ce a beneficiat de controlul judiciar dreptul de a părăsi teritoriul ţării, al unuia sau mai multor judeţe, al unei localităţi sau al unei părţi a acesteia; ca excepţie, organul judiciar poate încuviinţa pentru situaţii speciale depăşirea limitelor teritoriale fixate.

Orice măsură care restrânge exerciţiul dreptului la liberă circulaţie trebuie să fie prevăzută de lege, să urmărească unul dintre scopurile legitime stabilite de §3 al art. 2 din Protocolul nr. 4 şi să menţină un just echilibru între interesul general şi drepturile persoanei în cauză. Măsura prin care o persoană este deposedată de un act de identitate, cum ar fi de exemplu, paşaportul, echivalează cu o ingerinţă în exerciţiului libertăţii de circulaţie *(CEDO, hotărârea din 22 mai 2001, în cauza Baumann c. Franţei, parag. 61-62).*

Pentru a analiza proporţionalitatea obligaţiei de a nu părăsi ţara este esenţial ca, pe de o parte, autorităţile să ofere motivele pentru luarea unei asemenea măsuri şi, pe de altă parte, măsura să fie însoţită de garanţii procedurale eficiente prin care autorităţile să analizeze dacă este necesară menţinerea măsurii şi pentru a preveni arbitrariul. Deşi instanţa supremă a realizat o motivare cuprinzătoare cu privire la motivele pentru care inculpatul nu ar trebuie să mai fie privat de libertate, nu a oferit niciun motiv pentru a demonstra de ce măsura obligării de a nu părăsi ţara este necesară pentru finalizarea urmăririi penale, ci această măsura a fost luată mai degrabă în mod automat. Instanţa supremă a oferit, însă, suficiente şi convingătoare motive pentru această măsură printr-o decizie ulterioară. Mai mult, Curtea a observat că reclamantul a formulat o serie de plângeri împotriva acestei măsuri, toate fiind examinate de către instanţele naţionale, existând garanţii procedurale eficiente pentru reclamant *(CEDO, decizia de inadmisibilitate parţială din 7 iunie 2011, în cauza Căşuneanu c. României, parag. 53-54).*

Interdicţia stabilită în sarcina reclamantului, de a nu părăsi ţara timp de 5 ani şi 2 luni a fost disproporţionată, având în vedere că acesta a fost obligat să rămână într-o ţară străină şi nu i-a fost permis să plece nici pentru o scurtă perioadă de timp. De asemenea, procesul penal împotriva reclamantului este în desfăşurare de o perioadă considerabilă de timp şi nu a fost pronunţată încă o hotărâre în primă instanţă. Mai mult, măsura preventivă a fost ridicată şi, cu acordul instanţei naţionale, procesul continuă şi fără prezenţa reclamantului. Prin urmare, nu a fost menţinut un just echilibru între interesul ordinii publice şi drepturile reclamantului *(CEDO, hotărârea din 24 ianuarie 2012, în cauza Miażdżyk c. Poloniei, parag. 41).*

b) să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;

- poate avea ca scop protejarea ordinii publice sau evitarea prezenţei acestuia în locurile în care se presupune că a fost săvârşită fapta pentru care este urmărit sau judecat (de pildă, un anumit supermarket sau în reţeaua de metrou din Bucureşti);

- tot astfel, poate fi urmărită, de exemplu, protejarea sănătăţii inculpatului, cum ar fi, interdicţia impusă unui consumator de droguri de a se afla în anumite cartiere unde vânzarea drogurilor este de notorietate.

c) să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;

- are ca scop protecţia acesteia şi evitarea contactului cu inculpatul;

- în cazurile de violenţă domestică, instanţa îi poate impune celui liberat obligaţia de a nu reveni în locuinţa familiei, dacă constată că prezenţa acestuia ar putea constitui un pericol grav pentru membrii familiei;

- are ca scop, pe de o parte, protecţia persoanei vătămate şi evitarea contactului cu inculpatul, iar, pe de altă parte, evitarea riscului ca inculpatul să facă presiuni asupra victimei infracţiunii, a martorilor, experţilor ori a altor participanţi sau să ia legătura cu eventuali complici etc.;

- este interzisă comunicarea directă sau indirectă cu aceste persoane, inclusiv prin telefon, fax, mesaje SMS sau e-mail.

d) să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfăşoare activitatea în exercitarea căreia a săvârşit fapta;

- poate fi dispusă numai dacă există o legătură între activitatea profesională interzisă şi infracţiunea pentru care inculpatul este urmărit sau judecat, precum şi o suspiciune rezonabilă cu privire la existenţa riscului de comitere a unor alte fapte penale prin continuarea exercitării profesiei/meseriei ori a desfăşurării activităţii;

- această interdicţie este de strictă interpretare, neputând fi extinsă la interzicerea dreptului de a ocupa o funcţie ce implică exerciţiul autorităţii de stat.

e) să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;

f) să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;

- urmăreşte să prevină comiterea unor noi infracţiuni legate de conducerea unui/unor vehicule sau facilitate prin întrebuinţarea acestora, de pildă: în cazul persoanelor acuzate de săvârşirea infracţiunii de ucidere din culpă, conducerea sub influenţa băuturilor alcoolice.

g) să nu deţină, să nu folosească şi să nu poarte arme;

- vizează atât persoanele care deţin permis de port armă, care nu le vor mai putea folosi în mod legal, cât şi pe cele care nu deţin un astfel de permis, dar care intenţionează să depună diligenţele necesare pentru obţinerea unuia.

h) să nu emită cecuri.

2.3. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar în cursul urmăririi penale

A. Luarea măsurii controlului judiciar de către procuror

- în cursul urmăririi penale, măsura controlului judiciar poate fi luată de către procuror, *prin ordonanţă*, dacă sunt satisfăcute condiţiile prevăzute de art. 211 NCPP descrise mai sus; *NCPP nu permite procurorului să dispună această măsură preventivă şi prin rechizitoriu*;

- procurorul dispune citarea inculpatului aflat în stare de libertate sau aducerea inculpatului aflat în stare de reţinere; inculpatului prezent i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, infracţiunea de care este suspectat şi motivele luării măsurii controlului judiciar;

- *măsura controlului judiciar poate fi luată numai după audierea inculpatului, în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu; refuzul inculpatului de a da declaraţii nu afectează legalitatea dispunerii măsurii preventive;*

- *NCPP nu prevede posibilitatea luării măsurii controlului judiciar în lipsă;*

- *ordonanţa motivată prin care procurorul dispune luarea măsurii controlului judiciar se comunică inculpatului;*

- NCPP nu prevede durata pentru care este luată măsura controlului judiciar, ceea ce implică faptul că aceasta va fi în fiinţă până la momentul revocării sau înlocuirii cu altă măsură preventivă, putând dura chiar pe întreg parcursul procesului penal; există, totuşi, reglementate o serie de obligaţii procedurale pozitive de verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar la trecerea dintr-o fază în alta a procesului penal; astfel, judecătorul de cameră preliminară trebuie să verifice din oficiu în termen de 3 zile de la înregistrarea dosarului legalitatea şi temeinicia măsurii preventive [art. 348 alin. (2) NCPP şi art. 207 alin. (2) NCPP]; deopotrivă, instanţa trebuie să verifice din oficiu dacă mai subzistă temeiurile avute în vedere la luarea măsurii preventive [art. 362 alin. (2) NCPP şi art. 208 alin. (2) NCPP];

- împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune luarea controlului judiciar inculpatul poate face *plângere* în termen de 48 ore de la comunicare la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; în această materie există o reglementare specială a căii de atac împotriva ordonanţei procurorului, ceea ce presupune numai un control al judecătorului, şi face inaplicabile dispoziţiile generale prevăzute de art. 336 NCPP, nefiind admisibilă formularea unei plângeri la procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi va face demersuri ca procurorul să înainteze dosarul de urmărire penală (sau copie certificată după actele dosarului);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea *în camera de consiliu, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului*; *asistenţa juridică a inculpatului este obligatorie*;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent; neprezentarea inculpatului la judecată nu împiedică soluţionarea plângerii, acesta putând fi reprezentat prin avocat ales sau desemnat din oficiu;

- plângerea inculpatului împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus luarea măsurii preventive *nu este suspensivă de executare*; ordonanţa procurorului prin care s-a dispus luarea măsurii controlului judiciar îşi produce efectele şi pe parcursul procedurii de soluţionare a plângerii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionând plângerea formulată, poate dispune *prin încheiere, care se pronunţă în camera de consiliu, una dintre următoarele soluţii*:

a) admiterea plângerii şi revocarea măsurii controlului judiciar dacă au fost încălcate dispoziţiile legale care reglementează condiţiile de luare a acesteia ori nu este necesară sau proporţională faţă de scopurile urmărite;

b) admiterea plângerii şi înlăturarea ca nelegale sau nejustificate a unora dintre obligaţiile stabilite prin ordonanţa procurorului;

c) respingerea plângerii ca nefondată dacă ordonanţa procurorului este legală, temeinică, măsura preventivă fiind necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

d) respingerea plângerii ca tardivă dacă este formulată cu depăşirea termenului de 48 de ore de la comunicarea ordonanţei prin care s-a dispus luarea măsurii, sau ca inadmisibilă dacă este formulată de o altă persoană decât inculpatul şi care nu avea drept special de reprezentare al acestuia.

- întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă *cu privire la plângerea formulată de inculpat* (atât în cazul admiterii plângerii, cât şi atunci când plângerea este respinsă) pot formula *contestaţie* procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- regimul general al contestaţiei formulate împotriva judecătorului de drepturi şi libertăţi este cel prevăzut de **art. 204 NCPP**, şi presupune următoarele **reguli procedurale:**

1. *contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii preventive *este suspensivă de executare*;

2. contestaţia se depune la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra măsurilor preventive se soluţionează de un complet compus din 2 judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

3. contestaţia formulată *de inculpat* se soluţionează în termen de 5 zile de la înregistrare în vederea tranşării cu celeritate a problematicii măsurii preventive la care acesta este supus;

4. în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează; soluţionarea contestaţiei se face în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu se prezintă în faţa judecătorului;

5. în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

6. participarea procurorului este obligatorie;

7. judecătorul de drepturi şi libertăţi care soluţionează *contestaţia* poate dispune prin încheiere una dintre următoarele *soluţii:*

a) respingerea contestaţiei ca tardivă, inadmisibilă sau nefondată, menţinând hotărârea atacată;

b) admiterea contestaţiei şi respingerea plângerii formulate ca nefondată, tardivă sau inadmisibilă (când contestaţia a fost formulată de procuror), sau, după caz, revocarea măsurii controlului judiciar sau înlăturarea ca nelegale sau nejustificate a unora dintre obligaţiile stabilite prin ordonanţa procurorului (în ipoteza contestaţiei formulate de inculpat).

8. dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluţionarea contestaţiei;

9. dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă nu este atacată cu contestaţie, acesta restituie dosarul procurorului în termen de 48 de ore de la expirarea termenului de contestaţie.

B. Luarea măsurii controlului judiciar de judecătorul de drepturi şi libertăţi

- în cazul respingerii propunerii de arestare preventivă/arest la domiciliu a inculpatului, dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de art. 211 NCPP, judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune, prin aceeaşi *încheiere, luarea* măsurii controlului judiciar;

- deopotrivă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi respinge propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive poate dispune prin aceeaşi încheiere *înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura controlului judiciar*;

- de asemenea, în cursul urmăririi penale judecătorul de drepturi şi libertăţi poate *dispune înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu al inculpatului cu măsura controlului judiciar* fie ca urmare a cererii inculpatului, fie a celei formulate de procuror în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 211 NCPP şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP;

- în toate cazurile întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie, sub sancţiunea nulităţii absolute, iar încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi poate fi atacată cu contestaţie în condiţiile **art. 204 NCPP** (descrise mai sus).

2.4. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar în procedura de cameră preliminară

- în cazul în care *procurorul* dispune trimiterea în judecată a inculpatului, *poate solicita prin rechizitoriu* şi luarea de către judecătorul de cameră preliminară a măsurii controlului judiciar;

- deopotrivă, *judecătorul de cameră preliminară* poate pune în discuţie *din oficiu* necesitatea luării măsurii controlului judiciar;

- procedura se desfăşoară *în camera de consiliu*, cu citarea inculpatului; judecătorul de cameră preliminară va proceda la ascultarea acestuia dacă este prezent;

absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea cererii de luare a măsurii controlului judiciar;

- asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu*;

- de asemenea, în cursul procedurii de cameră preliminară judecătorul poate dispune *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu al inculpatului cu măsura controlului judiciar* fie ca urmare a cererii inculpatului, fie a celei formulate de procuror în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 211 NCPP şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP;

- în toate cazurile întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie, sub sancţiunea nulităţii absolute;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune cu privire la luarea controlului judiciar se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare* dacă procurorul sau inculpatul au lipsit de la pronunţare;

- regimul general al contestaţiei formulate împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară este cel prevăzut de **art. 205 NCPP** şi presupune următoarele **reguli procedurale:**

1. *contestaţia se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arestare preventivă se soluţionează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

2. nu este suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii controlului judiciar;

3. contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

4. în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

5. soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi prezent în faţa judecătorului de cameră preliminară care soluţionează contestaţia;

6. în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

7. participarea procurorului este obligatorie.

- judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu.*

2.5. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar în cursul judecăţii

- în cursul judecăţii *instanţa, din oficiu sau la cererea procurorului, poate lua* faţă de inculpat (care nu face obiectul vreunei alte măsuri preventive), *prin încheiere*, măsura controlului judiciar dacă sunt satisfăcute condiţiile prevăzute de art. 211 NCPP;

- procedura se desfăşoară *în şedinţă publică,* cu citarea inculpatului; instanţa va proceda la ascultarea acestuia dacă este prezent; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea cererii de luare a măsurii controlului judiciar;

- *asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului sunt obligatorii;*

- instanţa de judecată dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar *prin încheiere motivată pronunţată în şedinţă publică*;

- de asemenea, în cursul judecăţii instanţa poate dispune *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu a inculpatului cu măsura controlului judiciar* fie ca urmare a cererii inculpatului, fie a celei formulate de procuror în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 211 NCPP şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP;

- în toate cazurile întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie, sub sancţiunea nulităţii absolute;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, în primă instanţă, asupra luării măsurii controlului judiciar se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare*, dacă au lipsit de la pronunţare; încheierea prin care instanţa de apel dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar este definitivă;

- regimul general al contestaţiei formulate împotriva încheierii instanţei de judecată este cel prevăzut de **art. 206 NCPP** şi presupune următoarele **reguli procedurale:**

1. *contestaţia* se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune în primă instanţă asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

2. nu este suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii controlului judiciar;

3. contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

4. în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează; *NCPP nu prevede reguli de excepţie care să permită dezbaterea luării măsurii preventive în absenţa inculpatului în cursul judecăţii; art. 206 NCPP nu prevede obligativitatea asistenţei juridice a inculpatului cu ocazia soluţionării contestaţiei, urmând a fi aplicabile regulile generale prevăzute de art. 90 NCPP;*

5. soluţionarea contestaţiei se face *în şedinţă publică şi contradictorie*; participarea procurorului este obligatorie;

6. instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în şedinţă publică.*

- spre deosebire de vechiul Cod potrivit căruia după sesizarea, prin rechizitoriu, instanţa nu putea dispune, în lipsa unei prevederi legale, prelungirea sau menţinerea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau ţara luată în cursul urmăririi penale, trebuind să pună în discuţie luarea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau ţara, potrivit NCPP atât judecătorul de cameră preliminară, cât şi instanţa de judecată pot dispune menţinerea măsurii controlului judiciar luată în etapa procesuală anterioară;

- dacă măsura restrictivă de libertate nu a fost dispusă nici în cursul urmăririi penale şi nici pe durata judecăţii în primul grad de jurisdicţie, *prima instanţă nu poate dispune, prin sentinţa de condamnare, luarea măsurii controlului judiciar;* totuşi, art. 399 alin. (10) NCPP prevede posibilitatea instanţei ca *după pronunţarea hotărârii, până la sesizarea instanţei de apel, să dispună, la cerere sau din oficiu, luarea măsurii controlului judiciar cu privire la inculpatul condamnat*;

- dispunerea prin sentinţă a condamnării cu suspendarea supraveghere a executării pedepsei, renunţarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei constituie un caz de încetare de drept a măsurii controlului judiciar.

§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în camera preliminară

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului aflat sub măsura controlului judiciar cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri, pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară trebuie să procedeze din oficiu *în termen de 3 zile de la primirea dosarului* (termen de recomandare) la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar va fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- în ipoteza în care inculpatul arestat preventiv/la domiciliu formulează în cursul urmăririi penale o cerere de înlocuire a măsurii preventive privative de libertate cu măsura controlului judiciar care este şi repartizată aleatoriu spre soluţionare judecătorului de drepturi şi libertăţi, iar înainte de soluţionarea cererii procurorul întocmeşte rechizitoriul şi dispune trimiterea în judecată a inculpatului, completul căruia i s-a repartizat iniţial cererea o va trimite spre soluţionare judecătorului de cameră preliminară, întrucât acesta din urmă este competent să soluţioneze toate cererile referitoare la măsurile preventive la care sunt supuşi inculpaţi atâta timp cât cauza se află în camera preliminară;

- judecătorul de cameră preliminară analizează legalitatea şi temeinicia controlului judiciar în *camera de consiliu*, cu citarea inculpatului; inculpatul are obligaţia, impusă prin măsura controlului judiciar, de a se prezenta la chemarea judecătorului de cameră preliminară;

- ascultarea inculpatului nu este obligatorie;

- după deliberare judecătorul de cameră preliminară poate pronunţa, *prin încheiere,* una dintre următoarele *soluţii*:

(i) menţinerea controlului judiciar, când judecătorul de cameră preliminară stabileşte că temeiurile care au determinat luarea măsurii se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea măsurii preventive sau că există temeiuri noi care justifică controlul judiciar, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

- judecătorul nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura controlului judiciar.

(ii) revocarea măsurii controlului judiciar, în situaţia în care judecătorul de cameră preliminară constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

(iii) înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu dacă judecătorul de cameră preliminară constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra arestării preventive se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare*, dacă procurorul sau inculpatul au lipsit de la pronunţare;

- regulile procedurale la soluţionarea contestaţiei sunt prevăzute **art. 205 NCPP** (descrise mai sus) cu următoarele menţiuni: a) *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii controlului judiciar; *va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva*

încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care s-a dispus revocarea măsurii controlului judiciar sau înlocuirea acestuia cu măsura arestării preventive, sau a arestului la domiciliu; b) judecătorul de cameră preliminară soluționează contestația *prin încheiere motivată, care se pronunță în camera de consiliu.*

§4. Verificarea legalității și temeiniciei controlului judiciar în cursul judecății

- în cursul judecății (indiferent dacă sesizarea a fost făcută prin rechizitoriu sau ca urmare a încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției), instanța are obligația de a verifica, din oficiu, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea sau menținerea controlului judiciar, cu citarea inculpatului;

- instanța analizează legalitatea și temeinicia arestării preventive în *ședință publică*;

- participarea procurorului este obligatorie;

- ascultarea inculpatului nu este obligatorie;

- după deliberare instanța de judecată poate pronunța *prin încheiere* una dintre următoarele *soluții*:

(i) menținerea controlului judiciar, când instanța de judecată stabilește că temeiurile care au determinat luarea măsurii se mențin, sunt relevante, necesare și suficiente, fiind de natură a impune continuarea măsurii preventive sau că există temeiuri noi care justifică controlul judiciar iar măsura este necesară pentru buna desfășurare a procesului penal;

- instanța de judecată nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menține măsura controlului judiciar.

(ii) revocarea măsurii controlului judiciar, în situația în care instanța de judecată constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive și nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

(iii) înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu, dacă instanța de judecată constată sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia și, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP.

- indiferent de soluția pronunțată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii prin care instanța de judecată dispune, în primă instanță, asupra controlului judiciar se poate face ***contestație** în termen de 48 de ore de la pronunțare* pentru procurorul și inculpatul care au fost prezenți la pronunțare, *sau, după caz, de la comunicare*, dacă au lipsit de la pronunțare; încheierea prin care instanța de apel dispune cu privire la menținerea măsurii controlului judiciar este definitivă;

- regulile procedurale la soluționarea contestației sunt prevăzute **art. 206 NCPP** (descrise mai sus) cu următoarele mențiuni: 1. *nu este suspensivă de executare*

contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii controlului judiciar; va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii instanţei de judecată prin care s-a dispus revocarea măsurii controlului judiciar sau înlocuirea acestuia cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu; 2. instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată care se pronunţă în şedinţă publică.*

§5. Modificarea obligaţiilor impuse iniţial

- *în cursul urmăririi penale,* procurorul poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului, impunerea unor noi obligaţii pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse iniţial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta;

- în mod corespunzător, şi *în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată* poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului sau a procurorului, impunerea unor noi obligaţii pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse iniţial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta;

- deopotrivă, în cadrul procedurilor de verificare din oficiu a legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar, potrivit art. 207 NCPP, respectiv art. 208 NCPP, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată poate dispune modificarea obligaţiilor din conţinutul controlului judiciar pentru a face măsura preventivă cât mai adaptată exigenţelor noilor faze ale procesului penal;

- procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa trebuie să procedeze la *audierea inculpatului* înainte de a decide cu privire la modificarea obligaţiilor;

- în cursul urmăririi penale modificarea obligaţiilor impuse iniţial poate fi dispusă de procuror, *prin ordonanţă (indiferent dacă măsura a fost luată de procuror sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi)*; împotriva acestui act procesual inculpatul poate să formuleze plângere, în temeiul art. 336 NCPP la procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura, NCPP neprevăzând posibilitatea contestării acestui act la judecătorul de drepturi şi libertăţi;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară*, procedura de modificare a obligaţiilor se desfăşoară *în camera de consiliu,* judecătorul dispunând *prin încheiere pronunţată în camera de consiliu*; împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară se poate formula contestaţie în condiţiile **art. 205 NCPP** (descrise mai sus);

- *în cursul judecăţii* modificarea obligaţiilor poate fi dispusă numai de completul de judecată învestit să judece cauza, *prin încheiere, pronunţată în şedinţă publică*; împotriva încheierii instanţei de judecată, dată în primă instanţă, se poate formula contestaţie în condiţiile **art. 206 NCPP** (descrise mai sus);

- ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată trebuie să prevadă în mod explicit toate obligaţiile (atât pe cele vechi obligatorii, cât şi pe cele nou introduse) pe care inculpatul trebuie să le respecte, precum şi avertismentul că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a măsurii sau a obligaţiilor care îi revin, se poate lua faţă de acesta măsura arestării preventive.

§6. Încuviinţarea depăşirii temporare a limitei teritoriale fixate de organul judiciar

- obligaţia („facultativă") impusă inculpatului de a nu depăşi o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, poate fi ridicată temporar, în condiţii strict determinate, de către organul judiciar care a dispus măsura, în cazul în care circumstanţe excepţionale impun depăşirea acestor limite teritoriale, dar nu pun sub semnul întrebării temeiurile măsurii preventive (de pildă, necesitatea deplasării într-o altă localitate sau într-o altă ţară pentru a urma un tratament medical care nu poate fi efectuat în unităţile spitaliceşti de pe raza localităţii de domiciliu sau de pe teritoriul României şi fără de care viaţa sau sănătatea îi este pusă în mod grav în pericol, decesul soţului sau al unei rude apropiate, alt caz social grav existent în familia inculpatului ce presupune părăsirea temporară a localităţii de domiciliu sau a ţării);

- organul judiciar are obligaţia de a stabili expres o perioadă de timp pentru care nu se mai aplică restrângerea libertăţii de circulaţie, precum şi obligaţia acestuia de a reveni în acest interval în localitate sau în ţară;

- *în cursul urmăririi penale* încuviinţarea poate fi dispusă de procuror, *prin ordonanţă*, sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi, *prin încheiere* (în cazul în care acesta a dispus măsura preventivă), *în cursul procedurii de cameră preliminară* de judecătorul de cameră preliminară, prin încheiere, *iar în cursul judecăţii* de către instanţa de judecată, *prin încheiere*;

- ordonanţa prin care procurorul respinge cererea de încuviinţare a părăsirii temporare a localităţii sau a ţării poate fi atacată cu plângere, în condiţiile art. 336 NCPP la procurorul ierarhic superior;

- încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa încuviinţează sau respinge cererea de părăsire temporară a localităţii sau a ţării poate fi atacată cu contestaţie în condiţiile **art. 204-206 NCPP**, care se aplică în mod corespunzător.

§7. Revocarea măsurii controlului judiciar. Înlocuirea măsurii controlului judiciar cu o altă măsură preventivă

- *revocarea măsurii controlului judiciar* este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii controlului judiciar a inculpatului, *dacă au încetat temeiurile care au determinat-o* (încetarea tuturor temeiurilor de fapt şi de drept ce au fost avute în vedere la luarea, sau menţinerea măsurii), ori *au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii*;

- *înlocuirea măsurii controlului judiciar* este măsura procesuală ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată prin care controlul judiciar este înlocuit cu măsura arestării preventive ori a arestului la domiciliu în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 223 NCPP, respectiv art. 218 NCPP, şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a

conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP;

- deopotrivă, în cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar, inculpatul *încalcă, cu rea-credinţă, obligaţiile care îi revin sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune pentru care s-a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa*, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, *poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive*; înlocuirea măsurii *nu este obligatorie* în această ipoteză, judecătorul/instanţa urmând a aprecia *in concreto* dacă o măsură privativă de libertate este necesară şi proporţională cu scopul bunei desfăşurări a procesului penal;

- este posibilă şi înlocuirea controlului judiciar cu măsura reţinerii care *se poate dispune* numai în cursul urmăririi penale de *procuror*; în cazul în care procurorul dispune – în privinţa unei persoane faţă de care era luată măsura controlului judiciar – luarea măsurii reţinerii, operează în fapt o înlocuire a unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă, ce are ca temei tot satisfacerea cerinţelor prevăzute de art. 202 alin. (1) NCPP, întrucât faţă de o persoană în cadrul aceluiaşi proces penal se poate lua numai o singură măsură preventivă dintre cele prevăzute de art. 202 alin. (4) lit. a)-e) NCPP;

Revocarea controlului judiciar se poate dispune:

(i) de procuror, din oficiu sau la cererea inculpatului, în ipoteza în care procurorul este cel care a dispus luarea măsurii controlului judiciar *în cursul urmăririi penale*;

(ii) de judecătorul de drepturi şi libertăţi, la cererea inculpatului sau a procurorului, *în cursul urmăririi penale*; în cazul în care măsura controlului judiciar a fost dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, procurorul nu are competenţa de a verifica legalitatea şi temeinicia măsurilor preventive dispuse de acesta;

(iii) de judecătorul de cameră preliminară căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza spre soluţionare, din oficiu ori la cererea inculpatului sau a procurorului;

(iv) de instanţa sesizată cu judecarea cauzei în primă instanţă sau în apel, din oficiu ori la cererea inculpatului sau a procurorului.

Înlocuirea controlului judiciar cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu se poate dispune:

a) de judecătorul de drepturi şi libertăţi, la cererea procurorului, *în cursul urmăririi penale*;

b) de judecătorul de cameră preliminară căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza spre soluţionare, din oficiu sau la cererea procurorului;

c) de instanţa sesizată cu judecarea cauzei în primă instanţă sau în apel, din oficiu sau la cererea procurorului.

- în cazul în care măsura controlului judiciar a fost luată în cursul urmăririi penale, organul de cercetare penală are obligaţia *să îl informeze de îndată*, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau înlocuirea

măsurii preventive. Dacă apreciază că informaţiile comunicate justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive, procurorul dispune aceasta, sau, după caz, sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a luat măsura, în termen de 24 de ore de la primirea informării. Procurorul este obligat să sesizeze şi din oficiu judecătorul de drepturi şi libertăţi, când constată el însuşi existenţa vreunei împrejurări care justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate de acesta;

- *în cursul urmăririi penale*, soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire adresată judecătorului de drepturi şi libertăţi se desfăşoară *în cameră de consiliu*; procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi dosarul cauzei sau copie de pe acesta certificată de grefa parchetului, în termen de 24 de ore de la solicitarea acestuia de către judecător;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară* soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în cameră de consiliu*, judecătorul având la dispoziţie dosarul trimis de procuror în urma emiterii rechizitoriului;

- *în cursul judecăţii soluţionarea* cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în şedinţă publică*;

- în vederea soluţionării cererii de revocare sau înlocuire, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată fixează data de soluţionare a acesteia şi dispune citarea inculpatului;

- NCPP prevede că soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se face *numai după ascultarea inculpatului asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază cererea*, în prezenţa unui avocat ales sau numit din oficiu; cererea de revocare sau înlocuire se soluţionează şi în lipsa inculpatului, atunci când din cauza stării de sănătate, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate nu poate fi prezent, dar numai în prezenţa avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- participarea procurorului este obligatorie;

- în urma deliberării judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa poate dispune, *prin încheiere*, una dintre următoarele *soluţii:*

(i) admiterea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii controlului judiciar;

(ii) respingerea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii controlului judiciar;

(iii) ia act de retragerea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii controlului judiciar.

- în cazul în care găseşte propunerea întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată va dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar cu arestarea preventivă/arestul la domiciliu, iar nu luarea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu şi va emite mandatul de arestare preventivă;

- împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar cu reţinerea, inculpatul poate formula plângere numai în faţa procurorului ierarhic superior procurorului care a dispus măsura;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată (în primă instanţă) se pronunţă *cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii controlului judiciar* (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula *contestaţie* procurorul sau inculpatul în termen de *48 de ore* de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- atât în cursul urmăririi penale, cât şi în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea controlului judiciar sau înlocuirea acestuia cu măsura arestării preventive sau arestului la domiciliu *este suspensivă de executare; procedura de soluţionare a contestaţiei este cea prevăzută de* ***art. 204-206 NCPP****, în funcţie de faza procesuală în care are loc analiza.*

§8. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar

- măsura controlului judiciar încetează de drept:

a) în cazurile în care procurorul dispune o soluţie de clasare sau de renunţare la urmărirea penală ori instanţa de judecată pronunţă o hotărâre de achitare, de încetare a procesului penal, de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de suspendare a executării pedepsei sub supraveghere, chiar nedefinitivă;

b) la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus condamnarea inculpatului.

- constatarea încetării de drept a măsurii trebuie efectuată, din oficiu, de procuror prin ordonanţă de clasare sau de renunţare la urmărirea penală, sau de instanţa de judecată prin hotărâre;

- persoanei faţă de care s-a dispus măsura preventivă, precum şi tuturor instituţiilor cu atribuţii în executarea măsurii li se comunică de îndată câte o copie de pe ordonanţa sau hotărârea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Secţiunea a 6-a. Controlul judiciar pe cauţiune

§1. Noţiune

- controlul judiciar pe cauţiune este măsura preventivă ce constă în îndatorirea inculpatului, acuzat de săvârşirea unei infracţiuni, de a se supune obligaţiilor impuse de lege sau de organul judiciar care a dispus măsura şi de a depune cauţiunea în scopul asigurării prezenţei în faţa organelor judiciare şi a respectării obligaţiilor impuse;

- în NCPP măsura controlului judiciar pe cauţiune reuneşte elemente ale măsurilor preventive restrictive de libertate din vechiul Cod, preluând în cadrul unei

instituţii unice dispoziţii procedurale atât de la măsurile obligării de a nu părăsi localitatea/ţara, cât şi de la liberarea provizorie pe cauţiune;

- în lumina NCPP controlul judiciar pe cauţiune este, ca regulă, o măsură a priori arestării preventive, autonomă de aceasta, deosebindu-se esenţial de măsura liberării provizorii sub control judiciar pe cauţiune prevăzută de vechiul Cod care era o măsură procesuală a posteriori, condiţionată de existenţa în prealabil a unei stări de arest legale şi temeinice (ca excepţie, este posibilă plasarea unei persoane sub control judiciar sub cauţiune în ipoteza înlocuirii măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu);

- controlul judiciar pe cauţiune poate fi dispus de procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată;

- organele de cercetare penală nu pot dispune măsura controlului judiciar pe cauţiune;

- potrivit NCPP controlul judiciar pe cauţiune nu poate fi dispus faţă de suspect.

§2. Luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune

2.1. Condiţii

- NCPP reglementează aceleaşi condiţii şi cazuri pentru luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune fie că măsura preventivă este dispusă în cursul urmăririi penale, fie în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel);

- NCPP creează, în mod inexplicabil, o diferenţă între condiţiile şi cazurile necesare pentru dispunerea controlului judiciar şi cele prevăzute pentru dispunerea controlului judiciar pe cauţiune, în situaţia în care măsura preventivă a controlului judiciar pe cauţiune este o măsură preventivă ce se grefează pe controlul judiciar la care adaugă o condiţie suplimentară, respectiv depunerea cauţiunii; dacă în privinţa controlului judiciar dispoziţiile art. 211 NCPP fac trimitere numai la condiţiile generale prevăzute de art. 202 NCPP (similare cu cele necesare pentru dispunerea măsurii privative de libertate a reţinerii), în cazul controlului judiciar pe cauţiune art. 216 NCPP face trimitere la condiţiile necesare pentru dispunerea arestării preventive/arestului la domiciliu; soluţia este cu atât mai surprinzătoare şi faţă de logica de reglementare graduală a măsurilor preventive, art. 216 alin. (1) NCPP făcând trimitere nu numai la caracterul necesar al măsurii şi la caracterul suficient al acesteia (în logica graduală a măsurilor preventive noncustodiale), în mod similar ca în cazul măsurii custodiale a arestului la domiciliu care implică o privare de libertate;

- în lumina NCPP controlul judiciar pe cauţiune este, ca regulă, o măsură a priori arestării preventive, autonomă de aceasta, deosebindu-se esenţial de măsura liberării provizorii sub control judiciar pe cauţiune prevăzută de vechiul Cod care era o măsură procesuală a posteriori condiţionată de existenţa în prealabil a unei stări de arest legale şi temeinice (ca excepţie, este posibilă plasarea unei persoane

sub control judiciar pe cauţiune în ipoteza înlocuirii măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu cu această măsură);

- potrivit NCPP pentru luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune trebuie îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 223 NCPP; chiar dacă art. 216 alin. (1) NCPP face referire numai la condiţiile prevăzute de art. 223 NCPP credem că, în realitate, ***sunt vizate atât condiţiile, cât şi cazurile stipulate de art. 223 NCPP;***

- prin urmare, şi în privinţa controlului judiciar pe cauţiune NCPP prevede *două mari categorii de situaţii* în care se poate dispune măsura preventivă, fiecare dintre acestea având condiţiile sale proprii.

A. Ipoteze de dispunere a controlului judiciar pe cauţiune autonome de condiţia pericolului pentru ordinea publică [art. 216 alin. (1) NCPP raportat la art. 223 alin. (1) lit. a)-d) NCPP]

- pentru a se dispune controlul judiciar pe cauţiune trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii***[1]***:***

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune (indiferent de cuantumul pedepsei prevăzute de lege pentru aceasta);

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 NCPP;

(iii) să fie fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

(iv) să existe unul dintre cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d) NCPP;

Aceste **cazuri** sunt următoarele:

1. inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărire sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte [lit. a)];

2. inculpatul încearcă să influenţeze un alt participant la comiterea infracţiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament [lit. b)];

3. inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înţelegere frauduloasă cu aceasta [lit. c)];

4. există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune sau pregăteşte săvârşirea unei noi infracţiuni [lit. d)].

(v) inculpatul să fi depus cauţiunea stabilită de organul judiciar;

(vi) măsura controlului judiciar pe cauţiune ***să fie suficientă*** *pentru realizarea scopului asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii*

---

[1] Explicaţiile detaliate realizate la analiza condiţiilor arestării preventive se aplică în mod corespunzător şi în privinţa condiţiilor necesare pentru dispunerea măsurii controlului judiciar pe cauţiune.

inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

- această condiţie reflectă caracterul gradual al măsurilor preventive, organul judiciar apreciind că faţă de scopurile prevăzute de lege măsura controlului judiciar pe cauţiune este necesară, dar şi suficientă pentru atingerea acestor scopuri.

(vii) măsura controlului judiciar pe cauţiune să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;

(viii) audierea prealabilă a inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

- este reglementată o garanţie a dreptului la apărare prin propria persoană, cât şi prin apărător, a inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii controlului judiciar în mod arbitrar şi permite organelor judiciare (procuror, judecător de drepturi şi libertăţi, judecător de cameră preliminară sau instanţă de judecată) să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară şi proporţională cu scopul urmărit;

- ascultarea trebuie să vizeze nu numai situaţia de fapt, ci şi orice alte aspecte ce prezintă importanţă la analiza condiţiilor necesare pentru luarea măsurii restrictive de libertate;

- chiar dacă asistenţa juridică nu este obligatorie în cursul urmăriri penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, *la luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune este obligatorie ascultarea inculpatului în prezenţa apărătorului ales sau desemnat din oficiu;* absenţa avocatului ales sau desemnat din oficiu de la ascultare atrage nulitatea măsurii restrictive de libertate, prin vătămarea gravă a dreptului la apărare al inculpatului ce nu poate fi înlăturată în alt mod;

- înainte de audiere, organul judiciar competent este obligat să aducă la cunoştinţa inculpatului că are dreptul de a fi asistat de un avocat ales ori numit din oficiu şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, cu excepţia furnizării de informaţii referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- inculpatul are dreptul de a-şi încunoştinţa *personal* avocatul ales sau de a solicita organului de cercetare penală ori procurorului să îl încunoştinţeze pe acesta. Modul de realizare a încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal; inculpatului nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea, decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal;

- avocatul ales are obligaţia de a se prezenta la sediul organului judiciar *în termen de cel mult două ore de la încunoştinţare;* în caz de neprezentare a avocatului ales, se dispune desemnarea unui avocat din oficiu;

- în vederea pregătirii apărării avocatul inculpatului are dreptul de a comunica direct cu acesta, în condiţii care să asigure confidenţialitatea;

- dacă inculpatul refuză să dea declaraţie, organul judiciar trebuie să întocmească un proces-verbal prin care să se constate refuzul de a da declaraţie; dacă inculpatul şi/sau avocatul ales ori din oficiu al acestuia refuză şi semnarea acestui proces-verbal,

organul judiciar va consemna această atitudine procesuală în cuprinsul procesului-verbal.

B. Controlul judiciar pe cauţiune dispus în considerarea pericolului pentru ordinea publică pe care îl prezintă inculpatul [art. 216 alin. (1) NCPP raportat la art. 223 alin. (2) NCPP]

- pentru a se dispune controlul judiciar pe cauţiune trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii:***

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit:

1. o infracţiune intenţionată contra vieţii;

2. o infracţiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane;

3. o infracţiune contra securităţii naţionale prevăzută de Codul penal şi alte legi speciale;

4. o infracţiune de trafic de stupefiante, trafic de arme, trafic de persoane;

5. acte de terorism;

6. spălare a banilor;

7. falsificare de monede ori alte valori;

8. şantaj;

9. viol;

10. lipsire de libertate;

11. evaziune fiscală;

12. ultraj;

13. ultraj judiciar;

14. o infracţiune de corupţie;

15. o infracţiune săvârşită prin mijloace de comunicare electronică;

16. o altă infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii ***de 5 ani ori mai mare*** *(prin raportare la maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru forma consumată a infracţiunii).*

- cerinţa ca pedeapsa prevăzută de lege să fie de 5 ani sau mai mare nu se aplică şi cu privire la infracţiunile enumerate limitativ la punctele 1-15 de mai sus.

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 NCPP;

(iii) să fie fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

(iv) controlul judiciar pe cauţiune să fie necesar pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică;

- în vederea stabilirii existenţei stării de pericol pentru ordinea publică organul judiciar va avea în vedere următoarele ***criterii:***

a) gravitatea faptei (inclusiv prin raportare la urmările produse);

b) modul şi circumstanţele de comitere a faptei;

c) anturajul şi mediul din care provine inculpatul;

d) antecedentele penale ale inculpatului;

e) orice împrejurări privitoare la persoana inculpatului.

(v) inculpatul să fi depus cauţiunea stabilită de organul judiciar;

(vi) măsura controlului judiciar pe cauţiune ***să fie suficientă*** *pentru realizarea scopului asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);*

(vii) măsura controlului judiciar pe cauţiune să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

(viii) audierea prealabilă a inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

Cele două categorii de ipoteze **(A şi B)** descrise mai sus în care se poate dispune controlul judiciar pe cauţiune nu se exclud una pe cealaltă, putând exista situaţii în care măsura preventivă să fie întemeiată atât pe vreunul din cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d) NCPP, cât şi pe cazul prevăzut de art. 223 alin. (2) NCPP.

Constituţia, NCPP sau legislaţia specială nu prevăd cerinţe suplimentare cu privire la dispunerea controlului judiciar faţă de anumite categorii de persoane (parlamentari, magistraţi, membrii Curţii de Conturi, Avocatul Poporului etc.) ca în cazul măsurilor preventive privative de libertate (reţinerea, arestul la domiciliu, arestarea preventivă).

2.2. Conţinutul controlului judiciar pe cauţiune

- constă în ansamblul de măsuri restrictive a unor drepturi şi libertăţi ale inculpatului, stabilite de procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară, sau instanţa de judecată;

- persoana supusă controlului judiciar pe cauţiune va suporta anumite restricţii cu privire la libertatea de mişcare, la viaţa sa socială sau la activitatea profesională şi va fi verificat modul de conformare la obligaţiile ce i-au fost impuse;

- impunerea acestor obligaţii are ca scop să asigure buna desfăşurare a procesului penal, să împiedice sustragerea inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată, menţinerea ordinii publice şi prevenirea *săvârşirii unei alte infracţiuni*;

- enumerarea obligaţiilor este limitativă, iar în vederea respectării principiului legalităţii procesului penal, procurorul, judecătorul (de drepturi şi libertăţi, sau de cameră preliminară), sau instanţa nu poate impune persoanei supuse acestei măsuri preventive alte obligaţii;

- art. 216 alin. (3) NCPP raportat la art. 215 alin. (1) NCPP prevede că pe timpul controlului judiciar pe cauţiune inculpatul *este obligat să respecte următoarele obligaţii (cumulativ):*

a) să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanţa de judecată ori de câte ori este chemat;

b) să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinţei;

c) să se prezinte la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat.

- pe lângă aceste obligaţii, art. 216 alin. (3) NCPP raportat la art. 215 alin. (2) NCPP stipulează că organul judiciar care a dispus măsura *poate impune* inculpatului ca pe timpul controlului judiciar pe cauţiune să respecte *una sau mai multe* dintre următoarele obligaţii:

a) să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviinţarea prealabilă a acestuia;

b) să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;

c) să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;

d) să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;

e) să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfăşoare activitatea în exercitarea căreia a săvârşit fapta;

f) să comunice periodic informaţii relevante despre mijloacele sale de existenţă;

g) să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării;

h) să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;

i) să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;

j) să nu deţină, să nu folosească şi să nu poarte arme;

k) să nu emită cecuri.

- în cuprinsul ordonanţei sau încheierii prin care se dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune trebuie prevăzute în mod expres obligaţiile pe care inculpatul trebuie să le respecte pe durata acestuia şi i se atrage atenţia că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a obligaţiilor care îi revin, măsura controlului judiciar pe cauţiune *se poate înlocui cu măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării preventive*;

- dacă prin ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi/ cameră preliminară sau a instanţei de judecată nu e stabilită nicio obligaţie în concret sau dacă sunt stabilite alte obligaţii decât cele prevăzute de art. 215 alin. (1) şi (2) NCPP, actul procesual este lovit de nulitate;

- organul judiciar care a dispus controlul judiciar pe cauţiune trimite o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care a luat această măsură *secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte persoana în cauză, precum şi, dacă este cazul, celorlalte instituţii abilitate să supravegheze respectarea obligaţiilor impuse. În cazul cetăţenilor străini faţă de care s-a impus interdicţia de a părăsi ţara, comunicarea se face şi Oficiului Român pentru Imigrări; după primirea copiei de pe actul prin care s-a dispus controlul judiciar pe cauţiune, *organul de poliţie procedează de îndată la stabilirea programului de supraveghere şi cheamă persoana aflată sub control judiciar, pentru a-i aduce la cunoştinţă acest program*;

- dacă organul judiciar a impus inculpatului interdicţia de a părăsi ţara sau o anumită localitate, câte o copie a ordonanţei procurorului ori, după caz, a minutei, se comunică, în ziua emiterii ordonanţei sau a pronunţării încheierii, inculpatului, unităţii de poliţie în a cărei circumscripţie locuieşte, precum şi celei în a cărei circumscripţie are interdicţia de a se afla acesta, serviciului public comunitar de evidenţă a persoanelor, Poliţiei de Frontieră Române şi Inspectoratului General pentru Imigrări, în situaţia celui care nu este cetăţean român, în vederea asigurării respectării de către inculpat a obligaţiei care îi revine. Organele în drept dispun darea inculpatului în consemn la punctele de trecere a frontierei;

- în cazul în care organul judiciar a impus inculpatului obligaţia de a nu reveni în locuinţa familiei, sau de a nu se apropia de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia şi de a nu comunica cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale, o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care s-a luat măsura controlului judiciar pe cauţiune se trimite şi persoanei vătămate.

- dacă prin ordonanţa procurorului sau prin încheierea judecătorului sau a instanţei a fost impusă inculpatului respectarea uneia sau mai multor obligaţii „facultative" dintre cele prevăzute la art. 215 alin. (2) NCPP *supravegherea respectării obligeţiilor* se face după cum urmează:

a) de către organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de instituţia sanitară în care urmează a se efectua tratamentul, în cazul obligaţiei de a se supune unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării;

b) de către organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de către banca sau băncile la care inculpatul are deschise conturi, în cazul obligaţiei de a nu emite cecuri;

c) de către organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul, în cazul celorlalte obligaţii.

- supravegherea îndeplinirii obligaţiei de a purta permanent un sistem electronic de supraveghere se face în condiţiile stabilite prin lege specială;

- instituţia, organul sau autoritatea desemnate cu supravegherea respectării obligaţiilor verifică periodic respectarea obligaţiilor de către inculpat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanţa de judecată, în cursul judecăţii.

A. Obligaţii de „a face"

- potrivit NCPP obligaţiile pozitive de *„a face"* constau în următoarele:

a) să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanţa de judecată ori de câte ori este chemat;

- sustragerea de la urmărirea penală sau de la judecată a persoanei aflate sub control judiciar pe cauţiune poate atrage revocarea măsurii.

b) să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinţei;

- impunerea acestei obligaţii are ca scop cunoaşterea permanentă a locului unde poate fi găsit inculpatul;

- interesează adresa unde locuieşte efectiv şi unde poate fi găsită persoana aflată sub control judiciar pe cauţiune, iar nu domiciliul sau reşedinţa acesteia.

c) să se prezinte la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat;

- este o obligaţie de esenţa controlului judiciar pe cauţiune, care dă eficienţă programului de supraveghere impus de organele judiciare inculpatului.

d) să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;

- permite, indiferent de sistemul de supraveghere, obţinerea de informaţii, prin intermediul sistemelor G.P.S. şi G.S.M. despre inculpat;

- *astfel, este controlată respectarea şi a altor obligaţii impuse inculpatului:* să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar; să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale; să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta.

e) să comunice periodic informaţii relevante despre mijloacele sale de existenţă;

f) să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării.

B. Obligaţii de „a nu face"

- potrivit NCPP obligaţiile negative de *„a nu face"* au doar caracter facultativ şi constau în următoarele:

a) să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviinţarea prealabilă a acestuia;

- permite organului judiciar să restrângă persoanei ce a beneficiat de controlul judiciar pe cauţiune dreptul de a părăsi teritoriul ţării, al unuia sau mai multor judeţe, al unei localităţi sau al unei părţi a acesteia; ca excepţie, organul judiciar poate încuviinţa pentru situaţii speciale depăşirea limitelor teritoriale fixate.

b) să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;

- poate avea ca scop protejarea ordinii publice sau evitarea prezenţei acestuia în locurile în care este presupusă că a fost săvârşită fapta pentru care este urmărit sau judecat (de pildă, un anumit supermarket sau în reţeaua de metrou din Bucureşti);

- tot astfel, poate fi urmărită, de exemplu, protejarea sănătăţii inculpatului, cum ar fi, interdicţia impusă unui consumator de droguri de a se afla în anumite cartiere unde vânzarea drogurilor este de notorietate.

c) să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;

- are ca scop protecţia acesteia şi evitarea contactului cu inculpatul;

- în cazurile de violenţă domestică, instanţa îi poate impune celui liberat obligaţia de a nu reveni în locuinţa familiei, dacă constată că prezenţa acestuia ar putea constitui un pericol grav pentru membrii familiei;

- are ca scop, pe de o parte, protecţia persoanei vătămate şi evitarea contactului cu inculpatul, iar, pe de altă parte, evitarea riscului ca inculpatul să facă presiuni asupra victimei infracţiunii, a martorilor, experţilor ori a altor participanţi sau să ia legătura cu eventuali complici etc.;

- este interzisă comunicarea directă sau indirectă cu aceste persoane, inclusiv prin telefon, fax, mesaje SMS sau e-mail.

d) să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfăşoare activitatea în exercitarea căreia a săvârşit fapta;

- poate fi dispusă numai dacă există o legătură între activitatea profesională interzisă şi infracţiunea pentru care inculpatul este urmărit sau judecat, precum şi o suspiciune rezonabilă cu privire la existenţa riscului de comitere a unor alte fapte penale prin continuarea exercitării profesiei/meseriei ori a desfăşurării activităţii;

- această interdicţie este de strictă interpretare, neputând fi extinsă la interzicerea dreptului de a ocupa o funcţie ce implică exerciţiul autorităţii de stat.

e) să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;

f) să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;

- urmăreşte să prevină comiterea unor noi infracţiuni legate de conducerea unui/unor vehicule sau facilitate prin întrebuinţarea acestora, de pildă: în cazul persoanelor acuzate de săvârşirea infracţiunii de ucidere din culpă, conducerea sub influenţa băuturilor alcoolice.

g) să nu deţină, să nu folosească şi să nu poarte arme;

- vizează atât persoanele care deţin permis de port armă, care nu le vor mai putea folosi în mod legal, cât şi pe cele care nu deţin un astfel de permis, dar care intenţionează să depună diligenţele necesare pentru obţinerea unuia.

h) să nu emită cecuri.

2.3. Cauţiunea

- cauţiunea este reprezentată de o sumă de bani pe care inculpatul sau un substituit procesual se obligă să o depună în numerar sau la care se raportează garanţia reală mobiliară sau imobiliară adusă (drept real accesoriu), în scopul garantării participării inculpatului la procesul penal şi respectării de către acesta a obligaţiilor impuse de organul judiciar;

- consemnarea cauţiunii se face pe numele inculpatului, prin depunerea unei sume de bani determinate, la dispoziţia organului judiciar, ori prin constituirea unei garanţii reale mobiliare ori imobiliare, în limita unei sume de bani determinate, în favoarea aceluiaşi organ judiciar;

- prin depunerea cauţiunii se garantează prezenţa persoanei aflată sub control judiciar în faţa organelor de urmărire penală sau a instanţei, buna administrare a justiţiei, precum şi respectarea obligaţiilor prevăzute de lege sau impuse de organul judiciar.

2.4. Obiectul cauţiunii

- cauţiunea are ca obiect o sumă de bani care trebuie consemnată pe numele inculpatului şi la dispoziţia organului judiciar;

- poate fi consemnată fie în numerar, fie prin constituirea unei garanţii reale mobiliare sau imobiliare la dispoziţia organului judiciar care a stabilit cauţiunea;

- *limita minimă a cauţiunii este de 1.000 lei;*

- peste această limită, fixarea cauţiunii este atributul suveran al organului judiciar competent, ce trebuie să aibă în vedere *gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului, situaţia materială şi obligaţiile legale ale acestuia* (de exemplu, obligaţiile legale de întreţinere pe care acesta trebuie să le îndeplinească); în acest sens, Curtea de la Strasbourg a apreciat că la stabilirea cuantumului cauţiunii trebuie avute în vedere situaţia patrimonială a celui interesat, resursele sale şi daca perspectiva pierderii cauţiunii în caz de neprezentare va acţiona ca o frâna suficient de puternică pentru a-l împiedica pe acuzat să se sustragă procedurilor (cauza *Neumeister c. Austriei*);

- în cazul în care inculpatul refuză să dezvăluie organului judiciar situaţia sa patrimonială, cuantumul cauţiunii poate fi stabilit avându-se în vedere orice alt mijloc de probă prin care i se poate determina averea sau prin raportare la un patrimoniu ipotetic.

2.5. Restituirea cauţiunii

- cauţiunea se restituie când:

(i) se revocă controlul judiciar pe cauţiune;

(ii) se dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală;

- NCPP a creat în mod nejustificat o distincţie între situaţiile de restituire a cauţiunii în cazul în care se dispune o soluţie de netrimitere în judecată de către procuror faţă de cea aleasă pentru ipoteza soluţiilor dispuse de către instanţă; astfel, dacă procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală cauţiunea se restituie şi în ipoteza în care în cursul urmăririi penale judecătorul de drepturi şi libertăţi a dispus înlocuirea controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării

preventive sau a arestului la domiciliu pentru motivul nerespectării cu rea-credinţă a obligaţiilor impuse, dispoziţiile art. 217 alin. (5) NCPP fiind aplicabile numai pentru faza de judecată, când instanţa dispune confiscarea cauţiunii;

- tot spre deosebire de faza de judecată, NCPP nu prevede posibilitatea ca în ipoteza dispunerii unei soluţii de clasare plata cheltuielilor judiciare să se facă prioritar din cauţiune.

(iii) se pronunţă o hotărâre chiar nedefinitivă prin care se dispune renunţarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal, însă numai în măsura în care nu s-a dispus plata din cauţiune a despăgubirilor băneşti acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracţiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii;

(iv) se dispune condamnarea la pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenţie sau la pedeapsa amenzii, însă numai în măsura în care nu s-a dispus plata din cauţiune a despăgubirilor băneşti acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracţiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii;

- în ipotezele de la *pct. (iii) şi (iv)* dacă persoana vătămată s-a constituit parte civilă în procesul penal, iar instanţa a admis acţiunea civilă, aceasta va dispune, totodată, plata din cauţiune a despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor cauzate prin infracţiune; deopotrivă, atunci când instanţa dispune obligarea inculpatului la plata cheltuielilor judiciare către stat sau către persoana vătămată ori către partea civilă (căreia i s-a admis acţiunea civilă), acestea se vor plăti din cauţiune, însă numai după plata despăgubirilor civile, dacă au fost acordate; tot astfel, atunci când inculpatul a fost condamnat la pedeapsa amenzii, se va dispune plata acesteia din cauţiune, însă numai după acoperirea despăgubirilor băneşti pentru repararea pagubelor, dacă au fost acordate, şi după plata cheltuielilor judiciare.

(v) în orice alt caz în care nu se dispune confiscarea cauţiunii.

- suma de bani depusă cu titlu de cauţiune se restituie:

a) prin hotărârea prin care instanţa se pronunţă asupra cauzei;

b) prin ordonanţa procurorului prin care se dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală;

c) prin încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată prin care se dispune revocarea măsurii preventive.

2.6. Nerestituirea cauţiunii

- cauţiunea nu se restituie dacă măsura controlului judiciar pe cauţiune a fost înlocuită cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive în cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar pe cauţiune, inculpatul a încălcat, cu rea-credinţă, obligaţiile care îi reveneau;

- nu prezintă importanţă soluţia care va fi pronunţată de instanţă pe fondul cauzei, confiscarea putându-se dispune în acest caz şi în ipoteza în care s-a dispus o soluţie

de renunţare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal;

- confiscarea operează numai dacă nu s-a dispus plata din cauţiune a despăgubirilor civile, a cheltuielilor judiciare şi a amenzii; în ipoteza în care, după efectuarea acestor plăţi rămâne un rest de cauţiune, confiscarea va viza numai acest rest.

2.7. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în cursul urmăririi penale

A. Luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune de către procuror

- în cursul urmăririi penale, măsura controlului judiciar pe cauţiune poate fi luată de către procuror, *prin ordonanţă,* dacă sunt satisfăcute condiţiile prevăzute de art. 216 NCPP descrise mai sus; *NCPP nu permite procurorului să dispună această măsură preventivă şi prin rechizitoriu*;

- procurorul dispune citarea inculpatului aflat în stare de libertate sau aducerea inculpatului aflat în stare de reţinere; inculpatului prezent i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, infracţiunea de care este suspectat şi motivele luării măsurii controlului judiciar;

- măsura controlului judiciar pe cauţiune poate fi luată numai după audierea inculpatului, în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu; refuzul inculpatului de a da declaraţii nu afectează legalitatea dispunerii măsurii preventive;

- în toate cazurile este necesară depunerea cauţiunii stabilite de procuror;

- ordonanţa motivată prin care procurorul dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune se comunică inculpatului;

- NCPP nu prevede durata pentru care este luată măsura controlului judiciar pe cauţiune, ceea ce implică faptul că aceasta va fi în fiinţă până la momentul revocării sau înlocuirii cu altă măsură preventivă, putând dura chiar pe întreg parcursul procesului penal; există, totuşi, reglementate o serie de obligaţii procedurale pozitive de verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar pe cauţiune la trecerea dintr-o fază în alta a procesului penal; astfel, judecătorul de cameră preliminară trebuie să verifice din oficiu, în termen de 3 zile de la înregistrarea dosarului, legalitatea şi temeinicia măsurii preventive [art. 348 alin. (2) NCPP şi art. 207 alin. (2) NCPP]; deopotrivă, instanţa trebuie să verifice din oficiu dacă mai subzistă temeiurile avute în vedere la luarea măsurii preventive [art. 362 alin. (2) NCPP şi art. 208 alin. (2) NCPP];

- împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune luarea controlului judiciar pe cauţiune inculpatul poate face *plângere* în termen de 48 ore de la comunicare la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; în această materie există o reglementare specială a căii de atac împotriva ordonanţei procurorului, ceea ce presupune numai un control al judecătorului, şi face inaplicabile dispoziţiile generale prevăzute de art. 336 NCPP, nefiind admisibilă formularea unei plângeri la procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi va face demersuri ca procurorul să înainteze dosarul de urmărire penală (sau copie certificată după actele dosarului);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea, *în camera de consiliu, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului; asistenţa juridică a inculpatului este obligatorie*;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent; neprezentarea inculpatului la judecată nu împiedică soluţionarea plângerii, acesta putând fi reprezentat prin avocat;

- plângerea inculpatului împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus luarea măsurii preventive *nu este suspensivă de executare*;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionând plângerea formulată, poate dispune *prin încheiere, care se pronunţă în camera de consiliu, una dintre următoarele soluţii:*

1. admiterea plângerii şi revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune dacă au fost încălcate dispoziţiile legale care reglementează condiţiile de luare a acesteia ori nu este necesară sau proporţională faţă de scopurile urmărite;

2. admiterea plângerii şi înlăturarea ca nelegale sau nejustificate a unora dintre obligaţiile stabilite prin ordonanţa procurorului;

3. respingerea plângerii ca nefondată dacă ordonanţa procurorului este legală, temeinică, măsura preventivă fiind necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

4. respingerea plângerii ca tardivă dacă este formulată cu depăşirea termenului de 48 de ore de la comunicarea ordonanţei prin care s-a dispus luarea măsurii, sau ca inadmisibilă dacă este formulată de o altă persoană decât inculpatul şi care nu avea drept special de reprezentare al acestuia.

- întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă *cu privire la plângerea formulată de inculpat împotriva ordonanţei procurorului de luare a măsurii controlului judiciar pe cauţiune* (atât în cazul admiterii plângerii, cât şi atunci când plângerea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- regulile procedurale pentru soluţionarea contestaţiei sunt prevăzute de **art. 204 NCPP** (descrise mai sus).

B. Luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune de judecătorul de drepturi şi libertăţi

- în cazul respingerii propunerii de arestare preventivă/arest la domiciliu a inculpatului, dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de art. 216 NCPP, judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune, prin aceeaşi *încheiere, luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune*; având în vedere faptul că exigenţele cerute de NCPP pentru dispunerea controlului judiciar pe cauţiune sunt similare cu cele prevăzute de NCPP pentru luarea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, o astfel de soluţie ar

putea fi dispusă numai în cazul în care judecătorul constată îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 223 NCPP, însă apreciază că măsura arestării preventive/arestului la domiciliu nu este necesară şi proporţională cu scopul urmărit, însă această cerinţă este satisfăcută prin raportare la măsura controlului judiciar pe cauţiune; dintr-o perspectivă practică, faptul că judecătorul de drepturi şi libertăţi pronunţă această soluţie printr-o singură încheiere, apare dificil de imaginat modalitatea în care va putea dispune după deliberare respingerea propunerii de arestare preventivă şi luarea controlului judiciar pe cauţiune în condiţiile în care nu a fost stabilită şi depusă cauţiunea (singura ipoteză imaginabilă este cea în care în cursul procedurii de soluţionare a propunerii de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu inculpatul sau avocatul acestuia să fi depus o sumă de bani sau dovada existenţei unor bunuri asupra cărora pot fi impuse garanţii reale mobiliare sau imobiliare, iar judecătorul pe parcursul deliberării să aprecieze că acestea sunt suficiente şi pot constitui obiect al cauţiunii);

- deopotrivă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi respinge propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive poate dispune prin aceeaşi încheiere *înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune*;

- de asemenea, în cursul urmăririi penale judecătorul de drepturi şi libertăţi poate *dispune înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu al inculpatului cu măsura controlului judiciar pe cauţiune* în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 216 NCPP şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP;

- potrivit art. 242 alin. (10) NCPP, dacă găseşte *cererea întemeiată*, judecătorul de drepturi şi libertăţi, *prin încheiere, dată în camera de consiliu, admite în principiu cererea şi stabileşte valoarea cauţiunii,* acordând inculpatului termen pentru depunerea ei; dacă cererea nu este întemeiată, judecătorul dispune respingerea acesteia; împotriva acestei încheieri (indiferent de soluţia pronunţată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; dispoziţiile **art. 204 NCPP** (descrise mai sus) privind regulile de soluţionare a contestaţiei se aplică în mod corespunzător;

- termenul fixat pentru depunerea cauţiunii curge de la data rămânerii definitive a hotărârii de admitere în principiu; apoi, potrivit art. 242 alin. (11) NCPP *dacă se depune cauţiunea* în termenul fixat, judecătorul de drepturi şi libertăţi, *prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune,* stabileşte obligaţiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză; potrivit art. 242 alin. (12) NCPP *dacă nu se depune* cauţiunea în termenul fixat, judecătorul de drepturi şi libertăţi, *prin încheiere dată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului şi a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat*;

- şi împotriva acestei a doua încheieri (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; dispoziţiile **art. 204 NCPP** (descrise mai sus) privind regulile de soluţionare a contestaţiei se aplică în mod corespunzător;

- în cursul urmăririi penale contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauţiune este suspensivă de executare.*

2.8. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în procedura de cameră preliminară

- potrivit NCPP, în cazul în care procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului, *poate solicita prin rechizitoriu* şi luarea de către judecătorul de cameră preliminară a măsurii controlului judiciar pe cauţiune; deopotrivă, judecătorul de cameră preliminară poate pune în discuţie *din oficiu* necesitatea luării măsurii controlului judiciar pe cauţiune;

- procedura se desfăşoară *în camera de consiliu*, cu citarea inculpatului; judecătorul de cameră preliminară va proceda la ascultarea acestuia dacă este prezent; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea cererii de luare a măsurii controlului judiciar pe cauţiune;

- *asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului este obligatorie;*

- *este necesară depunerea cauţiunii stabilite de judecătorul de cameră preliminară;*

- judecătorul de cameră preliminară dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu*;

- de asemenea, în cursul procedurii de cameră preliminară judecătorul poate dispune *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu al inculpatului cu măsura controlului judiciar pe cauţiune*;

- potrivit art. 242 alin. (10) NCPP, dacă găseşte *cererea întemeiată*, judecătorul de cameră preliminară, *prin încheiere, dată în camera de consiliu, admite în principiu cererea şi stabileşte valoarea cauţiunii,* acordând inculpatului termen pentru depunerea ei; dacă cererea nu este întemeiată judecătorul dispune respingerea acesteia; împotriva acestei încheieri (indiferent de soluţia pronunţată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; dispoziţiile **art. 205 NCPP** (descrise mai sus) privind regulile de soluţionare a contestaţiei se aplică în mod corespunzător;

- termenul fixat pentru depunerea cauţiunii curge de la data rămânerii definitive a hotărârii de admitere în principiu; apoi, potrivit art. 242 alin. (11) NCPP *dacă se depune cauţiunea* în termenul fixat, judecătorul de cameră preliminară, *prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune,* stabileşte obligaţiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului,

dacă nu este arestat în altă cauză; potrivit art. 242 alin. (12) NCPP *dacă nu se depune* cauţiunea în termenul fixat, judecătorul de cameră preliminară, *prin încheiere dată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului şi a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat*;

- şi împotriva acestei a doua încheieri (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; dispoziţiile **art. 205 NCPP** (descrise mai sus) privind regulile de soluţionare a contestaţiei se aplică în mod corespunzător;

- contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauţiune este suspensivă de executare.*

2.9. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în cursul judecăţii

- în cursul judecăţii instanţa *poate lua* faţă de inculpatul (care nu face obiectul vreunei alte măsuri preventive), *prin încheiere*, măsura controlului judiciar pe cauţiune dacă sunt satisfăcute condiţiile prevăzute de art. 216 NCPP;

- procedura se desfăşoară *în şedinţă publică,* cu citarea inculpatului; instanţa va proceda la ascultarea acestuia dacă este prezent; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea cererii de luare a măsurii controlului judiciar dacă a fost depusă cauţiunea;

- *asistenţa juridică şi participarea procurorului este obligatorie;*

- *este necesară depunerea cauţiunii stabilite de instanţă;*

- instanţa de judecată dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar *prin încheiere motivată pronunţată în şedinţă publică*;

- de asemenea, în cursul judecăţii instanţa poate dispune *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu a inculpatului cu măsura controlului judiciar pe cauţiune* în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 216 NCPP şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar pe cauţiune este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP;

- în mod surprinzător şi în faza judecăţii se aplică dispoziţiile art. 242 alin. (10)-(12) NCPP descrise mai sus care presupun o procedură desfăşurată în camera de consiliu;

- *spre deosebire de vechiul Cod potrivit căruia după sesizarea, prin rechizitoriu, instanţa nu putea dispune, în lipsa unei prevederi legale, prelungirea sau menţinerea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau ţara luată în cursul urmăririi penale, trebuind să pună în discuţie luarea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau ţara, potrivit NCPP instanţa de judecată poate dispune menţinerea măsurii controlului judiciar pe cauţiune luată în etapa procesuală anterioară;*

- dacă măsura controlului judiciar pe cauţiune nu a fost dispusă nici în cursul urmăririi penale şi nici pe durata judecăţii în primul grad de jurisdicţie, prima *instanţă nu poate dispune, prin sentinţa de condamnare, luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune.*

§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune în camera preliminară

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului aflat sub măsura controlului judiciar pe cauţiune cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri, pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară trebuie să procedeze din oficiu în termen de 3 zile de la primirea dosarului la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar pe cauţiune;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune va fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- în ipoteza în care inculpatul arestat preventiv/la domiciliu formulează în cursul urmăririi penale o cerere de înlocuire a măsurii preventive privative de libertate cu măsura controlului judiciar pe cauţiune care este şi repartizată aleatoriu spre soluţionare judecătorului de drepturi şi libertăţi, iar înainte de soluţionarea cererii procurorul întocmeşte rechizitoriul şi dispune trimiterea în judecată a inculpatului, judecătorul căruia i s-a repartizat iniţial cererea o va trimite spre soluţionare judecătorului de cameră preliminară, întrucât acesta din urmă este competent să soluţioneze toate cererile referitoare la măsurile preventive la care sunt supuşi inculpaţii atâta timp cât cauza se află în camera preliminară;

- judecătorul de cameră preliminară analizează legalitatea şi temeinicia controlului judiciar în *camera de consiliu*, cu citarea inculpatului;

- ascultarea inculpatului nu este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi apărătorului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii controlului judiciar al inculpatului, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare judecătorul de cameră preliminară poate pronunţa prin încheiere una dintre următoarele *soluţii*:

(i) menţinerea controlului judiciar pe cauţiune, când judecătorul de cameră preliminară stabileşte că temeiurile care au determinat luarea măsurii se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea măsurii preventive sau că există temeiuri noi care justifică controlul judiciar, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

- judecătorul nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura controlului judiciar.

(ii) revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune, în situaţia în care judecătorul de cameră preliminară constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

- în acest caz se va dispune restituirea cauţiunii.

(iii) înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu dacă judecătorul de cameră preliminară constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra controlului judiciar pe cauţiune se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare,* dacă procurorul sau inculpatul au lipsit de la pronunţare;

- regulile procedurale aplicabile la soluţionarea contestaţiei sunt cele prevăzute de **art. 205 NCPP** (descrise mai sus), care se aplică în mod corespunzător; prezintă relevanţă sublinierea următoarelor aspecte: **1.** *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii controlului judiciar pe cauţiune; *va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care s-a dispus* revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune sau înlocuirea acesteia cu măsura arestării preventive, sau a arestului la domiciliu; **2.** soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi prezent în faţa judecătorului de cameră preliminară care soluţionează contestaţia; în toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu; **3.** judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu.*

§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în cursul judecăţii

- în cursul judecăţii (indiferent dacă sesizarea a fost făcută prin rechizitoriu sau ca urmare a încheierii unui acord de recunoaştere a vinovăţiei), instanţa are obligaţia de a verifica din oficiu dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea sau menţinerea controlului judiciar pe cauţiune, cu citarea inculpatului;

- instanţa analizează legalitatea şi temeinicia arestării preventive în *şedinţă publică*;

- participarea procurorului este obligatorie;

- ascultarea inculpatului nu este obligatorie;

- instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi apărătorului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii controlului judiciar, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare instanţa de judecată poate pronunţa *prin încheiere* una dintre următoarele *soluţii*:

(i) menţinerea controlului judiciar pe cauţiune, când instanţa de judecată stabileşte că temeiurile care au determinat luarea măsurii se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea măsurii preventive sau că există temeiuri noi care justifică controlul judiciar, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

- instanţa de judecată nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura controlului judiciar.

(ii) revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în situaţia în care instanţa de judecată constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

- în acest caz se dispune restituirea cauţiunii.

(iii) înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu dacă instanţa de judecată constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune asupra controlului judiciar pe cauţiune se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, *sau, după caz, de la comunicare*, dacă au lipsit de la pronunţare;

- regulile procedurale aplicabile la soluţionarea contestaţiei sunt cele prevăzute de **art. 206 NCPP** (descrise mai sus), care se aplică în mod corespunzător; prezintă relevanţă sublinierea următoarelor aspecte: **1.** *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii controlului judiciar; *va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii instanţei de judecată prin care s-a dispus* revocarea măsurii controlului judiciar sau înlocuirea acestuia cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu; **2.** soluţionarea contestaţiei se face *în şedinţă publică şi contradictorie*; participarea

procurorului este obligatorie; **3.** instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în şedinţă publică.*

§5. Modificarea obligaţiilor impuse iniţial

- *în cursul urmăririi penale*, procurorul poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului, impunerea unor noi obligaţii pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse iniţial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta;

- în mod corespunzător, şi *în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată* poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului sau a procurorului, impunerea unor noi obligaţii pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse iniţial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta;

- deopotrivă, în cadrul procedurilor de verificare din oficiu a legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar pe cauţiune potrivit art. 207 şi art. 208 NCPP, judecătorul de cameră preliminară, sau instanţa de judecată poate dispune modificarea obligaţiilor din conţinutul controlului judiciar pe cauţiune pentru a face măsura preventivă cât mai adaptată exigenţelor noilor faze ale procesului penal;

- procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa trebuie să procedeze la *audierea inculpatului* înainte de a decide cu privire la modificarea obligaţiilor;

- în cursul urmăririi penale modificarea obligaţiilor impuse iniţial poate fi dispusă de procuror, *prin ordonanţă (indiferent dacă măsura a fost luată de procuror sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi)*; împotriva acestui act procesual inculpatul poate să formuleze plângere, în temeiul art. 336 NCPP la procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura, NCPP neprevăzând posibilitatea contestării acestui act la judecătorul de drepturi şi libertăţi;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară*, procedura de modificare a obligaţiilor se desfăşoară *în camera de consiliu,* judecătorul dispunând *prin încheiere* pronunţată în camera de consiliu; împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară se poate formula contestaţie în condiţiile **art. 205 NCPP**;

- *în cursul judecăţii* modificarea obligaţiilor poate fi dispusă numai de completul de judecată învestit să judece cauza, *prin încheiere, pronunţată în şedinţă publică*; împotriva încheierii instanţei de judecată se poate formula contestaţie în condiţiile **art. 206 NCPP**;

- ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată trebuie să prevadă în mod explicit toate obligaţiile (atât pe cele vechi obligatorii, cât şi pe cele nou introduse) pe care inculpatul trebuie să le respecte şi avertismentul că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a măsurii sau a obligaţiilor care îi revin, se poate lua faţă de acesta măsura arestării preventive.

§6. Încuviinţarea depăşirii limitei teritoriale fixate de organul judiciar

- obligaţia impusă inculpatului de a nu depăşi o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, poate fi ridicată temporar, în condiţii strict determinate, de către organul judiciar care a dispus măsura, în cazul în care circumstanţe excepţionale impun depăşirea acestor limite teritoriale, dar nu pun sub semnul întrebării temeiurile măsurii preventive;

- organul judiciar are obligaţia de a stabili expres o perioadă de timp pentru care nu se mai aplică restrângerea libertăţii de circulaţie, precum şi obligaţia acestuia de a reveni în acest interval în localitate sau în ţară;

- *în cursul urmăririi penale* încuviinţarea poate fi dispusă de procuror, *prin ordonanţă*, sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi, *prin încheiere* (în cazul în care acesta a dispus măsura preventivă), *în cursul procedurii de cameră preliminară* de judecătorul de cameră preliminară prin încheiere, *iar în cursul judecăţii* de către instanţa de judecată, *prin încheiere*;

- ordonanţa prin care procurorul respinge cererea de încuviinţare a părăsirii temporare a localităţii sau a ţării poate fi atacată cu plângere, în condiţiile art. 336 NCPP la procurorul ierarhic superior;

- încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa încuviinţează sau respinge cererea de părăsire temporară a localităţii sau a ţării poate fi atacată cu contestaţie în condiţiile **art. 204-206 NCPP**, care se aplică în mod corespunzător.

§7. Revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune. Înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu o altă măsură preventivă.

- *revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune* este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii controlului judiciar al inculpatului, dacă *au încetat temeiurile care au determinat-o* (încetarea tuturor temeiurilor de fapt şi de drept ce au fost avute în vedere la luarea, sau menţinerea măsurii), *ori au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii*;

- *înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune* este măsura procesuală ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată prin care controlul judiciar pe cauţiune este înlocuit cu măsura arestării preventive, ori a arestului la domiciliu în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 223 NCPP, respectiv art. 218 NCPP, şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) NCPP;

- deopotrivă, în cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar pe cauţiune, inculpatul *încalcă, cu rea-credinţă, obligaţiile care îi revin sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune pentru care s-a dispus*

punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, poate *dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive;*

- este posibilă şi înlocuirea controlului judiciar pe cauţiune cu măsura reţinerii care *se poate dispune* numai în cursul urmăririi penale de *procuror*; în cazul în care procurorul dispune – în privinţa unei persoane faţă de care era luată măsura controlului judiciar pe cauţiune – luarea măsurii reţinerii, operează în fapt o înlocuire a unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă, ce are ca temei tot satisfacerea cerinţelor prevăzute de art. 202 alin. (1) NCPP, întrucât faţă de o persoană în cadrul aceluiaşi proces penal se poate lua numai o singură măsură preventivă dintre cele prevăzute de art. 202 alin. (4) lit. a)-e) NCPP;

- dispoziţiile procedurale referitoare la revocarea şi înlocuirea controlului judiciar se aplică în mod corespunzător şi în cazul controlului judiciar pe cauţiune.

§8. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar pe cauţiune

a) în cazurile în care procurorul dispune o soluţie de clasare sau de renunţare la urmărirea penală ori instanţa de judecată pronunţă o hotărâre de achitare, de încetare a procesului penal, de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de suspendare a executării pedepsei sub supraveghere, chiar nedefinitivă;

b) la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus condamnarea inculpatului.

- constatarea încetării de drept a măsurii trebuie efectuată, din oficiu, de procuror prin ordonanţă de clasare sau de renunţare la urmărirea penală sau de instanţa de judecată prin hotărâre;

- persoanei faţă de care s-a dispus măsura preventivă, precum şi tuturor instituţiilor cu atribuţii în executarea măsurii li se comunică de îndată câte o copie de pe ordonanţa sau hotărârea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Secţiunea a 7-a. Măsuri preventive aplicabile persoanelor juridice

§1. Noţiune. Categorii de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice

- sunt măsuri restrictive de drepturi care se pot dispune în cauzele penale în care există o suspiciune rezonabilă privind săvârşirea unei infracţiuni de către o persoană juridică, pentru a se asigura buna desfăşurare a procesului penal ori pentru a se împiedica sustragerea suspectului sau inculpatului persoană juridică de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei;

- persoanei juridice suspect sau inculpat îi pot fi aplicate *una sau mai multe* dintre următoarele măsuri preventive:

a) interdicţia iniţierii, ori, după caz, suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice;

- această măsură preventivă are ca scop evitarea sustragerii persoanei juridice de la răspunderea penală, prin încetarea existenţei acesteia în urma dizolvării sau lichidării;

- poate fi dispusă atât în situaţia în care cu privire la persoana juridică suspect sau inculpat există o procedură de dizolvare sau lichidare în curs de desfăşurare, *cât şi proactiv, înainte de existenţa unei astfel de proceduri, prin interdicţia iniţierii;*

- persoana juridică este obligată să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore, intenţia de dizolvare sau lichidare.

b) interdicţia iniţierii, ori, după caz, suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice, începută anterior sau în cursul urmăririi penale;

- această măsură preventivă are ca scop evitarea sustragerii persoanei juridice de la răspunderea penală, prin încetarea existenţei acesteia în urma fuziunii sau divizării, ori reducerea semnificativă a capitalului social, astfel încât pedeapsa amenzii penale ce ar putea fi stabilită de instanţă să nu mai poată fi executată;

- poate fi dispusă atât în situaţia în care cu privire la persoana juridică suspect sau inculpat există o procedură de fuziune, divizare, reducere a capitalului social în curs de desfăşurare, cât şi proactiv, înainte de existenţa unei astfel de proceduri, prin interdicţia iniţierii;

- persoana juridică este obligată să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore, intenţia de fuziune, divizare, reorganizare sau reducere a capitalului social.

c) interzicerea unor operaţiuni patrimoniale, susceptibile de a antrena diminuarea activului patrimonial sau insolvenţa persoanei juridice;

d) interzicerea încheierii anumitor acte juridice, stabilite de organul judiciar;

- pot fi interzise actele juridice expres indicate de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară, respectiv de instanţa de judecată, altele decât cele care presupun operaţiuni patrimoniale specifice, susceptibile de a antrena diminuarea semnificativă a activului patrimonial sau insolvenţa persoanei juridice, care cad sub incidenţa măsurii preventive de la lit. *c).*

e) interzicerea desfăşurării activităţilor de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracţiunea.

- judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară/instanţa trebuie să constate că există o legătură între infracţiunea cu privire la care există suspiciunea rezonabilă că a fost săvârşită şi activitatea desfăşurată de persoana juridică;

- măsura preventivă are un conţinut similar cu pedeapsa complementară a suspendării activităţii ori a unei activităţi a persoanei juridice; perioada de timp în care o persoană juridică a fost supusă acestei măsuri preventive luată în vederea asigurării bunei desfăşurări a procesului penal nu se va deduce din durata pedepsei com-

plementare a suspendării activităţii ori a unei activităţi a persoanei juridice (dacă această pedeapsă a fost aplicată de către instanţă).

§2. Condiţii

- *judecătorul de drepturi şi libertăţi* (în cursul urmăririi penale) la propunerea procurorului, sau, după caz, *judecătorul de cameră preliminară* (în procedura de cameră preliminară) *ori instanţa* (în cursul judecăţii), poate dispune luarea uneia sau a mai multor măsuri preventive faţă de suspectul sau inculpatul persoană juridică dacă sunt întrunite următoarele ***condiţii:***

(i) să existe probe sau indicii temeinice din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că suspectul sau inculpatul persoană juridică a săvârşit o infracţiune;

- pot exista probe directe (fapte principale) sau probe indirecte (fapte probatorii) din care să rezulte presupunerea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune;

- există indicii temeinice atunci când din datele existente în cauză rezultă presupunerea rezonabilă că persoana faţă de care se efectuează acte premergătoare sau acte de urmărire penală a săvârşit fapta;

- măsurile preventive pot fi dispuse indiferent de forma în care a fost comisă infracţiunea (tentativă, formă consumată ori epuizată) de gravitatea infracţiunii sau de cuantumul pedepsei prevăzute de lege pentru persoana juridică.

(ii) să fie începută urmărirea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită, iar organul de urmărire penală să fi dispus continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect;

- potrivit NCPP începerea urmăririi penale se dispune, în principiu, cu privire la faptă (*in rem*), iar conferirea calităţii de suspect se realizează atunci când din datele şi probele existente în cauză rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a comis fapta prevăzută de legea penală, caz în care se dispune continuarea urmăririi penale faţă de acesta;

- măsurile preventive pot fi dispuse faţă de o persoană juridică numai dacă are calitatea de suspect sau inculpat în cauză;

- luarea unei măsuri preventive cu privire la o persoană juridică nu este condiţionată de punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva acesteia.

(iii) măsura preventivă să fie necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal şi proporţională cu scopul urmărit prin dispunerea acesteia.

- astfel, în cazul persoanelor juridice testul de necesitate şi proporţionalitate se analizează prin raportare la buna desfăşurare a procesului penal (de pildă, evitarea sustragerii persoanei juridice de la judecată sau executarea pedepsei); de asemenea, în situaţia în care se apreciază că trebuie luate mai multe măsuri preventive, judecătorul trebuie să motiveze de ce impunerea unei singure măsuri nu era suficientă pentru atingerea scopului urmărit.

§3. Aspecte procedurale

- *în cursul urmăririi penale,* dacă sunt întrunite condiţiile pentru a se dispune luarea uneia sau a mai multor măsuri preventive procurorul, din oficiu sau la sesizarea organului de cercetare penală, întocmeşte *propunerea motivată de luare a măsurii/lor preventive*; *potrivit NCPP, înainte de formularea propunerii procurorul nu trebuie să audieze suspectul sau inculpatul în prezenţa avocatului ales sau numit din oficiu;* propunerea de luare a măsurii/lor preventive a suspectului/inculpatului persoană juridică se înaintează *judecătorului de drepturi şi libertăţi* din cadrul instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond sau instanţei corespunzătoare în grad acesteia, în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea faptei prevăzute de legea penală ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală; propunerea de *luare a măsurii/lor preventive* se soluţionează *în camera de consiliu de un singur judecător,* indiferent de natura infracţiunii, cu citarea persoanei juridice;

- odată cu emiterea rechizitoriului procurorul poate solicita *judecătorului de cameră preliminară* luarea uneia/mai multor măsuri preventive cu privire la inculpatul persoană juridică faţă de care s-a dispus trimiterea în judecată; deopotrivă, judecătorul de cameră preliminară poate pune în discuţia procurorului şi a inculpatului persoană juridică necesitatea luării uneia/mai multor măsuri preventive faţă de acesta din urmă; procedura se desfăşoară *în camera de consiliu cu participarea procurorului şi citarea inculpatului persoană juridică*;

- în cursul judecăţii *instanţa,* la propunerea procurorului sau din oficiu, poate pune în dezbaterea părţilor necesitatea luării uneia/mai multor măsuri preventive faţă de inculpatul persoană juridică; procedura se desfăşoară *în şedinţă publică cu participarea procurorului şi citarea inculpatului persoană juridică*;

- deliberând, *judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară/instanţa de judecată* poate dispune prin încheiere motivată una dintre următoarele *soluţii:*

1. luarea uneia sau a mai multor măsuri preventive pe o durată de cel mult 60 de zile;

- în vederea asigurării respectării măsurilor preventive judecătorul *poate* obliga persoana juridică la depunerea unei *cauţiuni* constând într-o sumă de bani; cauţiunea nu este, ca în cazul persoanei fizice, o componentă a unei măsuri preventive distincte (controlul judiciar pe cauţiune), ci o garanţie a respectării însăşi a măsurilor preventive; cuantumul cauţiunii nu poate fi mai mic de 10.000 lei;

- cauţiunea *se restituie* la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei, de renunţare la aplicarea pedepsei sau de încetare a procesului penal, pronunţate în cauză, dacă persoana juridică a respectat măsura sau măsurile preventive, precum şi în cazul în care, prin hotărâre definitivă, s-a dispus achitarea persoanei juridice; în cazul în care s-a dispus faţă de persoana juridică o soluţie de clasare sau renunţare la urmărirea penală, restituirea cauţiunii se dispune de către procuror;

- cauţiunea *nu se restituie* în cazul nerespectării de către persoana juridică a măsurii sau a măsurilor preventive luate, făcându-se venit la bugetul de stat la data rămânerii definitive a hotărârii pronunţate în cauză, precum şi dacă s-a dispus plata din cauţiune, în ordinea următoare, a despăgubirilor băneşti acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracţiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii;

- după luarea unei măsuri preventive nu se va emite un mandat.

2. respingerea propunerii de luare a uneia sau mai multor măsuri preventive formulate de procuror.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii se poate face *contestaţie* la judecătorul de drepturi şi libertăţi sau, după caz, la judecătorul de cameră preliminară ori instanţa ierarhic superioară, de către persoana juridică şi procuror, în termen de 24 de ore de la pronunţare, pentru cei prezenţi, şi de la comunicare, pentru persoana juridică lipsă;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, instanţa care soluţionează *contestaţia* poate dispune *prin încheiere* una din următoarele *soluţii:*

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de luare a uneia sau mai multor măsuri preventive formulată de procuror;

2. admiterea contestaţiei şi dispunerea luării unei măsuri preventive sau a altor măsuri preventive decât cele luate de prima instanţă;

3. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

4. ia act de retragerea contestaţiei.

- măsurile preventive luate cu privire la o persoană juridică pot fi *prelungite* în cursul urmăririi penale de judecătorul de drepturi şi libertăţi la propunerea procurorului; fiecare *prelungire nu poate depăşi 60 de zile*; nu există o limită de timp peste care măsura/rile preventive nu pot fi prelungite (astfel, dacă sunt îndeplinite cerinţele de necesitate şi proporţionalitate măsurile preventive pot dura pe întregul parcurs al urmăririi penale); procedura de soluţionare a prelungirii este similară cu cea de la luarea măsurii preventive;

- în cursul procedurii de cameră preliminară, sau al judecăţii, judecătorul/instanţă poate dispune *menţinerea* măsurii/măsurilor preventive dacă nu s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii ori au apărut temeiuri noi, iar măsura/măsurile preventive este/sunt necesară/e şi proporţională/e cu scopul urmărit prin dispunerea acesteia/acestora;

- măsurile preventive *se revocă* de către judecătorul de drepturi şi libertăţi la cererea procurorului sau a persoanei juridice, iar de către judecătorul de cameră preliminară şi de către instanţă şi din oficiu, numai când se constată că nu mai există temeiurile care au justificat luarea sau menţinerea acestora; procedura de soluţionare a revocării este similară cu cea de la luarea măsurii preventive;

- măsurile preventive luate împotriva unei persoane juridice *încetează de drept* la expirarea duratei pentru care au fost dispuse, sau în caz de clasare, renunţare la

urmărirea penală, achitare, încetarea procesului penal, dispozițiile art. 241 NCPP aplicându-se în mod corespunzător;

- luarea uneia sau mai multor măsuri preventive cu privire la o persoană juridică, *nu împiedică dispunerea cu privire la aceasta a unor măsuri asiguratorii* pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracțiune;

- judecătorul (de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară) sau instanța care dispune măsura *va informa* organul care a autorizat înființarea persoanei juridice și organul care a înregistrat persoana juridică, despre măsura preventivă dispusă, în vederea efectuării de mențiuni pentru a se asigura opozabilitatea acestora față de terții care intenționează să intre în raporturi civile cu persoana juridică ce are calitatea de suspect sau inculpat; în cazul instituțiilor care nu sunt supuse condiției înregistrării sau autorizării pentru a dobândi personalitate juridică, informarea se face către organul care a înființat acea instituție; organele administrative informate sunt obligate să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore de la data înregistrării, în copie certificată, orice mențiune înregistrată de acestea cu privire la persoana juridică.

1. Măsurile preventive pot fi dispuse față de persoana juridică, dacă sunt îndeplinite condițiile privind: *(i)* existența unor motive temeinice care justifică presupunerea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și *(ii)* necesitatea măsurii preventive pentru asigurarea bunei desfășurări a procesului penal. Existența unor motive temeinice care justifică presupunerea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală se raportează la fapta pentru care persoana juridică este acuzată și încadrarea juridică a acesteia, precum și la întrunirea condițiilor pentru tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, care stabilește că persoanele juridice răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. În consecință, măsurile preventive nu pot fi dispuse față de persoana juridică, dacă, la momentul procesual la care se analizează propunerea procurorului privind luarea măsurilor preventive, rezultă că nu sunt îndeplinite condițiile pentru tragerea la răspundere penală a persoanei juridice referitoare la săvârșirea infracțiunii în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice.

2. Existența măsurilor asigurătorii luate anterior nu împiedică dispunerea măsurilor preventive față de persoana juridică, având în vedere scopul diferit al celor două categorii de măsuri, precum și conținutul diferit al acestora *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 2550/13.08.2012, www.scj.ro).*

Secțiunea a 8-a. Măsurile de ocrotire

- sunt măsuri ce urmează a fi luate în cauzele în care s-a dispus reținerea, arestarea preventivă ori internarea medicală provizorie a unui suspect sau inculpat în a

cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicţie, o persoană căreia i s-a instituit curatela ori o persoană care datorită vârstei, bolii sau altei cauze are nevoie de ajutor;

- suspectul şi inculpatul nu sunt subiecţii supuşi măsurilor de ocrotire;

- organul de urmărire care a dispus măsura reţinerii sau judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată care a dispus arestarea preventivă ori internarea medicală provizorie are obligaţia de a încunoştinţa autoritatea competentă în vederea luării măsurilor de ocrotire;

- situaţiile pentru care este necesară luarea măsurilor de ocrotire presupun incidenţa diferitelor acte normative care le reglementează astfel: *(i) în cazul minorilor lipsiţi de ocrotirea părintească*, măsurile de ocrotire [de regulă, plasamentul, dar şi orice altă măsură considerată necesară de către instanţa competentă (tribunalul de la domiciliul copilului) sau, după caz, de către instituţiile cu atribuţii în domeniul protecţiei copilului] sunt dispuse potrivit Legii nr. 272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului, cu modificările şi completările ulterioare, respectiv a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (art. 110 şi urm.); *(ii) în cazul minorilor cu privire la care s-a instituit tutela, al persoanelor puse sub interdicţie şi al celor cu privire la care s-a instituit măsura curatelei*, măsurile pot fi dispuse în temeiul Legii nr. 287/2009 privind Codul civil. Astfel, instanţa de tutelă competentă – judecătoria de la domiciliul minorului poate dispune fie măsura provizorie a instituirii unui tutore sau curator provizoriu (art. 116 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil), fie chiar îndepărtarea tutorelui (art. 158 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil) sau numirea unui nou curator (art. 178-186 din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil); *(iii) în cazul persoanelor care datorită vârstei, bolii sau altei cauze au nevoie de ajutor, măsurile pot fi dispuse de instanţa de tutelă competentă* – judecătoria de la domiciliul persoanei aflate în nevoie, după caz, atât în temeiul art. 178-186 NCC (măsura curatelei), cât şi în temeiul legilor speciale care reglementează măsurile ocrotire în cazul persoanelor aflate în situaţii speciale – vârstă înaintată, boală etc. (cu titlu de exemplu, menţionăm măsurile speciale care pot fi dispuse de direcţiile generale de asistenţă socială şi protecţia copilului de la nivel judeţean sau de comisia de evaluare a persoanelor adulte cu handicap, potrivit Legii nr. 448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată, cu modificările şi completările ulterioare[1], Legii nr. 17/2000 privind asistenţa socială a persoanelor vârstnice, republicată, cu modificările şi completările ulterioare[2] etc.).

Secţiunea a 9-a. Internarea medicală provizorie

- este măsura procesuală privativă de libertate ce poate fi dispusă în faza de urmărire penală, pe durata procedurii de camera preliminară sau în faza de judecată, cu privire la suspectul sau inculpatul bolnav mintal ori consumator cronic de

[1] M.Of. nr. 1 din 3 ianuarie 2008.
[2] M.Of. nr. 157 din 6 martie 2007.

substanţe psihoactive, *dacă luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret şi actual pentru siguranţa publică;*

- măsura internării medicale provizorii constă în internarea medicală nevoluntară a suspectului sau inculpatului într-o unitate specializată de asistenţă medicală, până la însănătoşire sau până la ameliorare, care înlătură starea de pericol ce a determinat luarea măsurii; această măsură procesuală privativă de libertate se deosebeşte de cea a internării nevoluntare în vederea efectuării unei expertize psihiatrice care are drept unic scop asigurarea posibilităţii efectuării în bune condiţii a procedeului probatoriu, iar nu starea de pericol pe care o prezintă suspectul sau inculpatul;

- măsura internării medicale provizorii mai poate fi dispusă şi în cazul în care suspectul sau inculpatul faţă de care s-a luat măsura obligării provizorii la tratament medical nu îşi respectă cu rea-credinţă obligaţiile impuse sau în cazul în care pe parcursul acestei măsuri starea de sănătate a suspectului sau inculpatului se agravează, fiind necesară internarea sa;

- în cursul urmăririi penale dacă *procurorul* care efectuează sau supraveghează urmărirea penală constată că suspectul sau inculpatul este bolnav mintal ori consumator cronic de substanţe psihoactive, iar luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret şi actual pentru siguranţa publică, *sesizează, prin cerere (propunere) sau prin rechizitoriu*, judecătorul de drepturi şi libertăţi, respectiv judecătorul de cameră preliminară de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă în vederea dispunerii, în mod provizoriu, a măsurii internării medicale;

- în ipoteza în care suspectul sau inculpatul refuză internarea medicală în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi şi libertăţi potrivit procedurii prevăzute de art. 184 NCPP, iar nu pentru dispunerea internării medico-legale provizorii potrivit art. 248 NCPP;

- propunerea formulată de procuror cu privire la luarea măsurii internării medicale provizorii va fi însoţită *de acte medicale concludente sau de expertiza medico-legală psihiatrică*;

- Curtea Europeană a arătat că dacă este adevărat că art. 5 parag. 1 lit. e) autorizează internarea unei persoane care suferă de tulburări mentale, o astfel de măsură trebuie să fie în mod corespunzător justificată de gravitatea stării de sănătate a reclamantului, cu scopul de a asigura propria protecţie sau protecţia altuia[1]. Nicio privare de libertate a unei persoane considerată alienată nu poate fi întemeiată pe art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenţia europeană dacă este dispusă fără a se cere avizul unui medic specialist. Ţinând cont de marja de acţiune de care dispun statele contractante în aceste cazuri de internare cu titlu de urgenţă, este acceptat ca, în cazuri urgente, de risc, atunci când o persoană este internată în urma comportamentului său violent, un astfel de aviz să fie obţinut imediat după internare, dar în orice alte cazuri o consultare prealabilă este indispensabilă. În cazul în care nu există această

[1] A se vedea CEDO, Marea Cameră, hotărârea din 17 ianuarie 2012, în cauza *Stanev c. Bulgariei*, parag. 157.

posibilitate, atunci când de pildă persoana refuză să se prezinte la un examen, trebuie cel puţin să se ceară evaluarea unui medic expert, pe baza dosarului, în caz contrar neputându-se susţine că alienarea acesteia a fost stabilită pe bază de probe[1];

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS În cauza de faţă este adevărat că expertiza medicală efectuată în cadrul procedurii de punere sub interdicţie reţinea afecţiunile de care reclamantul suferea. Cu toate acestea, examinarea medicală a fost realizată înainte de noiembrie 2000, în timp ce internarea reclamantului în casa socială Pastra a avut loc pe 10 decembrie 2002. O perioadă mai mare de 2 ani de zile a trecut de la consultul medical de specialitate şi internarea medicală a reclamantului, perioadă în care tutorele acestuia nu a verificat dacă există vreo schimbare în starea de sănătate a reclamantului, nu s-a întâlnit şi nici nu s-a consultat cu acesta. Spre deosebire de Guvern, Curtea consideră că această perioadă este excesivă, iar concluziile medicale de specialitate formulate în anul 2000 nu pot fi privite ca reflectând starea de sănătate mentală a reclamantului de la momentul internării sale. A fost de asemenea subliniat că autorităţile naţionale nu aveau obligaţia de a dispune efectuarea unei expertize psihiatrice la momentul internării. Cu privire la acest aspect, Guvernul a arătat că această împrejurare este explicabilă din cauză că era aplicabilă Legea privind asistenţa socială şi nu cea a sănătăţii. În orice caz, Curtea reţine că lipsa unui consult medical de specialitate efectuat recent este în sine suficient pentru a concluziona că privarea de libertate a reclamantului nu a fost legală conform art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenţie *(CEDO, Marea Cameră, hotărârea din 17 ianuarie 2012, în cauza Stanev c. Bulgariei, parag. 156).*

- judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară sesizat *fixează, de îndată, termen de soluţionare a propunerii şi dispune aducerea cu mandat a suspectului sau a inculpatului*;

- *asistenţa juridică şi participarea procurorului sunt obligatorii;*

- soluţionarea propunerii se face numai după *audierea suspectului sau inculpatului, dacă starea sa de sănătate o permite,* în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu (potrivit NCPP nu mai este obligatorie audierea în toate cazurile, necircumstanţiat); *când suspectul sau inculpatul se află deja internat într-o unitate de asistenţă medicală şi deplasarea sa nu este posibilă, judecătorul de drepturi şi libertăţi procedează la audierea acestuia, în prezenţa avocatului, în locul unde se află*;

- suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluţionarea propunerii de luare a măsurii internării medicale ori la alcătuirea concretă a planului terapeutic *să fie asistat şi de către un medic desemnat de acesta,* ale cărui concluzii sunt înaintate judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară se pronunţă, de îndată, asupra propunerii, în procedură desfăşurată *în camera de consiliu, printr-o încheiere motivată*, putând dispune:

---

[1] A se vedea CEDO, hotărârea din 5 octombrie 2000, în cauza *Varbanov c. Bulgariei*, parag. 47.

a) admiterea propunerii procurorului, dispunerea internării medicale provizorii a suspectului/inculpatului şi efectuarea unei expertize medico-legale, în cazul în care aceasta nu a fost efectuată anterior din dispoziţia procurorului şi ataşată propunerii; aşadar, dispunerea expertizei nu are loc înainte de soluţionarea propunerii de internare, ci doar în ipoteza admiterii acesteia;

b) respingerea propunerii procurorului ca neîntemeiată.

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară se pronunţă asupra propunerii procurorului poate fi formulată *contestaţie* în termen de 5 zile de la pronunţare; formularea contestaţiei *nu are caracter suspensiv*, încheierea prin care se dispune internarea medicală provizorie fiind executorie de la momentul pronunţării;

- spre deosebire de vechiul Cod, NCPP nu mai stipulează *o procedură de confirmare a măsurii internării medicale provizorii*;

- *în cursul judecăţii* în primă instanţă şi în apel, instanţa care constată că inculpatul este bolnav mintal ori consumator cronic de substanţe psihoactive, iar luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret şi actual pentru siguranţa publică, poate, din oficiu sau la propunerea procurorului, să supună dezbaterii necesitatea luării măsurii provizorii a internării medicale *pe baza expertizei medico-legale psihiatrice*; regulile procedurale descrise anterior pentru ipoteza în care procedura se desfăşoară în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară se aplică în mod corespunzător şi în cursul judecăţii (procedura contradictorie, ascultarea inculpatului, asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului fiind obligatorii, încheiere motivată);

- măsura procesuală luată printr-o hotărâre definitivă *se pune în executare* prin comunicarea copiei de pe dispozitiv şi a unei copii de pe raportul de expertiză medico-legală autorităţii de sănătate publică din judeţul pe teritoriul căruia locuieşte persoana faţă de care s-a luat această măsură; autoritatea de sănătate publică este obligată să asigure internarea, încunoştinţând despre aceasta instanţa de executare; în cazul în care persoana faţă de care s-a luat măsura internării medicale provizorii refuză să se supună internării, executarea acestei măsuri se va face cu sprijinul organelor de poliţie; *în vederea executării măsurii internării medicale, organul de poliţie poate pătrunde în domiciliul sau reşedinţa unei persoane fără învoirea acesteia, precum şi în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia;* dacă persoana faţă de care s-a luat măsura internării medicale nu este găsită, autoritatea de sănătate publică sesizează organele de poliţie pentru darea în urmărire, precum şi pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei;

- NCPP nu precizează care este perioada pentru care se poate dispune internarea medicală provizorie, rezultând astfel că aceasta va dura până la rămânerea definitivă a hotărârii, cu excepţia situaţiei în care se dispune ridicarea ei sau înlocuirea cu obligarea provizorie la tratament medical;

- pe parcursul măsurii procesuale unitatea sanitară la care s-a făcut internarea are obligaţia, în cazul în care consideră că internarea nu mai este necesară, să încunoştinţeze organul judiciar competent; tot astfel, deopotrivă, *organul judiciar*

competent are obligaţia de a verifica periodic, dar nu mai târziu de 12 luni, dacă internarea medicală mai este necesară, în acest sens fiind necesară efectuarea unei expertize medico-legale; în funcţie de concluziile expertizei medico-legale judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată (în funcţie de faza procesuală în care se află cauza) va dispune asupra menţinerii, înlocuirii sau încetării măsurii;

- *ridicarea (încetarea) măsurii internării medicale provizorii* se va putea dispune dacă s-a produs însănătoşirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol, constatate *în baza unei expertize medico-legale psihiatrice*;

- sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară, respectiv instanţei de judecată în vederea ridicării măsurii internării medicale provizorii se poate face de suspect sau inculpat ori de un membru de familie al acestuia, de medicul curant al suspectului sau inculpatului sau de procuror;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Plângerea reclamantului formulată împotriva măsurii internării provizorii dispuse de către procuror a fost trimisă de către instanţă către parchet, cu neobservarea dispoziţiilor legale care prevedeau competenţa instanţei de a soluţiona plângerea. Refuzul instanţei de judecată de a analiza legalitatea internării reclamantului a dus la încălcarea art. 5 parag. 4 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 14 decembrie 2006, în cauza Filip c. României, parag. 77).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Lipsa posibilităţii reclamantului, pus sub interdicţie şi internat într-un centru social, de a supune unui control jurisdicţional legalitatea privării sale de libertate atrage încălcarea art. 5 parag. 4. Curtea a considerat că reclamantul putea să introducă numai o cerere privind restabilirea capacităţii de exerciţiu, însă această procedură privea numai analiza capacităţii civile a reclamantului nu şi controlul judiciar asupra privării de libertate. De asemenea, Curtea a reţinut că şi în ipoteza în care rudele sale puteau formula o cerere prin care să fie analizată şi legalitatea internării, o asemenea procedură nu îi era accesibilă în mod direct reclamantului, iar rudele sale nu şi-au manifestat intenţia de acţiona în interesul reclamantului *(CEDO, Marea Cameră, hotărârea din 17 ianuarie 2012, în cauza Stanev c. Bulgariei, parag. 173-174).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea a constatat că decizia prin care s-a respins cererea de eliberare a reclamantului a fost pronunţată de către Biroul de executări judiciare, în baza unui raport de supraveghere din 23 martie 2004. Acest raport a fost întocmit de doi psihologi din cadrul Serviciului de psihiatrie şi psihologie al Biroului de executări judiciare din Cantonul Zurich, unul dintre aceştia ocupându-se de supravegherea reclamantului pe parcursul internării. Conform opiniei celor doi psihologi, concluziile expertizei psihiatrice externe din 2001, care la rândul ei confirma diagnosticul dintr-un raport de expertiză realizat în 1995, îşi menţineau valabilitatea. Psihologii au constatat în special că reclamantul continua să nege afecţiunea sa şi refuza să urmeze tratamentul neuroleptic

care i-a fost prescris. Curtea subliniază că raportul de supraveghere nu constituie o expertiză psihiatrică independentă. Or, cum Curtea a avut deja ocazia să statueze, privarea de libertate a alienaţilor mintali nu poate fi conformă standardului prevăzut de art. 5 din Convenţie dacă a fost dispusă fără solicitarea unui aviz recent din partea unui medic de specialitate. În cauza de faţă expertiza psihiatrică pe care se întemeia atât raportul de supraveghere, cât şi decizia Biroului de executări judiciare a fost realizată cu 3 ani şi 27 de zile, respectiv 3 ani 7 luni şi 12 zile faţă de respectivele decizii. Faţă de acestea, Curtea consideră că autorităţile naţionale nu puteau în mod întemeiat să se bazeze pe raportul de supraveghere şi prin urmare nu dispuneau de suficiente elemente care să le permită să stabilească dacă erau îndeplinite în cauză condiţiile eliberării reclamantului. Prin urmare, art. 5 parag. 4 a fost încălcat din cauza refuzului autorităţilor de a dispune o nouă expertiză psihiatrică a reclamantului *(CEDO, hotărârea din 18 februarie 2014, în cauza Ruiz Rivera c. Elveţiei, parag. 61-66).*

- dacă, după dispunerea măsurii de judecătorul de drepturi şi libertăţi, s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului, prin rechizitoriu, ridicarea măsurii internării se va putea dispune de către judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de către instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza;

- judecătorul sau instanţa sesizată va dispune prin încheiere *efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice pentru a se stabili dacă s-a produs însănătoşirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol*;

- în baza noii expertize medico-legale psihiatrice efectuate se va putea aprecia dacă măsura internării mai este necesară sau se impune a fi ridicată, ori dacă se impune înlocuirea acesteia cu măsura obligării provizorii la tratament medical;

- în cazul în care se dispune măsura internării provizorii a unui suspect sau inculpat în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicţie, o persoană căreia i s-a instituit curatela ori o persoană care datorită vârstei, bolii sau altei cauze are nevoie de ajutor, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară, respectiv instanţa de judecată are obligaţia de a încunoştinţa autoritatea tutelară competentă în vederea luării *măsurilor de ocrotire*;

- în situaţia în care în cursul urmăririi penale procurorul dispune clasarea, pe motiv de iresponsabilitate, iar faţă de suspect sau inculpat nu a fost luată în mod provizoriu măsura internării medicale, se va dispune sesizarea instanţei competente potrivit dispoziţiilor legii speciale în materia sănătăţii mintale în vederea dispunerii internării nevoluntare; aşadar, nu îşi va mai găsi aplicabilitatea soluţia pronunţată de instanţa supremă în recursul în interesul legii nr. 13/2008, potrivit căreia în cazul în care procurorul a dispus o soluţie de netrimitere în judecată pe motiv de iresponsabilitate, iar în cursul urmăririi penale nu a fost luată în mod provizoriu măsura internării medicale, această măsură se dispune de instanţa de judecată, la sesizarea procurorului.

Secţiunea a 10-a. Obligarea provizorie la tratament medical

- este măsura procesuală provizorie ce poate fi dispusă în faza de urmărire penală, de cameră preliminară sau în faza de judecată, cu privire la suspectul sau inculpatul care prezintă pericol pentru societate datorită unei boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanţe psihoactive;

- măsura obligării provizorii la tratament medical constă în obligarea suspectului sau inculpatului să urmeze în mod regulat tratamentul medical prescris de un medic de specialitate, până la însănătoşire sau până la obţinerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol;

- *în cursul urmăririi penale* dacă *procurorul* care efectuează sau supraveghează urmărirea penală constată că suspectul sau inculpatul prezintă pericol pentru societate datorită unei boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanţe psihoactive, *sesizează, prin cerere (propunere) sau prin rechizitoriu,* judecătorul de drepturi şi libertăţi, respectiv judecătorul de cameră preliminară de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă în vederea dispunerii, în mod provizoriu, a măsurii obligării la tratament medical;

- din interpretarea coroborată a art. 245 NCPP şi a art. 315 alin. (2) NCPP rezultă că Ministerul Public va putea sesiza judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată privind luarea provizorie a măsurii obligării la tratament medical *numai pe parcursul desfăşurării procesului penal.* După dispunerea soluţiei de clasare în cauză, sesizarea instanţei cu luarea provizorie a măsurii obligării la tratament medical este inadmisibilă. Singura excepţie în această materie este dată de sesizarea instanţei în vederea dispunerii internării nevoluntare conform procedurii prevăzute de art. 53 şi urm. din Legea nr. 487/2002;

- propunerea de luare a măsurii obligării la tratament medical va fi, în principiu, însoţită de o expertiză medico-legală;

- soluţionarea cererii se realizează cu celeritate; judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară sesizat fixează termen de soluţionare a propunerii în cel mult 5 zile de la data înregistrării acesteia şi dispune citarea suspectului sau inculpatului;

- *asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului şi prezenţa procurorului sunt obligatorii;*

- *audierea suspectului sau inculpatului în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu, este obligatorie* în cazul în care suspectul sau inculpatul este prezent la desfăşurarea procedurilor; propunerea se soluţionează şi în lipsa suspectului sau inculpatului, atunci când acesta nu se prezintă, deşi a fost legal citat, dar numai în prezenţa avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluţionarea propunerii de luare a măsurii obligării provizorii la tratament medical *să fie asistat şi de către un medic desemnat de acesta*, care poate prezenta concluzii judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului

de cameră preliminară; Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de medicul specialist desemnat de acesta şi la alcătuirea planului terapeutic;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară se pronunţă, de îndată, asupra propunerii, în procedură desfăşurată *în camera de consiliu, printr-o încheiere motivată*, putând dispune:

a) admiterea propunerii procurorului, dispunerea obligării provizorii la tratament medical a suspectului/inculpatului şi efectuarea unei expertize medico-legale, în cazul în care aceasta nu a fost efectuată anterior din dispoziţia procurorului şi ataşată propunerii; aşadar, dispunerea expertizei nu are loc înainte de soluţionarea propunerii de obligare la tratament medical, ci doar în ipoteza admiterii acesteia;

b) respingerea propunerii procurorului ca neîntemeiată.

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară se pronunţă asupra propunerii procurorului poate fi formulată *contestaţie* în termen de 5 zile de la pronunţare; formularea contestaţiei *nu are caracter suspensiv*, încheierea prin care se dispune luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical fiind executorie de la momentul pronunţării;

- spre deosebire de vechiul Cod, NCPP nu mai stipulează *o procedură de confirmare a măsurii obligării provizorii la tratament medical*;

- *în cursul judecăţii* în primă instanţă şi în apel, instanţa care constată că inculpatul prezintă pericol pentru societate datorită unei boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanţe psihoactive, poate, din oficiu sau la propunerea procurorului, să supună dezbaterii necesitatea luării măsurii obligării provizorii la tratament medical; în vederea evitării arbitrariului în dispunerea unei astfel de soluţii este necesar ca la dosarul cauzei să existe *acte medicale concludente* sau ca instanţa să fi dispus efectuarea unei *expertize medico-legale*; regulile procedurale descrise anterior pentru ipoteza în care procedura se desfăşoară în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară se aplică în mod corespunzător şi în cursul judecăţii (procedura contradictorie, ascultarea inculpatului prezent, asistenţa juridică şi participarea procurorului fiind obligatorii);

- NCPP nu precizează care este perioada pentru care se poate dispune obligarea provizorie la tratament medical, rezultând astfel că aceasta va dura până la rămânerea definitivă a hotărârii, cu excepţia situaţiei în care se dispune ridicarea ei;

- unitatea sanitară la care făptuitorul a fost repartizat pentru efectuarea tratamentului medical este obligată să comunice judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată (în funcţie de stadiul procesului):

a) dacă persoana obligată la tratament s-a prezentat pentru a urma tratamentul;

b) dacă persoana obligată la tratament se sustrage de la efectuarea tratamentului după prezentare;

Dacă suspectul sau inculpatul încalcă cu rea-credinţă măsura obligării provizorii la tratament medical, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa care a luat măsura ori în faţa căreia se află cauza dispune, la sesizarea procurorului sau a medicului de specialitate ori din oficiu, internarea

medicală provizorie a suspectului sau inculpatului, în condiţiile prevăzute la art. 247 NCPP.

c) dacă, din cauza înrăutăţirii stării de sănătate a persoanei faţă de care s-a luat măsura obligării la tratament medical, este necesară internarea medicală;

- în această ipoteză organul judiciar competent are obligaţia dispunerii unei expertize medico-legale cu privire la starea de sănătate a persoanei faţă de care este luată măsura procesuală pentru a se aprecia dacă se impune luarea măsurii internării medicale provizorii;

- persoana obligată la tratament medical are dreptul de a cere să fie examinată şi de un medic de specialitate desemnat de aceasta, ale cărui concluzii sunt înaintate organelor judiciare competente;

- dacă persoana obligată la tratament medical refuză să se prezinte la examinare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice se va dispune emiterea unui mandat de aducere;

- după primirea raportului de expertiză medico-legală şi a concluziilor medicului de specialitate judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată ascultă concluziile procurorului, ale persoanei faţă de care este luată măsura şi ale avocatului acesteia, precum şi ale expertului şi medicului desemnat de aceasta, atunci când consideră necesar, şi se pronunţă cu privire la luarea măsurii internării medicale.

d) dacă, datorită ameliorării stării de sănătate a persoanei faţă de care s-a luat măsura de siguranţă a obligării la tratament medical, efectuarea tratamentului medical nu se mai impune.

- *ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical* se va putea dispune dacă s-a produs însănătoşirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol;

- sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară, respectiv instanţei de judecată în vederea ridicării măsurii internării medicale provizorii se poate face de suspect sau inculpat ori de un membru de familie al acestuia, de medicul curant al suspectului sau inculpatului sau de procuror; regulile procedurale referitoare la dispunerea măsurii obligării provizorii la tratament medical sunt aplicabile în mod corespunzător şi în ipoteza ridicării acesteia (soluţionarea cu celeritate, ascultarea suspectului sau inculpatului prezent, asistenţa juridică şi participarea procurorului obligatorii, posibilitatea contestării soluţiei dispuse);

- dacă, după dispunerea măsurii de judecătorul de drepturi şi libertăţi, s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului, prin rechizitoriu, ridicarea măsurii *obligării provizorii la tratament medical* se va putea dispune de către judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de către instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza;

- judecătorul sau instanţa sesizată va dispune prin încheiere *efectuarea unei expertize medico-legale pentru a se stabili dacă s-a produs însănătoşirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol*;

- în baza noii expertize medico-legale psihiatrice efectuate se va putea aprecia dacă măsura *obligării provizorii la tratament medical* mai este necesară sau se impune a fi ridicată.

Secţiunea a 11-a. Internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice

§1. Noţiune

- este măsura procesuală privativă de libertate ce constă în internarea suspectului sau inculpatului într-o instituţie sanitară de specialitate în cazurile în care comisia medico-legală apreciază că pentru efectuarea expertizei psihiatrice este necesară o examinare complexă iar suspectul sau inculpatul nu este de acord cu internarea;

- spre deosebire de *măsura internării medicale provizorii ce constă în internarea nevoluntară a suspectului sau inculpatului într-o unitate specializată de asistenţă medicală, până la însănătoşire sau până la ameliorarea care înlătură starea de pericol ce a determinat luarea măsurii, internarea nevoluntară în vederea efectuării unei expertize psihiatrice are drept unic scop asigurarea posibilităţii efectuării în bune condiţii a expertizei medico-legale psihiatrice*; dacă în cursul efectuării expertizei medico-legale psihiatrice se constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 247 NCPP, *comisia de expertiză medico-legală* psihiatrică sesizează organele judiciare în vederea luării măsurii internării medicale provizorii;

- măsura internării nevoluntare poate fi luată fie faţă de suspect, fie faţă de inculpat de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de instanţa de judecată; organele de urmărire penală sau judecătorul de cameră preliminară nu poate dispune măsura internării nevoluntare;

- perioada în care suspectul sau inculpatul a fost internat într-o instituţie de specialitate în vederea efectuării expertizei psihiatrice *se deduce* din durata pedepsei stabilite/aplicate.

§2. Condiţii

- aceste condiţii îşi găsesc aplicabilitatea fie atunci când internarea nevoluntară este dispusă în cursul urmăririi penale, fie când măsura este dispusă în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel);

- pentru a se dispune internarea nevoluntară trebuie îndeplinite următoarele **condiţii:**

a) să fi fost începută urmărirea penală, iar organele judiciare (procurorul, organele de cercetare penală sau instanţa) să fi dispus efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice;

- nu prezintă importanţă dacă efectuarea expertizei psihiatrice este obligatorie sau facultativă.

b) să existe suspect sau inculpat în cauză;

c) comisia medico-legală psihiatrică desemnată pentru efectuarea expertizei să aprecieze că este necesară o examinare complexă suspectului sau a inculpatului, ce necesită internarea medicală a acestuia a într-o instituţie sanitară de specialitate;

d) suspectul sau inculpatul să refuze internarea;

e) internarea medicală să fie necesară şi proporţională cu scopul urmărit prin dispunerea acesteia.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea reaminteşte că o persoană nu poate fi considerată „alienată" şi nu poate fi privată de libertate decât în cazul în care alienarea sa a fost dovedită, iar tulburarea are un caracter sau o dimensiune care justifică internarea; internarea nu se poate prelungi în mod valabil fără ca respectiva tulburare să persiste. În această privinţă, nicio privare de libertate a unei persoane considerate alienate nu poate fi considerată conformă art. 5 parag. 1 lit. e) dacă aceasta s-a stabilit fără consultarea unui medic specialist. Având în vedere libertatea de apreciere crescută de care dispun, în astfel de cazuri, statele contractante în materie de internare cu titlu de urgenţă se acceptă, în cazurile urgente, cu risc ridicat sau atunci când o persoană este arestată din cauza comportamentului său violent, ca un astfel de certificat să fie obţinut imediat după arestare, însă în toate celelalte situaţii, consultarea prealabilă este indispensabilă. În cazul în care nu există altă posibilitate, de exemplu, atunci când persoana în cauză refuză să se prezinte la consult, trebuie să se solicite, cel puţin, evaluarea de către un medic specialist, în baza dosarului, în caz contrar nefiind posibil să se susţină că alienarea persoanei în cauză a fost dovedită. În cele din urmă, privarea de libertate este o măsură atât de gravă încât nu se justifică decât în cazul în care alte măsuri, mai puţin severe, au fost luate în considerare şi sunt apreciate ca fiind insuficiente pentru apărarea interesului personal sau public care impune detenţia. Trebuie să se clarifice că privarea de libertate a persoanei în cauză era indispensabilă având în vedere circumstanţele. În speţă, din documentele aflate la dosar, reiese că reclamantul, care era acuzat de denunţare calomnioasă, a fost supus unei măsuri de internare într-o unitate psihiatrică dispusă de procuror la 3 septembrie 2002, pentru o durată nedeterminată, în vederea efectuării unei expertize psihiatrice. Curtea observă că, pentru executarea ordonanţei procurorului, reclamantul a fost ridicat cu forţa, de la domiciliul său, de poliţie, care i-a forţat uşa la ora 6^{30} dimineaţa, apoi, sub escorta agenţilor a fost condus încătuşat la secţia de poliţie şi la Serviciul Judeţean de Medicină Legală Prahova şi, în sfârşit, la spitalul de psihiatrie unde a fost internat de urgenţă. Curtea consideră că, având în vedere circumstanţele cauzei, modalităţile de executare a ordonanţei de internare într-o unitate psihiatrică au fost în mod evident disproporţionate. Astfel, acestea contrazic argumentele Guvernului potrivit cărora reclamantul a fost de acord cu internarea sa. De altfel, Guvernul nu a prezentat niciun document care să conţină semnătura reclamantului, prin care acesta din urmă şi-ar fi exprimat acordul pentru

internare, la 4 septembrie 2002. Faptul de a-şi fi exprimat disponibilitatea pentru a se supune voluntar unei expertize psihiatrice nu modifică constatarea Curţii cu privire la caracterul nevoluntar al internării. De altfel, înainte de a i se prezenta ordonanţa din 3 septembrie 2002 şi fără a i se oferi în vreun fel ocazia de a se supune de bunăvoie dispoziţiei judiciare, poliţia l-a ridicat cu forţa de la domiciliul său la primele ore ale dimineţii, acesta continuând să fie privat de libertate pe toată durata zilei de 4 septembrie 2002, apoi a fost încredinţat medicilor de gardă de la Spitalul Obregia. Curtea concluzionează că, fiind vorba despre o internare nevoluntară, dispoziţiile Legii nr. 487/2002 cu privire la internarea nevoluntară a persoanelor cu tulburări psihice invocate de Guvern nu sunt relevante în cauză. În ceea ce priveşte chestiunea de a şti dacă internarea nevoluntară într-o unitate psihiatrică a reclamantului a fost „legală", în sensul art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenţie, Curtea observă că ordonanţa procurorului, prin care s-a stabilit necesitatea acestei internări, s-a bazat pe îndoielile anchetatorilor cu privire la sănătatea psihică a reclamantului şi pe certificatul unui medic generalist. Acesta nu l-a văzut şi nici examinat vreodată pe reclamant, astfel cum reiese din hotărârea Curţii de Apel Ploieşti din 4 noiembrie 2004 şi a pus un diagnostic neconform cu realitatea. Curtea consideră că evaluarea efectuată de un psihiatru, prealabilă oricărei internări nevoluntare, era indispensabilă, având în vedere, în special, că reclamantul nu avea antecedente de tulburări psihice. De altfel, în absenţa unui comportament violent din partea reclamantului şi luând în considerare că Guvernul nu a demonstrat existenţa unui risc pentru el însuşi sau pentru alte persoane, în speţă nu era vorba, în mod evident, de o internare cu titlu de urgenţă. Pe de altă parte, din biletul de trimitere al Serviciului Judeţean de Medicină Legală Prahova, invocat de Guvern, nu reieşea că reclamantul ar prezenta vreun simptom de boală mintală sau că ar fi periculos. În plus, Curtea observă că urmăririle penale împotriva reclamantului vizau acuzaţia de denunţare calomnioasă, şi nu o infracţiune de o gravitate care ar fi putut să denote o anumită stare de pericol din partea reclamantului. În cazul în care este adevărat că internarea reclamantului, dispusă de procuror, avea drept scop tocmai obţinerea unui certificat medical, pentru a se stabili dacă acesta avea discernământul necesar spre a fi considerat responsabil din punct de vedere penal şi că, la momentul internării sale, acesta a fost dus la un centru de psihiatrie unde a fost consultat de medici, nimic nu indică totuşi că medicii care l-au internat în spitalul de psihiatrie la 4 septembrie 2002 au fost întrebaţi dacă reclamantul trebuia în mod necesar internat în vederea efectuării unui examen medico-legal. Mai mult, Curtea observă că referatul comisiei medicale din 18 septembrie 2002, întocmit la două săptămâni de la internare, a concluzionat că reclamantul nu suferea de tulburări psihice. În ceea ce priveşte argumentul Guvernului, bazat pe poziţia exprimată de Spitalul Obregia, potrivit căruia durata minimă de internare în vederea efectuării unei expertize psihiatrice este de paisprezece zile, Curtea observă că acesta nu se bazează pe nicio dispoziţie legală, astfel cum prevede art. 5 parag. 1 din Convenţie. De asemenea, Guvernul nu a explicat de ce nu au fost luate alte măsuri, mai puţin drastice decât internarea într-un pavilion de maximă siguranţă şi, în caz afirmativ, de ce nu au fost considerate insuficiente pentru apărarea interesului personal sau public care impunea privarea de libertate a reclamantului. De altfel, Curtea observă că nu

există niciun indiciu la dosar conform căruia reclamantul ar fi refuzat să se supună de bunăvoie examenului psihiatric. În cele din urmă, nu există nimic în dosar care să poată demonstra că medicii specialişti au încercat să stabilească, pe baza dosarului, alienarea persoanei în cauză. În cele din urmă, Curtea nu poate decât să regrete caracterul în mod evident disproporţionat al modalităţilor de realizare a internării. Reclamantul a fost ridicat de agenţii de poliţie care i-au forţat uşa la primele ore ale dimineţii. I s-au pus cătuşe, apoi a fost condus la postul de poliţie şi, ulterior, la laboratorul medico-legal pentru ca, în final, să fie dus la spitalul de psihiatrie. Trebuie subliniat că acesta nu comisese niciun gest violent şi că necesitatea internării sale nu fusese stabilită în mod legal de către un medic. Prin urmare, Curtea consideră că privarea de libertate a reclamantului timp de paisprezece zile nu era justificată şi nici conformă cu art. 5 parag. 1 lit. e) *(CEDO, hotărârea din 20 aprilie 2010, în cauza C.B. c. României, parag. 48-59).*

§3. Durata

- fie în faza urmăririi penale, fie în cea a judecăţii internarea medicală nevoluntară a suspectului sau inculpatului poate fi luată pe o durată de cel mult *30 de zile*;

- măsura procesuală poate fi prelungită *numai o singură dată* pe o durată de cel mult 30 de zile;

- durata internării nevoluntare se calculează potrivit art. 271 NCPP[1], fiind vorba de un termen substanţial.

§4. Aspecte procedurale

4.1. Luarea măsurii internării nevoluntare în cursul urmăririi penale

- NCPP stipulează pentru luarea măsurii internării nevoluntare o procedură similară cu cea prevăzută pentru dispunerea arestării preventive sau a arestului la domiciliu, în considerarea naturii privative de libertate a măsurii;

- în cazul în care sunt îndeplinite condiţiile de mai sus, *comisia medico-legală sesizează* organul de urmărire penală sau instanţa cu privire la necesitatea luării măsurii internării nevoluntare;

- spre deosebire de vechiul Cod, NCPP acordă competenţa dispunerii cu privire la măsura internării nevoluntare judecătorului de drepturi şi libertăţi, asigurând astfel compatibilitatea dreptului intern cu standardele Convenţiei europene;

- competenţa de a dispune luarea măsurii internării nevoluntare în cursul urmăririi penale aparţine *judecătorului de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de internare ori sediul

---

[1] Potrivit art. 271 NCPP „În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, *ora sau ziua de la care începe şi cea la care se sfârşeşte termenul intră în durata acestuia*".

parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea de luare a măsurii internării nevoluntare;

- în cazul în care procurorul apreciază că solicitarea comisiei medico-legale este întemeiată, întocmeşte *propunerea de luare a măsurii internării nevoluntare* care trebuie să cuprindă, după caz, menţiuni cu privire la:

a) fapta pentru care se efectuează cercetarea penală, încadrarea juridică, denumirea infracţiunii;

b) faptele şi împrejurările din care rezultă îndoiala asupra discernământului suspectului sau inculpatului;

c) sesizarea comisiei medico-legale psihiatrice cu privire la refuzul suspectului sau inculpatului de a se interna;

d) motivarea necesităţii luării măsurii internării şi a proporţionalităţii acesteia cu scopul urmărit.

- chiar dacă mai mulţi procurori efectuează sau supraveghează urmărirea penală într-o anumită cauză, legea nu cere ca propunerea de *luare a măsurii internării nevoluntare* să fie întocmită şi semnată de toţi aceşti procurori, judecătorul de drepturi şi libertăţi fiind legal sesizat chiar dacă propunerea este întocmită numai de o parte dintre aceştia;

- la prezentarea dosarului de către procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi stabileşte termenul de soluţionare a propunerii, *fixând ziua şi ora de soluţionare a propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare, în cel mult 3 zile de la data sesizării*;

- *suspectul sau inculpatul* se citează pentru termenul fixat. Termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului suspectului sau inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, *posibilitatea de a studia dosarul cauzei şi propunerea formulată de procuror*;

- avocatul ales sau din oficiu al suspectului sau inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de luare a măsurii internării medicale nevoluntare, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii*;

- dacă apărătorul ales al suspectului sau inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- în toate cazurile, este obligatorie asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului de către un avocat, ales sau numit din oficiu, la soluţionarea propunerii de luare a măsurii internării medicale nevoluntare;

- propunerea de luare a măsurii internării medicale nevoluntare se soluţionează în *camera de consiliu de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*, indiferent de natura infracţiunii, cu participarea obligatorie a procurorului;

- soluţionarea propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare se face numai în prezenţa suspectului sau inculpatului, în afară de cazul când acesta:

a) este dispărut;

b) se sustrage;

c) din cauza stării sănătăţii sau din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate nu se poate prezenta.

- *NCPP nu prevede obligaţia judecătorului de drepturi şi libertăţi de a proceda la ascultarea suspectului sau inculpatului;*

- judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi apărătorului suspectului sau inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii formulate de parchet, suspectul/inculpatul având ultimul cuvânt;

- deliberând asupra propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare, judecătorul de drepturi şi liberarăţi poate dispune *prin încheiere motivată, una dintre următoarele* ***soluţii:***

1. respingerea propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare ca neîntemeiată;

2. admiterea propunerii şi dispunerea internării nevoluntare.

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi prin care a fost admisă propunerea de internare nevoluntară trebuie să cuprindă:

a) datele de identitate ale suspectului sau inculpatului;

b) descrierea faptei de care este acuzat suspectul sau inculpatul, încadrarea juridică şi denumirea infracţiunii;

c) faptele şi împrejurările din care rezultă îndoială asupra stării psihice a suspectului sau inculpatului;

d) motivarea necesităţii luării măsurii internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice şi a proporţionalităţii acesteia cu scopul urmărit;

e) durata măsurii internării.

- după luarea măsurii, suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, *motivele internării*, încheindu-se în acest sens *un proces-verbal; în acest fel se asigură dreptul celui internat să exercite în cunoştinţă de cauză un „recurs efectiv" împotriva măsurii procesuale privative de libertate*;

- imediat după luarea măsurii internării nevoluntare sau în cazul schimbării ulterioare a locului de internare, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura încunoştinţează despre aceasta şi despre locul internării un membru al familiei suspectului sau inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta, precum şi instituţia medico-legală care efectuează expertiza, încheindu-se în acest sens un proces-verbal; instituţia de specialitate are obligaţia de a informa organele judiciare despre schimbarea locului internării;

- hotărârea prin care dispune internarea nevoluntară se pune în executare *de procuror* prin intermediul organelor de poliţie;

- după dispunerea internării, dacă suspectul sau inculpatul se află în stare de deținere, judecătorul de drepturi și libertăți informează administrația locului de deținere despre măsura internării și dispune transferul arestatului într-o secție de psihiatrie a unui penitenciar-spital;

- împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți se poate face *contestație* la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară de către suspect, inculpat sau de procuror *în termen de 24 de ore de la pronunțare*;

- contestația împotriva încheierii prin care se dispune internarea nevoluntară *nu este suspensivă de executare*, încheierea judecătorului de drepturi și libertăți fiind executorie din momentul pronunțării;

- contestația formulată de suspect sau inculpat împotriva încheierii prin care s-a dispus internarea nevoluntară se soluționează în termen de 3 zile de la data înregistrării acesteia;

- în cazul în care contestația este formulată de procuror procedura de soluționare este contradictorie; în vederea soluționării *contestației formulate de procuror*, judecătorul de la instanța ierarhic superioară dispune *citarea suspectului sau inculpatului.* Participarea avocatului ales sau numit din oficiu al suspectului ori inculpatului este obligatorie;

- atunci când contestația a fost formulată de suspect sau inculpat *contradictorialitatea este limitată*; astfel, în scopul soluționării *contestației formulate de suspect sau de inculpat*, judecătorul de la instanța ierarhic superioară comunică acestuia și procurorului data stabilită pentru judecarea contestației și le acordă posibilitatea de a depune *observații scrise* până la acea dată, în afară de cazul când apreciază că prezența suspectului sau inculpatului, participarea procurorului și formularea de concluzii orale de către aceștia sunt necesare pentru justa soluționare a contestației;

- judecătorul de drepturi și libertăți soluționează contestația *prin încheiere motivată*, putând dispune una din următoarele *soluții:*

1. admiterea contestației și respingerea propunerii de internare medicală nevoluntară, în cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți de la prima instanță a dispus internarea;

- în acest caz se va dispune externarea (punerea de îndată în libertate) a suspectului sau inculpatului, dacă acesta nu este deținut sau arestat în altă cauză.

2. admiterea contestației și dispunerea internării medicale nevoluntare, dacă judecătorul de drepturi și libertăți de la prima instanță a respins propunerea de internare;

3. admiterea, în parte, a contestației și reducerea duratei de timp pentru care s-a dispus internarea nevoluntară;

4. respingerea contestației ca neîntemeiată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestației.

- dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 24 de ore de la soluționarea contestației; dacă încheierea judecătorului de drepturi și libertăți nu este atacată cu contestație, acesta restituie dosarul procurorului în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de contestație.

4.2. Luarea măsurii internării medicale nevoluntare în cursul judecăţii

- în cursul judecăţii, dacă sunt îndeplinite condiţiile de mai sus, măsura internării nevoluntare poate fi luată de instanţă la propunerea comisiei medico-legale psihiatrice, în cazul în care consideră că este necesară o examinare complexă ce necesită internarea medicală a inculpatului într-o instituţie sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea;

- nu este exclus ca şi în cursul judecăţii, în mod similar dispoziţiilor referitoare la urmărirea penală, solicitarea referitoare la dispunerea măsurii internării medicale nevoluntare să fie făcută de procuror;

- regulile procedurale descrise mai sus pentru luarea măsurii internării medicale nevoluntare în cursul urmăririi penale se aplică în mod corespunzător şi în faza de judecată.

4.3. Prelungirea măsurii internării nevoluntare

- în cursul urmăririi penale sau al judecăţii măsura internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice poate fi prelungită *o singură dată*, pe o durată de cel mult 30 de zile;

- *comisia de expertiză medico-legală psihiatrică* sesizează procurorul (în cursul urmăririi penale) sau, după caz, instanţa (în cursul judecăţii) asupra necesităţii prelungirii măsurii internării cu cel puţin 7 zile înainte de expirarea acesteia;

- *sesizarea comisiei* trebuie să conţină:

a) descrierea activităţilor efectuate;

b) motivele pentru care examinarea nu a fost finalizată pe parcursul internării;

c) examinările ce urmează a fi efectuate;

d) precizarea perioadei pentru care este necesară prelungirea;

- regulile procedurale descrise mai sus pentru luarea măsurii internării medicale nevoluntare se aplică în mod corespunzător şi în cadrul procedurii de prelungire a măsurii internării (asistenţă juridică obligatorie, citarea suspectului sau inculpatului, participarea procurorului, încheiere suspusă contestaţiei etc.).

4.4. Revocarea măsurii internării nevoluntare

- *revocarea măsurii internării nevoluntare* este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii internării nevoluntare a inculpatului, când aceasta *nu mai este necesară* (de pildă, în cazul în care examinările necesare efectuări expertizei au fost deja efectuate în instituţii de specialitate înainte de expirarea duratei pentru care a fost dispusă internarea);

- competenţa de a dispune revocarea măsurii internării aparţine judecătorului de drepturi şi libertăţi în cursul urmăririi penale, respectiv instanţei în cursul judecăţii;

- sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi/instanţei de judecată în vederea revocării măsurii internării poate fi făcută fie de comisia de expertiză medico-legală psihiatrică, fie de suspectul sau inculpatul internat;

- sesizarea se soluţionează de urgenţă, în camera de consiliu, cu participarea procurorului, după audierea avocatului ales sau din oficiu al persoanei internate;

- încheierea pronunţată de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de instanţă prin care este soluţionată sesizarea cu privire la revocarea măsurii internării nevoluntare este definitivă, indiferent de soluţia dispusă.

Secţiunea a 12-a. Măsurile asigurătorii

§1. Condiţii pentru dispunerea luării măsurilor asigurătorii

- sunt măsurile procesuale constând în indisponibilizarea pe parcursul procesului penal a bunurilor mobile sau imobile ale suspectului, inculpatului (şi în unele cazuri ale părţii responsabile civilmente, ori ale altor persoane), pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale *sau al confiscării extinse* ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii *sau a cheltuielilor judiciare* ori a reparării pagubei produse prin infracţiune;

- măsurile asigurătorii constau în indisponibilizarea unor bunuri mobile sau imobile, *prin instituirea unui sechestru asupra acestora; astfel, NCPP consacră noţiunea generică de sechestru pentru indisponibilizarea bunurilor, acesta putându-se obiectiva şi în inscripţii ipotecare mobiliare sau imobiliare sau în popriri*;

- ***poprirea*** constă în indisponibilizarea sumelor de bani datorate cu orice titlu suspectului, inculpatului sau persoanei responsabile civilmente, de către un terţ ori de către cel păgubit în mâinile acestora, în limitele prevăzute de lege, de la data primirii ordonanţei sau încheierii prin care se înfiinţează *sechestrul*;

Atât în cauzele în care suspecţii/inculpaţii sunt persoane fizice, cât şi în cele în care aceştia sunt persoane juridice măsurile asigurătorii sunt dispuse:

1. în vederea reparării pagubei – constau în indisponibilizarea bunurilor mobile/imobile ori a veniturilor *suspectului/inculpatului/părţii responsabile civilmente până la concurenţa*; *valorii probabile a pagubei produse*;

- nu se poate dispune o măsura asiguratorie în vederea reparării pagubei asupra bunurilor altor participanţi la procesul penal decât ale suspectului, inculpatului sau părţii responsabile civilmente, ori asupra bunurilor unor persoane care nu au legătură cu cauza penală;

- pot fi indisponibilizare şi bunurile provenite din săvârşirea unei infracţiuni aflate în posesia suspectului sau inculpatului în vederea reparării pagubei produse, prin dispunerea restituirii bunurilor către persoanele vătămate cărora le aparţin;

- când bunurile suspectului/inculpatului depăşesc în valoare cuantumul probabil al pagubei produse se poate impune măsura asiguratorie numai pe aceste bunuri nefiind necesară şi indisponibilizarea bunurilor persoanei responsabile civilmente;

- deopotrivă, pot fi indisponibilizate sumele de bani depuse cu titlu de cauţiune în ipoteza în care judecătorul sau instanţa dispune restituirea cauţiunii (de pildă, în cazul în care cererea de control judiciar pe cauţiune este respinsă ca neîntemeiată).

2. în vederea garantării executării pedepsei amenzii penale – constau în indisponibilizarea bunurilor suspectului sau inculpatului, până la maximul special al pedepsei amenzii prevăzute de lege;

- nu se poate dispune o măsură asiguratorie în vederea garantării pedepsei amenzii asupra bunurilor altor participanţi la procesul penal, decât asupra bunurilor suspectului sau inculpatului, ori asupra bunurilor unor persoane care nu au legătură cu cauza penală, întrucât impunerea acestei măsuri are în considerare principiului personalităţii răspunderii penale, fiind astfel indisponibilizate numai bunurile persoanelor susceptibile să fie sancţionate penal cu amenda.

3. în vederea executării a măsurii de siguranţă a confiscării speciale sau a confiscării extinse – constau în indisponibilizarea bunurilor suspectului sau inculpatului sau a altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile ce urmează a fi confiscate;

- pot fi indisponibilizate, astfel, bunurile ridicate cu ocazia unei percheziţii domiciliare sau a vehiculului, sau bunurile găsite cu ocazia efectuării unei cercetări la faţa locului;

- în cazul în care obiectul acuzării îl constituie infracţiunea de spălare de bani, procurorul sau judecătorul de cameră preliminară ori instanţa poate institui o măsură asigurătorie în vederea confiscării speciale şi cu privire la bunurile unor terţe persoane în măsura în care există o bănuială legitimă că există o legătură între bunurile dobândite de terţ (şi care nu pot fi justificate prin raportare la veniturile licite ale acestuia) şi bunurile dobândite prin comiterea infracţiunii premisă ce au făcut obiectul spălării de bani.

4. pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare – constau în indisponibilizarea bunurilor suspectului sau inculpatului şi ale persoanei responsabile civilmente până la concurenţa valorii probabile a cheltuielilor.

Măsura sechestrului asigurător a fost instituită în vederea confiscării speciale asupra autoturismului, pentru care recurentul petent deţine acte de proprietate, existând indicii că nu acesta este proprietarul bunului, ci inculpatul, autoturismul fiind achiziţionat cu bani proveniţi din săvârşirea de infracţiuni, acesta din urmă fiind trimis în judecată pentru săvârşirea infracţiunilor de trafic de persoane şi de spălare de bani. Curtea a constat că recursul formulat de acesta, prin care critica luarea măsurii faţă de împrejurarea că el este proprietarul autoturismului, nu este fondat. Este adevărat, confiscarea specială este o măsură de siguranţă, măsurile de siguranţă fiind, alături de pedepse şi măsurile educative, sancţiuni de drept penal, C.pen. prevăzând expres că măsurile de siguranţă se iau faţă de persoanele care au comis fapte prevăzute de legea penală. Ca atare, în raport de aceste principii de drept, este evident că măsura de siguranţă a confiscării speciale nu ar putea fi dispusă decât faţă de inculpat, împrejurare ce ar putea pune în discuţie legalitatea instituirii sechestrului în vederea luării

măsurii față de o persoană care are în procesul penal cel mult calitatea de martor. Curtea reține însă că în cauză există suficiente indicii care conduc spre concluzia că, din banii obținuți prin săvârșirea infracțiunilor de trafic de persoane, inculpatul a cumpărat o serie de bunuri de valoare pe numele altor persoane, în scopul ascunderii provenienței ilicite a acestora, aceasta fiind și situația autoturismului, pentru care petentul recurent deține acte de proprietate. Instanța penală învestită cu soluționarea fondului cauzei în care inculpatul a fost trimis în judecată are posibilitatea legală să constate că încheierea contractului de cumpărare pe numele petentului s-a făcut în scopul fraudării legii: bunul să nu se găsească în patrimoniul inculpatului, pentru ipoteza descoperirii activității infracționale. În acest sens, instanța penală este competentă să judece orice chestiune prealabilă de care depinde soluționarea cauzei, chiar dacă prin natura ei acea chestiune este de competența altei instanțe. Ca atare, în raport de aceste împrejurări, Curtea apreciază că nu se poate susține că măsura sechestrului asigurător ar fi nelegală, fiind posibilă aplicarea măsurii de siguranță a confiscării speciale asupra acestui autoturism, chiar dacă, la acest moment, aparent, bunul nu se află în patrimoniul inculpatului *(C.A. București, secția a II-a penală, decizia nr. 770/R/2007, în Cpp Ad. 2, p. 376).*

Faptul că bunul asupra căruia se solicită instituirea sau menținerea sechestrului nu se află în proprietatea exclusivă a inculpatului, ci acesta îl deține în codevălmășie cu soția sa, nu constituie un impediment pentru luarea sau menținerea măsurii asigurătorii *(C.A. București, secția a II-a penală, decizia nr. 824/2005, în CPJP 2005, p. 272-273).*

Organul de urmărire penală a instituit poprirea asupra sumei de 200.000 euro – obiect al infracțiunii de cumpărare de influență – pentru care inculpatul a fost trimis în judecată. Este adevărat că bunurile asupra cărora sunt instituite măsuri asigurătorii sunt indisponibilizate, în sensul că titularul dreptului de proprietate pierde, temporar, o componentă constitutivă a acestuia, prerogativa dispoziției – *ius abutendi* sau *abusus* – însă nu poate fi primită susținerea inculpatului în sensul că prin luarea măsurii asigurătorii s-a ajuns la o dublă sancționare a acestuia, pe de o parte, pentru că, potrivit acuzării, a remis deja coinculpatului V.C. suma de 200.000 euro, iar, pe de altă parte, pentru că, urmare a instituirii popririi, se va dispune automat și confiscarea sumei respective. Confiscarea specială nu operează automat, ca efect al luării în cursul procesului penal a unei măsuri asigurătorii, cu privire la această măsură de siguranță urmează a se pronunța instanța de judecată cu ocazia soluționării fondului cauzei *(I.C.C.J., secția penală, încheierea din 4 martie 2011, www.legalis.ro).*

Înalta Curte de Casație și Justiție, verificând critica formulată de recurentul inculpat S.M. cu privire la greșita menținere a măsurii asigurătorii a sechestrului dispusă asupra autoturismului marca F.B., precum și la nerestituirea sumei de bani ce i-a fost reținută, în contextul concret al cauzei, constată că aceasta este fondată, având în vedere că, pe de-o parte, persoana vătămată nu s-a constituit parte civilă în cauză, iar, pe de altă parte, măsura de siguranță a confiscării speciale a autoturismului sau a vreunei sume de bani nu a fost dispusă

faţă de inculpatul S.M. Aşadar, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie consideră că, în cauză, în mod greşit a fost menţinută măsura asigurătorie a sechestrului dispusă asupra autoturismului marca F.B., sigilat şi depus în parcul auto al Inspectoratului de Poliţie al Judeţului Dolj în vederea confiscării, aparţinând inculpatului S.M., atâta timp cât partea vătămată nu s-a constituit parte civilă, iar faţă de inculpatul S.M. nu a fost dispusă măsura de siguranţă a confiscării speciale nici a autoturismului şi nici a vreunei sume de bani. Astfel, condiţiile de instituire a măsurilor asigurătorii ce prevăd că acestea se iau în vederea confiscării speciale sau asigurării reparării pagubei produse prin infracţiune ori pentru garantarea executării amenzii pedepsei au fost corect aplicate numai la luarea măsurii asigurătorii a sechestrului asupra autoturismului mai sus arătat, precum şi a sumei de 1.000 lei, în cursul urmăririi penale, întrucât au fost dispuse în vederea confiscării, potrivit ordonanţei procurorului. Or, în cursul judecăţii nu s-a aplicat măsura confiscării speciale asupra autoturismului ce aparţinea inculpatului S.M. şi nici nu a verificat condiţiile confiscării speciale, care de altfel nici nu se impunea, întrucât, aşa cum a rezultat din situaţia de fapt stabilită de instanţe, autoturismul a fost folosit pentru transportul inculpaţilor, atât în străinătate, cât şi în ţară, acesta neservind la realizarea laturii obiective a vreuneia din infracţiunile comise de inculpat şi nici nu s-a dovedit că ar fi fost fabricat, pregătit ori adaptat în scopul realizării laturii obiective a infracţiunilor reţinute în sarcina inculpatului, care vizau mijloace electronice de plată, confecţionarea şi deţinerea de echipamente hardware şi software folosite la falsificarea instrumentelor de plată electronică, accesare fără drept de sisteme informatice, prin încălcarea măsurilor de securitate, în scopul obţinerii de date informatice, transfer neautorizat, prin aceste procedee, de date din sisteme informatice, deţinere de programe informatice adaptate în scopul săvârşirii infracţiunilor menţionate, aşa încât menţinerea măsurii sechestrului asupra autoturismului nu era justificată, fiind făcută o greşită aplicare a legii. Totodată, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că, deşi prin ordonanţa dată de procuror s-a dispus şi indisponibilizarea, în vederea confiscării, a sumei de 1.000 lei aparţinând inculpatului S.M., în cauză, instanţele, nedispunând măsura confiscării speciale a sumei menţionate ce aparţinea inculpatului S.M., au omis să se pronunţe asupra restituirii sumei arătate. Astfel, măsura indisponibilizării luată corect iniţial, nu mai avea nicio justificare în condiţiile nedispunerii măsurii confiscării speciale, ceea ce avea drept consecinţă restituirea sumei arătate, aşa încât şi sub acest aspect a fost făcută o greşită aplicare a legii *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2094/27.05.2010, www.legalis.ro).*

- nu pot fi sechestrate bunuri care aparţin unei autorităţi sau instituţii publice ori unei alte persoane de drept public şi nici bunurile exceptate de lege; astfel, cu privire la ultima categorie, *nu pot face obiectul măsurilor asigurătorii* bunurile exceptate de la urmărirea silită potrivit dispoziţiilor legii civile – insesizabile absolut sau relativ [de exemplu, bunurile proprietate publică sunt, potrivit art. 861 alin. (1) NCC, inalienabile imprescriptibile şi insesizabile; renta viageră cu titlu gratuit, în limita cuantumului necesar credirentierului pentru asigurarea întreţinerii, dacă a fost declarată

insesizabilă prin contract (art. 2253 NCC[1]), drepturile creditorului rezultate din contractul de întreţinere (art. 2258 NCC)];

- bunurile declarate prin convenţia părţilor inalienabile[2] nu sunt şi insesizabile şi, deci, pot face obiectul unei măsuri asigurătorii, întrucât potrivit art. 2329 alin. (2) NCC, numai bunurile care *potrivit legii* sunt inalienabile sunt şi insesizabile;

- măsurile asiguratorii *se pot dispune* în cursul urmăririi penale *de către procuror, prin ordonanţă* (nu de organele de cercetare penală), de judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară prin *încheiere,* respectiv de către *instanţă prin încheiere*; luarea măsurilor asiguratorii *este, în principiu, facultativă,* putând fi dispusă *din oficiu* (inclusiv atunci când se ia în vederea reparării pagubei; măsurile asigurătorii luate din oficiu de către organele judiciare pot folosi şi părţii

---

[1] Potrivit art. 2253 NCC: „Numai renta viageră cu titlu gratuit poate fi declarată insesizabilă prin contract. Chiar şi în acest caz, stipulaţia nu îşi produce efectele decât în limita valorii rentei care este necesară credirentierului pentru asigurarea întreţinerii. Dispoziţiile art. 2.257 alin. (2) se aplică în mod corespunzător". Art. 2257 alin. (2) NCC prevede că: „Debitorul este obligat în special să asigure creditorului hrană, îmbrăcăminte, încălţăminte, menaj, precum şi folosinţa unei locuinţe corespunzătoare. Întreţinerea cuprinde, de asemenea, îngrijirile şi cheltuielile necesare în caz de boală".

[2] Art. 626-629 NCC prevăd limitele convenţionale ale proprietăţii private.

Art. 626. Limitarea dreptului de proprietate prin acte juridice: „Proprietarul poate să consimtă la limitarea dreptului său prin acte juridice, dacă nu încalcă ordinea publică şi bunele moravuri". *Art. 627. Clauza de inalienabilitate. Condiţii. Domeniu de aplicare*: „*(1)* Prin convenţie sau testament se poate interzice înstrăinarea unui bun, însă numai pentru o durată de cel mult 49 de ani şi dacă există un interes serios şi legitim. Termenul începe să curgă de la data dobândirii bunului. *(2)* Dobânditorul poate fi autorizat de către instanţă să dispună de bun dacă interesul care a justificat clauza de inalienabilitate a bunului a dispărut sau dacă un interes superior o impune. *(3)* Nulitatea clauzei de inalienabilitate stipulate într-un contract atrage nulitatea întregului contract dacă a fost determinantă la încheierea acestuia. În contractele cu titlu oneros, caracterul determinant se prezumă, până la proba contrară. *(4)* Clauza de inalienabilitate este subînţeleasă în convenţiile din care se naşte obligaţia de a transmite în viitor proprietatea către o persoană determinată sau determinabilă. *(5)* Transmiterea bunului pe cale de succesiune nu poate fi oprită prin stipularea inalienabilităţii". *Art. 628.* Condiţii de opozabilitate*:* „*(1)* Clauza de inalienabilitate nu poate fi invocată împotriva dobânditorilor bunului sau a creditorilor proprietarului care s-a obligat să nu înstrăineze decât dacă este valabilă şi îndeplineşte condiţiile de opozabilitate. *(2)* Pentru opozabilitate, clauza de inalienabilitate trebuie să fie supusă formalităţilor de publicitate prevăzute de lege, dacă este cazul. *(3)* În cazul bunurilor mobile, sunt aplicabile, în mod corespunzător, regulile prevăzute pentru dobândirea proprietăţii prin posesia de bună-credinţă. *(4)* În cazul în care clauza de inalienabilitate a fost prevăzută într-un contract cu titlu gratuit, ea este opozabilă şi creditorilor anteriori ai dobânditorului. *(5)* Neîndeplinirea condiţiilor de opozabilitate nu îl lipseşte pe beneficiarul clauzei de inalienabilitate de dreptul de a pretinde daune-interese proprietarului care nu se conformează acestei obligaţii". *Art. 629.* Sancţiunile pentru nerespectarea clauzei de inalienabilitate: „*(1)* Înstrăinătorul poate să ceară rezoluţiunea contractului în cazul încălcării clauzei de inalienabilitate de către dobânditor. *(2)* Atât înstrăinătorul, cât şi terţul, dacă inalienabilitatea s-a stipulat în favoarea acestuia, pot să ceară anularea actului de înstrăinare subsecvent încheiat cu nerespectarea clauzei. *(3)* Nu pot fi supuse urmăririi bunurile pentru care s-a stipulat inalienabilitatea, cât timp clauza produce efecte, dacă prin lege nu se prevede altfel".

civile), *la cererea părţii civile* (când măsura se solicită în vederea reparării pagubei produse prin infracţiune) *sau la cererea procurorului* (realizată fie prin rechizitoriu, fie separat în cursul procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii); ca excepţie, luarea măsurilor asiguratorii *este obligatorie* în cazul în care persoana vătămată prin infracţiune este lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă, sau atunci când legea prevede expres aceasta[1];

Aplicarea dispoziţiilor art. 20 din Legea nr. 78/2000, care impun, în mod obligatoriu, luarea unei măsuri asigurătorii în cursul procesului penal, nu are ca efect dispunerea automată a confiscării speciale, măsură de siguranţă cu privire la care instanţa de judecată se pronunţă cu ocazia soluţionării fondului cauzei *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea din 4 martie 2011, www.scj.ro)*.

- măsura asigurătorie durează pe tot parcursul procesului penal, dacă nu este revocată;

- în ipoteza în care la momentul instituirii de organele judiciare penale a unui sechestru asigurător asupra unui imobil în vederea reparării prejudiciului produs prin infracţiune, exista înscrisă în cartea funciară o ipotecă asupra aceluiaşi imobil, aceasta din urmă va avea rang superior faţă de măsura procesual penală; instituirea măsurii asigurătorii în procesul penal asupra imobilului face ca ipoteca/ile cu rang superior să nu poate fi executate până la momentul revocării măsurii asigurătorii, al dispunerii unei soluţii de netrimitere în judecată de către procuror, respectiv cel al rămânerii definitive a hotărârii penale; în această din urmă ipoteză, odată cu pronunţarea unei hotărâri definitive prin care instanţa soluţionează acţiunea civilă exercitată în procesul penal în sensul obligării inculpatului şi/sau a persoanei responsabile civilmente la repararea pagubei, creanţa părţii civile devine certă, lichidă şi exigibilă, însă în cursul executării silite se va ţine seama de existenţa unor alţi creditori privilegiaţi, în persoana celor care aveau o ipotecă cu rang superior, anterioară sechestrului penal instituit în vederea reparării pagubei, şi care vor fi despăgubiţi mai întâi.

În primul rând, Curtea constată că măsura sechestrului asigurător a fost luată în mod legal şi aceasta se justifica la momentul formulării contestaţiei. Au fost respectate prevederile legale edictate pentru luarea aceste măsuri, atât din punct de vedere a aspectelor care au justificat-o, cât şi în ceea ce priveşte modalitatea practică de efectuare a actelor procedurale. În al doilea rând, menţinerea măsurii se justifică în condiţiile în care procesul penal nu a fost finalizat, astfel încât nu se cunoaşte care va fi soluţia acestuia, în ceea ce îl priveşte pe inculpat, iar posibilitatea ca faţă de acesta să se dispună măsura confiscării speciale

[1] De pildă, potrivit art. 20 din Legea nr. 78/2000 „În cazul în care s-a săvârşit o infracţiune dintre cele prevăzute în prezentul capitol, *luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie"*. Tot astfel, potrivit art. 32 din Legea nr. 656/2002 „În cazul în care s-a săvârşit o infracţiune de spălare a banilor sau de finanţare a actelor de terorism, *luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie*". respectiv art. 33 alin. (6) din Legea nr. 656/2002 potrivit căruia „Pentru a garanta ducerea la îndeplinire a confiscării bunurilor, este obligatorie *luarea măsurilor asigurătorii prevăzute de Codul de procedură penală*".

subzistă, măsură a cărei executare a fost garantată prin instituirea sechestrului. În ceea ce priveşte criticile formulate de către recurentă, aşa cum a reţinut şi prima instanţă, sechestrul asigurător este o măsură de indisponibilizare a bunului proprietatea inculpatului, ceea ce constituie o primă diferenţă faţă de dreptul de ipotecă pe care îl invocă recurenta, indisponibilizarea presupunând faptul că acesta nu mai este în măsură să facă acte de dispoziţie cu privire la bunul său până la finalizarea definitivă a procesului. Ipoteca, ca drept real accesoriu, de garantare, nu are drept efect indisponibilizarea bunului, proprietarul acestuia păstrând toate atributele dreptului său, recunoscute de lege, inclusiv dreptul de dispoziţie sub toate aspectele sale. În caz de înstrăinare a bunului, ipoteca fiind un drept real, se menţine asupra acestuia, noul proprietar fiind obligat să o respecte şi, în cazul în care creanţa în baza căreia a fost constituită nu este achitată, să o suporte sau eventual să sufere pierderea imobilului. De asemenea, în ceea ce priveşte sechestrul asigurător, o altă caracteristică a acestuia vizează interesul pentru care a fost constituit. Astfel, sechestrul asigurător poate fi luat pentru a asigura posibilitatea aplicării confiscării speciale, a executării amenzii penale sau pentru asigurarea reparării pagubei. În primele două situaţii, speţa de faţă vizând instituirea sechestrului pentru asigurarea confiscării speciale, interesul protejat prin instituirea măsurii este unul general, al societăţii, şi doar în ultima situaţie, interesul este unul particular, respectiv pentru acoperirea pagubei produse prin comiterea infracţiunii. Spre deosebire de acesta, ipoteca este instituită convenţional pentru protejarea interesului creditorului, în raport de actele debitorului, acte ce îi pot vătăma interesele. În aceste condiţii, Curtea consideră că nu pot fi reţinute susţinerile formulate de către recurentă referitoare la faptul că dreptul statului, care în opinia sa este unul eventual, are oricum un rang de preferinţă inferior dreptului său de ipotecă, şi ca atare acesta este lipsit de eficienţă, chiar în cazul în care ar fi consfinţit prin hotărâre definitivă, deoarece dreptul său de ipotecă îi garantează îndestularea din vânzarea bunului până la concurenţa creanţei, care oricum depăşeşte valoarea acestuia. Astfel, în cazul în care vinovăţia inculpatului ar fi stabilită în mod definitiv şi faţă de acesta s-ar dispune măsura confiscării speciale, având în vedere interesul general pentru care a fost constituit sechestrul asigurator, acesta ar avea un rang preferat decât ipotecile pe care le invocă recurenta, interesul general precumpănind asupra celui privat, urmând ca recurenta să devină un simplu creditor chirografar, pentru partea de creanţă care nu ar putea fi satisfăcută prin înstrăinarea imobilului, după ce creanţa statului ar fi satisfăcută. Cu privire la faptul că sechestrul asigurator a fost instituit asupra întregului imobil, în condiţiile în care acesta nu este proprietatea exclusivă a inculpatului, ci şi a altor garanţi ipotecari, Curtea consideră că recurenta este în măsură a formula în numele debitorilor săi garanţi o acţiune de partaj, prin care să stabilească valoarea cotei cuvenite inculpatului din bunul imobil supus sechestrului asigurător, ulterior urmând să solicite ridicarea sechestrului pentru partea de imobil care nu a fost atribuită inculpatului. Statului îi lipseşte la acest moment calitatea procesuală activă pentru a promova o asemenea acţiune, fiind mai mult şi lipsit de interes pentru obţinerea partajului. Ca atare, Curtea constată că instituirea sechestrului asigurător s-a făcut cu respectarea dispoziţiilor C.proc.pen., iar menţinerea acestuia se justifică întrucât există în continuare posibilitatea ca în caz de condamnare a

inculpatului să se dispună confiscarea specială, şi ca atare soluţia primei instanţe cu privire la contestaţia formulată este legală şi temeinică, aşa încât recursul va fi respins ca nefondat *(C.A. Ploieşti, secţia penală, decizia penală nr. 807/16.08.2010, în BJ C.A. Ploieşti 2010).*

§2. Modalitatea de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii

- ordonanţa procurorului de luare a sechestrului asigurător *se aduce la îndeplinire* de *către organul de cercetare penală*; încheierea instanţei judecătoreşti prin care s-a dispus luarea măsurii asigurătorii se aduce la îndeplinire *prin executorul judecătoresc*;

- organul care procedează la aplicarea sechestrului *este obligat să identifice şi să evalueze* bunurile sechestrate, putând recurge, dacă este cazul, la *evaluatori sau experţi*;

- *vor fi ridicate în mod obligatoriu:* bunurile perisabile, obiectele din metale sau pietre preţioase, mijloacele de plată străine, titlurile de valoare interne, obiectele de artă şi de muzeu, colecţiile de valoare, precum şi sumele de bani care fac obiectul sechestrului;

- *bunurile perisabile se predau* autorităţilor competente, potrivit profilului de activitate, care sunt obligate să le primească şi să le valorifice de îndată; sumele de bani rezultate din valorificarea bunurilor sau cele ridicate *se consemnează*, după caz, pe numele suspectului, inculpatului sau persoanei responsabile civilmente, la dispoziţia organului care a dispus instituirea sechestrului, căruia i se predă recipisa de consemnare a sumei, în termen de cel mult 3 zile de la ridicarea banilor ori de la valorificarea bunurilor;

- *metalele sau pietrele preţioase ori obiectele confecţionate* cu acestea şi *mijloacele de plată străine se depun* la cea mai apropiată instituţie bancară; *titlurile de valoare interne, obiectele de artă sau de muzeu şi colecţiile de valoare se predau* spre păstrare instituţiilor de specialitate; *depunerea sau predarea* se face în termen de 48 de ore de la ridicare; dacă obiectele sunt strict necesare urmăririi penale, depunerea se face ulterior, dar nu mai târziu de 48 de ore de la pronunţarea în cauză a unei soluţii definitive;

- în ceea ce priveşte alte categorii de bunuri mobile sechestrate, acestea *pot fi lăsate* persoanei care le deţine cu punerea acestora sub sigiliu *sau ridicate*, caz în care se numeşte un custode;

- obiectele sechestrate se păstrează până la ridicarea sechestrului;

- organul care aplică sechestrul încheie un *proces-verbal* despre toate actele efectuate, descriind în amănunt bunurile sechestrate, cu indicarea valorii lor. În procesul-verbal se arată şi bunurile exceptate de lege de la urmărire găsite la persoana căreia i s-a aplicat sechestrul. De asemenea, se consemnează obiecţiile suspectului sau inculpatului ori ale părţii responsabile civilmente, precum şi cele ale altor persoane interesate; în procesul-verbal se menţionează şi faptul că *părţile au fost încunoştinţate* că: a) pot solicita valorificarea bunului sau bunurilor sechestrate; b) în cursul procesului penal, înainte de pronunţarea unei hotărâri definitive, bunurile

mobile asupra cărora s-a instituit sechestrul asigurător pot fi valorificate de către organul judiciar, chiar şi fără consimţământul proprietarului, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 252[1] alin. (2) NCPP; un exemplar al procesului-verbal se lasă persoanei asupra bunurilor căreia s-a aplicat sechestrul, iar în lipsa acesteia, celor cu care locuieşte, administratorului, portarului sau celui care în mod obişnuit îl înlocuieşte ori unui vecin. În cazul când o parte din bunuri sau totalitatea lor au fost predate unui custode, se lasă acestuia o copie de pe procesul-verbal. Un exemplar se înaintează şi organului judiciar care a dispus luarea măsurii asigurătorii, în termen de 24 de ore de la încheierea procesului-verbal; pentru bunurile imobile sechestrate, procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată care a dispus instituirea sechestrului cere organului competent notarea ipotecară asupra bunurilor sechestrate, anexând copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care s-a dispus sechestrul şi un exemplar al procesului-verbal de sechestru; tot astfel se va proceda şi în ipoteza în care se dispune înscrierea ipotecară asupra bunurilor mobile;

- sumele poprite se consemnează de debitori, după caz, la dispoziţia organului care a dispus poprirea sau a organului de executare, în termen de 5 zile de la scadenţă, iar recipisele sunt predate procurorului, judecătorului de cameră preliminară ori instanţei de judecată în termen de 24 de ore de la consemnare.

§3. Contestarea măsurilor asigurătorii

3.1. Contestarea măsurilor asigurătorii în cursul urmăririi penale

- *în cursul urmăririi penale* suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face *contestaţie împotriva:*

a) măsurii asigurătorii luate de procuror (de pildă, cu privire la faptul că bunurile sechestrate nu puteau face obiectul unei măsuri asiguratorii sau că măsura asiguratorie este luată asupra unor bunuri a căror valoare depăşeşte cu mult valoarea prejudiciului stabilit în cauză ori asupra unor bunuri care nu sunt susceptibile să facă obiectul confiscării etc.);

b) modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii luate de procuror (de exemplu, împotriva procesului-verbal prin care a fost pusă în executare măsura asigurătorie).

- competenţa de soluţionare a contestaţiei aparţine *judecătorului de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; *aşadar, spre deosebire de vechiul Cod şi de practica dezvoltată în baza acestuia, potrivit NCPP, împotriva măsurilor asigurătorii luate în cursul urmăririi penale se poate obţine un control judiciar rapid prin formularea unei contestaţii la judecătorul de drepturi şi libertăţi;*

- nimic nu împiedică persoana interesată să formuleze pe întreg parcursul urmăririi penale o plângere la procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura în temeiul art. 336-339 NCPP, care poate dispune astfel cu privire la legalitatea şi temeinicia măsurii asigurătorii; mai mult, în temeiul art. 304 alin. (2) NCPP procurorul ierarhic superior poate şi din oficiu să verifice pe parcursul

urmăririi penale actele procurorului ierarhic inferior, iar în măsura în care apreciază că sunt nelegale sau netemeinice să dispună infirmarea acestora;

- contestaţia la judecătorul de drepturi şi libertăţi nu poate fi formulată oricând pe parcursul urmăririi penale, ci în termen de 3 zile de la data comunicării ordonanţei de luare a măsurii asigurătorii sau de la data aducerii la îndeplinire a acesteia;

- formularea contestaţiei nu este suspensivă de executare, măsura asigurătorie continuând să fie în fiinţă şi pe parcursul procedurii desfăşurate în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- în vederea soluţionării contestaţiei judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să solicite dosarul de urmărire penală procurorului, care are obligaţia de a-l înainta în termen de 24 de ore de la solicitarea dosarului de către acesta;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu, cu citarea* celui care a făcut contestaţia şi a persoanelor interesate; asistenţa juridică nu este obligatorie în cadrul acestei proceduri (cu excepţia situaţiei în care aceasta este obligatorie în faza de urmărire penală privită în ansamblu), participarea procurorului fiind însă obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia prin încheiere definitivă putând dispune admiterea contestaţiei şi revocarea măsurii asigurătorii ori a formelor de executare nelegal întocmite sau respingerea contestaţiei ca tardivă sau neîntemeiată;

- dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluţionarea contestaţiei.

3.2. Contestarea măsurilor asigurătorii în camera preliminară sau în cursul judecăţii

- în ipoteza în care măsura asigurătorie este luată de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată, NCPP permite formularea contestaţiei numai împotriva modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii luate de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanţa de judecată, nu şi cu privire la însăşi măsura asigurătorie, controlul judiciar fiind de data aceasta incorporat;

- procurorul, suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face contestaţie la judecătorul de cameră preliminară ori la instanţa de judecată, în termen de 3 zile de la data punerii în executare a măsurii;

- contestaţia nu suspendă executarea şi se soluţionează, *în şedinţă publică, cu citarea* părţilor şi participarea obligatorie a procurorului, în termen de 5 zile de la înregistrarea acesteia;

- judecătorul de cameră preliminară ori instanţa de judecată soluţionează contestaţia prin încheiere definitivă putând dispune admiterea contestaţiei şi revocarea formelor de executare nelegal întocmite sau respingerea contestaţiei ca tardivă sau neîntemeiată.

§4. Măsuri procesuale în legătură cu măsurile asigurătorii

- în cazul în care dispune trimiterea în judecată, rechizitoriul procurorului poate cuprinde propunerea de luare sau menţinere a măsurilor asigurătorii; în această ipoteză judecătorul de cameră preliminară trebuie să se pronunţe cu privire la propunerea formulată de procuror;

- în cazul dispunerii unei soluţii de netrimitere în judecată procurorul *poate menţine* măsurile asigurătorii privind reparaţiile civile şi restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii, care vor înceta de drept dacă persoana vătămată nu introduce acţiune în faţa instanţei civile în termen de 30 de zile de la comunicarea ordonanţei de clasare sau de renunţare la urmărirea penală; procurorul trebuie să dispună revocarea măsurilor asigurătorii luate în vederea garantării executării pedepsei amenzii penale;

- în cazul în care admite acţiunea civilă, instanţa trebuie să examineze necesitatea luării măsurilor asigurătorii privind reparaţiile civile, dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior; dispoziţiile din hotărâre privind luarea măsurilor asigurătorii sunt executorii;

- dacă instanţa a lăsat nesoluţionată acţiunea civilă măsurile asigurătorii luate în cauză *se menţin*; aceste măsuri încetează de drept dacă persoana vătămată nu introduce acţiune în faţa instanţei civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii;

- după soluţionarea definitivă a procesului penal, dacă nu s-a făcut contestaţie împotriva aducerii la îndeplinire a măsurii asigurătorii, se poate face *contestaţie potrivit legii civile*; *aşadar*, după rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti este inadmisibilă o contestaţie formulată împotriva actului procesual prin care s-a instituit măsura asigurătorie (ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei), fiind posibilă numai critica, în condiţiile legii civile, a actului procedural (modalitatea de aducere la îndeplinire a măsurii).

Secţiunea a 13-a. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrate

§1. Condiţii necesare pentru a se dispune valorificarea

- bunurile mobile sechestrate pot fi valorificate **în cursul procesului penal** în următoarele patru cazuri:

1. când există **o cerere explicită** a proprietarului bunurilor mobile;

2. când **există acordul** proprietarului bunurilor mobile, chiar şi în lipsa unei cereri explicite a acestuia;

3. când **nu există acordul** proprietarului bunurilor mobile acestea pot fi valorificate atunci când: *a)* în termen de **un an** de la data instituirii sechestrului, **valoarea**

bunurilor sechestrate s-a diminuat în mod semnificativ, respectiv cu cel puţin 40% în raport cu valoarea din momentul dispunerii măsurii asigurătorii; *b)* există **riscul expirării termenului de garanţie** sau când sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor animale sau păsări vii; *c)* sechestrul asigurător s-a aplicat asupra **produselor inflamabile sau petroliere**; *d)* sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor **bunuri a căror depozitare sau întreţinere necesită cheltuieli disproporţionate** în raport cu valoarea bunului;

4. când proprietarul autovehiculelor ori mijloacelor de transport sechestrate nu a putut fi identificat şi valorificarea acestora nu se poate face în condiţiile de la **pct. 3** aceste bunuri pot fi valorificate în următoarele situaţii: *a)* atunci când au fost folosite, în orice mod, la săvârşirea unei infracţiuni; *b)* dacă de la data instituirii măsurii asigurătorii asupra acestor bunuri a trecut o perioadă de un an sau mai mare.

- sumele de bani rezultate din valorificarea bunurilor mobile făcută în condiţiile **pct. 1-3** se consemnează pe numele suspectului, inculpatului sau al persoanei responsabile civilmente, la dispoziţia organului judiciar care a dispus sechestrul, căruia i se predă recipisa de consemnare a sumei, în termen de cel mult 3 zile de la valorificarea bunurilor;

- sumele de bani rezultate din valorificarea bunurilor mobile făcută în condiţiile **pct. 4** se consemnează pe numele făptuitorului, suspectului, inculpatului sau al persoanei responsabile civilmente ori, după caz, într-un cont special constituit în acest sens, potrivit dispoziţiilor legale în vigoare, la dispoziţia organului judiciar care a dispus sechestrul, căruia i se predă recipisa de consemnare a sumei, în termen de cel mult 3 zile de la valorificarea bunurilor.

§2. Procedura de valorificare a bunurilor mobile în cursul urmăririi penale

- în cazurile prevăzute la **pct. 1, 2, şi 4, procurorul**, având în vedere cererea/ acordul proprietarului bunului, respectiv imposibilitatea de identificare a proprietarului bunului, dispune **prin ordonanţă** valorificarea bunurilor mobile sechestrate;

- când **nu există acordul proprietarului (cazurile de la pct. 3)** valorificarea bunurilor mobile determinate de lege nu poate fi realizată direct de procuror, trebuind să parcurgă următorii **paşi procedurali:**

1. procurorul care a instituit sechestrul, atunci când apreciază că se impune valorificarea bunurilor mobile sechestrate, **sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi** cu o propunere motivată de valorificare a bunurilor sechestrate;

2. judecătorul de drepturi şi libertăţi sesizat fixează un termen, care nu poate fi mai scurt de 10 zile, la care se citează părţile, precum şi custodele bunurilor, atunci când a fost desemnat unul. Participarea procurorului este obligatorie;

3. persoanele citate (care se prezintă la termenul fixat de procuror) sunt **încunoştinţate** despre faptul că se intenţionează valorificarea bunurilor mobile sechestrate şi li se pune în vedere că au dreptul de a face **observaţii sau cereri legate** de

bunurile ce urmează a fi valorificate; absenţa persoanelor citate nu împiedică continuarea procedurii;

4. analizarea obiecţiilor şi cererilor făcute de părţi sau custode şi luarea unei decizii cu privire la valorificare;

5. dispunerea valorificării bunurilor mobile sechestrate **prin încheiere de către judecătorul de drepturi şi libertăţi dacă** se apreciază în continuare că se impune valorificarea.

- împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi se poate face *contestaţie* la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară de către părţi, custode, procuror, precum şi de către orice altă persoană interesată în termen de 10 zile de la comunicare pentru procuror, părţi sau custode sau de la data când au luat la cunoştinţă de încheiere în cazul altor persoane interesate;

- părţile sau custodele pot face contestaţie *numai împotriva* încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi *a dispus valorificarea* bunurilor mobile sechestrate;

- *procurorul* poate face contestaţie *numai* împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi *a respins propunerea* de valorificare a bunurilor mobile sechestrate;

- contestaţia formulată este suspensivă de executare, încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi prin care s-a dispus valorificarea nefiind executorie; judecarea contestaţiei se face de urgenţă şi cu precădere, iar hotărârea prin care se soluţionează contestaţia este definitivă.

§3. Procedura de valorificare a bunurilor mobile în cursul judecăţii

1. **Competenţa:** completul de judecată căruia i-a fost repartizată aleatoriu cauza;

2. **Sesizare:** din oficiu sau la cererea procurorului, a uneia dintre părţi sau a custodelui;

3. **Procedura:**

a) după sesizare instanţa de judecată **stabileşte un termen**, care nu poate fi mai scurt de 10 zile, la care sunt citate părţile, precum şi custodele bunurilor, atunci când a fost desemnat unul; participarea procurorului este obligatorie;

b) la termenul fixat **se pune în discuţia** părţilor, **în camera de consiliu,** valorificarea bunurilor mobile sechestrate şi li se pune în vedere faptul că au dreptul de a face observaţii sau cereri legate de acestea. Lipsa părţilor legal citate nu împiedică desfăşurarea procedurii;

c) **deliberarea** asupra măsurii şi pronunţarea în şedinţă publică a minutei soluţiei adoptate; Soluţia pronunţată este definitivă;

d) **redactarea** încheierii prin care instanţa s-a pronunţat cu privire la valorificarea bunurilor.

§4. Contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate

1. **Calitatea procesuală activă**: suspectul sau inculpatul, partea responsabilă civilmente, custodele, orice altă persoană interesată precum şi procurorul;

2. **Obiectul contestaţiei:** modul de aducere la îndeplinire a încheierii de valorificare a bunurilor mobile sechestrate;

3. **Competenţa:** instanţa competentă să soluţioneze cauza în primă instanţă;

4. **Termen de formulare a contestaţiei:** 15 zile de la îndeplinirea actului contestat;

5. **Procedura de judecată:** de urgenţă şi cu precădere, în şedinţă publică, cu citarea părţilor, prin încheiere definitivă.

- după soluţionarea definitivă a procesului penal, dacă nu s-a făcut contestaţie împotriva modului de ducere la îndeplinire a încheierii de valorificare a bunurilor mobile sechestrate, se poate face *contestaţie potrivit legii civile.*

Secţiunea a 14-a. Restituirea lucrurilor

- este măsura procesuală ce constă în restituirea lucrurilor ridicate de la suspect ori inculpat sau de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra, persoanei vătămate sau a altei persoane din posesia sau detenţia cărora lucrurile au fost luate pe nedrept, iar prin restituire nu sunt îngreunate stabilirea situaţiei de fapt şi justa soluţionare a cauzei;

- măsura procesuală are caracter provizoriu, urmărind repararea prejudiciului şi durează până la soluţionarea definitivă a cauzei; persoana căreia îi sunt restituite are obligaţia de a le păstra până la rămânerea definitivă a hotărârii;

- restituirea lucrurilor *se poate dispune la cerere sau din oficiu* în cursul urmăririi penale *de către procuror prin ordonanţă* (nu de organele de cercetare penală), respectiv de *judecătorul de drepturi şi libertăţi prin încheiere* (în cazul în care soluţionează contestaţia formulată împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a respins cererea de restituire), *de judecătorul de cameră preliminară* pe parcursul acestei faze procesuale, iar în faza de judecată *de către instanţă prin încheiere*;

- orice altă persoană care pretinde un drept asupra lucrurilor ridicate poate cere procurorului/judecătorului de drepturi şi libertăţi (pe calea contestaţiei) în cursul urmăririi penale, judecătorului de cameră preliminară pe durata procedurii de cameră preliminară sau instanţei în cursul judecăţii stabilirea acestui drept şi restituirea lucrurilor (de pildă, proprietarul bunurilor poate cere restituirea acestora în cazul în care bunurile au fost ridicate din apartamentul inculpatului cu ocazia efectuării unei percheziţii şi nu au legătură cu soluţionarea cauzei penale);

- *în cursul urmăririi penale* suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate formula *contestaţie împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune restituirea unor bunuri; deopotrivă, persoana vătămată sau orice persoană*

interesată poate formula contestaţie împotriva ordonanţei procurorului prin care a fost respinsă cererea de restituire a unor bunuri;

- competenţa de soluţionare a contestaţiei aparţine *judecătorului de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; contestaţia nu poate fi formulată oricând pe parcursul urmăririi penale, ci în termen de 3 zile de la data comunicării ordonanţei prin care s-a dispus cu privire la restituirea bunurilor; formularea contestaţiei nu este suspensivă de executare; în vederea soluţionării contestaţiei judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să solicite dosarul de urmărire penală procurorului, care are obligaţia de a-l înainta în termen de 24 de ore de la solicitarea dosarului de către acesta; soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu, cu citarea* celui care a făcut contestaţia şi a persoanelor interesate; asistenţa juridică nu este obligatorie în cadrul acestei proceduri (cu excepţia situaţiei în care aceasta este obligatorie în faza de urmărire penală privită în ansamblu), participarea procurorului fiind însă obligatorie; judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia prin încheiere definitivă;

- în ipoteza în care restituirea lucrurilor este dispusă de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată, NCPP permite formularea contestaţiei numai împotriva modului de aducere la îndeplinire a măsurii luate de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanţa de judecată, nu şi cu privire la însăşi măsura procesuală; contestaţia nu suspendă executarea şi se soluţionează, *în şedinţă publică, cu citarea* părţilor şi participarea obligatorie a procurorului, în termen de 5 zile de la înregistrarea acesteia; judecătorul de cameră preliminară ori instanţa de judecată soluţionează contestaţia prin încheiere definitivă;

- instanţa de judecată, după deliberare, se pronunţă prin sentinţă/decizie şi asupra restituirii lucrurilor; în acest caz împotriva sentinţei pronunţate în primă instanţă se poate formula apel cu privire la dispoziţiile de restituire a unor lucruri (de pildă, în cazul în care, în loc să dispună confiscarea bunurilor, instanţa a dispus restituirea lor);

- după soluţionarea definitivă a procesului penal, cu privire la lucrurile ridicate şi nerestituite în cursul judecării cauzei, se poate face contestaţie potrivit legii civile.

Dacă procurorul sau instanţa de judecată constată că lucrurile ridicate de la inculpat, sau de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra, sunt proprietatea persoanei vătămate ori au fost luate pe nedrept din posesia sau detenţia sa, dispune restituirea acestor lucruri persoanei vătămate. Orice persoană care pretinde un drept asupra lucrurilor ridicate poate cere, stabilirea acestui drept şi restituirea. După soluţionarea definitivă a procesului penal, cu privire la lucrurile ridicate şi nerestituite în cursul judecării cauzei, se poate face contestaţie potrivit legii civile. Or, în cauză, petentul a solicitat, după ce a fost condamnat definitiv, restituirea unui lucru despre care susţine că i-a fost ridicat în cursul urmăririi penale de către organele de poliţie, caz în care el trebuia să se adreseze judecătoriei cu o acţiune civilă, şi nu instanţei penale *(C.A. Suceava, secţia penală, decizia nr. 152/07.03.2005, în A. Bontaş, op. cit., p. 294).*

Secţiunea a 15-a. Restabilirea situaţiei anterioare

- este măsura procesuală ce constă în restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii, când schimbarea acelei situaţii a rezultat în mod vădit din comiterea infracţiunii iar restabilirea este posibilă;

- măsura procesuală are caracter provizoriu, urmăreşte repararea prejudiciului şi durează până la soluţionarea definitivă a cauzei;

- restituirea lucrurilor se poate *dispune numai în faza de judecată* de către instanţă, prin încheiere, la cererea persoanei vătămate sau din oficiu;

- instanţa, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunţă cu privire la desfiinţarea totală sau parţială a unui înscris sau la restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii.

Capitolul IX
Actele procesuale şi procedurale comune

Secţiunea 1. Actul procesual

- este actul părţilor sau al organelor judiciare prin care sunt exercitate drepturi procesuale ori sunt îndeplinite obligaţii procesuale, potrivit funcţiilor procesuale pe care aceştia le îndeplinesc, în vederea asigurării fiabilităţii procesului penal (de exemplu, plângerea prealabilă, ordonanţa procurorului prin care se dispune punerea în mişcare a acţiunii penale, rechizitoriul, încheierea prin care se dispune luarea măsurii arestării preventive, încheierea instanţei prin care se dispune administrarea unor mijloace de probă, sentinţa, decizia etc.);

- prin actele procesuale se realizează scopul procesului penal; ele se întocmesc întotdeauna în limba română;

- pentru a putea fi utilizate în procesul penal actele procesuale trebuie întocmite de organul judiciar competent cu respectarea condiţiilor (de fond şi de formă) prevăzute de lege; legea nu prevede drept condiţie de valabilitate a tuturor actelor procesuale întocmirea acestora în formă scrisă, existând posibilitatea ca acestea să fie realizate pe cale verbală, în special în cursul judecăţii unde oralitatea este un principiu de bază (de pildă, dispoziţia instanţei de schimbare a încadrării juridice, realizată în şedinţa publică de judecată; chiar dacă această dispoziţie se va consemna ulterior în încheierea de şedinţă, efectele sale se produc imediat în şedinţa publică odată ce a fost rostită de completul de judecată);

- actele procesuale au, în principiu, o autonomie în procesul penal (emiterea lor valabilă se raportează numai la condiţiile prevăzute de lege, nu şi la existenţa prealabilă a altor acte procesuale); ca excepţie, există şi acte procesuale a căror emitere valabilă este condiţionată de existenţa prealabilă a altor acte (de pildă, începerea urmăririi penale pentru anumite infracţiuni este condiţionată de formularea unei plângeri prealabile de persoana vătămată);

- sunt acte procesuale comune asistenţa juridică şi reprezentarea;

- dispunerea actelor sau a măsurilor procesuale nu pot forma obiectul comisiei rogatorii, ori al delegării.

Secţiunea a 2-a. Actul procedural

- este actul prin care se aduce la îndeplinire un act sau o măsură procesuală (de exemplu, mandatul de arestare este actul emis în temeiul încheierii prin care s-a

dispus măsura arestării preventive, în vederea aducerii la îndeplinire a acesteia; actul procesual al organului de urmărire penală ori al instanţei judecătoreşti prin care se dispune audierea unui martor, suspect, inculpat, este adus la îndeplinire prin citarea persoanelor ce urmează a fi audiate sau prin consemnarea celor declarate de aceste persoane cu ocazia ascultării în cuprinsul unei declaraţii);

- pentru a putea fi utilizate în procesul penal actele procedurale trebuie întocmite de organul judiciar competent cu respectarea condiţiilor (de fond şi de formă) prevăzute de lege; legea nu prevede drept condiţie de valabilitate a tuturor actelor procedurale întocmirea acestora în formă scrisă, existând posibilitatea ca acestea să fie realizate pe cale verbală, în special în cursul judecăţii unde oralitatea este un principiu de bază;

- actele procedurale nu au un caracter autonom, ci sunt dependente de existenţa prealabilă a unui act sau a unei măsuri procesuale;

- în principiu, sunt acte oficiale, neputând avea caracter privat (există şi situaţii când unele acte procedurale sunt efectuate chiar de părţi; de pildă, organul de urmărire penală dispune prin prezentarea şi predarea unui obiect sau înscris, iar persoana care îl deţine se conformează şi îl predă);

- actele procedurale se întocmesc întotdeauna în limba română.

Secţiunea a 3-a. Asistenţa juridică

- este activitatea desfăşurată de un avocat ales sau din oficiu (înscris în tabloul baroului din care face parte, barou component al U.N.B.R.), în prezenţa celui asistat, în vederea apărării drepturilor şi intereselor legitime ale părţilor, subiecţilor procesuali principali ori ale altor participanţii în procesul penal;

- NCPP este explicit în privinţa asistenţei juridice făcând trimitere nu la instituţia avocatului, *ci la cea a avocatului*, şi asumând astfel că asistenţa juridică este intim legată instituţia avocatului; avocatul asistă în procesul penal, părţile ori subiecţii procesuali principali, în condiţiile legii;

- *nu poate fi angajat avocat* al unei părţi sau al unui subiect procesual principal, sau dacă a fost angajat nu poate asigura asistenţa juridică sau reprezentarea în faţa organelor judiciare:

a) soţul ori ruda până la gradul al IV-lea cu procurorul sau cu judecătorul;

- în acest caz magistratul are obligaţia de a formula declaraţia de abţinere; în ipoteza în care procurorul sau judecătorul nu formulează declaraţie de abţinere şi nici nu este formulată în cauză o cerere de recuzare, avocatul aflat în această situaţie de rudenie are obligaţia de a-şi înceta contractul de asistenţă juridică cu clientul său, altfel actele efectuate în cauză vor fi lovite de nulitate (*absolută,* în ipoteza asistenţei juridice obligatorie, *sau relativă* în celelalte cazuri).

b) martorul citat în cauză;

- calitatea de martor are întâietate faţă de cea de avocat cu privire la faptele şi împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut înainte de a dobândi această

calitate [art. 114 alin. (3) NCPP]; în aceleaşi sens art. 46 alin. (3) şi (4) din Legea nr. 51/1995 prevede prioritatea calităţii de martor faţă de calitatea de avocat cu privire la faptele şi împrejurările pe care acesta le-a cunoscut înainte de a fi devenit avocat sau reprezentant al vreunei părţi în cauză precum şi faptul că dacă a fost ascultat ca martor, avocatul nu mai poate desfăşura nicio activitate profesională în acea cauză.

c) cel care a participat în aceeaşi cauză în calitate de judecător sau de procuror;

d) o altă parte sau un alt subiect procesual.

- avocatul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistenţa juridică a părţilor ori a subiecţilor procesuali principali;

- asistenţa juridică este, în principiu, *facultativă* participanţii în procesul penal putând hotărî să îşi angajeze un avocat ales pentru apărarea drepturilor şi intereselor legitime; în cazurile strict şi limitativ prevăzute de lege, asistenţa juridică este *obligatorie,* suspectul, persoana vătămată şi părţile având posibilitatea de a opta pentru un avocat ales, sau să solicite să beneficieze de serviciile unui avocat din oficiu;

- în ipoteza în care părţile sau subiecţii procesuali principali care au *interese contrare* îşi angajează acelaşi avocat ales şi nu doresc să renunţe la contractul cu acesta (şi nici avocatul nu vrea să renunţe la vreuna dintre părţi/subiecţii procesuali principali[1]), iar asistenţa juridică este obligatorie organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi sau instanţa va trebui să desemneze un avocat din oficiu pentru unul/unii dintre suspecţi/inculpaţi/subiecţi procesuali principali care să îi formuleze o apărare concretă şi efectivă, înlăturând astfel în ansamblu situaţia de conflict de interese apărută;

În cazul în care unul dintre inculpaţi neagă săvârşirea faptei, iar altul o recunoaşte, implicându-l şi pe cel dintâi, apărarea lor nu poate fi asigurată de acelaşi avocat, din cauza contrarietăţii de interese procesuale. Pentru deplina exercitare a drepturilor procesuale ale inculpaţilor într-un atare caz, dacă aceştia nu angajează, în urma atenţionării lor de către instanţă, un al doilea avocat, se impune desemnarea unui avocat din oficiu pentru unul dintre inculpaţi, care să asigure, alături de avocatul ales, asistenţa juridică *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2638/2004, www.legalis.ro).*

- nerespectarea dispoziţiilor legale privind asistenţa juridică obligatorie a suspectului sau inculpatului, *precum şi a celorlalte părţi* este sancţionată cu *nulitatea absolută* a actelor procesuale sau procedurale astfel încheiate; încălcarea dispoziţiilor legale privind asistenţa juridică obligatorie a persoanei vătămate care nu este constituită parte civilă în procesul penal poate atrage aplicarea sancţiunii *nulităţii relative.*

---

[1] În această situaţie avocatul comite o abatere disciplinară încălcând prevederile art. 46 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 potrivit căruia avocatul nu poate asista sau reprezenta părţi cu interese contrare în aceeaşi cauză sau în cauze conexe şi nu poate pleda împotriva părţii care l-a consultat mai înainte în legătură cu aspectele litigioase concrete ale pricinii.

§1. Asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului

- poate fi asigurată atât în faza de urmărire penală, cât şi în faza camerei preliminare sau a judecăţii în primă instanţă sau în căile de atac;

- în vederea garantării dreptului la apărare, atât organele de urmărire penală, cât şi judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa au obligaţia să încunoştinţeze pe suspect sau inculpat, înainte de a i se lua declaraţia, despre dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu îşi desemnează unul, în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu, întocmind în acest sens un proces-verbal;

- suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulţi avocaţi în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară şi al judecăţii;

- în ipoteza în care inculpatul are angajaţi mai mulţi avocaţi aleşi asistenţa juridică este asigurată şi atunci când cel puţin unul dintre avocaţi este prezent;

- suspectul sau inculpatul reţinut sau arestat are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidenţialitatea comunicărilor, cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază şi securitate, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei; încălcarea acestor exigenţe atrage, în principiu, excluderea probelor astfel obţinute.

1.1. Asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului este obligatorie *în tot cursul procesului penal*

(i) dacă este minor;

- în cursul urmăririi penale asistenţa juridică este obligatorie până la data la care suspectul sau inculpatul a devenit major;

- în cursul judecăţii în primă instanţă sau în apel, asistenţa juridică este obligatorie pe tot parcursul judecăţii dacă la momentul sesizării instanţei acesta era minor [art. 507 alin. (3) NCPP].

(ii) dacă este internat într-un centru de detenţie sau într-un centru educativ;

- indiferent dacă suspectul sau inculpatul este minor sau a împlinit vârsta de 18 ani, privarea de libertate în vederea executării sancţiunii penale a internării într-un centru de detenţie sau într-un centru educativ dă dreptul acestuia de a beneficia de asistenţă juridică obligatorie, în cazul în care împotriva sa se desfăşoară o urmărire penală pentru o nouă infracţiune sau dacă la momentul privării de libertate se afla în cursul unui alt proces penal, indiferent de faza de desfăşurare.

(iii) dacă este reţinut sau arestat (preventiv sau la domiciliu), chiar în altă cauză;

- privarea de libertate prin dispunerea măsurii reţinerii, arestării preventive, arestului la domiciliu sau executarea unei pedepse privative de libertate dă dreptul suspectului sau inculpatului de a beneficia de asistenţă juridică obligatorie, în cauza în care este privat de libertate sau în altă cauză aflată în cursul urmăririi penale sau al judecăţii;

- pentru a se dispune reţinerea sau arestarea (preventivă sau la domiciliu) unei persoane este necesară audierea în prealabil a acesteia în prezenţa avocatului său;

- formularea unor cereri relativ la executarea pedepsei de către persoana privată de libertate, dă dreptul acesteia la asistenţă juridică obligatorie.

(iv) dacă faţă de acesta a fost dispusă măsura de siguranţă a internării medicale, chiar în altă cauză;

- privarea de libertate a suspectului sau inculpatului prin internarea sa dă dreptul acestuia ca, în cauza în care a fost supus acestor măsuri de siguranţă cu titlu provizoriu sau în altă cauză, să beneficieze de asistenţă juridică obligatorie.

(v) dacă organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară sau instanţa apreciază că suspectul ori inculpatul nu şi-ar putea face singur apărarea.

- exercitarea dreptului la apărare prin propria persoană poate vătăma drepturile persoanei, spre exemplu, în cauzele în care faţă de natura şi particularităţile dosarului este necesară o pregătire calificată juridică sau în cazul în care suspectul sau inculpatul este cetăţean străin sau apatrid şi nu cunoaşte particularităţile procedurale ale dreptului român; de asemenea, persoanele surdo-mute sau cu dizabilităţi mintale se pot afla în situaţia de a nu-şi putea face singure apărarea.

1.2. NCPP prevede obligativitatea asistenţei juridice a inculpatului în diferite momente procesuale după cum urmează:

a) în cadrul procedurii de luare şi prelungire a internării medicale nevoluntare precum şi cu ocazia soluţionării contestaţiei împotriva soluţiei pronunţate de judecătorul de drepturi şi libertăţi în primă instanţă;

b) cu ocazia dezbaterii propunerii de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu faţă de un inculpat aflat în stare de libertate;

c) în cadrul procedurii de soluţionare a contestaţiei împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară dispune asupra măsurilor preventive.

1.3. Asistenţa juridică a inculpatului este *obligatorie în faza de cameră preliminară precum şi în cursul judecăţii*, în cauzele în care legea prevede pentru infracţiunea săvârşită pedeapsa detenţiunii pe viaţă sau pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare

- prin pedeapsă prevăzută de lege se înţelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârşită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei;

- în situaţia în care este reţinută existenţa unor stări de agravare (recidiva, forma continuată, concursul de infracţiuni, pluralitatea intermediară) sau de atenuare (minoritatea, tentativa) a pedepsei, raportarea trebuie făcută la pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea fapt consumat;

- în vederea aprecierii necesităţii asigurării asistenţei juridice instanţa se va raporta la încadrarea juridică dată infracţiunii în rechizitoriu; dacă instanţa, în baza art. 386 NCPP, schimbă încadrarea juridică a faptei într-o infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare, asistenţa juridică devine obligatorie din momentul dispunerii măsurii de către instanţă;

- asistenţa juridică nu este obligatorie pentru petenţi sau intimaţi, în cauzele ce au ca obiect plângeri formulate în condiţiile art. 340 NCPP în cazul în care soluţia de neurmărire sau netrimitere în judecată a fost dispusă pentru o infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa detenţiunii pe viaţă sau pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare;

- caracterul obligatoriu al asistenţei judiciare în cursul judecăţii presupune ca apărarea să fie asigurată pe parcursul întregii faze judecătoreşti, la toate termenele de judecată;

Omisiunea instanţei de a asigura prezenţa avocatului din oficiu la unele termene nu poate fi acoperită de prezenţa acestuia cu ocazia dezbaterilor în fond, încălcarea constituind o vătămare procesuală majoră a dreptului la apărare, ce este sancţionată cu nulitatea absolută *(C.A. Timişoara, secţia penală, decizia nr. 348/2005, www.just.ro).*

- lipsa avocatului ales sau desemnat din oficiu de la dezbateri, în cazul în care asistenţa juridică este obligatorie, atrage nulitatea absolută a hotărârii, chiar dacă instanţa amână pronunţarea în vederea depunerii de concluzii scrise; în această situaţie, chiar dacă apărarea inculpatului este asigurată „în scris", garanţiile stipulate de art. 90 NCPP impun – pentru asigurarea caracterului echitabil al procedurii, în special în ceea ce priveşte respectarea principiului egalităţii armelor – prezenţa acestuia în faţa instanţei unde, în condiţii de oralitate şi contradictorialitate, să efectueze o apărare efectivă;

- în cazurile în care asistenţa juridică este obligatorie, dacă suspectul sau inculpatul nu şi-a ales un avocat, se iau măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu; desemnarea avocatului din oficiu se face de către consiliul baroului în urma trimiterii unei comunicări scrise din partea instanţei, a judecătorului de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară, a organului de urmărire sau de cercetare penală, adresată serviciului de asistenţă judiciară al baroului organizat, în fiecare localitate; suspectul sau inculpatul nu are dreptul să-şi aleagă avocatul din oficiu;

- dacă pe parcursul procesului penal, avocatul din oficiu, datorită pregătirii sau experienţei profesionale (având în vedere că solicitările de acordare a asistenţei juridice din oficiu sunt repartizate cu precădere avocaţilor stagiari şi tinerilor avocaţi) nu este în măsură a asigura o apărare efectivă, faţă de complexitatea sau particularităţile cauzei, suspectul sau inculpatul are dreptul de a solicita schimbarea acestuia sau numirea a încă unui avocat pentru apărarea drepturilor sale;

- avocatul *este obligat* să acorde asistenţa juridică în cauzele în care a fost desemnat din oficiu, fiind dator să studieze temeinic cauzele în care a fost desemnat ca avocat, să se prezinte la fiecare termen la instanţele de judecată sau la organele de urmărire penală, să manifeste conştiinciozitate şi probitate profesională, să pledeze

cu demnitate faţă de judecători şi de părţile din proces, să depună concluzii scrise sau note de şedinţă ori de câte ori natura sau dificultatea cauzei cere aceasta ori instanţa de judecată dispune în acest sens; delegaţia avocatului desemnat din oficiu încetează la prezentarea avocatului ales;

Curtea aminteşte că etapa procesuală care se desfăşoară înainte de sesizarea instanţei este, de asemenea, acoperită de garanţiile prevăzute la art. 6 parag. 3, având în vedere că aceasta a stabilit deja că nerespectarea iniţială a acestor garanţii riscă să compromită grav echitatea procesului. În plus, simpla numire a unui avocat nu asigură prin ea însăşi eficienţa asistenţei pe care acesta o poate acorda acuzatului, ci art. 6 parag. 3 lit. c) obligă autorităţile naţionale competente să intervină în cazul în care lipsurile unui avocat numit din oficiu sunt vădite sau dacă sunt informate suficient cu privire la acest lucru printr-o altă modalitate. În speţă, Curtea reţine, în primul rând, faptul că reclamantul a acceptat, în lipsa mijloacelor pentru a-şi angaja propriul avocat, să fie reprezentat de un avocat numit din oficiu în cursul cercetării penale. De asemenea, aceasta observă că, cel puţin o dată, în cursul acestei etape, reclamantul a făcut o declaraţie fără prezenţa unui avocat. Totuşi, din dosar nu reiese clar dacă era vorba de prima declaraţie a acestuia, iar reclamantul nu susţine acest lucru. În orice caz, din fapte reiese că este vorba despre un episod izolat şi autorităţile nu au încercat niciodată să limiteze dreptul reclamantului de a primi asistenţă din partea unui avocat. Desigur, reclamantul a declarat, în faţa judecătoriei, în timpul interogatoriului, că procurorul îl împiedicase să angajeze un avocat. Totuşi, Curtea observă că acesta nu a susţinut aceste acuzaţii şi că, în afară de declaraţia olografă sus-menţionată, a fost asistat mereu de un avocat. Curtea reţine faptul că, în această declaraţie, reclamantul a susţinut că cei doi poliţişti din patrula de securitate erau în stare de ebrietate şi că îl ameninţaseră, argument pe care l-a reiterat pe tot parcursul procedurii. În plus, în declaraţia respectivă, reclamantul susţinea că nu îşi mai aminteşte ce s-a întâmplat după ce a fost arestat pe stradă de poliţişti. Or, atunci când a beneficiat de un avocat, fie numit din oficiu – în faţa procurorului, fie ales – în faţa instanţei, reclamantul şi-a modificat declaraţia iniţială, recunoscând că i-a dat o palmă lui E.A. Curtea constată că declaraţiile făcute în prezenţa avocatului reclamantului au fost utilizate de instanţe pentru a-şi întemeia hotărârile, şi nu declaraţia pe care acesta a dat-o fără a fi reprezentat. În cele din urmă, reclamantul şi-a retractat în faţa Curţii acuzaţiile conform cărora ar fi fost arestat în absenţa unui avocat. Curtea trebuie reţină faptul că reclamantul nu s-a plâns în faţa autorităţilor naţionale de o deficienţă a reprezentării sale din oficiu; de fapt, reclamantul nu i-a reproşat avocatului numit din oficiu decât faptul că acesta ar fi asistat fără să intervină la violenţele a căror victimă pretinde că a fost. Or, aceste acuzaţii nu au fost dovedite. În plus, acestea nu fac referire la prestaţia de avocat sau la calitatea apărării şi, prin urmare, nu sunt relevante în speţă. De altfel, ca urmare a plângerilor penale formulate de reclamant, procurorul a concluzionat că acesta beneficiase de o apărare adecvată în cursul procedurii. Totuşi, această constatare ar trebui apreciată cu o oarecare circumspecţie, în măsura în care reclamantul nu a avut posibilitatea de a o contesta, deoarece procurorul nu i-a comunicat

rezoluţia din 26 aprilie 2005. Curtea observă că, în faţa instanţei, reclamantul a beneficiat de prezenţa unui avocat ales. Faptul că acesta a schimbat avocaţii de mai multe ori şi că uneori a recurs din nou la avocaţi din oficiu nu poate fi imputat, în niciun caz, statului. În circumstanţele speţei, Curtea consideră că faptul că reclamantul a avut alături, în faţa instanţelor, avocat ales a putut remedia eventualele dificultăţi legate de reprezentarea sa în faţa parchetului, cu atât mai mult cu cât acesta şi-a menţinut declaraţiile pe tot parcursul procedurii şi nu s-a plâns de ineficienţa apărării sale din oficiu. Apreciind procedura în ansamblul ei, Curtea ajunge la concluzia că autorităţile au luat măsuri adecvate pentru a-i garanta reclamantului o apărare şi o reprezentare eficiente. În cele din urmă, având în vedere informaţiile pe care le are la dispoziţie şi întrucât nu se poate pronunţa decât într-un mod limitat cu privire la erorile de fapt sau de drept pretins comise de instanţele interne, cărora le revine în primul rând sarcina de a examina faptele, precum şi de a interpreta şi de a aplica dreptul intern Curtea consideră că nu există niciun aspect arbitrar în modul în care instanţele interne au judecat acţiunea penală îndreptată împotriva reclamantului. În consecinţă, nu a fost încălcat dreptul reclamantului la un proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 şi 3 lit. c) din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 19 iulie 2011, în cauza Rupa nr. 2 c. României, parag. 75- 83).*

- *în tot cursul procesului penal*, când asistenţa juridică este obligatorie, dacă avocatul ales lipseşte nejustificat, nu asigură substituirea sau refuză nejustificat să exercite apărarea, deşi a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i acestuia un termen rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective, făcându-se menţiune despre aceasta într-un proces-verbal ori, după caz, în încheierea de şedinţă;

În situaţia în care inculpaţii arestaţi nu invocă faptul că au avocat ales, iar la dosar nu există vreo delegaţie a acestuia, asigurarea dreptului la apărare se face prin desemnarea unui avocat din oficiu *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia penală nr. 673/2000, în Curtea de Apel Bucureşti, Culegere de practică judiciară în materie penală, 2000, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2002, p. 311).*

Este întemeiată cererea formulată de inculpat la primul termen de judecată, de amânare a cauzei în vederea angajării unui avocat. Respingerea cererii, când prezenţa avocatului este obligatorie, cu motivarea că inculpatul a avut suficient timp pentru angajarea unui avocat, precum şi judecarea cauzei cu desemnarea unui avocat din oficiu, echivalează cu o judecată în lipsa avocatului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia penală nr. 1122/2002, www.scj.ro).*

În situaţia în care avocatul inculpatului este angajat în ziua judecăţii, cererea de amânare pentru pregătirea apărării nu poate fi respinsă pentru motivul că, anterior, judecata mai fusese amânată la cererea inculpatului pentru angajarea unui avocat. Refuzul avocatului ales de a pune concluzii în condiţiile menţionate a fost considerat justificat, desemnarea unui avocat din oficiu nesatis-

făcând cerinţele unei apărări efective a inculpatului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia penală nr. 1962/2003, www.scj.ro).*

În cazul în care, deşi interesele inculpaţilor erau contradictorii, aceştia au fost asistaţi de acelaşi avocat ales intervine nulitatea absolută a hotărârii[1]. Deplina exercitare a drepturilor procesuale ale inculpaţilor într-un atare caz atrăgea obligaţia instanţei de a pune în vedere acestora contrarietatea de interese şi să le dea fie posibilitatea angajării unui alt avocat pentru unul dintre inculpaţi, fie să numească un avocat din oficiu, dacă nu exista posibilitatea angajării unui alt avocat care să asigure, alături de avocatul ales, asistenţa juridică *(I.C.C.J., secţia penală, decizia penală nr. 2638/2004, www.scj.ro).*

Desemnarea de către instanţa de apel a aceluiaşi avocat din oficiu pentru mai mulţi inculpaţi, care au săvârşit infracţiunea în participaţie, nu constituie o încălcare a dreptului la apărare, dacă avocatul a susţinut pentru fiecare inculpat motive de apel distincte, din care nu rezultă că între aceştia există interese contrare, iar pentru inculpatul-recurent, care a recunoscut săvârşirea faptei, a solicitat instanţei de apel reducerea pedepsei, conform apelului declarat de acesta *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1561/10.03.2006, www.scj.ro).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Reclamantul se plânge de faptul că în timpul reţinerii sale şi a primelor sale declaraţii nu a fost reprezentat de avocatul ales de el, deşi i-a informat expres pe anchetatori că dorea să fie reprezentat de avocatul B.R. Acesta subliniază că nu a semnat împuternicirile pentru cei 2 avocaţi numiţi din oficiu la primele sale interogatorii. Acesta consideră că afirmaţiile Guvernului, potrivit cărora parchetul a încercat să ia legătura telefonic cu avocatul său, nu corespund realităţii. Guvernul observă că reclamantul a fost reprezentat de un avocat în timpul reţinerii sale. Acesta remarcă faptul că organele de anchetă au făcut demersuri pentru contactarea avocatului indicat de reclamant, dar că avocatul nu a fost de găsit. Acesta adaugă că în declaraţiile pe care le-a făcut în prezenţa avocaţilor numiţi din oficiu, reclamantul nu s-a incriminat şi că ulterior nu a contestat activitatea avocaţilor respectivi. Curtea aminteşte că art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenţie recunoaşte oricărui acuzat dreptul de a fi asistat de un avocat ales de el. Cu toate acestea şi în pofida relaţiilor de încredere dintre avocat şi client, nu se poate acorda un caracter absolut dreptului garantat de art. 6 parag. 3 lit. c). Acesta este subordonat obligatoriu unor limitări atunci când instanţele au sarcina de a decide dacă interesele justiţiei impun numirea unui avocat din oficiu pentru acuzat. La numirea avocatului respectiv, instanţele naţionale trebuie inevitabil să ţină cont de dorinţa acuzatului. Cu toate acestea, instanţele pot să nu ţină seama de aceasta dacă există motive pertinente şi suficiente pentru a considera că interesele justiţiei o impugn. În speţă, reclamantul a solicitat de la primul său interogatoriu să fie reprezentat de avocatul B.R.

[1] În cursul urmăririi penale, unul dintre inculpaţi nu recunoscuse săvârşirea infracţiunii, spre deosebire de cel de-al doilea care a avut o atitudine procesuală sinceră, indicându-l pe primul inculpat drept coautor al infracţiunii, în vederea obţinerii beneficiului art. 16 din Legea nr. 143/2002.

Parchetul a încercat, în zadar, timp de 3 ore, să ia legătura telefonic cu avocatul indicat de reclamant. Autorităţile naţionale au încercat astfel să aplice efectiv dreptul reclamantului de a fi asistat de avocatul ales, însă s-au confruntat cu o imposibilitate obiectivă. În acest context, având în vedere gravitatea faptelor imputate reclamantului şi imperativele anchetei, parchetul a desemnat un avocat din oficiu pentru a-l reprezenta. Curtea observă că reclamantul nu a semnat împuternicirile celor 2 avocaţi numiţi din oficiu. Cu toate acestea, mai observă că declaraţiile reclamantului din 24 şi 25 februarie 2003, în care acesta nu s-a incriminat, au fost semnate atât de acuzat, cât şi de avocaţii numiţi din oficiu, care i-au asigurat o apărare ce nu ar putea fi considerată ineficientă. În plus, reclamantul nu s-a plâns nici parchetului, după ce a fost asistat de avocatul ales, nici instanţelor interne de lipsa de diligenţă a avocaţilor numiţi din oficiu. În consecinţă, Curtea consideră că, în circumstanţele cauzei, faptul că reclamantul nu a fost asistat de avocatul ales în cadrul primelor interogatorii nu a adus atingere caracterului echitabil al procedurii penale în ansamblu *(CEDO, hotărârea din 8 februarie 2011 în cauza Micu c. României, parag. 101-106).*

- *în cursul judecăţii, când asistenţa juridică este obligatorie*, dacă avocatul ales lipseşte nejustificat la termenul de judecată, nu asigură substituirea sau refuză să efectueze apărarea, deşi a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale, instanţa ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i un termen de minimum 3 zile pentru pregătirea apărării.

§2. Asistenţa juridică a persoanei vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente

- poate fi asigurată atât în faza de urmărire penală, cât şi în faza judecăţii în primă instanţă sau în căile de atac; potrivit NCPP procedura în camera preliminară vizează o dezbatere contradictorie în scris între acuzare şi apărare, persoana vătămată, partea civilă sau responsabilă civilmente nefiind citate pentru a participa în cadrul acestei proceduri;

- în vederea garantării dreptului la apărare, atât organele de urmărire penală, cât şi judecătorul de drepturi şi libertăţi (în cadrul procedurii audierii anticipate prevăzută de art. 308 NCPP), sau instanţa au obligaţia să încunoştinţeze persoana vătămată, partea civilă sau responsabilă civilmente prin citare;

- înaintea primei audieri persoana vătămată, partea civilă sau responsabilă civilmente au dreptul de a fi încunoştinţate despre dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu îşi desemnează unul, în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu, întocmind în acest sens un proces-verbal;

- *asistenţa juridică* este, în principiu, *facultativă* şi se exercită prin intermediul avocatului ales; ca excepţie asistenţa juridică este obligatorie:

a) când persoana vătămată sau partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exerciţiu ori cu capacitate de exerciţiu restrânsă;

- potrivit NCPP în toate cazurile în care victima infracţiunii este minoră asistenţa juridică este obligatorie;

- condiţia lipsei capacităţii de exerciţiu sau a restrângerii acesteia capacităţi nu vizează şi partea responsabilă civilmente.

b) când organul judiciar apreciază că din anumite motive persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu şi-ar putea face singură apărarea.

- persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente au dreptul de a fi asistate de unul sau de mai mulţi avocaţi şi de a lua contact cu avocatul în condiţii de natură a asigura confidenţialitatea discuţiilor;

- în ipoteza în care persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente are angajaţi mai mulţi avocaţi aleşi asistenţa juridică este asigurată şi atunci când cel puţin unul dintre avocaţi este prezent;

- persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidenţialitatea comunicărilor, cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază şi securitate, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei; încălcarea acestor exigenţe atrage, în principiu, excluderea probelor astfel obţinute;

- organele de urmărire penală sau instanţele trebuie să vegheze ca avocatul să nu se găsească într-o situaţie de incompatibilitate, prin raportare la anumite calităţi sau funcţii pe care le exercită [spre exemplu, potrivit art. 44 alin. (4) din Legea nr. 51/1995, dacă a fost ascultat ca martor, avocatul nu mai poate desfăşura nicio activitate profesională în acea cauză];

- în tot cursul procesului penal, când asistenţa juridică este obligatorie, dacă avocatul ales lipseşte nejustificat, nu asigură substituirea sau refuză nejustificat să exercite apărarea, deşi a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i acestuia un termen rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective, făcându-se menţiune despre aceasta într-un proces-verbal ori, după caz, în încheierea de şedinţă. În cursul judecăţii, când asistenţa juridică este obligatorie, dacă avocatul ales lipseşte nejustificat la termenul de judecată, nu asigură substituirea sau refuză să efectueze apărarea, deşi a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale, instanţa ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i un termen de minimum 3 zile pentru pregătirea apărării.

- avocatul din oficiu desemnat este obligat să se prezinte ori de câte ori este solicitat de organul judiciar, asigurând o apărare concretă şi efectivă în cauză;

- delegaţia avocatului din oficiu încetează la prezentarea avocatului ales;

- dacă la judecarea cauzei avocatul lipseşte şi nu poate fi înlocuit, cauza se amână.

§3. Apărarea prin propria persoană

- dreptul suspectului sau inculpatului de a-şi face apărarea singur pe parcursul procesului penal este garantat indiferent dacă asistenţa juridică este obligatorie sau nu şi independent de existenţa unui avocat ales sau din oficiu în cauză;

- în cauzele în care, datorită complexităţii sau particularităţilor deosebite, instanţa sau procurorul apreciază că părţile sau subiecţii procesuali principali nu şi-ar putea pregăti singur apărarea, este obligatorie numirea unui avocat din oficiu, dacă nu există un avocat ales în cauză.

3.1. În faza de urmărire penală

- organele de urmărire penală au obligaţia să-l încunoştinţeze pe suspect sau pe inculpat mai înainte de a-l audia, despre fapta pentru care este cercetat, încadrarea juridică a acesteia şi să-i asigure acestuia posibilitatea pregătirii şi exercitării apărării;

- audierea suspectului sau inculpatului oferă acestuia posibilitatea de a-şi exercita dreptul la apărare prin propria persoană;

- efectuarea unor acte de urmărire penală (de pildă, percheziţia domiciliară) trebuie să se realizeze în prezenţa suspectului sau inculpatului în vederea respectării dreptului la apărare prin propria persoană;

- pe parcursul urmăririi penale suspectul sau inculpatul are dreptul de a consulta personal dosarul.

3.2. În faza camerei preliminare

- inculpatul are dreptul de a consulta dosarul, de a formula cereri sau excepţii (de pildă, nulitatea actului de sesizare, restituirea cauzei la procuror, excluderea anumitor probe nelegal administrate, excepţia de necompetenţă materială sau teritorială, excepţia de neconstituţionalitate).

3.3. În faza judecăţii

- instanţa are obligaţia de a dispune citarea inculpatului în vederea prezentării la proces, în scopul asigurării respectării dreptului la apărare. În cazul în care inculpatul este privat de libertate, prezenţa acestuia la judecată şi citarea la fiecare termen sunt obligatorii;

- inculpatul are dreptul să ia cunoştinţă de dosar în tot cursul judecăţii, beneficiind de înlesnirile necesare pregătirii apărării; de asemenea, în cursul cercetării judecătoreşti, în exercitarea dreptului la apărare, acesta are dreptul de a solicita administrarea de noi probe în apărare, de a formula cereri (de exemplu, amânarea, recuzarea, comunicarea notelor privind desfăşurarea şedinţei, sesizarea instanţei supreme în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile) sau excepţii (de pildă, excepţia de neconstituţionalitate etc.);

- ascultarea inculpatului oferă acestuia posibilitatea de a-şi exercita dreptul la apărare prin propria persoană;

- în etapa dezbaterilor inculpatul are cuvântul, în scopul comentării probelor în acuzare, a prezentării argumentelor pentru care se impune reţinerea unor probe în apărare, a dezbaterii încadrării juridice sau a individualizării pedepsei;

- după încheierea dezbaterilor, inculpatul are ultimul cuvânt (moment procesual distinct), ce îi dă posibilitatea de a-şi prezenta apărarea fără a fi întrerupt sau fără a i se pune întrebări;

Cum avocatul din oficiu a fost prezent la toate termenele la care s-au administrat probele, precum şi la termenul când pricina s-a soluţionat în fond şi a depus concluzii scrise, exercitând, astfel, drepturile procesuale ale inculpatului, asistenţa juridică a fost asigurată. Omisiunea avocatului din oficiu de a depune la dosar delegaţia eliberată de Baroul de avocaţi nu duce, aşadar, la nulitatea hotărârii atâta timp cât asistenţa juridică a fost prestată efectiv *(C.A. Iaşi, decizia nr. 25/2000, I. Neagu, A. Crişu, op. cit., p. 131).*

- după pronunţarea hotărârii, inculpatul nemulţumit de soluţie poate exercita calea ordinară de atac a apelului; pe parcursul căilor ordinare de atac (indiferent dacă sunt sau nu declarate de inculpat), inculpatul beneficiază de posibilitatea exercitării dreptului la apărare prin propria persoană putând formula cereri, invoca excepţii, solicita noi probe în apărare, dezbate toate motivele de apel formulate în apărare sau *pe cele redactate de procuror;*

- tot în vederea asigurării dreptului la apărare prin propria persoană, cu ocazia judecării apelului, NCPP prevede că instanţa este obligată să procedeze la ascultarea inculpatului prezent (când ascultarea este posibilă); în esenţă, respectarea standardelor europene impune că ori de câte ori inculpatul se află în faţa instanţei de apel, ce are posibilitatea să analizeze cauza în fapt şi în drept, ascultarea acestuia este obligatorie, oricare ar fi soluţia pronunţată în prima instanţă sau de împrejurarea că a mai fost sau nu audiat anterior în cursul judecăţii în primă instanţă.

Inculpatul trebuie ascultat de instanţa de apel, oricare ar fi soluţia – de condamnare sau de achitare – a instanţei de fond şi oricare ar fi motivul de apel. În acest sens sunt concluziile instanţei de la Strasbourg, în hotărârea din 25 iulie 2000 din cauza *Tierce ş.a. c. San Marino.* În aceste condiţii, hotărârea instanţei de apel din prezenta cauză, care se bazează exclusiv pe analiza probelor administrate de prima instanţă, este nelegală, iar împrejurarea că inculpatului i-a fost acordat ultimul cuvânt nu dispensează instanţa de apel de obligaţia de a-l audia *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2435/2007, www.scj.ro).*

§4. Exercitarea dreptului la apărare

- avocatul părţilor şi ai subiecţilor procesuali principali are dreptul să beneficieze de *timpul şi înlesnirile necesare* pentru pregătirea şi realizarea unei apărări efective;

- *în cursul urmăririi penale,* avocatul părţilor sau al subiecţilor procesuali principali are dreptul *să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală,* cu *excepţia:*

1. situaţiei în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare, respectiv:

a) interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanţă;

b) accesul la un sistem informatic;

c) supravegherea video, audio sau prin fotografiere;

d) localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice;

e) obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane;

f) reţinerea, predarea sau percheziţionarea trimiterilor poştale;

g) utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor;

h) participarea autorizată la anumite activităţi;

i) livrarea supravegheată;

j) obţinerea datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, altele decât conţinutul comunicaţiilor, reţinute de către aceştia în temeiul legii speciale privind reţinerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi de furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului.

2. percheziţiei corporale sau a vehiculelor în cazul infracţiunilor flagrante.

- legea nu instituie şi o obligaţie procedurală pozitivă în sarcina organelor de urmărire penală a-i pune în vedere avocatului dreptul de a participa la toate actele de urmărire penală, existând o prezumţie că acesta îşi cunoaşte drepturile; astfel, avocatul părţilor şi al subiecţilor procesuali principali *poate solicita* să fie încunoştinţat de data şi ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi şi libertăţi;

- încunoştinţarea se face prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal; lipsa avocatului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală sau a audierii, dacă există dovada că acesta a fost încunoştinţat;

- în cazul efectuării percheziţiei domiciliare, încunoştinţarea avocatului se poate face şi după prezentarea organului de urmărire penală la domiciliul persoanei ce urmează sa fie percheziţionată, pentru a nu exista nici un risc cu privire la buna desfăşurare a procedeului probator;

- în cazul în care avocatul este prezent la efectuarea unui act de urmărire penală, se face menţiune despre aceasta *şi despre eventualele obiecţiuni formulate, iar actul este semnat şi de avocat*;

În cursul urmăririi penale, avocatul inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală şi poate formula cereri şi depune memorii. Lipsa avocatului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală, dacă există dovada că avocatul a fost încunoştinţat de data şi ora efectuării actului. Încunoştinţarea se face prin notificare telefonică, fax, internet sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal. Ca atare, dreptul avocatului este de a asista la efectuarea oricărui act de urmărire penală, iar nu dreptul de a participa la efectuarea actelor de urmărire penală. Tocmai din aceste motive şi în mod consecvent se prevede că avocatul care asistă la

efectuarea actelor de urmărire penală, de către procuror sau de către ofiţerul de poliţie judiciară, poate formula cereri şi depune memorii. Este evident că memoriile sunt scrise şi că cererile pot fi formulate numai în scris. Rezolvarea acestora se face de către anchetator, iar în cazurile în care inculpatul nu este mulţumit de rezolvarea dată, aceasta poate fi atacată conform prevederilor Codului de procedură penală. În acest sens, se poate face plângere contra actelor procurorului care se rezolvă de prim-procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel ori de procurorul şef de secţie al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, precum şi plângere în faţa judecătorului împotriva rezoluţiilor sau ordonanţelor procurorului de netrimitere în judecată, astfel încât accesul liber la justiţie şi dreptul la apărare este respectat, cele două articole menţionate fiind chiar o garanţie împotriva eventualelor nelegalităţi comise de procuror. Faţă de argumentele invocate, se constată că faza de urmărire penală a procesului penal are caracteristicile sale juridice şi, corespunzător acestora, şi o reglementare adecvată. Caracteristicile fazei de judecată a procesului penal nu se regăsesc şi în faza de urmărire penală. Astfel, prin esenţa sa, activitatea prin care se efectuează instrucţia penală, în concret, faza procesuală a urmăririi penale, este o fază nepublică. Potrivit actelor dosarului, avocaţii tuturor inculpaţilor cercetaţi în cauză – inclusiv ai inculpatului N.A., au fost informaţi cu privire la programul audierilor de martori şi la locaţiile unde urmau să se administreze respectivele probe, dovadă în acest sens fiind procesele-verbale de citare şi de încunoştinţare aflate în vol. 2 din d.u.p. Faptul că, în pofida garanţiilor procesuale anterior menţionate, o parte din actele de cercetare penală efectuate în cauză prin delegare (şi nu numai) – materializate în audieri de martori – s-au realizat în lipsa avocaţilor inculpatului N.A., nu este imputabil organelor de anchetă şi nu reprezintă o ingerinţă în dreptul la apărare al acuzatului în condiţiile în care, potrivit actelor existente în vol. 2 dosar de urmărire penală, în cursul acestei faze procesuale, inculpatul NA a beneficiat de asistenţă juridică din partea a nu mai puţin de 6 avocaţi nominalizaţi în cuprinsul împuternicirilor avocaţiale aflate la filele 157, 159 şi 161 din volumul indicat. Ca urmare, în măsura în care s-ar fi dorit acest lucru, asistenţa juridică a inculpatului N.A. ar fi putut acoperi cantitativ toate actele de cercetare penală efectuate în cauză. În cuprinsul motivelor scrise de recurs, în cadrul criticii supuse analizei, subscrisă pct. 3.9.2, apărarea inculpatului N.A. a invocat o gravă ingerinţă în dreptul său la apărare şi în raport de audierile concomitente efectuate de către cei doi procurori de caz. Şi în această privinţă, instanţa de recurs constată că inculpatului i-au fost respectate drepturile procesuale, faptul neparticipării avocaţilor săi la totalitatea actelor de urmărire penală efectuate de procurorii de caz fiind imputabil staff-ului de avocaţi care i-au reprezentat interesele în cauză, aşa cum rezultă şi din argumentele factuale, cronologice, expuse în rezoluţia procurorului ierarhic superior din 1.08.2008, aflată la filele 16-19 din vol. 78 din d.u.p. Or, deşi avocaţii inculpatului N.A. au fost riguros încunoştinţaţi în legătură cu efectuarea tuturor actelor de urmărire penală, interesul manifestat de aceştia cu privire la derularea urmăririi penale a fost relativ scăzut, avocaţii participând numai sporadic la audierile efectuate în cauză de către procurorii de caz. De altfel, numai aşa se explică lipsa de diligenţă a apărării aceluiaşi acuzat, cu caracter excepţional în

raport de filonul ulterior al apărărilor invocate în cadrul procesului penal, în formularea unor cereri de amânare a audierilor în vederea angrenării unui număr corespunzător de avocaţi care să acopere în integralitate procedura administrării probei testimoniale. Prin urmare, constatând că, în cauză, avocaţii inculpaţilor au fost corect încunoştinţaţi cu privire la calendarul audierilor de martori, organele de urmărire penală au procedat la efectuarea actelor de cercetare penală în conformitate cu dispoziţiile legale în materie. Deopotrivă, se constată că, în măsura în care apărarea inculpatului N.A. ar fi considerat că declaraţiile martorilor – la a căror audiere nu au participat avocaţii împuterniciţi – sunt relevante analizei temeiniciei acuzaţiilor formulate împotriva sa în cauza pendinte, avea posibilitatea legală ca, în procedura prezentării materialului de urmărire penală, să solicite o eventuală confruntare cu respectivii martori. Or, în procedura invocată inculpatul N.A. nu s-a prevalat de un asemenea drept, ceea ce justifică concluzia că, la acel moment procesual, apărarea nu a acordat o valoare probatorie deosebită declaraţiilor martorilor la a căror audiere nu a participat. Prin urmare, neparticiparea avocaţilor inculpatului N.A. la toate audierile efectuate în cauză s-a datorat exclusiv lipsei de interes al apărării care nu poate fi complinită prin plângerile succesive formulate împotriva măsurilor procedurale dispuse de procurorii de caz *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

Împrejurarea că la audierea martorilor de către procuror nu a participat inculpata şi avocatul său ales, nu constituie o încălcare a dreptului la apărare, întrucât faza de urmărire penală este nepublică, iar adresarea de întrebări de către avocatul ales al inculpatei martorilor, reprezintă o facultate a organului de urmărire penală/procurorului şi nu o obligaţie conferită expres de lege, astfel cum este prevăzut în cazul fazei de cercetare judecătorească, unde părţile pot adresa întrebări martorilor prin intermediul preşedintelui completului, cu respectarea principiului contradictorialităţii *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

Dacă avocatul ales al inculpatului, care asistă la efectuarea actelor de urmărire penală refuză să semneze vreun act, îndemnându-l şi pe inculpat să procedeze în aceeaşi manieră, şi părăseşte biroul, organul de urmărire penală poate desemna un avocat din oficiu, întrucât o astfel de atitudine a avocatului ales echivalează cu lipsa de apărare *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 279/1998, în Curtea de Apel Bucureşti, Culegere de practică judiciară în materie penală, 1998, Ed. All Beck, Bucureşti, 1999, p. 57).*

- avocatul părţilor şi al subiecţilor procesuali principali are de asemenea dreptul să participe la audierea oricărei persoane de către judecătorul de drepturi şi libertăţi în procedura audierii anticipate, să formuleze plângeri, cereri şi memorii;

- apărarea implică nu numai posibilitatea participării la actele de urmărire penală, dar şi: *(i)* dreptul părţii sau al subiectului procesual principal de a lua contact cu avocatul, cu asigurarea confidenţialităţii discuţiilor, a convorbirilor şi a corespondenţei; *(ii)* dreptul de a consulta dosarul; *(iii)* dreptul de a formula cereri şi depune memorii etc.;

- avocatul are aceleaşi drepturi pe care legea le recunoaşte părţii sau subiectului procesual principal, cu excepţia celor pe care acesta le exercită personal (spre exemplu, dreptul de a da declaraţii);

- în exercitarea dreptului la apărare avocatul are dreptul de a formula cereri propunând administrarea unor mijloace de probă în apărare, asupra cărora procurorul trebuie să se pronunţe motivat; în cazul în care cererile sale au fost respinse de procuror avocatul are dreptul de a formula plângere la procurorul ierarhic superior celui care a dispus respingerea cererii; când plângerea vizează nerespectarea dreptului avocatului de a fi încunoştinţat cu privire la efectuarea actelor de urmărire penală ori dreptul a se asigura contactul confidenţial cu clientul (parte sau subiect procesual principal), ori dreptul de a consulta dosarul procurorul ierarhic superior este obligat să rezolve plângerea în cel mult 48 de ore de la data formulării;

- cu ocazia dezbaterii propunerii de arestare preventivă sau de prelungire a măsurii arestării preventive, a cererilor de revocare, înlocuire, încetare de drept a măsurii arestării preventive sau cu ocazia contestaţiilor formulate în aceste materii, avocatul inculpatului poate lua cunoştinţă de materialul de urmărire penală înaintat judecătorului;

- contactul dintre avocat şi clientul său nu poate fi stânjenit sau controlat, direct sau indirect, de niciun organ al statului;

- persoana privată de libertate (reţinută sau arestată preventiv sau în altă cauză), indiferent de stadiul procedurii are dreptul să ia contact cu avocatul ales sau din oficiu, asigurându-i-se confidenţialitatea convorbirilor; administraţia locului de arest ori detenţie are obligaţia de a lua măsurile necesare pentru respectarea dreptului la confidenţialitatea discuţiilor persoanei private de libertate cu avocatul său; persoana privată de libertate are dreptul să efectueze convorbiri telefonice cu avocatul său de la telefoanele publice cu cartelă instalate în penitenciare, ce au caracter confidenţial şi se efectuează numai sub supraveghere vizuală; corespondenţa persoanei private de liberate cu avocatul nu poate fi deschisă sau reţinută;

- în vederea asigurării secretului profesional, înregistrarea convorbirilor dintre avocat şi partea pe care o reprezintă sau o asistă în proces nu poate fi folosită ca mijloc de probă decât dacă din cuprinsul acesteia rezultă date sau informaţii concludente şi utile privitoare la pregătirea sau săvârşirea de către avocat a unei infracţiuni dintre cele prevăzute în art. 139 alin. (2) NCPP; astfel, pe de o parte, nu se poate dispune *ab initio* înregistrarea convorbirilor dintre avocat şi partea pe care o reprezintă, iar, pe de altă parte, în cazul în care în mod accidental au fost înregistrate aceste convorbiri (spre exemplu, în cazul în care nu s-a putut stabili în funcţie de numerele de telefon utilizate că este vorba de o convorbire avocat-client), acestea nu pot fi redate în cadrul unui proces-verbal, pentru a fi folosite ca mijloc de probă, impunându-se distrugerea lor imediată;

- în cursul procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, avocatul are dreptul să-l asiste pe inculpat, să exercite drepturile procesuale ale acestuia, să ia cunoştinţă de întregul dosar, să formuleze cereri sau excepţii, iar în cazul când inculpatul este arestat, să ia contact cu acesta.

Este fondată cererea de amânare a cauzei în vederea angajării unui avocat, formulată de apelantul-inculpat la primul termen de judecată. Respingerea cererii, când prezenţa avocatului este obligatorie, cu motivarea că apelantul a avut suficient timp pentru angajarea unui avocat, precum şi judecarea cauzei cu desemnarea unui avocat din oficiu, echivalează cu o judecată în lipsa avocatului *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 1122/2002, www.legalis.ro).*

Semnătura unei persoane, în calitate de avocat, pe declaraţia luată cu ocazia arestării, fără a avea delegaţie de avocat la dosar, şi asistarea ulterioară de către o altă persoană, avocat desemnat din oficiu, cu delegaţie depusă la dosar, nu satisface cerinţele asigurării dreptului la apărare în tot cursul procesului penal, existând îndoială cu privire la apărarea efectivă şi reală la data ascultării inculpatului, în lipsa unor dovezi certe că acestuia i-a fost asigurat şi respectat dreptul la apărare. În acest sens, se reţine că la dosar nu există adresa organului de urmărire penală prin care se cere baroului de avocaţi desemnarea unui avocat din oficiu pentru inculpat şi nici delegaţia unui asemenea avocat, sau orice altă dovadă de desemnare a unui avocat pentru a-l asista pe inculpat la luarea primei declaraţii, cu ocazia arestării *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 737/1997, www.legalis.ro).*

Secţiunea a 4-a. Reprezentarea

- este activitatea prin care o persoană participă, în lipsa unei părţi sau a unui subiect procesual principal, în numele şi interesul acesteia la procesul penal sau la îndeplinirea unor acte procesuale sau procedurale, în virtutea unei puteri conferite de lege sau de o convenţie;

- în cursul procesului penal, suspectul, inculpatul, celelalte părţi, precum şi persoana vătămată pot fi reprezentaţi, cu excepţia cazurilor în care prezenţa acestora este obligatorie sau este apreciată ca fiind necesară de procuror, judecător sau instanţa de judecată, după caz;

- reprezentantul exercită drepturile părţilor ori a subiecţilor procesuali pe care le reprezintă în condiţiile mandatului legal sau convenţional, cu excepţia celor pe care acestea le pot exercita numai personal (de pildă, ascultarea în calitatea de persoană vătămată); măsurile luate sau soluţiile dispuse de autorităţile judiciare vor viza persoana reprezentată;

- reprezentarea poate fi:

(i) legală, când o persoană, în temeiul legii, reprezintă în faţa organelor judiciare persoanele vătămate lipsite de capacitate de exerciţiu ori cu capacitate de exerciţiu restrânsă (de pildă, părinţii sau tutorele pentru persoană vătămată minoră, curatorul pentru cea pusă sub curatelă) sau persoanele juridice [potrivit art. 491 alin. (1) NCPP persoana juridică este reprezentată la îndeplinirea actelor procesuale şi procedurale *de reprezentantul său legal* (de pildă, administratorul care are puteri de reprezentare,

directorul)] care participă în procesul penal ca părţi vătămate, părţi civile sau părţi responsabile civilmente;

- în cazul în care persoana juridică are calitatea de suspect sau inculpat, va participa în procesul penal prin intermediul reprezentantului legal de la data efectuării actelor procedurale (nu este obligatoriu ca acesta să fie aceeaşi persoană cu reprezentantul legal de la momentul săvârşirii infracţiunii);

- reprezentantul legal poate introduce plângere prealabilă în numele persoanei vătămate pe care o reprezintă, o poate retrage sau se poate împăca cu făptuitorul în condiţiile legii.

(ii) convenţională, când o persoană în temeiul unei convenţii, reprezintă o parte sau un subiect procesual principal în procesul penal; mandatul de reprezentare trebuie să fie special.

- reprezentantul convenţional poate fi orice persoană ce are capacitate deplină de exerciţiu, indiferent dacă are sau nu calitatea de avocat; în situaţia în care reprezentantul convenţional are calitatea de avocat, poate declara apel, în temeiul unei împuterniciri conferite de lege chiar fără împuternicire specială, în baza legii, ca şi reprezentantul legal;

- în cazul în care o persoană juridică are calitatea *de inculpat, iar organele judiciare au pus în mişcare acţiunea penală* împotriva reprezentantului legal al persoanei juridice pentru aceeaşi faptă sau pentru fapte conexe cu cea pentru care este acuzată persoana juridică, aceasta va trebui să îşi numească un mandatar pentru a o reprezenta, pentru a se evita existenţa unui conflict de interese între persoana juridică şi reprezentantul legal al acesteia, de natură a conduce la prejudicierea dreptului la apărare al persoanei juridice [art. 491 alin. (2) NCPP]; mandatarul ce urmează a fi desemnat trebuie să fie apt să asigure o apărare concretă şi efectivă persoanei juridice, iar nu să fie un simplu interpus al reprezentantului legal;

- în cazul în care persoana juridică nu îşi numeşte un mandatar, acesta este desemnat, după caz, de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţă, din rândul practicienilor în insolvenţă, autorizaţi potrivit legii; reprezentantul legal va exercita drepturile persoanei juridice (de exemplu, dreptul de a angaja un avocat, de a exercita apărarea prin propria persoană, dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării, dreptul de a exercita căile de atac, de a formula cereri, de a ridica excepţii etc.) în procesul penal;

- potrivit art. 20 alin. (6) NCPP în cazul în care *un număr mare de persoane care nu au interese contrarii s-au constituit parte civilă*, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care părţile civile *nu şi-au desemnat un reprezentant comun*, pentru buna desfăşurare a procesului penal, procurorul sau instanţa de judecată poate desemna, prin ordonanţă, respectiv prin încheiere motivată, *un avocat din oficiu* pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanţa va fi comunicată părţilor civile, care trebuie să încunoştinţeze procurorul sau instanţa în cazul în care refuză să fie reprezentaţi prin avocatul desemnat din oficiu. Părţile civile pot fi citate prin reprezentantul legal sau

printr-o publicaţie de circulaţie naţională. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoştinţă sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate;

- tot astfel, potrivit art. 80 NCPP în situaţia în care în cauză există *un număr mare de persoane vătămate care nu au interese contrarii*, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care persoanele vătămate nu şi-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfăşurare a procesului penal, procurorul sau instanţa de judecată poate desemna, prin ordonanţă, respectiv prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanţa va fi comunicată persoanelor vătămate, care trebuie să încunoştinţeze, în termen de 3 zile de la primirea comunicării, procurorul sau instanţa în cazul în care refuză să fie reprezentaţi prin avocatul desemnat din oficiu. Persoanele vătămate pot fi citate prin reprezentantul legal sau printr-o publicaţie de circulaţie naţională. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoştinţă sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate. Reprezentantul persoanelor vătămate exercită toate drepturile recunoscute de lege acestora.

Secţiunea a 5-a. Substituitul procesual

- este persoana care, în temeiul unei împuterniciri conferite de lege, poate să exercite în nume propriu un drept al unei părţi sau subiect procesual principal sau să efectueze în numele său un act procesual, în ambele cazuri acţionând în interesul unei părţi sau subiect procesual principal (*nomine proprio sed iure alieno*);

- substituitul procesual se deosebeşte de reprezentant (care acţionează în numele şi în interesul reprezentatului), pe de o parte, prin faptul că are facultatea, iar nu obligaţia de a acţiona, iar pe de altă parte, prin aceea că acţionează în nume propriu, însă pentru valorificarea unui interes al părţii sau subiectului procesual principal (de exemplu, apelul poate fi declarat pentru inculpat de soţul acestuia sau cererea de revizuire poate fi formulată în favoarea condamnatului de un membru de familie al acestuia);

- în unele cazuri, legea prevede posibilitatea celui în favoarea căreia s-a efectuat actul procesual să îşi însuşească acest act sau să declare că nu şi-l însuşeşte în situaţia în care nu este de acord cu acţiunea substitutului procesual (de exemplu, în cazul în care plângerea penală este formulată de către unul dintre soţi pentru celălalt soţ sau de către copilul major pentru părinţi, persoana vătămată poate să declare că nu îşi însuşeşte plângerea).

Secţiunea a 6-a. Citarea

§1. Noţiune. Conţinut

- **este instituţia** prin care o persoană este chemată la o anumită dată în faţa organelor judiciare;

- dispoziţia de citare reprezintă actul procesual, în vreme ce citaţia constituie actul procedural;

- citarea are caracter *imperativ*, realizându-se *din oficiu* prin agenţii procedurali ai organelor judiciare *sau prin orice alt salariat al acestora, prin intermediul poliţiei locale* ori prin serviciul poştal sau de curierat; prevederea în NCPP a posibilităţii citării prin intermediul poliţiei locale ori a oricărui salariat al organului judiciar permite o mai mare flexibilitate în cadrul acestui proces şi asigurarea celerităţii procesului; persoanele însărcinate cu îndeplinirea citării sau comunicării actelor procedurale sunt obligate să îndeplinească procedura de citare şi să comunice dovezile de îndeplinire a acesteia înainte de termenul de citare stabilit de organul judiciar;

- ca excepţie, legea dă, în anumite situaţii, organelor judiciare facultatea de a chema prin citaţie anumite entităţi sau persoane în procesul penal [de pildă, potrivit art. 505 alin. (2) NCPP când suspectul sau inculpatul este un minor care a împlinit vârsta de 16 ani, la orice ascultare sau confruntare a minorului, *dacă organul de urmărire penală consideră necesar, citează* părinţii acestuia ori, după caz, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află temporar minorul, precum şi direcţia generală de asistenţă socială şi protecţie a copilului din localitatea unde se desfăşoară audierea];

- în cazul în care în cauză există un număr mare de persoane vătămate sau de părţi civile, iar aceştia sau organele judiciare le-au desemnat un reprezentant comun citarea se va realiza *prin reprezentantul legal sau printr-o publicaţie de circulaţie naţională*;

- minorul cu o vârstă mai mică de 16 ani va fi citat, prin intermediul părinţilor sau al tutorelui, cu excepţia cazului în care acest lucru nu este posibil;

- persoana citată este obligată să se prezinte la data şi la locul stabilit de organul care a dispus citarea; în cazul în care părţile legal citate nu se prezintă în faţa organului judiciar, în principiu, procesul penal poate continua şi în lipsa acestora; martorii, experţii şi interpreţii care nu se prezintă, pot fi sancţionaţi cu amendă judiciară; de asemenea neprezentarea la citare poate atrage emiterea unui mandat de aducere;

- citarea se face prin *citaţie scrisă*, dar se poate realiza şi *prin notă telefonică sau telegrafică ori prin fax*, încheindu-se în acest sens un proces-verbal;

- *NCPP prevede că citarea se poate realiza şi prin intermediul poştei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică, însă numai în cazul în care persoana citată şi-a dat în prealabil acordul cu privire la această modalitatea de citare; în acest caz citarea se face la adresa electronică ori la coordonatele care au fost indicate în acest scop organului judiciar de către persoana citată sau de către*

reprezentantul ei încheindu-se un proces-verbal cu privire la acesta; la procesul-verbal se ataşează, dacă este posibil, dovada transmiterii citaţiei;

- ***citaţia*** este individuală şi trebuie să cuprindă:

a) denumirea organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată care emite citaţia, sediul său, data emiterii şi numărul dosarului;

b) numele şi prenumele celui citat, calitatea în care este citat şi indicarea obiectului cauzei;

c) adresa celui citat;

d) ora, ziua, luna şi anul, locul de înfăţişare, precum şi invitarea celui citat să se prezinte la data şi locul indicate;

e) menţiunea că partea citată are dreptul la un avocat cu care să se prezinte la termenul fixat;

f) dacă este cazul, menţiunea că, potrivit art. 90 sau art. 93 alin. (4), apărarea este obligatorie, iar în cazul în care partea nu îşi alege un avocat, care să se prezinte la termenul fixat, i se va desemna un avocat din oficiu;

g) menţiunea că partea citată poate, în vederea exercitării dreptului la apărare, să consulte dosarul aflat la arhiva instanţei sau a parchetului;

h) consecinţele neprezentării în faţa organului judiciar.

- citaţia transmisă suspectului sau inculpatului trebuie să cuprindă încadrarea juridică şi denumirea infracţiunii de care este acuzat, atenţionarea că, în caz de neprezentare, poate fi adus cu mandat de aducere;

- citaţia este semnată de organul judiciar care o emite;

- potrivit NCPP citarea şi comunicarea actelor procedurale se fac în plic închis, care va purta menţiunea „Pentru justiţie. A se înmâna cu prioritate";

- organul judiciar poate comunica şi oral persoanei prezente termenul următor, aducându-i la cunoştinţă consecinţele neprezentării. În cursul urmăririi penale, aducerea la cunoştinţă a termenului se menţionează într-un proces-verbal, care se semnează de către persoana astfel citată.

§2. Locul de citare

- *locul de citare* este locul unde sunt citate persoanele chemate să se prezinte în faţa organului judiciar, respectiv:

1. suspectul, inculpatul, părţile în proces, precum şi alte persoane se citează la adresa unde locuiesc, iar dacă aceasta nu este cunoscută, la adresa locului lor de muncă, prin serviciul de personal al unităţii la care lucrează;

- suspectul sau inculpatul are obligaţia de a comunica în termen de cel mult 3 zile organului judiciar schimbarea adresei unde locuieşte. Suspectul sau inculpatul este informat cu privire la această obligaţie în cadrul audierii şi cu privire la consecinţele nerespectării obligaţiei; suspectul sau inculpatul care a indicat, printr-o declaraţie dată în cursul procesului penal, un alt loc pentru a fi citat este citat la locul indicat;

Atâta vreme cât şi-a schimbat domiciliul fără a anunţa organele judiciare despre această schimbare, deşi ştia că este implicat într-un proces penal, inculpatul nu poate critica decizia instanţei care, rejudecând în lipsa sa apelul declarat de parchet, i-a agravat pedeapsa, pentru motivul că nu l-a citat la noua adresă, căci el nu se poate prevala de propria culpă. Dar, în condiţiile în care în procesul-verbal de afişare a citaţiei la vechiul domiciliu, este făcută menţiunea că destinatarul este mutat de la adresă, instanţa de apel, necunoscând locul de muncă al inculpatului, trebuia să dispună citarea acestuia la sediul consiliului local în a cărui rază teritorială s-a săvârşit infracţiunea *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 226/1997, în C.P.J.P. 1997, p. 58-59).*

- suspectul sau inculpatul poate fi citat la sediul avocatului ales, dacă nu s-a prezentat după prima citare legal îndeplinită;

- dacă suspectul sau inculpatul locuieşte în străinătate, citarea se face, pentru primul termen, potrivit normelor de drept internaţional penal aplicabile în relaţia cu statul solicitat, în condiţiile legii. În absenţa unei asemenea norme sau în cazul în care instrumentul juridic internaţional aplicabil o permite, citarea se face prin scrisoare recomandată. În acest caz, avizul de primire a scrisorii recomandate, semnat de destinatar, sau refuzul de primire a acesteia ţine loc de dovadă a îndeplinirii procedurii de citare. *Spre deosebire de vechiul NCPP a prevăzut că pentru primul termen de judecată, suspectul sau inculpatul va fi înştiinţat prin citaţie că are obligaţia de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poştă electronică sau mesagerie electronică, unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul. În cazul în care nu se conformează, comunicările i se vor face prin scrisoare recomandată, recipisa de predare la poşta română a scrisorii, în cuprinsul căreia vor fi menţionate actele care se expediază, ţinând loc de dovadă de îndeplinire a procedurii.*

2. bolnavii sau persoanele aflate, după caz, în spitale, aşezăminte medicale ori de asistenţă socială se citează prin administraţia acestora (chiar şi în cazul în care a fost prezent la vreunul din termenele anterioare);

3. persoanele private de libertate se citează la locul de deţinere, prin administraţia acestuia;

4. militarii se citează la unitatea din care fac parte, prin comandantul acesteia;

5. pentru persoanele care alcătuiesc echipajul unei nave maritime sau fluviale, aflate în cursă, citarea se face la căpităinia portului unde este înregistrată nava;

6. personalul misiunilor diplomatice, al oficiilor consulare şi cetăţenii români trimişi să lucreze în cadrul organizaţiilor internaţionale, membrii de familie care locuiesc cu ei, cât timp se află în străinătate, precum şi cetăţenii români aflaţi în străinătate în interes de serviciu, inclusiv membrii de familie care îi însoţesc, se citează prin intermediul unităţilor care i-au trimis în străinătate;

7. instituţiile, autorităţile publice şi alte persoane juridice se citează *la sediul acestora.*

- dacă nu se cunosc nici adresa unde locuieşte suspectul sau incul-patul şi nici locul său de muncă, precum şi în ipoteza neidenitificării sediului instituţiilor, autorităţilor publice şi a altor persoane juridice, la sediul organului judiciar (nu la sediul

consiliului local aşa cum prevedea vechiul Cod) se afişează o înştiinţare care trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua şi ora când a fost făcută;

b) numele şi prenumele celui care a făcut afişarea şi funcţia acestuia;

c) numele, prenumele şi domiciliul sau, după caz, reşedinţa, respectiv sediul celui citat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înştiinţarea şi denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul;

e) menţiunea că înştiinţarea se referă la actul procedural al citaţiei;

f) menţiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citaţia în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citaţia;

g) menţiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citaţiei în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citaţia se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afişat înştiinţarea.

- la stabilirea termenului pentru înfăţişarea suspectului sau inculpatului aflat în străinătate se ţine seama de normele internaţionale aplicabile în relaţia cu statul pe teritoriul căruia se afla suspectul sau inculpatul, iar în lipsa unor asemenea norme, de necesitatea ca citaţia în vederea înfăţişării să fie primită cel mai târziu cu 30 de zile înainte de ziua stabilită pentru înfăţişare;

- *suspectul sau inculpatul persoană juridică* se citează, prin reprezentant legal, la sediul acesteia; când sediul este fictiv ori persoana juridică nu mai funcţionează la sediul declarat, iar noul sediu nu este cunoscut, *la sediul organului judiciar* se afişează o înştiinţare; în cazul reprezentării convenţionale a persoanei juridice prin mandatar, ori printr-un practician în insolvenţă citarea se face la locuinţa mandatarului ori la sediul practicianului în insolvenţă desemnat în calitate de mandatar.

§3. Înmânarea citaţiei

3.1. Primirea citaţiei de către persoana chemată în faţa organului judiciar

- citaţia se înmânează, *oriunde este găsit, personal celui citat*, care va semna dovada de primire; dacă persoana citată, primind citaţia, refuză sau nu poate să semneze dovada de primire, persoana însărcinată să comunice citaţia încheie despre aceasta proces-verbal;

- dacă persoana citată *refuză să primească citaţia,* persoana însărcinată să comunice citaţia *va afişa pe uşa destinatarului o înştiinţare*, încheind un proces-verbal cu privire la împrejurările constatate. *Înştiinţarea trebuie să cuprindă:*

a) anul, luna, ziua şi ora când afişarea a fost făcută;

b) numele şi prenumele celui care a făcut afişarea şi funcţia acestuia;

c) numele, prenumele şi domiciliul sau, după caz, reşedinţa, respectiv sediul celui înştiinţat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înştiinţarea şi denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul, cu indicarea sediului acestuia;

e) menţiunea că înştiinţarea se referă la actul procedural al citaţiei;

f) menţiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citaţia în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citaţia;

g) menţiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citaţiei în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citaţia se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afişat înştiinţarea.

- în cazul în care scrisoarea recomandată prin care se citează un suspect sau inculpat care locuieşte în străinătate nu poate fi înmânată, precum şi în cazul în care statul destinatarului nu permite citarea prin poştă, citaţia se va afişa la sediul parchetului sau al instanţei, după caz;

- citarea se poate realiza şi prin intermediul autorităţilor competente ale statului străin dacă:

a) adresa celui citat este necunoscută sau inexactă;

b) nu a fost posibilă trimiterea citaţiei prin intermediul poştei;

c) dacă citarea prin poştă a fost ineficientă sau necorespunzătoare.

- când citarea vizează bolnavii sau persoanele aflate, după caz, în spitale, aşezăminte medicale ori de asistenţă socială, persoanele private de libertate, militarii, respectiv persoanele care alcătuiesc echipajul unei nave maritime sau fluviale, aflate în cursă se citează, administraţia spitalului/aşezământului medical sau de asistenţă socială, respectiv administraţia locului de deţinere, comandantul unităţii militare, sau căpităniа portului unde este înregistrată nava sunt obligate a înmâna de îndată citaţia persoanei citate sub luare de dovadă, certificându-i semnătura sau arătând motivul pentru care nu s-a putut obţine semnătura acesteia. Dovada este predată agentului procedural, iar acesta o înaintează organului de urmărire penală sau instanţei de judecată care a emis citaţia;

- citaţia destinată unei instituţii sau autorităţi publice ori altei persoane juridice se predă la registratură sau funcţionarului însărcinat cu primirea corespondenţei;

- dovada de primire a citaţiei trebuie să cuprindă numărul dosarului, denumirea organului de urmărire penală sau a instanţei care a emis citaţia, numele, prenumele şi calitatea persoanei citate, precum şi data pentru care este citată. De asemenea, trebuie să cuprindă data înmânării citaţiei, numele, prenumele, calitatea şi semnătura celui care înmânează citaţia, certificarea de către acesta a identităţii şi semnăturii persoanei căreia i s-a înmânat citaţia, precum şi arătarea calităţii acesteia.

3.2. Înmânarea citaţiei altor persoane

- dacă persoana citată nu se află acasă, agentul înmânează citaţia soţului, unei rude sau oricărei persoane care locuieşte cu ea ori care în mod obişnuit îi primeşte

corespondenţa. Citaţia nu poate fi înmânată unui minor sub 14 ani sau unei persoane lipsite de discernământ; dacă persoana citată locuieşte într-un imobil cu mai multe apartamente sau într-un hotel, în lipsa persoanelor arătate mai sus citaţia se predă administratorului, portarului ori celui care în mod obişnuit îl înlocuieşte;

- persoana care primeşte citaţia semnează dovada de primire, iar agentul, certificând identitatea şi semnătura, încheie proces-verbal. Dacă aceasta refuză sau nu poate semna dovada de primire, agentul afişează citaţia pe uşa locuinţei, încheind proces-verbal;

- dacă nu poate fi găsită niciuna dintre persoanele indicate mai sus agentul este obligat să se intereseze când poate găsi persoana citată pentru a-i înmâna citaţia. Când persoana citată nu poate fi găsită, agentul *afişează pe uşa locuinţei persoanei citate o înştiinţare* care trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua şi ora când depunerea sau, după caz, afişarea a fost făcută;

b) numele şi prenumele celui care a făcut afişarea şi funcţia acestuia;

c) numele, prenumele şi domiciliul sau, după caz, reşedinţa, respectiv sediul celui înştiinţat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înştiinţarea şi denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul, cu indicarea sediului acestuia;

e) menţiunea că înştiinţarea se referă la actul procedural al citaţiei;

f) menţiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citaţia în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citaţia;

g) menţiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citaţiei în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citaţia se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afişat înştiinţarea.

- în cazul când persoana citată locuieşte într-un imobil cu mai multe apartamente sau într-un hotel, dacă în citaţie nu s-a indicat apartamentul ori camera în care locuieşte, agentul este obligat să facă investigaţii pentru a afla aceasta. Dacă investigaţiile au rămas fără rezultat, agentul afişează citaţia pe uşa principală a clădirii, încheind proces-verbal şi făcând menţiune despre împrejurările care au făcut imposibilă înmânarea citaţiei.

3.3. Imposibilitatea de a comunica citaţia

- când comunicarea citaţiei nu se poate face, deoarece imobilul nu există, este nelocuit ori destinatarul nu mai locuieşte în imobilul respectiv, sau atunci când comunicarea nu poate fi făcută din alte motive asemănătoare, agentul întocmeşte *un proces-verbal în care menţionează situaţiile constatate, pe care îl trimite organului judiciar care a dispus citarea.*

3.4. Incidente privind citarea

- în cursul judecăţii, neregularitatea cu privire la citare este luată în considerare doar dacă partea lipsă la termenul la care s-a produs neregularitatea o invocă la

termenul următor la care este prezentă sau legal citată, dispoziţiile privind sancţiunea nulităţii aplicându-se în mod corespunzător;

- în cazul în care după încheierea dezbaterilor instanţa repune cauza pe rol, va trebui să dispună citarea tuturor părţilor pentru noul termen;

- nelegalităţile în legătură cu citarea unei părţi sau subiect procesual principal obligă organele judiciare să constate existenţa lipsei de procedură în cauză şi să dispună refacerea procedurii de citare;

- citarea nelegală poate atrage nulitatea relativă, în condiţiile art. 282 NCPP a actelor îndeplinite în cauza penală în care procedura a fost viciată.

Secţiunea a 7-a. Comunicarea actelor procedurale

- este mijlocul procesual prin care organele judiciare:

(i) transmit unui participant la procesul penal un act procedural sau o copie a acestuia (de exemplu, comunicarea unei copii de pe rechizitoriu inculpatului, ori a unei copii a minutei sentinţei penale procurorului, părţilor, persoanei vătămate şi, în cazul în care inculpatul este arestat, administraţiei locului de deţinere, în vederea exercitării căii de atac);

(ii) încunoştinţează participanţii la procesul penal despre un act procesual ori măsură procesuală ce a fost efectuată/luată sau care urmează a fi efectuată/luată, ori despre un incident procedural ce urmează a fi soluţionat (de pildă, încunoştinţarea persoanei vătămate despre dispunerea unei soluţii de clasare).

- comunicarea actelor procedurale se face potrivit de regulă în scris şi din oficiu potrivit dispoziţiilor prevăzute de lege cu privire la locul de citare şi la înmânarea citaţiei.

Secţiunea a 8-a. Înştiinţarea

- este modalitatea prin care un organ judiciar informează participanţii la procedurile penale cu privire la efectuarea ori neefectuarea unui act procesual sau procedural ori despre luarea unei măsuri procesuale (de pildă, părţile sunt înştiinţate despre termenul la care va fi soluţionată cererea de strămutare, cu menţiunea că pot trimite memorii şi se pot prezenta la termenul stabilit pentru soluţionarea cererii; înştiinţarea persoanei vătămate despre punerea în libertate a inculpatului arestat preventive);

- înştiinţarea se poate realiza pe cale orală, activitatea desfăşurată consemnându-se într-un proces-verbal, sau prin adresă caz în care dispoziţiile prevăzute de lege cu privire la locul de citare şi la înmânarea citaţiei se aplică în mod corespunzător.

Secţiunea a 9-a. Mandatul de aducere

- este actul procedural ce constă în ordinul dat de organul judiciar ca o anumită persoană, a cărei ascultare sau prezenţă este necesară, să fie adusă în faţa sa în cazul în care aceasta fiind anterior citată nu s-a prezentat; *NCPP a mai prevăzut o ipoteză suplimentară de emitere a mandatului de aducere în cazul în care nu a fost posibilă comunicarea corespunzătoare a citaţiei cu privire la o anumită persoană, a cărei ascultare sau prezenţă este necesară şi împrejurările indică fără echivoc că persoana se sustrage de la primirea citaţiei*;

- *suspectul sau inculpatul* poate fi adus cu mandat de aducere, *chiar înainte de a fi fost chemat prin citaţie*, dacă această măsură se impune în interesul rezolvării cauzei; în cazul în care suspectul sau inculpatul este o persoană juridică mandatul de aducere se va emite cu privire la reprezentantul legal sau convenţional (mandatar, respectiv practician în insolvenţă) al acestuia;

- organul de urmărire dispune aducerea cu mandat a unei persoane *prin ordonanţă*, iar instanţa de judecată *prin încheiere*; în baza acestor acte procesuale se emite actul procedural (mandatul de aducere);

- *judecătorul de cameră preliminară sau judecătorul de drepturi şi libertăţi* ar putea dispune emiterea unui mandat de aducere în ipoteza în care cu ocazia soluţionării unei cereri sau propuneri referitoare la măsurile preventive apreciază că este necesară prezenţa inculpatului;

- deopotrivă. *judecătorul de drepturi şi libertăţi* poate dispune emiterea unui mandat de aducere la cererea procurorului în cazul în care pentru executarea mandatului de aducere este necesară pătrunderea fără consimţământ într-un domiciliu sau sediu;

- *mandatul de aducere* se execută prin organele de cercetare penală ale poliţiei judiciare şi organele de ordine publică (de pildă, organele jandarmeriei române); executarea mandatelor de aducere privind pe militari se face prin comandantul unităţii militare sau prin poliţia militară;

- persoana căreia i se încredinţează executarea mandatului transmite mandatul persoanei pentru care acesta a fost emis şi îi solicită să o însoţească; în cazul în care persoana indicată în mandat *refuză* să însoţească persoana care execută mandatul *sau încearcă să fugă, aceasta va fi adusă prin constrângere; prin urmare, potrivit NCPP orice persoană care face obiectul unui mandat de aducere (inclusiv persoana vătămată, partea civilă sau responsabilă civilmente) poate fi adusă prin constrângere în faţa organelor judiciare*;

- ca excepţie, mandatul de aducere *nu va fi pus în executare* prin constrângere dacă persoana arătată în mandatul de aducere nu poate fi adusă din motive de boală; în acest caz organul însărcinat cu executarea mandatului constată aceasta într-un proces-verbal, care se înaintează de îndată organului judiciar care a emis mandatul de aducere;

- dacă organul însărcinat cu executarea mandatului de aducere *nu găseşte persoana prevăzută în mandat* la adresa indicată, face cercetări şi, dacă acestea au rămas

fără rezultat, încheie un proces-verbal care va cuprinde menţiuni despre cercetările făcute. Procesul-verbal se înaintează, de îndată, organului de urmărire penală sau, după caz, instanţei de judecată;

- activităţile desfăşurate cu ocazia executării mandatului de aducere sunt consemnate într-un *proces-verbal*, care trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) menţiuni despre activităţile desfăşurate.

- *mandatul de aducere* emis de organele de urmărire penală nu conferă un drept organelor care îl execută de a pătrunde în orice mod în domiciliul/locuinţa celui ce urmează a fi adus; în cazul în care persoana ce trebuie adusă se află în spaţiul său privat mandatul de aducere nu poate fi executat decât dacă aceasta îşi dă consimţământul pentru accesul în locuinţă ori dacă părăseşte benevol spaţiul privat; totuşi în cazul în care pătrunderea într-un spaţiu privat a fost realizată în baza unui mandat de percheziţie domiciliară emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi, organele de urmărire penală pot aduce persoanele găsite în spaţiul privat la sediul acestora în vederea audierii în baza mandatului de aducere emis fie de procuror fie de organele de cercetare penală;

- în cazul în care pentru executarea mandatului de aducere este necesară pătrunderea fără consimţământ într-un domiciliu sau sediu NCPP a prevăzut că în cursul urmăririi penale mandatul de aducere poate fi dispus, *la cererea motivată a procurorului, de judecătorul de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul;

- procedura de obţinere a mandatului de aducere de la judecătorul de drepturi şi libertăţi este asemănătoare cu cea prevăzută de NCPP pentru emiterea unui mandat de percheziţie domiciliară şi presupune următorii paşi procedurali:

1. formularea unei cereri de către procuror prin care să se solicite judecătorului de drepturi şi libertăţi emiterea unui mandat de aducere;

- cererea formulată de procuror, în cursul urmăririi penale, trebuie să cuprindă:

a) motivarea îndeplinirii condiţiilor necesare pentru emiterea mandatului;

b) indicarea infracţiunii care constituie obiectul urmăririi penale şi numele suspectului sau al inculpatului;

c) indicarea adresei unde se află persoana pentru care se solicită emiterea mandatului de aducere.

2. repartizarea cererii unui judecător de drepturi şi libertăţi şi soluţionare de către acesta.

- cererea prin care se solicită, în cursul urmăririi penale, emiterea unui mandat de aducere se soluţionează *în camera de consiliu, fără citarea părţilor; participarea procurorului nu este obligatorie*;

- în cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune motivat, *prin încheiere* definitivă, admiterea solicitării parchetului şi încuviinţarea aducerii persoanei solicitate, *emiţând de îndată mandatul de aducere*;

- în vederea executării mandatului emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi organele de cercetare penală ale poliţiei judiciare şi organele de ordine publică pot pătrunde în locuinţa sau sediul oricărei persoane, în care există indicii că se află cel căutat, în cazul în care acesta refuză să coopereze, împiedică executarea mandatului sau pentru orice alt motiv temeinic justificat şi proporţional cu scopul urmărit;

- mandatul de aducere emis de instanţa de judecată conferă dreptul organelor de executare să pătrundă în spaţiile private;

- *mandatul de aducere* emis de organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată trebuie să cuprindă:

a) denumirea organului judiciar;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a emis mandatul de aducere;

d) scopul pentru care a fost emis;

e) numele persoanei care urmează a fi adusă cu mandat şi adresa unde locuieşte. În cazul suspectului sau inculpatului, mandatul de aducere trebuie să menţioneze infracţiunea care constituie obiectul urmăririi penale;

f) indicarea temeiului şi motivarea necesităţii emiterii mandatului de aducere;

g) menţiunea că mandatul de aducere poate fi folosit o singură dată;

h) semnătura şi ştampila organului judiciar.

- organul judiciar trebuie să procedeze la ascultarea, de îndată, a persoanei aduse cu mandat de aducere sau, după caz, efectuează de îndată actul care a necesitat prezenţa acesteia;

- în vederea evitării privărilor de libertate arbitrare NCPP a prevăzut că persoanele aduse cu mandat rămân la dispoziţia organului judiciar numai pe durata impusă de audiere sau de îndeplinirea actului procesual care a făcut necesară prezenţa lor, *dar nu mai mult de 8 ore, în afară de cazul când s-a dispus reţinerea ori arestarea preventivă a acestora.*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea a constatat că nu este contestată de către părţi împrejurarea că la data de 27 noiembrie 2006, ora 16:00 reclamantul a fost ridicat de poliţie din locuinţa lui din localitatea Borş şi transportat la Cluj, unde era în desfăşurare o anchetă penală faţă de el, fiind eliberat la data de 28 noiembrie 2006, ora 02:00. Curtea a observat că, în timp ce reclamantul a susţinut că a fost obligat de poliţişti să-i însoţească, Guvernul a susţinut că reclamantul a făcut acest lucru de bună voie. Constatând că reclamantul a fost păzit de poliţişti continuu şi că pe drumul de la Borş la Cluj acesta nu a putut să plece, precum şi faptul că a fost păzit în ambulanţa de la Spitalul Huedin la Spitalul Cluj, Curtea a concluzionat că reclamantul a fost privat de libertate în sensul art. 5 parag. 1 din

Convenţie. În examinarea aspectului dacă privarea de libertate s-a făcut potrivit procedurii prevăzute de lege, Curtea a reţinut că temeiul legal al luării în custodie a reclamantului a fost art. 183-184 C.proc.pen. În acest context, Curtea a observat că reclamantul a susţinut că nu a fost citat de parchet în procedura aflată în desfăşurare faţă de el, iar Guvernul nu a produs vreo dovadă a citării reclamantului, spre exemplu copia citaţiei. Totodată, dacă au existat motive pentru aducerea reclamantului cu mandat de aducere chiar fără o prealabilă citare, conform art. 183 alin. (2) C.proc.pen., asemenea motive nu au fost indicate, fiind încălcată astfel procedura penală. Totodată, Curtea a remarcat că există contradicţii cu privire la aducerea cu mandat a reclamantului. Astfel, în timp ce procurorul din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Cluj a reţinut că, dată fiind ancheta penală în desfăşurare, aducerea reclamantului cu mandat de aducere era necesară pentru ascultarea acestuia de îndată, chiar şi fără citarea prealabilă, Procurorul General din cadrul aceluiaşi parchet a reţinut că mandatul de aducere a fost emis întrucât, deşi legal citat, reclamantul a refuzat să se prezinte la poliţie pentru a fi audiat. Curtea şi-a exprimat îndoiala că era necesară privarea de libertate a reclamantului pentru a fi însoţit pe o distanţă de 200 km de către 10 poliţişti în vederea audierii într-o anchetă penală care s-a finalizat cu netrimiterea lui în judecată pe motiv că vinovăţia lui nu putea fi dovedită. În concluzie, a fost încălcat art. 5 parag. 1 din Convenţie *(CEDO, hotărârea din 20 noiembrie 2012, în cauza Giurau c. României, parag. 79-89).*

Curtea acceptă faptul că atunci când un martor nu se prezintă, fără vreun motiv întemeiat, în faţa autorităţilor pentru a fi audiat, el poate fi adus prin constrângere în faţa organelor de urmărire penală sau a instanţei. Totuşi, decizia de aduce o persoană prin constrângere în faţa autorităţilor nu trebuie să fie o decizie formală, ci trebuie să aibă în vedere toate circumstanţele relevante ale cauzei. Astfel, aceleaşi motive (o călătorie de afaceri, boala, un eveniment de familie) pot constitui motive justificate de neprezentare într-un caz, sau nejustificate în alt caz. Curtea constată că reclamantul a fost informat despre faptul că este citat şi că i s-au acordat 21 de ore pentru a se prezenta în faţa organelor de urmărire penală din Moscova, însă acesta nu a compărut la audieri. Strict formal, el nu şi-a respectat obligaţia de a se prezent la audiere. Dar Curtea nu este convinsă că acesta este un motiv suficient pentru ca reclamantul să fie adus prin constrângere la Moscova în ziua imediat următoare. *În primul rând,* este dificil de înţeles de ce organele de urmărire penală nu mai puteau aştepta încă trei zile, data la care reclamantul anunţase că se av întoarce la Moscova în condiţiile în care ancheta se declanşase în urmă cu mai multe luni. Comportamentul anterior al reclamantului nu dădea niciun motiv de teamă că acesta ar urmări să se sustragă de la audieri. Deopotrivă în caz de urgenţă organele de urmărire penală ar fi putut proceda la ascultarea reclamatului prin delegarea acestei activităţi organelor de urmărire penală de la locul în care acesta se afla, sau ar fi putut trimite un reprezentant al acestora în acel loc pentru a proceda la ascultare. În al doilea rând, modalitatea în acre acesta a fost ridicat şi adus prin constrângere a fost neobişnuită. Reclamantul a fost privat de libertate în vederea aducerii la audieri mai degrabă ca un infractor periculos, decât ca un simplu martor: o întreagă operaţiunea poliţienească a fost pusă în mişcare în scurt timp,

inclusiv prin participarea unor ofiţeri înarmaţi, reclamatul fiind ridicat din Novosibirsk imediat în dimineaţa zilei următoare. În final, modalitatea de desfăşurare a evenimentelor merită de asemenea o atenţie deosebită. Imediat după ce reclamantul a fost ascultat în calitate de martor, a fost pus sub învinuire şi de îndată procurorii au solicita judecătorului printr-un referat de 9 pagini arestarea sa preventivă. Această rapiditate în desfăşurarea procedurilor sugerează faptul că în realitate organele de urmărire penală erau pregătite pentru o astfel de evoluţie a lucrurilor şi îl vizau pe reclamant în calitate de acuzat, iar nu de martor. Curtea reafirmă că o privare de libertate poate fi nelegală dacă scopul declarat al aceştia diferă de cel real. În prezenta cauză, dacă reclamantul ar fi fost privat de libertate în calitate de suspect în Novosibirsk, ar fi fost condus în vederea arestării preventive în faţa instanţei locale. În schimb, în calitate de martor acesta a fost adus prin constrângere la Moscova unde ulterior să fie formulată şi propunerea de arestare. Împrejurările arestării preventive a reclamantului indică faptul că numai în mod formal acesta a fost adus ca martor, în condiţiile în care intenţia reală a organelor de urmărire penală a fost să îl acuze de comiterea unei infracţiuni pe reclamant, şi astfel, să schimbe locul de desfăşurare a unei eventuale proceduri de arestare pentru unul mai favorabil. Prin urmare, Curtea a apreciat că au fost încălcate dispoziţiile art. 5 parag. 1 lit. b) (*CEDO, hotărârea din 31 mai 2011, în cauza Khodorkovskiy c. Rusiei, parag. 134-143*).

Secţiunea a 10-a. Termenele

- **termenul** este intervalul de timp înăuntrul căruia ori până la care se poate sau trebuie îndeplinit un act, activitate sau o măsură procesuală, ori exercitat un drept procesual;

- în anumite cazuri în care actele procesuale sau procedurale trebuie îndeplinite cu celeritate, legea utilizează noţiuni ca: *„de urgenţă"* [de pildă, instanţa ierarhic superioară comună se pronunţă asupra conflictului de competenţă, *de urgenţă*, prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac [art. 52 alin. (7) NCPP], respectiv art. 159 alin. (9) NCPP prevede că în cazuri excepţionale, ce impun efectuarea percheziţiei *de urgenţă*, sau în cazul în care avocatul nu poate fi contactat, percheziţia poate începe şi înainte de expirarea termenului de două ore], sau *„de îndată"* – de exemplu, după luarea măsurii, suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoştinţă, *de îndată,* în limba pe care o înţelege, motivele internării, încheindu-se în acest sens un proces-verbal [art. 184 alin. (12) NCPP], sau procurorul dispune *de îndată* efectuarea unei autopsii medico-legale dacă decesul s-a produs în perioada în care persoana se află în custodia poliţiei, ori a Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor [art. 185 alin. (2) NCPP].

§1. Categorii

(i) în funcţie de obiectul protecţiei şi de scopul urmărit;

1. Termenul procedural

- este termenul prevăzut de lege în vederea asigurării bunei desfăşurări a procedurilor penale înăuntrul căruia sau până la care se pot îndeplini sau trebuie îndeplinite anumite acte, activităţi ori măsuri procesuale (de exemplu, termenele în care poate fi formulată o cale de atac);

- termenul procedural poate fi:

1. de recomandare este termenul înăuntrul căruia ar trebui îndeplinite anumite acte procesuale sau procedurale în vederea bunei desfăşurări a procesului penal, a cărui nerespectare *nu atrage consecinţe juridice* cu privire la valabilitatea actului îndeplinit cu depăşirea acestui termen (de exemplu, termenul de 5 zile înainte de expirarea măsurii arestării preventive în care trebuie înaintată judecătorului de cameră preliminară rechizitoriul şi dosarul de urmărire penală în vederea analizei necesităţii menţinerii stării de arest);

2. imperativ (peremptoriu) este termenul în care trebuie exercitat un drept procesual ori îndeplinite anumite acte procesuale sau procedurale, sub sancţiunea *decăderii ori a anulării* actului (de exemplu, termenul pentru formularea plângerii prealabile, termenul în care poate fi formulată plângere împotriva soluţiilor procurorului de clasare sau de renunţare la urmărirea penală, termenul pentru exercitarea căilor de atac etc.); actul efectuat după împlinirea unui termen imperativ este *tardiv*;

3. prohibitiv (dilatoriu) este termenul care permite îndeplinirea actului procesual ori procedural, numai după expirarea duratei sale, sub sancţiunea *nulităţii* (de pildă, punerea în executare a unei hotărâri judecătoreşti prin care s-a dispus condamnarea unei persoane la o pedeapsă privativă de libertate nu poate avea loc mai înainte de rămânerea definitivă a hotărârii); termenul prohibitiv constituie în fapt un impediment la efectuarea legală a unui act procesual sau procedural pe durata sa; actul efectuat înainte de expirarea termenului prohibitiv este *prematur*.

- la *calcularea* termenului procedural se porneşte de la ora, ziua, luna sau anul menţionat în actul care a provocat curgerea termenului, afară de cazul când legea dispune altfel; la calcularea termenelor procedurale *pe ore sau pe zile* nu se socoteşte ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlineşte (*sistemul zilelor libere*; spre exemplu, un termen procedural de 10 zile prevăzut de lege pentru exercitarea căii de atac a apelului care începe să curgă în ziua de 3 martie 2014 se va împlini în ziua de 14 martie 2014; cele 10 zile libere sunt 4 martie - 13 martie 2014; aşadar, apelul poate fi formulat în termen în perioada 3 - 14 martie 2014); termenele procedurale socotite *pe luni sau pe ani* expiră, după caz, la sfârşitul zilei corespunzătoare a ultimei luni ori la sfârşitul zilei şi lunii corespunzătoare din ultimul an; dacă această zi cade într-o lună ce nu are zi corespunzătoare, termenul expiră în ultima zi a acelei luni;

- când ultima zi a unui termen (pe zile, luni, ani) cade într-o zi nelucrătoare (sâmbăta, duminica, într-o zi de sărbătoare legală), termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare care urmează (*prorogarea termenului*); când ultima zi a termenului nu cade într-o zi nelucrătoare, nu prezintă importanţă pentru calcularea duratei acestuia că în cuprinsul termenului au existat şi zile nelucrătoare;

- prorogarea legală a termenelor procedurale nu va opera în cazul termenului calculat pe ore;

- NCPP nu prevede instituţia suspendării sau a întreruperii termenelor procedurale.

Termenele procedurale pe ore, cum este termenul de 48 de ore prevăzut pentru exercitarea recursului împotriva încheierii prin care instanţa respinge ca inadmisibilă cererea de sesizare a Curţii Constituţionale, se calculează pe unităţi libere de timp, în sensul că ora de la care începe să curgă termenul şi ora în care acesta se împlineşte nu intră în durata termenului. Prorogarea termenelor procedurale prevăzută în dispoziţiile C.proc.pen. – potrivit cărora atunci când ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare care urmează – nu este aplicabilă termenelor procedurale pe ore, ci numai termenelor procedurale a căror durată este fixată pe zile, luni sau ani *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2575/06.07.2009, B.J. 2009, p. 853).*

2. Termenul substanţial

- este termenul prevăzut de lege *în materia măsurilor restrictive sau privative de drepturi* [de exemplu, libertatea persoanei, viaţa privată), în scopul protejării acestora (de pildă, termenele prevăzute de lege în materia măsurilor preventive (inclusiv cele referitoare la căile de atac), a supravegherii tehnice, precum şi cele din materia prescripţiei, reabilitării, duratei pedepselor];

- termenele substanţiale se calculează pe *ore/zile pline* (ora sau ziua de la care începe şi cea la care se sfârşeşte termenul *intră* în durata acestuia); sunt de regulă cu două ore/zile mai scurte decât termenele procedurale;

- în materia termenelor substanţiale *nu operează prorogarea termenului*; chiar dacă ultima zi a unui termen substanţial cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră *în aceea zi*, iar nu la sfârşitul primei zile lucrătoare care urmează;

- expirarea termenului substanţial atrage sancţiuni specifice cum ar fi de pildă încetarea de drept a măsurii preventive;

- NCPP nu prevede instituţia suspendării sau a întreruperii termenelor substanţiale.

(ii) în funcţie de izvorul lor;

- termenul *legal* este termenul stabilit prin lege (de exemplu, termenul maxim al duratei măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale – 180 de zile);

- termenul *judiciar* este termenul stabilit de organele judiciare în faţa cărora se află cauza penală (de pildă, termenul acordat de instanţa de judecată pentru administrarea probelor).

(iii) în funcţie de modalitatea de calcul.

- termen *de regresiune* este termenul ce se calculează în sensul invers curgerii timpului [de pildă, termenul în care trebuie înmânată citaţia suspectului sau inculpatului aflat în străinătate se calculează înapoi cu 30 zile de la ziua stabilită pentru înfăţişare – art. 259 alin. (11) NCPP];

- termenul *de succesiune* este termenul ce se calculează în sensul curgerii timpului; majoritatea termenelor prevăzute de normele de procedură penală sunt termene de succesiune (de pildă, termenul pentru atacarea cu apel a unei sentinţe curge, după caz, fie de la pronunţarea hotărârii, fie de la comunicarea acesteia).

§2. Act considerat ca fiind făcut în termen

- este actul depus înăuntrul termenului prevăzut de lege *la oficiul poştal prin scrisoare recomandată (nu prin scrisoare simplă, ori printr-un serviciu de curierat)*, la administraţia locului de deţinere ori la unitatea militară, chiar dacă înregistrarea la organul judiciar are loc după expirarea termenului;

- înregistrarea sau atestarea făcută de către administraţia locului de deţinere pe actul depus, recipisa oficiului poştal, precum şi înregistrarea ori atestarea făcută de unitatea militară pe actul depus reprezintă dovada datei depunerii actului;

- dacă actul este transmis de parte prin scrisoare simplă, fax ori prin poştă electronică (e-mail), va fi considerat făcut în termen dacă data înregistrării acestuia la organul judiciar este înăuntrul termenului, neprezentând importanţă data depunerii scrisorii la poştă (dovada putând fi făcută numai cu recipisa oficiului poştal în cazul scrisorilor recomandate), a trimiterii faxului ori a emiterii mesajului în formă electronică;

- potrivit NCPP dacă un act care trebuia făcut într-un anumit termen *a fost comunicat sau transmis, din necunoaştere ori dintr-o greşeală vădită a expeditorului,* înainte de expirarea termenului, *unui organ judiciar* care nu are competenţă, se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă actul ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat;

- actul efectuat de procuror este considerat ca făcut în termen, dacă data la care a fost trecut în registrul de ieşire al parchetului este înăuntrul termenului cerut de lege pentru efectuarea actului; excepţie de la această regulă fac căile de atac în privinţa cărora declaraţia de apel a procurorului trebuie să fie înregistrată în termenul legal la registratura instanţei, fiind lipsită de relevanţă data la care declaraţia de apel a fost trecută în registrele interne ale parchetului.

§3. Luarea în cunoştinţă a termenului de judecată

- este procedura prin care unii subiecţi procesuali sunt informaţi despre termenul de judecată fixat, nemaifiind necesară citarea lor;

- persoana vătămată şi părţile prezente la un termen de judecată iau în cunoştinţă noul termen, nemaifiind citate pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul din aceste termene;

- când judecata se amână, martorii, experţii şi interpreţii prezenţi în instanţă iau în cunoştinţă noul termen, nemaifiind necesară citarea lor;

- înfăţişarea persoanei vătămate sau a părţii în instanţă, în persoană *sau prin reprezentant ori avocat ales sau avocat din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu persoana reprezentată, acoperă orice nelegalitate survenită în procedura de citare; partea sau alt subiect procesual principal* prezent personal, prin reprezentant sau prin avocat ales la un termen, precum şi acela căruia, *personal,* prin reprezentant sau avocat ales ori prin funcţionarul sau persoana însărcinată cu primirea corespondenţei, i s-a înmânat în mod legal citaţia pentru un termen de judecată nu mai sunt citaţi pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul dintre aceste termene, cu excepţia situaţiilor în care prezenţa acestora este obligatorie;

- la cererea persoanelor care iau termenul în cunoştinţă, instanţa le înmânează citaţii, spre a le servi drept justificare la locul de muncă, în vederea prezentării la noul termen.

Secţiunea a 11-a. Sancţiunile procesual penale

- sunt măsuri procesual penale prin care se asigură respectarea principiului legalităţii procesului penal, precum şi drepturile şi interesele subiecţilor procesuali;

- au ca efect fie pierderea unor drepturi procesuale, fie nevalabilitatea măsurilor procesuale dispuse ori a actelor procesuale sau procedurale efectuate cu încălcarea legii şi, după caz, obligaţia refacerii lor cu respectarea prevederilor legale;

- sunt sancţiuni procesual penale: aplicarea de amenzi judiciare, inadmisibilitatea, decăderea, nulitatea, excluderea probelor nelegal sau neloial administrate.

§1. Amenda judiciară

- este sancţiunea pecuniară prevăzută de lege pe care o poate aplica organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, sau instanţa de judecată persoanei care a comis o abatere judiciară;

- nerespectarea de către participanţii la procesul penal a unor dispoziţii procedurale (de exemplu, neîndeplinirea în mod nejustificat sau îndeplinirea greşită ori cu întârziere a lucrărilor de citare sau de comunicare a actelor procedurale, de transmitere a dosarelor, precum şi a oricăror alte lucrări, dacă prin aceasta s-au provocat întârzieri în desfăşurarea procesului penal; neîndeplinirea ori îndeplinirea greşită a îndatoririlor de înmânare a citaţiilor sau a celorlalte acte procedurale, precum şi neexecutarea mandatelor de aducere; tergiversarea de către expert sau interpret a îndeplinirii însărcinărilor primite; nerespectarea de către părţi, avocaţii acestora,

martori, experţi, interpreţi sau orice alte persoane a măsurilor luate de către preşedintele completului de judecată);

- aplicarea amenzii judiciare nu este incompatibilă cu aplicarea şi a unor sancţiuni de natură disciplinară, în cazul în care abaterea constituie în acelaşi timp şi o încălcare a regulilor de deontologie profesională (spre exemplu, răspunderea disciplinară a avocaţilor ca urmare a comiterii unei abateri disciplinare grave);

- amenda se aplică de organul de urmărire penală *prin ordonanţă*, iar de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară şi de instanţa de judecată, *prin încheiere*;

- persoana amendată poate cere anularea ori reducerea amenzii. Cererea de anulare sau de reducere se poate face în termen de *10 zile de la comunicarea ordonanţei ori a încheierii de amendare*;

- dacă persoana amendată justifică de ce nu şi-a putut îndeplini obligaţia, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată poate dispune anularea ori reducerea amenzii;

- spre deosebire de vechiul cod NCPP stipulează că cererea de anulare sau de reducere a amenzii, aplicate prin ordonanţă va fi soluţionată *de judecătorul de drepturi şi libertăţi, prin încheiere*; deopotrivă, cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate prin încheiere va fi soluţionată *de un alt* judecător de drepturi şi libertăţi, respectiv de un alt judecător de cameră preliminară ori *de un alt complet, prin încheiere.*

§2. Inadmisibilitatea

- este sancţiunea procesuală prin care se împiedică efectuarea unui act pe care legea nu îl prevede ori îl interzice (de exemplu, recuzarea întregii instanţe, sau a judecătorului de drepturi şi libertăţi care urmează să soluţioneze cererea de recuzare, ori formularea unei noi cereri de strămutare în lipsa unor fapte sau împrejurări noi, ci în baza faptelor avute în vedere la soluţionare unei cereri anterioare), sau care intervine când se exercită un drept procesual epuizat deja printr-o altă cale procedurală (de pildă, este inadmisibilă formularea unui apel împotriva deciziei pronunţate de instanţa de apel); constituie o aplicare a principiului legalităţii în procesul penal;

- aplicarea sancţiunii inadmisibilităţii nu este condiţionată de existenţa unei vătămări ca în cazul nulităţii, şi nici nu poate fi acoperită;

- poate privi atât actele părţilor, cât şi ale procurorului ori ale altor participanţi (de pildă, declararea de către procuror ori de un martor a unui apel inadmisibil);

- în unele cazuri legea prevede proceduri filtru de analiză a admisibilităţii în principiu a unor cereri (de pildă, în cazul recursului în casaţie, revizuirii, contestaţiei în anulare etc.);

- actul inadmisibil este nul (inadmisibilitatea produce efecte prin intermediul nulităţii) şi nu poate fi refăcut.

§3. Decăderea

- este sancţiunea procesuală ce constă în pierderea unui drept procesual ca urmare a neexercitării lui în termenul imperativ (peremptoriu) şi în condiţiile prevăzute de lege (de exemplu, decăderea din dreptul de a exercita o cale de atac);

- spre deosebire de inadmisibilitate unde lipsa dreptului de a efectua un act există din primul moment, în cazul decăderii, *ab initio* dreptul a existat dar a fost pierdut prin neexercitare;

- actul efectuat în temeiul unui drept din care o persoană a fost decăzută este nul[1] (decăderea produce efecte prin intermediul nulităţii) şi nu poate fi refăcut, cu excepţia situaţiei în care instanţa a dispus repunerea în termenul de exercitare a dreptului (de pildă, repunerea în termenul de apel).

§4. Nulitatea

4.1. Noţiune

- este sancţiunea procesuală ce poate fi dispusă de un organ judiciar, care are drept urmare desfiinţarea totală sau parţială (lipsirea de efecte juridice, lipsa de eficienţă) actelor procesuale sau procedurale efectuate cu încălcarea dispoziţiilor legale ce reglementează desfăşurarea procedurilor penale, în cazul în care s-a produs o vătămare (dovedită sau prezumată) semnificativă şi substanţială a drepturilor ori a intereselor legitime ale părţilor ori ale subiecţilor procesuali principali, sau a altor garanţii procedurale prevăzute de lege, ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului nelegal;

- reprezintă principalul efect al principiului legalităţii în procesul penal;

- pentru reţinerea nulităţii trebuie îndeplinite următoarele condiţii:

(i) încălcarea unei dispoziţii legale referitoare la desfăşurarea procedurilor penale (atât cele referitoare la urmărirea penală şi judecata în primă instanţă ori în căile de atac, cât şi cele referitoare la executarea pedepselor sau la căile extraordinare de atac) fie prin acţiunea, fie prin inacţiunea organului judiciar;

(ii) producerea unei vătămări procesuale prin actul (procesual sau procedural) nelegal;

- prin vătămare procesuală înţelegem atingerea adusă bunei desfăşurări a procesului penal, echitabilităţii procedurilor ori drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale părţilor sau a subiecţilor procesuali principali.

(iii) vătămarea procesuală să nu poată fi înlăturată altfel decât prin anularea actului.

- nulitatea nu produce efecte *ope legis*, ci are ca efect desfiinţarea actului efectuat cu încălcarea dispoziţiilor procedurale (actul nelegal este lipsit de efecte juridice)

---

[1] De exemplu, art. 335 alin. (4) NCPP prevede un termen de decădere de 3 zile în care ordonanţa procurorului prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale trebuie suspusă confirmării de către judecătorul de cameră preliminară, sub sancţiunea nulităţii actului procurorului.

numai dacă, fiind invocată de părţi, subiecţi procesuali principali sau din oficiu în cursul procesului penal, este constatată de organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară sau de instanţă; actul este nul din momentul întocmirii lui în mod nelegal, iar nu de la data la care organul judiciar dispune anularea actului *(efectul retroactiv al nulităţii)*;

- *NCPP reglementează explicit extinderea (iradierea) efectelor nulităţilor, prevăzând că sunt nule şi actele concomitente cu actul nul sau subsecvente* acestuia, dacă *există o legătură directă cu actul nul* (de pildă, existenţa încă de la primul termen a unui caz de incompatibilitate a judecătorului atrage nulitatea actelor efectuate la fiecare termen); ca excepţie, nulitatea unui act poate atrage şi nulitatea actelor *anterioare* acestuia (de exemplu, neîntocmirea minutei atrage şi nulitatea actelor anterioare, instanţa de control judiciar trebuind să dispună trimiterea cauzei spre rejudecare);

- atunci când constată nulitatea unui act, organul judiciar dispune, *când este necesar şi dacă este posibil*, refacerea acelui act cu respectarea dispoziţiilor legale; refacerea se realizează de organul judiciar care a efectuat actul dacă acest organ constată nulitatea; dacă nulitatea este constatată de un alt organ judiciar, refacerea actului poate fi efectuată de organul care a efectuat actul fie de un alt organ judiciar; ca excepţie, nu se va proceda la refacerea actului atunci când aceasta nu mai este posibilă (de pildă, în ipoteza constatării de către procuror a nulităţii ordonanţei de reţinere dispusă de organul de cercetare penală, dacă infirmarea a fost dispusă cu puţin timp înainte de expirarea duratei de 24 de ore a reţinerii).

4.2. Clasificare

(i) în funcţie de regimul juridic;

1. Nulitatea absolută este nulitatea prevăzută în mod expres de lege;

- vătămarea procesuală este prezumată absolut şi nu poate fi înlăturată altfel decât prin anularea actului; prin urmare, în cazul nulităţii absolute trebuie dovedită numai încălcarea dispoziţiilor strict şi limitativ prevăzute de lege;

- este sancţionată cu nulitatea absolută încălcarea dispoziţiilor legale referitoare la:

a) compunerea completului de judecată;

- sunt avute în vedere dispoziţiile privind numărul de judecători din complet, cazurile de incompatibilitate sau cele referitoare la asigurarea continuităţii completului care deliberează asupra cauzei penale;

- nu vor fi avute în vedere prevederile legale privind completele specializate.

b) competenţa materială şi competenţa personală a instanţelor judecătoreşti, atunci când judecata a fost efectuată de o instanţă inferioară celei legal competente;

- potrivit NCPP acest caz de nulitatea absolută vizează numai încălcarea dispoziţiilor referitoare la *competenţa materială sau personală a instanţelor judecătoreşti şi numai când actele sunt efectuate de o instanţă ierarhic inferioară celei legal competente; nu va exista aşadar un caz de nulitatea absolută în ipoteza în care judecata*

este efectuată de o instanţă ierarhic superioară celei competente material sau personal să judece cauza;

- *potrivit NCPP nu mai este sancţionată cu nulitatea absolută încălcarea normelor* referitoare la competenţa materială sau personală a organelor de urmărire penală; în privinţa acestora din urmă se poate reţine incidenţa nulităţii relative dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 282 NCPP;

- nu va fi incidentă sancţiunea nulităţii absolute în situaţiile în care activităţile procesule sunt efectuate de alte organe judiciare decât cele cărora le-ar reveni competenţa potrivit legii în ipoteza reţinerii unei situaţii de prorogare de competenţă determinată de schimbarea încadrării juridice, sau de schimbarea calităţii persoanei sau a calificării faptei.

c) publicitatea şedinţei de judecată;

- numai încălcarea exigenţei de publicitate a şedinţei de judecată atrage nulitatea absolută, nu şi judecarea în şedinţă publică a unei cauze care potrivit legii trebuie soluţionată în condiţii de nepublicitate; prin urmare, încălcarea prevederilor legale referitoare la soluţionarea unor cauze în camera de consiliu, şedinţă secretă ori nepublică poate atrage numai sancţiunea nulităţii relative dacă sunt îndeplinite şi celelalte condiţii prevăzute de lege;

- când în aceeaşi cauză sunt mai mulţi inculpaţi, dintre care unii minori şi alţii majori, instanţa judecă după procedura obişnuită. Aceasta înseamnă că, în atare situaţie, şedinţa de judecată este publică, iar nerespectarea publicităţii este sancţionată cu nulitatea absolută.

d) participarea procurorului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii;

- participarea procurorului la judecată sau la alte proceduri penale este, în principiu, obligatorie; neparticiparea acestuia poate îmbrăca fie forma absenţei fizice efective de la judecată, fie omisiunea acestuia de a pune concluzii în cauza la judecarea căreia este prezent;

- dacă instanţa dispune disjungerea judecării unei cauze penale, sau disjunge numai acţiunea civilă de acţiunea penală, participarea procurorului este obligatorie şi în cauza disjunsă.

e) prezenţa suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii;

- este obligatorie prezenţa la judecata în primă instanţă sau în căile de atac a inculpatului aflat în stare de deţinere (arestat preventiv în cauză sau în altă cauză, sau aflat în executarea unei pedepse);

- NCPP prevede o serie de proceduri penale în care prezenţa inculpatului este obligatorie (de pildă, la luarea măsurii controlului judiciar);

- tot astfel prezenţa celui deţinut este obligatorie la judecarea contestaţiei în anulare (după admiterea în principiu), sau a contestaţiei la executare formulată de acesta.

f) asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum şi a celorlalte părţi, atunci când asistenţa este obligatorie.

- asistența juridică este obligatorie în cazurile prevăzute de art. 90 NCPP, respectiv art. 93 alin. (4) și (5) NCPP;

- *încălcarea dispozițiilor referitoare la asistarea de către avocat a persoanei vătămate atunci când asistența este obligatorie, nu atrage incidența sancțiunii nulității absolute, putând fi reținută nulitatea relativă în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 282 NCPP;*

- nulitatea absolută se constată din oficiu sau la cerere; spre deosebire de vechiul, NCPP nu mai stipulează ca toate cazurile de nulitatea absolută pot fi invocate oricând; astfel, numai cazurile de nulitate absolută prevăzute la **lit. a)-d)** *pot fi invocate în orice stare a procesului*;

- *în schimb cazurile de nulitate absolute* prevăzute la **lit. e) și f)** trebuie invocate:

1. până la încheierea procedurii în camera preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare;

2. în orice stare a procesului, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății;

3. în orice stare a procesului, indiferent de momentul la care a intervenit încălcarea, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției.

- *în cursul urmăririi penale* nulitatea absolută poate fi invocată de părți ori subiecții procesuali principali pe calea cererii ori a plângerii, sau poate fi constatată din oficiu; procurorul constatând că actele de urmărire penale efectuate de organele de cercetare penală sau chiar de el însuși sunt nelegale va dispune infirmarea lor și, pe cale de consecință, refacerea acestora cu respectarea exigențelor de legalitate;

- nulitatea actelor de urmărire penală poate fi invocată pe calea plângerii formulată în temeiul art. 340 NCPP, în fața judecătorului de cameră preliminară în vederea obținerii unei soluții de reluarea a urmăririi penale;

- în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți/judecătorului de cameră preliminară nulitățile absolute pot fi invocate oricând, inclusiv pe calea contestației;

- în cursul judecății, nulitatea absolută poate fi invocată din oficiu de instanță, sau de persoana vătămată sau de părți ori de procuror prin formularea de excepții ori prin exercitarea căilor de atac;

- chiar dacă se constată existența unor cazuri de nulitate absolută după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, acestea nu mai pot fi invocate, cu excepția situației în care motivele de nulitatea constituie temeiuri pentru promovarea unei căi extraordinare de atac (de pildă, se poate formula cerere de revizuire a hotărârii penale pentru săvârșirea infracțiunii de fals intelectual în actele de urmărire penală efectuate de procuror, care pe cale de consecință atrag nulitatea actelor procesuale sau procedurale viciate de fals);

NCPP nu mai prevede drept cazuri de nulitate absolută:

1. sesizarea instanței;

- nerespectarea dispozițiilor referitoare la sesizarea instanței prin rechizitoriu vor fi avute cu ocazia evaluării efectuate de judecătorul de cameră preliminară, iar

atunci când nu poate fi stabilit obiectul sau limitele sesizării se va dispune restituirea cauzei la parchet.

2. efectuarea referatului de evaluare în cauzele cu infractorii minori în cursul judecăţii, când acesta nu a fost efectuat în cursul urmăririi penale.

- în principiu, nulitatea absolută nu poate fi acoperită; NCPP **prevede şi unele cazuri de excepţie, când nulitatea absolută este acoperită**: *a)* Dacă declinarea a fost determinată de competenţa materială sau după calitatea persoanei, instanţa căreia i s-a trimis cauza poate menţine, motivat, probele administrate, actele îndeplinite şi măsurile dispuse de instanţa care şi-a declinat competenţa [art. 50 alin. (2) NCPP]; *b)* atunci când este admisă o declaraţie de abţinere sau o cerere de recuzare a judecătorului, instanţa care se pronunţă asupra incidentului procedural poate menţine actele efectuate de judecătorul incompatibil [art. 68 alin. (6) NCPP].

2. Nulitatea relativă

- încălcarea oricăror dispoziţii legale în afara celor prevăzute la art. 281 NCPP (cazuri de nulitate absolută) determină nulitatea actului atunci când prin nerespectarea cerinţei legale s-a adus *o vătămare drepturilor părţilor ori ale subiecţilor procesuali principali*, care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desfiinţarea actului (de exemplu, neacordarea ultimului cuvânt al inculpatului); trebuie dovedită vătămarea drepturilor procesuale aceasta nefiind prezumată de lege;

- nulitatea relativă poate fi invocată *de procuror*, persoana vătămată, suspect, inculpat, partea civilă, partea responsabilă civilmente care trebuie să facă dovada: 1. încălcării dispoziţiei legale; 2. a vătămării procesuale; 3. a faptului că vătămarea nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului; *4. a existenţei unui interes procesual propriu în respectarea dispoziţiei legale încălcate (de pildă, inculpatul nu poate invoca neregularitatea procedurii de citare a persoanei vătămate)*;

- spre deosebire de vechiul Cod, potrivit NCPP instanţa de judecată nu va mai putea invoca din oficiu nulităţile relative;

- potrivit art. 282 alin. (3) şi (4) NCPP nulitatea relativă se invocă în cursul sau imediat după efectuarea actului ***ori cel mai târziu:***

a) până la închiderea procedurii de cameră preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în această procedură; faţă de formularea art. 282 alin. (4) NCPP indiferent de momentul în care a avut loc încălcarea dispoziţiilor legale în cursul urmăririi penale care atrage aplicarea sancţiunii nulităţii relative aceasta poate fi invocată până la închiderea procedurii de cameră preliminară;

b) până la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale, când instanţa a fost sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăţiei;

c) până la următorul termen de judecată cu procedura completă, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecăţii.

- nulitatea relativă poate fi invocată direct în apel numai dacă partea, subiectul procesual principal sau procurorul nu au avut ocazia să o invoce la judecată în primă instanţă sau dacă deşi au invocat-o instanţa a apreciat că nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru anularea actului;

- chiar dacă se constată existenţa unor cazuri de nulitate relativă după rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti, acestea nu mai pot fi invocate (chiar şi în situaţia în care, în mod obiectiv nu puteau fi invocate în cursul judecăţii), cu excepţia situaţiei în care motivele de nulitate constituie temeiuri pentru promovarea unei căi extraordinare de atac (de pildă, se poate formula contestaţie în anulare când procedura de citare a părţii pentru termenul la care s-a judecat cauza de către instanţa de apel nu a fost îndeplinită conform legii);

- nulitatea relativă *se acoperă* atunci când:

1. persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege; *în acest caz NCPP nu mai prevede posibilitatea instanţei să considere din oficiu, în orice stare a procesului, că nulitatea relativă nu a fost acoperită prin neinvocarea în termenul prevăzut de lege, dacă anularea actului este necesară pentru aflarea adevărului şi justa soluţionare a cauzei*;

2. persoana interesată a renunţat în mod expres la invocarea nulităţii.

Până la momentul la care inculpatul s-a prezentat în faţa instanţei, la mai multe termene succesive de judecată, instanţa de fond a audiat o mare parte din martorii din acte, în condiţiile în care procedura de citare a fost nelegal îndeplinită cu o serie de persoane vătămate şi părţi civile. Mai mult, o parte din martori au fost audiaţi sub rezerva reaudierii lor ulterioare, aspect ce rezultă atât din încheierile de şedinţă, cât şi din menţiunile efectuate pe declaraţiile luate în cauză. Chiar dacă, procedând astfel, instanţa de fond a încălcat dispoziţiile C.proc.pen., această neregularitate procedurală este prevăzută sub sancţiunea nulităţii relative, putând fi invocată numai de către partea ale cărei drepturi procesuale au fost încălcate, în termenul prevăzut de lege şi cu dovedirea vătămării ce i-a fost adusă şi care nu ar putea fi înlăturată decât prin anularea actului, respectiv desfiinţarea hotărârii judecătoreşti pronunţate şi trimiterea cauzei spre rejudecare. Or, verificând aceste condiţii legale, Curtea a constatat că inculpatul putea invoca o asemenea nulitate, cu consecinţa reaudierii martorilor audiaţi iniţial cu lipsă de procedură, la primul termen de judecată cu procedura completă, respectiv la momentul la care acesta s-a prezentat şi a fost audiat de către instanţa de fond. Însă, din actele existente la dosar, a rezultat nu numai faptul că inculpatul nu a formulat o asemenea cerere în termenul legal, ci şi faptul că el nu a solicitat nicicând, pe parcursul judecăţii, de la arestarea sa preventivă şi până la finalizarea cercetării judecătoreşti în primă instanţă, reaudierea martorilor deja audiaţi, ci doar a insistat în administrarea acelor probe care nu fuseseră încă administrate până la momentul prezenţei sale în instanţă, preluând practic şi însuşindu-şi astfel probatoriul administrat până la acea dată. Mai mult, inculpatul nu a putut dovedi nici vătămarea care i s-a adus prin audierea martorilor în aceste împrejurări, căci aceasta s-a făcut în condiţiile în care lipsa de procedură la termenele respective a fost doar cu părţi vătămate sau civile şi nu în ceea ce-l priveşte *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3587/2005, în Cpp Ad. 2, p. 470)*.

(ii) în funcţie de efectele pe care le produc;

- nulitatea *totală*, este nulitatea întregului act procesual sau procedural nelegal;

- nulitatea *parţială*, este nulitatea numai a unei părţi a actului procesual sau procedural.

(iii) în funcţie de modul în care sunt reglementate de lege.

- nulitatea *expresă* este nulitatea prevăzută explicit de lege; sunt nulităţi exprese nulităţile absolute;

- nulitatea virtuală este nulitatea care nu este explicit prevăzută de lege; sunt nulităţi virtuale nulităţile relative.

§5. Excluderea probelor nelegal sau neloial administrate

- este sancţiunea procesuală aplicabilă în materia probelor administrate cu încălcarea principiului legalităţii, loialităţii, precum şi în cazul în care au fost încălcate drepturile şi libertăţile fundamentale garantate de Convenţia europeană (de pildă, utilizarea torturii sau a tratamentelor inumane sau degradante pe parcursul audierilor, încălcarea dreptului la tăcere şi de a nu se autoincrimina, provocarea săvârşirii de infracţiuni atrag sancţiunea excluderii probei astfel administrate);

- această sancţiune este intim legată de noţiune de stat de drept, cât şi de principiul legalităţii şi loialităţii procesuale;

- *NCPP reglementează în art. 102 NCPP atât excluderea probelor directe, cât şi a probelor derivate consacrând în această ultimă privinţa doctrina efectului la distanţă;*

- potrivit art. 102 alin. (1) NCPP stipulează *un caz de excludere automată* (independent de orice vătămare) a probelor prevăzând că *probele obţinute prin tortură, precum şi probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.* Astfel, încă din primul alineat al art. 102 NCPP este consacrată respectarea dreptului absolut prevăzut de art. 3 din Convenţia europeană, precum şi faptul că probele obţinute prin tortură (chiar şi atunci când sunt probe derivate) nu pot fi folosite în nici un caz în procesul penal; în această privinţă NCPP se pliază pe jurisprudenţa Curţii Europene în care s-a arătat că analiza caracterului echitabil al procedurii presupune şi studierea modalităţii de administrare a probelor. Utilizarea în cadrul unei proceduri de mijloace de probă obţinute prin încălcarea art. 3 din Convenţia europeană ridică grave întrebări cu privire la echitatea acelei proceduri, întrucât acest articol consacră una dintre valorile fundamentale ale societăţii democratice. Chiar şi în situaţii extreme, cum ar fi lupta împotriva terorismului sau a crimei organizate, Convenţia europeană interzice în mod absolut tortura sau tratamentele inumane sau degradante, fără posibilitatea existenţei unor derogări nici în cazurile prevăzute de art. 15[1]. În cauza *Jalloh c. Germaniei*[1], Marea Cameră a Curţii Europene, în opinie

[1] A se vedea CEDO, hotărârea Marii Camere din 11 iulie 2006, în cauza *Jalloh c. Germaniei*, parag. 104.

majoritară, a apreciat că deşi tratamentul la care a fost supus reclamantul nu a atins nivelul de gravitate al torturii, totuşi în circumstanţele de speţă, a avut nivelul minim de severitate pentru a cădea sub incidenţa interdicţiei prevăzute de art. 3[2]. Instanţa europeană a arătat că nu se poate exclude ca în anumite circumstanţe utilizarea probelor obţinute prin rele tratamente intenţionate, care nu ating nivelul de severitate al torturii, va avea ca efect caracterul inechitabil al procesului împotriva victimei, indiferent de gravitatea infracţiunii pe care se presupune că a comis-o aceasta, de importanţa probei şi de posibilitatea ca victima să conteste admisibilitatea probei. Astfel, s-a considerat că rămâne deschisă dezbaterea asupra întrebării generale dacă utilizarea probelor obţinute printr-un act considerat ca fiind inuman sau degradant conduce în mod automat la constatarea caracterului inechitabil al procesului. Aşadar, instanţa europeană a opinat că nu orice încălcare a dispoziţiilor art. 3, ce nu constituie tortură, conduce în mod automat la excluderea probei nelegal administrate;

- *în opinia (concordantă) exprimată în cauza Jalloh c. Germaniei judecătorul N. Bratza* a arătat următoarele: „(...) utilizarea probelor obţinute printr-un tratament care încalcă valorile fundamentale protejate de art. 3 este contrară întregului concept de proces echitabil, deşi admiterea unei astfel de probe nu este – astfel cum e situaţia în prezentul caz – decisivă în obţinerea unei condamnări. La fel ca în cazul declaraţiilor obţinute prin constrângere, se opune acestei utilizări încălcarea valorilor de echitate şi efectul negativ asupra integrităţii procesului juridic, precum şi caracterul nefiabil al probelor care pot fi astfel obţinute. Este adevărat că tratamentul la care a fost supus reclamantul a fost considerat inuman şi degradant, şi nu a fost calificat drept tortură şi că regula de excludere din art. 15 coroborată cu art. 16 al Convenţiei asupra torturii[3] distinge în mod expres între admiterea probei obţinute prin tortură şi

---

[1] Idem, parag. 105-107.

[2] În cauză s-a apreciat că administrarea forţată de către poliţişti, sub supravegherea unui medic, a unui vomitiv unei persoane private de libertate sub acuzaţia de trafic de droguri, în scopul de a o face să regurgiteze o pungă de droguri pe care aceasta o înghiţise, nu pentru scopuri terapeutice, ci pentru obţinerea de mijloace de probă ce puteau fi obţinute şi prin alte mijloace, reprezintă un tratament inuman şi degradant, prin modalitatea concretă în care măsura a fost adusă la îndeplinire, de natură a inspira sentimente de frică, de inferioritate, ce aduce o gravă atingere integrităţii fizice şi psihice a reclamantului, fiind încălcate dispoziţiile art. 3 din Convenţia europeană (CEDO, hotărârea Marii Camere din 11 iulie 2006, în cauza *Jalloh c. Germaniei*, parag. 82-83).

[3] Convenţia împotriva torturii sau a altor pedepse sau tratamente cu cruzime inumane sau degradante, adoptată de Adunarea generală a O.N.U. la 10 decembrie 1984 şi intrată în vigoare la 26 iunie 1987. Potrivit art. 15 din acest document internaţional fiecare stat parte va face în aşa fel încât orice declaraţie, în privinţa căreia s-a stabilit că a fost obţinută prin tortură, să nu poată fi invocată ca element de probă în nicio procedură, cu excepţia cazului când este folosită împotriva persoanei acuzate de tortură pentru a se stabili că o declaraţie a fost într-adevăr făcută.

Art. 16 prevede că: „1. Fiecare stat parte se angajează să interzică, pe teritoriul aflat sub jurisdicţia sa, şi alte acte care constituie pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante care nu sunt acte de tortură aşa cum aceasta este definită la articolul 1, când asemenea acte sunt săvârşite de către un agent al autorităţii publice sau orice altă persoană care acţionează cu titlu oficial sau la instigarea sau cu consimţământul expres sau tacit al

cea obţinută prin alte forme de rele tratamente. Cu toate acestea, linia de demarcaţie între diferitele forme de rele tratamente nu este imuabilă sau susceptibilă de o definiţie precisă, astfel cum a precizat Curtea anterior, dar echitatea procesului judiciar este prejudiciată în mod iremediabil în cazul în care se admit probe care au fost obţinute de autorităţile Statului în cauză cu încălcarea interdicţiei de la art. 3";

- în cauza *Gafgen c. Germaniei*, Marea Cameră după ce a reţinut că „admiterea ca probe a declaraţiilor obţinute prin acte de tortură sau prin alte rele tratamente contrare art. 3 fac ca procedura să fie privită în ansamblu ca inechitabilă"[1], concluzionează (oarecum contradictoriu cu cele afirmate anterior) că echitabilitatea procesului penal şi garantarea efectivă a interdicţiei absolute prevăzută de art. 3 din convenţia europeană nu sunt afectate decât în măsura în care este demonstrat că încălcarea art. 3 a avut un impact cu privire la stabilirea vinovăţiei acuzatului sau a pedepsei ce urmează să îi fie aplicată acestuia[2];

- în opinia dizidentă la hotărârea Marii Camere pronunţată în cauza *Gafgen c. Germaniei*[3] judecătorii *Rozakis, Tulkens, Jebens, Ziemele, Bianku şi Power* au arătat că repararea cea mai adecvată a încălcării art. 3 din Convenţia europeană cu ocazia administrării probelor este excluderea probelor astfel obţinute. Dreptul la un proces echitabil este încălcat în condiţiile în care probele materiale obţinute în mod direct în urma încălcării art. 3 din Convenţia europeană sunt utilizate în procesul penal. Un proces penal în care pot fi folosite probe strânse în urma unei încălcări unui drept absolut prevăzut de Convenţia europeană, nu poate *a fortiori* fi considerat echitabil;

- *în acord cu opiniile dizidente la cele două hotărâri ale Marii Camere, NCPP a reglementat excluderea probelor obţinute prin rele tratamente.* Astfel, chiar dacă art. 102 alin. (1) NCPP foloseşte numai noţiunea de tortură credem că nici probele obţinute prin tratamente inumane sau degradante nu vor putea fi folosite în procesul penal însă ca urmare a aplicării dispoziţiilor art. 102 alin. (2) NCPP. Prin urmare, instanţele naţionale nu îşi vor putea întemeia nicio măsură dispusă prin încheiere, sentinţă sau decizie pe un mijloc de probă ce nu poate fi folosit în cadrul procesului penal, întrucât a fost obţinut prin recurgerea la tortură sau la tratamente inumane sau degradante, aceste urmând a fi excluse. Sancţiunea excluderii mijloacelor de probă obţinute prin recurgerea la tortură sau la tratamente inumane sau degradante trebuie să se aplice şi faţă de probele legal administrate pornind de la informaţii obţinute din probe nelegal administrate (probe derivate), fiind în acest fel necesar a fi aplicată doctrina „efectului la distanţă" sau „fructele pomului otrăvit" (*fruits of the poisonous tree*). Aşadar, dacă organele de urmărire penală au administrat o probă cu încălcarea dreptului garantat de art. 3 din Convenţia europeană, iar din aceste mijloace de probă

---

acesteia. Îndeosebi, obligaţiile enunţate la articolele 10, 11, 12 şi 13 sunt aplicabile altor forme de pedepse cu cruzime, inumane sau degradante.

2. Prevederile prezentei Convenţii nu afectează prevederile oricărui alt instrument internaţional sau lege naţională care interzic pedepsele sau tratamentele cu cruzime, inumane sau degradante, sau care se referă la extrădare sau la expulzare".

[1] A se vedea CEDO, hotărârea Marii Camere din 1iunie 2010, în cauza *Gafgen c. Germaniei*, parag. 166.

[2] Idem, parag. 178.

[3] Ibidem.

au rezultat fapte şi împrejurări ce au condus în mod direct şi necesar organele de urmărire penală să administreze în mod legal alte mijloace de probă (administrarea mijlocului de probă nelegal fiind o condiţie *sine qua non* pentru administrarea mijlocului de probă legal), acestea din urmă urmează a fi, de asemenea, excluse;

- art. 102 alin. (2) NCPP consacră o altă regulă cu *titlu de principiu potrivit căreia probele obţinute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal;* în cadrul ipotezelor de nelegalitate vor trebuie să fie incluse şi cazurile în care probelor sunt obţinute în mod neloial (de pildă, prin provocare, sau constrângere);

- tot astfel art. 89 alin. (2) NCPP stipulează că probele obţinute cu încălcarea confidenţialităţii contactului între suspectul sau inculpatul reţinut sau arestat şi avocatul că *se exclud*;

- *cu excepţia alin. (1) a art. 102, precum şi a art. 89 alin. (2) NCPP nu prevede excluderea in abstracto, automată, a oricărei probe administrate nelegal;* nu orice încălcare a unei prevederi legale atrage excluderea probei nelegale, ci numai acelea care reprezintă *o încălcare substanţială şi semnificativă* a NCPP sau ale legislaţiei speciale ce reglementează administrarea probelor dacă prin aceasta se aduce atingere caracterului echitabil al procesului penal prin vătămarea drepturilor părţilor ori ale subiecţilor procesuali principali, vătămare care nu poate fi înlăturată altfel, sau care poate ridica un dubiu serios cu privire la fiabilitatea probei (aptitudinea unei probe de a fi credibilă); astfel, este dat efect *teoriei legitimităţii*[1] în care accentul este pus pe compararea celor două fapte condamnabile: nelegalităţile autorităţilor raportate la faptele penale ale inculpatului; pe de o parte, publicul nu va avea încredere în sistemul judiciar dacă instanţele ar trece prea uşor peste nelegalităţile comise de organele de urmărire penală în administrarea probatoriului, iar, pe de altă parte, publicul nu va avea un sentiment de securitate dacă infractorii ar fi achitaţi, ca urmare a excluderii mijloacelor de probă a căror nelegalitate provine din încălcarea unei dispoziţii legale nesemnificative; această concluzia decurge din interpretarea art. 102 alin. (3) NCPP

---

[1] *P. Mirfield*, Silence, confessions and improperly obtained evidence, Oxford University Press, 1997, p. 23-28; *I.H. Dennis*, The Law of Evidence, Ed. Thomson, 2007, p. 100-106. În doctrină au existat mai multe opinii cu privire la raţiunea sancţiunii excluderii mijloacelor de probă nelegal sau neloial administrate. Într-o *primă opinie*, se arăta că excluderea mijloacelor de probă are ca scop înlăturarea pentru viitor a posibilelor abateri de la lege ale organelor de urmărire penală, întrucât dacă acestea cunosc că nu pot folosi în cadrul procesului penal mijloacele de probă nelegal sau neloial administrate nu vor fi tentate să încalce prevederile legale (*abordarea disciplinară*). *O a doua opinie* (*abordarea remediu*) susţine că atenţia trebuie îndreptată către inculpat, care este victima nelegalităţilor comise în administrarea probelor comise de organele de urmărire penală şi care, prin excluderea mijloacelor de probă, este repus în situaţia anterioară încălcării dreptului său. *O a treia opinie* (*abordarea externă*) susţine că excluderea probelor neloiale nu este adecvată niciodată, atâta timp cât fiabilitatea lor nu este afectată. *Cea de-a patra abordare* pune accentul pe compararea celor două fapte condamnabile: nelegalităţile autorităţilor raportate la faptele penale ale inculpatului. Astfel, se arată că, pe de o parte, publicul nu va avea încredere în sistemul judiciar dacă instanţele ar trece prea uşor peste nelegalităţile comise de organele de urmărire penală în administrarea probatoriului, iar, pe de altă parte, publicul nu va avea un sentiment de securitate dacă infractorii ar fi achitaţi, ca urmare a excluderii mijloacelor de probă a căror nelegalitate provine din încălcarea unei dispoziţii legale nesemnificative (*teoria legitimităţii*).

potrivit căruia nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei; în acest sens a fost arătat că excluderea probelor nelegale trebuie să fie întotdeauna ultimul refugiu al organelor judiciare, nu primul impuls, întrucât această sancţiune generează costuri sociale considerabile, care includ câteodată punerea în libertate a celor vinovaţi şi periculoşi[1];

- din prevederile art. 102 alin. (3) NCPP rezultă că excluderea probelor nelegal sau neloial administrate nu este o sancţiunea procesuală autonomă, ci subsumată sancţiunii nulităţii intervenind numai în măsura în care se constată nulitatea (absolută sau relativă) a actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată;în acest fel NCPP a adoptat o concepţie eclectică, instituţia nulităţii probelor fiind regăsită în dreptul continental, în vreme ce excluderea probelor (exclusionary rules) este sancţiunea specifică în materia probelor în common law;

- dacă încălcarea dispoziţiei legale nu atrage aplicarea sancţiunea nulităţi actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată [fie din cauza faptului că nu se reţine existenţa vreuneia dintre nulităţile absolute prevăzute de NCPP[2], fie din cauza faptului că nu se poate reţine nulitatea relativa ca urmare a inexistenţei unei vătămări a drepturilor părţilor sau subiecţilor procesuali principali (de pildă, pot exista situaţii în care şi o probă nelegal administrată să fie favorabilă acuzatului[3])care nu poate fi înlăturată altfel decât prin anularea actului, fie din cauza faptului că nulitatea nu a fost invocată în termenul prevăzut de lege] proba chiar nelegală va putea fi folosită în cadrul procesului penal;

- art. 102 alin. (4) NCPP vizează aplicarea doctrinei „efectului la distanţă" sau „fructele pomului otrăvit" (fruits of the poisonous tree)[4] stipulând că probele

---

[1] Curtea Supremă a Statelor Unite, *Hudson v. Michigan* 547 U.S. 586 (15 iunie 2006)

[2] Faţă de dispoziţiile art. 281 alin. (1) NCPP cazurile de nulitate absolută care pot fi incidente sunt cele prevăzute de lit. e) şi f) respectiv cele referitoare la prezenţa suspectului sau inculpatului atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii, sau asistarea de către avocat a suspectului sau inculpatului precum şi a celorlalte părţi atunci când asistenţa juridică este obligatorie.

[3] De exemplu, în jurisprudenţa instanţelor germane a fost reţinut următorul caz de folosire în procesul penal în favoarea acuzatului a unei probe nelegal administrate: organele de urmărire penală au ridicat în mod nelegal jurnalul unei persoane, iar din însemnările din acesta au descoperit că persoana săvârşise un omor; acuzatul notase în jurnal toate detaliile săvârşirii faptei, precum şi motivele. Descrierea excesivă a motivelor a generat un univers al ideilor atât de încălcit, încât instanţa a apreciat că persoana avea discernământul diminuată, iar faţă de acest aspect instanţa a ales în procesul de individualizare o pedeapsă mai blândă.

[4] A se vedea *P. Mirfield*, Silence, confessions and improperly obtained evidence, op. cit., p. 336-339; *I.H. Dennis*, The Law of Evidence, op. cit., p. 84-85, 315-316; *D.E. Hall*, Criminal Law and Procedure, Ed. Thomson Delmar Learning, 2003, p. 303-304; *J.R. Arker, D.C. Brody*, Criminal Procedure. A Contemporary Perspective, Ed. Jones & Bartlett Publishers, 2nd edition, 2004, p. 96-101; *J.H. Langbein*, The origin of Adversary Criminal Trial, Oxford University Press, 2003, p. 228 şi urm.; *R.J. Bacigal*, Criminal Law and Procedure, Ed. Thomson Delmar Learning, 2002, p. 222-223.

derivate se exclud dacă au fost obţinute în mod direct din probele obţinute în mod nelegal şi nu puteau fi obţinute în alt mod;

- potrivit acestui principiu „fructele pomului otrăvit", se analizează excluderea mijloacelor de probă administrate în mod legal, dar care sunt derivate (în strânsă legătură) din probe obţinute în mod ilegal [de pildă, pot exista următoarele ipoteze de analiză: **1.** în urmare dispariţiei unei persoane organele de urmărire penală exercită violenţe faţă de o persoană pe care o bănuiesc că ar fi cauza dispariţiei victimei; în urma violenţelor exercitate persoana anchetată recunoaşte că i-a provocat moartea persoanei dispărute, dar susţine că ar fi vorba despre un accident şi indică locul unde se află cadavrul; organele de urmărire penală descoperă cadavrul iar investigaţiile efectuate relevă că victima a murit prin sugrumare fiind totodată şi violată. În acest caz apărarea se va prevala de faptul că probele au fost obţinute în mod nelegal, rămânând în sarcina judecătorului de cameră preliminară să decidă dacă aplică sau sancţiunea excluderii; **2.** Organele de urmărire penală îl identifică pe X ca fiind traficant de droguri din supravegherea tehnică instituită cu privire la un alt traficant de droguri Y; tot astfel, despre Y organele de urmărire penală aveau date că este implicat în traficul de droguri din supravegherea tehnică instituită cu privire la un alt traficant de droguri Z. Va rămâne în sarcina judecătorului de cameră preliminară să decidă cu privire la aplicarea sancţiunii excluderii în ipoteza în care apărarea va invoca nelegalitatea supravegherii tehnice originale a traficantului Z, pentru a obţine înlăturarea şi a celorlalte mijloace de probă];

- astfel, dacă organele de urmărire penală au administrat o probă cu încălcarea principiului legalităţii, loialităţii, precum şi în cazul în care au fost încălcate drepturile şi libertăţile fundamentale garantate de Convenţia europeană, iar din acest mijloc de probă au rezultat date şi informaţii care au condus la administrarea, ulterioară, în mod legal a altui mijloc de probă, se ridică problema excluderii sau menţinerii acestui mijloc de probă derivat[1];

- în aplicarea acestei reguli în doctrină[2] s-a arătat că probele administrate ulterior nu sunt excluse dacă:

(i) legătura dintre proba administrată ilegal şi probele administrate ulterior legal este marginală, adică legătura de cauzalitate a devenit aşa de atenuată încât a disipat nelegalitatea;

(ii) dacă proba ulterioară putea fi obţinută şi prin alte mijloace legale, diferite de proba iniţial administrată ilegal (dintr-o sursă independentă);

(iii) dacă proba ulterior administrată, chiar dacă este legată de proba iniţial administrată în mod nelegal, ar fi fost în mod inevitabil descoperită ulterior prin mijloace legale.

- doctrina „efectului la distanţă" (excluderea probei derivate) îşi găseşte aplicabilitate numai în cazul în care între proba administrată ilegal şi proba ulterior

---

[1] Pentru jurisprudenţa instanţelor britanice în această materie, a se vedea *R. Chiriţă*, op. cit., p. 66-68.

[2] A se vedea *D.E. Hall*, op. cit., p. 304; *P. Mirfield*, op. cit., p. 336-339; *R.J. Bacigal*, op. cit., p. 222-223.

administrată (secundară sau derivată) există o legătură de cauzalitate necesară (teoria echivalenţei condiţiilor, cunoscută sub denumirea de teoria condiţiei *sine qua non*), iar organele de urmărire penală au folosit în mod principal şi direct datele şi informaţiile obţinute din proba ilegală, fără vreo altă sursă alternativă şi fără ca să existe posibilitate certă ca acestea să fie descoperite în viitor, pentru a administra în mod legal mijlocul de probă derivat[1];

- prin urmare, dacă organele de urmărire penală au administrat o probă cu încălcarea principiilor legalităţii şi loialităţii, aducând atingere drepturilor garantate de Convenţia europeană, iar din aceste mijloace de probă au rezultat fapte sau împrejurări ce au condus în mod direct şi necesar la administrarea în mod legal a altor mijloace de probă (administrarea mijlocului nelegal fiind o condiţie *sine qua non* pentru administrarea mijlocului de probă legal), acestea din urmă vor fi excluse, instanţele neputându-şi fundamenta hotărârea pe aceste probe derivate; aşadar, administrarea unei probe nelegale nu produce automat un *„efect domino"* cu privire la probele administrate legal ulterior atâta timp cât între acestea nu se reţine existenţa unei legături directe şi necesare, constatându-se o „atenuare" a relaţiei cauzale, ori dacă se constată că proba ulterioară putea fi obţinută şi pe cale legală fără legătura cu proba nelegal administrată;

- trebuie totuşi subliniat că interdicţia de valorificare a probelor legal administrate care au în antecedenţă probe nelegal administrate provine din jurisprudenţa SUA (având la bază cazuri diferite), însă nu se bucură decât de o timidă aplicabilitate jurisprudenţială la nivel european, instanţele europene restrângând semnificativ aplicarea doctrinei efectului la distanţă; pe de altă parte, nu trebuie omisă situaţia îngrijorătoare care ar putea exista în lipsa efectului la distanţă constând în aceea că statul va încerca să îşi realizeze *ius punendi* prin intermediul unor metode sau mijloace care constituie încălcări ale drepturilor omului, în cazul în care organele de urmărire penală trec peste limitele competenţelor proprii, pentru ca investigaţiile lor să fie încununate de succes. Practica însă a relevat că folosirea metodelor de anchetă interzise constituie infracţiuni contra înfăptuirii justiţiei, iar sancţiunile prevăzute în astfel de situaţii îi fac pe reprezentanţii organelor de urmărire penală să se supună legii;

- excluderea probelor nelegal sau neloial administrate poate fi invocată de procuror sau de oricare dintre părţi sau subiecţi procesuali principali în faza de urmărire penală (fiind o sancţiune subsecventă nulităţii trebuie avute în vedere termenele în care sancţiunea nulităţii poate fi invocată); în faza camerei preliminare numai inculpatul poate solicita aplicarea art. 102 NCPP şi excluderea probelor nelegal administrate, celelalte părţi sau subiecţi procesuali neparticipând în cadrul acestei proceduri; în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii instanţa de judecată nu mai poate pune din nou în discuţie aplicarea sancţiunii excluderii probelor administrate în cursul urmăririi penale, cauza fiind considerată „purgată" de toate nelegalităţile ca efect al trecerii prin camera preliminară; în cursul judecăţii sancţiunea excluderii poate viza doar probe administrate în această fază procesuală.

---

[1] Ibidem.

Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că, în mod întemeiat, instanţa de apel a pronunţat achitarea inculpaţilor G.M. şi N.A. pentru săvârşirea infracţiunii de trafic de droguri de mare risc, întrucât probele administrate în cauză nu fac dovada evidentă şi fără posibilitate de controversă a săvârşirii vreunei fapte penale de către aceştia; mai mult decât atât, probele esenţiale stabilirii adevărului în cauză au fost obţinute prin mijloace care înfrâng legea, viciind până la anulare conţinutul şi forţa probantă a acestora. Convorbirea telefonică dintre inculpatul D.A. şi o persoană pe nume „C." nu poate constitui un mijloc de probă legal obţinut, întrucât în cauză nu a existat autorizare de interceptare şi înregistrare emisă în condiţiile legii, iar conţinutul său nu a fost redat şi certificat în mod legal, în conformitate cu textele de lege arătate. Această situaţie este confirmată şi de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Direcţia de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism prin adresa din 30 aprilie 2009. Invocarea acordului dat de inculpatul D.A. pentru a i se asculta convorbirea – în condiţiile în care acesta avea calitatea de învinuit reţinut, aflat la dispoziţia organelor de urmărire penală, aparatul telefonic de pe care s-a efectuat convorbirea nu-i aparţine, iar utilizatorul acestui aparat şi numărul de telefon nu sunt consemnate în conţinutul procesului-verbal – chiar dacă ar constitui o chestiunea reală, nu are acoperirea legală, cerută de lege, pentru a fi considerată o probă obţinută în afara oricărei bănuieli de constrângere. La aceasta se adaugă poziţia procesuală oscilantă a inculpatului D.A., ale cărui relatări cu privire la modul în care a ajuns să poarte această discuţie telefonică se situează pe poziţii contrare, când asumându-şi iniţiativa apelului, când afirmând că a fost pus să sune. Pe de altă parte, în conţinutul procesului-verbal întocmit cu această ocazie, prezenţa martorei C.M. (concubina inculpatului D.A.) nu este consemnată, astfel că relatările ei despre existenţa unui fapt care, chiar real fiind, s-a desfăşurat în condiţii de ilegalitate, nu pot să-i confere acestuia legitimitate şi credibilitate, cu atât mai mult cu cât actul constatator al evenimentului nu face nicio menţiune despre această persoană, calitatea în care a asistat, intervalul orar în care a fost prezentă. Cât priveşte activităţile care au condus, în noaptea de 16/17 aprilie 2008, în jurul orei 1:30, la descoperirea a 14 doze de heroină aflate într-un şervеţel, pe acoperişul magaziei din curtea imobilului unde locuia inculpatul D.A., droguri pretins aduse de inculpaţii N.A. şi G.M. în vederea realizării tranzacţiei presupus perfectate în cadrul convorbirii telefonice mai sus analizate, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că lipsa unei autorizaţii legale de percheziţie în imobilul respectiv este un fapt cert şi necontestat. Şi în această împrejurare, organele de urmărire penală au invocat existenţa unui acord din partea unui locatar al imobilului, martorul A.N., acord care nu poate suplini, însă, lipsa dispoziţiei judecătorului. Celelalte probe administrate în cauză nu fac dovada că inculpaţii N.A. şi G.M. sunt cei care au adus drogurile în imobilul respectiv. Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că probele directe au fost viciate prin nerespectarea dispoziţiilor legale de către organele de urmărire penală, astfel că stabilirea vinovăţiei inculpaţilor prin probe colaterale ar presupune ca acestea să o dovedească mai presus de orice îndoială; or, examinarea acestor probe dovedeşte contrariul. În aceste împrejurări, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că probatoriul administrat în cauză nu face dovada certă a vinovăţiei inculpaţilor N.A. şi G.M. cu privire la

săvârşirea infracţiunii de trafic de droguri de mare risc, prezumţia de nevinovăţie a acestora nefiind răsturnată şi operând în favoarea lor *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 275/27.01.2010, www.legalis.ro).*

Având în vedere obiectul cauzei se constată că soluţia asupra unei propuneri de arestare preventivă presupune verificarea îndeplinirii condiţiilor prevăzute de lege pentru dispunerea măsurii preventive, iar nu a legalităţii probelor puse la dispoziţie judecătorului. Prezumţia rezonabilă de comitere a unei infracţiuni se desprinde, sau nu, din probele dosarului, iar stabilirea certă a situaţiei de fapt, încadrării juridice a faptelor şi vinovăţiei inculpatului sunt aspecte ce ţin de etapa cercetării judecătoreşti. În această fază a soluţionării propunerii de arestare preventivă, Curtea nu are abilitatea de a cenzura corectitudinea administrării probelor de către organele de anchetă şi nici de a verifica apărări care ţin de fondul cauzei. Până la dovada contrarie, probele administrate de procuror nu pot fi înlăturate de către instanţa sesizată cu luarea unei măsuri preventive. Cu privire la legalitatea interceptărilor convorbirilor telefonice s-a constatat că parchetul a respectat dispoziţiile legale şi jurisprudenţa în materie, efectuarea lor subsumându-se condiţiilor prevăzute de Codul de procedură penală. Dispoziţiile din Codul de procedură penală român au fost apreciate în acord cu jurisprudenţa CEDO şi nu încalcă drepturile persoanei, iar interceptările convorbirilor purtate de inculpatul B.R.V. cu învinuiţii din cauză au fost consemnate în procese-verbale a căror conformitate cu realitatea a fost certificată de procuror, în condiţiile legii. Curtea s-a rezumat la a verifica existenţa autorizaţiilor pentru interceptarea şi înregistrarea convorbirilor sau comunicărilor efectuate prin telefon, precum şi respectarea condiţiilor cerute de lege pentru autorizarea acestor activităţi, nefiind necesar, în actualul stadiu al cauzei, a se analiza incidenţa dispoziţiilor referitoare la excluderea probelor nelegale. Pe de altă parte, folosirea în prezenta cauză a convorbirilor sau comunicărilor interceptate potrivit legii într-o altă cauză este posibilă, iar instanţa, sesizată cu o propunere de arestare nu este învestită să cenzureze dacă obţinerea probelor – în altă cauză, din care au fost preluate – a respectat condiţiile legale, ci se limitează la a aprecia asupra aparenţei de legalitate a dovezilor pe care propunerea parchetului se sprijină *(C.A. Cluj, secţia penală, încheierea nr. 127/01.11.2011, nepublicată).*

Secţiunea a 12-a. Cheltuieli judiciare

- sunt cheltuieli efectuate de stat, prin organele judiciare sau de către subiecţii procesuali principali sau de părţi pentru desfăşurarea procedurilor penale (de exemplu, cheltuielile necesare pentru efectuarea actelor de procedură, administrarea probelor, conservarea mijloacelor materiale de probă, sumele cuvenite martorilor, experţilor şi interpreţilor, pentru acoperirea cheltuielilor efectuate de aceştia cu transportul, onorariile avocaţilor, precum şi orice alte cheltuieli ocazionate de desfăşurarea procesului penal);

- cheltuielile judiciare avansate de stat, sunt cuprinse distinct, după caz, în bugetul de venituri şi cheltuieli al Ministerului Justiţiei, al Ministerului Public, precum şi al altor ministere de resort;

În cuantumul cheltuielilor judiciare stabilite de instanţă trebuie incluse şi cheltuielile judiciare efectuate în cursul urmăririi penale. De asemenea, în cheltuielile judiciare trebuie incluse sumele plătite martorilor şi experţilor drept cheltuieli de transport, întreţinere şi locuinţă. În scopul plăţii acestor sume, instanţa trebuie să se pronunţe cu privire la cererile formulate de cei îndreptăţiţi, ţinând seama, cu ocazia determinării cheltuielilor de deplasare la înapoiere, de costul biletelor de călătorie folosite la venire *(Trib. Suprem, Decizia de îndrumare nr. 8/1972, în CD 1972, p. 47).*

- art. 273 NCPP cuprinde o reglementare detaliată a sumelor de bani cuvenite martorului, expertului sau interpretului; astfel, martorul, expertul şi interpretul care sunt salariaţi au dreptul la venitul de la locul de muncă, pe durata lipsei de la serviciu pricinuite de chemarea la organul de urmărire penală sau la instanţă; de asemenea, martorul care nu este salariat, dar are venit din muncă, este îndreptăţit să primească şi o compensare a pierderii materiale aferentei zilei în care s-a prezentat în faţa organelor judiciare; tot astfel, expertul şi interpretul au dreptul şi la o retribuţie pentru îndeplinirea însărcinării date, în cazurile şi condiţiile prevăzute prin dispoziţii legale; toate aceste sume de bani, ce constituie cheltuieli judiciare se plătesc pe baza dispoziţiilor luate de organul care a dispus chemarea şi în faţa căruia s-a prezentat martorul, expertul sau interpretul, din fondul cheltuielilor judiciare special alocat; aceste sume se plătesc martorului imediat după înfăţişare, iar expertului şi interpretului, după ce şi-au îndeplinit însărcinările.

§1. Cheltuielile judiciare avansate de stat (cheltuielile de procedură)

- cheltuielile judiciare avansate de stat sunt suportate:

a) de inculpat:

(i) în cazul în care s-a dispus renunţare la urmărirea penală;

(ii) în ipoteza în care s-a dispus condamnarea, amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei, reţinându-se în sarcina acestuia o culpă infracţională;

- *în cele două ipoteze de mai sus* inculpatul va fi obligat la plata tuturor cheltuielilor judiciare efectuate atât pe parcursul urmăririi penale, respectiv al judecăţii, în legătură cu infracţiunea/nile pentru care s-au dispus soluţiile enumerate mai sus; când sunt mai mulţi inculpaţi, procurorul sau, după caz, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare. La stabilirea acestei părţi se ţine seama, pentru fiecare dintre inculpaţi, de măsura în care a provocat cheltuielile judiciare; *nu vor fi incluse în categoria cheltuielilor judiciare ce trebuie suportate de inculpat cheltuielilor privind avocaţii din oficiu şi interpreţii desemnaţi de organele judiciare, care rămân în sarcina statului (spre deosebire de vechiul Cod, potrivit* NCPP

onorariul avocatului din oficiu, numit în cauzele în care asistenţa juridică este obligatorie, sunt avansate de Ministerul Justiţiei şi intră în categoria cheltuielilor judiciare care rămân în sarcina statului, inculpatul neputând fi obligat la plata acestora);

(iii) în cazul în care s-a dispus achitarea, însă inculpatul a fost obligat la repararea prejudiciului; în acest caz nu se poate reţine o culpă procesuală a persoanei vătămate constituite parte civilă ci a inculpatului;

(iv) în cazul în care s-a dispus o soluţie de clasare sau de încetarea a procesului penal pentru motivul existenţei unei cauze de nepedepsire; în cursul urmăririi penale dacă în cauză nu a fost pusă în mişcare acţiunea penală până la dispunerea soluţiei de clasare, cheltuielile judiciare vor fi suportate de suspect;

(v) atunci când se dispune clasarea pentru alte situaţii decât cele prevăzute în dispoziţiile art. 16 alin. (1) lit. a)-c) NCPP ori încetarea procesului penal, dacă inculpatul cere continuarea procesului penal; în cursul urmăririi penale dacă în cauză nu a fost pusă în mişcare acţiunea penală până la dispunerea soluţiei de clasare, cheltuielile judiciare vor fi suportate de suspect.

Inculpatul minor a fost obligat în solidar cu partea responsabilă civilmente la plata cheltuielilor judiciare. Instanţa de fond a încălcat în acest fel dispoziţiile C.proc.pen., deoarece inculpatul nu a fost obligat la plata despăgubirilor civile, neexistând constituire de parte civilă. Numai în această situaţie, instanţa putea obliga partea responsabilă civilmente, în solidar cu inculpatul minor, la plata cheltuielilor judiciare *(C.A. Timişoara, secţia penală, decizia nr. 124/1998, Lex Expert – Bază de date).*

Obligarea solidară a inculpaţilor condamnaţi la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat este nelegală, întrucât, când sunt mai mulţi inculpaţi condamnaţi, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare avansate de stat datorate de fiecare *(C.A. Braşov, decizia penală nr. 256/Ap/05.12.2001, în Cpp Ad. 1, p. 107).*

Obligarea inculpatului la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat cu ocazia examinării legalităţii şi temeiniciei arestării preventive a inculpatului în cursul judecăţii se dispune prin hotărârea prin care instanţa soluţionează fondul cauzei, în funcţie de soluţia pronunţată asupra fondului cauzei, iar nu prin încheierea prin care instanţa dispune asupra arestării preventive *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 698/2007, www.scj.ro).*

Reţinerea circumstanţei atenuante legale a provocării în favoarea inculpatului produce efecte numai cu privire la individualizarea pedepsei, precum şi la despăgubirile civile şi cheltuielile judiciare cuvenite părţii civile, nu şi în ceea ce priveşte cheltuielile judiciare avansate de stat. Reţinând vinovăţia şi pronunţând condamnarea inculpatului, instanţa trebuia să-l oblige la plata integrală a cheltuielilor judiciare avansate de stat *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 1173/1990, în www.legalis.ro).*

b) de persoana vătămată:

(i) în cazul în care s-a dispus clasarea în cursul urmăririi penale sau achitarea în cursul judecăţii, şi se reţine o culpă procesuală a persoanei vătămate;

(ii) în cazul în care s-a dispus clasarea sau încetarea procesului penal în caz de retragere a plângerii prealabile sau în cazul în care plângerea prealabilă a fost tardiv introdusă;

(iii) dacă suspectul/inculpatul a cerut continuarea procesului penal, atunci când persoana vătămată şi-a retras plângerea prealabilă ori s-a dispus clasarea în temeiul dispoziţiilor art. 16 alin. (1) lit. a)-c) sau achitarea inculpatului.

- în cazul în care persoana vătămată este minor, cheltuielile judiciare ocazionate de judecarea cauzei vor fi suportate de minorul persoană vătămată, prin reprezentant legal.

c) de partea civilă căreia i s-au respins în totul pretenţiile civile, în cauzele în care s-a dispus achitarea inculpatului, în măsura în care cheltuielile judiciare au fost determinate de aceasta (culpa procesuală a părţii civile);

d) de partea responsabilă civilmente în solidar cu inculpatul faţă de care s-a dispus condamnarea, amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei, dacă partea responsabilă civilmente a fost obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei;

e) de inculpat/suspect şi de persoana vătămată în cazul în care s-a dispus clasarea respectiv încetarea procesului penal ca urmare a împăcării;

f) de către persoana căreia i s-a respins ori care şi-a retras apelul, recursul în casaţie, contestaţia sau cererea (de pildă, cererea de revocare a arestării preventive), reţinându-se culpa lor procesuală;

g) de persoana căreia i s-a respins plângerea formulată împotriva actelor şi măsurilor dispuse de organele de urmărire penală;

h) de partea prevăzută în acordul de mediere, în cazul în care a intervenit medierea penală;

i) în celelalte cazuri cheltuielile judiciare rămân în sarcina statului; deopotrivă în caz de restituire a cauzei la parchet în procedura camerei preliminare, cheltuielile judiciare sunt suportate de către stat.

În cazul când mai multe părţi sau persoane vătămate sunt obligate la suportarea cheltuielilor judiciare, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare. Cheltuielile pentru plata interpreţilor desemnaţi de organele judiciare, potrivit legii, rămân în sarcina statului. Cheltuielile judiciare avansate de stat se pun în executare după aceleaşi reguli ca şi amenda penală.

§2. Cheltuielile judiciare avansate de persoana vătămată sau de partea civilă (cheltuielile de judecată)

NCPP stabileşte următoarele reguli de stabilire a cheltuielilor judiciare datorate persoanei vătămate sau părţii civile:

1. în caz de condamnare, renunţare la urmărirea penală, renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei(nu şi în caz de achitare sau încetare a procesului penal), inculpatul este obligat să plătească persoanei vătămate, precum şi părţii civile căreia i s-a admis acţiunea civilă cheltuielile judiciare făcute de acestea; dacă în cauză există şi parte responsabilă civilmente aceasta, în măsura în care este obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei, este obligată în mod solidar cu acesta şi la plata cheltuielilor judiciare către persoana vătămată sau partea civilă;

2. când acţiunea civilă este admisă numai în parte, instanţa îl poate obliga pe inculpat la plata totală sau parţială a cheltuielilor judiciare;

3. în caz de renunţare la pretenţiile civile, precum şi în caz de tranzacţie, mediere ori recunoaştere a pretenţiilor civile, instanţa dispune asupra cheltuielilor conform înţelegerii părţilor;

4. în celelalte cazuri instanţa stabileşte obligaţia de restituire potrivit legii civile.

- punerea în executare a cheltuielilor judiciare se efectuează conform legii civile.

§3. Cheltuielile judiciare avansate de inculpat sau de partea responsabilă civilmente

- dacă inculpatul este achitat, cheltuielile judiciare *avansate de inculpat sau de partea civilmente responsabilă* se suportă de persoana vătămată/partea civilă în măsura în care au fost determinate de aceasta;

- punerea în executare a cheltuielilor judiciare se efectuează conform legii civile.

Secţiunea a 13-a. Modificarea şi îndreptarea actelor procedurale

- ***modificarea actelor procedurale*** presupune efectuarea unor schimbări făcute în cuprinsul actelor procedurale; orice adăugire, corectură ori suprimare făcută în cuprinsul unui act procedural se ia în considerare, numai dacă aceste modificări sunt confirmate în scris, în cuprinsul sau la sfârşitul actului, de către cei care l-au semnat; modificările neconfirmate, dar care nu schimbă înţelesul frazei, rămân valabile; locurile nescrise din cuprinsul unei declaraţii trebuie barate, astfel încât să nu se poată face adăugiri;

- *îndreptarea erorii materiale* este mijlocul prin care este corectată eroarea materială evidentă dintr-un act procesual sau procedural;

- eroarea materială este greşeală evidentă strecurată cu ocazia redactării unui act procedural (de pildă, tehnoredactarea greşită a unor date, nume, menţiuni, nu greşeli de judecată); poate fi îndreptată de organul de urmărire penală de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară ori de instanţa care a întocmit actul, la cererea celui interesat ori din oficiu; nu poate fi considerată eroare materială modificarea pedepsei sau a sporului de pedeapsă din minută, modificarea modalităţii de plată a despăgubirilor etc.;

- în vederea îndreptării erorii, părţile pot fi chemate spre a da lămuriri;

- despre îndreptarea efectuată organul judiciar întocmeşte, după caz, un proces-verbal sau o încheiere, făcându-se menţiune şi la sfârşitul actului corectat;

Indicarea corectă în minută, precum şi în considerentele hotărârii, a datei de la care se deduce din durata pedepsei pronunţate timpul arestării preventive şi menţionarea în dispozitivul hotărârii a aceleiaşi zile şi luni, dar a altui an decât în minută, nu constituie motiv de casare, ci o evidentă eroare materială, ce se îndreaptă de instanţa de judecată care a pronunţat hotărârea *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 107/09.01.2004, www.legalis.ro).*

Încheierile de îndreptare a erorilor materiale sau cele date pentru înlăturarea unor omisiuni vădite nu pot fi atacate separat, ci numai odată cu hotărârea fondului, calea de atac declarată împotriva sentinţei socotindu-se făcut şi împotriva acestor încheieri, chiar dacă au fost date după pronunţarea hotărârii *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3745/06.07.2004, în Cpp Ad. 1, p. 109).*

Pronunţarea, în mod greşit, de către instanţa de apel asupra unui apel inexistent, în sensul admiterii acestuia, nu constituie o eroare materială, ci o eroare de conţinut, care a implicat o deliberare a membrilor completului de judecată asupra hotărârii atacate, precum şi asupra soluţiei ce urma a fi adoptată în rezolvarea cauzei. Pentru a fi supuse procedurii de îndreptare, erorile trebuie să fie materiale şi evidente. Constituie erori materiale evidente numai acele greşeli scriptice, făcute în cazul scrierii numelui sau prenumelui unei persoane, a unei sume, a unor date calendaristice la care se referă actul procedural sau a datei întocmirii actului, evidenţa erorii traducându-se în lipsa oricărui dubiu cu privire la aceasta, certitudinea ei fiind manifestă, neimpunându-se deliberarea, reaprecierea ori exprimarea unei convingeri *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1916/25.05.2009, în B.J. 2009, p. 854).*

- procedura de îndreptare a erorilor materiale se aplică şi în cazul când organul judiciar, ca urmare a unei omisiuni vădite, nu s-a pronunţat asupra sumelor pretinse de martori, experţi, interpreţi, avocaţi precum şi cu privire la restituirea lucrurilor sau la ridicarea măsurilor asiguratorii.

GRILE

Notă: Fiecare grilă are unul sau maximum două răspunsuri corecte.

1. Numai după începerea procesului penal:

a. pot fi efectuate acte de investigatorii sub acoperire;

b. se poate efectua o percheziţie corporală;

c. poate fi ascultat un martor cu identitatea protejată.

2. Urmărirea penală:

a. se începe *in rem*;

b. poate fi dispusă prin acelaşi act prin care se dispune punerea în mişcare a acţiunii penale;

c. are trei etape procesuale.

3. Principiul oficialităţii:

a. nu cunoaşte alte excepţii, în afara cazurilor de disponibilitate;

b. poate fi limitat, prin reglementare expresă de către legiuitor a unor excepţii, care au caracter relativ;

c. funcţionează pe deplin în cazul urmăririi penale a unei infracţiuni pentru care legea penală română se aplică în baza principiului realităţii.

4. Constituie limite ale principiului aflării adevărului:

a. intervenţia graţierii antecondamnatorii;

b. aplicarea principiului *non reformatio in peius* cu ocazia judecării unei căi de atac;

c. neexercitarea rolului activ de către instanţă.

5. Prezumţia de nevinovăţie:

a. poate constitui o regulă de probă;

b. nu poate fi invocată, în niciun caz, după data rămânerii definitive a hotărârii;

c. poate fi încălcată şi prin comportamentul reprezentanţilor unor organe nejudiciare.

6. În cazul în care inculpatul, cetăţean străin care nu vorbeşte limba română, a fost asistat în faţa instanţei de un interpret, cheltuielile judiciare reprezentând onorariului interpretului:

a. vor fi suportate de către stat, numai în cazul în care s-a dispus achitarea inculpatului sau încetarea procesului penal;

b. vor fi suportate de inculpat în caz de condamnare;

c. nu vor fi, în niciun caz, suportate de persoana vătămată.

7. În situaţia în care persoana vătămată este surdo-mută şi în faţa instanţei îşi manifestă voinţa de a retrage plângerea prealabilă, se va reţine:

a. întotdeauna nulitatea relativă a retragerii plângerii prealabile, dacă nu a existat interpret numit în cauză pentru aceasta;

b. valabilitatea retragerii plângerii prealabile dacă a fost efectuată prin înscris depus la dosar, chiar şi în absenţa unui interpret;

c. nulitatea absolută a retragerii plângerii prealabile, dacă nu a existat interpret numit în cauză pentru aceasta.

8. Temeiul acţiunii penale îl constituie:

a. încălcarea dispoziţiei normei de incriminare;

b. fapta concretă săvârşită;

c. tragerea la răspundere penală a infractorului.

9. În cazul în care în urma unui accident auto persoana vătămată corporal decedează în timp ce era transportată la spital, moştenitorii acesteia:

a. se pot constitui parte civilă în procesul penal în numele persoanei vătămate;

b. pot renunţa la pretenţiile civile numai până la citirea actului de sesizare, instanţa urmând întotdeauna să ia act de manifestarea acestora de voinţă;

c. pot transmite altei persoane dreptul la despăgubiri.

10. Partea responsabilă civilmente nu poate fi introdusă în procesul penal:

a. după citirea actului de sesizare;

b. după începerea cercetării judecătoreşti;

c. de procuror.

11. Poate fi introdus în procesul penal în calitate de parte responsabilă civilmente:

a. bona, pentru distrugerile provocate de infractorul minor, pe care îl avea sub supraveghere;

b. moştenitorul inculpatului, acuzat de săvârşirea infracţiunii de înşelăciune;

c. locatarul, pentru prejudiciile produse prin infracţiunea de tulburare de posesie comisă de sublocatarul său.

12. În cazul în care partea responsabilă civilmente decedează în cursul judecăţii:

a. instanţa penală va lăsa acţiunea civilă nesoluţionată;

b. acţiunea civilă rămâne în competenţa instanţei penale dacă partea civilă indică moştenitorii părţii responsabile civilmente, în termen de cel mult două luni de la data la care a luat cunoştinţă despre deces;

c. instanţa penală este obligată să disjungă soluţionarea acţiunii civile.

13. În cazul în care acuzaţia penală dintr-o cauză vizează o singură persoană, punerea în mişcare a acţiunii penale poate fi dispusă:

a. odată cu începerea urmăririi penale, în cazul infracţiunilor ce nu au un subiect activ calificat;

b. după luarea măsurii controlului judiciar;

c. ulterior dispunerii măsurii reţinerii.

14. Acţiunea penală:

a. nu poate fi pusă în mişcare prin dispoziţia procurorului din rechizitoriu;

b. poate fi pusă în mişcare de judecătorul de cameră preliminară care soluţionează o plângere împotriva unei soluţii de netrimitere în judecată;

c. nu poate fi pusă niciodată în mişcare în mod legal de instanţă, după sesizarea acesteia prin rechizitoriu.

15. Cazul de împiedicare a exercitării acţiunii penale prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. a) NCPP („fapta nu există"):

a. nu poate constitui temei pentru dispunerea renunţării la urmărirea penală;

b. constituie motiv de încetare de drept a măsurii controlului judiciar pe cauţiune;

c. conduce la lăsarea nesoluţionată a acţiunii civile exercitate în procesul penal.

16. În cazul în care se reţine că inculpatul a lovit din culpă persoana vătămată, producându-i leziuni traumatice pentru a căror vindecare au fost necesare 10-12 zile de îngrijiri medicale, instanţa:

a. poate dispune obligarea inculpatului la plata de despăgubiri părţii civile;

b. va dispune achitarea inculpatului în baza art. 16 alin. (1) lit. d) NCPP;

c. va dispune achitarea inculpatului în baza art. 16 alin. (1) lit. b) NCPP.

17. În cazul intervenţiei graţierii antecondamnatorii a unei fapte, organele de urmărire penală:

a. pot începe urmărirea penală împotriva infractorului;

b. pot pune în mişcare acţiunea penală împotriva infractorului;

c. nu pot dispune trimiterea în judecată a infractorului.

18. Solicitarea inculpatului de continuare a procesului penal:

a. în caz de retragere a plângerii prealabile, atrage aplicarea principiului oficialităţii procesului penal;

b. va fi întotdeauna respinsă în cazul intervenţiei unei cauze justificative;

c. poate fi admisă în cazul intervenţiei unei cauze de neimputabilitate.

19. Dreptul la opţiune în materia exercitării acţiunii civile:

a. este limitat dacă persoana prejudiciată prin infracţiune este o autoritate publică;

b. nu poate fi exercitat după renunţarea la pretenţiile civile în faţa instanţei penale;

c. are caracter definitiv în cazul victimelor minore.

20. Dacă persoana prejudiciată prin infracţiune a formulat cerere de chemare în judecată a infractorului în faţa instanţei civile, poate părăsi calea civilă:

a. în toate cazurile în care judecata în faţa instanţei penale a fost reluată după suspendare;

b. ori de câte ori urmărirea penală a fost redeschisă după dispunerea clasării;

c. dacă a fost pusă în mişcare acţiunea penală după ce persoana prejudiciată a înregistrat cererea de chemare în judecată la instanţa civilă.

21. În cazul în care acţiunea în despăgubiri a fost exercitată în faţa instanţei civile, judecata cauzei se suspendă întotdeauna:

a. după punerea în mişcare a acţiunii penale, pe toată durata procesului penal;

b. odată cu dispunerea continuării efectuării urmăririi penale faţă de suspect pe tot parcursul urmăririi penale;

c. după punerea în mişcare a acţiunii penale, pe o durată de un an, în ipoteza în care cauza se află în continuare în cursul urmăririi penale.

22. Clasarea:

a. poate fi dispusă dacă se constată atât tipicitatea faptei cât şi pericolul social concret redus al acesteia;

b. poate fi întemeiată pe absenţa tipicităţii subiective a faptei;

c. poate fi dispusă numai dacă urmărirea penală a fost anterior începută *in rem*.

23. Sunt subiecţi procesuali principali:

a. suspectul;

b. persoana vătămată;

c. avocatul părţii civile.

24. Atrage sancţiunea nulităţii absolute încălcarea competenţei:

a. teritoriale a instanţei, atunci când această sancţiune este prevăzută expres de lege;

b. funcţionale a instanţei;

c. materiale a organelor de cercetare penală.

25. Este în competenţa de urmărire penală proprie a procurorului:

a. furtul calificat care a produs consecinţe deosebit de grave;

b. înşelăciunea care a produs consecinţe deosebit de grave;

c. ultrajul în forma de bază.

26. Un dosar penal înregistrat la parchetul de pe lângă judecătorie poate fi preluat în vederea efectuării urmăririi penale:

a. numai prin dispoziţia Procurorului General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

b. prin dispoziţia oricărui procuror din cadrul parchetului de pe lângă tribunal;

c. prin dispoziţia Procurorului General al parchetului de pe lângă curtea de apel.

27. În cazul în care inculpatul acuzat de săvârşirea infracţiunii de luare de mită în calitate de judecător pierde, pe parcursul cercetării judecătoreşti, calitatea personală ce a atras competenţa curţii de apel prin demisia din magistratură:

a. instanţa sesizată îşi va declina competenţa judecării cauzei în favoarea tribunalului;

b. instanţa sesizată va continua judecarea cauzei;

c. este obligatorie retrimiterea cauzei în camera preliminară.

28. În situaţia în care, imediat după săvârşirea infracţiunii de abuz în serviciu, făptuitorul dobândeşte calitatea de magistrat-asistent la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, competenţa materială de efectuare a urmăririi penale aparţine parchetului de pe lângă:

a. judecătorie;

b. curtea de apel;

c. Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

29. Competenţa personală de a judeca infracţiunile săvârşite de procurorii militari de la parchetul de pe lângă Curtea Militară de Apel aparţine:

a. Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie;

b. Curţii Militare de Apel;

c. Curţii de apel.

30. În cazul în care făptuitorul a fost prins în raza teritorială a unei alte instanţe decât aceea unde a fost săvârşită infracţiunea, iar urmărirea penală s-a efectuat de organele de urmărire penală de care aparţine, teritorial, locul unde făptuitorul a fost prins, competentă să judece cauza este:

a. instanţa în raza căreia s-a efectuat urmărirea penală;

b. instanţa în a cărei rază teritorială a fost săvârşită infracţiunea;

c. întotdeauna instanţa mai întâi sesizată.

31. Când în baza aceleiaşi rezoluţii infracţionale infractorul cetăţean străin, care nu are domiciliul şi nici nu locuieşte în România, sustrage bunuri din domiciliul persoanei vătămate cetăţean român situat în Giurgiu, precum şi din casa de vacanţă a acesteia situată în Balcic (Bulgaria), fiind apoi prins în timp ce se plimba prin Bucureşti de procurorii din cadrul Parchetului de pe lângă Judecătoria sectorului 1 Bucureşti care au efectuat urmărirea penală pentru ambele acte ale infracţiunii continuate de furt calificat, competenţa teritorială de a judeca cauza aparţine:

a. Judecătoriei sectorului 1 Bucureşti;

b. Judecătoriei sectorului 2 Bucureşti;

c. Judecătoriei Giurgiu.

32. Dacă procurorul din cadrul parchetului de pe lângă tribunal, care efectuează urmărirea penală cu privirea la infracţiunea de dare de mită comisă de inculpat în vederea săvârşirii ulterioare a unei infracţiuni de înşelăciune, dispune disjungerea efectuării urmării penale pentru infracţiunea de dare de mită şi crearea unui nou dosar:

a. trebuie să trimită cauza parchetului de pe lângă judecătorie pentru continuarea efectuării urmăririi penale pentru infracţiunea de înşelăciune;

b. competenţa de efectuare a urmăririi penale pentru infracţiunea de înşelăciune rămâne dobândită parchetului de pe lângă tribunal care poate continua efectuarea urmăririi penale şi pentru această infracţiune;

c. poate trimite cauza parchetului de pe lângă judecătorie pentru continuarea efectuării urmăririi penale pentru infracţiunea de înşelăciune, doar dacă astfel se asigură soluţionarea cu celeritate a dosarului.

33. În situaţia în care după condamnarea definitivă a participanţilor la săvârşirea infracţiunii de luare de mită, unul dintre cei condamnaţi se sustrage executării pedepsei, fiind favorizat pe întreaga perioadă în care s-a ascuns de un coparticipant prin asigurarea mijloacelor de trai:

a. urmărirea penală trebuie întotdeauna efectuată de parchetul care a dispus trimiterea în judecată a participanţilor la comiterea infracţiunii de luare de mită;

b. competenţa de judecare a cauzei aparţine tribunalului, care a judecat în primă instanţă şi infracţiunea de luare de mită;

c. competenţa de judecare a cauzei aparţine judecătoriei, deoarece legea nu prevede o competenţă specială pentru infracţiunea de favorizarea făptuitorului.

34. Excepţia de necompetenţă materială:

a. a organului de urmărire penală poate fi invocată pe tot parcursul procesului penal în scopul constatării nulităţii probelor;

b. a instanţei inferioare celei competente potrivit legii poate invocată până la începerea dezbaterilor în primă instanţă;

c. a instanţei superioare celei competente potrivit legii poate invocată până la începerea cercetării judecătoreşti.

35. Judecătorul de drepturi şi libertăţi este competent să se pronunţe cu privire la:

a. plângerile formulate împotriva măsurilor asigurătorii dispuse de procuror în cursul urmăririi penale;

b. cererea de anulare a amenzii judiciare aplicate de procuror unui subiect procesual;

c. plângerile formulate împotriva soluţiilor de clasare dispuse de procuror.

36. Prorogarea de competenţă în situaţia reţinerii existenţei unui caz de reunire a cauzelor:

a. va opera atunci când toate cauzele se află în faza de urmărire penală, dar numai dacă toate parchetele sunt egale în grad;

b. nu operează în situaţia în care toate cauzele se află în faţa unor instanţe de apel, chiar egale în grad;

c. va opera când toate cauzele se află în etapa procesuală a judecăţii în primă instanţă, însă unele dintre acestea provin din trimiteri spre rejudecare din căile de atac.

37. Reunirea cauzelor este obligatorie în situaţia în care:

a. infracţiunile aflate în concurs real cu conexitate consecvenţională sunt judecate în cauze diferite;

b. se reţine existenţa unităţii naturale colective;

c. trei acte materiale ale infracţiunii continuate sunt în curs de judecată, iar pentru alte patru acte materiale ale aceleiaşi infracţiuni a fost pronunţată deja o hotărâre de achitare definitivă.

38. Chestiunile prealabile:

a. sunt chestiuni de natură penală, de rezolvarea cărora nu depinde soluţia pronunţată în cauza penală;

b. pot fi chestiuni de natură civilă, de rezolvarea cărora depinde soluţia pronunţată în cauza penală;

c. pot fi chestiuni de natură penală în legătură cu situaţia premisă a infracţiunii.

39. Spre deosebire de chestiunile prealabile, chestiunile preliminare:

a. sunt chestiuni de natură penală;

b. nu pot fi soluţionate de procuror;

c. se soluţionează potrivit normelor de procedură penală.

40. Dacă în cursul cercetării judecătoreşti instanţa schimbă încadrarea juridică a faptei, va dispune întotdeauna:

a. declinarea de competenţă în favoarea instanţei ierarhic inferioare, dacă noua încadrare juridică atrage competenţa materială a acestei instanţe;

b. restituirea cauzei la parchetul competent, dacă a fost sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăţiei;

c. declinarea judecării cauzei la instanţa ierarhic superioară, dacă noua încadrare juridică atrage competenţa materială a acestei instanţe.

41. În cazul în care instanţa sesizată cu judecarea unei cauze penale admite o excepţie de necompetenţă:

a. dispune prin încheiere declinarea judecării cauzei către instanţa competentă;

b. instanţa la care a fost trimisă cauza în urma declinării poate invoca din oficiu o nouă excepţie de necompetenţă;

c. hotărârea de declinare poate reprezenta, în unele cazuri, atât declinator de competenţă, cât şi regulator de competenţă.

42. Dacă declinarea a fost determinată de competenţa teritorială, instanţa căreia i s-a trimis cauza:

a. poate menţine măsurile legale dispuse de instanţa care s-a dezînvestit;

b. este obligată să menţină actele legal îndeplinite de instanţa care s-a dezînvestit;

c. poate menţine actele legal îndeplinite de instanţa care s-a dezînvestit.

43. Nu poate exista un conflict de competenţă:

a. între Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie şi o altă instanţă;

b. între două secţii ale aceleiaşi instanţe;

c. între Parchetul de pe lângă Tribunal şi Direcţia Naţională Anticorupţie din cadrul Parchetului General de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

44. În cazul în care procurorul de la parchetul de pe lângă judecătorie declină competenţa efectuării urmăririi penale parchetului de pe lângă tribunal, iar după repartizarea cauzei de şeful acestui din urmă parchet, procurorul din cadrul parchetului de pe lângă tribunal declină competenţa efectuării urmăririi penale în favoarea parchetului de pe lângă judecătorie care îşi declinase anterior competenţa, conflictul negativ de competenţă va fi soluţionat:

a. de orice procuror din cadrul parchetului de pe lângă tribunal;

b. numai de procurorul general al Parchetului de pe lângă curtea de apel, ierarhic superior parchetelor aflate în conflict;

c. de prim-procurorul parchetului de pe lângă tribunal.

45. Este incompatibil:

a. să judece o revizuire întemeiată pe dispoziţiile art. 453 alin. (1) lit. a) NCPP (fapte sau împrejurări noi) judecătorul care, în cauză, a pronunţat sentinţa în primă instanţă;

b. să soluţioneze o cerere de revocare a arestării preventive judecătorul de drepturi şi libertăţi care, în săptămâna anterioară formulării cererii de revocare, a prelungit arestarea preventivă a inculpatului;

c. să judece cauza în fond judecătorul care în cursul urmăririi penale a autorizat obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane.

46. Este incompatibil să judece cauza judecătorul care:

a. a fost în aceeaşi cauză judecător de cameră preliminară;

b. a emis în cursul urmăririi penale mandatul de percheziţie informatică;

c. a dispus condamnarea aceluiaşi inculpat pentru o fapta concurentă cu cea care face obiectul cauzei pendinte.

47. Se va reţine existenţa unui caz de incompatibilitate în cazul în care procurorul:

a. care a efectuat urmărirea penală participă ca procuror de şedinţă la judecarea cauzei în primă instanţă;

b. care a participat ca procuror de şedinţă la judecata în primă instanţă participă ulterior şi la judecata în apel;

c. care a participat ca judecător la soluţionarea cauzei în primă instanţă pune concluzii, ca procuror de şedinţă, la judecarea ei în apel.

48. Este întotdeauna incompatibil să soluţioneze o cauză în primă instanţă judecătorul care:

a. a activat anterior numirii în magistratură în calitate de ofiţer de poliţie judiciară;

b. a soluţionat propunerea de înlocuire a măsurii controlului judiciar cu măsura arestului la domiciliu cu privire la inculpatul trimis în judecată;

c. a participat la soluţionarea contestaţiei formulate împotriva încheierii prin care s-a soluţionat propunerea de luare a măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale.

49. Strămutarea:

a. unei cauze de la un tribunal la un alt tribunal nu poate fi cerută de ministrul Justiţiei;

b. poate fi dispusă de Curtea de Apel;

c. se dispune numai de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

50. În cazul în care, după strămutarea judecării unei cauze de la instanţa competentă la o altă instanţă egală în grad, se dispune în camera preliminară restituirea cauzei la procuror, instanţa competentă să judece cauza după trimiterea în judecată în urma restituirii, în ipoteza în care după reluarea urmăririi penale a fost încheiat un acord de recunoaştere a vinovăţiei, este:

a. instanţa iniţial sesizată, dacă nu mai există niciun motiv de strămutare la momentul întocmirii acordului;

b. instanţa la care judecarea cauzei a fost strămutată, chiar dacă cu privire la instanţa iniţial sesizată nu mai subzistă vreun motiv de strămutare la momentul trimiterii din nou în judecată;

c. oricare dintre instanţele de mai sus, dacă urmărirea penală a fost refăcută de parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

51. Sunt mijloace de probă:

a. fotografiile;

b. cercetările la faţă locului;

c. confruntările.

52. Fac parte din obiectul probaţiunii:

a. urmele biologice ale suspectului descoperite pe hainele victimei;

b. faptele negative determinate;

c. faptele pozitive nedeterminate.

53. Constituie fapte sau împrejurări care nu pot fi dovedite:

a. faptele similare;

b. faptele auxiliare;

c. prezumţiile legale absolute.

54. Constituie fapte sau împrejurări care nu trebuie dovedite:

a. prezumţiile legale relative;

b. faptele notorii;

c. faptele similare.

55. Sarcina probei:
a. constituie o instituţie distinctă de propunerea de probe;
b. aparţine întotdeauna numai procurorului;
c. aparţine inculpatului ce invocă o chestiune prealabilă.

56. Nu sunt obligaţi să dea declaraţii în calitate de martori:
a. fosta soţie a inculpatului;
b. copiii fraţilor şi surorilor suspectului;
c. verii primari ai inculpatului.

57. Declaraţia martorului:
a. este divizibilă;
b. are întotdeauna o forţă probantă condiţionată;
c. este retractabilă.

58. Înscrisurile care poartă o urmă a infracţiunii vor fi analizate de instanţă:
a. numai ca mijloace materiale de probă;
b. numai ca înscrisuri;
c. numai drept corpuri delicte.

59. Nu este necesară emiterea unui mandat pentru efectuarea:
a. percheziţiei corporale;
b. percheziţiei unui vehicul;
c. percheziţiei informatice.

60. Persoana cu privire la care se efectuează o percheziţie ca urmare a constatării unei infracţiuni flagrante are întotdeauna dreptul de a solicita participarea unui apărător la efectuarea procedeului probatoriu în cazul:
a. percheziţiei domiciliare;
b. percheziţiei corporale;
c. percheziţiei unui vehicul.

61. Mandatul de percheziţie domiciliară poate fi folosit:
a. ori de câte ori este necesar, însă numai în intervalul de timp stabilit de judecător;
b. o singură dată;
c. pe o durată de cel mult 20 de zile de la momentul emiterii.

62. Percheziţia:
a. unui vehicul poate fi efectuată numai cu autorizarea procurorului, doar atunci când vehiculul se află într-un loc public;
b. corporală poate fi efectuată de orice persoană care prinde în flagrant infractorul;
c. domiciliară nu poate fi dispusă în cazuri urgente de procuror.

63. În faza de judecată instanţa:

a. nu poate efectua personal percheziţia domiciliară;

b. poate dispune delegarea procurorului pentru efectuarea percheziţiei domiciliare;

c. nu poate dispune delegarea organelor de cercetare penală pentru efectuarea percheziţiei domiciliare.

64. Convorbirile telefonice interceptate şi înregistrate pot fi supuse:

a. analizei judecătorului de cameră preliminară numai dacă au fost în prealabil certificate de judecătorul de drepturi şi libertăţi;

b. unei expertize tehnice;

c. unei expertize criminalistice.

65. Durata totală a mandatul de supraveghere tehnică vizând interceptarea convorbirilor telefonice cu privire la aceeaşi persoană şi la aceeaşi faptă nu poate depăşi:

a. 120 de zile;

b. 6 luni;

c. un an.

66. În cazul infracţiunii de trafic de influenţă, persoana care cumpără influenţa poate înregistra în mod legal convorbirile purtate de:

a. persoana care îşi trafichează influenţa cu funcţionarul public care urmează a efectua actul, fără autorizaţia judecătorului;

b. aceasta cu funcţionarul public care urmează a efectua actul numai cu încuviinţarea procurorului;

c. aceasta cu funcţionarul public care urmează a efectua actul, fără mandatul judecătorului de drepturi şi libertăţi.

67. Supravegherea tehnică constând în localizarea prin G.P.S.:

a. poate fi dispusă de procuror cu ocazia verificărilor prealabile începerii urmăririi penale;

b. se dispune de judecătorul de drepturi şi libertăţi numai după începerea urmăririi penale;

c. poate fi folosită ca probă în procesul penal chiar dacă mijloacele tehnice de localizare au fost instalate pe autovehiculul suspectului de către persoana vătămată.

68. Obţinerea datelor privind situaţia financiară a unei persoane:

a. se poate realiza numai dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi a emis un mandat de supraveghere tehnică;

b. poate fi solicitată de procuror numai cu încuviinţarea prealabilă a judecătorului de drepturi şi libertăţi;

c. poate fi dispusă în cazuri urgente, în mod provizoriu de procuror.

69. După încetarea măsurii de supraveghere tehnică, procurorul:
a. nu are obligaţia de a informa suspectul;
b. poate restrânge dreptul inculpatului de a consulta procesele-verbale de predare numai pe o durată de cel mult 10 zile;
c. poate dispune prin ordonanţă amânarea prezentării suporturilor pe care sunt stocate activităţile de supraveghere tehnică până la momentul luării unei măsuri preventive.

70. Este întotdeauna obligatorie efectuarea unei expertize:
a. în cazul săvârşirii infracţiunii de ucidere sau vătămarea copilului nou-născut ori a fătului de către mamă (art. 200 NCP);
b. pentru a se stabili cauzele morţii, dacă nu s-a întocmit un raport de constatare;
c. în cazul infractorilor minori.

71. Instanţa dispune efectuarea unui supliment de expertiză:
a. numai de către expertul care a fost desemnat să efectueze expertiza;
b. când constată că expertiza nu este completă, iar această deficienţă nu poate fi suplinită prin audierea expertului;
c. ori de câte ori concluziile expertizei sunt contestate.

72. În cursul judecăţii, la efectuarea expertizei poate participa un expert recondamnat:
a. de procuror;
b. numai de către părţi;
c. de persoana vătămată.

73. Nu poate forma obiectul unei comisii rogatorii:
a. audierea unui martor cu identitatea protejată;
b. dispunerea şi punerea în executare a măsurii sechestrului asigurător;
c. încuviinţarea folosirii investigatorilor sub acoperire.

74. În cazul constatării comiterii infracţiunii flagrante de conducere a unui vehicul sub influenţa băuturilor alcoolice sau a unei substanţe, recoltarea de probe biologice se efectuează:
a. din dispoziţia organelor de constatare;
b. numai după începerea urmăririi penale;
c. cu autorizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi în cazul în care cel suspus examinării nu îşi dă consimţământul la recoltare.

75. În cazul delegării:
a. organul căruia i se deleagă efectuarea unui act procedural este inferior în grad celui care dispune delegarea şi are competenţa funcţională de a efectua actul;
b. actul procesual a cărui efectuare a fost delegată intră în competenţa materială a organului căruia i se deleagă efectuarea actului;
c. organul judiciar căruia i s-a delegat efectuarea actului procedural nu poate să delege la rândul său efectuarea actului altui organ ierarhic inferior.

76. Măsura preventivă a reţinerii:
a. poate fi dispusă pe o perioadă de 5 ore;
b. nu poate fi în niciun caz prelungită;
c. poate fi contestată în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi.

77. Durata arestării inculpatului minor care are vârsta de 16 ani este de cel mult:
a. 30 zile;
b. 15 zile;
c. 20 zile.

78. În cazul în care, în cursul soluţionării propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu a inculpatului, durata reţinerii a expirat, judecătorul de drepturi şi libertăţi:
a. nu mai poate dispune admiterea propunerii de arest la domiciliu;
b. poate admite propunerea şi dispune arestul al domiciliu pe o durată de cel mult 29 de zile de la data încarcerării;
c. poate admite propunerea şi dispune arestul al domiciliu pe o durată de cel mult 30 de zile.

79. Măsura controlului judiciar pe cauţiune:
a. încetează de drept dacă instanţa a dispus o soluţie de renunţare la aplicarea pedepsei;
b. poate fi menţinută în cursul procedurii de cameră preliminară;
c. poate fi prelungită din 30 în 30 de zile în cursul urmăririi penale.

80. În cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune prin încheiere luarea măsurii arestării preventive:
a. soluţia se pronunţă în camera de consiliu;
b. contestaţia împotriva încheierii se soluţionează în şedinţă publică;
c. nu se mai poate dispune arestarea preventivă a aceleiaşi persoane într-o altă cauză.

81. Ascultarea inculpatului este obligatorie:
a. în procedura audierii anticipate în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;
b. la luarea măsurii controlului judiciar;
c. cu ocazia soluţionării unei cereri de revocare a măsurii arestării preventive.

82. Sunt executorii încheierile prin care:
a. se dispune luarea măsurii arestării preventive a inculpatului;
b. se respinge cererea de revocarea controlului judiciar pe cauţiune;
c. se dispune luarea măsurii arestului la domiciliu.

83. Cauţiunea se restituie când se dispune:
a. renunţarea la urmărirea penală;
b. restituirea cauzei la parchet de judecătorul de cameră preliminară;
c. printr-o hotărâre, chiar nedefinitivă, de amânare a aplicării pedepsei.

84. Judecătorul de cameră preliminară poate dispune:
a. menţinerea măsurii controlului judiciar pe cauţiune;
b. luarea măsurii controlului judiciar;
c. luarea măsurii internării medicale provizorii în cazul în care procurorul a dispus clasarea pe motiv de iresponsabilitate.

85. Din durata reţinerii:
a. nu se deduce durata mandatului de aducere la sediul organului de urmărire penală;
b. se deduce durata conducerii administrative la sediul poliţiei;
c. se deduce durata audierii prealabile a suspectului.

86. Nu poate fi supus vreunei măsuri procesuale provizorii de ocrotire în procesul penal:
a. suspectul;
b. inculpatul;
c. persoana vătămată.

87. În cursul urmăririi penale internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice:
a. poate fi dispusă numai de judecătorul de drepturi şi libertăţi;
b. poate fi prelungită numai o singură dată;
c. nu poate fi dispusă faţă de suspect.

88. Măsura sechestrului asigurător se poate lua în vederea executării pedepsei amenzii penale:
a. cu privire la bunurile suspectului reţinut într-o cauză penală;
b. atât cu privire la bunurile inculpatului, cât şi cu privire la bunurile părţii responsabile civilmente;
c. asupra bunurilor unei persoane juridice la care inculpatul este administrator în cazul săvârşirii unei infracţiuni de corupţie.

89. În cazul dispunerii unei soluţii de netrimitere în judecată:
a. procurorul poate menţine măsurile asigurătorii privind reparaţiile civile, chiar dacă persoana vătămată este majoră;
b. măsurile asigurătorii luate în vederea executării măsurii confiscării speciale încetează de drept în 30 de zile de la data dispunerii soluţiei de către procuror;
c. procurorul trebuie să menţină măsurile asigurătorii în ipoteza în care persoana vătămată este minoră.

90. Asistenţa juridică este obligatorie:
a. în cursul judecăţii, pentru inculpatul suspus măsurii arestului la domiciliu;
b. în cursul urmăririi penale, pentru inculpatul major, care este acuzat de săvârşirea unei infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa între 2 şi 7 ani închisoare;
c. în cursul urmăririi penale, pentru inculpatul care este supus măsurii obligării la tratament medical într-o altă cauză.

91. Reprezentarea legală este posibilă în cadrul procesului penal în cazul:
a. inculpatului minor care nu are capacitate de exerciţiu;
b. persoanei juridice ce are calitatea de suspect;
c. persoanei vătămate prin săvârşirea infracţiunii de agresiune sexuală în forma agravată prevăzută de art. 219 alin. (2) NCP.

92. În cursul judecăţii, inculpatul persoană juridică:
a. nu poate fi reprezentat printr-un mandatar;
b. trebuie să fie reprezentat numai prin reprezentantul legal de la data săvârşirii infracţiunii;
c. îşi poate exercita dreptul la tăcere prin reprezentantul legal.

93. Substituitul procesual se deosebeşte de reprezentant prin faptul că:
a. are facultatea, iar nu obligaţia de a acţiona;
b. acţionează în nume propriu, pentru valorificarea unui interes al părţii;
c. are obligaţia de a acţiona.

94. Mandatul de aducere poate fi admis chiar dacă anterior nu s-a efectuat procedura de citare cu privire la:
a. martor;
b. suspect;
c. persoana vătămată.

95. Termenul substanţial prevăzut de NCPP:
a. expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare care urmează ultimei zile a termenului, dacă aceasta cade într-o zi nelucrătoare;
b. nu poate fi în niciun caz suspendat;
c. este numai un termen de succesiune.

96. Termenul procedural poate fi:
a. suspendat;
b. prorogat numai în situaţia în care este un termen prohibitiv;
c. un termen de regresiune.

97. Iau termenul în cunoştinţă:
a. numai părţile prezente în faţa instanţei de judecată;
b. martorii cărora li s-a înmânat personal citaţia, chiar dacă nu se prezintă în faţa instanţei;
c. inculpatul persoană juridică care a primit citaţia prin intermediul persoanei însărcinate cu primirea corespondenţei, chiar dacă nu se prezintă în faţa instanţei.

98. Cheltuielile judiciare avansate de stat sunt suportate de inculpat în cazul în care:
a. deşi achitat, a fost obligat la repararea pagubelor produse prin infracţiune;
b. s-a dispus renunţarea la urmărirea penală;
c. după intervenţia prescripţiei răspunderii penale, inculpatul solicită continuarea procesului penal.

99. Nulitatea relativă nu poate fi invocată:
a. în cazul în care a fost încheiat un acord de recunoaştere a vinovăţiei;
b. de instanţa de judecată din oficiu;
c. de persoana vătămată în cursul procedurii de cameră preliminară.

100. Îndreptarea erorii materiale:
a. trebuie făcută numai printr-un act similar celui în care s-a ivit eroarea;
b. din rechizitoriu nu poate fi realizată de judecătorul de cameră preliminară cu ocazia verificării legalităţii actului de sesizare;
c. de către judecător se realizează numai după ascultarea concluziilor procurorului.

101. Spre deosebire de nulitate, decăderea:
a. priveşte drepturi procesuale;
b. operează de drept;
c. trebuie să fie întotdeauna dispusă de un organ judiciar.

102. Nu pot fi investigatori sub acoperire:
a. agenţii poliţiei de frontieră;
b. persoanele care îşi desfăşoară activitatea în cadrul organelor de stat cu atribuţii în domeniul siguranţei naţionale;
c. persoanele care fac parte din cadrul organelor de cercetare penală.

103. Procurorul poate dispune printr-o singură ordonanţă autorizarea folosirii investigatorilor sub acoperire pentru o perioadă de cel mult:
a. 40 de zile;
b. 60 de zile;
c. 30 de zile.

104. Durata totală a autorizării investigatorilor sub acoperire, în aceeaşi cauză şi cu privire la aceeaşi persoană, în scopul investigării unei infracţiuni de trafic de droguri:
a. este de cel mult un an;
b. nu este limitată în timp prin dispoziţiile NCPP;
c. este de cel mult doi ani.

RĂSPUNSURI GRILE

1. a), c);
2. a);
3. a);
4. b);
5. a), c);
6. c);
7. b);
8. a), b);
9. c);
10. b);
11. a);
12. b);
13. c);
14. a), c);
15. a), b);
16. c);
17. a), b);
18. b), c);
19. b);
20. c);
21. c);
22. b);
23. a), b);
24. b);
25. c);
26. c);
27. b);
28. a);
29. c);
30. b);
31. c);
32. a);
33. b);
34. c);
35. a), b);
36. c);
37. b);
38. b);
39. a), c);
40. a), c);
41. b), c);
42. b);
43. a), b);
44. c);
45. a), c);
46. b);
47. c);
48. b);
49. a), b);
50. b);
51. a);
52. a), b);
53. c);
54. a), b);
55. a), c);
56. a), c);
57. a);
58. a);
59. a), b);
60. a);
61. b);
62. c);
63. b), c);
64. b), c);
65. b);
66. c);
67. b), c);
68. b);
69. c);
70. a);
71. b);
72. a), c);
73. b), c);
74. a);
75. c);
76. a), b);
77. a);
78. c);
79. a), b);
80. a);
81. b), c);
82. a), c);
83. a), c);
84. a), b);
85. a);
86. a), b);
87. b);
88. a);
89. a);
90. a);
91. b), c);
92. c);
93. a), b);
94. b);
95. b), c);
96. c);
97. c);
98. a), b);
99. b), c);
100. b);
101. a), b);
102. a);
103. b);
104. b).

Bibliografie generală

La elaborarea prezentei lucrări au fost avute în vedere opiniile exprimate în doctrină după cum urmează[1]:

1. *Adriantsimbazovina J., Gaudin H., Marguénaud J.-P., Rials S., Sudre Fr.*, Dictionnaire des droits de l'Homme, Presses Universitaires de France, 2008.
2. *Ashworth A., Redmayne M.*, The criminal process, Oxford University Press, 3rd edition, 2005.
3. *Beziz-Ayache A.*, Dictionnaire de droit pénale général et de procédure pénale, Ed. Ellipses, 4e édition, 2008.
4. *Bouloc B.*, Procédure pénale, Dalloz, 24e édition, 2013.
5. *Bouloc B., Matsopoulou H,* Droit pénal général et Procédure pénale, Sirey, 18e édition, 2011.
6. *Constantinescu V.* ş.a., Dicţionar de drepturile omului, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013.
7. *Desportes F., Lazerges-Cousquer L.*, Traite de procedure penale, 4e édition, Ed. Economica, 2013.
8. *Guinchard S., Buisson J.*, Procédure pénale , Litec, 9e édition, 2013.
9. *Iftenie V., Dermengiu D.*, Medicină legală, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2009.
10. *Mateuţ Gh.*, Tratat de procedură penală. Partea generală, vol. I, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007.
11. *Mateuţ Gh.*, Tratat de procedură penală. Partea generală, vol. II, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2012.
12. *Mathias E.*, Termes de droit pénale et de procédure pénale, Gualino éditeur, 2006.
13. *Merle R., Vitu A.*, Traité de Droit criminel. Procédure pénale, vol. II, Ed. Cujas, 7e édition, 1997.
14. *Pop Tr.*, Drept procesual penal, vol. I-IV, Tipografia Naţională, Cluj, 1946-1948.
15. *Pradel J.*, Procédure pénale, Cujas, 17e edition, 2013.
16. *Rasat, M.-L.*, Procédure pénale, Ellipses, 2e edition, 2013.
17. *Tanoviceanu I., Dongoroz V.*, Tratat de drept penal şi procedură penală, vol. II, 1947.
18. *Tanoviceanu I.*, Tratat de Drept şi Procedură Penală, vol. V, Ed. Curierul Judiciar, ed. a 2-a, 1927.
19. *Tonini P.*, Manuale di Procedura penale, Giuffre Editore, undicesima edizione, 2010.
20. *Trechsel S.*, Human Rights in criminal proceedings, Oxford University Press, 2006.
21. *Vasiliu Al.*, Nulităţile în procesul penal, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011.
22. *Volonciu N., Barbu A.*, Codul de procedură penală comentat, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007.
23. *Volonciu N., Vasiliu A.*, Codul de procedură penală comentat, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007.
24. *Volonciu N.*, Tratat de procedură penală. Partea generală. Partea specială, vol. I-II, Ed. Paideia, Bucureşti, 1998.

[1] Având în vedere forma inedită şi sintetică în care a fost realizată lucrarea, autorul a optat pentru prezentarea la finalul acesteia (iar nu la subsolul fiecărei pagini) a cărţilor sau studiilor consultate prealabil.

Sinteze şi Grile

Intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură penală (NCPP) atrage după sine restructurarea logicii procesuale în cadrul noului model de proces penal.

Această carte, elaborată de unul dintre membrii comisiei de elaborare a proiectului NCPP, conţine o prezentare suplă şi accesibilă a noilor instituţii procedurale din Partea generală a NCPP în scopul înţelegerii intenţiei legiuitorului, dar şi a modului în care se vor aplica în practică noile dispoziţii procedurale.

În vederea facilitării înţelegerii NCPP autorul subliniază diferenţele dintre vechiul şi noul Cod de procedură penală, realizând totodată şi o prezentare detaliată a modului în care vor fi aplicate în practică instituţii de o noutate absolută în sfera procesuală (cum ar fi: arestul la domiciliu, participarea autorizată la anumite activităţi, consultarea dosarului, atribuţiile judecătorului de drepturi şi libertăţi etc.). Sunt astfel analizate noile instituţii procedurale, unele de mare complexitate, fără a pierde din simplitatea şi concizia stilului.

Lucrarea nu conţine doar informaţii complete pe fiecare temă de procedură penală, dar şi acele detalii care fac diferenţa în susţinerea oricărui examen, fie de licenţă, de admitere la Institutul Naţional al Magistraturii, în magistratură sau avocatură, de promovare în funcţii de execuţie a magistraţilor, de capacitate al magistraţilor stagiari, respectiv definitivat al avocaţilor stagiari.

Deopotrivă, sunt prezentate soluţii jurisprudenţiale ale instanţei supreme şi ale altor instanţe naţionale, care îşi păstrează valabilitatea din perspectiva raţionamentului juridic şi după intrarea în vigoare a NCPP.

Lucrarea conţine şi jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului în cauzele contra României, în scopul relevării modului în care normele NCPP trebuie interpretate din perspectiva instanţei de la Strasbourg.

La elaborarea acestei lucrări au fost avute în vedere recentele modificări ale NCPP operate prin O.U.G. nr. 3/2014.

Din această perspectivă prezenta lucrare constituie una dintre cele mai performante cărţi de procedură penală în înţelegerea şi aplicarea NCPP.

Preţ 109 lei
ISBN 978-606-18-0325-5
9 786061 803255
www.beckshop.ro